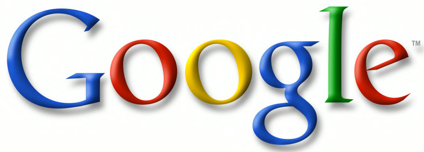

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07584902 0

SAMLADE SKRIFTER

AF

C. A. WETTERBERGH.

[ONKEL ADAM.]

TREDJE DELEN.

ÖREBRO,
ABR. BOHLIN, 1869.

PENNINGAR OCH ARBETE.

GENREMÅLNING

AF

ONKEL ADAM.

ÖREBRO,
ABR. BOHLIN, 1869.

PENNINGAR.

Ett afsked.

1822.

I skuggan af de väldiga almarne, som omgifva Stillinge gamla kyrka, ligger en liten graf, som fordom beständigt var prydd med friska blommor; nu har den sjunkit samman och blott ett nära utvuxet C. W., som är inskuret på ett närbeläget träd, gör, att man kan igenkänna platsen, mellan denna skog af grafkors och andra prydnader, som är utbredd på gräsmattan. Detta ställe, så ensligt, så dystert och stilla, hade dock sedan ett år varit ett favoritställe för tvenne flickor från den närbelägna prestgården; nu sutto dessa flickor der på hvar sin sida om en yngling eller kanske rättare en gosse af omkring nitton års ålder.

«Gråt då inte, min goda Augusta», sade han tröstande till den ena, en blond femtonårig mö, «gråt ej så, det smärtar mig djupare än du tror.»

«Jo, Berndt, jag gråter, ty det gör så godt», svarade flickan och smög sig närmare intill honom. «Ack, Berndt, det ena syskonet går bort efter det andra; här nere i grafven sofver lilla Carolina, det var blott ett år sedan hon gick ifrån oss — och nu skall du resa — tycker du att allt det der är roligt?» frågade hon med ett smärtsamt smålöje. «Tycker du att vi skulle sitta glada och nöjda, när vår ende bror reser bort, långt bort till vildarna på andra sidan hafvet?»

«Är farbror Thomas då en vilde?» frågade Berndt, småskrattande; «åh nej, så farligt är det väl icke, — om några år så kommer jag igen med Madras-shawlar åt mina vackra systrar och persiska mattor att lägga i pappas studerkammare.»

«Jo, der skulle de bli vackra», inföll Augusta, skrattande, «med tobaksaska på de väfda blommorna.»

«Men du också är mulen, Stefanie», sade ynglingen, vändande sig till sin andra syster, som tyst, men utan en enda tår i ögat,

blickade framför sig och med en aflöfvad qvist ritade figurer i sanden. «Hvad tänker du på?»

«Jag tänker på hvad det vill säga att vara fattig. Allt, allt hvad den arme älskar, hoppas, vill, måste han lemna ifrån sig; — mellan barn och föräldrar, mellan syskon — ja, mellan menniskorna och Gud tränger sig fattigdomen fram, och hvart hon går i sina trasor, så viker glädjen, och kinderna blekna på den arma.»

Berndt smålog. «Nåh», sade han, «du vill således bli rik, mycket rik?»

«Ja, det ville jag», inföll flickan med blixtrande ögon; «jag ville bli mycket rik — ack, då skulle vi aldrig skiljas mera, vi skulle lefva tillsammans.»

«Det vore just rätt hederligt för mig som karl», sade brodren och reste upp hufvudet, något stolt vid tanken att han nära nog var fullväxt karl, då han fyllt aderton år — «det skulle just vara vackert om jag sloge mig ned i ro och lefde af min lilla systers penningar och ginge och sloge dank år ut och år in. Om du finge råda, skulle herrar bröder just bli ett präktigt slägte af dagdrifvare.»

«Ja, Berndt har rätt», inföll Augusta, «en karl skall sjelf skapa sin lycka — det vore skam om en karl skulle bero af en annan än sig sjelf.»

Den andra systern smålog bittert.

«Nå, Stefanie», frågade brodren, «har ej Augusta rätt?»

«Jo, rätt som ett barn eller en engel; med ett ord, det hon säger är rätt öfverallt, der ett hjerta finns, men ej här på jorden — här äro penningar allt, allt, allt. — Snille, hvartill tjenar snille, då snillen hungra till döds och måste tigga sina smulor af den rika dumheten? Dygd, hvartill tjenar den? — ty man lefver ej af dygd, man klär sig ej med dygd, den låter hvarken köpa eller sälja sig. Och arbete, hvartill tjenar det? Se blott på torparne derborta på Thorstensholm, de gå som slafvar i hela sin lefnad och dö i elände, slägte efter slägte; och kom dock ihåg hvilken ofantlig summa arbete som är deras; — nej, penningar, det är allt.»

«Men Stefanie!» afbröt brodren . . .

«Afbryt mig icke», inföll flickan med häftighet, «vår far, vår stackars far, — i en hel lefnad har han varit fattig och ärlig

— och vår farbror deremot — hur har han handlat? och dock är han den enda tillflykt du har för att göra lycka. Kommer du ihåg i fjol, då vår lilla Carolina dog? Vi hade ej råd att hemta läkaren — det är dyrt att rädda barnens lif — och man dröjde till dess det var försent. Så går det alltid; öfverallt hvilar förbannelsen öfver den fattige.»

«Och öfver den rike», inföll Augusta. «Det är väl ej alltid så lyckligt att vara rik heller, eljest ginge väl ej sådana sagor om Thorstensholm.»

«Kära Augusta, här är ej fråga om sagor, utan om verklighet», sade Stefanie och reste upp sig stolt. Det var också en Junofigur med mörka, blixtrande ögon, som vanligen bibehöllo ett drag af stränghet, men också kunde antaga en innerlighet, en värma, som oemotståndligt drog uppmärksamheten till sig.

«Kära flickor», sade Berndt, «hvarföre tänka då så olika beständigt? Du, Stefanie, borde hafva blifvit gosse, så djerf, så stark är din ande; du kan uppoffra allt blott för en idé; men du, stackars lilla Augusta, min blåögda syster, du kan offra allt, lycka och glädje, icke för en idé, utan för en menniska, som du älskar. Mannen lefver för en tanke, qvinnan lefver blott för sin man; der ser ni huru det hänger ihop. Nå väl, flickor», återtog han, liksom undervisande, «ni veten orsakerna hvarföre jag lemnar mitt hem; min far har ej råd att låta mig komma till akademien, han har ej förmögenhet nog att understödja mig i början af en embetsmannabana, han hoppas ej mycket på min lycka der, fastän» — tillade ynglingen med förändrad tonvigt — «det nog icke hade varit så farligt för den, som kan något och vill något; men emellertid ansåg han sig ej kunna allt det der, och då kom han att tänka på farbror Thomas, som lär vara en mäkta rik man — och så skref han dit ut och fick efter lång väntan svar, och ett broderligt svar till på köpet: ingen kunde vara mera välkommen än jag. — Nå, nu reser jag ut till ett land, der man aldrig behöfver frukta för kölden, men får äta apelsiner hela året eller ock vindrufvor och aprikoser.»

«Men du glömmer väl ändå inte oss, käre, lille Berndt», sade Augusta och fästade sina mörkblå ögon på gossen, «du glömmer väl inte oss i vår enslighet, eller lilla Carolinas graf, eller de der rödmålade husen, som ligga der borta och der våra föräldrar bo?»

«Nej, nej, Augusta, nej, vid Gud, jag glömmer er aldrig, och icke grafven och icke prestgården. Vet ni hvad, flickor? Jag faller på en tanke: jag skall rita af allt det der, och i mitt rum, på väggen i min kammare der ute i södern, när solen glöder och palmerna fläkta svalka öfver mitt hufvud, skall jag ofta, mycket ofta, sitta och betrakta mitt barndomshem och tänka på mina föräldrar, på er och på mina barndomsdagar, — de komma aldrig, aldrig mera igen.»

Denna tanke tycktes djupt röra den raske gossen, som, för att muntra opp sina systrar, hittills bibehållit en lugn min; nu åter, då han sade: «de komma aldrig, aldrig mera igen», trängde en tår ovilkorligt fram i ögonvrån. Augusta såg uppmärksamt på honom, hennes blick var så innerlig, så vänlig. «Tack, Berndt, tack för de orden», sade hon sakta, «tack för den der tåren, som du så hastigt strök bort! — Nej, Berndt, aldrig, aldrig återkomma våra barndomsdar; det kommer en tid, då vi alla skola utkastas som agnar för vinden, — du börjar. Lilla Carolina var den enda, som hemifrån gick till ett bättre hem; alla vi andra skola först ut för att strida med vårt öde, kanske digna under dess tyngd eller» — tillade hon dröjande — «falla.»

«Den, som har kraft, faller icke», sade Stefanie; «det beror på vår vilja om vi stå eller falla; — ödet kan krossa mig, men ej tvinga mig att falla på knä.»

«Åh, så stolt», inföll Berndt, skrattande, «det der är ju riktigt Napoleontiskt, eller rättare à la Carl den tolfte. Det är skada att du ej har fått tillfälle att gå i fält; du hade, så flicka du är, troligen blifvit chef för en guerilla-corps.»

Stefanie krökte läppen till ett förnämt smålöje: «vi få se hvilket som är bäst», sade hon, «men låtom oss ej tala derom nu; mina idéer äro helt andra än edra, jag vill trotsa, men I viljen lämpa er efter, sacka af efter strömdraget och ej kryssa er upp mot vinden, med fara att stormen sliter sönder seglen och vågorna bräcka bogen.»

«Ja, du har rätt, vi skola ej tvista, ty vi hafva ej många timmar på oss till afsked», sade ynglingen; «men, mina systrar, vi skola komma öfverens om en sak — låt se, det är den 5 September — låtom oss komma öfverens, att vi alla tre den 5 September hvarje år, om möjligt, göra oss lösa från arbeten, och vi skola

då tänka oss tillbaka i vår barndom — ni sätta er här på grafven och tala om mig — och jag skall tänka på er. — Är det möjligt, flickor, så skola ni vara tillsammans den dagen, äfven om ni bli gifta; det kunde kanske ändå vara möjligt — om icke, så är dock öfverenskommelsen gjord.»

«Ja, ja!» ropade begge flickorna och flätade sina armar omkring brodrens hals. «Ja», sade Stefanie, «lita på mig, jag skall minnas dig, min egen Berndt; ty du är dock en stolt yngling.» — «Och god också», tillade Augusta, «och inte ful heller; tänk, den der sjömanströjan och den utvikna kragen klär dig rätt väl; han ser rask ut, vår kära bror.»

«Åh ja, det är jag också; ingen kan vara mindre rädd än jag. På gymnasium skulle jag alltid hjelpa de stackars krukorna, än med ett, än med ett annat. Vet ni, flickor, det har jag glömt att tala om; jag stod utmed ån, då en pojke, tiggarpojke nemligen, föll deri, i strida strömmen, och strax nedanför är der ett fall. Bytingen skrek och folket skrek; ty ni må veta, det enda, hvaruti man verkligen får folks hjelp, är, då man skriker, då är en hvar nog god kristen att skrika med, men dermed är det också slut. Jag skrek inte, utan hoppade i, simmade åstad och det gick galant, ty strömmen hjelpte under, och jag hann bytingen inte mer än femtio alnar ofvanom fallet. Det var nog en god sak att få tag i honom, men nu blef konsten att sprattla emot, så att man ej skulle drifva de der femtio alnarne, innan man hann stranden; det gick dock, och vi kommo i land. Då skrek man igen och sade: «den der gossen var rask»; men jag tänkte: «det vore bättre om ni skreke mindre och hjelpte mig med pojken»; ty han var afdånad och tung som en sten, och stort bättre var jag ej sjelf. Men ingen hjelpte till; ty alla beundrade, men ingen ville bli våt. — Nå väl, flickor, jag fick lif i pojken, och dermed är den historien slut.»

«Det var en god gerning», sade Augusta.

«Det var en vacker handling», sade Stefanie. «Men fick du reda på gossen? Hans stackars mor blef väl glad — du gick väl hem till hans föräldrar och lade sonen i deras armar?»

«Åh ja — åh ja, visst gjorde jag det», svarade Berndt, något dröjande.

«Ack, hur glad skulle du ej vara, då du kunde säga: «din son lefver» till den arma modren!» sade Augusta.

«Åh ja — åh ja, jag kan ej neka», svarade Berndt, «att jag var rätt glad.»

«Och», fortsatte Augusta, «modren tackade dig?»

«Nej, Augusta, nu går du för långt; ingen mera än gamle rektor Hult, som i sin gamla grå rock och med händerna i bakfickorna stod ned på stranden, tackade mig; han sade: «tack, käre Willner, tack för den gerningen!» Alla de andre sade blott: «det var en rask pojke», «f-n i den kroppen», «det var en riktig sik», och så vidare, allt efter hvars och ens bildningsgrad, förstår ni.»

«Men modren?» frågade Augusta. «Gossen hade väl antingen mor eller far i lifvet?»

«Jo, bevars, begge delarne.»

«Nå, hvad sade de?»

Berndt satt en stund tyst, innan han besvarade sin systers direkta fråga; ändtligen började han: «ser ni, flickor, då man är så der mycket glad och dito stolt, så händer det att man får liksom en liten näsknäpp. Man vet t. ex.: nu har du gjort en god gerning, och nu skall du bli riktigt glad i ditt sinne. Jo, vackert; det går precist som med Olof Larsson, hvilken häromdagen ute på gärdet sade till mig: «när jag nu mejat ut detta «skåret», så skall det smaka fint att ta sig «en rök» ur pipan.» Han mejade sitt «skår» och slog sig i ro, men när han tog pipan ur fickan, var hon sönder. — Det förefaller mig äfven så med menniskans glädje; hon vet att hon har den på sig, att hon förtjenat den sjelf, men när hon skall begagna henne, så är hon i bitar, det är en sönderssprängd fröjd, någonting som måste hopsättas, innan det ens kan nyttjas; och på detta sätt sitter man på ålderdomen helt glad åt de hopzinkade bitarne af fordna fröjder.»

«Nå, käre Berndt, modren?» frågade begge flickorna på en gång.

«Jo, ser ni, när pojken kommit till lifs, blef det min första omsorg att föra honom hem; — jag kan gerna säga er sanningen, jag gjorde det inte egentligen för att man skulle tacka mig, fastän jag äfven trodde det; men derföre att de skulle bli glada, riktigt glada, föräldrarne.»

«Hvar bor du? frågade jag min lille trasige pupill. «Vid Katthemmet.» Katthemmet ligger i en aflägsen vrå af staden, just ute i kanten, strax vid en kärrpöl, som åt det hållet begränsar staden. Jaså, sade jag — jag skall leda hem dig. «Åh, det kan han låta bli, jag hittar nog sjelf», sade pojken. Han sade ej tack, men si det var inte underligt, ty han frös så att själen hoppade i kroppen på honom. Emellertid vandrade vi i qvällqvisten i sällskap åt Katthemmet till, och efter mycket klifvande öfver lergropar och balancerande på lösa bräder och dylika konster kommo vi till en koja, der det lyste genom hjertat på luckan. Vi trädde in, pojken ruskade sig blott och gick bort och tog plats i spiselvrån. Vid bordet satt en lång karl, klädd i skinnförkläde och i bara skjortärmarne, och vid spiseln satt en qvinna med håret kring fysionomin — det var de hulda föräldrarne det der. Som sagdt är, pojken sade aldrig ett ord. Jag fick således, då jag väl kommit in och ej riktigt visste hur jag skulle komma ut, presentera mig sjelf. Er gosse har varit i olycka, yttrade jag. «Jaså, hur då?» frågade mannen och spärrade opp sina röda ögon och stirrade med förvirrad blick på mig. Han föll i strömmen, sade jag, oaktadt jag märkte att mannen var drucken; han föll i strömmen. «Jaså, och då blef han väl otörstig, kan jag tänka.» — «Såå, du har varit i strömmen», sade modren; «hvar har du påsen?»

«Jo, den tappade jag, mor», sade gossen.

«Jaså, ditt elementskade nöt, jaså, du har tappat påsen; jag ska säga honom», började hon, vändande sig till mig, «att Olle alltid varit en brohängare, alltid har han legat der, i stället att åt sina fattiga föräldrar förtjena en slant — det hade varit lika så godt att du blifvit der du var, din late krabat.»

«Ja, ja, vasserra», tillade mannen, «den der kunde vi gerna vara af med, och, tro mig, ingen duger utan lilltultan; den der är bara en tjufunge, som gör oss sorg. Jo se, skall man se», fortfor han med af ruset darrande stämma; «hör opp noga och hör hvad jag säger — jag är far åt dig, och vet du hvad, du blir en tjufracka i dina dar, om det får så här gå; men kommer dag, kommer råd, och jag skall skaffa mig en knölpåk och lära dig att dansa masurka, så att det piper efter».

Adjö, sade jag, som icke fann mannens moraliska föreläsning just uppbygglig, adjö!

«Jaså, han vill gå?» sade mannen, «han tar sig väl en sup, för blöt har han blifvit.»

Nej, tack, farväl!

«Farväl!» sade hustrun och nickade, och jag gick, men hörde, medan jag trefvade mig fram i förstugan, hur mannen sade: «så fick jag då behålla tåren sjelf.»

«Men du sade inte en gång tack åt honom.»

«Hm, hvad var det att tacka för, pojken ha vi nog af, och en sådan der gymnasistluns har ingenting bättre att göra än att visa sig vara rask. Gudbevars, han springer ända ut till Katthemmet för att njuta beröm och tack; — jag hade inte hjerta i mig att tacka den petinette herrn, som kantänka blött sig litet för att sedan få skryta af sitt mod och sin barmhertighet mot de fattige.»»

Ni må tro, flickor, att jag var litet flat, och jag tog mig ovilkorligt på hjertat och frågade mig sjelf: var det fåfänga eller menskligbet, som dref dig ut i faran? — Jag funderade hela qvällen på detta ämne och fann slutligen att det var instinkt, en ovilkorlig medkänsla, som gjorde att jag hoppade i, och att det hvarken var mod, skryt eller medlidande, utan blott och bart något ovilkorligt, något, som alla skulle göra efter, om de ej vore så förbålt förnuftiga och lärt sig att vid hvarje handling på förhand beräkna hvad den kostar.»

«Och hvad heter den tacksamma familjen?» frågade Stefanie med satirisk min.

«Jo, det är en arbetskarl, som heter Glans, det fick jag sedan veta, och det var hans ende son, jag hade äran draga opp ur vattnet», sade Berndt, skrattande.

«Att sådana menniskor kunna finnas!» suckade Augusta.

«Jo, jo, Augusta», inföll Stefanie, «den der englabilden, du ser öfverallt, är något förändrad och oigenkänlig, — menniskorna äro af alla slag, alla möjliga uselheter finnas hos dem, men de kunna dock blifva alla lika goda, blott man förgyller dem; förgyll träd, koppar, bly eller sten, eller tag endast guld, och allt är lika.»

«Det der är en helt lös lära», sade Berndt. «Ack, Stefanie, du går här ute i din enslighet och blir bitter mot hela menniskoslägtet; du skulle känna gamle rektor Hult; man anser honom för en fantast, men äro alla fantaster som han, så önskade jag att

hela verlden bestode endast af sådana; så god, så ädel, så verkligt kristen finnes ej mången, och dessutom har han ett klart, redigt hufvud och ordet i sin makt. Ni kunnen ej föreställa er huru öfvertygande han talar, huru en kärlekens ande blickar fram mellan de buskiga grå ögonbrynen och huru hans buttra ansigte är liksom förklaradt, då han talar om sina favoritämnen; hos honom har jag under hela gymnasii-tiden tillbragt mina aftnar, och vet jag något, så har jag hemtat det från honom; ty han gjorde allt så klart, så redigt och rent, att jag tyckte mig se det med förstoringsglas.»

«Och det var således endast för rektorns skull», inföll Augusta, «som du gick dit? Man har hört åtskilligt om dig och lilla Anna, det der kan du allt säga ännu innan du far.»

Berndts ansigte mörknade. «Du skall ej fråga mig, Augusta», sade han. «Ja, flickor, jag håller af Anna, håller oändligt af henne, jag har till och med sagt henne det, och hon håller af mig igen; men det får, det kan ej bli något af det der, jag har tagit mitt beslut som en man. Menniskan, säger gubben Hult, kan allt hvad hon vill, och kan hon icke, ligger felet hos henne sjelf, — och jag har kunnat slita mig från Anna, jag gjorde det med föresats, ty nu kan hon bli lycklig med en annan.»

«Stackars Berndt», sade Augusta och klappade honom, «stackars min egen Berndt, det är bra hårdt.»

«Tyst, Augusta, låtom oss ej tänka derpå! — jag har en gång sagt farväl till Anna, — nu är det slut.»

Ynglingen teg några ögonblick; men snart återgick han till sitt förra ämne. «Som sagdt är, Stefanie, gubben Hult har en helt annan åsigt af menniskorna än du, min syster, ty han har varit i beröring med dem, pröfvat ondt och godt och stadgat sin tro; du, Stefanie, har deremot blott uppgjort dig en fantasibild af menniskorna. Du är stolt (jag talar här som gubben Hult skulle tala), du är stolt och tryckt af fattigdom, liksom våra föräldrar och vi alla; nå väl, du ville herrska och du föraktar menniskorna, emedan du tror att de förakta din fattigdom; blefve du rik, så skulle du förakta dem ännu mera; — allt det är orätt, kära Stefanie; döm mildt, så dömes du mildt!»

«Åh ja, det är just det jag ej behöfver; man får döma mig hur man vill», svarade den stolta, trotsiga flickan och smålog;

«men din lilla moralkaka kan ändå vara sann, och jag skulle gerna vilja känna din rektor Hult, menniskovännen med händerna i bakfickorna. Det är dock kuriöst att sådana der religiösa och moraliska notabiliteter alltid skola vara litet löjliga af sig och tvärt afvika från våra seder: en lärd man har svårt att ha fracken borstad, och är han dessutom en ädel man, så plär han redan här på jorden vara så till vida en engel, att han bär dun på rocken, då han ej kan bestå sig vingar.»

Solen hade redan sjunkit ner om horisonten under dessa samtal mellan de tre syskonen, som utvalt den enda qväll, som ännu återstod för deras bror att vistas hemma, för att tala vid honom, kanske för sista gången; — alla tänkte det, men ingen sade det. Men när det mörknade mellan träden och blott ett svagt skimmer ännu darrade på tornspirans förgyllda kors, reste Berndt sig opp och sade: «vi måste gå in — våra föräldrar vilja väl också ega mig en stund. Ja, flickor», tillade han högtidligt, «solen skiner ännu på korset deroppe; låtom oss lofva i denna stund att i ljus och mörker, i lycka och olycka, alltid vara syskon; låtom oss lofva att aldrig öfvergifva hvarandra, stödja hvarandra, älska hvarandra!»

«Ja, ja, Berndt, det lofva vi», ropade begge flickorna; «ja, ja!»

Det lilla sällskapet återvände till prestgården och inträdde i den såkallade salen, der gubben Willner, komminister i Stillinge, satt i en gammal ländstol, försänkt i betraktelser. «Hvar har ni varit, barn?» frågade han och nickade vänligt åt dem, «har ni suttit på Carolinas graf, kan jag tro, och talat med Berndt sista qvällen?»

«Ja, pappa», svarade Augusta, «vi ha lofvat hvarandra evig vänskap.»

«Det var ett vigtigt löfte; jag har en gång också gifvit det, — Gud låte att det ginge bättre med ert löfte än med mitt! Vänskapen beror ej på oss sjelfve att bibehålla eller låta fara; den beror på den aktning man hyser för den andra; är aktningen rubbad, eller växer der en misstanke in i någon springa, så spränges snart hela vänskapen, den må vara så stark som helst, liksom graniten, i hvars remnor ett träd slår rot; då trädet växer, klyfves den hårda stenen allt mera. Också är det en död vänskap, och det lefvande förstör det försvarslösa döda.»

«Ni har en bitter erfarenhet, pappa», sade Berndt.

»Ja, min gosse, precist så. Min bror och jag svuro hvarandra evig vänskap, — men han ville bli rik, han misslyckades här och rymde — han bedrog alla — då var vår vänskap slut. Nå väl, sedan har han åter betalt allt, han har försonat sig så godt han kunnat, och nu är han åter min bror och vän; — så der vexla känslorna i vårt bröst, liksom handlingarne vexla; men, barn, det måste så vara.»

Gubbens betraktelser hade troligen länge fortfarit, om ej en piga kommit in för att duka bordet. Det finnes vanligen icke något slags folk, som gör mera affär af sig än en prestgårdspiga, som skall duka ett bord. Det gamla slamriga matbordet skall bäras ut midt på golfvet; det är en full mansbörda, och med ett förskräckligt buller och bråk släpas det fram, skänken slås opp, så att dörrarne smälla mot den stol, som står bredvid, duktyget framtages, utvecklas och utbredes, och den goda menniskan springer så många fjät kring bordet, som om frågan vore att ornera det med blommor. Allt detta går väl ändå an, men när hon nu kommer i knifkorgen, gör hon ett sådant väsen, att det behöfs en åskas röst för att bli förstådd; ett helt regemente, som öfvar sig med bajonettfäktning, kan ej göra så mycket buller som en välment landtpiga, som skall taga ut knifvar och gafflar ur korgen; det är, som vore de välsignade matinstrumenterna besatta af en ond ande, om hon blott behöfver ett enda: genom en slags elektrodynamisk inverkan komma de allihop i en rörelse, som vore det fråga om att ställa dem opp i ett led, eller göra konster à la Döbler.

Den beskedliga Anna Stina på Stillinge prestgård var just en sådan person, och det var således ej underligt att komministerns något långdragna betraktelse bokstafligen afklipptes så snart den beskedliga tjenarinnans hand vidrörde knifkorgen. Det finnes väl ingenting, som så komplett bringar oss till oss sjelfva från fantasiens rymder, som ett dylikt matbuller.

Ändtligen kom också mamma in; det var en liten gumma med ett godt barnansigte, fastän blekt och skrynkligt; nu var hon rödare än vanligt; ty hon hade sjelf arbetat med att laga en riktigt ståtlig afskedsqväll åt sin gosse — fat efter fat framsattes — ack, hvad hon menade väl! — och skada blott att det fordrades

mera förmåga, än som kommit på hennes sons lott, att vederbörligen göra heder åt hela denna kokta och stekta välmening.

Emellertid satte man sig. Sjelfva komministern, som eljest visst icke var raillant af sig, kunde ej underlåta att skratta och säga några roliga ord om «mor», som gjort sig så öfvermåttan mycket besvär; — och Berndt, som i andanom förskräcktes för den matkurs, han skulle genomgå, sade: «söta mamma, hvem i Guds namn skall ha allt detta?»

«Jo, du, Berndt lille, du skall äta dig riktigt mätt, min gosse. Gud vet hvar du härnäst får mat; se så, tag för dig! — jag vet att du tycker om det här.» Den goda modren hade också verkligen med fin takt, och på grund af mångåriga studier öfver hvars och ens smak, råkat på idel favoriträtter. Ack, hvad det gladde henne, då hon såg sin raske gosse ta för sig af rätterna; han gjorde det för att glädja henne — och hon hade lagat till allt för att glädja honom.

«Ät litet mer, Berndt!»

«Nej, söta mamma.»

«Åh jo, en liten smula till, min gosse! Herre Gud, du kanske aldrig mera spisar vid dina gamla föräldrars bord, — kanske aldrig sitta vi mera så här tillsammans.»

Berndt teg, men tog åter en portion, ett svårt prof; ty det kan ofta vara lättare att offra lifvet för dem man älskar, än att för deras skull äta mera än man vill.

«Se så, drick nu litet vin oppe på», sade gumman och tog fram en half vinbutelj ur skänken; «vi ha ej mera, min gosse, men det räcker nog till ett glas åt oss hvar.»

«Låt oss först komma opp ifrån bordet», sade komministern, och alla, vanda att lyda «far», stego opp och knäppte samman händerna. Det var längesedan barnen läste bordsböner högt; men Berndt, som skulle ut i verlden, tyckte att han åter var samma barn som förr och läste med hög och klar röst en tacksägelse till Honom, som ger oss hvad vi behöfva. När han slutat den enkla bönen, glänste hans och de andres ögon af tårar, så djupt hade denna idé gripit dem. «Tack, mamma, för maten», sade han och kysste sin mor på handen.

«Gud välsigne dig, min egen gosse», sade modren och klappade honom och smekte honom, som om han varit ett litet barn.

«Gud välsigne dig! Var snäll och beskedlig och lydig — lydig mot Gud», tillade hon, när hon påminde sig att föräldravården var slut — «Gud vet, när vi åter träffas; ack, tänk på oss!»

«Nu är det väl min tur», sade gubben och fattade ett glas. «Hör på, min gosse, och du, mor! Vi skola dricka ett glas. Din mor sade» fortfor han, «Gud vet om du någonsin mera spisar vid dina föräldrars bord.» Kom ihåg, då du sitter vid rikemans bord, att vi äfven med mindre kunna vara lycklige, och låt ej eländet svälta tio steg ifrån ditt bord, då det svigtar af rätter! Lef för alla, inför alla, men ej blott för dig sjelf! Se så, min gosse, tag dig fram i verlden, och går det illa, så fall dock som en redlig man — då, men ej eljest, får du träffa dina föräldrar. — Gud välsigne dig!»

Efter detta enda glas var den lilla familjen tyst länge. Man talar om att skålar drickas med hjertlighet och kärlek — så var det här — men det kändes för djupt och derföre voro talen så enkla och sanna, tacksägelsen blott ett stumt, långt famntag.

Bittida andra morgonen stod vagnen förspänd. Berndt gick opp på kyrkogården och tecknade en vue af prestgården och en liten utsigt af sin systers graf mellan träden, och snart var han åter hos de sina. Alla voro allvarliga och dystra, men ingen fällde en tår, då vagnen körde fram och Berndt helt tvert, utan att yttra mera än «farväl!» slöt sina föräldrar och syskon i sina armar.

«Farväl, farväl!» hördes från alla håll; en gosse vid grinden bugade sig djupt, när vagnen for, och snart hörde man blott bullret då den bortrullade.

En tiggarefamilj.

Då organiska ämnen ligga under stark tryckning, uppkommer en jäsningsprocess, massan blir hartsaktig och eldfängd, och slutligen börjar den brinna; dock omärkligt blott, långsamt och framsmygande på djupet utan låga och utan rök, blott en glöd, som lefver och utbreder sig, — detta kallas jordbrand. Småningom nalkas den ytan, gräset gulnar, blommorna vissna, trädens rötter kolas, de herrliga kronorna falla till jorden, liksom en osynlig makt träffade dem med sin förbannelse, och snart står fältet kalt och öde.

Det fordras århundrade och tusende bevingade frön för att åter göra den härjade jorden fruktbar och sprida grönska på det fläegreiska fältet. En sådan jordbrand går under vår tid och förstör allt det sköna, den bär på sin yta; bildning, dygd, industri och lycka måste en gång falla till jorden, om den ej hämmas. Denna glöd är pauperismen, och uselheten, som smyger sig fram och fostrar brottet, är det som hemsöker samhället med sin förbannelse. Och orsaken? trygckningen ofvanifrån; men hvad rår väl den blommande tufvan för att hon låg öfverst?

Vilja vi se denna klass menniskor, så skola vi på några ögonblick gå in i Glanses stuga. Det är en sommarnatt, månen skiner vänligt ner på den grå stugan och in genom de små fönsterna. Det är varmt derute, men ännu varmare härinne; ty det finnes intet, som tiggaren mera fruktar än den friska, rena luften, derföre stänger han alla tillgångar, när han vill hvila. Att andas frisk luft, är redan ett arbete — och han afskyr sådant.

Derinne ligga mor och hennes begge barn på golfvet och i spiseln; modren, mäktigast i den lilla republiken, hade dock sin plats i en skrubb, som skulle bära namn och heder af säng. Allt var stilla, och tystnaden stördes derinne blott af de sofvande barnens andedrägt och modrens snarkningar. Fadren var sällan hemma om nätterna, men då något förtretligt händt honom, gick han vanligen hem.

Hemmet är det ställe, dit man går för att hemta tröst: så var det också med Glans, som vände sina steg dit för att trösta sig på sitt vis, det vill säga, han gick hem för att få vara en smula tyrann, han också, då han ej mäktade med sina fiender utomhus.

Hvarenda gång han i bränneriet hos patron Fänger fick bannor eller stryk (ty han var en medhjelpare der), eller om han vid något annat tillfälle, till exempel på krogen, kände sig underlägsen, tänkte han alltid vid sig sjelf: «vänta bara, jag är också herre, när jag så vill, jag är inte så utan makt, jag heller» — och i följd af detta resonnement gick han hem för att på de sina hämnas verldens orättvisa.

Denna natt var han ej heller hemma, och moder och barn sofvo godt; ty de voro fatalister alla och lade sig om qvällen fullkomligt lugna, fastän det väl kunde hända att «far» kom hem om natten och slog i högen, som han kunde, och körde ut dem på bara backen. När sådant hände, var det ett slags nödvändigt ondt, som stått skrifvet i stjernorna och som ej uppväckte hälften så mycken harm, som vi föreställa oss — och jemt opp så mycken smärta, som de utdelade slagen kunde förorsaka.

Klockan var omkring ett på natten, då på en gång ett förskräckligt allarm hördes på den gamla dörren. Familjen vaknade. «Jaså», sade modren, gnuggande sig i ögonen, «jaså, nu är han hemma; nå, då blir det väl spektakel igen», och sonen Olle sträckte helt beqvämt på sig och yttrade, halfsofvande: «jo, nu är han god igen, nu få vi smaka på ekluten.»

Ändtligen öppnades dörren, och mannen trädde in. «Hör, är ni vakna härinne, eljest skall jag väcka er, jag? Nå, Olle, tänd på en smula i spiseln, så att jag får se mig omkring!»

Han var ovanligt god, och Olle tände opp några stickor.

«Ser ni, go vänner, du, Greta och Olle, vi ä' rikt folk, har fått arf efter min moster i Thorstorp, tre tusen riksdaler, skrefvo de derifrån, det skall bli ett kakalorum — Gud signe kärringen, men väl var det att hon gick till sina fäder. — Nu», tillade han och kastade sig på spiselkanten, «nu skall ni se att vi skola lefva lika bra som brännmästaren, den skojaren, ja, det skola vi! Tre tusen riksdaler är en hel hop det, må ni tro, räcker nog en vacker stund; nå, vak opp! hör på, jag vill klappa lilltultan, väck

opp ungen!» Mannen var glad och då ville han alltid smeka det yngsta barnet; så hade det varit äfven med gossen, innan han vuxit opp och snart blifvit fadrens afbild; — det minsta var det bästa, ty det visste ej af något ondt.

«Du, lilltulta, vet inte af något ondt», sade mannen; «och när jag tar dig i knät, är det liksom en liten Guds engel komme till mig, och jag är så glad och lycklig utaf mig. — Förbanna mig, är det icke som ungen smittade ner mig med litet kristendom, så gammal och erfaren jag är.»

Lilltulltan, ett barn af omkring fyra års ålder, gret, när han väckte henne; men fadren hade med sig några lakritsbitar, och detta tröstade genast den lilla, som tog sin far om halsen. «Jaså, du håller af mig», sade han, smekande; «jag är så god som en kejsare, somliga älska honom och somliga frukta honom; men du bara håller af mig, lilltulta, och är ej rädd för mig — nå, rif inte håret af mig, lagom komplimenter äro bäst. — Ja, mor, om du ville som jag, så kunde vi nu må väl; vet ni, jag ville gerna ha grannt i stugan och snyggt, och ungarna snygga — lilltultan skall ha en ny klädning, och du, mor, och tultan skola ha nya skor, så snart arfvet kommer, och så slå vi oss till ro. Olle skall ut i lära, och det kommer han nog, bara han får kläder på kroppen.»

«Åh, det kan nog gå för sig», yttrade modren.

«Nå, pojke, hvad vill du bli?»

Olle hade helt lugnt afhört hela samtalet, han hade ingen föreställning om något annat tillstånd än det närvarande; men då det blef fråga om en lära, kände han liksom en obehaglig dragning i lederna, en försmak, som han vanligen hade, då det blef fråga om arbete.

«Lära?» frågade han.

«Ja, visst skall du i lära, din lathund; hvad vill du bli? så skall jag i morgon dag gå omkring och lyss efter.»

Att få en lära åt sitt barn är en mycket vigtigare och oftare svårare sak för den fattige än att komma in vid tullen för herreklassen. Då en lärgosseplats blir ledig, anmäla sig hundrade sökande, och der är ett täflande och sträfvande utan all ända. Äfven denna befordran har sina serier af kabaler, af tillställningar och lycksökerier, äfven här gäller det att få rekommendationer, att

dragas fram för en annans än sin egen skull. Den enda skilnad är den betydliga, att den sålunda rekommenderade vanligen sjelf är alldeles ointresserad eller till och med ogerna mottar sin lycka, och så var det med Olle nu.

«Lära!» upprepade Olle med ett uttryck af obehag, «hvilken lära, som jag vill uti?»

«Ja, sjung ut; ty nu är jag glad och nu skall du skynda dig — vill du bli snickare?»

«Snickare — ja — hå! inte är det så rart?»

«Nå, än kopparslagare då?»

«Kopparslagare — nej — nej, det vill jag inte bli.»

«Nå, skomakare då?»

«Skomakare — nej, fy baj, en sådan en — nej.»

«Är du för god att bli skomakare, du, barfotamunk!» ropade fadren. «Jag skall väl få svar ur dig; ser du, jag var god, men jag kan bli arg och det med besked. Men tag lilltultan, den der lathunden skall ha smörj.»

Olle var van vid dessa manövrer. Så bestämdt som en astronom känner tiden, då jordskuggan tangerar månen vid en månförmörkelse, kände Olle den tid, fadren behöfde för att sätta sig i rörelse; han stod derföre helt lugn framför denne ända till dess det vigtiga ögonblicket kom, men då var han också som en blixt utom dörren.

«Jaså, han sprang», yttrade fadren lugnt, «åhja, jag hittar honom väl en annan gång — tag hit lilltultan! Du gör mig ingen sorg», återtog han efter några minuters tystnad; «hör, lillpulla, tag varning af mig och din mor och din bror, och blif en lycklig flicka, — ja, Herre Gud!» tillade han och tryckte barnet hårdt intill sig. «Herre Gud låte dig bli bra, om också den andre blir en usling! — Gud hör väl också min bön, fastän jag ej gjort mig mycket besvär med honom, — men han vet ändå att jag är far liksom han och hör mig nog.»

Sådant afbrott mellan vildhet och vemod hade de ofta hört, så hade han ofta välsignat sina barn, och lika litet hade välsignelsen gagnat; det äldsta hade redan uppvuxit till elände.

«Jag vet med mig», fortsatte han rörd (ty försvagad af omåttligt supande, var hans nervsystem i en beständig spänning och han hade lätt att gråta), «jag vet med mig att jag kunnat vara

bättre, men dåligt sällskap och hårdhet och brist — och ändtligen att jag behöfver så litet, bara några supar, för att vara glad — gör att jag blifvit en stackare; den, som har något, behöfver ännu mera, och han sträfvar och sträfvar, och emellertid blir han en flitig menniska; men så är det ej med oss — vi ha intet, och huru vi sträfva, få vi intet, och det lilla, vi få, är för litet att sätta oss på fötter — och så förstöra vi det och lefva blott för dagen. Ser du, lilltulta, den, som ligger på ryggen och når en matbit huru usel som helst utan att stiga opp, han faller aldrig på den tanken att resa sig; men den, som står och ser att frukten hänger ännu högre, han klättrar också ditopp. Ja, det är en förbannelse att ha intet att sträfva efter. — Hon somnar, lilltultan: det gör hon rätt uti», återtog han, efter några ögonblicks tystnad. «Hör, mor, är du ond på mig?»

«Nej, Glans, jag är inte ond på dig», svarade modren.

«Ja, ja, jag är allt orimlig ibland, mor, men det är sådant, mitt humör, för si, när de förarga mig derborta hos patron, så biter jag ihop tänderna och tiger som ett godt barn, men det kokar inuti mig likväl, och sedan, när jag kommer hem, så behöfs det inte mer än en liten puff, så hoppar korken ur dricksbuteljen och det fräser öfver — för si, mor, det har kommit jäst i förut. Du är således inte ond?»

«Åh nej, Gudbevars, bara du ger mig litet till kläder.»

«Ja, vasserra, och så skola vi lefva som englar i paradis. — Kom, luta dig hit på min axel, det var längesedan vi sutto så här, men så var det, min själ, också längesedan jag hade tre tusen riksdaler i kikaren. Du må tro, patron var så «mör i mun», då han kom och läste opp brefvet från kyrkherrn om mosters arf. «Hm, Glans blir rik, han, en rik man», sade han, «efter sitt stånd, förstår han», sade han, «nu skall han bara akta sig att supa opp det han har fått.» Det låter just galant att höra en sådan mäskpatron tala om nykterheten, — jag undrar just hur fan han skulle samla pengar, om ej jag och andra fattiga stackare söpe ut hans bränvin; men vackra tal får man höra och predikningar om hur syndigt det är att supa och skadligt för helsan sedan — och så skall man under tiden stå och hänga näsan öfver klarpannan och bereda förderfvet. Ha, ha, ha, man kan både skratta och gråta — så oskyldigt och ädelt det bättre folket gör sig; beständigt så

heter det: «arbetaren vill inte arbeta, han är lat» — och så ger man honom bara en hundstyfver om han arbetar; — han är stursk, säga de, då han får en örfil och säger: det kan herrn låta bli en annan gång — då är han näsvis — ty han tål inte stryk; och så hålla de tal om att vi skola tänka på vår framtid, — hvar fan skola vi ta en framtid ifrån? Så väl har man nog pinnat för, på alla håll, att vi, arbetare, aldrig, så länge andan hänger i oss, kunna få något eget, och då man aldrig har något eget, så får man lof att nyttja andras — och vara i beroende och slutligen vräkas in på fattighuset eller dö i ett dike — och det kalla de der menniskovännerna för framtid — jo, det är en vacker framtid. Det har ofta varit i munnen på mig att säga: framtid, patron, framtid, hvad är det? Jag har två barn och hustru, och dem skall jag föda på trettiosex skilling om dagen — fyra personer. Då skulle han svarat, ty han är slängd som en advokat: käre Glans, det är ju inte min skull att du belamrat dig med hustru och barn. Och då skulle jag svarat: herre, jag är en menniska, som också ville ha ett hem — och en, som jag kunde dela ljuft och ledt med, likasåväl som patron med sin fru. Tiggaren, patron, skaffar sig hustru och barn för att åtminstone ega något, som han kan kalla för sitt — och lilltultan här är min enda glädje, ja, är hon så.»

Hustrun, som fordom varit vacker, hade ännu qvar några drag af sin fordna fägring, men de utvecklade sig ej oftare än hon kände sig glad, — nu var hon det, och hon blef åter igenkänlig.

«Ja, Glans, nu, sedan vi fått penningar, så skall du lofva mig ett, förstår du, jag talar inte som patron, men sup ej så mycket som förr, utan sätt dessa pengar in på kontoret och tag opp räntan bara; det blir mycket om året, om vi dessutom arbeta, och det blir ej svårt, då vi hafva penningar som ryggstöd.»

Mannen tvekade. «Supa? — åh, en liten snapps ibland kan väl inte skada», sade han ändtligen.

«Jo, käre Glans», återtog hustrun, «se på lilltultan: skall hon bli olycklig, hon, stackars barn? Skall hon bli en sådan som den andre, som Olle? — det blir aldrig något godt af det barnet. — För lilltultans skull lofva att du inte skall smaka bränvin, ty det förstör oss igen!»

«Stackars min pulla», sade fadren, «inte skall jag supa upp din lycka. — Ja, mor, jag lofvar och håller det, vet du; i dag har jag ej supit mer än sju supar, och alltihop innan brefvet kom; sedan det kom, var jag för glad att smaka bränvin. — För si», fortfor han, «nu hade jag något att lita på, förut var det nästan detsamma om det var litet mer eller mindre uselt med oss. När barnen skola gå trasiga och med lappar och elände, faller det sig ej så noga om der finnes ett hål mer eller mindre på kläderna — ja, förbanna mig, är det icke då mycket bättre att vara halfnaken än att vara blott litet trasig, ty då man är en tiggare, skall man se ut som en tiggare; — hvart stånd har sin uniform, och den ende, som beständigt är paradklädd, är trashanken.»

«Men nu skall det bli ett annat lif, Glans», sade hustrun, «nu skola vi taga opp oss igen och ha snyggt och rent omkring oss, och bo i en bättre stuga och kläda våra barn bättre, så att de kunna komma ut i tjenst, och du skall få se att det kanske går bra med oss. Gud vet ändå hur det går med Olle, som redan är så gammal, att han förstår godt och ondt, och som aldrig i tid fått lära sig något; det är allt ett fel att vi inte lagat så, att han fått lära något, stackars gosse.»

«Fel?» inföll mannen. «Ja, visst är det ett fel, men också förbannadt litet, om den, som i sjönöd sjelf måste anstränga alla sina krafter för att ej gå till botten, icke tar en annan olyckskamrat i släptåg. Ser du, det var med knapp nöd, jag och du kunde lifnära oss sjelfva, — hvad var då att göra? Jo, låta pojken tigga; ty eljest svälte han ihjel. Och när skulle han tigga? Jo, hela dagen, ty det faller inte folk in att vara barmhertiga just på förmiddagen, — och så gick dag ut och dag in, utan att han lärde något. Nej, mor, det är klart, att om hela dagen går åt blott för att vi skola kunna hänga med här i lifvet, så blir ingen tid öfrig att lära något. Den, som har tid att lära, är redan rikare än vi varit.»

«Åh ja, du kan ha rätt nog», suckade hustrun.

«Det är, förbanna mig, roligt att höra på patron och presten: «ni skall ge era barn en kristlig uppfostran till flit och ordning», heter det, och så skall fadren vara borta natt och dag i ett bränneri, utan att supa, och dessutom uppfostra pojkarne, när han aldrig ser dem, och modren skall hinna med att undervisa, när hon

knappt har tid att vara hemma öfver natten; jo, vackert! — Rikt folk, mor, kan ej begripa hur den fattige har det, utan tror att allting ligger på hyllan. Det var en gång en herre, som jag råkade, och han frågade mig, om jag hade hvad jag behöfde. Åh ja, svarade jag. «Kan ni aflägga något om året?» sporde han. Aflägga? frågade jag, hvad är det? Han blef förundrad och sade slutligen: «du måtte väl ändå kunna aflägga tio riksdaler, det är ju en lapprisumma?» Ja, för honom, ja, men för mig är hon alldeles omöjlig att få, om jag ej vill stjäla.»

Aldrig hade arbetskarlen Glans varit så glad, som nu, då han på en gång blifvit en oberoende man; han klädde sig också så snyggt han kunde, och för första gången på flera år blef han putsad och borstad af sin hustru. Efter denna förnyelse anträdde han påföljande morgon — det var en söndag — sin vandring till patron för att vidtala honom om arfvet och rådgöra om hvar och hur det skulle placeras; ty med den der idéen om räntan och att han i hela sin lifstid kunde fortfara att vara oberoende och i välmåga, hvilket ej förut fallit honom in, hade dock, så snart hans hustru väckte frågan derom, uppgått liksom ett ljus för hans förstånd. Han gick således till patron, hans steg på gatan voro fastare och säkrare än förut, hans ansigte hade redan antagit något af denna beskyddaremin, som den, hvilken Gud gifvit guld, alltid så mästerligt förstår antaga; ett drag af öfverlägsenhet syntes på Glansens rödmasiga ansigte; ty medvetandet af tre tusen riksdaler är för en dylik lika stort, som då en Rotschild tänker på 100,000 pund, eller lika ljuft, som för en yngling, då han nyss fått ja af sin flicka.

Patron.

Vi inträda nu på kontoret hos patron Fänger. Det var ett temligen stort och högt rum med hvalf och liksom ett fängelse med galler för fönsterna; i fängelserna sitta gallerna för att stänga in tjufvar, här åter för att stänga dem ute. Vid den ena pulpeten satt en liten man med skärm öfver pannan; det var sjelfva patron, som på söndagsmorgonen arbetade lika som hela veckan igenom. Patron var omkring fyratio år gammal, med kortklippt, redan gråspräckligt hår, som var något tunnt öfver hjessan, och ett långlagdt, blekt ansigte, på hvilket uttryckte sig ett starkt drag af hårdhet och småaktighet.

«Nå, se på Glans!» yttrade patron, smågrinande, så att ett par sneda tänder glänste fram mellan de tunna läpparne, «välkommen, Glans! Han skall väl ha reda på sitt arf, — skrifver just nu till boutredningsmannen, kommissarien Klammerström — jo, så är det han heter», tillade han, tittande i ett bref. «Glans får tretusende tvåhundrade sextio riksdaler, tre skilling, fyra rundstycken, en liten rätt artig förmögenhet.»

«Ja, Gudi lof, patron; jag har också varit så glad, att vi ej ha sofvit en enda blund i natt.»

«Jo, jo», yttrade patron och småskrattade, «det käns allt godt att ha penningar — hm, i hans stånd är det ganska mycket. — Nå, Glans, hvar ämnar han sätta in sina pengar; jag behöfver dem väl inte i min rörelse, men om han så vill, så skall jag, för att tjena honom, ta emot dem och gifva honom fem för hundradet, det vill säga, öfver etthundrafemtio riksdalers ränta om året.»

«Ja, det var just derom jag ville tala med patron», yttrade Glans, bugande; «om patron vore så god, så . . .»

«Åh ja, åh ja, det kan jag väl göra, särdeles som min hustru bad mig derom i går afton; ty du super upp alltihop, käre Glans, om du får rå dig sjelf, och det är rätt väl att du lyder välmenande folks råd.»

«Nej, patron, jag har lofvat i mitt sinne att aldrig smaka bränvin; . . . men», fortfor han, dröjande.

«Hvad för men? Tala ut, Glans!» sade patron, «han är nu en rik man och kan säga hvad han vill; när man inte har, får man hålla mun på sig, men när man har, så får man tala hvad som lyster, — hvad var det?»

«Jo, jag vill inte längre vara i bränneriet.»

«Jaså; deri gör han rätt, kanske han inte då kan hålla sitt löfte, ty menniskan är svag; men han blir väl dock i min tjenst och hjelper till vid hamnen; han har alltid varit en flitig och rask karl och blott haft det felet att hälla på litet för mycket.»

«Åh ja, det åtar jag mig; hvad ger patron?»

«Jo», svarade patron och tittade i taket, liksom han funderat, «jo, si, det är väl inte nu värdt att bjuda honom trettiosex skilling, hä, hä, hä. — han kom på ett «knippt» sätt från sina femti riksdaler på kontoret, — hä, hä, jag har inte någon töm på honom, — han skall väl ha en riksdaler riksgäld.»

«Nej, patron, en banko vill jag ha, jag så väl som de andre.»

«Hå, hå, en banko, det är bra mycket; men han har så länge varit i mitt hus, jag släpper ej gerna en trogen tjenare, och derföre får han en och tolf, men ej en skilling mera, — är han nöjd nu?»

«Åh ja, får gå då; jag är så nöjd med att vara säker på min sak.»

«Jaha, ja, det är rätt; hans pengar ligga hos mig så säkra, som i Abrahams sköte, allt skall gå rätt till; Glans känner mig och vet att hvad som skall vara, derom är aldrig fråga.»

«Ja, det vet jag nog», sade Glans; «saken är således afgjord, så att patron tar emot pengarne och lemnar intresse för dem, och dermed farväl så länge!»

Glans hade knappt lemnat rummet förr än patron åter började sitt arbete med att bläddra i en brefpacka. «Glans's pengar kommo just väl till pass», sade han vid sig sjelf; «många bäckar små göra en stor å», «och skulle jag ej ha en hop insatser på kontoret, så vore mitt rörelsekapital blott hälften. Nu har det blifvit en välsignad vana hos alla enkor och faderlösa att sätta in sina penningar hos mig; nå, ja, i säkerhet äro de, ränta få de af mig, men jag drar också min nytta deraf. Det är nu», fortfor

han, funderande, «nära hundrade, hvilkas hela förmögenhet ligger i min hand, ja, om jag ej misstar mig, är Glans den hundraförste; — hä, hä, det är väl ej just så försigtigt, om någon olycka träffade firman, men då finge vi alla lida gemensamt och trösta oss gemensamt.»

Patròn hade kommit i funderingar och hade afbrutit arbetet. «Det är ändå fasligt hvad min hustru blir mig dyr, jag har det derföre att jag gifte mig med en rik flicka. — Ja, ja, gårdarne äro bra att ha, men om vår gosse dör före henne, så återfaller alltihop, utom min giftorätt, till slägten; hm, — blir ingenting af, hon är mig så dyr, att hon knappt kan betala hvad hon kostar med räntan. Emellertid så har Gud välsignat min möda, jag är en ganska behållen man och bestämmer priserna i hela staden; det finnes ingen, som nu mera har rygg att trotsa mig. Jo, det var sannt, den der unge spillevinken Alltin vid torget säljer under mig, men bondhandeln har jag ändå, ty hit hafva de vanan — och den herrn skall jag nog sköta om; en hygglig karl — hä, hä, en vacker karl, hustru min sade så häromdagen — åh ja, visst förstår han sin sak, men . . .»

Patron började bläddra bland sina bref. «Hm, man frågar mig från Hamburg och Lübeck om hans konduit, — berömlig, förstås, berömlig; man lemnar honom kredit, han lemnar också på kredit; jag snokar opp hvar han har skulder, köper hans förbindelser, och under tiden ställer jag till sädeshandel; vi köpa opp säd, jag sluter bort min genast, men han har intet fartyg, jag låter hans säd ligga till hösten, då den inte blir värd något, hä, hä, och så låter jag utländingarne förstå att karlen är bankrutt, sedan nemligen jag erhållit säkerhet för min fordran, och så smäller det, — gunstig herrn slår vantarna i bordet, och dermed hade den visan en ända; — dädanefter kostar raffinad 32 skilling skålpundet, som förut, och klagar någon öfver priset, så talar jag om att man ej kan undersälja varan, hvad den står till för en sjelf, och tar Alltin till exempel. Jo, jo, jag förstår min sak, skada blott att min kära hustru också förstår sin och slöсar bort allt hvad hon kan — och derföre måste jag se mig om och hålla mig framme.»

I detta ögonblick knackade det på dörren, och en flicka kom in: «jag skall helsa så mycket från patronessan; hon sade att pa-

tron nödvändigt måste gå i kyrkan i dag, ty det är håfgång för den nya flickskolan.»

«Jaså, jaså, säg frun, att jag skall komma så fort jag hinner», svarade patron och plockade in sina bref och böcker. «Jag måste väl gå, då jag sjelf är en af stiftarena af den der flickskolan, en riktigt vacker inrättning, som hedrar mig till sednaste efterverld.» Patronen låste sin pulpet, sin kassakista och stannade ändå innan han gick ut, för att kasta en forskande blick omkring rummet.

«Du har låtit vänta på dig, kära Fänger», sade frun när patron kom in till henne. «Ekipaget har redan länge stått förspändt.»

«Skola vi åka till kyrkan, min skatt, vi ha ju knappt hundrade steg dit.»

«Ja, derföre fara vi också icke direkt till kyrkan, utan ta oss förut en promenad och passa på då psalmen är sjungen och predikan börjad —; ty fastän du räknas till borgerskapet, så är det dock en betydlig skillnad mellan borgare och borgare.»

«Ja, det förstås, åh ja, det får gå då, efter du så vill», sade patron; «men, ser du, jag tyckte att vi ej onödigtvis skulle åka ut med vår nya landå, det dammar allt i dag och klädet blir skadadt; jag ämnade den blott till vissa högtidliga tillfällen, som då till exempel vi resa ut till generalens eller till vår socken.»

«*Vår* socken, lille Fänger, hvar ligger den?» frågade frun med ett försmädligt löje.

«Ja ja, förlåt, jag mente din socken, min kära Ameli, ja bevars, du eger egendomen och jus patronatus, som du vill», yttrade mannen, som i allt var mycket undfallande för sin hustru.

«Åh, käre Fänger, det gör ingenting», återtog frun, «du är min kompagnon och kan således ha skäl att säga vår socken, liksom jag talar om vårt kontor, vår bod, våra skepp, jag blott raljerade, förstår du; men den nya vagnen skall och måste ut i dag. Hör nu på, Fänger, hvad tycker du om den nya generalskan på Hemmingstorp?»

«Jo, en ganska hygglig menniska. Ja visst, en fattig fröken, rätt hygglig och som gift sig med generalen, som nätt och jemt har sin lön att lefva af. Hvad menar du med den frågan?»

«Jo, ser du, den der nåden skall, efter hvad mamsell Skarpmesser sagt mig, i dag besöka vår kyrka, hon har också vagn,

kantänka, och hästar; men jag tänker — likagodt hvad jag tänker — se så, låtom oss sätta oss i och köra utåt landsvägen.»

Patronessan gick till sin vagn och snart rullade det lackerade åkdonet nedåt gatan på sina förgyllda hjul; de ståtliga hästarne kråmade sig och frustade, och som en herrskarinna blickade patronessan omkring sig med sina blixtrande svarta ögon.

«Gran!» sade hon, sedan de rest ett stycke utåt vägen, «ser du ej en vagn komma derborta?»

«Jo, patronessa», svarade kusken.

«Nå så vänd då, men kör smått tills de hinna på oss; det är väl Hemmingstorps-ekipaget?»

«Ja, det är visst generalskan», sade kusken och vände.

«Se så, kör långsamt — äro de efter och vilja de köra förbi, så låt hästarne gå undan midt i vägen, förstår du.»

«Det är ändå bra oartigt», anmärkte patronen, «att damma ner generalskan.»

«Du tycker då att det vore bättre om jag blef nerdammad och min madras-schal förderfvad i stället för hennes, som troligen är bara crêpe — jag må säga, du har verkligen qvar en hel hop af dina bokhållare-idéer.»

Vagnen gick således före generalskans hela vägen, liksom man ej märkt det, och ett dammoln höljde in det vackra, men anspråkslösa ekipaget, der generalskan Gyllenklo satt.

Det hade nemligen händt sig några dagar förut att generalskan och patronessan varit tillsammans på en bjudning. Patronessan Fänger hade kommit först och satt sig högst i soffan, i den öfvertygelsen att ingen kunde komma, som gjorde henne platsen stridig; men efter några ögonblick inträdde generalen med sin fru, och patronessan måste af artighet lemna sin plats och ta en längre ned.

Generalskan hade i sin oskuld ej ens märkt detta ombyte, utan mottog den plats som fanns; men patronessan kände det desto djupare, och hon föresatte sig att så ofta hon kunde förödmjuka och strida med sin rival om anseendet. Det var derföre hon nu for ut, dels för att om möjligt köra före generalskan, och dels för att låta hela staden se den himmelsvida skillnaden mellan ekipagerna. Man stannade vid kyrkan och patronessan steg ur.

Oaktadt hennes afund var det likväl en röst inom henne som sade att hon borde *synas* intimt lierad med generalskan; hon hade rang och anseende och derföre måste patronessan långt ifrån att låta påskina någon ovänskap med generalens, tvärtom, så mycket som möjligt, söka visa sig i parallel med ortens förnämsta herrskaper. Hon stannade derföre på kyrktrappan och sade, då generalskan kom:

«Åh, var det ni, min nådiga generalska! Ack, Fänger och jag sutto hela vägen just fördjupade i samtal om hvem som kunde vara orsaken att generalskan Gyllenklo ej på så länge gjort staden den äran. Camelian blommar nu som bäst och i trädgården stå våra dahlier i full fägring — ack hvad «prinsen regenten» är vacker, mörkröd med hvita flammor, fullt utbildad — generalskan är väl så nådig?»

Generalskan, en ung anspråkslös qvinna, tackade för patronessans godhet.

«Får jag ej erbjuda min bänk?» frågade patronessan när de inträdde, och så gingo de bägge damerna uppför stora gången och intogo sin plats i bänken näst altaret, den dyraste i hela kyrkan.

«Ser du mor», hviskade Glans till sin hustru, der de stodo i en gömma bakom en pelare, «ser du, hur patronessan svänger på sig — må tro hvad hon är stor i själen, då hon går ihop med generalskan, det var annat än då hon helt simpelt var procentarmårtens dotter; då var hon så lagom, fast hon var rik som ett troll.»

Presten predikade om dem, som Gud välsignat med egodelar och som illa använda dem och förslösa dem. Både patron och den föryngrade arbetskarlen Glans togo åt sig prestens ord, men blott den ene gret, och det var Glans, som nu föresatte sig att undfly frestelsen och lefva stilla och indraget; patronessan kastade då och då en förstulen hvass blick på pastorn, som «målade ut hederligt folk» på predikstolen, då han omtalade hjertlösheten hos många af dem, som voro i stånd att göra godt, men ej gjorde det. Emellertid kom han snart att, genom en allusion på kollektens ändamål, nämna den ädla och kraftfulla viljan, det upphöjda, uppoffrande sinnelaget hos en familj, som varit outtröttlig för flickskolans bildande — och detta var så skenbarligen menadt

patron, att hela församlingen kastade sina ögon på honom och den ståtliga patronessan, att hon i sin tur fick slå ner sina, för att ej se så fåfäng ut, och patronen hade en så andäktig mine, att man kunde tro, att hela hans själ var sysselsatt med den heliga akten.

Håfgången är ett störande missbruk — bruk borde det ej vara, men någongång är den dock nyttig. Tvänne af stadens notabiliteter buro håfvarne och bugade sig för hvarje styfver som föll deri för det goda ändamålet, och då håfven kom, lade patron, så «oförmärkt», att alla, som ville se, äfven kunde det, en femtioriksdalerssedel dit.

«Bror lägger mycket i håfven», hviskade borgmästaren, som satt vid hans sida, «det hedrar brors hjerta.»

«Åh, säg ej så», svarade patron, «man ger af godt hjerta och efter råd och lägenhet.»

När håfven kom till Glans på hans bortgömda vrå, stoppade han ned en hoprullad tolfskilling i håfven, sin enda sedel. Sedan vände han sig snyftande till sin hustru och sade: «mor, jag lade min enda sedel i håfven — och det var för lilltultans skull, hon skall gå i flickskolan och lära sig något.»

«Det gjorde du rätt i, Glans», yttrade hustrun, som äfven blifvit bättre och ömmare om barnen sedan hoppet börjat le mot henne.

Far och Son.

På Stillinge komministergård var ett litet vindsrum, som kallades «flickornas kammare»; man kom dit, uppför en halsbrytande trappa och genom en mörk vind; men flickorna voro så vana att springa der, att de ej behöfde se för att undvika alla de impedimenter, som befunno sig i deras väg. Kammaren var för öfrigt, oaktadt sin litenhet, rätt vacker, i synnerhet om sommaren, då landskapet låg grönt och yppigt framför fönstret och man kunde blicka långt bort öfver sjön, på hvars andra strand Thorstensholms gamla gods var beläget. Thorstensholm var uppbygdt af den i trettioåriga kriget så ryktbare Thorsten Stålsköld och ännu innehades gården af hans ättlingar.

Det var en, väl ej stor, men massiv byggnad af symetrisk byggnadsart, förändrad efter vår tids smak, men dock med sin höga spetsiga takresning och sina smala skorstenar qvar. På bägge sidor åt gården till voro ett par flyglar byggda i sednare tider, och i det dockskåpsmanér, som framdeles kommer att heta nittonde århundradets byggnadsstil, om nemligen ej tidens tand långt dessförinnan störtat i grus dessa minnesmärken af vår smak och vår förmåga. Det var ett par stenhus, prydda med lister och grannlåter i alla riktningar och föröfrigt gulmålade på rappningen, för att riktigt ge dem utseende af sockerhus; de togo sig kuriöst ut mot den gamla åbyggnaden, som tycktes med betänklig min se ned på sina yngre kamrater, af hvilka rappningen årligen här och der föll af, tack vare våra i slöjderne oanvända kemiska kunskaper. Dessa tre hus föreföllo som en gammal kämpe, hvilken händelsevis råkat i sällskap med ett par lankasterpojkar klädda i blus.

Egendomen innehades nu af en öfverste Stålsköld, en militär af gammalt skrot och korn, en sträng excerciskarl och en duglig landtbrukare. Man höll af den goda öfversten i hela socknen och bönderne hörde honom gerna tala på sockenstämman; ty hvad han sade, var rätt och sant och enkelt och begripligt. Men lika god

han vanligen var, lika häftig var han om han tyckte något vara rasande, och då var tecknet alltid att han vred på sina mustacher och svor, så att verlden hade förgåtts och himmelens stjernor fallit ned, om hans vackra böner blott blifvit uppfyllda till hälften.

Då var det ej just rådligt att träffa ut för honom, om man icke, som ej var så synnerligen svårt, kunde afleda hans vredes ström med ett infall; ty den gode öfversten var aldrig närmare att skratta, än då han var som häftigast, och det tycktes som om hans många svordomar ej vore till för något annat, än att genom dem liksom taga fasta på att han var riktigt ond, så att folk skulle veta det.

Goda, lättretliga och lättförsonade menniskor svärja vanligen mer än de som ega förmåga att hata eller fatta verklig vrede; de gripa till dessa förskräckliga termer mera för att *synas* riktigt hederligt onda, än derföre att de verkligen äro det.

Han hade ett enda barn, en son, som efter sin stamfar hette Thorsten, en rask, glad yngling, och blott en föryngrad upplaga af sin far, god, lättsinnig och häftig, men dessutom olycklig nog att veta, att han var en rik mans son. Detta hade ej varit händelsen med fadren, som mottog sitt arfvegods skuldbelastadt, och från barndomen aldrig hade hört annat än penningebekymmer i fädernehuset. Han hade således, i motsats med sin son, på nära håll sett hvad det vill säga att vara fördjupad i skuld, och han blef derföre sparsam redan som yngling, först af behof och sedan af vana.

Det var året efter sedan Berndt Willner hade rest till Ostindien, för att upptagas af sin farbror, en sommardag, då på ömse sidor om sjön både på Thorstensholm och på Stillinge prestgård samma ämne omtalades. Öfversten gick med häftighet fram och tillbaka i stora salen och vred sina mustacher, han var nemligen mycket ond, och föremålet för hans vrede var unga Thorsten, som så godt han kunde följde sin far fram och åter på marschen.

Ändtligen stannade gubben, strök med bister uppsyn sina grå mustacher och slog armarne i kors öfver bröstet. Så stod han länge och betraktade sin son med vredgade blickar; ändtligen bröt han tystnaden: «har man väl hört på maken, en sakramenska thevattensfänrik — åh min Gud och skapare! — ja, pojke, slå ned flickögonen och stå och skäms så officer du är — gå och fria,

fria! — Kurtisera, slå stöfvel för en flicka, det går an, men att fria — ser man på — skall jag dö och du äfven, eller skall jag ha hit en hel tiggarfamilj med min son i spetsen! Nej tack, jag klär inte af mig förr än jag lägger mig.»

«Men, min far, jag har inte friat.»

«Hva, hvaba! har du inte friat till henne, der borta i prestgården, Staffett eller Staffli eller hvad f—n hon heter, hon, den der näbbgäddan — hvad är det hon heter? Har du mål i mun?»

«Stefanie, min far.»

«Stefanie, det är väl efter den helige Stefanus, som blef stenad till döds; — jaså, herr fänriken har friat.»

«Min far anser väl inte giftermålet opassande, min mor var också ej annat än en prestdotter.»

«Jaså, han tänker på mesalliance — vet han, min käre fänrik, så förbannadt rar är han väl inte, att han är för god att ta hvilken som helst — men se *jag, jag* öfverste Gustaf Stålsköld, egare af Thorstensholm, är för god att föda hela sällskapet — hahaha, en hygglig syn: hvar jag gick, så skulle en unge hänga mig i hälarne, och jag heta farfar — skäms du inte, pojke, att vilja göra mig till farfar?»

«Nej, det gör jag inte», svarade Thorsten, som nu fann ett tillfälle att tränga in på det löjligas område.

Öfversten fann ganska riktigt sjelf, att han uttryckt sig litet löjligt, och afbröt derföre tvärt: «det sker inte, det sker inte så länge månen inte är af grön ost — nej — i evighet nej.»

«Men, min far, vi älska hvarandra så outsägligt.»

«Ödmjukaste tjenare», sade öfversten, och skrapade med foten, «jaså, det var intressant att höra, jo, jo, det tror jag nog, en fänrik älskar outsägligt hvarenda kjol han ser, det vet jag sjelf.»

«Jag vill visst inte disputera pappas erfarenhet», inföll Thorsten småleende.

Öfversten vände sig bort och trummade på fönsterrutan. «Gå ut, fänrik», kommenderade han, «venster om marsch! och tyst i ledet, se så — det är slut.»

Thorsten gick, ty han märkte att gubben blifvit förlägen öfver sin roll, och ville att vreden skulle ha tid att svalna.

«Det är dock ett elemenskadt tyg att vara far åt en sådan der krabat», sade gubben vid sig sjelf; «han går genom graderna,

som jag har gjort, och nu står han der och slår mig i näsan att hans mor också var bara prestdotter, och så kommer han fram och antyder, att det skulle vara adligt högmod som gjorde mig så sträng, liksom han ej på sina fem fingrar visste att jag ej är högmodig mera än ett barn; och så står jag och försäger mig, och strax så lägger han fasta på dumheterna och infattar dem riktigt à jour, som det vore juveler. Pojken har dock egentligen rätt, flickan är rätt hygglig, och vore jag fänrik, så vete Gud hur det gick — hm, — men det är oförskämdt att han skall gifta sig, och jag sedan gå här som ett inventarium, eller också han med hustru och barn. Hade jag någonstädes att göra af dem — hm — det skall ej bli af.»

Så resonnerade öfversten. Men midt öfver sjön i flickornas kammare suto de bägge systrarna inbegripna i ett vigtigt samtal. «Det är således afgjordt, lilla Stefanie, du rodnade när jag frågade dig derom», sade Augusta smekande; «ja du, Thorsten är en hygglig karl, en rask, glad yngling, till och med i sitt sätt att vara lik vår Berndt.»

Stefanie var tankfull. «Det är långt ifrån afgjordt, och nu som bäst berättar han allt för sin far; det smärtar mig, ty jag tror att gubben ej vill det.»

«Åh, kära Stefanie», tillade Augusta, «blott ni hålla af hvarandra, visst bifaller han slutligen, om han äfven i början skulle vara deremot.»

«Och du tror då att jag», inföll Stefanie, «skulle vilja mot hans vilja tränga mig in i hans slott; nej, aldrig, aldrig — med förnedring vill jag ej köpa min lycka.»

«Alltid lika stolt — stackars Stefanie! Gud vet hvarifrån du fått denna stolthet, som gör dig så olycklig — och du ville således öfverge din kärlek blott derföre att en häftig gubbe ej genast vill ta reson?»

«Ja, Augusta, jag har sagt Thorsten att detta är min föresats, eller rättare, att mitt lynne är sådant. Han sade väl att han hoppades; men jag anar att öfversten har helt andra spekulationer med sin son, ett rikt, ett förnämt gifte, se der hvad han önskar, — och en fattig prestdotter — jag är ingenting annat.»

«Men hans egen hustru var ju en fattig prestdotter», anmärkte Augusta.

«Ja, hvad gör det till saken? — man kan begå en obetänksamhet sjelf, och just derföre vilja hindra andra ifrån att begå densamma; om man halkar då man går, ropar man vanligen till dem som komma efter: «akta er, här är halt» — och det är just derföre jag fruktar den gamle.»

«Men han är ju en hederlig man», invände Augusta.

«Det gör saken så mycket värre», svarade Stefanie; «jag vill ej vara föraktad af en menniska, som jag håller af, och derföre skulle hans motvilja förbjuda mig att älska hans son.»

«Kommer Thorsten sedan till pappa och mamma?» frågade Augusta nyfiket. «Jag undrar just hvad pappa skall säga, hvad mamma säger vet jag så der temligen förut, men si pappa är filosofisk af sig, och filosofer och fänrikar hafva aldrig just några sympatier.»

Under detta samtal mellan prestgårdsflickorna och under det att öfversten ensam uppe i stora salen fortfor att brumma för sig sjelf och öfvade sig att riktigt stålsätta sig mot fänrikens alla försök att öfvertala honom, hade Thorsten tagit sin tillflykt till madam Lind.

I ena flygeln bodde nemligen en sjuttioårig gumma, enka efter trädgårdsmästare Lind, och som fordom varit amma åt öfversten. Det var en vördnadsvärd gumma. Fordomdags var hon kraftfull, och då hon tolf år förut mistade sin ende son och hans hustru, som dogo i en gångbar feber, gret hon några dagar blott, men återfick snart sin fordna kraft och ihärdighet; men på senare tider hade både hennes lynne och hennes kraft sjunkit och hon började blifva barn på nytt. Emellertid snarare ökades öfverstens tillgifvenhet än minskades derigenom; ty nu blef det han, som skulle vårda henne, till tack för det att hon vårdat honom, och den gamla var honom kär: det var gumman Lind som deltagit i alla hans barndomsfröjder och barnasorger, det var hon som lärt honom läsa och som låtit tuppen värpa russin då han var snäll. Allt kom öfversten ihåg, äfven de minsta detaljer, och när han antingen var riktigt glad eller riktigt ledsen, gick han ned till gumman Lind, för att dela med sig af glädje eller hemta tröst i smärtan. Det var naturligt att Thorsten lika mycket var gummans favorit som öfversten; ty den gamle ansåg sig, efter hennes nåds död, liksom för mormor åt den glada vildbasaren. Nu kom

Thorsten ned till gumman. «God afton, madam Lind, hur står till?» frågade han när han steg in och satte sig på en gammalmodig karmstol.

«Jo, Gudi vare tack och lof, rätt bra, Thorsten lille», svarade gumman och lade ifrån sig sin sticksöm, hvarmed hon förut mekaniskt sysselsatt sig; «han ser så ledsen ut, lille Thorsten», fortsatte hon, «har kopplet sprungit till skogs eller har någon skada kommit vid hans bössor?»

«Åh, madam, det är ej så väl; men madam skall snart få höra på tomten, eller hvem det är som alltid mot tillstundande olyckor bullrar i källarvåningen.»

«Hu! hvad han talar, det är syndigt att tala så lättsinnigt om sin stamfar. — Thorsten skall veta att han är af samma kött och blod som den stackars själen.»

«Ja, madam, nu få vi snart höra honom igen, det skall madam få sanna.»

«Åh prata nu inte så, Thorsten, jag gitter inte höra på sådana historier, jag har nog hört det många gånger — och derför tar jag saken allvarsamt — öfverste Gustaf må skratta så mycket han vill åt mig — men rätt står det ej till der nere. Men hvarföre pratar han si så der enfaldigt, Thorsten?»

«Jo se, madam, om det ej blir bättre så skjuter jag mig en kula genom hufvudet.»

«Hu, Thorsten, hvad tänker han på? han är väl en kristen menniska, vet jag, som inte bär hand på sig sjelf, vet jag, ty då hemfaller han till en evig död, det måste han väl veta, han som både kan läsa och skrifva, och som gått igenom Carlberg. Men hvad står på då?»

«Jo, ser madam, jag vill gifta mig med en flicka, men pappa säger bestämdt nej.»

«Är Thorsten kär allaredan, han är ju bara barnet?»

«Ja, tjugufem år.»

«Ja, är det rimligt det, att bli kär och vilja ingå i äktenskap när han bara är tjugufem år gammal?»

«Ja, madam, jag tycker att det är bättre än att bli kär när man är dubbelt så gammal; emellertid så skjuter jag mig.»

«Fy, så han talar syndigt! Han skall ha Gud för ögonen, hvad duger eljest allt det till som han läste på Carlberg och som

han satt här nere och talade om för Gustaf — öfversten skulle jag säga — hm, då skröt alltid hans far af honom, så snart han gick ut; men det kommer väl slutligen på skam.»

«Ja, madam Lind, hvad skall jag göra?»

«Vara nöjd med Guds behag — ja, så är det, Thorsten; men se», tillade gumman, «det förstå sig karlarne inte på, utan går något emot, så vips skola de skjuta ihjäl sig, Gud bevars, och trotsa vår Herre. Ja ja, jag känner igen det der, ty jag var bara barnet, sjutton år, då salig Lind fick se mig — och strax så blef han som han varit vild och kom och friade — hvad skulle jag svara, jag stackars barn? Men jag visade honom till far och mor — och der var det litet knutigt, ty alltid hade de rätt uti att jag var för ung och vi bägge fattiga.»

«Nå, madam Lind?» frågade Thorsten, då gumman tvärt afbröt meningen.

«Åh ja, han gjorde precist som Thorsten nu, han skulle hoppa i kanalen. Gud bevars, och hjertskrämde mig, så att jag gret och bad mina föräldrar — och de fruktade nästan mer för mig än för honom — och så blef det bröllop kantänka — och då vardt Lind nöjd och blef qvar på torra marken.»

«Ja, Lind var lycklig han», suckade Thorsten.

«Ja, med Guds hjelp var han så, för om jag kunde se på hans ögon hvad han ville, så skedde det — också höll han mycket af mig ända till sin död; men jag stackare skulle lefva qvar, jag, utan honom. Ack, Thorsten lille, menniskan dör ej af sorg, eljest hade jag redan längesedan fått ro.»

«Men alla hålla ju af er, madam Lind», invände Thorsten, som märkte att den gamlas tankar tagit en sorglig riktning.

«Åh ja, så är det väl. Gustaf pratar gerna bort en aftonstund hos gumman och Thorsten är också snäll och beskedlig och håller af mig — men det är också inte för mycket, ty jag håller ännu mera af er — men se, Thorsten, det är svårt att vara till öfverlopps; så länge jag inbillade mig att jag var nödvändig för er, så länge var jag också glad, men nu är jag öfverflödig och sitter blott till besvär, liksom en vissnad gren i ett körsbärsträd. Men det varar väl inte så länge.»

«Men vi komma ifrån ämnet, madam Lind, nemligen att, om jag ej får gifta mig med Stefanie Willner, så skjut —»

«Åh, tyst nu med det der, det är bara prat, vet han. för skulle alla karlar, som förtvifla af kärlek och lofva att ta lifvet af sig, verkligen göra det, så blefve ej många qvar. Stefanie Willner, sade han — prestdottern i Stillinge?»

«Ja, madam Lind.»

«Jo jo, hon är vacker att se på och duger allt också i sina sysslor — jaså, han har samma smak som Gustaf, som alltid sade, och det långt innan han kände salig hennes nåd: vet du Malin, om jag skall gifta mig, blir det med en prestdotter, och så blef det också. Då frågade jag: men hvarföre just en prestdotter? Jo, sa' han, ty det är alltid så snälla och kloka och beskedliga flickor, uppfostrade i ärbarhet och i Herrans tukt och förmaning. Och deri kunde han ha rätt. Nå, hvad har öfversten mot den saken då?»

«Jo, ser madam Lind, han vill att jag skall ha ett rikt gifte eller också låta bli, men nu är min böjelse bestämd och får jag ej henne, så vill jag ha ingen.»

«Jaså, han vill inte att Thorsten skall bo här och ha hustru — åh ja, det är väl inte heller så roligt att med hustru och barn sitta vid annan mans bord, vore det också en fars — men så kunnen I ju bo på Rosenkulla, fastän det inte är så rart bygdt, men det vet jag, att sådana fruktträd, som Lind der planterade, finnas ingenstädes, trädgården ligger som i ett drifhus under berget, och det blir bigaråer så stora som de största tumändar.»

«Ack ja, madam Lind, jag bor hvar som helst, blott jag får Stefanie.»

«Hm, ja ja, litet mat behöfs väl också, ty der fattigdomen kommer in genom dörren, der kryper kärleken ut genom fönstret och bryter nacken af sig», anmärkte gumman.

«Hör på, madam Lind, min lilla snälla Malena», började Thorsten smekande, «om nu Malena kunde tala vid pappa, så att han ej brummar längre, ty det värsta är att Stefanie, om hon märker att pappa är emot förbindelsen, ej vill ingå derpå.»

«Det var bra af henne, det måtte vara en bra flicka», anmärkte gumman.

«Kära madam Lind, tala vid pappa.»

«Och Thorsten tror att jag, gamla stackare, skulle fria för honom — tycker han att det passar sig för en sjuttioårig gumma att gå och ställa om giftermål?»

«Ja, ni bereder tvänne menniskors lycka», svarade Thorsten.

«Lycka, ja så säga de alltid. Vet Thorsten, att äktenskapet är en olycka, ja en riktig olycka», sade gumman med ifver.

«Och det kan ni säga, madam Lind, ni som höll af er man och som var så lycklig med honom.»

«Ja, just derför, Thorsten. Det var en gång en fattig man, — har han hört den sagan? — som gick fri och «frank» genom verlden, ty han egde intet att förlora, och han gick lugn och glad, både när det var ljust och mörkt, och utan fruktan — men så hände sig att han fann en kostlig sten, som gjorde honom rik. Efter den stunden var han olycklig, beständigt kände han på sin ficka att ej den dyrbara stenen skulle tappas, aldrig mera vågade han vandra ensam för att ej bli röfvad, och om nätterna kunde han ej sofva, ty han drömde att ädelstenen försvann, så snart han slutade till ögonen — annat var det när han egde intet.»

«Och så går det, menar ni», invände Thorsten, «då man fått den man älskar.»

«Ja precist; ettdera måste ske, antingen är den man fått ond eller god; är hon ond, så är det en plåga; är hon god, så är hon en ädelsten — och så komma barnen, allt hvad som rör dem, rör också föräldrarnes hjerta — ja, med ett ord, äktenskapet blott skaffar oss flere punkter blottade, der sorgen kan tränga in i själen.»

«Men genom dessa punkter kommer också glädjen», invände Thorsten.

«Ja, Thorsten, det gör den, men slutet på allt är dock sorg; en af er måste gå först bort, den andra måste blifva qvar — antingen måste Thorsten se hustru och barn gråta vid sitt eget dödsläger, eller måhända han sitta vid deras.»

«Det är en mörk tafla, men den är dock långt borta», sade Thorsten och drog en djup suck, vid den sorgliga målningen som den gamla gjorde öfver äktenskapets lycka. «Ni vill således ej hjelpa mig, madam Lind?» frågade Thorsten och fattade gummans hand. «Jag vet förut att pappa gör nästan allt hvad ni ber, han följer edra råd ännu, som då han var liten; tala vid pappa, Malena, söta Malena.»

«Herre Gud, hvad skall jag göra? Gustaf — öfversten ville jag säga — kunde bli ond på mig eller skratta åt mig — och

intet af delarne får han göra; ty jag har varit så godt som mor för honom, stackars barn.»

«Rosenkulla, madam Lind, kom ihåg Rosenkulla», sade Thorsten och steg upp; «jag vet att ni gör hvad ni kan — ja, jag ser det på er.»

«Nå, han går väl inte nu och skjuter bort krut onödigtvis», frågade gumman halft satiriskt.

«Nej, jag skall vänta, hjelp mig blott», svarade Thorsten då han gick.

«Ungdomen rasar», sade den gamla vid sig sjelf; «men jag skall tala vid Gustaf och höra hvad det är för konster att hindra dem att ta hvarandra. — Nu skall han Gudbevars agera en klok och förnuftig far — det stackars barnet; — barnet? — åh, han är öfver femti år gammal, när jag rätt tänker efter; men inte förstår han sig på dylikt ändå, och dessutom var han jemnt och rätt inte klokare sjelf, när han drog åstad i brudstol. Det var också ett spektakel och gamla hennes nåd fick spasmer af förargelse. Hon var ett hår af hin, gamla hennes nåd, Gud frälse själen.»

Gummans monolog afbröts af öfversten, som nu i sin tur kom in för att brumma ut.

«Har Malena sett på maken att Thorsten vill dra åstad att gifta sig?»

«Jo, maken till det såg jag för tretti år sedan, då öfversten sjelf drog åstad.»

«Det var en förbannad h—vetes skillnad det, jag var fyllda tjugusju år, och en klok och stadgad menniska dessutom. Nu vill han löpa åstad och gifta sig med den der mamsell Staffan der borta i prestgården, och så skall hela sällskapet komma hit och ligga mig på halsen.»

«Ja, ta er om halsen, öfverste Gustaf, och hålla af och smeka er, och barnen skulle leka omkring er och ni skulle bli så glad.»

«Jag ger mig f—n på att den spillevinken varit här nere och pratat persilja för dig, gamla Malena; men det säger jag, att det blir inte af, om äfven alla verldens kärringar toge honom under sitt beskydd.»

«Var det der åt mig, öfverste Gustaf?» frågade gumman och såg sitt gamla fosterbarn in i ögonen, «var det der åt mig, som håller så mycket af er?»

«Åh nej, kära Malena, det var ej illa ment; men si det förargar mig, att den gunstige herrn, mig oåtspord, friat och fått ja och har allt färdigt, liksom jag ej skulle ha något att säga — han skall få se att han har far i lifvet.»

«Och kanske ni då får se att ni ingen son har i lifvet», invände gumman; «stamherrn får nog något att gå efter, ty här blir olycka af, det spår jag.»

«Hm, hm», mumlade öfversten, «det der låter fasligt; men det är väl inte kungsord allt det drottningen säger.»

«Ja, jag säger intet», sade gumman.

«Men, för f—n, hvad skall jag göra då?»

«Det vet väl öfverste Gustaf sjelf; gör hvad rätt är inför Gudi och mannom och frukta ingen. Är det rätt att utan något annat skäl än sitt infall hindra ett par hederliga menniskor att förena sig, så fortfar: är det orätt, så gör tvärtom — jag lägger mig inte i saken; ja, öfverste Gustaf, jag är en gammal föraktad kärring, och derföre bör jag ej säga mera.»

«Malena, kära Malena, du blef väl inte ledsen på mig», sade öfversten, som märkte att han sårat gumman djupt. «Du vet jag är en het menniska, jag var ju så häftig när jag var barn?»

«Ja, och det galant sedan, så att Gustaf kiknade af ilska då han var liten — fy han!» sade gumman försonad.

Rymmaren.

Det var en vinternatt samma år, då en figur smög sig fram genom skogen vid Thorstensholm; än kunde man skönja honom, än försvann han mellan träden till dess han ändtligen var nära gården och stod tydlig och igenkänlig i det bleka månskenet, som genom en lätt snödimma strålade från himlen. Det var en yngling af omkring tjugu års ålder. Hans ansigte var reguliert utan att vara hvarken vackert eller fult, men det var blekt och dess drag utvisade en blandning af trots och smärta. Han såg med rädda, försigtiga blickar omkring sig, liksom han fruktat att blifva förföljd; ändtligen smög han sig allt närmare och närmare och stod slutligen utanför madam Linds fönster. Han lyssnade länge der, men intet ljud gaf tillkänna att någon var vaken. Ändtligen gick han försigtigt till dörren och satte någonting som liknade en nyckel i låset, dörren gick upp och den främmande inträdde i förstugan; tyst, som om den blifvit rörd af en ande, gick dörren åter igen. «Bara jag inte skrämmer ihjäl gumman», tänkte han vid sig sjelf; «jag skall försöka.» Han började jama som en katt; ty han visste det gumman Lind vanligen, då dessa djur läto höra sig, steg upp och öppnade dörren för att fösa bort dem. Försöket lyckades, han hörde huru det rörde sig i den gamlas kammare och märkte genom dörrspringan att ett ljus tändes; dörren öppnades och madam Linds röst lät höra sig: «ut med dig stygga djur; sch, sch!»

«Blif inte rädd för mig», sade ynglingen halfhögt, och då han märkte att den gamla blef uppmärksam, sade han tydligt: «det är Johan, farmor lilla.»

Gumman Linds ansigte blef dödsblekt af förskräckelse, men en hel lefnads öfning hade gjort henne lugn och rådig i faran. «Hvem det ock är», yttrade hon och darrade på rösten, «hvem det är, så träd fram om du är af Gudi, men vik hädan om du är från satan.»

«Hå! farmor», inföll Johan och steg fram i ljusskenet, «det låter som om farmor skulle tro att jag är gamle herrns spökelse — nej, farmor, så dålig jag ser ut, så lefver jag likväl.»

«Det är således du, olyckliga barn?» sade den gamla. «Är det du, som hemsöker din gamla farmor; nåväl, Johan, tag hvad jag eger, tag också mitt lif — krossa mitt gamla hufvud, om du ej är mätt på brott.»

Ynglingen smålog bittert. «Låt mig gå in — jag fryser», svarade han endast och trängde sig förbi gumman genom dörren. «Farmor!» började han sedan de kommit in i rummet, «farmor! — också ni dömmer så der — kommer ni väl ihåg då jag var ett litet barn, då min far ännu lefde?»

«Ja, det mins jag väl», suckade gumman.

«Kommer ni ihåg», återtog ynglingen, våldsamt kämpande med sig sjelf, «att ni sedan — sedan en gång när jag begärde er hjelp, svarade: han är en tjuf — jag känner honom icke.»

«Ja, jag mins», sade gumman Lind och satte sig öfverväldigad af fasa, «ja, Johan, utkräf hämnd och fullborda.»

Men ynglingen knäppte händerna tillsammans framför sig, liksom till en bön. «Hämnd, säger ni», började han, «hvarför skulle jag hämnas — jag var brottslig, deri hade ni rätt — men ni försköt brottslingen — deri hade ni orätt; — förlåt mig den sorg jag har gjort er, farmor — och jag förlåter er eder hårdhet.»

Det syntes som den gamla qvinnans fordna kraft återkommit; denna uppenbarelse hade på en gång spänt hela hennes själ till verksamhet. «Ja, jag förlåter dig, Johan», sade hon och höjde sin hand välsignande, «men dermed är du ringa hulpen, stackars barn. O! att jag skulle bli stammoder för en brottsling, som vanhedrar sin faders namn, o! du gamle ärlige Lind, om du vetat att vårt barnbarn skulle en gång glömma Gud och sig sjelf, så hade du förbannat den stund ditt barn föddes — men du välsignade vår son, liksom jag välsignade denne, som nu, höljd i trasor, står framför mig. — Arma barn, arma barn, hvarför skulle du födas?»

«Farmor, lugna er något», sade ynglingen och fattade hennes hand, «jag vill bli bättre. — Vet ni inte att den, som kom på elfte timman, äfven kom in i sin Herras glädje, vet ni inte, att allt kan försonas?»

«Jo — jag vet», suckade den gamla och lutade ned hufvudet, «men jag hoppas det icke.»

«Ni känner ej mitt brott, farmor», återtog ynglingen, «vet ni hur det var? — Jag var vän med en annan gosse, som liksom jag tjenade hos patron Fänger — vi voro femton år bägge två; då sjuknade han i nervfeber och låg hemma hos modren, som ingenting egde och som sjelf låg sjuk — han tillfrisknade dock och jag besökte honom; då låg han der blek och aftärd och sade: «Johan! Johan! skaffa mig mat, jag äter upp fingrarne på mig eljest — bed patron om penningar i förskott.» Jag gjorde som han bad, men patron afslog alla mina böner; jag kom med detta sorgebud till min vän och han föll i förtviflan — «jag dör af hunger, skaffa mig mat!» — Ack, farmor, det der grep mig om hjertat och jag gick derifrån alldeles förvillad i mitt sinne. — «Han skall ha mat», sade jag vid mig sjelf, «han måste ha mat.» Jag gick bort och sålde min helgdagsrock — men det blef ej mycket och jag måste underhålla både honom och modren.

«Farmor kan säga att det ej angick mig; men hvarenda stackare angick mig, ty jag var en arm menniska sjelf och visste väl hvad fattigdomen ville säga. Nåväl, det räckte ej länge; ännu en gång bad jag patron om hjelp åt Lars, som alltid varit så flitig och så trogen — men han svarade blott: «Lars har på skillingen fått sitt och han får ej mera, utan arbete; han ligger der hemma blott och latar sig.

«Då kände jag liksom en pil gå genom mitt hjerta, och onda tankar stodo upp i min själ, och så gick jag om natten in i visthuset och tog mat, och tänkte: du vill ej hjelpa den fattige, men du skall. Ja, farmor, jag tyckte till och med att det var rätt.»

«Det är fasligt», suckade madam Lind, som med uppmärksamhet afhört honom.

«Jag bar matvarorna till Lars. Ack, farmor, han åt med så god smak, att jag riktigt satt och gladde mig i mitt sinne som om jag gjort en god gerning — så kan hin onde förleda en menniska.»

«Ja, barn», suckade gumman, «djefvulen kan förgylla opp synden.»

«Emellertid, farmor, hade jag fattat hat för patron, som ingen barmhertighet hade, utan trodde att han gjort nog, då han

gjort hvad han kallade för rätt; men det är ej nog, farmor, och hvar gränsen är för det som är rätt kan ingen på skillingen beräkna; den hungrande, då han ej sjelf är skulden i sitt lidande, har rättighet till hjelp, den nakote att få kläder och den husville att få tak öfver hufvudet. Det har han rättighet att fordra, liksom andra hafva rättighet att fordra arbete af honom.

«Men farmor — nu gick det så, att gamla Skarpmesserskan snokade upp att några matbitar kommit bort, och hon misstänkte genast mig; ty jag hade bedt henne om litet mat åt Lars. Om patron nu velat mig väl, så hade han enskildt kallat in mig på kontoret och förebrått mig mitt brott; men det gjorde han intet, utan lät i det stället göra husvisitation hos Lasses mor (ty hos den fattiga får man göra en dylik hemgång), och der fann man några matbitar och fick den underrättelsen att det var jag som burit dit dem.

«Nåväl, sedan kom fiskalen hem och häktade mig — jag bekände genast och bad om förlåtelse, ja, jag föll på mina bara knän och gret och bad att patron inte skulle göra mig olycklig för hela min lifstid, jag sade honom allt, hur jag tänkt, hur jag gjort — men patron bara småskrattade och sade: «sådana historier ha alla tjufvar; litet spö eller vatten och bröd skall späka din lekamen»; och dermed så togo stadstjenarne mig och ledde mig till arresten, der man satte mig ihop med några mordbrännare och stortjufvar.»

Ynglingen tystnade några ögonblick liksom för att hemta sig.

«Farmor!» började han ändtligen, «allt det der gick väl an, men det varade ej många timmar förrän jag hörde jämmer i förstugan — ack, den der jämmern skar mig in i själen; det var Lars, min stackars Lars, som för delaktighet i mitt brott släpades i fängelset. Han packades in i nästa rum, ty i det jag var, fanns ingen brits ledig, och Lars var ej ännu i stånd att sitta uppe. Ack! farmor, jag hörde jämmern derinne och de andra fångarnes skrattsalvor; jag bad vakten att få gå dit in — nej, du vill sätta i honom lögner, för att sedan svänga er ifrån hela saken, blef svaret.

«Nåväl, i tre dagar hörde jag jämmern derinne, sedan blef det tyst — Lars var död, farmor! Han var död i fängelse — och allt det der var min skull. Nu först fick jag samvetsqval;

ty det var jag som störtade honom i förderfvet, den oskyldige gossen, som i sin glädje öfver maten glömt att fråga mig hvar jag fått den — han trodde säkert att jag fått den af någon kristlig menniska, någon som hade barmhertighet med den fattige; men jag fann ingen sådan.

«Herre Gud om jag förstått mig på menniskor litet bättre, så hade allt varit ogjordt. — Bokhållar Trygg, han som ser så besk och torr ut, han hade säkert hjelpt mig; men si det begrep jag inte, utan var rädd för den allvarsamme mannen och skrattade åt hans gamla frack. Jo, farmor, det var bokhållar Trygg, som gick upp till Lars i hans fängelse och skaffade honom hjelp, fastän det ej kunde rädda honom.

«Äfven in till mig kom han; men jag misstänkte honom som en utskickad från Fängers och svarade honom knappt — han ville ha sanning utaf mig, men fick det icke, ty nu misstänkte jag alla och mina olyckskamrater lärde mig huru jag skulle säga — och den hederlige Trygg vände mig ryggen och föraktade mig.

«Om jag då hade vetat hvem han var, att han besökt och hugsvalat min stackars Lars, då hade jag bekänt allt och han skulle ha hjelpt mig; — nu sade han endast till mig: «det är synd om dig, Johan, du ser så ärlig ut — Gud har visst ej ämnat dig till det du blifvit.»

«Jag nekade väl inför kämnersrätten, men blef ändå fälld och fick vatten och bröd.»

Åter tystnade Johan i sin berättelse och drog en djup suck.

«Ja, farmor, det var straffet — och sedan, farmor, kom det som var värre; jag stod på skampallen i stadskyrkan — i samma stad der jag nyss var en glad och lycklig gosse, som ej visste af något ondt — folket såg på mig, några gamla gummor, som känt mina föräldrar, greto — ack, farmor, då tänkte jag på er och på den skam jag samlat öfver ert hufvud. Men likväl, farmor, kunde jag ej få mig till att ångra mitt brott, och när presten frågade mig: «ångrar du ditt svåra brott?» höll jag på att skratta, så ömkligt tyckte jag sjelfva brottet vara emot dess följder. Att Lars dog i fängelse för min skull, det ångrade jag; men i det brottet voro vi två skyldige, patron och jag — och jag föresatte mig att hämnas min stackars Lars.

«Emellertid stridde det goda och onda i min själ; jag ville bli god och ärlig igen, men kände mig som ett svagt och vacklande rö, som behöfde stöd om det icke skulle böjas, och det var då jag skref till er, farmor, och begärde råd och hjelp — men . . .»

Den gamla slog ned ögonen vid dessa ord, sina händer knäppte hon konvulsiviskt i hvarandra, och på det bleka åldriga ansigtet spelade ett drag af outsäglig smärta; — ändtligen sade hon halfhviskande: «men din enda hjelp, din enda slägting på jorden stötte dig ifrån sig — var det ej så, Johan?»

«Farmor har sagt det», yttrade ynglingen enstafvigt och vände sig bort, liksom det smärtat honom att se den gamlas ångest.

«Och så återföll du i brist af stöd i brottet och bestod ej kampen mot det onda, som närde sig i din arma syndiga själ — och det var din farmor, som kastade sista stenen på dig, arme fallna barn», yttrade gumman och fattade ynglingens hand. «Och jag, Johan! det var en fördom — nej, jag ljuger, det var högmod, ett uselt högmod, att jag ej ville erkänna att en brottsling var min sonson — ja, det var värre, jag hade lemnat dig åt främmande, hade ej vårdat mig om dig — och sålunda blef du en brottsling; det var detta, som jag kände i mitt samvete, som kom mig att förneka dig; ty jag ville förneka mig sjelf — och derföre försköt jag dig.»

«Men, farmor», inföll ynglingen försonande, «hvarföre lemnade ni mig så åt mitt öde?»

«Mitt barn, jag har ofta tänkt derpå», svarade den gamla, «och jag tror mig hafva funnit grunden. Ja, käre Johan! det är besynnerligt; men jag har aldrig känt mig så varm för min egen son eller dig som för öfverste Gustaf och hans son.

«Jag fick knappt se mitt eget barn, men bar deremot ett främmande beständigt på mina armar, och småningom smög sig den främmande in i mitt hjerta och trängde ut er. Ser du, gosse! Guds skapelse kan förstöras genom konst, en ung gran kan klippas till häck och ett menniskosinne förvandlas genom konst till något, hvartill det ej var ämnadt.

«Så riktades min kärlek snedt och växte icke rätt upp som den bort. Ack, Johan! jag har sedan med tårar, böner och ånger sökt räta upp den böjda stammen, men det vill ej gå — ännu hänger min kärlek lika varm vid mitt herrskap, att jag har svårt

att dela med mig till någon annan — och du, du stackars barn, har alltid förefallit mig främmande; ja, i denna stund, då jag ville ta dig i min famn och säga: «stackars du mitt arma barn» — är det något som liksom säger: han hör ej dig till. Det är underligt; ty du är ju ändå min sons gosse?»

«Ja, farmor, det är jag, eller tycker ni inte att jag är lik pappa?»

«Åh jo, kanske», sade gumman och betraktade ynglingen noga.

«Ja, jag lär väl vara lik min far», sade Johan; «men också lik mig sjelf, det förstås. Vet farmor, på bröstet har jag liksom ett hjerta, ett blodrödt hjerta, ett riktigt ess.»

«Det betyder något», sade gumman, «ett rödt hjerta, sade du?»

«Jo, farmor, precist ett rödt hjerta midt på bröstet.»

«Ack, barn, det är ett förbannelsens tecken; så hade han den stackars själen, som går igen här på slottet, gamle Thorsten, ett blodrödt hjerta på bröstet — och hans själ blef olycklig till evig tid — stackars Johan!»

Ynglingen smålog åt den gamlas skrockfulla spådom.

«Du skrattar du, barn; men ser du, huru det hänger ihop med allting, veta vi inte — vi äro som flugor instängda i ett glas som man hvälft öfver dem, de tro sig fria, de se allting så klart omkring sig, och likväl äro de arma fångar; — vi flyga som en fogel, hvilken är instängd i ett rum, mot rutan, ty vi tro att der är en utflygt; vi slå oss till döds mot ett genomskinligt hinder, som står oss i vägen, och då någon säger oss, «det är ett hinder, som du ej ser», skratta vi deråt som ett skrock — en fördom.

«Nej, gosse, allting hänger ihop, ingenting är tillfälligt, derom kan du vara säker — ej en gång det röda hjertat på ditt bröst sitter der för intet.»

«Det der låter tröstlöst», inföll Johan döljande sin åsigt af saken, som var: «gumman går i barndom.»

«Nå, Johan», återtog gumman, «hvar kommer du nu ifrån?»

«Från Landskrona fästning», sade ynglingen, «ty, som sagdt är, det var mitt öde att ej stanna på halfva vägen. Jag fick svälta och frysa, ingen ville låta mig arbeta, alla, som förut omhuldat mig, visade mig ut, sedan jag stått på skriftpallen — i mitt bröst brände ånger, och strax bredvid hat till Fänger — den ena onda tanken värmer upp den andre, ty de ligga bredvid hvar-

andra i hjertats lönnrum. De ligga der som en hop brottslingar i ett trångt fängelse: väckes en, så väckas alla.

«Farmor! kära farmor, i ett annat rum ligger der en hop små Guds englar, och så är det äfven med dem: väcker man ett af de små barnen, så vakna alla; det beror på i hvilket af de två rummen väckaren går in först.»

«Nå, barn, och ditt andra brott?»

«Jo, farmor, en dag gick jag, plågad af hunger och köld, skakad af ånger och hat, förbi Fängers hus; jag såg in åt kontoret, och der satt patron ensam och tycktes småskratta; då steg blodet upp i mitt hufvud och jag gick in. Jag stod snart derinne. Patron bleknade: «hvad vill du?» frågade han. «Fordra räkenskap af dig, du mördare, du blodsugare, du de fattiges fiende!» ropade jag och rusade på honom.

«Det blef en kamp, som snart var afgjord. Patron låg på golfvet och jag hade kanske i mitt raseri slagit ihjäl honom, om inte i detsamma herr Trygg stigit in. Då reste jag mig upp och ärnade anfalla äfven honom; men det var något i hans ögon, någonting fromt och förlåtande, som höll mig tillbaka. «Vill du mörda också?» frågade han lugnt och fast, «vill du belasta ditt samvete med ännu ett brott?»

«Jag slog ned ögonen och kom ej en gång ihåg att fly. Patron hade rusat upp, och inom få ögonblick stod rummet fullt af folk, och patron ropade: «tag mördaren, rånaren, bofven — han skall betala med sitt hufvud hvad han har gjort.»

«Jag såg på mannen med förakt och sade: «och du med din fattiga själ — så är det qvitt.»

«Man förde mig åter i fängelse och folket lopp tillsammans och följde mig, och mer än en sade: «han gjorde inte mer än rätt — det var rätt åt den blodsugaren.» Det var första gången menniskorna berömt mig, och fastän jag visste att döden skulle bli mitt straff, gick jag både stolt och lugn i mitt fängelse och trodde mig nästan ha gjort en god gerning.

«Jag blef dömd till döden för försök till rån, fastän detta ej var min afsigt; men någon annan föll ej domstolen in, ty hvarför skulle väl den fattige älska eller hata om ej för penningar? Domen blef fastställd hos kungen och jag klagade icke. Lif och död var mig detsamma, tyckte jag, och jag tog underrättelsen ej synner-

ligen hårdt, isynnerhet som folket hade tyckt att det ej var synd om patron; jag till och med gladde mig åt att mitt blod skulle falla öfver hans hufvud — jag föreställde mig att folket skulle beklaga mig och hata honom.

«Så satt jag, då en dag herr Trygg besökte mig i mitt fängelse. Farmor! han kom som ett Herrans sändebud till mig och han satte sig ned på min brits och talade vid mig — han slog ned hela min fåfänga, han visade mig det djup, i hvilket min själ skulle falla, och slutligen erbjöd han sig att skrifva min nådeansökan.

«Jag gick in på allt och föll på knä för den hederliga menniskan och kysste hans magra händer.

«Tacka mig icke, barn», sade han då, «ty jag har känt både din far och din mor, och hållit af dem bägge, — stackars olycklige gosse, blif bättre om du får lefva och kom ihåg att Guds straff eller Guds välsignelse följer dig ehvart du går.»

«Ja, farmor, jag fick nåd, men blef dömd till lifstids fängelse i Landskrona. Nu har jag rymt efter knappt ett år; skulle jag varit der längre, så hade jag glömt allt det lilla goda jag lärde mig under min beredelsetid.»

«Och hvar skall du nu taga vägen, stackars gosse! Man griper dig snart igen och skickar dig tillbaka.»

«Det är just derföre jag gått till farmor, smugit mig om nätterna på alla skogsstigar jag kunnat träffa på, och lyckats att komma fram.»

«Men då kan länsmannen komma hit och gripa dig innan man vet ordet af. — Herre Gud, då doge jag utaf skam och ångest.»

«Åh, det är ej så farligt, jag har betyg med mig, skrifna af en annan fånge och der har jag ett annat namn. Johan Lind är död, men en annan lefver i hans ställe, brottslingen är borta, men en beskedlig menniska, en som åtminstone lofvat Gud och sig sjelf att vandra redliga vägar, har kommit i stället.»

«Och på det sättet tror du att allt skall gå väl?» frågade den gamla bekymrad.

«Ja, farmor, och för att lyckligt kunna komma undan och gå en ny väg, så har jag kommit till er, farmor, för att begära er hjelp.»

«Min hjelp? Hvad kan jag, gamla stackare, väl göra?» frågade gumman och fästade bekymrade blickar på sonsonen.

«Jo, farmor, det enda som nu felar mig är kläder. Se, farmor, här på tröjan står ett L. F.; vet farmor hvad det betyder? — jo, det betyder lifstidsfånge. Jag har kritat på den svarta stämpeln, jag har skrapat så att der är hål, men det der L. F. synes ändå beständigt på tröjan och på byxorna.»

«Men, käre Johan, jag har inga kläder att gifva dig. — Ack! ack! hvad du gör mig hjertesorg, hvar tror du jag skall ta karlkläder ifrån?»

«Jo, farmor har farfars kläder qvar», sade ynglingen; «söta lilla goda farmor, ge mig farfars gamla kläder.»

«Och du skulle», inföll gumman och bleknade, «nej, nej, min gosse, det sker inte — jag skulle lemna dig salig Linds kläder! — nej, barn, det går inte an.»

«Men, farmor, derpå beror min hela välfärd.»

«Lika godt, Johan, det sker inte. — Jag skulle lemna ut min salig mans kläder! — Du skulle kanske bli gripen och förd åter till lifstidsfängelset i samma kläder, som tillhört din hederlige farfar, vid hvilken ingen synd hängde fastare än en daggdroppe på en sammetsros, — och jag skulle lemna ut dem till smälek för hela verlden!»

«Farmor», sade ynglingen mildt förebrående, «det var dock ni, som förbannade mig i stället att välsigna mig, som stötte mig ned i djupet då jag ville klänga mig upp igen ifrån mitt fall. Gör ej det en gång till, farmor!»

«Nej, barn, det vill jag visst inte», sade gumman, «men det är omöjligt. — Nej, jag kan inte, stackars barn», tillade hon och började gråta, «nej, det vore ett helgerån. När jag sjelf är död, skall jag svepas i min brudklädning, jag skall hvila min långa natt som en brud, fastän klädningen är gul af ålder och upplupen i sömmarne.»

«Och ni vill således att er sonson skall åter kastas in bland brottslingar, att han skall falla i timlig och evig ofärd för blott en fördom, blott derför att ni föresatt er att farfars kläder skola ätas upp af mått och multna i edra gömmor.»

«Nej, hvarken mått eller mal kommer åt dem, de ligga invirade i linne och piskas ett par gånger hvart år», inföll gumman.

«Farmor, ni vill då att jag af brist på kläder skall störtas i förderfvet?» frågade Johan och fattade den gamlas hand och betraktade henne med frågande blickar. Gumman slog ned ögonén, hon blygdes för sin svaghet, för sin envishet; men Linds kläder voro för henne någonting heligt, som hon ej kunde, utan att bäfva, använda till något.

«Ni svarar intet, farmor», återtog ynglingen och reste sig upp. «Farväl, farmor, farväl för sista gången. — Gud välsigne er och upplyse sitt ansigte öfver er och vare eder nådig — Gud låte er aldrig rätt förstå huru grymt ni handlar i detta ögonblick, huru barnsligt grymt ni nappar vingarne af en fjäril, som vill flyga. Farväl, farmor — måtte ni ej ångra er och sedan förgäfves söka rädda mig.»

Sonsonen kysste gummans hand, och hon kände att det droppade varma tårar på den. «Farväl, farmor», sade han doft och gick mot dörren. Då var det liksom den gamla vaknat ur en dröm. «Vänta, Johan», sade hon, «hur var det? Du vill ha farfars kläder — är du nöjd med hvardagskläderna?»

«Ja, farmor, hvilka som helst.»

«Kära barn, om jag ger dig dem, så vanära dem ej med onda tankar. Under västen, som du får, har ett rent hjerta klappat; min gosse, låt ej onda tankar nu komma derinnanför. Ja, barn, du skall få farfars kläder, det vet jag att min salig Lind inte blir ond på mig för, utan ser med välbehag — ja, Johan, du skall få farfars kläder.»

Då återvände ynglingen till sin gamla vän och tog henne om halsen och gret som ett barn, — isbarken kring hans hjerta hade brustit. «Gud välsigne er, farmor — jag skall bli en redlig menniska, liksom farfar.»

«Ja, Gud låte dig bli det», sade gumman och klappade honom på hufvudet; «men det är lättare att lofva, än att hålla.»

Nu voro de åter lugna och tillfreds, och man uppgjorde planen för den unge brottslingens räddning. Gumman Lind hade en liten handkammare på andra sidan korridoren, der skulle Johan bo, under det att hon ändrade sin salig Linds kläder, så att de skulle passa den unge.

Det var en hel mängd små konstgrepp den gamla måste använda för att dölja sin farliga gäst och sitt ovanliga arbete; men

det måste så vara — och hvarje afton, sedan alla gått till hvila, kom Johan in till sin farmor och de uppgjorde planer för framtiden.

«När du är omklädd, kan du fritt komma hit och helsa på mig under ditt nya namn, och, med Guds hjelp, något kan väl göras», yttrade gumman ofta. «Emellertid får du ej låtsa som du kände mig, utan blott händelsevis helsa på mig i förbifarten, liksom andra vandringsmän; vi få se hvad jag kan göra.»

Det började dagas innan deras samtal var slut, och folket började redan komma i rörelse, då gumman gömde sin sonson i den lilla kammaren. Hon var ingen rysk undersåte och begrep ej, att det kunde vara en förtjenst att förråda de sina, äfven om de flydde undan lagarne, och i sanning, då man fordrar en sådan handling och belönar den, har man satt statsintresset högre än alla hjertats och familjens band — det är en mekanisk kraft och ej en moralisk, som sammanhåller ett sådant folk.

Ingen på Thorstensholm märkte att gumman Lind hade främmande; men hon å sin sida var ändå i beständig förskräckelse att den brottslige skulle upptäckas. Emellertid hade hon framtagit salig Linds kläder och ändrade dem, så godt hon kunde, så att de passade åt hans sonson — och åtta dagar derefter var gossen färdig att vandra. Gumman hade just varit inne hos honom och passat kläderna, då hon mötte öfversten, som kom för att helsa på henne. Hon skyndade att tillsluta dörren till gömstället och inbjöd sin goda husbonde i sitt rum.

«Vet du, Malena, nu har jag funderat öfver ett halft år», sade öfversten, «och, min själ hänger icke ändå Thorsten vid sin idé, — det tycker jag om, jag hade knappt väntat så mycket ihållighet hos honom; det der är karakter — hm hm.»

«Nå, hvad gör öfverste Gustaf?» frågade gumman.

«Jo, si Malena, jag tar gunstig herrn med mig ditöfver och afgör saken; ty, rätt betänkt, så äro menniskans handlingar fria, och om han gör dumt, så är det hans ensak.»

«Gud välsigne er för det!» ropade den gamla.

«Apropos, madam Lind, du min kära Malena, jag satt i dag och läste tidningarne och tackade Gud å dina vägnar.»

«Hur då, öfverste?»

«Jo, jag tackade Gud att din sonson, Johan Lind, är död och begrafven.»

Gumman for samman som träffad af ett elektriskt slag och frågade bleknande: «huru då, öfverste?»

«Jo, der stod att en stortjuf, som heter Johan Lind och som är född nära Thorstensholm, rymt från Landskrona — han var nitton eller tjugu år gammal — alldeles som din sonson nu skulle varit. Ack, min Gud, om det varit din sonson, huru förkrossad skulle du ej varit; — ser du, Malena, nu kan du tacka Gud, i stället att sörja.»

«Sluta, öfverste Gustaf», bad gumman och föll tillbaka på stolen, «sluta, nämn ej den stackars Johan.»

«Nå nå, Malena, tag ej saken så hårdt — jag vet att du höll af gossen mycket, att du sörjde honom mycket, att du blifvit svagare sedan — allt det der vet jag — men du är väl dock en kristen menniska, som tackar och lofvar Herren och är glad att din sonson är hos Gud; der skall du en gång träffa både din gamle Lind, din son och Johan — alla som du hållit kära här i verlden skola möta dig der.»

«Ja», suckade den gamla och knäppte ihop sina magra händer, «ja, jag ber till Gud att jag en gång skall träffa dem alla — och», fortfor hon, under det att stora tårar perlade ur de insjunkna ögonen — «och jag ber Gud nådigst förlåta mig, att jag i detta ögonblick gör en orättfärdig gerning, att jag har ljugit och illa gjort, att jag har förbannat den brottslige och att jag bedrar min välgörare och hela verlden — men det är omöjligt, jag kan ej annat.»

Den gamlas hufvud sjönk ned på bröstet och hon gret häftigt.

«I Guds namn, Malena, hur är det?» frågade öfversten upprörd och reste upp hennes hufvud, «sansa dig, du är en ärlig, trogen själ, du har intet ondt gjort, du har ingen förbannat och ingen bedragit — kära Malena, sansa dig.»

«Gå! gå! bäste herre, jag håller ej ut längre», hviskade gumman, «det går väl öfver — ja, öfverste Gustaf, det går öfver, snart nog, blott jag får gråta ut.»

«Som du vill, Malena», sade öfversten med ett medlidsamt leende, «som du vill; men fantisera inte, Malena.»

Öfversten gick, och flera långa timmar satt gumman der inne, försänkt i bön och tårar. «Jag bedrar min egen Gustaf», sade hon, «han har aldrig bedragit mig — jag har förbannat mitt barnbarn, han har aldrig förbannat mig — nu i sin nöd flyr han till mig och ber mig ej förråda sig — och jag lofvar honom att bedraga hela verlden, dölja honom, smyga honom undan lagen, som är stiftad af menniskor för att skipa Guds rättvisa. — Jag känner att jag syndar — men, Herre, förlåt, jag är svag och kan ej förråda mitt eget kött.»

Småningom lugnade hon sig, och då natten kom, släppte hon ut sin omklädde skyddsling.

«Farmor, välsigna mig innan jag går», sade ynglingen, hvars veka lynne ännu ej tillhårdnat, oaktadt alla bemödanden från lagarnes sida voro gjorda att förhärda det; «välsigna mig!»

Och gumman höjde sina händer mot himlen och välsignade honom.

Några ögonblick derefter var han ute och smög ifrån gården, och i sin ficka hade han sin farmors hela sparpenning; ty den stoppade hon på honom då han gick.

«Gud skydde det arma barnet», suckade gumman, «Gud skydde honom för förföljelser, om det blir bättre med honom och om hans hjerta förbättrar sig. — Kom tillbaka då du försökt dig sjelf och verlden, men kom ej, förr än du är säker på dig sjelf.»

Ett hemlif.

Patron Fänger satt vid sin pulpet på kontoret och vid den andra satt, lutad öfver stora hufvudboken, hans förste bokhållare, herr Trygg. Det var en lång, blek och spenslig man med stor bugtig näsa och hög, kal panna, en gammal trotjenare hos flera mäktiga män, men dock en lika fattig som flitig menniska.

I herr Tryggs lynne låg en viss oförmåga att göra sig sjelfständig, som härflöt från hans på det hela filosofiska åsigt af lifvet — han var nemligen alltid nöjd med som han hade det och önskade sig ej mera; — och derföre gaf honom försynen icke ett grand mera yttre lycka än han behöfde för att bibehålla den inre tillfredsställelsen.

Han var en bottenärlig och redlig man och kunde således ej begripa att någon annan kunde vara sämre, och han tog derföre alltid patron Fängers parti, om man drog något tvifvel om dennes karakter; ty herr Trygg visste mer än väl, att patrons böcker voro i ordning och att han var ytterst noggrann i uppfyllandet af sina förbindelser; han gick aldrig längre i sina undersökningar, utan åtnöjde sig med att blott bedöma det, som kunde med siffror bevisas, och intet mera.

Herr Trygg var ungkarl, och hade sedan många år umgåtts i rektor Hults hus och kallade fru Hult kusin och hennes dotter «lilla kusin», liksom han aldrig sade du, utan alltid «bror Hult», när han var i dennes sällskap. Sådan var den man som nu satt vid den ena pulpeten, under det att patron läste tidningarne vid den andra.

«Hör på, herr Trygg», sade patron.

«Ja, patron», svarade denne och lade pennknifven vid en rad i «kladden» till märke.

«Kommer han ihåg den der bofven, som vi hade i vårt hus för några år sedan, den der Johan Lind, som tog bort våra bästa kakor, fastän han hade fullt opp, och som sedan kom på fästning för det att han bröt sig in i kontoret.»

«Ja, ja bevars», svarade herr Trygg, «det var en hygglig och beskedlig gosse — jag kunde aldrig begripa hur det kom sig, att han föll på den tanken att stjäla.»

«Jo, det är mycket naturligt», inföll patron; «han hade anlag, präktiga anlag för alla slags brott — en näsvis slyngel — han svarade min hustru en gång midt i ansigtet, att vår gosse ljög på en piga vi hade.»

«Jaha, jaha, men deri hade han väl rätt; lilla Adolf narrades allt något, ty han sade att pigan stulit hans lilla klocka — och när allt kom omkring, så hade han sjelf förlagt den och var rädd för förargelse.»

«Åja, jag vet, men det var ju bara barnslighet och dermed hade ej den slyngeln att skaffa — göra anmärkningar mot sitt herrskaps enda barn! — Också blef min hustru alldeles förskräckligt ond och tjufpojken fick stryk derför att han var näsvis; — säga oss midt i ansigtet: lilla Adolf ljuger — «ljuger» — har man hört på maken! Om han sagt narras eller raljerar — men ljuger, det säger man blott om pack.»

«Jo, jo, kan allt ha sin riktighet», yttrade herr Trygg och ville börja sitt afbrutna arbete; ty han var ej fallen för reflektioner och allraminst för dispyter — och han kände på sig, att om han nödgades yttra sig, så måste han säga emot.

«Ja, hvad tycks, nu har den banditen beredt sig tillfälle att rymma, och med vår förträffliga polis här i Sverige, så ha vi honom nog snart här och få åter ett besök på kontoret; vi äro ej en gång säkra för våra lif, herr Trygg.»

«Våra lif», upprepade bokhållaren med ett torrt smålöje, «åh, det är väl ej så farligt; han såg mig ej mordisk ut, det var en rätt hygglig gosse och visst beskedlig, innan han föll på den idéen att stjäla.»

«Jag tror att ni är galen, käre Trygg, med den der «idéen att stjäla»; det låter som ni verkligen vore en tjufpatron. — Det finnes väl icke något brott som är fasligare; när en menniska ej längre kan vara säker om sin egendom, så är det ej värdt att vara i samhälle — derföre är tjufven en så farlig person, långt värre än mördaren; ty den sednare hatar blott en enda, men den andre alla; den allmänna säkerheten, förtroendet mellan medborgare, allt förspills genom att ej strängt straffa en tjuf — ja, han

borde hänga första gången, så vore det slut med honom och man sluppe alla svårigheter.»

«Jo, jo, visst vore det ett radikalt botemedel», yttrade herr Trygg och tittade ned på kladden.

«Som sagdt är, Trygg, man måste ladda pistolerna med dubbla kulor, så att man må kunna försvara lifvet om han kommer. Jag skall tala vid min hustru om de försigtighetsmått vi böra taga, ty nu är han ute för att hämnas, och säkert är att han ej gör afseende på de välgerningar jag gjort honom.»

«Hva ba?» mumlade herr Trygg vid ordet «välgerningar».

«Jo, välgerningar: klädde och födde jag ej den bofven ett helt år», sade patron, som märkte herr Tryggs tvifvel, «och var det min skull att han stal och att han fick straff?»

«Hm, nej inte så alldeles», sade herr Trygg; «men visst kunde patron första gången försökt att förlåta honom, så hade kanske . . . .»

«Ja, kanske», inföll patron med hetta; «men det är en föresats: ingen nåd mot tjufvar. Emellertid», återtog han lugnare, «så ladda pistolerna med dubbla kulor och sätt i nya flintor, så att det tar, jag vill det.»

Patron reste sig upp och gick, ty man hörde just nu en klocka ringa i öfra våningen, och det var tecken att frukosten var färdig.

Patronessan satt efter sin vana tillbakalutad i en liten sammetsklädd soffa och samtalade med mamsell Skarpmesser, en bedagad jungfru, som varit hushållerska redan hos patronessans far, den så kallade procentar Mårten eller, som han sjelf skref sig, Martin Tannersten, hvilket namn han tagit sig från sin födelseort Tannersta.

Herr Martin hade börjat som boddräng hos en köpman, slog sig sedan i ro och blef, tid efter annan, krögare, viktualiehandlare, diversehandlare och slutligen grosshandlare med säd, som han höll inne, så att tusende svälte ihjäl innan han fann konjunkturen gynnande.

Hos honom hade mamsell Skarpmesser varit alltifrån sin ungdom och förestållde utom hushållerska äfven guvernant för lilla Amelie, sedan herr Tannersten blifvit enkling. Lilla Amelies bildning kom således ej att taga någon hög flygt, emedan den till

största delen inhemtades i köket, bland pigorna; men hon fick emellertid veta att hon var enda arfvingen till några tunnor guld, och detta kan verkligen vara nog till en början för att hindra en ung flicka från denna blyghet och försagdhet, som man anser för enfald.

Ingen kunde bättre än mamsell Skarpmesser lära en flicka att på egen hand taga sig fram i verlden, och lilla Amelie blef således till sin natur ganska determinerad, en flicka för hvilken kurtisörerna hyste en slags underlig respekt, och som slutligen gifte sig med herr Fänger, som den tiden var en fattig nybörjare, men som enligt gubben Tannerstens horoskop var en gosse, som förstod att krångla sig fram och visste att berga sig — och han blef således den lycklige som fick mamsell Amelies hand, dock ej förr än ordentligt paktum blifvit upprättadt.

Mamsell Skarpmesser var för dagen klädd i sin vanliga rutiga klädning och negligé; ty håret hade något skiftat.

«Det är ändå väl att herrskapet låter lilla Adolf få en egen lärare och som har honom vid akademien, den söta gossen — ack, hvad han är qvick och liflig och slug.»

«Ja, kära Skarpmesser», sade patronessan, som, alltsedan hon hörde generalskan Gyllenklo benämna sin mamsell vid tillnamnet, också gjorde det, «ja, kära Skarpmesser, vi tacka också Gud för den gossen, fastän han ej är så lätt att hålla reda på — ha, ha, ha, blott nio år gammal, och han förstår så galant att dra en bakom ljuset. Häromdagen t. ex., då borgmästaren kom hit och klagade öfver att han ställt sig bakom en port och slagit hans hvithåriga pojke i hufvudet med en sten, och vi naturligtvis af artighet måste kalla in gossen, så nekade han så lugnt och med en så oskyldig mine, att borgmästaren fann sitt misstag och bad om ursäkt.

«Han har en förmåga att hålla god mine, en lätthet att finna utvägar, vår gosse. — Emellertid bekände han allt för mig — ty mig håller han af. — Fänger ville straffa honom; men jag tog gossen i försvar.»

«Ja, Gudbevars, inte förstår det oskyldiga barnet att det var farligt att slå med en sten i hufvudet», inföll mamsellen, ursäktande. «Också så är det riktigt ljuft, riktigt som om man läste en vacker roman, då man ser min patronessa och lilla Adolf

tillsamman; herre Gud, en moders kärlek är en ingifvelse från himlen.»

«Åh ja, Skarpmesser, ett så ljuft förhållande som mellan moder och barn finnes ej i något annat; Gud skall veta att jag älskar min Fänger outsägligt mycket, ty han är en redlig, en aktad och god man — ja, jag må visst vara tacksam mot Gud, som gifvit mig en sådan man — alltid öm och innerlig — välgörande mot alla och religiös — ja, kära Skarpmesser, hvarenda morgon och afton faller han på sina bara knän ned bredvid sängen och ödmjukar sig för Gud, som så underligen hulpit honom till välmåga, och då ber han för mig och för gossen också; men min Adolf är mig ändå närmare, jag har burit honom under mitt hjerta.»

«Ja, min Gud, det måste väl ingen tvifla på patrons djupa religiositet», sade mamsellen, «hela staden talar med en mun om den vackra flickskolan, der fattigmans barn uppfostras till dugliga pigor, och nu har jag hört åtskilligt om det underbart vackra altartäcket, som man säger att frun sjelf har broderat.»

«Jaså, man säger det?»

«Ja», fortfor mamselln, «och jag aktar mig väl att säga annat, utan talar till och med om att patronessan suttit hela nätter uppe på detta arbete.»

«Ja, kära Skarpmesser», sade frun med en mine af förnäm förlägenhet, «om ej just stingen äro gjorda af mig, så har jag uppkastat idéen, och det är mycket nog, och bestått hvad den kostar, och det är mera.

«Den der stackarn deruppe i Stockholm som sydde den fick hela tjugufem riksdalerna för endast arbetet, och Gud vet om hon arbetade fulla sex veckor på alltihop; hon ville ha mera — ty sådant folk äro, aldrig nöjda; men till all lycka hade hon sytt en ranka ej precist sådan som ritningen, och jag sade: lilla mamsell, är hon inte nöjd, så var god ge mig igen sammetet och guldet och behåll sin altarprydnad, som hon skämt bort — då blef hon rädd och tog sina tjugufem riksdaler.»

«Ja, sådant folk är alldeles oförskämdt i sina fordringar», yttrade mamsell Skarpmesser, «sådana äro de alla. — Aldrig hör jag annat än klagomål utaf folket — och det skall Gud veta,

nog få de både af vått och torrt, naturligtvis måste de också arbeta — men med så många är det alltid bekymmersamt.

«I år ha också många sjuknat, och det har verkligen varit svårt att få andra i stället; man är oförskämd nog att kalla herrskapet för tyranniska, som, då en tjenare sjuknar, genast skicka hem honom till de sina; alltsedan Anna Stina dog under vägen, har man talat derom.»

«Jaså, man fordrar», inföll patronessan, «att vi skola göra vårt hus till ett lazarett — en rätt artig fordran minsann; hvem är det, som klagar? Fänger skall köra bort dem, och nog få vi folk, om ej i staden, dock från våra gårdar på landet — vi ha Gudi lof råd att skaffa både det ena och det andra — och menniskor också, om det kommer derpå an. Hvem är det som klagar?»

«Jo», började mamsellen, «Greta är alltid näsvis mot mig och talar alltid illa om mitt herrskap — hvad hon säger om mig förlåter jag gerna, men då hon talar om min egen patronessa i opassande ordalag, så går det som en eld igenom hela min kropp.»

«Jaså, hon talar illa om mig.»

«Ja bevars, lilla Adolf var ute häromdagen i köket och gjorde något litet puts, och då sade Greta något näsvist till honom, så att han, som är mycket känslig af sig, blef så ond, att jag trodde han skulle få slag — och flög i håret på menniskan som en liten tiger — då kastade hon honom långt ifrån sig och sade, så att alla hörde det, och jag med: «af djefvuls ägg komma djefvuls ungar».»

«Jaså», yttrade patronessan med glänsande blick, «det der skola vi nog hjelpa, fastän Fänger anser den der Greta för den bästa piga vi ha.»

«Ja, det är hon också», anmärkte mamsell Skarpmesser, «men just derföre vill hon göra hvad hon vill.»

I detta ögonblick inträdde patron. «God morgon, lilla Amelie, du är så smakfullt klädd — hä, hä — en alldeles modern klädning af batist.»

«Ja, min vän», inföll frun, «men i vårt hus slår det ej in, att «man blir hädd som man är klädd».»

«Hm, har någon gjort dig ledsen, bästa Amelie?»

«Åh nej, just ingenting — vi få tala om det der sedan; — men hvad nytt, käre Fänger?»

«Jo, temligen obehagligt; den der bofven Johan Lind, som stal här i fjol och dömdes till fästning, är nu ute på fri fot, han har rymt och jag befallde herr Trygg att ladda pistolerna med dubbla kulor, ty vi äro ej säkra för våra lif.»

«Herre min Gud och skapare», ropade mamsell Skarpmesser, «det var jag som upptäckte hans första brott — också hade han förut aldrig tålt mig utan behagade alltid kalla mig för etterqvesa, och —»

«Ja», tillade patron, «han sade sedan han blef fast: «det har jag att tacka det der kärringtrollet Skarpmesser för» — och det lät jag införa i protokollet.»

Mamsellen rodnade starkt, ett par pionröda fläckar flammade upp på de magra kindknotorna; ty namnet kärring verkade på henne som en droppa svafvelsyra på en tändsticka. «Jo jo, man får uppbära mycket för det man är ärlig och trogen», sade hon, «man får uppbära schikan och förargelse från alla håll, och hvad min ålder angår, så har jag åldrats med heder.»

«Åh, Skarpmesser är ännu ej så gammal», yttrade frun tröstande, «hon ser ännu ganska ung ut emellanåt, särdeles då hon har bytt om negligé.»

«Fru patronessan narras bara», sade mamsellen smickrad.

«Den der bofven har således sluppit ut», återtog frun. «Låt mig se, Fänger, att du sätter vår usla fiskal i rörelse och vaktar oss arma qvinnor, att ej den röfvaren kommer upp till oss och mördar mig och mitt barn — eller mamsell Skarpmesser. Ack, min Gud, om min Skarpmesser en morgon låg der i sitt blod, skändligen mördad af den bofven, som ganska säkert ej skonar någon — han har intet att förlora; men», fortsatte hon, «det är då också nödvändigt att vi aflägsna personer, som ännu äro i vårt hus och som gå samma väg som han; ja, Fänger, vi ha en tjufkona i huset.»

«Hvad? hvem?»

«Hon är näsvis mot mig, mot mamsell Skarpmesser, marterar och misshandlar min Adolf och är otrogen dessutom», fortfor frun utan att tyckas märka patronens fråga. Emellertid blinkade hon förstulet åt mamsellen.

«Hvem är det? — hon måste bort, eljest har den bofven en kanal hit — hvem är det?»

«Jo, det är just din förträffliga Greta, din favorit, som gör allting så bra. Jag har många gånger anmärkt att hon är sjelfrådig och näsvis, men du har alltid svarat: dugligt folk är alltid mera sjelfrådigt än andra — der har du frukten, Fänger, du har låtit oss uppfostra en orm i vår egen barm.»

«Greta? stjäl Greta?» frågade patron ifrigt och kastade en frågande blick på mamsellen; ty till sin hustrus anklagelser hade han af goda skäl ej synnerligt förtroende.

Mamsell Skarpmesser såg slugt på patronessan innan hon svarade: «det är mycket svårt att bevisa, och inte vill jag precist säga att Greta stulit, Gud bevare mig derifrån, men mycket besynnerligt har skett på en tid och ett och annat kommit bort — inte vill jag säga precist att det är hon — man skall akta sig att anklaga någon — men . . .»

«Ja så», yttrade patron med betänklig mine, «men ni tror dock —?»

«Jag tror just ingenting, herr patron, men jag har mina egna tankar om den menniskan; men Gud bevare mig att belasta mitt samvete med en anklagelse, som jag visst icke, nej, långt ifrån kan bevisa.»

«Det är nog! — ingen tjuf i mitt hus», sade patronen, «men det gör mig likväl ondt om Greta, ty hon är ändå en duglig menniska.»

«Åh ja, hennes förtjenster kan man visst inte disputera. Att vara så ung som hon är, så är hon både duglig och bra i sina sysslor, fastän hon har ett häftigt lynne», sade mamsellen.

«Hon skall således bort», sade patron; «det gör mig ändå ondt; säg opp henne, mamsell Skarpmesser, fastän det är midt emellan flyttningarna.»

Patronen gick och mamsell Skarpmesser satt tyst en stund, med sina små skarpa ögon betraktande patronessan, som liksom förlägen plockade på sin stora spetskrage.

«Fru patronessan fann på rätta utvägen att bli henne qvitt», sade ändtligen mamselln, «och jag hjelpte under så mycket jag kunde, fastän Gud skall veta att något oärligt aldrig blifvit märkt med den der Greta, som», tillade hon slugt blinkande, «så väl förstått att ställa sig in hos patronen.»

«Ja, Fänger är verkligen svag för det trollet», sade fruu, «och som han ej bryr sig om hvad jag eller mamsell lider, utan endast och allenast gör sig af med dem som stjäla, så var det en nödtvungen osanning för att icke ha ett ständigt helvete med den menniskan.»

«Ja, det förstås — och att patronen intresserar sig för henne är besynnerligt, patronen är en så ädel och religiös man och så gammal, att jag inte kan förklara saken. Hade patron varit en ung lättsinnig varelse, som gudnås många finnas, så hade jag väl kunnat förklara arten af favoritskapet.»

«Kära Skarpmesser, det är inte allt guld som glimmar; — men jag tackar ändå Gud för min gode hederlige man, äfven om han har sina fel. Apropos, har du sett de sköna shawlarne han gaf mig häromdagen? Jag tycker att generalskan skall bli riktigt grönögd, den der Gyllenklon, då hon får se dem, den ena efter den andra, på hvarenda bjudning skall jag ha en ny — ha ha ha, det är ett nöje att pina det der förnäma packet, som sitter och pöser högst i soffan och ej eger så mycket, man kan lägga i sin hand.»

Greta blef körd ur tjensten och kom på lösdrifvarlistan, och så väl patronessan som mamsell Skarpmesser hade all möda ospard att i tysthet utsprida det ryktet att hon stulit; ty detta var den enda operationsplan de hade, för att skydda sig för klander. Men hela hatet till denna menniska kom ifrån mamsellen, som ej förmått att hos den starka, flitiga Greta väcka aktning, utan i stället förakt, och som märkt det; hon lät således patronessan förstå att patronens patronage för Greta härrörde från helt andra grunder än hennes flit och duglighet, och patronessan i sin tur bedrog sin man med uppgiften att Greta stulit — och på detta sätt blef hon bortdrifven före flyttningen och hennes ära fläckad.

Emellertid förebrådde sig ingen af alla de tre vaksamma personerna någon dålig handling — alla trodde sig blott tillgripa nödvärn, och alla hade de den öfvertygelsen: att ändamålet helgar medlen.

Rektor Hults.

Gubben Hult, klädd i en gammal grönrutig nattrock och med kalotten skjuten framåt pannan, satt vid samma tid en afton, efter vanan, inbegripen i schackspel med sin vän Trygg, som, omkring femtio år gammal, i anseende till sitt torra lynne harmonierade med gubben Hult, hvilken likaledes var torr, utom då han fick något favoritämne på tapeten.

Det var ett par varma, goda barnsjälar hos dessa kärfva män, men sällan läto de sina känslor få fart utan i handlingar. Det hade således händt, att då rektor Hult någongång i all tysthet, klädd i sin gamla grå rock, vandrade bort till någon fattig familj, som begärt hjelp, så blef han temligen förlägen när han der mötte eller öfverraskades af herr Trygg, som var ute i samma ärende som han sjelf, nemligen för att hjelpa.

Men ingen af dem ville bekänna kort, utan rektorn frågade bror Trygg, om ej en snickare eller annan handtverkare bodde i den gården, och bokhållar Trygg åter lät förstå, att han var ute i affärer för herr Fängers räkning.

När sedan de begge männen vandrade hem i hvarandras sällskap, nämnde de ej ett ord om det elände de sett eller yttrade några filantropiska fraser, utan talade om ett och annat, som man säger; men begge förstodo ganska väl ärendet, och derföre höllo de af hvarandra trognare och fastare, än vanligen är fallet.

Nu sutto de fördjupade i schackspelet; men herr Trygg hade på en tid blifvit mycket språksam och visade sig aldrig i bror Hults hus annat än nyrakad, med löskrage och manchetter och en ny vacker bonjour, som han dock ursäktade för fru Hult, emedan han egentligen bort på qvällen vara klädd i frack. Denna afton förlorade han parti efter parti, och rektorn måste beständigt upprepa: «nu ställer bror drottningen i pris;» — «brors torn är ogarderadt», o. s. v.

I stället var herr Trygg mycket intressant på sitt vis, och detta hade, som det tycktes, sin grund deri, att fru Hult och

hennes dotter, Anna, sutto inne i salen. Det skulle ett år förut varit en motsägelse, men herr Trygg hade, som sagdt är, förändrat sig, och var nu språksam och så att säga munter.

«Har bror», började han, «eller kanske kusin eller kanske kusin Anna hört, att det nu åter spökar på Thorstensholm? — Det skall betyda dödsfall, hm, fastän det är bara skrock — inte tror någon upplyst menniska på sådana omöjliga saker.»

«Hvarför icke», frågade rektorn och tog handen från spelet, «hvarför icke? — hur kan bror eller någon säga att det är omöjligt? Vi äro verkligen alltför litet upplysta för att hvarken tro eller icke tro det.»

«Hm — bror är således intresserad af saken», sade herr Trygg; «nåväl, mitt herrskap, det lär spöka på Thorstensholm; hvarje natt höra de hur det öser med dukater i källarvåningen — en gammal gumma derute påstår att det betyder dödsfall, men ingen ser dödlig ut ännu. Det skall vara, säger man, en general Thorsten Stålsköld, som genom rof och mord och plundring samlat penningar under trettioåriga kriget, som ännu i denna dag går igen.»

«Det är rysligt, men ändå roligt att höra på», sade Anna, en vacker tjuguårig flicka, och smålog så godt mot herr Trygg.

«Hm, jaså, kusin Anna tycker att det är roligt — alltför smickrande för mig — hä hä — nå, derför kan jag tala om hela historien.

«Öfversten låg en afton, strax efter sedan hans son blifvit förlofvad med pastor Willners dotter — ett bra parti, ty gamle Willner är en ärans man; — öfversten hade nyss släckt ljuset, då han hörde tunga steg i yttre rummet, dörren sprang upp och stegen hördes inuti hans eget rum. Öfversten är en gammal orädd militär och ropade: hvem är der? Då hörde han penningar klinga omkring på golfvet, och derefter försvann spöket i hans rum, men började nu sitt väsen nere i källaren.

«Han låg länge vaken, men ändtligen somnade han; men det var oroligt, och han drömde att en stor man, klädd i ett guldharnesk, stod framför hans säng och betraktade honom med brinnande, blodsprängda ögon. «Se», sade han och visade på sin kropp, «huru de förbannade penningarne hänga på mig.»

«Och, mitt herrskap, det föreföll öfversten som hela harnesket vore sammansatt af idel dukater.

«Vålnaden skakade häftigt på sig, så att penningarne kastades omkring, men liksom dragne af en osynlig kraft återstudsade de blott mot golfvet och flögo tillbaka till sitt ställe, och öfverallt, der de sutit, såg öfversten ett brännsår, som betäcktes af dukaterna. «Ser du, hur jag plågas — och dock måste jag gå sådan, så länge ännu en af mitt namn eger något mera än sitt lif.»

«Öfversten vaknade och synen var borta; men han fick ingen ro, utan klädde på sig och gick ner till sin gamla amma. Så lyder historien.»

«Hu, den var faslig», sade begge fruntimren.

Rektorn smålog: «man må säga hvad man vill, men dylika historier ha alltid något tillockande med sig för alla; detta, liksom hela vår lust för det oförklarliga, tyder på, att vi alla hafva en dunkel förkänsla af något, som är oförklarligt efter våra nuvarande begrepp, och att vi längta efter att få något, som vi kunna gripa om med våra sinnen.»

«Jag vågar inte mera», återtog herr Trygg, «säga, att man bör skratta åt dylika historier.»

«Jo, om man verkligen kan det, med ett hjertligt skratt, men det lyckas för ganska få; ty om de skratta sker det ofta mera derföre, att de tro det bör så vara, än derföre, att de rigtigt veta att det är löjligt. Jag för min del har ej sett någon enda djupt tänkande menniska, men väl många inskränkta personer skratta åt möjligheten af något dylikt.

«Jag kan ej heller förstå», fortfor rektorn, som nu kommit in på ett favoritämne, «hvarföre man envisas att påstå omöjligheten, derför att misstag ofta ske. Jag mins en gång i min ungdom, att vi en afton kände en häftig stöt, som skakade hela huset; vi trodde att det var en jordbäfning, men skrattade rätt hjertligt när vi funno, att det var stöten af en stor mjölsäck, som fallit på vinden; nåväl, det var ett misstag, men derföre är väl ej omöjligheten af jordskalf bevisad.

«På samma sätt misstaga sig tusende och tro, att tilldragelser, hvilka ganska väl låta förklara sig, hemta sitt ursprung från andeverlden; men derför är omöjligheten af en dylik uppenbarelse alldeles icke bevisad. När jag i ett mörkt rum famlar och tror

att jag träffat på dörren, då jag skönjer fönstret, är det ju ganska möjligt att dörren står öppen bakom mig.»

«Men», invände Anna, «jag tycker ändå att vi på något sätt skulle kunna förklara möjligheten.»

«Nå ja, det låter sig också göra», sade rektorn, «och detta efter en ganska enkel idé.

«Som ni veten», började han att docera, «som ni veten, finnas här på jorden många serier af lifsyttringar, alla sig emellan förbundne. Stenen, hvars enda lifsmoment var det då hans minsta delar ansköto i kristaller, det i vårt tycke döda, öfvergår genom en knappt märkbar länk till lif — till ett lif, som har flere momenter af utvecklingar, men dock icke frivillig rörelse, till en växt, med ett ord, och växten öfvergår åter genom en ny knappt skönjbar öfvergång i djur, och djuret lemnar hos menniskan rum för en sjelfständig ande.

«Emedlertid, mina vänner, så säger jag ej dermed att det andliga elementet inom djurverlden just först griper in hos menniskan; analogien säger att det borde vara helt annorlunda; det är ej den fullkomligaste stenen som vexlar om till växt, den grusiga, halfförmultnande skiffern bär sina mossor, men ametisten inga; äfven skola vi märka att öfvergången sker på de låga serierna, det är ej den högsta, utan den lägsta växten som mest närmar sig djuret.

«Palmen och liljan äro mest aflägsna derifrån, men vattenmossan närmast polypen. Det är således gifvet, att den ena lifsformen griper in i den andra nära dess rot, så att de skjuta tvenne olika grenar, som hvar i sin mån utveckla sig, den ena till det högsta den kan blifva såsom ensam, och den andra ingripande i en ny lifsserie.

«Så säger analogien, att det andliga i verlden äfven måste gripa vid djurlifvets rot och ej vid dess krona, menniskan.

«Om vi betrakta spindeln, biet, den flitiga myran, hvad se vi? — jo, sägen j, en utvecklad instinkt — och denna instinkt beror ej på djurets organisation, ty hvarföre bygger biet sexkantiga honingspipor, om ej derföre att de taga minsta rum, och derföre att dess egen kropp är kantig?

«Hvem lärde jordspindeln att göra en dörr, som stänger sig sjelf för hans lönnrum, och vattenspindeln att göra en dykareklocka af siden och pumpa den full af luft?

«Det är tydligen en andlig kraft som styr det lilla djuret, en omedveten förmåga, en ingifvelse, som går från slägte till slägte; men denna ande är bunden vid materien, blott för att bibehålla den i verksamhet, detta medvetande är som det bundna värmet, som ingen kan mäta, ingen kan märka, men, som dock finnes och vid vissa tillfällen blir fritt.

«Hvar blir anden fri? — jo först hos den, som utgör föreningslänken för den fria rent andliga skapelsen med den ofria materiela — först menniskan har förmåga att frigöra sin ande, och hela hennes organisation, hennes plats i naturens hushållning och hennes samlif äro vilkoren och medlen för denna sjelfständiggörelse, som beror af henne sjelf; deri ligger hennes företräde.

«Men det beror af henne sjelf att frigöra sin ande helt och hållet: hon kan det om hon begagnar de medel, hvarmed försynen utrustat henne, och om hon icke gör det, förblir hon ofri eller sjunker hon i ett ofritt, det vill säga osaligt tillstånd, ett fasthängande vid materien, äfven sedan hennes ande blifvit befriad från sitt fängsel.

«Det är detta mellantillstånd af försummad, af hämmad andlig utveckling vi kalla evig död, syndens död, — och detta följer på ett lif egnadt åt «köttet», det vill säga materien.»

De närvarande hade ej afbrutit rektorn, som nu kommit in på ett favorit-ämne. Äntligen sade frun: «Men, käre Hult, det der är nog vackert och icke heller omöjligt; men derföre kan det vara osannt.»

«Deri har du rätt», sade rektorn, «men det ligger dock någonting alldeles oförklarligt i en omständighet, nemligen i sjelfva naturen af hvad vi kalla skrock, och som också verkligen är det. Om vi nemligen fästa vår uppmärksamhet på hvilka de äro, som folket säger: «gå igen», spöka eller uppenbara sig efter sin död, så finna vi att desse nästan aldrig äro personer, som under sin lefnad ryckt till sig någon större uppmärksamhet.

«Tusende sinnen, tusende menniskor, hafva under en lång följd af år beundrat, älskat och uppoffrat allt för Napoleon, hans garde lefde blott för honom och genom honom, och dock har icke en gång en saga gått, att Napoleon spökat, att han visat sig efter döden.

«Carl den tolfte, i alla sina hjelteförvillelser, ett mål för sitt folks sympatier, föll — och ej heller om honom går någon sådan saga. Men det är ju naturligt, att om saken berodde blott på imagination, skulle väl åtminstone någon af Napoleons garde sett den lilla mannen rida öfver slagfältet, eller en af Carl den tolftes bussar sett sin konung med halfdragen värja hota sin mördare. Tvärtom gå oftast sådane berättelser om menniskor, som hela sitt lif igenom varit obemärkta, hvilkas död rör ingen, angår ingen, och som qvarlemna hvarken saknad eller förakt.

«Vore det endast imagination, skulle förhållandet efter all sannolikhet vara alldeles omvändt; ty inbillningen spelar hellre kring ett strålande än ett dunkelt föremål.»

«Hm! ja ,det är mer än besynnerligt», yttrade herr Trygg, som i sin natur icke hade någon sträng, som vibrerade för dylika ideer, och som dessutom, der han satt i sin vackraste bonjour och prydd med fina löskragar, hade helt annat att tänka på.

Då och då kastade den hederlige mannen en förstulen blick på fruntimren och drog på mungiporna liksom han försökt att småle; men så snart någon af dem råkade att se på honom, slog han ned ögonen och vände sig åt annat håll af en slags jungfrulig blygsamhet.

Sällskapet satt tillsammans till långt ut på qvällen; det var längesedan den enkla thésupéen var intagen, och herr Trygg drog upp sitt gamla säkra prober-ur, ett så kalladt Nürnbergerägg med romerska siffror och dubbla boetter. Detta ur var för honom en verklig klenod; ty det var hela hans fädernearf och allt hvad han ärft i hela verlden, det enda för hvilket han hade att tacka någon annan än sig sjelf.

Herr Tryggs klocka visade på half elfva, och han fattade sin hatt och nalkades de begge kusinerna för att taga afsked, då det knackade på dörren. De begge fruntimren, med hufvudet fullt af spökhistorier, sprittade till och rektorn ropade sitt vanliga: «stig in!» En betjent inträdde och frågade: «bor doktor Bernhardsson här?»

«Ja, i öfra våningen», blef svaret. — «Hvad står på», frågade rektorskan, «är det någon sjuk?»

«Ja bevars, fastän jag knappt tror att doktorn hinner fram förr än det är gjordt. — Öfversten fick slag denna eftermiddag och tycktes död när jag for.»

«Hvilken öfverste?» frågade alla nästan på en gång.

«Öfverste Stålsköld på Thorstensholm.» — De närvarande sågo på hvarandra utan att vid den oförmodade upptäckten göra ett utrop. Rektorn blott smålog och lyste betjenten upp för trappan.

«Det var högst märkvärdigt», sade ändtligen herr Trygg; «bror Hults idéer synas bekräfta sig.»

«Det vill jag ej säga», svarade rektorn, «det kan vara blott en slump, som sammanbinder en sådan saga med en verklig tilldragelse; men det jag velat säga är, att det äfven verkligen kan vara en långt ifrån utomordentlig, utan ganska naturlig förening mellan oss och andeverlden, och jag vet icke hvarföre man skall neka möjligheten af någonting dylikt, då man, drifven af sitt hjertas längtan, tror långt mer af saker, som för vårt förstånd äro ofattligare än detta.

«Jag predikar ingen spöktro, bror Trygg, utan endast att vi svaga menniskor icke skola rent af gäckas med något, derföre att vi ej kunna fatta det med våra sinnen.»

«Ja, emedlertid är det märkvärdigt», sade herr Trygg. — «Godnatt, min goda kusin — och sof väl, lilla kusin Anna — Gud välsigne dig, bror Hult — jag har, hm, något att tala vid dig i morgon förmiddag, om bror har tid — farväl — tackar ödmjukast, vet hvar mina galocher stå, är här så ofta, att jag har min vissa plats. Godnatt.»

Och under mycket krus för att rektorskan lyste honom ut, gick den gode mannen.

Andra förmiddagen klockan omkring elfva kom herr Trygg till sin goda vän rektorn. Herr Trygg var ovanligt välklädd och putsad, och på hans torra kind sågs till och med en viss friskhet; men för öfrigt var han mera än vanligt förlägen och tankspridd.

«Behagar bror en pipa?»

«Nej tack, bror. Hm —»

«Vi ha haft kallt i natt, thermometern stod i dag morse klockan sex på sexton grader under fryskallt.»

«Jaha, det är mycket kallt, hm.»

«Hur mår patron?»

«Jo, som jag hoppas, hm, tackar ödmjukast bra, hm, jag har inte sett till honom i dag.»

«Bror har något att fundera på», sade slutligen rektorn, som omöjligen kunde få ett samtal i gång, «är det något särskildt?»

«Särskildt? — jaha hm, det skulle väl vara något särskildt hm, men bror får ej skratta åt min fråga eller på annat sätt förråda mig — hm, jag vill ha brors hederslöfte att bror ej för någon förråder hvad jag nu frågar om.» Den gode mannen var i en ångest, så att svettperlorna stodo på hans panna; han torkade sig hastigt med näsduken och rigtade en frågande blick på rektorn.

Rektorn betraktade en lång stund sin vän. Han kunde ej begripa hvad som kommit åt den hedersmannen, som eljest var så lugn, men som nu stod framför honom så orolig som en primagosse, som ej kan sin lexa. «Ja, bror Trygg, jag lofvar obrottslig tystnad med den fråga du gör mig.»

«Tack, bror Hult, jag kan således lugnt göra bror denna vigtiga fråga?»

«Ja — säg nu blott hvad är det?» sade rektorn.

«Hm, jo — hur mår brors fru?» stammade herr Trygg.

«Min hustru», skrattade rektorn, «är det hela frågan? jo, hon mår ganska väl.»

«Hm, jaså, det gläder mig innerligt, bror är mycket lyckligt gift och har ett trefligt och lugnt hem, hm.»

«Ja, Gudi lof, det har jag», sade rektorn.

«Hm, hur mår kusin Anna?»

«Jo, hon mår också väl», svarade fadren, «hon sitter och väfver; bror skulle se hennes dräll, inte förstår jag den saken, men rasande konstig är hon med palmqvistar och lagerqvistar och drufvor och Gud vet hvad.»

«Det är en förträfflig flicka, brors dotter, hm, ett herrligt fruntimmer.»

«Ja, hon är huslig och stilla och en beskedlig flicka, så mycket kan jag säga», yttrade rektorn; «men bror, den der frågan hafva vi gått förbi, ty inte kan min hustrus och Annas helsa vara af sådan vigt, att jag först måste lofva att aldrig i min lefnad förråda dig, bror Trygg.»

Herr Trygg blef nu åter mycket förlägen. «Jo», yttrade han ändtligen, «jag är just nu inne på mitt ämne; hm, brors dotter är en herrlig Guds engel och — och om Gud ville beskära — beskära — hm, om Gud ville i sin allvishet, hm, skänka mig — —.» Mera var ej möjligt att få fram. «Ja, bror förstår nog hvad jag menar», utbrast slutligen herr Trygg nära förtviflad.

«Bror älskar således min dotter?» frågade rektorn mycket lugnt.

«Ja just så, bror Hult, men för Guds skull tala ej om det för någon.»

«Bror vill väl således erbjuda Anna sin trogna kärlek?» fortfor rektorn, som ej lät afbryta sig.

«Ja, bror, men det skall ingen på jorden veta af, det skall vara en hemlighet för alla.»

«Men bror vill ju gifta sig?»

«Ja, ja visst, det vill jag. Jag har så länge gått och sett brors sällhet och tusende gånger tänkt: Trygg, så der kunde du också ha det, blott någon flicka kunde älska dig så ömt, som du skulle älska henne, och slutligen var det omöjligt längre, alldeles omöjligt — jag hade hellre hoppat i sjön än så här komma till bror, men man kan ej styra sig sjelf.»

«Nå, bror Trygg, var då ej så försagd, du är visst inte ung längre och inte vacker heller», sade rektorn, «men en förnuftig flicka fäster sig ej vid sådant — och hvad Anna angår, så sätter hon värde på dig, bror, hon håller af dig alltifrån sin barndom.»

«Åh herre Gud, är det så!» ropade den arma kontoristen; «vill bror inte tala för mig?»

«Jo, det skola vi göra», sade rektorn, «kom, vi gå in, och känner jag min dotter rätt, så får du genast svar af henne.»

«Skall jag följa med sjelf, kan inte det der gå per procuram?» frågade herr Trygg och började åter svettas och darra; «kan inte bror slå fram si så der oförmärkt och låta kusin Anna förstå, att jag håller henne hjertligt kär.»

«Nej, bror, inga krinkelkrokar», sade rektorn, «kom!»

När herr Trygg på detta sätt infördes till fruntimmerna, kan hans ångest blott förliknas vid den en brottsling kände, då han infördes till den hemliga domstolen, som dömde öfver lif och död. Efter de vanliga helsningarne började rektorn: «Bror Trygg har i dag kommit i ett ganska vigtigt ärende.»

Vid dessa ord göt sig en djup purpur öfver Annas ansigte, ty hon, men också hon ensam, hade anat att herr Tryggs besök mera gällde henne än schackspelet.

«Han kommer nemligen», fortfor rektorn, «och erbjuder sin hand åt vår Anna, och han som en hederlig, bottenärlig man har rättighet att få ett bestämdt svar af dig, min dotter. Vill du ha honom?»

Anna stod en stund stum och liksom förlägen om svar; ändtligen nalkades hon den gamla friaren, fattade hans hand och blickade gladt forskande in i hans ögon: «säg mig, farbror Trygg, är ni nöjd med min innerliga tillgifvenhet, är ni nöjd med en hustru, som skall göra allt för att glädja er och, med sin vilja, intet som gör er sorg, är ni nöjd med detta och fordrar ni icke kärlek, så lofvar jag er att bli er brud.»

«Ja, ja, jag är nöjd med allt», stammade herr Trygg utom sig af förtjusning.

«Det var ni, farbror Trygg, som höll af mig redan då jag var barn och jag håller af er igen alltifrån det jag var liten, hos er har jag ej funnit någon fläck, ni står ännu lika ren och god inför mig som fordom», sade Anna; «se så, farbror Trygg, det är afgjordt.»

«Gud välsigne er», sade fadren; men fru Hult dröjde. Hon hade dock önskat sin dotter en både yngre, vackrare och i det allmänna mera ansedd man än herr Trygg; men då Anna sade: «Mamma, jag ber om er välsignelse», då brast hon i gråt och omfamnade sin dotter: «Gud välsigne dig, mitt barn — och ni, kusin, var en far för henne, låt henne hos er återfinna ett fädernehem.»

«Ja, kusin, det lofvar jag vid Gud, kusin Anna skall vara mig kärare än lifvet.»

Om aftonen, sedan föräldrarne blifvit ensamme, sade rektorn: «Anna förundrade mig genom sin bestämdhet, jag hade ej väntat att hon så tvärt skulle säga ja, om någonsin hon skulle säga det.»

«Jag gissar», yttrade modren, «att Anna förut älskat unga Willner, som reste till Ostindien; jag tror till och med att der var en slags kärlekshandel dem emellan, fastän hon aldrig nämnde

ett ord derom för mig — nå väl, han är borta, långt borta, och som det låter, kommer han aldrig igen — och nu gifter hon sig med en gubbe, på det att Berndt Willner må veta att hon ej någonsin älskar någon annan än honom — och hon valde då den hederlige Trygg för hans ädla egenskapers skull.»

«Kan det vara så?» sade rektorn eftertänksamt; «ja, visst hade jag hellre sett att min Anna tillhört en ädel yngling som han var, än en ädel gubbe som denne. Men, ske Guds vilje, det är hennes eget val, och det kan ej mera ändras.»

Farbror i Ostindien.

Hos alla skogs- och bergsboer lefver en varmare kärlek till hemmet än hos andra; den susande furuskogen med sin mossiga grund, det forsande vattenfallet, som hvitt som mjölk störtar ner mellan de kala berghällarne, hvilka darra under vandrarens fötter, den ljusgröna björkskogen, som bekransar de blå bergssjöarne, och denna högtidliga stillhet, denna ensamhet, som blott störes af skogsdufvans kuttrande och klådrans slag, är oss kärare än Hesperiens trädgårdar, der hvarje träd bär guld och der smaragdfoglar flyga från ros till lilja och der orangen blommar och bäcken sorlar mellan blomstertufvor.

I själens gemak hänger en tafla, der vårt kalla, vårt fattiga, vårt älskade fosterland är måladt i sammandrag; den föra vi med oss öfverallt — och då modet svigtar, då kraften aftynar, hemta vi åter mod och kraft då vi på taflan återse vårt gamla hem, vid hvilket tusende minnen från folkets och vår egen barndom fästat sig. Denna tafla är en fotografi som togs då vi voro små, den är en teckning som lik ett dam ligger på själens spegel, den måste förnyas, uppfriskas genom beständigt samma intryck, om den skall bibehålla sig ren och klar; men den kan suddas, dock aldrig utplånas.

När en nordbo flyttar till andra klimater, under en annan himmel, trycker sig en ny naturbild ofvanpå den förra, södrens palmer börja undanskymma furorna, de lena konturerne af en rik natur blanda sig med de skarpa, som återstå af vår egen — och slutligen är taflan blott ett virrvar af bilder, ett dubbeltryck, af hvilket vi ej kunna hemta någon mening, tvenne olika språk äro blandade i hvarandra.

Då ega vi ej mer denna naturgrund för vår kraft, vi hemta ingen sådan från vår själs tafla — och missnöjd, svag, utan hem, utan sammanhang med naturen, blir själen sjuk — och denna

sjukdom kallas hemsjuka — det vill säga en längtan att återse de gamla dragen, som fordom utgjorde vår glädje och vår kraft.

Då offrar han allt, denne nordbo, blott för att ännu en gång få se sitt fäderneslaud — och lyckas det honom att få skåda dessa sjöar, dessa skogar och berg, som förut varit tecknade i hans själ, framstår på en gång den gamla bilden klar igen, liksom om han med ett kemiskt agens bortstrukit den nya och förnyat den gamla teckningen.

Men kan han icke komma hem, då längtar, då sjuknar han, då aftvinar han småningom och skrifver till hemmet och ber: »skicka mig litet skogsmossa — skicka mig en utsigt af byn der jag föddes — säg mig, stå rönnarne qvar vid min faders hus — och oxeln sedan med sin stolta, mörkgröna krona?»

Man ler åt honom — han som bor under palmernas herrliga kronor — man förstår honom icke.

Förstå honom rätt, det är smulor af sitt hjertas hem han begär, han vill laga sin själs utplånade tafla.

Vid nordliga ändan af de östra Gatesbergen, just vid den sluttning, vid hvars fot floden Kistna slingrar sig fram genom mangoskogarne och genom de bördiga risfälten, ligger Amypuras vänliga dal. Det är en af dessa många tvärdalar, som gå in i Gatesbergen, dessa ställen der naturen ännu lefver i sin första ungdomskraft och växer öfver hvad tiden skapar och hvad som menniskorna anse evigt.

De väldiga klipporna, som liksom äro kastade af giganter i deras strid med gudarne, synas knappt till, ty en rik gräsmatta af den friskaste och klaraste grönska betäcker dem öfverallt och herrliga, djupgröna skogar skugga öfver det hela.

Midt genom dalen slingrar sig en liten å med silfverklart vatten och letar sig fram mellan väldiga kokosträd, hvilkas rötter den sköljer med sina rena vågor; det är ett skönt vatten, som fordom förde guld i sin sand och kanske ännu, fastän man ej mera söker det.

Långt nere i dalen ligger byn, kanske den mest bizarra sammansättning man kan skåda. Här en flock hinduhyddor, byggda af rishalm, lätta byggnader af mattor, blott fästade vid några i jorden nedslagna stolpar, och strax der bredvid en vacker byggnad i rent af svenskt manér, med sina höga fönster, sitt tegeltak

och sina skorstenar; på andra sidan om ån, öfver hvilken en lätt bambubrygga springer, ligger ett litet tempel, helgadt åt Bönens Gud, den milde Geneisch, hvars bild, en yngling med fyra armar och elefanthufvud, huggen af granit, sitter på sitt altare ännu lika stel och tung, som han varit under de många sekler han varit föremål för de trognes tillbedjan — och der innanför åter en europeisk byggnad, som är belägen straxt vid ån och der silkesväfveri arbetar natt och dag.

Hela denna tafla omkransas och beskuggas af pisangs- och mangoträd, och här och der af en kokospalm, som högt öfver taken hvälfver sin rika bladkrona.

Här bodde Thomas Willner, bror till komminister Willner i Stillinge. Han hade, som förut är antydt, för skuld rymt från Sverige och började sin bana i Ostindien på ett engelskt handelskontor i Madras.

I hans fäderneslaud utgick allmän efterlysning efter honom och hans namn belastades med vanära, medan han under österns brännande sol ansträngde sina krafter, för att en gång kunna moraliskt, om också ej efter lag tillfyllestgörande, försona det han brutit — han lyckades, och tid efter annan gingo vexlar till Sverige, som snart nog betalte både kapitalerna och räntorna, och han hade kunnat återvända hem om lagarne hade en försoningsformel, så väl som en för förbannelsen. Men den har ingen; — och han måste expatriera sig för evigt, för att ej vid ett besök i hemmet bli ställd i halsjern för ett brott, som han gjort allt att tillintetgöra och hvars egentliga slutpunkt: rymningen, just skedde för att söka en möjlighet att göra rätt för sig.

Han kunde således ej få återse sitt fädernesland, och småningom anföll̈s han af en tärande hemsjuka, som tryckte ner hans sinnesspänstighet och stämplade hans utseende med en förtidig ålderdom.

Då och då skref han till sin bror; men ända till dess bror Thomas återställt sin fläckade ära, förblefvo brefven obesvarade. Den gode presten sörjde djupt öfver sin broders bedrägerier och sårades känbart när han sjelf måste läsa upp efterlysningen; det var ett sår, som ej lätt läktes, och han erkände på länge ej Thomas för sin bror.

Ändtligen hade ett vänligare förhållande inträdt, men då voro

begge gubbar, och isynnerhet komministern, som i hela sin lefnad vistats hemma, kunde ej begripa den barnsliga nyfikenheten hans bror röjde i sina bref — han smålog då han fick frågor om huru det såg ut der hemma, och svaret blef: allt är sig likt — det var allt.

Ändtligen bad Thomas att få Berndt till sig och lofvade att draga försorg om gossens framtid; han ville nemligen på sin ålderdom ha en utom sig sjelf, som älskade det fattiga landet med sina berg och sina skogar.

Denna begäran bifölls, fastän det kostade på; men komminister Willner såg blott på sin gosses bästa och tänkte: det der är ett Guds finger — och således fick gossen resa.

Det var en afton 1823, ett år efter sedan Berndt Willner lemnat föräldrahemmet, då han satt i den öppna verandan i Amypura i sällskap med sin farbror. Denne syntes vara mycket gammal, hans gulbleka ansigtsfärg, hans djuptliggande, fastän lifliga ögon och hans kala panna tycktes utvisa en ålder af sjuttio år, och dock var han ej mera än omkring femtiofem år gammal. Det var klimatet och hemsjukan som så djupt hade rubbat hans eljest starka helsa.

Men det var dock endast en stämpel af ålderdom, som denna omständighet gifvit honom, han var det oaktadt spänstig och senfull och kraftig och ung på nytt, då något sporrade hans verksamhet.

På en pall vid hans fötter satt en skön flicka af omkring tolf års ålder med ljusgula lockar och en bländande hy, som klimatet ej förmått bränna; det var hans dotter, lilla Betty, en kär afbild af sin mor, ett engelskt fruntimmer, med hvilket han blott några år varit gift då hon bortrycktes af en feber.

Solen stod ännu klar och brinnande på den djupblå himmelen, men dess strålar skimrade endast som ett guldskir genom löfmassorna i skogen; ty hon låg nära horisonten, och kastade blott ett glödande sken på den förfallna spetsen af den gamla pagoden, hvars grå väggar skymtade fram mellan den väldiga vassen, som inneslöt strömmen.

Berndt Willner satt med armarna stödda mot den balustrad, som omgaf verandan, och blickade stum och försänkt i tankar på den nya natur han hade framför sig.

En sådan himmel, en sådan skog, ett sådant tempel och en sådan mångfald af rena, saftiga färgvexlingar hade han ännu aldrig sett; det förekom honom som en glänsande dröm lånad ur tusen och en natt, och han suckade, då han fann, att han ej skulle kunna beskrifva allt detta för dem der hemma i Stillinge; «talar jag om en grön lund af mangoträd, så se de på sina blekgröna björkar och tänka: så der ungefär skall det vara — och talar jag om himlens azur, se de upp mot sin himmel, som liknar denna precist lika mycket som blåsur mjölk liknar ultramarin.» Thomas Willner satt äfven tyst och betraktade sin brorson; han ville lemna honom tid att se den nya verld, i hvilken han skulle lefva. Slutligen bröt han dock tystnaden och sade på halfbruten svenska: «Nå, Berndt, hvad tycker du?»

«O, det är skönt, gudomligt skönt, farbror Thomas — här vill jag lefva och dö.»

«Jaså — vill du det, min gosse — jag tror det knappt; det kommer en tid, då du för en timma hemma i prestgårdsskogen gerna ville bortbyta ett år af ditt lif här — det är hvarken naturens eller konstens eller penningens rikedom, som skänker lycka. Jag har försökt den saken sjelf.

«Nå, Berndt, är den gamla brunnen qvar vid Stillinge prestgård? brunnskaret är väl nytt och på aderton år förändras allt.»

«Ja, brunnskaret är nytt, pappa lät sätta dit ett för två år sedan.»

«Är der vågstång ännu som förr?» fortfor Thomas att fråga.

«Nej, der är nu vef», blef svaret.

«Och allt det der har min bror ej behagat att tala om i sina bref», återtog farbrodren; «deremot får jag veta huru mycket korn och råg och ärter han fått och mera sådant, men han säger ej en gång på hvilka gärden de vuxit; han kan ej begripa, att jag vill måla mitt hem för mig, att jag vill i tanken se hvarje förändring der timat. Du skall beskrifva allt för mig — kan du teckna?»

«Något, farbror Thomas, jag har till och med ett par små teckningar med mig, Stillinge kyrka och prestgård.»

«Hvad? Gud välsigne dig, pojke, tag hit dem!» ropade farbrodren.

Berndt skyndade efter sina små ritningar, som farbror Thomas med en feberlik häftighet ryckte till sig; de voro nemligen

för honom detsamma som en frisk dryck för den, som försmäktar af törst.

«Betty — ack! du kan ej tala vid Berndt ty du kan ej det välsignade modersmålet — och han kan ej ditt ännu — låt se! — Hör hit, min gosse — sitter den der lilla spiran på kyrkotornet verkligen på sned?»

«Ja, farbror», svarade Berndt, som förundrade sig öfver denna fråga.

«Gud välsigne dem för det, de gode socknemännen; så satt hon då jag var barn och lekte på kyrkogården tillsammans med min bror; jag hade tusende planer då att räta opp henne, fastän de aldrig gingo i fullbordan — och ännu sitter hon på sned liksom i min barndom.

Det är sig likt, som förr», tillade han, «der finnes några grafstenar mera, det är naturligt, några andra blommor, träden hafva vuxit — ack, men det är ändå mitt barndomshem.

«Vet du, Berndt, jag som du öfvergaf mitt hem, för att göra lycka, den slog felt, jag mistade både ära och trygghet och flydde. — Först när bandet mellan mig och fosterjorden var oåterkalleligen slitet, först då kände jag hvad fosterland ville säga — «Patria ubi bene», säger Cicero — men han var en hedning och fick vara hemma.

«Jag log åt min bror, som blef komminister efter sin far, jag ansåg det som en lycka, som liknade snäckans, hon som är fastväxt vid sitt hem, och ansåg mig fri som fogeln — jag blef också fogelfri.»

«Tala ej derom, farbror», sade Berndt tröstande; «det finnes ingen der hemma, som ej med glädje och vänskap skulle återse er.»

«Tror du det! Nå väl — men är min dom återkallad, är mig allt förlåtet, har staten sagt: han är min son? Nej, det har han ej sagt — jag är och blir fogelfri och fattig, fastän jag eger allt jag vill önska mig — utom ett enda — ett fäderneslaand.

«Vet du, Berndt, jag har sedan du kom liksom blifvit ung på nytt, du talar svenska med mig, hvarje ord är som en gammal vän, som jag åter träffar — Oh! det är hårdt att i så många år ej höra ett enda sådant ljud, jag rigtigt hungrade efter ett ord svenska — jag sjelf har ej rätta uttalet numera — eller huru, min gosse?»

«Farbror talar just inte särdeles väl», smålog Berndt, «det hörs att farbror förlorat sjelfva klangen af språket; ty det är väl svenska ord farbror talar, men det är ett skrifspråk, ej ett talspråk — man märker att farbror repeterat ur böcker.»

«Du har rätt, men nu skall du lära Betty tala svenska, vi skola utgöra ett litet Sverige här — ack om blott jag kunde få en enda björk att växa mellan dessa eviga palmer och dessa tamarinder och dessa pisangträd — ja, jag skulle låta till och med hugga ner det vackra pagodträdet der borta, om jag finge en björkdunge eller några svenska furor i stället.»

På detta sätt fortfor Thomas Willner att hela aftonen renovera sin själs förbleknade tafla och sörja öfver sitt förlorade fäderneslad. Allt djupare sjönk solen och hastigt blef det mörkt och stjernorna, liksom de blott passat på ett tillfälle att synas, tändes alla på en gång; det var en tropisk skymning, som inom få ögonblick förvandlades till natt.

Nya stjernbilder glänste fram från den mörka grunden; förgäfves sökte Berndt efter Carlavagnen, efter Friggeråcken — de funnos icke — himmelen så väl som jorden voro andra än förr. Denna olikhet väckte ej som alla de andra någon glad känsla hos gossen, det var liksom han först nu såg huru oändligt långt borta från hemmet han var, och han yttrade denna tanke till sin farbror.

«Ser du, min gosse, just samma känsla genomfor mig då jag första gången fästade mina blickar på den nya himlen — ingenting är här qvar af vårt fosterland, ej en gång dess himmel — blott solen och månen lysa så väl här som der, men huru oändligt olika; solen är der mild och hvilar länge morgon och afton vid den purpurröda horisonten, här är hon brännande och går ner i en eldflod, hvars bjerta glöd man knappt förmår uthärda — och natt och dag växa ej här i hvarandra, utan huggas af på en gång; — låtom oss tala om annat och gå in i rummen.»

De vackra rummen voro väl upplysta; ett dyrbart amöblemang prydde dem, mjuka tapeter från Persien betäckte golfven och stora trymåer återkastade ljusskenet från väggarne.

«Sitt, min gosse», sade farbror Thomas, «vi skola tala om din ställning. Du har på vinst och förlust rest hit ut — du skall icke heller bli bedragen — äfven om jag dör hastigt, är anstalt fogad att du ej återvänder lika fattig som du kom.

«Tack, farbror», sade Berndt, som sedan han hade sett den nya stjernhimlen först kände sig rigtigt ensam i verlden. «Tack! jag är ett öfvergifvet barn.»

«Nej, min gosse, det är du icke», återtog farbrodern; «men jag måste gifva dig ett begrepp om landet och om folket, om vår ställning; vi äro här inkräktare på ett heligt gebit, vi brottas här med tusenåriga vanor, med idéer, som i intet hänseende kunna stå tillsammans med våra — vi införa en ny verldsordning, med ett ord.»

Detta ämne var ett af ynglingens käraste, med förtjusning och smärta hade han läst om de talrika och dock fåfänga striderna, som den gamla nationaliteten hade kämpat mot Europa, han hade utkorat Tippo Saib till sin hjelte, och derföre sade han: «Ja, farbror, Europa har varit grymt, egennyttigt grymt mot detta arma folk — hvad hade de här att göra?»

Farbrodren smålog: «du gör en svår fråga; men hvarför sprider sig kulturen öfverallt, än med våld, än med list, hvarför smyger den sig öfver de gamla förstelnade formerna och smälter dem? — det är en fråga som endast Försynen kan besvara.

«Säkert är att intet får vara stillastående, stjernorna röra sig i den eviga rymden, örterna vexla mellan död och blomning, och folken gå framåt i kultur; öfverallt måste engång denna ström framgå och sopa med sig det gamla, bilda något nytt, som åter blir gammalt och i sin ordning måste försvinna och ombyta form.»

«Men», invände Berndt med värma, «skall då allt ädelt, allt stort falla för det låga handelsinteresset? Är det Försynens plan, tror farbror, att det goda skall gå under och det egennyttiga frodas på gruset — nej, det kan det ej vara.»

«Min gosse! Merkurius var ju gudarnes budbärare och handelns gud», anmärkte Thomas — «det är genom de materiela intressena kulturen kämpar sig fram i verlden, och hela denna förändring, som föregår omkring oss, är ej annat än blott en förberedelse till något bättre; det ädla och stora är blott individuelt, det är en blomma som växer här och der på stranden af tidens stora, heliga flod, som lik Ganges har sitt ursprung från himlen; men floden sväller, han stiger öfver sina bräddar, han dränker i gyttja allt det sköna, som växte i hans granskap, den stolta palmen störtas och dess krona förmultnar i smutsen; och du ser för-

ödelsen och frågar: hvarför fick ej allt vara som förr, hvarför skulle det herrliga krossas och tillintetgöras?

«Men om du kommer ett århundrade derefter till samma ställe, se, då känner du ej igen det: den väldiga floden har bildat ett delta och på den höjda vallen växa tusende palmer i stället för en, blomma millioner växter i stället för de få, som stodo strödda på sanden, och städer växa opp, och lyckliga menniskor välsigna den himmelska floden, som skapat ett nytt land och en ny jord. En sådan flod är handeln, är varubytet mellan menniskorna, den förstör och skapar på en gång, är ett förbud för gudarne.

«Sörj gerna, min gosse, hvarje skön uppenbarelse af mod, af fosterlandskärlek och dygd, som böjes ner och dränkes i det enskilta intressets dymassa, men tro ej att det sker utan afsigt, utan antag att det är en ny verld, som bildas på ruinerna af försvunna slägten och slocknade religioner.»

Så sutto de begge svenskarne långt ut på natten och filosoferade; dessa tankar voro frukterna af farbrodrens tysta ensamma betraktelser, genom hvilka han fått sig en alldeles egen verldsåsigt, som han utvidgade för sin brorson, som med spänd uppmärksamhet pröfvade och antog hvad han ansåg för godt och sannt.

Berndts tid upptogs af tillsynen vid farbrodrens fabriker och med hans bokföring; han hade mycket att göra och träffade blott på fristunderna Betty, som vecka efter vecka vann alltmera färdighet i det nya språket, som numera började begagnas inom huset.

Farbror Thomas blef föryngrad, hemsjukans demon var blidkad, ty Berndt var ett litet Sverige, som flyttat till honom, och blef också dagligen examinerad om alla småsaker, som rörde hemmet.

De gladaste stunder Berndt Willner hade, var hans språkundervisning; Betty och han sutto då vanligen i det gamla templet på fotställningen af Geneisch fyrarmade bild; der var svalt under det höga hvalfvet och strax utanför utbredde sig den murade baddammen, hvars yta pryddes af den heliga lotus, som vaggade för den sakta vinden.

Betty var ett skönt barn, outvecklad ännu som en ros i sin knoppning.

«Du är vacker, Betty», sade Berndt och tog hennes fina händer i sina och såg henne gladt in i ögat; «du är bra vacker; ty du ser god ut — du är som en dufvoskepelse, tycker jag.»

Flickan smålog åt hans smicker och sade: «nå, Berndt, du kan göra mig högmodig — men jag betalar med lika; ty jag tycker att du ser så rask och ärlig ut, som en gosse bör vara. Pappa säger alltid att så äro alla der hemma i Sverige — det måtte vara ett herrligt land; ty pappa talar beständigt derom med förtjusning. Huru se flickorna ut der hemma hos ditt?»

«Jo bevars, de äro skönheter allihop», försäkrade Berndt, «och goda se'n som englar — men, Betty, nu vet jag hvarför jag tycker om dig så mycket», afbröt han sig, liksom en ny idé uppstigit i hans hjerna. «Du är lik min syster Augusta — ja, det är du; låt se, samma ögon — ja, precist lika djupt blå och milda — och sådan panna — hennes hår är något mörkare än ditt, det är hela skillnaden — och så är hon nu fyra år äldre än du, det gör också sitt till saken — ack! Betty, du vill ju vara min lilla syster, vara min egen Augusta.»

«Ja — ja gerna, Berndt, sade den unga flickan; men du skall ändå hålla af mig litet för min egen skull», tillade hon med en suck, «det är nog bra att likna Augusta, men det är också ej så illa att likna sig sjelf i något.»

«Det är ju naturligt», inföll Berndt — «men du skulle känna min egen Augusta; — vet du, ingen tanke, ingen handling dolde vi för hvarandra; när jag tyckte att jag gjort något rigtigt bra och ville meddela mig med andra, så talade jag om det för Augusta — hon förstod nog att jag ej ville skryta, men det förstod ingen annan, ej en gång pappa och mamma, och allraminst syster Stefanie.»

«Nå, liknar jag icke henne också?» frågade Betty med ett satiriskt smålöje.

«Nej — nej, det gör du inte? om icke just nu, — de der försmädliga rynkorna kring munnen kan du låta bli — du får ej gäckas med att jag håller af dig för min systers skull; nå nå, lilla Betty, blif inte ledsen för det — nej, du liknar icke min syster Stefanie. Hon är en god, en ädel flicka, men der gror stolthet inom henne, kufvad stolthet, parad med värma för det som är ädelt: det är en drottnings själ, som tagit boning i en fattig komministerdotter — ett rasande misstag af den stackars själen — detta gör att hon är bitter just då hon glöder af kärlek; med ett ord, jag håller visst af Stefanie; men —»

«Men — hvad mera?» frågade Betty.

«Åh jo, jag höll på att säga att det var en flicka, som jag inte är slägt med, som jag höll ännu mera af.»

«Hvem var det?» återtog Betty att fråga — «du kan gerna säga mig, din syster Augusta, allt hvad du tänker.»

«Hm — åh ja, hvarför inte, det var min lärare rektor Hults dotter — jag vet ej hur det kom sig, jag höll af henne derföre att hon var hans dotter och honom för det att han var hennes far. — Anna är inte just vacker, men det var ändå något hos henne, något oförvanskligt skönt, som jag höll af, liksom en konst·kännare, som blir förtjust af en bild, icke för dess skönhet, utan för dess sanning. Det fanns någonting så sannt alltigenom hos henne, något så rent och heligt och klart, att jag höll af henne lika mycket som Augusta. Men vi skola ej tala derom — Gud vet när jag råkar dem alla.»

«Men du har ju en syster här», hviskade Betty och klappade ynglingen på den glödande kinden — «du får ej bli hemsjuk som pappa — lofva mig det.»

«Nej, Betty, så länge du vill vara min syster, skall jag trifvas», försäkrade Berndt och klappade det vackra barnet på det lockiga hufvudet.

Ett bref.

De begge unga suto en dag, omkring ett år derefter, efter sin vana en af sina fristunder vid den hedniska gudens altare, inbegripne i sina intressanta talöfningar, då deras uppmärksamhet väcktes af några skarpa trumhvirflar, som klingade genom skogen.

«Det är Tappali — det är gångposten som kommer från Madras», sade Betty, «kanske du har bref.»

«Bref från hemmet!» ropade Berndt och skyndade opp, fastän det aflägsna ljudet af trumman bevisade, att den indiska gångposten ännu var långt borta. Ynglingens hjerta klappade häftigare än vanligt; ty det anade honom att dessa hvirflar rörde honom närmare än någon annan; nära två år hade han nu varit hemifrån utan att hafva fått en rad från de sina, och vecka efter vecka ökades hans längtan.

Ändtligen kommo de begge Hinduerna, af hvilka den ena bar trumman och den andra en tung brefväska, de sprungo i lunk utmed ån och nalkades fabriksanläggningen i dalen.

Berndt vågade knappt andas, ty han fruktade att de skulle fortsätta och ej stanna vid Amypura; men han hade dock anat rätt, de stannade, och en långt utdragen hvirfvel kallade fram folket ur sina hyddor. Hastigt stod Berndt framför dem och hade knappt lugn nog att vänta till dess de ur väskan utletat ett bref till Berndt Willner, som brefbäraren lade ned för ynglingens fötter — och innan han hunnit gifva honom några rupier, voro de begge långt borta och den lilla trummans ljud återskallade i skogen.

«Det är Augustas stil — rödt lack. — Gud ske lof — rödt lack!» — var det enda ynglingen yttrade då han betraktade brefvet. Han skyndade tillbaka till pagoden, der Betty väntade, och höll brefvet högt öfver hufvudet, så att hon redan på afstånd skulle se hans lycka. «Från Augusta, från syster Augusta.» Bettys sköna ansigte öfverfors af liksom en lätt skugga, då hon såg Berndts förtjusning — det var ej afund, men dock någonting ditåt, någo'

som litet hvar känner då man vill vara allt för en menniska och dock knappt är något.

Stackars Betty, hon hade alltid varit ensam, utan mor, utan syskon, och hennes lynne hade således antagit denna egna skuggning af finkänslig egoism, som karakteriserar dem, som länge lefvat i ensamheten med sig sjelfve, denna oemotståndliga längtan att få något lika ensamt väsende att sluta sig till, att komplettera.

Derför smärtade det Betty alltid då Berndt omtalade alla dem han älskade deruppe i norden; ty han blef derigenom en menniska i en helt annan ställning än hon, som aldrig haft någon jemnårig att älska, det var derföre hon lade sådan vigt vid namnet syster och var så lycklig då hon tänkte: «jag är hans enda syster.»

«Från Augusta», upprepade hon — «lycklig du som har en syster», tillade hon med en lätt suck.

«Men du har ju en bror i stället», invände han under det att han med möda bröt det med gummi hopklistrade kuvertet — «Augusta har varit förbålt försigtig», tillade han utan att fordra svar; «se på hur hon klibbat igen kuvertet.»

Ändtligen efter mycken möda hade han brutit förseglingen, och Augusta hade, som flickor pläga, med yttersta sorgfällighet förseglat sitt bref. Han läste:

«Stillinge d. 10 Juli 1823.

Älskade min Berndt!

Så har jag då kommit från mammas hallonrensning för att ändtligen en gång skrifva till dig; men ingenting nytt vill hända, och jag har derföre gått och samlat på nytt i hela två åren och vet till slut ändå inte egentligen något att berätta dig — och hvarför skrifva om man icke har nytt att berätta. Vår syster Stefanie är gift med löjtnant Thorsten på Thorstensholm, det vet du väl redan; brölloppet blef uppskjutet, emedan gamla majoren dog helt hastigt; det spökade grufligt förut, påstod gumman Lind, det tror jag väl inte, men det ser allt spöklikt ut der borta. Emedlertid är nu Stefanie en nådig fru, och jag stackare måste hvar morgon sitta i mitt fönster och se på hur min nådiga syster i sällskap med sin herre och man tar sig en spatserridt i det gröna utåt strandbrädden.

«Pappa runkar på hufvudet; ty de lefva bra stort och präg-tigt, dock icke som vanligtvis, utan de ställa till folkfester; det är visst vackert, men syster Stefanie har en gruflig passion att se folk glada och derföre är der kalas nästan hvar söndag för folket och utklädningar och nöjen. Det stackars folket skall roa sig, säga de begge — emedlertid så är det stackars folket icke lyckligare för det, ty torpkojorna ruttna ner och åkrarne utarmas. Pappa är mycket ond på deras sätt att lefva; men hvad kan han göra; ty han får alltid till svar: det räcker nog till, vi flyga ej högre än vingarne bära. Mamma, som, i parenthes sagdt, är litet stolt öfver Stefanies lycka — en fattig komministerdotter, som blifvit en hennes nåd kantänka, — håller med dem och du må tro här disputeras. Jag håller med pappa och tycker att svåger Thorsten blott är en karl, som vill roa sig, och syster Stefanie, som på en gång fått penningar, förstår sig på ingenting annat än att förstöra dem så fort de komma. Hur det skall gå vet väl Gud..

«Gumman Lind skall jag helsa ifrån, hon har en liten söt flicka i huset, en mamsell Glans — allvarsamt sagdt, dotter till arbetskarlen Glans. Han kom för ett år sedan till gumman Lind, exprès från staden, och hade sin flicka med sig. Han gjorde en lång syndabekännelse, som slutade dermed att både han och hustrun voro stackare, som ej kunde uppfostra sitt barn, och bad gumman Lind ta emot flickan — hon var då sex år, ett verkligen skönt barn, med de allrasötaste blonda lockar kring den lilla trinda halsen — ack hvad hon har vackra, talande ögon! Gumman Lind visste ej rätt hur hon skulle bli karlen qvitt, och afslog, men då nämnde han om att han känt gummans son, som dog som trädgårdsmästare hos general Gyllenklo — och, tillade han, ni vet, madam Lind, hur det gick med hans gosse, som blef föräldralös; den goda gumman bleknade och sade: nej, nej — genom min efterlåtenhet skall intet barn förderfvas mera. Gud har straffat, hårdt straffat mig. — Och så tog hon barnet, mot betalning naturligtvis; ty Glans har fått ett arf och kan betala. Allt detta berättade gumman för mig, som har hennes odelade förtroende. — Ack, stackars gumma, hon lider af samvetsqval öfver att hon lemnat sin sonson i främmande händer — denna tanke har gjort henne till barn på nytt — stackars gumma! nu slösar hon ömhet

på lilla Hedda och det är rörande att se hur de lefva tillsammans, två barn, det ena sex år, det andra sjuttio. — Ack! huru närmar sig icke menniskan åter sin barndom, allt närmare hon får gå cirkeln till ända, som slutar lifvet. Om jag ej visste att du derute har en liten vacker kusin, som du håller hjertligen af, så skulle jag knappt våga berätta att din f. d. flamma, Anna Hult, ingått en kristlig äkta förening med — gissa hvem — jo gamle bokhållar Trygg. — Det var ett resonnements gifte rmål, fastän det ej ser så ut; ty något kärvänligare, än förhållandet mellan den torra mannen och hans lilla vackra hustru, kan man ej se. Gubben Hult och han spela ännu som förr sin schack om qvällarne, men herr Trygg kommer ofta af sig och spelar, säger gubben Hult, «oförsvarligt illa» — och hvadan det kommer kan kära svärfar icke förstå, fastän det är så der temligen klart, att han råkat se opp på sin hustru, den goda herr Trygg. Blif nu inte förtviflad; i värsta fallet så kan du hoppas att en gång få gifta dig med enkefru Trygg — om ej förr. — Emedlertid, allvarsamt taladt, så tror jag knappt att min kära bror gymnasist-kandidatens kärlek var något annat än endast barnslighet.

«Mins du — ja det gör du — unga Hellmer, son till gamle kamrer Hellmer och hans gumma, deras Isaak, som de kallade honom, emedan han var deras enda barn och som de fått på sin ålderdom, då allt hopp var ute om arfvingar. Ni voro skolkamrater, och du höll mycket af honom. Han har nyss varit här och ämnar sig ut till England för att taga kännedom om deras fabriker, för att sedan anlägga en sådan; pappa och mamma och alla menniskor skaka på hufvudet; ty det vill penningar till att anlägga en fabrik; men Gustaf Hellmer låter ej afskräcka sig, utan tröstade oss med att de fleste större fabriker blifvit grundlagda af folk, som i början varit fattiga; vi fingo höra berättelserna om Astor i Norra Amerika och Cockerill i Belgien och hundrade andra. Både pappa och mamma tyckte om honom, men svåger Thorsten och Stefanie icke; men alla öfverensstämde deri att han var hygglig, och det var inte heller möjligt att ej tro honom; ty han hade så godt hopp. Han var hos oss i fjorton dagar; ty pappa och gamle Hellmer voro ungdomsvänner. Syster Stefanie, som nu gudbevars är mitt förkläde, varnade mig för unga Hellmer — hon tar sig en sådan gouvernantmin mot mig, att det ibland förargar mig — jo,

vet du, hon varnade mig och sade att jag skulle låta bli att bli kär i Gustaf Hellmer, liksom jag icke skulle kunna se en hygglig karl — och hygglig är han — utan att genast bli kär. Jag vet bäst att jag ej frågar efter honom, fastän han var mycket artig och rätt hygglig, och både ser bra ut och är en rask pojke; men han har ju ingenting att lefva af och jag är väl klok. Hvartill skulle eljest alla råd båtat som jag fått. Stackars ändå vi flickor — om en karl kommer — ändtligen efter tu lång och sju lång — så skola vi icke allenast ha en noga kännedom om hans karakter i alla dess facetter och rynkor, utan, det som värre är, vi skola ta reda på huru mycket han eger, och först när vi finna att han har råd att köpa sexton pund smör och slagt och mjöl och betala rum, — om han inte har hus sjelf — och kan bestå frun nya klädningar när de gamla bli urmodiga — då först få vi öppna vårt hjerta och bli förtjusta i honom. Sådan är åtminstone mammas lära — och derföre har jag beslutat att ej bli förtjust alls — hvarken förut eller sedan. Vet du, Berndt, jag ämnar att bli en gammal mamsell i all ära och skall sitta hemma och spola åt mamma och rensa hallon och spenat i alla mina lifsdagar. Fänger lefver på stor fot derinne i staden och svåger Thorsten är mycket förtjust af familjen; pappa tror att herr Fänger försträcker Thorsten med penningar. Jag har ofta frågat Stefanie derom, men hon vet ingenting om sin mans affärer, utan att hon får pengar när hon vill — och dermed är hon nöjd. Det måste ändå ej vara riktigt, fastän svåger Thorsten en gång för alla förklarat, att hans lilla, älskade hustru skall vara befriad från alla penningebekymmer, och att hon således skall må bäst om hon ej känner hans affärer. Affärer äro alltid tråkiga, säger svåger Thorsten — och pappa tillägger: det beror på hur man sköter dem.

En ung, hygglig karl, som heter Thorsson, har blifvit skogvaktare på Thorstensholm. Man vet ej riktigt hvar han är ifrån; men svåger säger att det är den dugtigaste karl han har; han kom dit i tuårs se'n och mottog strax skogvaktareboställstället. Du skulle se skogen sedan han fick den i sin vård — der växer grönt gräs mellan träden redan — och så snyggt håller han omkring sin lilla rödmålade stuga.

Vi fara dit några gånger hvar sommar för att äta filbunke — en gammal gumma sköter hans hushåll. Du må tro det var

en tillställning, ty gumman Lind, så gammal hon var, ville nödvändigt med, och detta gjorde att vi körde en lång omväg, men svåger Thorsten och Stefanie redo genvägen öfver skogen, åtföljde af sin jockej. När vi kommo fram — det var ändå ett godt stycke från vägen, ty bostället ligger inuti skogen — kom Thorsson mot oss, och fastän vi voro både mamma och jag — pappa får sig aldrig ut på dylika färder — så helsade Thorsson blott flyktigt på oss och hjelpte gumman Lind ner; sedan nära bar han den gamla, gångstigen fram — alldeles som om han varit hennes son. Lilla Hedda sprang bredvid oss och var mycket glad, och då vi kommo fram, gjorde hon ordentlig husvisitation hos skogvaktaren; jag talar så vidlyftigt om denna händelse, emedan jag liksom tyckte att det var något besynnerligt med hela karlen, som, fastän ung, hade någonting skyggt i blicken, som jag ej tyckte om. Men på hemvägen kunde gumman Lind ej hitta på ord, stora nog för sin förtjusning.

«Gamle Trumf lefver ännu, fastän han nästan hvarken kan gå eller stå — han ligger vid hundkojan dagen i ända, men skäller flitigt, då han hör någon komma på vägen. — Gud vet om han ej saknar dig — man har velat skjuta honom, men jag har bedt för honom — och han får lefva. — Trumf har ej varit sig lik sedan du reste, han har åldrats mycket och håret är hvitt på nosen. Jag har sytt några «stycken» åt bondgummorna och ett par kragar åt gamla mamsell Baraklander, den der «mjuka tjenarinna mitt herrskap», som du kallade henne — hon mår rätt väl på sin gård, och frågar hvarenda gång jag träffar henne efter unga herr Berndt, som är derute i Amerika — ty att jag säger att det är i Ostindien, hjelper inte en smula — det är och heter Amerika.

«Jag ville just se dig sitta derute i den der pagoden, under den goda gudens bild, då du tänker på oss, min egen bror — det är ju bönens gud, bed då för dig och för oss alla. Helsa kusin Betty och farbror. Herre Gud att han är så hemsjuk, stackars farbror; pappa anser det ej löna mödan att han kommer hem. — Då pappa måste med stapplande röst läsa upp lysningen efter sin egen bror, så skar smärtan så djupt i hjertat, att det aldrig läkes — han sörjer ännu den händelsen, och hvar gång vi nämna farbror Thomas, drar vår goda far en suck. Det sticker i hjertat på honom, men han säger ingenting, fastän han ännu lider. Du må tro att din bortresa ej gjort pappa gladare — om du ej

varit så envis — din äfventyrare — och om ej gamle majoren gifvit sitt råd — och alla menniskor dessutom, som pappa träffade, så hade du visst ej fått resa. Men du skulle bli en millionär, hette det, du skulle bli ett lyckans skötebarn. Din förtjusande beskrifning på kusin Betty har styrkt oss i våra funderingar att farbror Thomas haft en plan och att planen lyckas med tiden. Men derom vill jag ej tala nu. Gud välsigne dig, Berndt; glöm ej

Din trogna syster

Augusta.

«P. S. Brefvet kom att ligga öfver några postdagar och jag kom äfven att underrätta din f. d. förtjusning, fru Trygg, om att jag skulle skrifva — alltså kom Anders Petter, som varit i staden, i dag med medföljande lilla bref, från Anna Trygg, med begäran att det skulle medsändas; ty hon kände ej adressen till dig. Det ser ut som ett pulverpapper och måtte väl innehålla något kylande, eller som prostinnan säger: kalmerande — ifall min kära herr bror ännu vid myndighetsålderns snara inbrytande skulle ha en släng af kärlek qvar.»

Berndt skyndade att bryta äfven detta lilla bref — och läste:

«Min bästa ungdomsvän!

«Det var min pligt att ej stå som ett hinder för din lycka — jag var jemnårig med dig och du kunde ej blifva lycklig med mig — nåväl, en hederlig, en god älskvärd man har friat till mig och jag har sagt ja. Jag är lycklig med honom, och du bör ej tro att jag gjort någon uppoffring då jag tagit en gammal man. — Ack! Berndt, hans hjerta är ungt som ditt — och dessutom är jag nödvändig för hans lycka. Det ligger en oändlig grad af sällhet i den tanken: jag är nödvändig för en annans lycka; men deremot en obotlig smärta i den tanken: jag är öfverflödig. När du kommer hem, skall du få se ett lyckligt par, Anna och den hederlige Trygg; du skall bli glad att se oss, är det ej så? — Helsa din kusin från *Anna.*»

När Berndt läst de begge brefven, satt han en lång stund och fästade tanklöst sina blickar rätt framför sig; han tänkte ej redigt någonting. Den der underrättelsen om Annas giftermål, kom så oförmodadt, så hastigt, som en åskstråle från en klar himmel, hvilken gudarne kasta på lek. — Han glömde hvar han

var, och blott ett hvimmel af tankar rörde sig i hans hjerna och i hans hjerta.

Ynglingen hade redan länge setat på detta sätt försänkt i tankar eller snarare sysselsatt med att ur ett kaotiskt hvimmel af idéer utleta en enda klar och bestämd; men hastigt väcktes han af en melodisk röst, som frågade: «du blef så tyst och sorgsen, Berndt, var det något ledsamt i brefvet?»

Den tillfrågade såg upp, och då stod Betty framför honom och betraktade honom med sina tankfulla, vänliga ögon.

«I brefvet», sade han förvirrad, «nej — nej, Betty, allt står väl till der hemma.»

«Gud ske lof — då är ju allt bra igen», sade flickan och smålog.

«Ja, Betty, allt är bra, Gudskelof», yttrade Berndt Willner kort och steg upp. «Vet du», återtog han, «det börjar klarna för mig — stackars du, Betty, och stackars jag — om det är så.»

«Huru?» frågade flickan med bekymrad uppsyn, «huru, Berndt?»

«Hör på, Betty», återtog han, «du är ju min syster? Du vill ju vara min syster?»

«Ja — ja visst, hvad annat», sade flickan oskyldigt.

Denna fråga, «hvad annat?» var så rent af ett uttryck af den sköna möns barnarena själ, att Berndt ovilkorligen fattade hennes händer i sina och tryckte dem mot sitt bröst. «Du är min älskade, min evigt älskade syster», sade han, «förlåt mig, Betty, jag är underlig ibland, min själ var visst borta i Sverige och det var blott kroppen, som gjorde en dum fråga.»

«En rätt vacker förklaring», inföll Betty försonad och skrattande, «när man sitter i ett tempel ihop med en flicka, så skickar man själen bort ett par tusen mil och ursäktar sig med att kroppen är ledsam och litet besynnerlig, när han skall försöka konversera; kära Berndt», tillade hon allvarsammare, «du får inte låta själen göra många långresor, hon bör veta att hemma är bäst.»

«Tack, Betty, för moralen, jag skall låta min själ bli hemma hos dig, min lilla syster — ack, Betty, huru gerna ville jag tala vid någon som förstode mig.»

«Än jag då?» frågade flickan lika naivt som förut.

«Ja, du! ja, visst förstår du mig, goda syster, men, ser du, det kan vara saker — som — —»

«Som du ej vill säga mig», afbröt honom Betty. «Men, Berndt, finnes det väl något du behöfver dölja, finnes det någon tanke, du blygs att omtala för din syster?»

«Nej, goda Betty, jag försäkrar dig att jag kunde omtala allt; men der är mycket som jag icke bör, icke kan, icke får omtala för dig — för precist dig och ingen annan, och det plågar mig.»

«Berndt, du bedrar mig», suckade Betty och slog ned ögonen, «du talar ej sanning. Förtroenden, som röra andra, fordrar jag icke, behåll, bevara, göm dem så hemligt som helst, det är anförtrodt gods, som det är din pligt att förvara, men du sade att du behöfde en vän som förstod dig — och jag», tillade hon med en lindrig darrning på rösten, «jag erbjöd mig — och, Berndt, det var en förödmjukelse för mig — jag trodde, jag, att du hade förtroende till mig — nu ser jag att det ej så var.» Den unga flickan lutade sig mot en pelare och hvilade det sköna hufvudet i handen. Berndt Willner visste ej rätt hvad han borde göra; bedraga det goda barnet ville han icke, berätta henne de tankar, som med hvarje ögonblick framstodo allt tydligare, kunde han ej, de skulle sårat henne ännu mera.

«Var icke ledsen, goda Betty!» sade han derföre; «jag skall med tiden säga dig allt — det är blott lappri, du skrattar åt mig om jag sade dig hvad det är; men du får ej veta det nu.»

«Åh, Berndt, det har ingen brådska», yttrade flickan, som på en gång återfick sitt jemna glada lynne, «jag är ej nyfiken, men jag blott vill uppfylla min plats som syster, en god syster åt dig, stackars främling; pappa säger alltid att vi äro syskon — och jag, jag har alltid tyckt mig så ensam, att jag riktigt blef glad då du kom.»

«Jaså, du blef glad», frågade ynglingen, «och pappa säger att vi äro syskon», sade Berndt och smålog, men ett drag af missnöje skuggade dock öfver hans uttrycksfulla ögon.

«Du är dock icke glad som förr», sade Betty, «låt mig se att du är det då — vi träffas vid bordet.»

Den unga flickan gick den lilla gångstigen fram och öfver den svigtande bambubron, till boningshuset, der hon snart försvann; Berndt stod länge sedan hon var borta och såg efter henne.

«Stackars flicka», sade han vid sig sjelf, «och stackars Anna; det är min skuld, hon har offrat sig för min lycka — för att

lemna mig frihet — frihet? — Hvarför blef jag bjuden hit? — Jag har ofta tänkt derpå. Nu förstår jag det.»

Han satt länge i tysta tankar, ändtligen steg han upp och gick fram och åter på det genljudande stengolfvet. Man har förskrifvit mig, som köpmän förskrifva en bal kaffe eller ett kolly madras-shawlar; ja så är det — det är en affär, det är klart.

«Hör», började han långsamt, liksom frågan varit att demonstrera en proposition i Euklides, «när farbror Thomas en gång faller ifrån, så är Betty ensam, värnlös i den hårda verlden: farbror Thomas är hemsjuk, han dyrkar sitt fosterland, just derföre att det förbannat honom — och hans dotter skulle ha en man förskrifven direkte från Sverige; jag hette Willner, det passade sig väl — och man förskref mig, man förespeglade mig en framtid, då min lycka skulle blomstra upp på egen fri grund, som jag upparbetat med mina egna händer — och jag öfvergaf min ungdomsvän, min älskade flicka — och denna uppoffrar sig på det att slägtens afsigter må lyckas — man vill skänka mig en skön hustru och ett stort arf. — Stackars Betty! du är dömd att bli min hustru, — och jag skulle bli din man; nej, dertill älskar jag dig för mycket; när tid blir, så sliter jag slöjan och säger: Betty, vi äro för goda att låta sammanlänka oss efter uträkning af någon annan än oss sjelfve. Du kan ej älska mig, jag kan ej älska dig, så länge det är köpmannaintresse som tvingar oss.»

Han läste om sin systers och Annas bref. «Augusta är besynnerlig, hon har aldrig älskat, som jag älskade Anna, då hon kan raljera deröfver; hon gör sjelf anmärkning öfver att hjertat icke får tala, förr än man förut vet huru mycket man har att lefva af — att man först måste se åt i plånboken om man får älska eller bör förblifva kall — och så anser hon orimligt att jag skulle verkligen älska Anna, henne, min lärares dotter, med hvilken jag lekt från barndomen. Var det något så underligt eller omöjligt, min kära Augusta?» frågade han ifrigt, liksom han talat vid sin syster. «Och jag, som så kallt, så lättsinnigt reste, blott derföre att jag var enfaldig nog att hoppas allt, och så lemnade jag Anna der hemma. — Och hon älskade mig varmare än jag trodde, hon uppoffrade sig för min skull och tog, för att riktigt visa hvartill hennes alltuppoffrande kärlek var mäktig, en gammal förtorkad gubbe. Jag skulle vara hennes enda kärlek.»

På detta sätt sökte Berndt att reda ut sina förvirrade idéer.

Då sjövinden länge blåst i en riktning, men plötsligt går öfver till den alldeles motsatta, uppstår ett slags stiltie och blott flägtar från alla kompassens strek gå genom luften; men detta tillstånd utbytes snart mot en storm i motsatt riktning med den förra, och denna blir lika långvarig och ofta häftigare.

Så är äfven händelsen med känslorna, de gå fridfulla och med rask fart framåt; men om de måste vända sig åt motsatt led, om något oöfverstigligt hinder bommar igen deras väg; då stanna deras lätthäfda vågor, der uppstår en stillhet, ett slags oredigt flägtande af motsatta idéer, till dess en tagit öfverhand och far fram som en Typhon genom själen.

Berndt Willner var, som vi förut veta, en lika rask som varm menniska; han var långt ifrån någon spenslig, inbillningssjuk och trånande älskare, dertill var han både för ung och för god, och hans kärlek till Anna Hult var ganska lik hvarje annan ynglingakärlek, en skön dröm, som dock ej innebar någon evighet. Om han utan afbrott fått, bäst han ville, tänka på sin Anna, hade kanske hela denna glödande känsla småningom svalnat, isynnerhet om han bref efter bref hört att Anna varit lycklig och glad, och således ingenting sagt honom att han var så saknad, som en dylik ung älskare vanligen fordrar; han hade troligen lika småningom bytt om tycken och Bettys barnsligt oskuldsfulla gestalt skulle ganska lätt kunnat komma att mot hans vilja ställa sig i Annas plats på hans själs tafla; han hade kanske slutligen genom sin syster fått veta att Anna tyckte om den eller den unga, hyggliga karlen, — ingen kunde undra på det — och då hade Berndt Willner blifvit liksom lätt om hjertat, blifvit riktigt glad då Anna ändtligen förlofvat sig — och då hade han med godt samvete gjort detsamma.

Allt detta låg, om man betraktar saken lugnt, inom möjlighetens gräns; men nu bröts hela denna idé-association, hans känslor fingo ej genomgå alla sina metamorfoser, strömmen blef hämmad på en gång, och derföre störtade han tillbaka med våld, och bröt sönder allt det som redan var uppbygdt.

Det var honom likväl omöjligt att riktigt utreda sina känslor; man vet ej, då åskan samlar sig, huru det går till, att ämnen, som förut funnits spridda på hundradetals kubikmil, på en gång

förena sig i en brännpunkt och bilda ett moln, som förmörkar jorden; lika litet vet man hvarifrån alla dessa krafter, alla dessa spridda idéer komma, som tillsammans utgöra en passion: den uppstår, tankarne och känslorna upptorna sig som åskmoln, den ena öfver den andra, och tåga fram genom själen och sända blixtar — dock ibland upplöser sig allt åter, himlen klarnar — och hvar är då den skyhöga passion som hotade?

Om aftonen var Berndt tyst och fåordig. Farbror Thomas frågade om innehållet af det ankomna brefvet. Berndt gjorde temligen reda derför och omtalade äfven Anna Hults giftermål; han rodnade något och slog ned ögonen, ty Betty betraktade honom forskande.

Farbror Thomas var riktigt upprymd denna afton och gladde sig hjertligt åt nyheterna, särdeles åt dem, som på något sätt rörde hans bror eller Stillinge, eller Thorstensholm; de öfriga personerna kände han ej, och således voro de honom likgiltiga. Blott en enda tycktes fästa hans uppmärksamhet, och det var besynnerligt nog Thorssons person.

«Hvem kan han vara?» frågade han.

«Troligen», svarade Berndt, «är han en viss Thorsson, jag känner honom inte — en mycket artig ung man, då han bär gumman Lind.»

«Ja, det förefaller mig litet underligt», yttrade farbrodren, «den der karlen är det något mera med, än din syster velat omtala, eller kanske mer än hon inser.»

«Troligen det sista; ty syster Augusta döljer ej något för mig», inföll Berndt, något spetsigt; ty han var ej nöjd med sin farbror.

Farbror Thomas betraktade honom något förundrad, ty han märkte på tonen att Berndt blifvit stött — och kunde ej förstå orsaken. «Jag tviflar ej på din systers uppriktighet i synnerhet i en dylik sak», sade han och småskrattade. «Brefvet hemifrån måtte innehållit något som du ej tyckt om», tillade han; «i det fallet, Berndt, hade det varit bättre att Augusta icke skrifvit, ty förargelser behöfva vi ej exportera från Sverige.»

Ordet «exportera» dref en skarp rodnad uppå ynglingens kinder, han vågade ej se upp för att ej träffas af farbrodrens sati-

riska öga eller den allvarliga, nästan sorgsna blick, med hvilken Betty betraktade honom.

«Vi äro verkligen litet tråkiga allihop», sade slutligen farbror Thomas och tömde sitt glas palmvin; «jag begriper det icke — och äfven du, Betty, ser så sorgsen ut, du är ej glad, min flicka, och du borde vara vår goda genius; vi karlar ha så mycket att tänka på, fabrikerne, dukarne, näsdukarne, bref från hemmet och korrespondensen med våra kommissionärer äro verkligen inga själslyftande ämnen; — men du, som slipper allt det der och ej har med affärer att göra, du bör uppmuntra oss, då det kommer någon knut på tråden; ser du, det göra de små flickorna derute vid väfstolarne.

«Nej, det är för mycket rasande», sade han slutligen skrattande och steg upp från bordet, «här sitta vi som tre stenbilder och se på hvarandra utan att kunna tala ett ord — det är Berndts skull, han har förstämt oss; muntra upp honom, Betty, spela på din guitarr för honom och sjung en visa», sade han och gick ut.

Betty gick efter instrumentet och sjöng, under det att hennes tankfulla öga med stilla vemod betraktade Berndt, som än rodnande, än bleknande afhörde sången.

En honungsfågel flög så kärlig
bort till en ros i aftonstund,
som stod der trånande och härlig
på ängens ljusa sammetsgrund.

En gosse utspändt sina snaror
allt för den flygande smaragd,
som icke kände svekets faror,
förrän han var i bojor lagd.

Men gossen rosen bröt från stenglen
och henne stack i buren in.
«Här har du», sad' han, «blomsterenglen,
sug honung nu, lillfåglen, min.»

«Nej!» sade fåglen, «icke fången
jag älska kan den brutna mö —
vår sköna tid är nu förgången:
ty fängslad kärlek måste dö.»

Och snart i gyllne buren stilla
de begge sofvo uti frid;

ty död smaragden var, den lilla,
och rosen vissnad låg bredvid.

Sången tystnade, men Berndt steg upp och gick fram till Betty. «Du darrar så på rösten, Betty», sade han, «der hänger en tår mellan ögonhåren; vet du också, stackars barn, att «fångad kärlek måste dö?»»

«Jag? Nej, Berndt», sade flickan och såg upp; «men tonen rör mig så mycket, det är min käraste visa — den stackars fågeln och den arma blomman, hvarföre skulle de ej i frihet få hålla af hvarandra?»

«Ja, Betty, hvarföre skola menniskorna inblanda sina beräkningar och göra kärleken till en handelsaffär?»

«Hvem gör väl det?» frågade flickan och smålog; «du har blifvit så underlig, Berndt, du skall vara glad som förr, det der brefvet innehöll väl åtskilligt, men trösta dig; du kommer väl hem igen till de dina — och då — då äro pappa och jag åter ensamme», tillade hon och en fin rodnad spridde sig öfver det sköna ansigtet.

«Nej, Betty, jag längtar ej hem», försäkrade ynglingen, «och är ej heller ledsen; den der visan grep mig endast något; lofva mig blott ett, syster — lofva mig blott ett: gift dig aldrig af beräkning, låt ej leda ditt hjerta, utan var fri.»

«Kära bror ger mig en rätt vacker lektion», småskrattade flickan; «hvem har sagt att jag skall bli kär eller förtjust i någon? Jag måtte väl i det fallet bero af mig sjelf — kära du, det der är barnsligheter — nu är du verkligen som en romanhjelte — hvem skulle tvinga mig? — pappa eller du naturligtvis, ty våra beskedliga Hinduer anse oss för så orena, att de visst ej vilja befatta sig med våra hjertan,» lika litet som de dricka ur samma kärl som vi.

«Således pappa: det är omöjligt, han håller för mycket af mig — och du har dina tankar i det förlofvade landet Sverige.»

«Förlåt mig, Betty», sade Berndt något flat öfver både sitt beteende och hennes sätt att upptaga det, «jag menade — —»

«Berndt, låt mig veta hvad det är som plågar dig», sade flickan, åter plötsligen allvarsam; «jag känner på mig att det ej lyckas att raljera bort ditt elaka lynne; men hvartill skall du då

ha en syster här, om du ej kan meddela henne dina bekymmer? — säg allt, det är något som plågar dig.»

«Nej — nej, intet, bästa Betty — intet; det är blott — likagodt, det är ingenting», tillade han, då han ej fann någon nöjaktig förklaring.

«Jag förstår», sade flickan, «det der systerskapet var blott en artig formel, ingenting vidare — och jag, som var så glad att jag skulle få en bror, en riktig bror, som jag kunde förtro allt och som hade mig till sin enda vän — ack! jag föreställde mig det så ljuft — men det får ej så vara — jag måste förbli ensam.»

«Ensam, Betty, nej visst inte, min älskade — syster», sade Berndt häftigt upprörd, «ack, du — sjung än en gång visan om konungsfågeln.»

«Gerna — mycket gerna», sade flickan och grep guitarren. «Dock, den visan tyckes smärta dig, det är bäst jag låter bli», tillade hon och lade bort instrumentet. «Vi skola sköta våra prosaiska arbeten, som pappa säger; ty vi äro begge i en nästan alltför poetisk stämning; sätt dig vid dina hufvudböcker, Berndt, och när du räknat dina tre kolumner, så förefaller dig visan om lilla Smaragden på långt när ej så rörande som nu — se så, farväl, min bror, var uppriktigare en annan gång, så skall du se att det nog blir bättre.»

Med dessa ord aflägsnade sig flickan och Berndt gick ned till kontoret och tänkte vid sig sjelf: «jag gör farbror Thomas orätt; — men det vore samvetslöst om han ville bestämma öfver detta barn, denna trettonåriga engel, som ej vet hvad kärlek är; jag åtminstone skall ej gå in derpå; jag är för god att sälja mig och för stolt att vilja, att en ung oerfaren flicka skulle kastas i mina armar — och kanske sedan ej kunna älska mig, utan få andra tycken, andra tankar än nu; ty nu håller hon af mig, det goda barnet.»

Bokhållaren Trygg och skeppet Amelie.

Der ligger ett litet envåningshus på samma gata, der patron Fängers nyrappade ljusgula hus reser sig öfver kamraterna; det är en rödmålad byggning med fyra fönsterlufter och ingången genom porten. I de tre fönsterna blicka en otalig mängd blommor ut genom de klara rutorna, och då och då ser man ett fönster öppnas och en ung qvinna se nedåt gatan, hon plägar göra så alltid, ty klockan lider mot två, och maten skall stå varm och färdig på bordet, när mannen kommer hem: derföre ser hon så ofta nedåt Fängerska palatset. Men i hörnrummet finnas inga blommor, och gardinerna hafva ej så bländande hvithet som de andra fönsterna: orsaken är att der bor herrn sjelf, och han har den ovanan att röka. I detta hus bor bokhållaren Trygg — och den unga qvinnan, som så otålig blickar nedåt gatan, är hans unga hustru.

Stadens ungherrar hade sin egen mening om detta giftermål, och denna mening var, att ingen kunde begripa det. En ung och skön flicka, som kunde gjort anspråk på en ung och hygglig man, om också icke något lysande parti, fastän sådant också händer ibland, gifter sig ett tu tre med en gammal bokhållare, som var fattig som en skåpråtta.

«Den stackars fru Trygg», sade mamsell Skarpmesser med ett försmädligt grin till sin fru patronessa; «den stackars fru Trygg — hon är olycklig stackare med sin gamla narr till man, men också var det hennes egen skull. — Såg patronessan hurudan schal hon hade på sista allmänna bjudningen?»

«Ja, bevars, den der svarta lilla stumpiga schalen, som Trygg köpt åt henne. — Men man kan dock ej annat än säga att hon bär sitt öde med god mine. Löjtnant Gyllensting ordentligen kurtiserade henne; hon borde verkligen funnit sig smickrad af alla de artigheter han sade henne — men det kunde ej märkas. Med en ofantlig grad af förställning spelade hon rollen af alldeles oin-

tresserad, fastän det var naturligt att hon måste föredraga löjtnanten framför sin gamle konstige herr Trygg — honom oförtalad likväl, ty Fänger har sin goda nytta utaf honom.»

«Ja, hon ser rätt hygglig ut, det lilla kräket», sade mamsellen, «men jag har funnit sakens sammanhang. Saken var den, att hennes föräldrar, rektor Hults, ville koppla ihop henne med unge Willner, som skall bli den förrymde herr Willners universal-arfvinge — nå, det var en god uträkning; men den slog felt, ty unge herrn reste helt hastigt till Amerika eller dit ut till Ostindien — och så satt lilla mamsell ensam. Hults är fattigt folk, som man vet, gubben har aldrig kunnat något annat än att grubbla med sina böcker — och någon råd skulle man ha med flickan — som dessutom är romantisk af sig; — apropos, vet patronessan, hon håller alldeles förskräckligt af alla små barnungar och kan ta en sådan der liten tiggarunge in till sig och ge honom mat och sitta och se på huru han äter; då är hon så glad — alldeles som det vore vår lilla söta apa hon hade att leka med.»

«Det var väl Skarpmesser påminde mig om lilla Bibi — har hon fått kaffe och sockerkringlor i dag?»

«Nej, patronessa, sockerkringlor kunde hon ej få, ty de äro så slut, att der ej var flere än till herrskapets eget kaffebord; hon fick således blott vanliga skorpor.»

«Stackars unge», sade patronessan; «emellertid vet Skarpmesser, att hon hädanefter skall ha sockerkringlor, det söta kräket, om också jag sjelf skall bli utan — man skall vara mensklig mot de oskyldiga djuren. Nå, hur var det med fru Tryggs ömhet för barnungar?»

«Jo, som sagdt är, när någon sådan der tiggarqvinna kommer med sitt barn, så hittar hon alltid till herr Tryggs — ja, hon har sjelf vänjt dem på sig; och så ger frun dem mat och sätter sig ofta sjelf och pysslar om barnungen, särdeles om det är om vintren; då söker hon ihop klädespersedlar, fastän det inte kan vara mycket. Och för allt det der får hon en kyss af gubben Trygg — det måtte smaka förträffligt, ha ha ha!»

«Det är ändå rätt vackert af henne», sade patronessan, «att dra försorg om de fattiga — och Skarpmesser ser väl till att de fattige få sig en fjerdedels kaka hvar Lördag.»

«Ja, bevars, precist en fjerdedels kaka, hvarenda en; — men det är visst inte barmhertigheten jag klandrar — af det slaget ser jag så mycket här i huset, att jag nog finner dess värde», sade mamsell Skarpmesser, «men att hon sjelf sysselsätter sig med sådant och kan finna nöje uti att inlåta sig i samtal med de fattiga uslingarne — hon är ändå af bättre folk, fastän fattigt.»

«Åh jo, hon känner bäst hvar skon klämmer», anmärkte patronessan; «det är eljest ganska vackert att vårda sig om den fattige, oaktadt han vanligen är oförskämd.»

«Ja, visst måste man vara något, och ej så litet, romantisk af sig för att finna nöje i deras jämmer. Emellertid är det synd om menniskan, så mycket är säkert — och det är en Guds särskilda nåd, att hon bär sitt öde med tålamod och ej djupare ångrar sin galenskap.»

Så dömde Fängerska huset, och så dömde hela verlden, utom rektor Hults, som kände igen sig sjelfva i sin flicka och mycket väl begrepo huru hon bar sig åt att vara lycklig.

Anna tänkte långt ifrån ej på någon olycka; hon hade varit olycklig en gång, och det var när hon fann sig ensam efter Berndts bortresa; de voro uppfostrade tillsammans, de älskade hvarandra som två barn göra det, de byggde en herrlig framtid för sig; men Berndts resa förstörde allt.

Han, å sin sida, var ännu förhoppningsfull, han skulle ut till Indien för att bli en behållen man, han skulle komma hem igen och gifta sig med sin Anna; allt det der var en ynglingadröm, klar, som om han varit vaken. Men Anna såg saken från en annan sida; de voro jemnåriga, och då Berndt blef en ung kraftfull man, blef trettio år, skulle hon också vara trettio år gammal. Det finnes väl intet som en ung flicka tycker vara så aflägset som dessa trettio år; hon kan ej tänka sig då annorlunda än som en gammal gumma — och att gifta sig då med en ung man, faller sig vid aderton års ålder som en orimlighet, fastän det sedan blir allt mera naturligt och slutligen alldeles i sin ordning.

De särskilda decennierna för en flicka utgöra lika många olika zoner: tjugutalet låter redan kallt, liksom namnet norra Tyskland för en fransman; trettiotalet börjar en polarvinter, det motsvarar norra Sverige i en sydländnings ögon — och hvarje år derefter flyttar man upp mot polen, till dess vid fyratio man tänker sig

endast köld och mörker. Men det är med åldrarne liksom med klimaterna, alla bära sina blommor, och under sjelfva ålderdomens snövinter står tiden full af gröna träd, och grodden för en ny sommar lefver under den frusna ytan. Detta var hennes enda svåra ögonblick, ty hon tänkte sig ensam och, det som var svårast, hon ansåg, som pligt att afslå hvarje anbud, äfven om Berndt stod fast — hon skulle ej stänga hans lycka och egoistiskt stå honom i vägen.

Då hände sig en afton, att föräldrarne, mot sin vana, voro borta och herr Trygg kom för att få sitt lilla schackparti med rektorn. Herr Trygg ville genast gå, ty det var ej hans sak att tala med fruntimmer; men Anna bjöd honom med så innerligt behag att stanna, att den gode mannen af endast öfverraskning blef qvar för att vänta på bror Hult.

Anna hade en alldeles oinskränkt aktning för herr Trygg. Genom sin far kände hon noga, hur ett vekt barnahjerta klappade innanför den grå västen, och att en varm menniskokärlek tittade fram under de buskiga ögonbrynen.

«Pappa och mamma komma troligen snart igen», sade Anna och satte fram en stol åt den förlägne mannen, «herr Trygg får emellertid vara nöjd med mitt sällskap.»

«Kusin är alltför god», stammade herr Trygg och satte sig.

«Säg mig uppriktigt, är patron Fänger verkligen så god som ni anser honom?» började flickan, som ej hade något annat mot herr Trygg, än han hjertans blindhet för andras fel.

«Jag vill hoppas det, jag vill ej tro annat; och ingenting oredligt har jag förmärkt — tror kusin att jag då skulle bli qvar i hans tjenst?»

«Nej — det tror jag ej — ni är lycklig ni, som kan tro alla om godt.»

«Ja, kusin! olycklig jag eljest», suckade herr Trygg; «jag är ensam jag, och om jag ej trodde alla om godt, hade jag ej heller alla dessa bröder och systrar omkring mig, dessa menniskor, som äro det enda jag har. Derföre, lilla kusin, vill jag, kan jag ej annat än tro dem väl — ingen är förtappad, något godt finnes der hos hvarje — så vill jag tro.»

«Och ni är ensam», sade Anna med ett uttryck af medlidande, som trängde till djupet af den goda mannens själ, «och ni känner

er ensam — vet ni ingen, som deltar i edra öden, — som håller af er?»

«Nej — nej — det vet jag icke — en sådan finnes icke — jag går som en skugga genom lifvet, och när den skuggan försvinner, så saknas hon af ingen.»

«Det är en tröstlös tanke», sade Anna sorgset, «ni skall försöka att se er ställning i ett mildare ljus, det finnes många som värdera er, herr Trygg, pappa och mamma och jag till exempel.»

«Ja visst, jag tackar er för det, men jag har dock hvarken far eller mor eller syster eller bror.»

«Eller hustru», inföll Anna.

«Hustru», upprepade herr Trygg, «lilla kusin, den saken har jag försummat; — det finnes mången fattig man som jag, som har hustru och barn och är rik genom dem — jag går gerna till sådant fattigt folk, blott för att få se huru det är — och jag afundas dem, ja, kusin, jag afundas dem deras lycka.»

«Och bidrar i er mån att öka den», inföll Anna; «bästa herr Trygg, jag vet att ni gör mycket godt, att ert namn är välsignadt af mången — tror ni inte vi ha våra spioner på er.»

«Åh, det är ett misstag, lilla kusin, jag går bara och observerar, ingenting annat, jag går omkring som en förkroppsligad tanke, hemsänd af den som ej får inträda i saligheten.»

«Stackars min ädle vän», sade Anna och reste sig upp. — «Nu skola vi dricka the, ty det börjar mörkna.»

Flickan gick ut på några ögonblick. Detta samtal hade väckt upp känslor i den goda mannens själ, hvilka nu dykade upp och bröto hans starka vilja.

Det var den djupa känslan af ensamhet, af öfvergifvenhet, som nu bröt fram; han kom i en ångest, som liknade den då ett barn finner sig hafva gått vilse i skogen, en outsäglig ångest, som lik en kallsvett gjuter sig öfver hjertat.

Och han hade gått vilse i skogen, förgäfves ropade han, ingen svarade, utom ekot af hans egen röst, och så kämpade han sig fram och tänkte: snart är det slut, och då slumrar jag in, utan att någon vet deraf och utan att någon sörjer mig.

Då en menniska ser sitt lif förfeladt, är hon alltid i denna ställning. Annas ord föreföll honom, liksom han i den öde skogen

hört en mensklig stämma, men straxt derefter funnit att det blott var en vindens suckning mellan tallarne.

Som ett öfvergifvet barn satt han der åter ensam och i djupare tystnad än förut. Han kände något så tungt öfver bröstet, och den gamle började gråta; strida, varma tårar föllo ned på kinden; hastigt stod åter Anna inne med thébrickan och två klart lågande ljus; först då återkom herr Trygg till sig sjelf och drog fram sin näsduk och tryckte den mot ögonen och sade:

«Lilla kusin har gjort sig alltför mycket besvär.»

Anna hade dock märkt att han gråtit och fattade hans hand: «hur är det — gråter ni, herr Trygg?» —

«Åh nej, Gud bevars, lilla kusin, det är blott en gemen snufva.»

«Nej, nej, ni gret, herr Trygg», sade flickan — «ni tycker att ni är så ensam, är det ej så? — var det ej mitt samtal som rubbade ert lugn? säg — säg mig uppriktigt», bad hon och betraktade den gode mannen med sina bedjande ögon.

«Jo, ja — ja, kusin, så var det», sade gubben.

«Trösta er då, herr Trygg — ni är icke den ende som är ensam, jag är det också. — Tror ni inte att en ung flicka också ofta kan känna sig ensam och öfvergifven? — När ni blir ledsen, så klaga för mig, herr Trygg, jag hör gerna på er — jag vet hvad er sorg vill säga.»

I detta ögonblick hördes steg i förstugan och rektorns kom; men herr Trygg var munterheten sjelf hela qvällen, och då han kom hem, kunde han icke sofva; ty nu fanns det dock en, som deltog i, som förstod hans öde. Och småningom utvecklade sig denna idé ända till beslutet att fria, och Anna sade ja, emedan hon förstod att på detta enda ord en redlig menniskas hela lifs lycka berodde. Så obegripligt hade hela affären gått till.

I dag hade middagen redan stått länge färdig, och han kom ej, den gode mannen. Anna hade väl hundrade gånger böjt undan blommorna och sett nedåt gatan, men ingen Trygg syntes till. — «De bruna bönorna bli rent af torra, och det är ändå hans favoriträtt», sade Anna vid sig sjelf, då hon återkom från köket. Men ingen herr Trygg kom.

Der borta på kontoret hos patron föregick en alldeles egen scen. Underrättelse hade kommit att skeppet Amelie under en laber kultje och i det vackraste väder hade sjunkit nära engelska

kusten; ett långt klagobref från kapten Schjelmin låg på pulpeten, tillika med den besvurna och ordentliga sjöförklaringen; intet af skepp eller gods hade kunnat räddas, fastän manskapet, med undantag af en passagerare, alla kommit i land.

Patron mottog denna underrättelse med mycket lugn, med kristlig resignation.

«Jaså, herr Trygg, mina affärer äro således slut — jag måste ge in min stat», var det enda han sade. Detta skepp var väl assyreradt, men den dyrbara lasten icke — jag är olycklig, helst flere vexlar inkommit, som jag nu måste protestera — jag är insolvent, herr Trygg.»

Det var ett dunderslag för den gode herr Trygg; men vid närmare eftersinnande satte han pennan bakom örat och sade: «herr Fänger, ni är ej insolvent, fastän jag ej kan med säkerhet säga något derom, derför att ni nu på ett par år ej låtit mig föra hufvudboken. Bokhållaren Schjelmin, kaptenens bror, vet nog hur det hänger ihop.»

Patron Fänger smålog medömksamt åt sin enfaldige tjenare.

«Nog af, herr Trygg, jag måste göra cession», sade han; «vi vänta nu snart en ny konkurslag och sedan går det ej så lätt för sig.»

Herr Trygg lyssnade förundrad på detta tal, liksom han förut något förundrat sig öfver patronens stoiska lugn.

«En konkurs är dock en betänklig sak», invände han.

Patron Fänger var en slug man, det veta vi, men huru klok han än var, så begrep han lika litet, som någon annan dålig menniska, huru en hederlig karl är beskaffad; han trodde att litet hvar hade sitt pris, att en hvar hade en viss köpeskilling, för hvilken han skulle sälja sin öfvertygelse; och allramest hade han denna tro om herr Trygg, den beskedlige herr Trygg, som lät vira sig som en vante efter hans vilja.

Nu först kunde herr Trygg blifva honom nyttig och han beslöt derföre att ge honom sitt förtroende.

«Min bäste Trygg, en köpman är ofta tvungen att göra det han ej borde göra», började han, «min konkurs är länge beslutenoch måste ske — affärerne gå ej bra, konjunkturerna stå illa, med ett ord, för min hustrus och min sons skull måste jag göra konkurs och reda ut affärerna; ni har alltid varit en min trognaste vän — är det ej så?»

«Jo, herr patron.»

«Hör på, herr Trygg; ni har också en fordran hos mig — ni har enskilda förbindelser af mig för medel, som ni stuckit in i min rörelse — på detta sätt är ni jäfvig i anseende till bokföringen.»

«Hvarföre skulle jag vara jäfvig?» frågade herr Trygg.

«Åh, ser ni, hela konkursen stadnar vid ackord, jag har mina vänner bakom», sade patron och smålog. «Skeppet Amelie var en gammal upprutten skuta — det är ej så farligt — ni kan tryggt tjena mig, ni skall ej göra det för intet; jag vet att ni behöfver det, ni är en fattig man, ni får en madras schal åt er fru och tvåtusende riksdaler banko till en början, om ni vill göra mig några små tjenster, som jag behöfver; nå, blif inte öfverraskad, min bäste — tro mig, ni skall inte förlora på saken.»

Under detta vackra tal, som patronen framförde med den mest sockersöta ton och med ett behagligt smil, så att de sneda tänderna stucko fram, hade herr Trygg småningom, liksom lyftad af en osynlig kraft, rest sig opp och stod der i hela sin längd. De goda, dystra dragen i hans ansigte hade förändrat sig, kinderna voro purpurröda, de buskiga ögonbrynen dragna tillsammans och ur de eljest så goda ögonen sköto blixtar, som förtärande trängde sig på patron.

«Hvad i Guds namn går åt er», sade patron, «ni är er ej lik.»

«Nej, patron», sade bokhållaren, «i många år, ja alltför länge har jag tjenat er — jag har tröstat mig med att ni var en hederlig man, att de summor jag tecknat voro ärliga — men ni är en dålig karl — en nedrig menniska, och jag föraktar er — farväl.»

Herr Trygg tog sin hatt och sprang på dörren som en förtviflad.

Patron bleknade något, men sansade sig snart och sade: «jag har ingenting sagt — han är oskadlig — den gamle narren; nå nå, lycka till att svälta ihjäl, ty utan mig lär det väl bli händelsen.»

Herr Trygg kom ändtligen hem. — «Välkommen, pappa», sade Anna och klappade honom på den skrynkliga kinden, «du har dröjt länge, min gubbe.»

En solglimt af en hjertlig fröjd flög öfver mannens ansigte, men den försvann ögonblickligt — och med ett: «tack, Anna, tala ej vid mig», satte han sig utmattad på en stol. Der satt han

en stund utan att säga ett ord, och Anna betraktade honom med bekymrad uppsyn.

Ändtligen bröt han tystnaden: «patron Fänger gör en bedräglig konkurs, han är en bedragare, och jag har varit en Belials tjenare, utan att veta det.»

«Jaså, ändtligen ser du huru det hänger ihop med den mannen», var det enda Anna sade, «det var ej för bittida, min gubbe.»

«Och vi äro ruinerade, jag och du äro tiggare, jag har gjort dig olycklig», återtog mannen — «jag har störtat dig i elände; det är slut med min tjenst — flytta hem till dina föräldrar, Anna, och låt mig dö ensam — så skall det vara, så borde det vara.»

Då gick Anna bort och satte sig på gubbens knä och lyfte opp hakan och kysste honom rätt innerligt.

«Och du vill att jag flyttar ifrån dig, käre gubbe — just när du behöfver mig som bäst — tror du jag gör det? — hvad är det som står i brudvigseln — «att älska honom i nöd och lust» — tror du att äktenskapet är blott till för att njuta allt af verldens goda tillsammans? — Nej du, pappa, skola vi svälta», tillade hon småskrattande, «så skall det bli en duett af — solopartier duger min gubbe intet till att exequera.»

«Men i Guds namn, Anna, du får ej uppoffra dig för min skull», sade mannen något lugnare.

«Uppoffra! min lille, käre, snälle gubbe — hvad är det för prat, nu skall du få se att också jag har en vilja. Du öppnar en liten handel för egen räkning och jag en pension för flickor; här strömma penningar in i huset, du är en sjelfständig man — och vi lefva som förut — nå, är planen bra? — Men, käre Trygg, nu är maten alldeles öfverfärdig; dina vigtiga upptäckter, angående patron, drogo långt ut på tiden.»

«Ja, det var en hård stund att få se, att en menniska, som man tvärt emot allmänna omdömet försvarat, som man tjenat, för hvars skull man vakat och arbetat — är en skurk — en usel skurk; — det förefaller mig som om jag tjenat djefvulen.»

«Trösta dig, min gubbe», yttrade Anna, «det finnes intet ondt, som ej har något godt med sig — och min herre och man har då ändtligen fått en smula menniskokännedom.»

«Anna», afbröt henne herr Trygg, «jag vill ej ega menniskokännedom, jag vill vara blind och döf för allt. Ser du, det var

engång ett litet barn, som slumrade då en mördare kom och dödade dess föräldrar — skulle du velat, att detta barn hade vaknat, hade förstått hela fasan af uppträdet, så att det med eldskrift skulle stått ristadt i dess själ och tändt hämndens känsla i dess bröst och hatets! Och så är det med menniskokännedomen.

«Jag vill ej veta något, jag har med flit blundat för allt ondt; men det skulle dock tränga sig inpå mig, det såg mig in i ögonen och tycktes ropa till mig: «dåre, vill du se och höra engång?» och jag såg och hörde, jag förstod allt på en gång — ack, hvarför fick jag ej dö i min tro!»

«Käre Trygg! du fruktar menniskokännedom; och säkert är att du hädanefter anser allt för falskt och lågt, liksom du förut ansåg allt för rent och ädelt; vi böra känna menniskan; vi böra studera henne; men, min gubbe, såsom en botanist, med kärlek och mildhet studerar sina blommor; det behöfs mycken kärlek för att stå ut med att känna menniskorna, sådana de äro.»

«Det är just derföre det gör mig så ondt, ty jag ville älska alla», sade herr Trygg modfälld.

«Nå, kan du ej göra det! — Ser du, pappa har i sitt herbarium nyttiga, sköna växter, och giftiga och fula; ofta tillhöra de samma slägte, ja, pappa säger att samma växt kan få olika egenskaper allt efter jordmånen — men ser du, min gubbe, han föraktar ingen af dem och hatar ingen, ty de äro dock alla barn af samma natur, och blicka dock alla mot samma himmelska sol och slumra alla i samma natt.

«Nå, så är det också med oss.

«Trösta dig, min gubbe, du har något sent fått tag i vetenskapen, den är alltid benig i början, men allt längre du kommer, allt klarare blir det.»

Huru mycket herr Trygg trodde af sin hustrus tröstegrunder är svårt att säga, men han blef lugnare, och den sena middagen tycktes smaka honom förträffligt, fastän de bruna bönorna visst ej voro att rosa hvarken för smaklighet eller saft.

Underrättelsen om herr Fängers obestånd spridde sig som en löpeld kring staden; man dömde högst olika om saken, men de mera förnumstige trodde sig veta att det blott var en «fint» för att vinna på tyskarne och engelsmännen, som hade de största fordringarne.

Patronessan blef som slagen af åskan, hon såg på en gång hela sin gloria försvinna och i första hettan ringde hon på mamsell Skarpmesser.

«Skarpmesser — hon har hört den horribla nyheten, Fänger måste cedera, jag är således ett spektakel för hela staden — oh! att jag skulle gifta mig med en sådan man — han som ställer så till, att hans hustru och hans enda barn skola förgås i elände — jag söker boskillnad, ja det gör jag, Skarpmesser — han skall få se om jag är att leka med, och vi få skåda om ej mitt pakt står — paktrummet, begriper hon, Skarpmesser.»

Patronessan föll i en häftig gråt och hörde ej mamsellens tröstegrunder.

«Tag hit mitt barn», ropade frun, «vi skola fly från detta förbannade hus.»

Mamsellen skyndade efter unga Adolf, som nu, öfver elfva år gammal, var en sorts kavaljer, som ej syntes ha hvarken synnerlig kärlek eller respekt för sin mor.

«Kom, mitt barn, i din mors famn! Gud, min Adolf, din far har bedragit mig, din stackars mor, och dig, arma förtappade barn!» — Och nu slöt hon gossen i sina armar och gret bittert.

Adolf lät trycka och krama sig en stund, men slutligen ryckte han sig lös och sade: «mamma gråter all färgen ur halsduken — jag vet inte hvad det är för konster på mamma.»

Nu inträdde patronen, som ej sjelf velat visa sig förr än hans frus vanliga tåreflöden hade kommit, ty då var åskan ej mera så bullrande och han kunde tala reson med sin fru, hvilket åter ej var händelsen i sjelfva början af detta högtidliga naturuppträde.

«Jaså, du kommer då en gång, barbar, till oss arme, öfvergifne», sade frun och tryckte händerna hårdt emot bröstet, «du skulle se detta förkrossade modershjerta.»

«Jag tror du är ledsen, min enda vän», sade herr Fänger, satte sig på soffan bredvid sin fru, och fattade hennes ena ringbelastade hand; «du sörjer vår olycka; ack ja, du är en alltför öm hustru att ej deltaga i min olycka — men lät mig tala vid dig ensam.»

Mamsell Skarpmesser, vand vid dylika scener och önskande en snar försoning, gick ut, och Adolf tog sin väg åter ner i bodkammaren, der han agerade herre bland pojkarne.

Hvad patron förtrodde sin fru, är svårt att veta; men då han lemnat rummet, inkallades åter mamsell Skarpmesser, och frun var åter huld och blid.

«Skarpmesser behöfver ej frukta något, Fänger gör blott en demonstration — vi få julkalas i år som i fjol, och allt är öfver om ett halft år. Ack, min Fänger är ändå min egen älskade Fänger — alltid så öm och så god Vet Skarpmesser, det enda, som kapten Schjelmin hann rädda från skeppet, var en dyrbar schiras-schal — den här fru Hellmers gosse, den der vackra pojken, drunknade just för den schalens skull; ty han blef nedskickad efter den och hann komma opp med paketet innan skeppet sjönk; då fastnade han i en talja, eller hvad det heter, och följde med till botten, men till all lycka hann han kasta paketet i båten.

«Det är allt synd om gumman, som miste sitt enda barn — se Skarpmesser! han är ju precist som drottningens», tillade frun och kastade den dyrbara klädespersedlen öfver axlarne — «han räcker nära golfvet, fastän jag ej är så liten.»

«O herrligt! det skall just bli roligt att jemföra patronessans och lilla fru Tryggs schalar på nästa allmänna bjudning.»

«Tryggs bli aldrig mera sedda vid vårt bord, kära Skarpmesser», sade frun retad, «och dessutom skall hon ej befatta sig med att dra opp några jemförelser hvarken mellan schiras-schalen och Tryggskans svarta — eller mellan oss och dem. — Man kan skämta, min bästa, men ej då det är allvar i fråga.»

«Men då herr Trygg så länge varit bokhållare här», invände mamsellen, «så kan knappt herrskapet undgå —»

«Undgå, ja, det är mycket lätt; den der gamla pedanten Trygg är skiljd ur vår tjenst, Fänger har kört honom på porten och vill ej mera se honom; det är genom hans oordentlighet och oredlighet som Fänger kommit i denna svårigheten, som med Guds hjelp väl går öfver; ty Fänger är ej den man bedrar så lätt; — som sagdt är, Skarpmesser, den der Tryggska familjen, ha ha ha, det såta paret ville jag säga, kommer aldrig mera öfver min tröskel — aldrig, aldrig så länge jag lefver — och jag vill hoppas», tillade patronessan, «att ingen af dem, som äro oss tillgifna, helsar på dem när de möta dem på gatan; jag är rätt glad att vi äro dem qvitt.»

Det var också ett sannt ord; patronessan var rätt glad att vara dem qvitt, ty oaktadt all anspråkslöshet från Annas sida, kunde hon ej ändå undgå att känbart såra patronessan med sin öfverlägsenhet i bildning och kunskaper; patronessan kände sig fattig på begge delarne, då hon var tillsammans med den lilla föraktade fru Trygg, och detta kunde hon ej förlåta henne, lika litet som allt det smicker hon hörde slösas på den unga frun i den simpla drägten.

Patronessan fann att det var något, som felade henne och som hon ej med all sin rikedom kunde köpa — och detta något hade fru Trygg, oaktadt sin simpla schal.

Man kunde verkligen icke höra något löjligare än patronessan, då fru Trygg var med i sällskapet; hon försökte täfla med den lilla frun äfven på bildningens fält, och då patronessan ej hade ens en aning om hvad själsodling ville säga, men hade en fast öfvertygelse om, att kännedom om franska språket var en hufvudsak, så drog hon vid dessa svåra tillfällen fram hela sitt förråd af franska glosor och hjelpte hvarenda menniska, som berömde en bok eller ett skådespel, att vara förtjust och charmerad.

Hon blef således riktigt lättad om hjertat, då hon fick veta att hon ej mera på de allmänna bjudningarne behöfde se fru Trygg, och hon skyndade sig således, som vanligtvis folk gör, att «förakta» i stället för att inlåta sig i en omöjlig täflan.

Verldens dom.

I staden bodde en öfverstelöjtnant Rackelhane, som precist två gånger hvarje år «såg sina vänner», det vill säga packade sin lilla våning full af kreti och pleti, som der från klockan sex till elfva på qvällen svettades och hade tråkigt i hvarandras sällskap och slutligen, efter ett oändligt uppehåll i den trånga tamburen, der ytterkläderna lågo och hängde om hvarandra, troppade hem, och hvar i sin stad tackade Gud att festen hade en ända.

Öfverstelöjtnanten hade gift sig till någon förmögenhet och hade just aldrig varit någon sparsam person, men bekajad med en oemotståndlig lust att representera. «Då generalen deruti», yttrade han sig ofta om general Gyllenklo, «ej representerar, så måste väl jag, som hans närmaste man, någongång se kamraterna. och alla mina vänner hos mig.»

På denna grund såg man ofta folk i öfverstelöjtnantens hus; ty der fick knappt någon resande, särdeles om han hade ett «namn» eller «var något», komma till staden förr än, om någon möjlighet fanns, der kom en bjudning från öfverstelöjtnanten att i sällskap med några intimare vänner intaga en tarflig supé. Men, som sagdt är, två gånger hvarje vinter var der stor bjudning, då öfverstelöjtnantens våning var fullproppad af folk och det just utgjorde en lättnad, när en stor del af de äldre tagit rum vid spelborden, emedan man då kunde röra sig något friare på golfvet och till och med få ryggstöd mot någon vägg, hvilket man kunde anse som en stor beqvämlighet i så fatta omständigheter.

Vanligen bestods dans för de unga damerna, och öfverstelöjtnanten öppnade sjelf balen med en promenadpolonäs, antingen med generalskan Gyllenklo, då hon var närvarande, eller med fru Fänger, som då lemnade sin schal till någon tjenande kavaljer och svängde omkring i vida cirklar, klädd i sin vadderade sidenklädning och med en präktig fransysk krage på den feta halsen.

Några dagar efter den märkliga händelsen i Fängerska huset inföll den ena reguliera bjudningen hos öfverstelöjtnant Rackelhane; hela stadens bättre klass trängde sig om hvarandra och armbågades och letade efter värdinnan för att helsa; de enda som saknades voro patron Fängers, som väl voro bjudna, men som betackat sig, i anseende till sin nyligen iråkade olycka. Man hade slagit sig till ro vid spelborden, och öfverstelöjtnanten återkom just till sina medspelare, andtruten efter promenadpolonäsen med generalskan.

«Förlåt, mina herrar, hur står spelet? Tack, löjtnant Svensson, tag nu han min plats derute hos damerna; — hör på, löjtnant Svensson», tillade han och hviskade det öfriga halfhögt: «min vän skall bjuda opp lilla fröken Gyllenklo, så att hon ej får sitta; se till att der blir roligt derute och föregå kamraterna med godt exempel vid bålarne.»

«Ja, herr öfverstelöjtnant.»

«Hör hit, löjtnant Svensson, förlåt — hör på, min vän kan skicka oss litet punsch.»

Efter dessa anordningar bläddrade öfverstelöjtnanten i sina kort och sade: «Jag begär. — Det är en ledsam affär med vår gemensamme vän Fänger», började öfverstelöjtnanten, «han plär eljest vara vår fjerde man; har prosten hört hur han bär sin olycka?»

Prosten Himmelinder spelade på en ruter fyra och såg opp på sin värd. «Fänger, jo Gudi lof, han tar sitt öde som en kristen — jag var der i går — det var en skön scen att skåda denna resignation. — Fru Fänger är ett mycket aktningsvärdt fruntimmer och tar saken med ett förvånande lugn.»

«Man säger», anmärkte borgmästaren, assessor Melon, en fet och välmående man, med hakan nedsänkt i den hvita halsduken och med höga löskragar, som sågade på öronsnibbarne, «man säger att konkursen skall vara blott en manöver — och i betraktande af Fängers goda affärshufvud och hans ställning föröfrigt, så kan det vara en möjlighet — jag för min enskilda del — damen får gå — för min enskilda del tror, att konkursen ej är så farlig som han låter.»

«Jaha, jaha, man säger åtskilligt», yttrade prosten och drog några besynnerliga rynkor på näsan; «men dömer icke, så varden I icke dömde.»

«Åh ja», inföll öfverstelöjtnanten, «folket pratar alltid, isynnerhet då en menniska vill hålla sig oppe; dessutom angår det ingen hur Fänger ställer sina enskilda affärer, och visst har jag också hört hvarjehanda — men, mina herrar, Fängerska huset är det mest liberala och gästfria i hela staden; det är ej möjligt att komma dit in, hvarken för- eller eftermiddag, utan att få smaka något extra fint — och ännu aldrig har jag betalt någon räkning utan att en liten frukost varit färdig — med vin och allt hvad man vill önska. Det är en galant menniska, den der mamsell Skarpmesser; men så har hon också att ta utaf.»

«Det vore verklig skada», återtog assessorn långsamt och hväsande som vanligt, «det vore skada för staden, om Fängers affärer verkligen voro på fall — men jag hoppas det bästa; känner jag Fänger rätt, så reder han sig förunderligen och — oss emellan», tillade han med en rosslig hviskning — «det blir troligen tyskarne och engelsmännen som slutligen få betala laget.»

«Den der utländska handeln ruinerar oss till slut», suckade prosten, som var en stor patriot och som vid riksdagen ingifvit en motion om nödvändigheten af ett kaffeförbud för att återställa handelsbalancen, åtföljd, som naturligt är, af sex «namnkunniga» läkares intyg om att kaffe vore ett gift, och att ett fullkomligt lika smakligt och i högsta grad helsosamt kaffe kunde kokas på rostade terningar af potatis, scorsonera, eller hvilket annat otyg som helst, blott det växt i svensk jord.

Men riksens ständer hade icke varit patriotiska nog, så att motionen förföll och vårt dyrbara stångjern, nu som förr, kokades opp i fruarnes alltslukande kaffepannor.

«Prosten har alldeles rätt», anmärkte öfverstelöjtnanten, «den förbannade utlänningen suger ut vårt fattiga land, med sina fabrikater och sina öfverflödsartiklar; det är verkligen synd och skam att våra egna näringar måste ligga under för den utländska konkurrensen och att man ej ger dem nog skydd — man kan ej annat än tacka en och hvar, som ifrar för den inhemska näringsfliten och de inhemska alstren — mina herrar, vi dricka ingenting, det är veritabel batavia-arrak. Fänger har förskrifvit den för sin egen räkning, men af vänskap lemnade han mig ett litet parti — ej mer än hundra buteljer kunde jag dock få — och om Fänger går under, blir det omöjligt att mera få sådan vara. — Hurudan är

punschen? — han är dekaterad och lagad af mig sjelf — ha ha ha, man måste roa sig med något — men, apropos, hur är det med gubben Trygg? han är ju i denna veckan körd på dörren.

«Jag frågade många gånger Fänger hvad han gjorde med den der figuren, som hela dagen i ända satt med näsan i boken — men han hade ett stort förtroende till hans ordentlighet.»

«Man säger», rosslade assessorn, «att den der Trygg kommit i någon slags demelé med sin patron, angående konkursen, och att Fänger slutligen måste köra bort honom.

«Det är ändå synd om gubben; ty det är hans unga hustru som retat opp honom till sturskhet — man vet att rektor Hult aldrig tålt Fänger, utan till och med yttrat, att Fänger är en dålig karl — sådant är bäst att tiga med, då man ej kan bevisa det — och dessutom så —»

«Dessutom så kan den pedanten hålla sig vid sin Cicero och Sallustius», inföll öfverstelöjtnanten, «och ej befatta sig med att bedömma folk, som är långt öfver honom. Ja, mina herrar, jag är sjelf ett föremål för hans satir, och derföre har min hustru och jag uteslutit hela sällskapet på vår bjudningslista.»

«Rektor Hult är en ärans man, fastän något egen», invände prosten, som ej tyckte om att läroståndet angreps — «han har sina infall ibland och sina egna idéer samt är beklagligtvis materialist i sina religiösa åsigter, men som lärare är han oklanderlig — hvilket jag som Inspector scholæ måste intyga.»

«Åh ja, deri har bror Himmelinder rätt», sade assessorn, «men dock är det bäst att inte dömma öfver andras handlingar och att rent ut säga, att en af våra mest ansedda medborgare är en skurk — det går för långt, ty det förstör stadens anseende.»

«Gud låte Fänger reda sig», skrattade öfverstelöjtnanten, «vi ha ej råd i vår stad att vara utan ett sådant hus — vårt sällskapslif skulle bli otrefligt om det ej snart öppnade sina soireer. Der går ej sparsamt till vid sådana tillfällen, — jag tror att det är det enda ställe, der jag sett eller smakat stekt vildsvinshufvud och veritabel sköldpaddsoppa.»

Så bedömde man saken vid spelbordet numro ett, och ungefär lika vid alla de öfriga; men uppe på golfvet stodo ett par personer, som också hade sina tankar; det var nemligen magistrats-

sekreteraren Tasselström, en lång, blek och koppärrig person, som var känd lika mycket för sin goda aptit som för sin magerhet.

«Hör på, löjtnant Svensson», hviskade han till öfverstelöjtnantens adjutant och allt i allom, en ung man med svartstripigt hår och som i sin uniform såg ut som om han blifvit afhuggen och åter hoplimmad på midten. — «Hör på, löjtnant Svensson, man säger åtskilligt om skeppet Amelie — men inte mina ord efter mig — hä! man säger att kapten Schjelmin borrat det i sank midt i lugna sjön — det ser nog likt ut, ty patron Fänger är en dålig karl, det vet hela verlden, en mycket dålig karl, fastän han ger god mat — hä hä, jag har ofta ätit hos honom — veritabel surströmming från Vesterbotten — och man bör hålla med den man äter med, säger ordspråket.»

Löjtnant Svensson intresserade sig ej synnerligen för hela saken.

«Åh jo, vi få se hur det går: jag tror som öfverstelöjtnanten att han nog reder sig.»

«Jo jo», grinade herr Tasselström, «han reder sig nog — hä hä, fastän skeppet gick i bottnen, men si kapten han svor, och besättningen den svor, och den ende, som kanske ej velat svärja, blef på bottnen, — det var fru Hellmers son, det var en rask yngling, af de bästa anlag. Rektor Hult berömde honom mycket. — Stackars gumman Hellmer, ty hon miste troligen mer än sitt enda barn; hon har nemligen insatt hela sin lilla förmögenhet på Fängers kontor — och det stryker troligen med alltihop — det är ändå rätt beklagligt.»

«Åh inte har Schjelmin dränkt gossen. Herr notarien har alltför många och svåra suppositioner», yttrade löjtnant Svensson öppet och utan misstroende. — «Schjelminerna hafva varit mina skolkamrater, det är mina goda vänner och bröder.»

«Ja ja, jag har ingenting sagt», sade magistratssekreteraren till hälften i ångest — «jag säger blott att folket säger en hel hop — hä hä, jag har all aktning för kapten Schjelmin, det är en hygglig och glad karl, har suttit bredvid honom hos fru Klimp många gånger — han är rätt intressant och talar om sina historier på ett hänförande sätt — men jag sade bara att det var synd om fru Hellmer.»

«Ja visst är det synd om henne», sade löjtnanten, «men hvem kan hindra händelsen att hända, och säkert är det att Schjelmin

inte har del i något skälmstycke, ty vi äro goda vänner och bröder, och jag känner honom så väl som mig sjelf. Får således notarien höra något prat, så tysta ner det — hvad blefve väl följden om Schjelmins rykte blef förstördt? — jo att vi ej kunde umgås med honom — en väns rykte skall man vårda.»

Bland damerna utföll domen dock på långt när ej så mild som inne hos herrarne. Vi svenske män hafva i allmänhet ett försonligt sinne mot dem, som kunna gifva oss mat och kostlig dryck — man hörer ofta på rent allvar, då frågan är om ett dåligt streck, som den eller den begått, en invändning, som bäst bevisar huru mycket magen får deltaga i våra domslut.

«Jaha, kan väl vara», säger man, «men mannen håller ett förträffligt bord och är gästfri.»

Det måtte vara en qvarlefva från hedendomen, denna djupa aktning för gästfriheten, som gör att ett godt bord öfverskyler allt, till och med det lågaste, det som vi eljest skulle med fasa undvika? Det finnes ingen så illa qvalificerad person, om nemligen lagen ej alltför hårdt träffat honom, och till och med i trots äfven deraf, som ej vid sitt bord, på sina soireer och sina fester ser folk af alla klasser, från de högsta till de lägsta, ingen finner opassande att omgås med, att fira, att vänligt och hjertligt bemöta en person, som alla i sitt hjerta förakta; man tvärtom söker att öfverskyla hvarje brott med den kristliga kärlekens mantel — så länge nemligen maten och kalasen räcka.

Men träffar honom en olycka, blir han oförmögen att representera, då vaknar föraktet, då tändes hatet och förföljelsen, i synnerhet om mannen ej är nog slug för att äfven i sin förnedring ge hopp om en återförsoning med det matälskande samhället.

Om han då genom något dåligt streck åter svänger opp sig, så kan han genast derpå göra en bjudning, och der får han då återse dem, som nyss föraktat honom, glada, fryntliga och redebogna att försvara honom.

En annan klass äro de, som tro sig skydige att försvara «sina vänner»; det är en sorts ridderlighet, som strider i mörkret och som anser för en pligt att ej se sina vänners fel.

Men fruntimren deremot hafva en finare känsla af godt och ondt och dessutom ej så god aptit som vi. De sköta sjelf sina

hushåll och anse ej en matbit af ett så ouppvägligt värde, som vi karlar, som anse köksaffärerna med en slags helig bäfvan.

Men skola vi tala rent ut sanningen, så kommer denna uppriktighet ofta (kanske naturligtvis) af en slags afund till en lyckligare rival, som på sitt bord kan ha rarare saker än man sjelf kan ha. Det der ämnet är en mycket kinkig sak, och sällan vinner en middag så allmänt de bjudna damernas loford, som de bjudne herrarnes, ty hvarje ny och dyrbar rätt är ett memento mori för deras egen kokkonst.

Herrarne göra också anspråk på en hel hop inre värde, som ingen ser, men som hvar och en på god tro måste respektera, liksom den dolda skatten i bankens hvalf, då den yttre härligheten ej vill räcka till.

Då man finner att den eller den verkligen ger dyrbarare middagar än man sjelf förmår, så tröstar man sig med att dra en vexel på den der stora skatten af kunskaper, verldserfarenhet och kraft, som man ponerar liggande under det kära jaget och tänker: «jag är dock borgmästare i staden, eller inspector scholæ, eller bataljonschef vid N. N. regemente, med ett ord jag är den jag är.»

Men de arma fruarne, de må veta aldrig så väl att de ega ett högre värde, att qvinnan eger en skönare bestämmelse än att vispa blanc mangé; de må huru klart som helst inse att kalasen äro en bisak och deras qvinlighet, deras värma för det ädla och sanna och deras ljusa blick öfver lifvet är hufvudsak — de veta dock, att deras ära beror på en lagom stekt kalfstek, på ett väl arrangeradt bord och till en del på deras drägt. Verlden vill så ha det.

Och derföre äro dessa eviga kalaser lika många strider för den enda ära vi bestå qvinnan, lika många frö till tvedrägt och afund, ty få äro de som helt och hållet förmå slita sig från folkets pladder.

«Fru Fängers stolthet lär ha tagit en betydlig knäck», yttrade en fru till en annan; «hon har också varit alltför dryg; det kan minsann ej skada.»

«Och den rara Skarpmesser», sade den andra, «perlan bland alla kalastillställerskor, lär väl få så lagom att skifva med; det är minsann ej svårt att ha allt på kungligt manér, då man har råd att koka fisken i smör, nu när smöret kostar 10 riksdaler pundet.

«Åh det är ej svårt, när herrn i huset blott skaffar bra med penningar; men min man säger alltid: «heldre äta husmanskost, än att frossa på orättfånget gods».»

«Ja», yttrade en annan, «jag begriper inte huru fru Fänger kunde med en sådan stolt glädje agera värdinna vid bordet, när hon visste huru många fattiga uslingar måste svälta för hennes splendida bjudningar.»

«Kände någon unga Hellmer?» frågade generalskan Gyllenklo, som gerna ville afbryta dessa tysta samtal, i hvilka hon ej ville deltaga. — «Kände någon unga Hellmer, som omkom vid olyckstillfället, han var ju sin mors enda stöd, den unga mannen?»

«Ja, hennes nåd», yttrade en af fruarne, «jag kände honom mycket väl, han var en förhoppningsfull yngling och vacker som en dag; det var obegripligt att han ej räddade sig, ty han kunde simma och var en yngling, som visst icke var rädd eller dånade af förskräckelse.»

«Har någon varit hos fru Hellmer?» frågade generalskan deltagande, «hur bär hon sin smärta?»

«Jo, som det tyckes, med resignation. Ack, hennes nåd, det är en så sannt religiös menniska, att hon han bära allt; och allt måste hon bära, ty hon har insatt sitt lilla kapital hos Fängers och mister väl allt. Jag var der i går afton; ack, den goda gumman hade fått sitta i mörkret af brist på ljus, om ej fru Trygg burit sådana till henne.»

«Fru Trygg», upprepade generalskan, «hon som sjelf är fattig. Mina damer, det är en lärdom för oss: låtom oss dra försorg om den arma gumman, så att hon ej försmäktar; mera kunna vi ej göra — hennes son kunna vi ej återge henne.»

«Ja, ja, generalskan är blott så god och ställer sig i spetsen», sade litet hvar.

«Tack, tack! ja, jag skall skicka er en lista i morgon», sade generalskan. «Jag har också mistat en gosse, jag vet hvad det vill säga», tillade hon och tryckte hastigt den fina spetsnäsduken för ögonen. «Jag vet hvad det vill säga, och dock var min gosse blott sex år.»

Denna påminnelse, huru enkel och naturlig den än var, väckte en dyster tystnad i den lilla ringen, som samlat sig kring generalskan; mer än en af sällskapet kände att der var något varmt,

som steg upp i ögonen och som hotade bryta fram; ty de flesta voro mödrar, de flesta hade förlorat barn.

Blott på ett enda ansigte kunde man märka liksom ett hånlöje spela kring munnen, och det var på fru Tasslanders; hon hade aldrig egt något barn, hon afundades hvarje mor och äfven hennes smärta att kunna säga, jag har mistat ett barn. Du har varit rik, tänkte hon då, men jag är dömd att gå ensam och hvarken älska eller sakna.

Fänger var den mäktigaste mannen i staden, och hans fallissement gjorde således en oerhörd sensation. Det sämre folket, som under hans lyckas dagar med ödmjukhet och slafviskhet, mindre af aktning för hans rikedom, än af fruktan, böjt nacken under hans ok och blott med sakta knot eller en och annan svordom gifvit sitt hjerta luft, triumferade nu högt; och krogen Grållhvilan, som ligger vid tullen, genljudade af glädje öfver att en gång «hin tagit hvad njugg sparat». En försigtig skräddare sade: «f—n tro honom likväl; I skolen se, gossar, att han nog sätter opp nacken igen — och då Gud nåde den, som nu kläckt ut ett ordspråk, den tar väl f—n med hull och hår; ty litet hvar känner den filuren, som äter och äter, ända till dess han ätit en in på bara benen.»

«Åh, krukan går så länge till vatten, att hon spricker», sade en groflemmad smed, som lagt sina senfulla armar i kors öfver bröstet. «Han var inte litet stor och handterade folk som hundar; men vänta bara när du får krypa ur ditt granna hus och sälja kareterna och hästarne, och mickel får komma ut bland folk — hvad det skall bli ett nöje att säga honom sanningen, den krabaten! Ja, då skola vi ställa oss i hvart gathörn och bocka oss för honom och säga: Gud bevare nådig patron, nu ser han ut som en annan fattig menniska.»

«Ha ha ha!» skrattade någon i högen.

«Och hvad få nu alla de fattige stackare, som insatt sin sparpenning på den skälmens kontor? Intet en vitten, intet så mycket som jag lägger på min hand», sade smeden och strök med fingret öfver sin magra och sönderspruckna flathand; «så går det när sparfvar ge sig in i tranedans; då den fattige lemnar gods

och lif åt den rike — då blir han uppäten, lifslefvade uppäten, och kom sedan och begär lagens hjelp; de små tjufvarne hänger man, men de stora gå lösa.

«Mins ni väl Johan Lind, stackars pojke! Han knep några styfver från den snålvargen, och vipps kom lagen och gjorde sitt till, så att pojkstackarn blef en stortjuf; ty man är ej nöjd med att ha blott nybegynnare, och derför gör man allt hvad i verlden står till att få dem «komplekta», som Fänger alltid sade: «allt skall vara komplekt», sa' han om vagnen.»

«Ja, det är fasligt», mumlade man bland mängden, «det är ovärdigt — vore inte fönsterna kreditorernes, så skulle de resa.»

«Nej, go' vänner!» yttrade skräddaren, «om jag inte bedrar mig, så är det skälmstycke alltihop, och rätt som det är har gunstig herrn ett hejdundrande kalas med pukor och trumpeter, och de förnäme lefva der uppe i sus och dus, och vi andre få stå ute på gatan och frysa och se på, och akta benen då de förnäme komma i sina präktiga vagnar, om vi inte få deltaga i kalaset, vi också, och få en piskmäll af kuskarne eller en örfil af livrébetjeningen; — sådan är fattig mans lott.»

Vi vilja på några ögonblick gå in till ett par menniskor, hvilkas öde genom samma katastrof fått en sorglig vändning.

Den första är arbetskarlen Glans, hvars hela arf blifvit insatt på patron Fängers kontor. Vår vän, Glans, sitter framför den nära utbrunna spisbrasan och stirrar i kolhögen.

«Jag säger dig, mor, nu skall jag supa ihjäl mig, och det innan kort, åt h—vete skall det ändå — de der penningarne, mor, hade ingen välsignelse med sig; och jag, mitt eländiga nöt, som trodde att vi skulle bli lyckliga — jo, vackert! Jag har blifvit ett större svin än förut, och när jag kommer en gång fram till vår Herre, så — lika godt, mor, det är slut med mig och med oss — men det är detsamma. Men lilltultan! Herre Gud, min fader, skall hon också bli en usling, liksom far och mor och bror — är det rätt det? Hvad ondt har hon gjort?» tillade han med dämpad röst, «hvad ondt har den fattiges barn gjort, att de skola bli förtappade varelser? Hvad ondt ha de gjort, dessa stackars kräk, som af usla föräldrar uppfostras till elände, som, långt innan de känna hvad godt och ondt är, växa upp bland stackare, för att slutligen stanna som lifstids-

fångar? Äro då de fattige ett annat slägte, efter du så hårdt pröfvar dem? Äro vi ej alla bröder inför dig, Herre i himlen?»

Han teg några ögonblick.

«Mor, jag kan ingenting betala till madam Lind; behåller hon flickan, så är det af barmhertighet. Herre Gud, rör hennes hjerta! Hör du väl hvad en sådan stackare som jag ber din om», tillade han och föll på knä vid stolen och knäppte sina grofva händer tillsammans, «ja, min Gud, jag är en stackars usling, som inte är värd att du ser ned på mig, men jag är far åt ett barn, som jag vill att du skall rädda — far och mor kan det inte — var du min lilltultas far.

«Se så, mor, vi få se huru det der tog», yttrade mannen efter några ögonblicks tystnad och steg upp. «Vår Herre hjelper oss nog och lilltultan också; men Gud nåde den Fänger.»

I fru Hellmers lilla kammare se vi en annan scen; den goda gumman sitter till hälften tillbakalutad i en tarflig soffa, hennes händer ligga sammanknäppta i hennes sköte, det gamla ärliga ansigtet belyses svagt af ett enda ljus, men man ser dock att ögonen äro röda af gråt. Vid bordet sitter ett ungt fruntimmer och läser högt. Det är fru Trygg, som hvarje afton går in till den arma gumman för att, så godt hon kan, trösta henne och gjuta frid och ro i hennes oroliga hjerta. Och hon läser: «Då han nu kom in till stadsporten, si, då bars der ut en död, sin moders enda son, och hon var enka, och en stor hop folk af staden gingo med henne.»

«Ingen mera än en», suckade den gamla, «går med mig, och det är du, Anna; ingen af staden går med en sörjande moder; men fortfar, barn.»

«Då Herren», läste Anna, «såg henne, varkunnade han sig öfver henne, och sade till henne: gråt icke. Och han gick till och tog på båren, och de som buro stannade. Då sade han: unge man, statt upp! Och den döde satte sig upp och begynte tala. Och han gaf honom åt hans moder.»

«Ja ja, barn, det skall han», sade den gamla och vände sina bedjande ögon uppåt mot höjden, «det skall han med Guds hjelp snart, ty jag har ej långt igen; och då jag kommer ditupp, då kommer han, som väckt min gosse till evigt lif, och

säger som i evangeliet: «gråt icke!» och så ger han honom åt sin moder.»

«Ja, goda mor», sade Anna, «du skall råka din son; ty du hatar ju ingen, och derföre får du komma till kärlekens Gud.»

«Nej, barn», sade gumman och skakade på hufvudet, «jag hatar ingen. Jag dömmer ingen — Guds är domen.»

Mamsell Baraklander.

Det finnes verkligen menniskor, som tyckas skapade blott för att förkunna olyckor; man känner igen dem på långt håll och undviker dem, emedan man kan taga för afgjordt, att när de komma till tals, de skola antingen vidröra ett obehagligt ämne eller berätta en olycka, och lika bestämdt är det att dylika personer finna en egen njutning i att utbreda sig i samma mån som de finna att ämnet plågar åhöraren.

Det är af sådana man alltid får förtroende om, att den eller den talat illa om oss, att den eller den skrattat åt oss eller förtalat oss; men att berättaren tagit oss i försvar och sagt det eller det, så att vi slutligen till på köpet måste tacka för att man behagat pina oss en eller annan timma. Gamla mamsell Baraklander på Trattlinge var just en sådan person; hon var en sjelfmyndig qvinna, ty genom kongl. maj:ts särskilda nåd, och på grund af sina många år och lika många intyg om stadga och hushållsaktighet, hade hon blifvit myndig förklarad, och skötte sin lilla gård sjelf, trots så väl som någon annan. Merendels låg hon i process med någon af grannarne, än om olaga gångstigar och än om stängsel, om ej händelsen fogat så lyckligt, att processen kunde röra något vigtigare. Mamsell Baraklander var också alltid sjelf på tinget och stod bredvid lagmannen klädd i sin stoppade bahytt och grå harullsschal, om det var vid vintertinget, och försvarade sig sjelf och gaf sina vederparter stickord samt afbröt vittnesberättelserna. Med ett ord, mamsellen var en bild af det privilegierade myndighetstillståndet, då det ej helt enkelt får bero af rätt, utan af nåd.

Hon fann dock ofta sig ha ledsamt på Trattlinge, och då spände Olof Petter för den gula trillan, och mamsellen företog ett härnadståg mot någon menniska i grannskapet, hvilkens frid hon skulle störa, så godt hon kunde — med ett ord, hon gjorde en visit. Så snart man på ort och ställe såg den gula trillan och den bjert rödrutiga skott-tygskappan glänsa på vägen, gömde sig

så många som kunde, och om der fanns tillgång, ställdes husmamsellen, och i brist deraf mamma sjelf, ut för att ta emot och göra ursäkt för de öfriga och på det hela vara så tråkig, att mamsellen snart åter skulle fara. Detta misslyckades dock vanligen.

Mamsell Baraklander var ej den som hade tråkigt, blott hon fick tala, och snart hade hon vanligen den glädjen förmärka, att hon råkat på ett obehagligt ämne, och då fortfor hon så länge som möjligt.

I staden hade hon åtskilliga bekanta, och Olof Petter hade speciel befallning att uppsnappa allt nytt han kunde få tag uti, då han var inne torgdagen, och hennes vänner derinne, som kände hennes passion och att hon, om hon ej blefve tillfredsställd genom bref, icke aktade mödosamt att sjelf en vacker dag komma in för att helsa på och hemta nytt, voro derföre angelägna att bestå henne nyheter utan sådant besvär.

En lördag hade Olof Petter varit i staden och kom hem på söndagen, efter vanligheten, och medförde underrättelsen om skeppet Amelies förlisning och unge Hellmers död.

Mamsell Baraklander visste, att Gustaf Hellmer var bekant hos pastor Willners, och hon gissade till och med, att Augusta ej sett honom med likgiltiga ögon; nog af, man måste således dit för att fägna dem med den spritt nya nyheten om hans död, och klockan fyra eftermiddagen på slaget rullade den gula trillan, i sitt sköte bärande mamsellen och hennes röda kappa, uppför allén till Stillinge komministergård.

Pastor Willner observerade först från sitt gafvelrum på vinden den kära gästens ankomst och knackade i golfvet.

Augusta sprang upp: «hvad befaller pappa?» sade hon flämtande, ty den branta trappan var just ej så lätt att springa uppför.

«Jo, mamsell Baraklander kommer i allén.»

«Se så, i Guds namn, och jag satt just och läste för mamma; aldrig kan man få vara i fred», sade Augusta med missnöjd uppsyn.

«Åh, man får taga den onda dagen med den goda. Gå nu ned, barn, och tag mot henne. Jag knackade blott, så att ni skulle veta af henne litet förut.»

«Åh ja», sade Augusta och drog på munnen, «det är alltid bättre att vara beredd, än att hon kommer som ett åskslag.» Och nu sprang hon ned: «söta mamma! mamsell på Trattlinge är i allén.»

«Herre Gud i himlen, det var en så vacker bok vi läste», ropade gumman.

«Söta mamma, kan inte mamma säga att jag mår illa, så slipper jag att gå in.»

«Och så skulle jag sitta ensam med menniskan? Nej, det går icke an», invände modren.

«Se, mamma, der är hon; nu frågas Anna Lisa om vi äro hemma, och nu står hon och berättar att vi sitta tillreds att ta emot; nej, nu stannar trillan för dörrn. Gå ut, söta mamma, jag skall koka kaffet.»

Och nu sprang flickan ut och lemnade sin mor i sticket.

«Mjuka tjenarinna, min lilla fru pastorska, det är alltid tråkigt dessa långa söndagseftermiddagarne, och så tänkte jag: jag skall rätt fara öfver till Stillinge. Stackars pastorska, hon är allt ensam hon med, sedan hennes ena dotter gifte sig och hennes son for ut till främmande land och kanske nu som bäst dras med döden.»

«Ni har väl ej hört något om min son?» frågade pastorskan och bleknade.

«Nej bevars, min lilla pastorska, men då barnen äro borta, kan så mycket ondt hända dem», svarade mamsell Baraklander, som således nu lyckats att säga någonting obehagligt.

«Mycket välkommen, bästa mamsell», sade pastorskan, som då hon kom in i rummen fann dem öde; «var så god och tag plats i soffan.»

«Ber om förlåtelse att jag kommer just som jag är, men jag vet att pastorskan Willner visst inte gör afseende på sådant, fastän herrskapet nog har råd att slå på större.»

«Åh, Gudnås för råd», sade pastorskan.

«Det är riktigt förargligt att höra på onda menniskors omdömen», återtog mamsellen; «pastorskan vet mina tänkesätt både om herrskapet och andra; jag kan inte tåla gemena menniskor, som ej lemna sin nästa i fred.»

«Det finnes», inföll fru Willner, «beklagligen många sådana.»

«Ja bevars», svarade mamsellen, «ja bevars! Häromdagen blef jag riktigt ond och sade min mening; ty jag skrär ej ord, det vet pastorskan. Det var en, som jag ansåg för vår gemensamma vän, som hade utlåtelser såväl om herrskapet som om löjtnanten och hennes nåd på Thorstensholm; men jag steg upp och sade: inte i min närvaro; pastor Willner och hela hans slägt äro mina intima vänner, sade jag.»

«Ja, man dömmer ibland strängt och skoningslöst», yttrade pastorskan och rodnade lindrigt, fastän hon icke ville fråga hvarken hvem som talat illa om dem eller hvad man hade sagt.

«Det är ju alldeles oförskämdt, sade jag», återtog mamsellen, «att säga att vår hederlige pastor Willner äter upp sin måg. Gudi lof, Willner känner jag, sade jag, och en sådant svinslagt, som de hade i fjol, vill jag se maken till, och hvartenda «blast», som grisarne fått, hade pastorskan sjelf tagit i trädgården och lagt för dem, — och dessutom, sade jag, så hushållar vår pastorska så med Gudsgåfvorna, att de nog räcka till utan att de behöfva tigga sina smulor. Pastorskan må tro att de blefvo flata och de tego också som goda barn.»

«Jag tackar mamsell, som är så god», sade pastorskan och såg bekymrad åt dörren, om ej aflösningen skulle komma; den syntes dock ej till, Augusta höll sig undan.

«Nå, mamsell Augusta», började mamsell Baraklander, «är hon hemma, det vackra barnet?»

«Ja, visst är hon hemma», sade pastorskan, «men — men hon mår inte rätt väl, hon kommer väl in strax.»

«Jaså, Augusta är sjuk; åh, bevars, då är jag rätta person, jag botar alla der hemma; en thesked honung och tre pepparkorn lägges i ett spetsglas varmt dricka, hvari man dryper nio talgdroppar och dricker ut på en gång; det blir svettning af så man ligger som i en sjö. Det är bara förkylning Augusta har fått, hon går allt för tunn om fötterna, fastän hon visst inte är fåfäng.»

«Nej, det kan ingen säga», inföll pastorskan, för att afbryta ordströmmen.

«Hm, hm, det är tu tal om det, elaka menniskor finnas nog, som säga både ett och annat.»

«Om min flicka?» afbröt pastorskan med någon häftighet; «tala de illa om det barnet, så finnes ingen rättvisa till.»

«Ja, det är som jag säger, man kan väl säga både ett och annat om Augusta, fastän jag ingenting hört, annat än det man vanligen hör om unga flickor; ty att rykten gå, att de äro kära än i en, än i en annan ung karl, kan ingen undra öfver, man gör sig så mycket besvär att få dem bortgifta, och vet pastorskan, man kan inte en gång låta bli mig sjelf, liksom jag skulle vara så oförnuftig.»

«Har man påstått att mamsell vill gifta sig?»

«Ja, Herre Gud, hvad man oskyldigt kan råka ut. Jag hade, skall jag säga, slagtat en ko, fet var hon, fastän hon var gammal, och så råkade jag kommissarien Trasselqvist vid kyrkan, och som han alltid varit mitt stöd vid tinget, så tänkte jag: du kan visa en liten artighet, och så bjöd jag honom på pepparrotskött till middagen, det var ingenting mer än köttet och litet soppa och plättar; men si han åkte med mig från kyrkan, och Olof Petter gick hem — och så kom historien ut att vi voro kära i hvarandra; ha ha ha, jag skulle bli kär i den beskedlige Trasselqvist!»

«Åh, hvarför inte?» skrattade pastorskan, men tillade: «förlåt, jag måste ut, för att se till hvar Augusta tagit vägen.»

När pastorskan lemnat rummet, företog mamsellen en liten bouppteckning och fann snart, att man i presthuset läste romaner. «Familjen H.», af mamsell Bremer, låg der ganska riktigt. «Det är rätt hyggligt i ett presthus, att läsa dylika böcker på blanka söndagen», tänkte hon.

Pastorskan träffade deremot sin flicka framför spiseln, röd som en pion; ty blott för att få vara ute, hade flickan sjelf kokat kaffet och gjort allt för att få en förevändning.

«Kära Augusta, det går inte an, du måste gå in, hon ljuger heder och ära af oss allihop om vi inte äro artiga mot henne; för Guds skull, gå in, en flickas heder bör man ej sätta på spel för en sådan småsak.»

«Ja, jag kommer in och bjuder», sade Augusta. «Herre Gud! hvad vill den menniskan, jag är riktigt rädd för henne, vet mamma.»

Pastorskan återvände till sitt kära främmande, och några ögonblick derefter kom Augusta med kaffet.

«Åh, se lilla Augusta; hon ser inte sjuk ut, minsann, så röd som en pion. Åh, bevars, tackar ödmjukast, förlåt att jag sitter så här — tackar, jag dricker alltid så här. Nå, lilla Augusta, hon är så frisk och vacker och så rödblommig se'n.»

«Åh ja, hon har stekt sig för spiseln nu», sade pastorskan.

«Ja, kan väl vara, men lilla Augusta är mycket rödblommig af sig, hon heter också *rosen i prestgården*. — Åh ja», tillade hon suckande, «i dag röd, i morgon död. Ack, Herre Gud, herrskapet har väl hört händelsen med unga Hellmer?»

«Hvad? hvilken händelse?» ropade pastorskan och Augusta på en gång.

«Ack, jo, att han har drunknat midt i hafvet.»

«Min Gud! hvad säger mamsell?» sade pastorskan, som såg hur Augusta i hast skiftade färg och blef dödsblek.

«Jo, jag säger precist sanningen, att Fängers skepp Amelie förgåtts i en gruflig storm och att herr Hellmer omkom i hafvets djup. Det var allt synd om den unge karlen; men så sade jag också många gånger till hans mor: fru Hellmer håller för mycket af det barnet, frun får aldrig behålla honom; ja, det sade jag många gånger, men nu har det slagit in.»

Augustas ansigte hade i hast fått ett helt annat uttryck än förut; en dödlik stillhet rådde i de sköna dragen. Ändtligen reste hon sig upp med ansträngning och gick ut, med stadiga steg, fastän hon kände sig nära att falla i vanmakt.

Mamsell Baraklander såg med sluga ögon efter flickan. Hon hade bemärkt huru djupt underrättelsen grep henne, och som mamsellen ännu aldrig känt större vänskap för någon medmenniska, än att det var henne likgiltigt om hon lefde eller dog, slöt hon att unga Hellmer och Augusta voro förlofvade. «Kanske jag var oförsigtig», sade hon till pastorskan, «kanske Augusta och unga Hellmer . . . .?»

«Nej, bevars», skyndade modren att försäkra, «men vi höllo alla hjertligt af den unge mannen.»

«Åh ja, visst var han hygglig; också lär hans mor sörja alldeles ofantligt», sade mamsellen; «och fast det är oförnuftigt att sörja och inte vara nöjd med Guds behag, så kan man inte undra på hans mor ändå så mycket; eljest var hon, utan att förtala någon, alltför svag för honom; men han var också enda barnet.»

«Ja, mamsell», sade pastorskan, «ni vet ej hvad det vill säga, ni har aldrig mistat något barn.»

«Nej, det är väl inte gerna möjligt, då jag aldrig varit gift», inföll mamsellen förargad, «men derföre kan jag väl ändå säga min tanka om huru en kristen menniska, som är nöjd med Guds nådiga vilja, tar en sådan sorg.»

Samtalet ville ej vidare komma i gång och slutligen, sedan hon gjort allt hvad hon kunnat för att qvarlemna ett obehagligt intryck, afreste mamsellen och nickade «mång' ideliga» gånger åt fönsterna under sin färd nedför allén.

«Sansa dig, barn», sade pastorskan vänligt till sin flicka, som på sin lilla kammare satt stilla och blek, med blicken häftad på ett ställe; «sansa dig, barn, sansa dig, kanske han lefver.»

Augusta kastade sig i sin mors famn. «Det plågar mig så grufligt, ack, om jag finge gråta», hviskade hon; men inga tårar kommo.

«Du höll således af honom, barn», sade modren, «du höll således af honom, lilla Augusta?»

«Ja, mamma, mer än jag trodde, nu känner jag det.»

«Lugna dig, flicka», återtog modren. «Herre Gud, hvad skulle han här att göra och den gamla Baraklander också, den olycksfogeln. Lägg dig litet», bad hon och nästan bar sin dotter till den lilla soffan, «jag skall gå ned och skaffa dig litet vatten.»

Detta var dock blott ett omsvep, ty hon skickade ett ögonblickligt bud till Thorstensholm för att hemta Stefanie; hon var sjelf alldeles rådlös. Sedan detta var uträttadt, kom hon åter upp och satte sig vid sin dotters hvilobädd.

Pastorn hade hört bullret och steg in i sin dotters kammare. «Hvad står på?» frågade gubben förundrad, «är Augusta sjuk?»

«Ja, min gubbe, unga Hellmer har drunknat på sin resa», sade pastorskan, «och det grep Augusta så djupt.»

«Han är således död?» frågade pastorn, «han är ej räddad?»

«Nej, nej, han är död.»

«Min flicka», började gubben, som fattade sin dotters hand, «trösta dig, hos Gud träffa vi honom, blott vi lefva och dö rättskaffens, såsom han. Ja, barn, Gud välsigne dig! Inte såg jag gerna, att du fästade dig vid honom, men jag undrar ej derpå,

det var en ädel yngling, en god, en rask, en lefnadsglad och kristen menniska; nu är det slut, bär ditt kors med tålamod.»

Augusta hade långsamt rest sig upp, och då gubben upprepade det goda han tänkte om Gustaf Hellmer, nickade hon med det vackra lockiga hufvudet, liksom för att bekräfta hvarje ord.

Förtroenden.

Stefanie hade skyndat att komma, och efter en stund inträdde hon i Augustas kammare. Hon var som vanligt smakfullt och till och med praktfullt klädd. Hennes smärta, väl växta gestalt höljdes af en nätt sidendrägt, som klädde henne väl, och på det bruna håret sväfvade en lätt sommarhatt; men den unga fruns anlete uttryckte också som vanligt någonting, som liknade missnöje och som man i allmänhet — och framför andra Augusta — ansåg för stolthet. Det var så också i sanning, men ej af det vanliga slaget, af det hvardagliga, som springer upp från ljudet af ett klingande namn eller från medvetande af rikedom.

Stefanie egde numera begge delarne, men intet af detta hade gjort henne stoltare än förut; ty hon var fullt ut lika stolt, då hon var en fattig komministerdotter, som sedan hon blifvit en «hennes nåd» på Thorstensholm.

Var der någon, som tyckte att detta sednare gjorde till saken, så var det, om vi skola bekänna det, pastorskan och ingen annan, fastän hennes känsla icke egentligen var högmod, utan snarare modersfröjden, som lekte med namnet och godset, som barnafröjden leker med en docka eller en skallra.

«Det var väl du kom», sade pastorskan; «vi veta knappt hvad som går åt Augusta; du vet väl olyckan?»

«Ja, mamma, jag vet», sade Stefanie, «och jag gissade att det skulle gå så här. — Söta Augusta, huru är det med dig?»

«Bra, Stefanie, bra, mycket bra», svarade Augusta, som i sin ordning var för stolt att inför sin syster visa sig svag; «bra, Stefanie; underrättelsen kom blott något plötsligt.»

«Pappa och mamma!» sade Stefanie, «jag vill gerna tala vid Augusta ensam.» Föräldrarne gingo.

«Det är således bra, Augusta?» började Stefanie och lutade sig ned till sin syster. «Nej, Augusta, ljug icke för mig — det är slut med dig, med din lefnadsglädje; säg ut, Augusta, du är ju min syster; tror du inte att jag djupt känner din förlust? — likså

djupt som du kanske. Ack, Augusta, jag vet hvad en flyktad dröm vill säga, hvad det är att vakna.»

Augusta betraktade sin stolta syster med en blandning af förundran, kärlek och sorg.

«Och du föraktade således ej honom?» frågade hon.

«Nej, Augusta! jag blott fruktade att du skulle fästa dig vid honom och att du skulle drömma om en lycka, som kanske aldrig skulle bli din.»

«Du höll således af Gustaf, Stefanie; du hade gerna sett att han älskat din syster?»

«Ja, Augusta.»

«Gud välsigne dig för det ordet!» ropade den sörjande flickan och slog sina armar omkring systerns hals, «Gud välsigne dig! Nu kan jag gråta; det blir bättre med mig.»

Augusta lutade sig mot Stefanies Axel och gret tyst och länge. Hon hörde dock att Stefanie sade: «stackars Augusta, stackars jag!»

Augusta såg upp och blickade Stefanie in i djupet af de mörka ögonen; de voro fuktiga af några sparsamma tårar.

«Stackars Augusta», sade hon, «deri har du rätt; men stackars Stefanie, hvarför säger du så?»

I Stefanies lynne låg, som hos alla stolta karakterer, en hög grad af sjelfbeherrskningsförmåga; men äfven denna kraft kan kufvas af ett våld, och detta ögonblick hade kommit den att svika.

När Augusta då med sina ärliga barnaögon blickade in i hennes själ, och frågade: «hvarföre säger du stackars Stefanie?» då kunde hon ej längre dölja det som rörde sig på djupet derinne, ty liksom Moses trollstaf öppnar kärleken en källa i öknen. Stefanie lutade sig mot Augusta. Der suto systrarne länge i tyst omarmning. Augusta lekte med Stefanies mörka lockar; det var första gången på flera år, systrarne sutit tillsammans i fullt förtroende.

Ändtligen bröt Stefanie tystnaden. «Du är lycklig du, som vet att Gustaf är hos Gud», sade hon, «du kan sörja, du kan minnas, du kan älska och dö. Ack, den som finge älska och dö!»

«Ja, Gudi lof, Gustaf är hos Gud», suckade Augusta, «jag kan älska och dö; men du?»

«Augusta!» började Stefanie, «du anser mig stolt, högmodig, slösande, dåraktig. Goda flicka, jag är också allt det der — ja, jag är allt det der och mera, jag är hård, kall, egoistisk — jag är en dålig hustru.»

«Hvad! är du en dålig hustru?»

«Ja, Augusta, jag är ej sådan jag ville vara; ack, du! det är hårdt att ej vara sådan man borde vara.»

«Men du älskar ju din man?»

«Ja, Augusta, jag älskar honom, men dock icke såsom jag ville; jag ville älska honom öfver allting, näst Gud ville jag älska honom, med glödande kärlek ville jag lefva och dö för honom; men jag kan det icke. Ack, Augusta, det är mycket hårdt.»

«Men», smålog Augusta sorgset, ty nu blef det hennes tur att trösta; «men din man håller ju af dig och du af honom; det der är ju inbillning bara.»

Stefanie höjde upp hufvudet och sade: «ja, så är det; han anser mig för ett barn, behandlar mig som ett barn, fjäsar för mig som för ett barn; min toilett glänser af silfver och dyrbarheter, han vet aldrig huru mycket leksaker han vill gifva mig.

«Nå väl, Augusta, men jag kan aldrig sluta mig till honom; hos honom ville jag finna ljus, då jag längtade derefter, hos honom ville jag få svar på min själs frågor, af honom ville jag lära att älska Gud och verlden; men allt det der tycks han ej vilja. Han jollrar bort mina allvarligaste tankar, han smeker bort, han qväfver med ett duggregn min själs eld; och han pryder mig med dyrbara kläder, då jag begär att få ett smycke för mitt fattiga hjerta.»

«Stackars Stefanie!» sade Augusta, «och du som trodde, att rikedom var en lycka.»

«Jag har aldrig trott det; men jag trodde att rikedomen var ett vilkor för lyckan, var den matjord, i hvilken ett ädelt frö endast kan komma till blomning.

«Jag såg hur mycket godt föll i den magra sanden, hur det ädla sköt upp derur och förtvinade utan blomma och utan frukt; jag såg deremot huru ogräset frodades i rikedomens djupa mulljord, och tänkte: der borde det goda växa, der kunde det föröka sig tusenfallt.

«Jag blef förmögen, om ej just rik; jag ville göra godt på alla håll, men jag fann snart, att det sällan var något godt, ofta ett ondt, jag fostrade med mina håfvor. Jag gick till Thorsten, han skulle gifva mig ett godt råd; han skrattade åt mina bekymmer och ansåg mina planer som blott ett slags lekverk, hvarmed jag fick roa mig, liksom med alla andra — han förstod mig icke och förstår mig icke.»

«Inser han då inte», frågade Augusta lugnare, emedan en ny idé spände hennes själs verksamhet, «inser han då inte, att mannen skall vara qvinnans hufvud, att det tillhör honom att vara öfverlägsen i vetande, om hon skall akta och älska honom? finner han då inte att kärleken beror på aktning, på högaktning, och att qvinnan bör se upp till mannen, såsom till en stark, sjelfständig varelse, som utgör hennes försvar, och mannen upp till qvinnan, såsom medlerskan mellan honom och en högre verld än denna?»

Augusta hade blifvit lifvad af denna tanke, men det varade blott några ögonblick.

«Sådan var ej Gustaf», sade hon; «till honom såg jag upp med en så stark förtröstan, jag tyckte att om en verld hållit på att rulla öfver mig och krossa mig, skulle han kunnat med sin starka arm hejda dess fart; jag tyckte att jag i alla lifvets öden, i väl och ve, hade kunnat vända mig till honom och fråga: «hvad skall jag göra?» och med ett manligt smålöje hade han sagt mig allt och ledt mig rätt. Och till slut så hade jag lärt honom huru man kan älska och hoppas och tåla och lida, ty det kan ej mannen, utan endast vi.»

«Nå, Augusta, tycker du nu att jag är lyckligare än du?» frågade Stefanie. «Din Gustaf är borta; men min Thorsten, som jag trodde om så mycket, är också borta; drömbilden, som jag skapade mig, finnes intet mera — sanningen står framför mig.

«Nå väl! det är min pligt att älska honom, ja, jag gör det, jag älskar honom, och derför sörjer jag öfver att ej få älska honom af hela min själ, af alla mina krafter.»

«Trösta dig, Stefanie, det blir väl bättre», sade Augusta och smekte sin systers kind.

«Ja, Gud gifve det», sade Stefanie, «men inte en stafvelse om vårt samtal, Augusta!»

«Nej, Stefanie, ingen skulle förstå din klagan; men jag förstår den väl. Vi skola hjelpas åt att bära våra smärtor. Tack emedlertid för att du är min egen Stefanie. Tack för att du håller af Gustaf. — Jag har då dig att tala vid om honom. Ack vi skola sitta på lilla systers graf derute och tala om honom. Två år endast sedan Berndt reste — och allt så förändradt.»

«Flickor!» hördes pastorskans röst i dörren, «det är ju alldeles nedmörkt och ännu sitta ni i mörkret; hur är det med dig, lilla Augusta?»

«Jo, bra nog, mamma, bra nog. Stefanie och jag hafva blifvit systrar igen.»

«Bevara mig, barn, ni ha väl alltid varit systrar, vet jag. Det var sannt, Stefanie, Thorsten är här med landåletten för att hemta dig; han fruktade att du ej skulle hitta genvägen i mörkret. Kommer ni ner, flickor?»

«Strax, mamma lilla», sade Stefanie; och då modren gått, slöt hon åter sin Augusta intill sitt bröst och sade: «stackars vi systrar — våra ungdomsdrömmar uppfyllas icke. Kom nu med och håll god mine.»

Systrarne inträdde i det lilla förmaket, der två klara ljus glimmade mot dem; ty det var väl ännu sommar, men så långt ute på hösten, att mörkret ej var att förakta.

«God afton, lilla Augusta», sade löjtnant Thorsten och klappade sin svägerska, «det var en obehaglig nyhet jag hörde mamsell Baraklander framfört. Den gumman är då alltid ute i ogjordt väder, och är lik en nattuggla, som blott spår död och förderf.

«Och du, Stefanie, du gick utan att säga ett ord, och gick öfver skogen; du blef väl inte våt om fötterna? Mamma skall moralisera Stefanie, ty hon är alldeles fasligt oförsigtig; som hon går och står i rummen springer hon ut och genom skogen hit, der är vått på många ställen.»

«Ja, du skall ej slarfva med helsan», sade modren, «du hade alltid hosta vid det allraminsta, då du var liten, och höll på att dö i strypsjuka.»

«Åh, bästa mamma, Thorsten är alltför mycket rädd om mig», svarade Stefanie. «Om han finge råda, skulle jag gå med lappskor midt om sommaren och kanske till och med muff.»

«Ja, min bästa Stefanie, man måste vara försigtig om helsan», sade Thorsten allvarsamt.

«Bäste Thorsten, låt oss tala om annat. Vet du, vi få stjernklart i qväll, det blir ej mörkt, jag vill helst gå genom skogen.»

«Det sker då ändtligen inte», inföll Thorsten; «min lilla söta Stefanie, det är ju inte ens klokt, när landåletten står utanför. Nej, nu blir det sent», tillade han och såg på klockan, «se så, lilla Stefanie, tag nu vackert afsked.»

Stefanie lydde. Med ett långt tyst famntag skiljdes hon från Augusta, som ej syntes på långt när så sorgsen, som man kunnat vänta; men hon hade förlorat, icke en älskare, utan en som hon älskade, det var den ena orsaken, och hon hade återfunnit sin syster Stefanie, det var den andra. Thorsten hade med sig, Gud vet huru många, kappor och schalar, och till trots för Stefanies protester, packade han in henne i en hel öfverflödig hop, och så reste herrskapet till Thorstensholm.

«Augusta älskade verkligen Gustaf», sade Stefanie på hemvägen.

«Jaså, voro de sins emellan förlofvade?» frågade löjtnanten. «Jag tycker att det ändå vore litet för mycket, om din syster förlofvat sig med en fabrikant.»

Stefanies missnöjda min sågs ej i mörkret, men hon sade: «nej, de voro ej heller förlofvade, men om de varit det, så finner jag intet ondt deri. Gustaf Hellmer var en bra menniska och skicklig se'n, han utgick med högsta loford från Chalmerska institutet.»

«Ja, det är rätt vackert», sade Thorsten. «Palmstedt är nog både sträng och skicklig; jag tviflar ej på Gustafs kunskaper, när han hade hans betyg; men ändå, kära Stefanie, en arbetare, det är visst aktningsvärdt och skulle inte generat mig, det vet du, men om jag känner min lilla hustru rätt, så skulle hon icke velat just se honom som svåger.»

«Deri misstar du dig, det är endast platta, intet sägande menniskor, som plåga mig.»

«Då skulle du tycka om öfverstlöjtnant Rackelhane», skrattade Thorsten, «han är ganska rund och således ej platt, och synd vore det att kalla honom intetsägande.»

«Du blandar alltid bort mina ord», sade Stefanie, «deri gör du inte rätt, du förstår nog hvad jag menar, men du låtsar som du ej förstode mig; är det ej så?»

«Lilla söta Stefanie, ni fruntimmer vilja då ovilkorligt att man skall «förstå» er. Herre Gud, jag förstår ju dig mycket väl — du har ofta förebrått mig detsamma, men, mitt lilla barn, min söta hustru, du måtte väl förstå, att äktenskapet skulle bli förbannadt tråkigt, om man år ut och år in skulle filosofera och vara i de der förståsigpåaredagarne, som då man är förlofvad; då kan man svärma hur man vill, men man skall väl en gång bli förnuftig.»

«Ja, du har rätt, man bör vara förnuftig», sade Stefanie och svepte kappan tätare omkring sig.

«Fryser du?» frågade mannen; «det var det jag sade, du har suttit öppen i bröstet.»

Efter några ögonblick stannade vagnen vid trappan.

Familjefesterna.

Några månader derefter voro, som Fänger förutsagt, affärerna utredda på det sätt, att utländningarne fingo tjugofem procent, och de, som insatt sina små kapitaler på Fängerska kontoret, mest fattigt folk, fingo tolf — och patron Fänger öppnade åter sitt hus för sina talrika vänner, som länge nog fått gå och vänta. Det var om julen. Gatorna i den lilla staden voro öfvertäckta med en tunn snöhinna; men, det oaktadt, kommo alla långväga gäster till Fängerska bjudningen åkande på släddon. Hela fönsterraden glimmade af ljus, som svagt belyste en massa folk, som rörde sig utanför och blåste i fingrarna och stampade fötterna, under det att man betraktade den praktfulla tillställningen.

«Undan der!» ljöd en karlröst och några piskmällar, som kommo från höjden, och ett par ystra hästar, som dragande en stor rack körde undan folkmassan, gjorde begripligt att det var bäst att maka åt sig. Det var landshöfdingen som kom och stannade vid herr Fängers trappa. Patron hade aldraödmjukast bjudit landets fader, men knappt hoppats att få se honom, ty det var alldeles för nära inpå den stora transaktionen; men icke desto mindre kom länets höfding till kalaset; ty herr Fänger var en svåra rik man, och man berodde till och med af honom i sjelfva residensstaden, som i anseende till sin handel låg under den, der Fänger residerade.

En karl bland folket, som ej tyckte om att han fått en piskmäll tvärt öfver ansigtet, lät höra först ett skri och derefter en väldig mängd svordomar. Ändtligen kom han till sjelfva saken: «tror du inte jag känner dig», skrek han till landshöfdingens kusk, «dig din tjufstryker, som nu sitter der så styf i björnskinnsmössa! Jo, jag känner både dig och mor din, tjuf-Malena, och far din, timmermans-Pelle, jo, gör jag så! och sjelfva landshöfdingen — ha ha ha! — och Fänger, den tjufven, som tog ifrån mitt barn allt hvad hon egde.»

Landshöfdingen, som då han afsteg på trappan och helsades af patron, hörde dessa ord, sade: «det är en full karl; hvar är fiskalen, han skall arresteras, den der karlen.»

«Ja, herr landshöfdingen torde förlåta, men det är ett fasligt folk här i staden, man lefver liderligt, och brännvinet flödar på krogarne, jag menar smygkrogarne; ty på de ordinarie förefaller aldrig någon oordning.»

«Sedeförderfvet tilltar med hvar dag», yttrade landshöfdingen von Dogen och såg mäkta vis ut. «Jaså, min bäste, här finnas smygkrogar; jag skall tala vid fiskalen derom, han måste se opp.»

Emedlertid blef på ögonblicket den skrikande karlen gripen och införd under rådstugan, der han kastade sig på en brits och sade: «se så, i Guds namn, nu får jag husrum; strunt! det gör ingenting.»

Rapport skickades upp att karlen var arresterad och befunnen vara arbetskarlen Glans.

«En mycket illa känd person», sade patron till landshöfdingen, som satt sig i soffan, bredvid patronessan.

«Bra, min vän, bra, min vän! vi skola se till att få ordning äfven här i staden.»

«Ack ja!» suckade patron, «om vi oftare hade den lyckan att se herr landshöfdingen här, så skulle staden oändligen vinna derpå; jag vädjar till mina vänner öfverstlöjtnant Rackelhane och assessor Melon.»

«Jaha, man kan ej hinna med allt; men, mina herrar, jag har en glad nyhet — den nemligen, att vår nya skeppsbrygga nu är färdig till våren och då kan begagnas; det är ett verk som trotsar seklerna.»

«Ja, den har också tillkommit genom herr landshöfdingens drift.»

«Ja, bryggan är rätt vacker, jag gör allt hvad som är möjligt för handel och sjöfart», sade landshöfdingen, som trodde sig, eller åtminstone ville låta andra tro, att han hvälfde länets öde i sin mäktiga hand; «jag uppmuntrar handel och näringar, fårafveln och hästkulturen, och har, Gudi lof, sett rätt vackra resultater, mest genom sådane män som ni, herr Fänger, hvilkas drift och verksamhet gagnar den ort, der de vistas.»

Patron bugade sig djupt och sade: «herr landshöfdingen är alltför god, jag har genom mina små försök till landets förkofran

visserligen haft min nödtorftiga bergning sjelf; men också svåra motgångar.»

«Ja, jag vet», afbröt höfdingen, «jag lyckönskar er och likaledes länet, att ni genomgick det svåra profvet i år. Skeppet Amelie var ett skönt skepp — en stor förlust — ja, en stor förlust. Sådant der får man trösta sig öfver, herr Fänger; — det är ej alla», tillade han artigt leende, «som genomgå svårigheterna så som ni, och så utan känning af följderna. Efter som jag tycker saknas ingenting i komfort hos er.»

Efter några ögonblick bjöds kort, och snart derefter ha vi länets höfding, prosten Himmelinder, assessor Melon och öfverstelöjtnant Rackelhane sittande vid spelbordet; ty spel var herr landshöfdingens egentliga force, utom konsten att reglera handel och näringar och gifva goda råd i missväxtår.

Der ute i den briljant eklärerade salen var dans; ungdomen hade ofantligt roligt, och fru patronessan satte sig flämtande ned efter en vals med löjtnant Gyllensting. Mamsell Skarpmesser kom sakta smygande till sin fru och hviskade: «jag skall berätta att det är ännu en större bjudning i staden.»

«Hvar då?» frågade patronessan med blixtrande ögon, «det måtte vara en verkligen mycket lysande societet.»

«Åh, bästa patronessa, det lyser icke just litet af ett halft dussin talgljus, det är verkligen rätt briljant», sade mamsellen, «rummen äro troligen fulla af tobaksrök, och kavaljerer se'n, ett par gubbar, som spela schack.»

«Jaså, det är då hos rektorns», smålog patronessan förnämt, «eller hos Tryggs.»

«Ja, riktigt, hos herr Trygg. Alla fönstren äro upplysta. Jag skickade en piga dit bort för en stund sedan, och hon berättade, att de suto och läste; hon hade hört att lilla fru Trygg läste högt för de andre.»

«Jaså, ett rätt intressant sällskapsnöje, jag gratulerar», sade patronessan; «men hvem kan der väl vara, hela den bättre societeten är här, så att de väl inte ha annat än skräpet att ta.»

«Troligen ingen annan än fru Hellmer.»

«Jaså, hon, stackars gumma. Jag undrar just om min svarta bombasinsklädning passade henne, så att hon utan ändring kunde nyttja den.»

«Åh, bästa patronessa», hviskade Skarpmesser, «fru Hellmer ansåg sig för god att ta emot henne; hon tackade så mycket, men sade att hon hade en svart klädning sjelf.»

«Skäms hon inte! Så är det, då man vill göra sådant folk en god gerning — aldrig annat än otack. — Nå, Skarpmesser, vi skola komma ihåg den saken; att återskicka den klädningen, som var så godt som ny och blott något upplupen i sömmarne! att hon inte skäms! jag tror knappt hon hade fällt det aldraminsta — jaså, herrskapet har bjudning — det gläder mig oändligen.»

Der borta hos herr Trygg voro alla fönsterna riktigt nog upplysta, der brunno talgljus och hela societeten bestod af rektor Hults och fru Hellmer, fem personer — ack, det var ej mycket. Planen för bjudningen var uppgjord af rektorn, som gifvit sin dotter i uppdrag att öfvertala fru Hellmer att gå ut; det var första gången sedan hennes förlust. Den goda gumman kom i sin tarfliga drägt in till sina vänner. Gubben Hults ansigte var högtidligt, men en stilla glädje lyste ur de åldriga dragen; fru Hult tog gumman Hellmer med mera värma än förr i famnen; bokhållar Trygg smålog, liksom han varit förlägen om samtalsämne, och Anna satte fram den bästa ländstolen för sin gamla vän.

«Min bästa fru Hellmer», sade rektorn, efter en stunds likgiltiga samtal, «jag drömde om er Gustaf i natt, jag såg honom lifs lefvande framför mig.»

«Det gör jag hvar natt», suckade gumman; «hvar natt tycker jag att min gosse stiger opp ur vågorna och lefver, fastän han är blek, och så kommer han och lägger sitt våta hufvud i mitt knä; men så vaknar jag och finner att allt var en dröm — ack! då gråter jag mig till sömn, liksom barnen göra.»

«Men», invände rektorn, «ni vet min tro, eller, rättare sagdt, min otro; det betyder väl något, dessa beständigt återkommande bilder; det kunde ju vara möjligt?»

«Tyst, tyst, rektor; möjligt? Nej, Gud ske lof, det är omöjligt», sade fru Hellmer, «Gud ske lof, jag vet att han är borta, jag är säker derom, eljest vore jag ej så lugn. Men så är det, just derföre att jag vet att allt är slut, är jag mera förtröstansfull, än om jag hade ännu en smula hopp att hänga mig vid.»

«Men hvarföre ej hoppas det bästa», inföll Anna och satte sig bredvid gumman, «det kunde ju vara en möjlighet att Gustaf blifvit räddad; fäst er vid det hoppet!»

«Nej, kära Anna, plåga mig icke», bad gumman, «låt Gustaf vara i frid, tala icke om honom, mina vänner, I veten icke huru det skär i hjertat, då hans namn nämnes.»

«Ja, men, min goda fru Hellmer», inföll herr Trygg, «ni skulle väl dock bli glad om er son lefde?»

Den gamla teg några ögonblick.

«I gören mig nu en svår fråga», sade hon; «ack ja, Gud skall veta att jag höll af min egen gosse, min enda Gustaf, — ja, Gud skall veta att jag bittert sörjer att han är borta; men jag tackar också Gud, ty nu är han ifrån denna onda verlden; om han lefvat, kanske han ej blifvit den jag hoppades — kanske han som andra fallit i verldens många snaror — jag vill åtminstone tro det; ty det är ändå en tröst. Gud gör bäst och visast i allt. Herren gaf och Herren tog: välsignadt vare Herrans namn. Men tala ej om detta ämne, det plågar mig; — tala om annat.»

«Fängers har en stor bjudning; det är ett ämne som icke smärtar oss att tala om.»

«Nej, visst inte», yttrade rektorn, «om icke landshöfdingen vore der. Jag begriper icke huru en högre embetsman så kan glömma sig; — det smärtar mig att penning-vingleriet på detta sätt lånar ett slags glans af kronan, då kronans högre embetsmän ej anse under sin värdighet att på vänskaplig fot umgås med menniskor, som hvarje hederlig man borde förakta; det demoraliserar folket, ger massan en fast tro på att penningen gäller allt och dygden intet. Huru vill man sedan fordra, att denna massa skall utmärka sig för goda seder, då man så uppenbart föraktar hedrens fordringar.»

«Men patron Fänger är mäkta rik, och som sådan gör han dock nytta i det allmänna», yttrade herr Trygg och drog en stor rökhvirfvel ur pipan; «gör han skada åt den enskilde, så gagnar han dock det hela, som alltid ett kapital gör, samladt på en hand. Kapitalisten måste sätta många i arbete, och genom arbete fördubblas och sprides kapitalet till många.»

«Åh ja», inföll rektorn, «det gagnar som en farsot, ty många få ärfva, och det är nyttigt att folk dör emellanåt. Åh ja, så till

vida kan bror ha rätt; men låtom oss ej tala om patron Fänger, det endast förargar mig att se huru bakvändt man ser och vill se. — Låtom oss tala om Gustaf, jag kan ej låta bli att tänka på honom, så liflig var min dröm. Vet ni, fru Hellmer», fortfor han ifrigt, för att ej bli afbruten, «jag såg er Gustaf, frisk och glad och munter som förr, och han steg fram till mig, der jag tyckte mig sitta i min studerkammare och sade: «Säg min mor, att hennes son lefver». Ja, fru Hellmer, jag uppfyller hans begäran och säger, som han bad mig säga: er son lefver.»

Den gamla blef uppmärksam, hennes ögon fäste sig stirrande på rektorn. «Hvad var det ni sade?» frågade hon med darrande röst. «Ack! I ären ju alla mina vänner, alla, hvarföre skolen I plåga mig? Kära, kära Anna! bed din far tiga», bad hon fru Trygg, som omfattat henne och med goda, tårfulla ögon betraktade gumman.

«Men om min far hade rätt?» frågade hon den gamla, «om min far drömt rätt?»

Fru Hellmer hörde knappt dessa halfhviskade ord. Hon knäppte tillsammans sina darrande händer och sade: «Herren gaf och Herren tog, välsignadt vare Herrans namn! Barn! barn! detta var min styrka förut, och jag var så lugn; men nu, nu vill det ej mera hjelpa. Gud, min Gud, hvarföre öfverger du mig, hvarföre är jag ej längre nöjd? Det är ju så, Herren gaf och Herren tog.»

«Och Herren gaf igen det han tog», inföll rektorn högtidligt. «Välsignadt vare Herrans namn! — Ja», fortsatte han och reste sig opp i hela sin längd och lyftade sin hand välsignande öfver gumman: «qvinna, din son lefver!»

En hastig frossa skakade den gamla, hennes sammanknäppta händer släppte hvarandra, och en tung suck arbetade sig ur det beklämda bröstet; ändtligen såg hon liksom förundrad omkring sig och sade: «Jaså, min son lefver? var det ej så?»

«Jo, fru Hellmer, han är räddad», hviskade Anna.

«Och jag har då tackat Gud förgäfves, att han tog bort honom i hans halfva dagar», sade gumman; och nu lutade hon hufvudet i handen, och klara tårar föllo ned på den gamla svarta schalen och glänste som juveler. — Rektorn tog sakta ett bref ur fickan och lade det på bordet. Knappt hade den gamla sett på utanskriften, förrän hon ryckte det till sig, höll det mot ljuset och

ropade: «det är Gustafs stil — det är min egen gosses! Tack, mina vänner, evigt tack! Läs brefvet, rektor Hult, läs fort.»

«Är ni lugn nog att höra det?» frågade herr Trygg och stoppade en stor hufvudkudde bakom gumman.

«Ja, ja, jag är stark som i min ungdom, läs, läs blott fort.»

Och rektorn läste:

«Min älskade mamma!

«Jag har bedt rektor Hult att på passande vis framlemna detta bref; ty mamma har troligen fått underrättelse om skeppet Amelies skeppsbrott, innan det hinner fram. Jag var der i stor lifsfara, hvilket dock var min egen skuld, ty jag dröjde i skeppet för länge och åtlydde ej kaptenens och matrosernas råd; de rodde utåt sjön, emedan de ej vågade vara nära vid fartyget, när det skulle sjunka, men jag sysselsatte mig med att samla mina små effekter, emedan jag alltid i nödfall litade på min förmåga att simma.

«Skeppet gick dock fortare på djupet än jag förutsett, och då jag, gungande på en planka, kommit ur det häftiga svallet, såg jag båten på så långt afstånd, att jag ej simmande kunde hinna den. Några skär lågo dock inom synhåll, och jag simmade ditåt; många gånger höll jag på att släppa plankan, och jag var också till slut nästan liknöjd om mitt lif, så utröttad var jag, då jag kom att tänka på min gamla mor, som i mig förlorade allt.

«Ja, mamma, jag vet att mamma håller mera af mig än mamma just vill säga. Jag ansträngde derföre mina sista krafter och nådde klippan, men vräktes många gånger tillbaka af den återkastade svallvågen. Ändtligen kände jag fotfäste, lät plankan fara och kröp i land, på den klippan, som jag på min karta utprickat och kallat Hellmers klippa, fastän den nog heter något annat förut — men det skadar icke, jag tog den i besittning. Till all lycka utgjorde detta ställe just passagen för engelska paketbåtarna, och knappt tolf timmar efter min olycka kom ett sådant fartyg med förlig vind som en fiskmåse hoppande på vågorna. Jag hängde upp mitt linne som signal; mamma kan ej föreställa sig huru mitt hjerta klappade, när fartyget länsade undan, men slutligen bemärkte man mig, en båt sattes ut, och snart befann jag mig inom den sköna kutterns relingar. Den var på väg till Gibraltar, och

det är derifrån jag skrifver och kan skrifva, tack vare mina få dollars jag hade på mig. Med nästa paket reser jag till England, hvars manufakturer jag vill se, för att en gång kunna göra något dylikt der hemma. Utan kapitaler? skrattar mamma; men helsa, ungdom och en fast vilja äro tre goda poster, och jag får mig nog förlagsman. Var nu glad, min älskade mor; om ett år kommer Gustaf hem och har då ett större kapital än nu — af kunskaper vill jag tro, ty endast detta beror af mig sjelf. Penningarne få komma sedan, som de kunna.»

Gumman Hellmer smålog: «min Gustaf är sig lik, alltid ser han lifvet i rosenrödt. Helsa, ungdom och fast vilja äro tre goda poster, säger han. Han hoppas mycket — Gud välsigne barnet!»

«Barnet, fru Hellmer! han är ju aderton år», invände Anna.

«Ja, väl nitton, barn, men hvad är väl det?» sade gumman, som gift sig sent och redan var gammal då hon fick sin gosse, det enda barn hon egde.

Musiken från patron Fängers bal trängde fram ända till den lilla boning, der fru Hellmer och hennes fyra vänner sutto tillsammans i stilla glädje; det var en munter musik, som passade väl för tillfället.

«Ack», sade gumman Hellmer, «min Gustaf är bra mycket road af dans; jag tycker, det skulle rycka i benen på honom, om han hörde denna dansmusik. Läs du brefvet, Anna, jag vill höra om det än en gång.»

Och Anna läste det.

«Och den slarfven», sade modren, «inte har han omtalat, om han har kläder eller inte, eller hvar han fått nya; man skall se, att han nog nu midt i vintern går med bomullstrumpor och förkyler sig, då det ej gick för sig att drunkna.»

Så sutto de och jollrade hela aftonen och afundades alldeles icke patron Fänger hans lysande bal.

Men deroppe i patronens våning fortfor festen till långt ut på natten och långt sedan det var mörkt hos bokhållar Tryggs; blott inne i fru Hellmers lilla rum brann ett ljus, som långa stunderna tycktes nära slocknande, men då och då fick ett klarare

sken; det kom sig deraf, att den lyckliga modren satt ljuset i en skål, för att kunna, så ofta hon ville, på natten läsa sin gosses bref och sedan somna igen. Men beständigt väcktes hon af sin oro, och då läste hon åter brefvet och blef lugnare och slumrade in och drömde om skeppsbrott och om alla de faror, som kunde träffa hennes älskling.

«Nu är kalaset slut hos Tryggs», hviskade mamsell Skarpmesser; «ljusen ha väl inte räckt till, kan jag tro; men inne hos fru Hellmer brinner der ännu.»

«Så här sent», hviskade patronessan; «åh nu begriper jag, hon har väl fått indigestion af kalasgröten hos sina syperba vänner. Adolf, kom hit min gosse!»

Unga Adolf, en halfvuxen pojke, klädd som en riktig dandy i rutig silkeshalsduk och dito sammetsväst, gick bort till sin mor och lutade sig vårdslöst ner till henne. «Vet mamma! det passar inte att mamma på det der viset ropar på mig. Mamma kunde skicka en vaktmästare till mig, om det ändtligen är något mamma vill.»

«Åh, min käre Adolf, du är alltid så kinkig af dig. Jag blott ville säga dig, att det vore passande att du bjöde opp lilla fröken Gyllenklo; fastän hon är liten, så är det dock en flicka af börd och med ett namn.»

«Jag tror mamma är rasande», sade herr Adolf och stack handen inom västen, «skall jag då dansa på befallning! Jag har dansat tre dansar med henne och bryr mig inte om mera.»

«Men, min gosse, gör som jag säger.»

«Ja, får jag mig ridhäst då?» inföll sonen; «jag är nu så gammal, att jag gerna kan ha min egen häst, och vore pappa inte så småsnål, så —»

«Åh bevars, barn, hvad är det du säger om din far; kom ihåg att vi hålla så mycket af dig.»

«Det blir jag inte just fet på», sade pojken sturskt; «som sagdt är, jag vill köpa lilla «Pony» af löjtnant Stålsköld på Thorstensholm, och då skall jag lyda mamma.»

«Ja ja, barn, jag skall försöka», yttrade modren, — «men du lyder ju mamma? är det inte så?»

«Åh jo, något för något, men intet för intet», sade sonen och gick bort till lilla fröken Gyllenklo, som, oskuldsfull och glad, ej

kunde ana, att den uppbjudning, hvarmed unga Fänger gladde henne, var rent af köpt för en häst.

Inne i spelrummet samtalade man mycket om det sämre folket. — «Den der karlen, som orerade», yttrade assessor Melon, «det är en grof, otäck karl; han har många år varit på Fängerska bränneriet och har förtjent bra med penningar, men ingenting förslog, ty han söp opp allt. Slutligen fick han ett arf, och det satte han in hos Fänger; naturligtvis fick han, så väl som de andre, vidkännas förlusten vid Fängers olycka — och deraf hans hämnderop.»

«Det är således en för samhället vådlig person», yttrade landshöfdingen; — «eger han något, är han i laga tjenst?»

«Nej, intetdera», svarade assessorn.

«Jaså, då döms han primo för fylleri och secundo som lösdrifvare. — Hör på, patron Fänger, ni vill väl icke ta den der Glans eller hvad han heter i ert försvar?»

«Jag? Nej, herr landshöfding», svarade denne, som skyndat sig fram då han påkallades. «Glans? nej — det är omöjligt.»

«Jaså, godt godt, vi ha ändå husrum för honom. Æmedlertid är det en horrör att se huru lasten sprider sig, i synnerhet fyllerilasten; hvart man vänder sig, ser man druckna menniskor.»

«Ja, det är fasligt», inföll Rackelhane, «det tilltar årligen här i staden.»

«Det kommer sig af den starka införseln af skånskt brännvin», yttrade patron, «det är ej möjligt att konkurrera med deras låga priser.»

«Apropos, hur högt står ert brännvin, herr Fänger?» frågade landshöfdingen.

«Jo, i parti kan det säljas till 22 sk. kannan, men det är fullt sexgradigt.»

«Ni har ett stort bränneri, en utmärkt vacker och inventiös inrättning, som jag hört; huru mycket afverkar ni i dygnet?»

«Åh blott omkring sexhundra kannor.»

«En verkligt enorm fabrikation; och hvar får ni säden?»

«Åh, herr landshöfding, den köper jag opp på många håll, och äfven en mängd potatis, hvaraf här är en öfverproduktion, som måste tillgodogöras. Om landtmanna-produkterna i vår ort ej alldeles fallit i vanpris, så är, utan att derföre vilja skryta, mitt lilla bränneri deri en verkande orsak; jag vill tro att marke-

gångspriserna i år mycket berodde på de betydligare uppköp, jag och några andra bränneriegare hafva gjort.»

«Ja, både jag och andra löntagare böra vara bror Fänger förbundne derför, ty markegångspriset var i år ganska högt», yttrade Rackelhane.

«Jaha visst, det är nödvändigt att jordens produkter tillgodogöras», sade landshöfdingen, «och derföre äro alla sådana stora anläggningar nyttiga, blott man äfven kunde förebygga missbruket af produkten; men det faller sig mycket svårt, och lagstiftaren har fåfängt stiftat strafflagar; de verkställas icke med nödig stränghet.»

Mången gång få vi höra lika visa resonnementer som detta, och vår lagstiftning tyckes ofta ej ens försöka att förebygga en öfversvämning af demoralisation, utan i stället inskränka sig till att straffa dem, som drunkna.

Uppfostran.

«Adolf är ändå», sade patronessan en dag till sin förtrogna, «Adolf är ändå bra egensinnig; jag tycker väl om, att gossen har karakter och inte låter leda sig af hvem som helst, men han är till och med egensinnig mot mig sjelf emellanåt.»

«Men», invände mamsell Skarpmesser, som kände sin frus svaga sida, «men han är så vek, blott man behandlar honom med eftergifvenhet och kärlek.»

«Ja, Gudi lof!» suckade patronessan, «i det fallet är han vek som ett vax; men han har likväl sina idéer, som han försvarar med värma, och det enda, som jag ej kan tycka om hos honom, är hans lust att blanda sig med de sämre gossarne, hans seder lida deraf, och det måste väl sluta.»

«Åh, bästa patronessan, det slutar snart; med ett förstånd, som så tidigt utvecklar sig, har det ingen fara; men det är naturligt att man ej får tröttna att rätta honom; sedligheten och det bildade sättet att vara måste innötas.»

«Det är ändå bra ledsamt att Fänger aldrig ger sig tid att sjelf handleda gossen», sade patronessan. «Det är ändå bra svårt för en mor att, så som sig bör, sköta det ansvarsfulla uppfostrarekallet, och magister Skalman är, oaktadt all sin lärdom och sin ädla karakter, kanske ändå alltför mild mot gossen.»

«Kanske», anmärkte mamsell Skarpmesser, «magister Jonsson varit mera passande.»

«Gud bevare mitt barn för den grobianen! Jag har användt den karlen, jag känner honom. — Vet Skarpmesser, han satte sig, utan vidare komplimenter, bredvid mig i soffan och, då han skulle tala med Adolf, så behandlade han honom alldeles, som om gossen varit snickarens pojke midtöfver, om ej ännu något sämre. «Du!» sade han i stället för namnet; nej, Skarpmesser, dertill var jag för klok; tacka vill jag magister Skalman, den lille beskedlige

karlen, han vet hvem han talar med och kallar gossen alltid «lilla Adolf» — och, Gud ske lof! alltid får jag höra af honom, att Adolf gör stora framsteg.»

«Åh ja», inföll mamsellen, «något för något, säger ordspråket.»

«Ja, det är allt sannt», fortsatte patronessan, «han har femtio riksdaler i månaden och i jul, strax efter examen, fick han en silfver-rakask, en silfver-rakborste och en silfver-nagelborste som dusör; men också kunde gossen sina saker så, att prosten Himmelinder alldeles förundrade sig och påstod, att det var synd att egna så stora anlag åt handeln; men det är också frukten af att gossen går privat och icke slarfvar bort sin tid bland plumpa kamrater.»

«Ja, det är visst en Guds lycka, att herrskapet har råd att låta lilla Adolf få enskild undervisning», sade mamsellen; «men oaktadt all försigtighet, så är han ändå ofta bland andra gossar, ty det ligger i hans obetänksamma ålder.»

«Förstås, Skarpmesser, men det rättas nog med tiden. Emedlertid har Fänger aldrig tid, ty han trälar, stackars man, natt och dag för att öka vår lilla förmögenhet, så mycket han kan — och jag får göra hvad jag kan.»

«Det är mycket det, goda patronessa!» inföll mamsellen; — «en moders kärlek kan allt.»

Patronessan log med tillfredsställelse åt mamsellens vackra sentens.

«Jag har», sade hon, «dock haft otrolig möda att kunna med uppmärksamhet följa gossens uppfostran, och valet af lärare var ej det lättaste. Först läste han för en student, som till och med hade med sig gossen vid akademien (jag förstår ej mig sjelf, att jag kunde lemna bort honom), men den var häftig och oresonlig mot den stackars gossen och till och med slog honom.

«Det var verkligen den enda gång Fänger satt sig emot min vilja, då jag ville ha den karlen ur huset; ty min gode man, som sjelf börjat med intet och gått i en storskola, anser stryk som nödvändigt för en gosse; jag hade emedlertid föresatt mig att genom kärlek leda det unga sinnet. Informatorn fick icke flytta — nå ja, Skarpmesser vet, att han flyttade ändå; ty efter den dagen hade han ingen lugn stund under vårt tak.»

«Ja, jag mins nog», anmärkte mamsellen, «huru allt gick honom emot, och att han sjelf sade upp och flyttade.»

«Åh ja, det var nödvändigt, om han inte skulle gjort Adolf till ett obändigt vilddjur; ty sådant retar barnets sinne, och sedan låter det ej mera böja sig.

«Sedan — åh ja, sedan kommo vi ur askan i elden, ty gossen fick gå hos den der plumphuggaren magister Jonsson; gossen klagade visst inte, men min herr magister behagade låta gossen på egen hand leka med de öfrige pojkarne; man kan väl begripa huru hans seder skulle blifva. Magistern var bjuden hit gudbevars, men han behandlade oss så sans façons, att det inte kunde märkas, hvilken som gaf eller som fick femtio riksdaler i månaden.»

«Det kan inte förundra någon», inföll mamsell Skarpmesser, «ty Jonsson är bondson, och bondfasonerna gå ej ur slägten, förr än hos barnbarns barn.»

«Åh, det kan man väl inte säga; ty på somliga tar bildningen ganska fort», anmärkte patronessan, hvars far hade börjat som dräng och hvars mor varit piga. «Gudskelof likväl, att jag slutligen träffade och lärde känna magister Skalman, det är en verkligen ädel och god menniska, och så tacksam se'n.

«Skarpmesser kan aldrig tro huru rörd han var, när han fått rakasken; tårarne stodo honom i ögonen nära nog, då han kysste mig på handen och tackade för den vackra skänken. Den var också ej att skämmas för; bara asken vägde tolf lod, en stor och stark pjes med ett stort A. S. graveradt på locket, det betyder Athanasius Skalman.»

I detta ögonblick steg Adolf inom dörren, och de begge fruntimren tystnade på en gång.

«Mamma», sade gossen, «den otäcke bokhållaren! Jag begärde bara en ny ref och ett par nya krokar, men han sade nej. Mamma får lof att skaffa mig en ny metref; ty när jag var ute för en stund sedan, så nappade en stor, stor fisk, hvad det var för en, och slet af refven, så att jag blef af med hela härligheten.»

«Och du går der nere vid ån och metar, i sällskap med alla de andra stadens barn; passar det sig för dig att stå ihop med tiggarungarne och höra deras fina talesätt? De kunna behöfva det», tillade patronessan; «ty i många af de der kojorna är kanske den fisken, pojken metar, hela middagsmålet för de öfriga; men,

Gudi lof! vårt barn behöfver det inte för nödens skull, och hvad nöjet angår, så finnes det ädlare än att meta fisk.»

«Men ser mamma», sade gossen, och hans eljest så trumpna ansigte smålog, «jag behåller inte fisken sjelf, utan när jag fått en fisk, så ger jag den åt en stackars trasig unge, som fått ingen — och då blir han så glad.»

«Hvilket hjerta, Skarpmesser!» sade patronessan. «Men», fortsatte hon, vändande sig till gossen, «det passar sig dock inte; du kan taga några slantar med dig och skänka dem.»

«Åh ja, jag vet, vi ha råd vi, heter det», sade gossen och mulnade, «men ser mamma, då jag sjelf gjort något, så är det alltid bättre, än då jag fått det till skänks; vet mamma, att beständigt lita på andra, är ej roligt, tacka vill jag att lita på sig sjelf.»

«Tacka vill jag», upprepade modren, «hvem säger så?»

«Jo, det säga alla menniskor, alla pojkar jag känner.»

«Men, Adolf, du får inte gå der nere ihop med packet, du lär dig så mycket dåligt af dem.»

«Dåligt, mamma? Inte äro de dåligare än en annan, fastän de äro fattiga, det är raska och muntra pojkar och starka se'n, så att det förslår. Vet mamma, jag tog kragtag med Anders, han, fiskar-Olles son; men så stark han var, så slog jag honom i marken, så att han vände skacklorna i vädret.»

«Rätt vackert, jag må säga, det der är en skön skola», sade patronessan; «käre Adolf, gå inte dit ner, ty då blir mamma ledsen.»

«Och», inföll mamsell Skarpmesser i sin vanliga, skärande ton, «lilla Adolf har visst lärt sig det der: «vände skacklorna i vädret», ett rätt vackert uttryck i en bildad societet; det har han väl också lärt af lekkamraterna.»

«Åh, Skarpmesser skall tiga, hon», yttrade Adolf retad; «aldrig får jag höra annat än mammas och Skarpmessers kält och kex; jag blir så trött till slut, att jag går min väg från alltihop.»

«Kära Adolf! mamma och jag mena väl med Adolf, och veta hvad som passar sig i verlden», anmärkte mamsellen.

«Skarpmesser skall inte lägga näsan i blöt», for Adolf ut, «mig har hon intet kommando öfver.»

«Adolf, Adolf, du skall vara höflig mot Skarpmesser, annars blir mamma ledsen», yttrade modren. «Skarpmesser har rätt, du lär dig inga seder bland det der packet, det kommer nog en tid, då du sannar mina ord, då dina närvarande kamrater äro drängar och vandrande gesäller. Du skall vara höflig mot Skarpmesser och hellre tacka henne än snäsa henne.»

«Tacka! Nej, mamma, det låter jag bli», sade Adolf; «mamma och Skarpmesser pina ihjäl mig med sitt innerliga kex — vore det något, sade ni något som det vore reson med, eller då jag bure mig illa åt, så tålde jag det; så gjorde magister Jonsson. Det var reson med den karlen, och rädd var jag för honom, men höll af honom gjorde jag. Men mamma och Skarpmesser hänga sig blott vid småplock, elände, som inte är värdt att tala om: «stryk luggen ur pannan, lilla Adolf; se så, litet mera, min gosse. Du skall bocka dig djupare, då du helsar på assessor Melon. Söta Adolf, drag ned västen. Så skall du inte säga — hvem säger byxor, Adolf? De kallas pantalonger.» Och så gå mamma och Skarpmesser på från morgon till qväll, vecka ut och vecka in, år ut och år in. Tror mamma, att jag kan stå ut på det viset?»

«Men», började modren, sedan det långa försvarstalet var slutadt, «men, du ser att herrarne icke bära sig åt som du, de hafva lärt goda seder; och om de vilja ha något anseende i verlden, måste de bära sig åt på annat sätt än magister Jonsson. Hans sätt att vara kan gå an för en skolfux, som han är; jemför blott, käre Adolf, löjtnant Gyllensting och den der lunsen Jonsson, som talar vid ett bättre fruntimmer, utan att på en hel qväll säga en enda artighet, och sätt bredvid honom magister Skalman med hans blygsamma och artiga väsende.»

«Ja, mamma, men Jonsson är en bra karl, och Skalman är en kruka.»

«I Guds namn, gosse! kruka? Hvad är det för ett ord? Och att kalla din lärare för kruka, passar det sig?»

«Passar sig? Jo, mamma, det passar galant», yttrade Adolf skrattande; «men», tillade han allvarsamt, «om mamma och Skarpmesser finge råda, så skulle jag bli en riktig flickunge, en morsgris, som skulle sitta uppspetad precist som en modedocka i ett bodfönster och vara så beskedlig och pjåkig, som en mamsell.»

«Ja, Gud gifve det, min gosse», sade modren; «goda seder och blygsamhet passa så väl en gosse som en flicka. Adolf, flytta om rosen på din halsduk, den sitter på sned; som jag säger, en gosse bör tidigt vänja sig vid ett hyfsadt och städadt skick, så att han ej behöfver blygas i sällskaper. Men, min Gud, ser jag rätt, sulan är lös på din ena stöfvel, och så går du der nere på stranden, kanske du till och med är våt om foten?»

«Ja, mamma», sade Adolf med barnslig skadeglädje, «och det så, att det säger «sqvatt» då jag går; mamma må tro, det har sig inte så noga bland pojkar, dessutom är det högsommar och vattnet så varmt som fotvatten.»

«Herre min Gud! Skarpmesser, gå ut efter ett par torra ullstrumpor; han skall byta om.»

«Och mamma tror att jag byter om?» sade Adolf och lade armarne i kors öfver bröstet.

«Ja, det tror jag, ty du är en klok och förståndig gosse, som gör mamma till viljes, då det är till ditt eget bästa.»

«Och mamma tror», fortfor Adolf i samma ton, «att jag tar på mig ullstrumpor i Augusti månad; nej tack, det blir intet af, och dessutom är jag redan torr.»

«Men, Adolf, du dör om du inte byter om.»

«Dö! jo, det låter något, att en pojke dör, för det att han blir våt om ena foten», sade Adolf.

«Men, jag befaller dig, Adolf», återtog modren och antog en allvarlig mine.

«Åh nej, mamma! låt bli det der befallandet; då tar det bättre, om mamma gråter en smula; tråkigt skall jag ändå ha. Men jag skall taga nya bomullsstrumpor på mig, om mamma skaffar mig metrefvarne.»

«Det är ju så oförnuftigt», sade patronessan, «och så går du och blir våt igen.»

«Åh nej, mamma lilla, jag skall akta mig så väl och stå på en bräda så torrt som på golfvet. — Får jag refvarne?»

«Åh ja, efter du är så envis; men kom ihåg, det blir de sista; du får ej längre gå der nere bland packet.»

«Tack, tack, min lilla goda mamma!» sade Adolf och kysste, enligt gammal ritual, sin mor på handen.

«Käre, välsignade Adolf!» yttrade modren och klappade honom, «var aldrig så egensinnig; du kan ej tro hvad sorg du gör din stackars mor.»

«Åh ja, bara mamma gör som jag vill; men hvarföre kallar sig mamma för en stackars mor? Jag tycker att mamma är rätt fet och duktig.»

«Åh, din skälm, det rår jag inte för; men jag menar, att hela min sällhet beror på ditt uppförande; jag vore olycklig i samma stund du ej hölle af mig.»

«Mamma håller jag nog af, men Skarpmesser kan jag inte tåla; hon är inte min mor, utan min mors tjenarinna, som skall låta bli det, som ej angår henne, och hålla sig i köket.»

«Men, min gosse, Skarpmesser menar så väl», invände modren.

«Ja, och så menar ni ihjäl mig, ni bägge.»

«Adolf, kom hit i min famn», sade modren upprörd, «och känn hur mitt hjerta slår af kärlek för dig, min enda skatt på jorden, mitt enda hopp, min enda glädje.»

«Åh ja», yttrade Adolf, värmd af modrens kärlek, «mamma menar nog väl, men Skarpmesser vill bara ställa sig in hos mamma med sitt kex; mamma vill jag inte göra emot, bara mamma inte gjorde dessa beständiga anmärkningar, som plåga mig som ett skoskaf; har man det, mamma, så tar man hellre af sig skorna och springer barfotad, än pinas dermed.

«Jag blir sämre på detta sätt, än om jag ingen rättelse finge. Och magistern se'n, det är en kruka, som kryper för mamma, för att få rakaskar och andra skänker, men som ej lär mig något mera, än en utanlexa till examen. Vet mamma, jag föraktar den krukan; men», tillade han, «jag borde ha respekt för honom; ty vänjer man sig blott att förakta dem man borde akta, så lär man sig snart att förakta alla.»

«Men, min gode Adolf, du bör ha vördnad för din lärare.»

«Vördnad! hur kan jag ha vördnad för en eländig kruka till krypskytt som han?»

«Kruka, Adolf! Nyttja aldrig det ordet. Hör du pappa eller mamma någonsin säga så?»

«Der ha vi moralkakan igen», sade Adolf; «ja, mamma, han är en kruka och aldrig blir han annat; tacka vill jag magister

Jonsson, hans pojkar kunna något, de; och fastän han var sträng och allvarsam, så höll jag tusen gånger mer af honom än af denne krypmasken.»

«Jonsson? Nej, aldrig, Adolf; det der förstå pappa och mamma bättre än du, som ej förstår ditt eget bästa.»

Gossen skakade på hufvudet. «Nej, mamma, det är ej rätt, det borde vara på annat sätt; vet mamma, jag riktigt skäms för Jonssons gossar, de kunna dubbelt mera än jag.»

«Nå väl, Adolf, de skola kanske bli studiekarlar; men du skall, så snart du blir litet äldre, in på din fars kontor och behöfver inte deras utanlexor.»

«Men», afbröt gossen, «här är ej fråga om hvad jag skall bli, utan om hvad jag är; hvar ålder, mamma, har sin heder och sin skam, och jag skäms, då jag hör att alla Jonssons gossar kunna sin katekes och sin svenska historia och geografi bättre än jag; vet mamma, när jag märker detta, så blir jag arg på min magister, som, bara för att ställa sig in hos mamma, inte lär mig något; och så får jag heta «sidensvansen» af de andra pojkarne, då de råka mig; ty jag är så fin och uppskrufvad efter mammas smak.»

««Sidensvansen!» jag må säga; Jonsson lär sina gossar gifva hederlig mans barn vedernamn.»

«Det är ändå godt, mamma, att ha kamrater», fortfor Adolf, hvars vackra ögon glänste af smärta och ungdomseld; «det är ändå godt att ha kamrater, ty eljest går man der som en enstöring och blir ett spektakel för alla och passar ingenstädes.»

«Kamrater? Adolf! Gud bevare dig för dylika kamrater! Mera vård har jag om den moraliska och religiösa renheten i din själ, än att jag skulle tillåta dig besmittas af dylika kamrater, som med ett vedernamn tro sig kunna vanhedra dig och oss», yttrade modren, hvars fåfänga blifvit sårad af gossarnes infall öfver hennes son.

«Tror mamma», frågade Adolf, «att jag blir bättre derföre, att jag hvar söndag får sitta och höra på, hur Skarpmesser bräker en predikan ur Lehnbergs postilla? Tror mamma, att jag på det sättet blir religiös? Det är som om mamma ville lägga en dunkudde på munnen på mig, för att lära mig andas frisk luft.

«Nej, tacka vill jag, då pojkarne göra bön och sjunga sin psalm; det är något annat, än då en gammal falsk kärring sitter och snöflar om vår Herre i himmelen.»

«Gud bevars, så du talar; den fromma känslan nötes in i barnets hjerta, långsamt, men säkert», sade modren.

«Åh, det går lika litet att på det sättet nöta in religion, mamma, som att med en hårborste stryka solsken på en vägg, som står i skuggan; der blir ingenting af, om inte solskenet sjelf, faller derpå, och då behöfs ingen innötning.»

«Det var verkligen en liknelse, ljuflig och klar», yttrade mamsell Skarpmesser, som nu steg in i rummet och hört Adolfs sista ord.

«Åh ja, för den som vill begripa något», sade Adolf buttert och sprang på dörren.

«Strumporna, Adolf! strumporna!» ropade patronessan; men han var borta.

«Ungherrn blef, tror jag, ond för mitt narri», sade mamsell Skarpmesser; «jag ville visst inte såra honom.»

«Adolf har en mycket bestämd karakter, och Skarpmesser skall inte säga något åt honom, han är isynnerhet känslig för sådant. Emellertid får man lof att på annat sätt skilja honom från kamraterna på mellanstunderna, och jag skall ge min beskedlige magister Skalman mina föreskrifter; jag vet då ändtligen att han följer dem, ty han är vek, så att han låter linda sig kring mitt minsta finger.»

Detta gladde den svaga, förblindade modren, som blott hon fick befalla, ansåg allt för bäst; och om gossen misstog hon sig grymt. I hans själ flämtade ännu då och då, brännande och klart, ett behof att verka och lefva i sin egen art, att täfla med andra och öka krafterna, genom att mäta dem med andras; allt detta var honom dock förnekadt.

Hans mor och hans lärare betäckte honom med en ogenomskinlig huf, för att hindra alla skadliga inflytelser, ungefär som man behandlar en sparrisplanta; men man utestängde också hvarje ljusstråle och tvingade de groende anlagen att blifva bleka, späda, utan sjelfständighet, och lägga sig ut efter jorden, emedan det ej fanns någon sol, som vinkade dem uppåt.

Han blef således, oaktadt sina goda anlag, af en förtvinad, snedväxt och på en gång trädartad och svampig natur, ej stark nog att ej lida af hvarje yttre inflytelse, men för mycket frodväxt att kunna ändra sig. Det är i kampen mot de yttre inflytelserna, som såväl den fysiska som moraliska kraften växer; utan öfning slappas organismen, och musklerna blifva matta, spasmodiska i sin verksamhet; och utan beröring med andras passioner, utan nötning mot andras vanor och andras brister, blir själen slapp och mottaglig för mycket ondt, men litet godt.

Det är i tjocka skogen, men också endast der, trädet skjuter rätt upp i höjden och qvistar sig sjelft.

Den fria tillgifvenheten.

Vi återvända för några ögonblick till den vänliga dalen Amypura med sin å, sitt afgudatempel och sitt lilla europeiska etablissement. Det var afton, liksom då vi först sågo detta ställe. Berndt och Betty sutto ensamma i verandan. Det var den sköna flickans femtonde födelsedag; men hon var ett söderns barn, och hennes utveckling till en fullbildad flicka hade gått fort, liksom då lotus slår ut sin bladkrona på en gång ur knoppen.

Den barnsligt allvarliga blicken hade flyktat, och en lifligare eld strålade ur ögat; munnen svällde af glädje och purpur, och kinden glödde rosenrödare än förut.

Berndt Willner var en vacker, välväxt och stark yngling med nordiska, friska och öppna drag, som dock buro en viss stämpel af lindrig melankoli.

«Du är så tyst, bror Berndt», yttrade flickan skämtande; «du måtte ej tycka om att jag nu är stora flickan.»

«Ack jo, Betty, du är förtjusande.»

«Se, så artigt», fortfor hon småskrattande, «något så grannt har jag ej hört på länge. Nå, funderar du ännu på din svenska skönhet — hon som gifte sig utan att fråga dig till råds?»

«Plåga mig inte, Betty», bad ynglingen.

«Plåga, nej bevars; men det var också bra känslolöst af henne att icke åtminstone säga till, när hon ingick sitt förbund.»

«Kära Betty, hvarför talar du så der; du vet ju, att jag ej tänker på den saken.»

«Men, Berndt, deri ligger ju inte något ondt; nå väl, hvarföre är du trumpen och ledsen, det finns ju ingenting som trycker dig, utom just det der.»

«Betty», sade Berndt och fattade hennes hand, «Betty, det passar dig icke att gäckas, det ligger också inte i din natur, du tvingar fram detta leende på dina läppar, du tänker ej det du säger.»

«Men hvad vill du jag skall göra», sade flickan och drog sin hand ur Berndts, «hvad vill du jag skall göra? Du är ledsen, du går här och ser surmulen ut, och det der är ledsamt, förstår du. Vi tre europeer, som blott hvarje halft år se någon hvit, och då vanligen blott handelsagenter och dylikt folk, vi behöfde att hjelpa hvarandra att ej ha ledsamt.»

«Ack, Betty, om jag kunde säga dig», sade Berndt, — «men du är mera främmande för mig nu än förr.»

«Ja, ser du, det kommer sig deraf, att jag är stora flickan, och det går inte an, att vi nu anse hvarandra för barn.»

«Nå väl, du kan ha rätt; men, Betty, jag kan ej vara annorlunda än jag är.»

«Men, käre Berndt, du är hemsjuk; res hem då, om du tycker att här är tråkigt; men», tillade hon vekare, «kom ihåg oss likväl.»

«Du vill således att jag skall resa?» frågade Berndt. «Hvad, Betty, du vill att jag skall resa?»

«Ja», svarade hon dröjande; «om du vill så, om du ej kan vara lycklig här, så res, Berndt.»

«Och du skulle gerna se det?» frågade Berndt med en lindrig darrning på rösten.

Betty teg.

«Svara, Betty.»

«Jag bör inte svara dig», sade flickan och steg upp för att lemna verandan.

«Betty», bad ynglingen, «blif qvar! Kanske detta ögonblick är det vigtigaste i mitt lif. Stanna — säg! Vill du att jag skall resa?»

«Nej, Berndt, det vill jag inte», sade hon ändtligen med en djup suck.

«Tack, Betty, jag blir qvar; men det finnes ett som trycker mig; jag skall säga dig det.»

«Hvad? Jaså, nu vill du ändtligen tala», smålog flickan; «nå, hvad är det då?»

«Hör du, min bästa, min goda flicka», började Berndt, «det finnes två olyckor som trycka mig: det ena är att jag heter Willner — och den andra att du är rik.»

«Det var en kuriös inledning; nå, vidare; jag har verkligen svårt att finna hvad det har med hvartannat att göra.»

Berndt rodnade lindrigt. «Jag trodde», började han, «att jag skulle kunna säga dig allt.»

«Det kan du också tryggt», sade Betty. — «Se så, Berndt, tala öppet med din syster, det är ju så ännu, fastän det sett mulet ut med systerskapet nu på ett par år. Du har verkligen hållit dig mästerligt på distans; vi hafva ej mera suttit som förr tillsammans som två goda barn; du har varit kall mot mig, ofta bitter mot min far; med ett ord, du har ej varit beskedlig, och jag har ofta tänkt: vi måste ej vara syskon.»

«Förlåt mig, Betty; jag har ansett mig pligtig att vara sådan.»

«Jaså, kall mot mig och otreflig; det måtte vara en svensk pligt, ty här hör det till pligterna att vara precist motsatsen.»

«Jollra inte, Betty! Jag ansåg det vara min pligt. Nå väl, jag är fattig, du är rik; jag heter Willner, och så heter du; din far älskar sitt fäderneslånd och sin slägt, och således —»

«Således hänger det der alldeles inte ihop, min kära bror Berndt», skrattade Betty.

«Du förstår då ingenting. Man har, din far nemligen har en afsigt; jag har ofta förstått det; han vill, för att tala rent ut, ha oss till ett par.»

Betty teg några ögonblick.

«Han vill att vi bägge skola gemensamt genomvandra lifvet, och detta blott derföre, att du har penningar, som han vill transportera på slägten. Jag skulle vara en dålig menniska, om jag ginge in på en sådan penningtransaktion; jag skulle varit ännu sämre, om jag begagnat mig af din ungdom, af din oerfarenhet för att vinna några usla penningar, som ej ega värde, emedan jag ej sjelf förtjent dem.» Ynglingen talade med värma, och sanning lågade i hans lifliga ögon.

«Säg, Betty, har jag gjort orätt?»

Flickan smålog liksom fordom och betraktade honom länge stillatigande. «Du tror således, att det är pappas afsigt? Ja, Berndt, jag tror det också; mig också har det förefallit obehagligt, denna förutsättning, den har förefallit mig som ett tvång, jag erkänner det. — Jag måste ändå slutligen tacka dig», tillade hon halft rörd, men dock ironiskt, «att du varit tråkig hela året.»

«Du förstår mig således», sade Berndt. «Ack! du sjöng om honungsfågeln, det var så sannt: «fångad kärlek måste dö». Det är ej nog, att man sticker in rosen i buren och säger: der, sug honung!

Ty snart i gyllne buren stilla
de begge sofva uti frid;
och död smaragden var, den lilla,
och rosen vissnad låg bredvid»,

upprepade han; «det var, som om du den gången sjungit en siarsång hur det skulle gå, om vi uppfyllde din fars önskan.»

Bettys uppsyn var allvarlig, och öfver de sköna ögonen hvilade ett drag af smärta, som hon förgäfves ville dölja. «Du har rätt, Berndt; men vi äro fria begge, och då vi nu — då vi nu inse», tillade hon efter ett djupt andetag, «att vi begge skulle bli olyckliga, att visans spådom skulle slå in; — nå väl, vi behöfva ju det icke — du är fri, och jag också.»

«Ja, Betty, du är fri, du får göra som du vill», sade Berndt med ett eget uttryck; «kom ihåg, att jag icke gjort ett enda steg för att tvinga dig, för att begagna mig af tillfället; att — med ett ord, du är fri.»

«Och du, Berndt?» frågade flickan.

«Jag? Jo, Betty, jag skall aldrig begagna mig af din fars vilja; fattig kom jag hit, fattig får jag resa härifrån; men det är bättre, än att du skulle bli tvingad att ingå en förbindelse, som var dig påtvungen.»

«Tack, Berndt, du är ändå min gode, min ädle bror», sade flickan och strök, som för ett par år sedan, då hon var barn, hans lockar ur pannan; «vet du, Berndt, jag håller riktigt af dig för dessa orden.»

«Tack, Betty! Du förstår mig då», ropade han och fattade henne om lifvet.

«Nå nå, Berndt! Så der bruka ej syskon göra. Men låt nu allt vara bra igen, var nu som förr och frukta ej att förgripa dig på min fria vilja. Har pappa någonsin nämnt något om en förening mellan oss?»

«Nej, ej egentligen, men det har tyckts som om han tagit den för afgjord. Det har smärtat mig hvar gång han har sagt: «efter min död skall du sköta allt detta, studera dig in i saken»

— och han ville väl aldrig, att jag skulle bli din tillkommande mans inspektor, och således . . .»

«Och således skulle du bli min man», inföll Betty och drog på munnen; «ja, pappa har äfven låtit mig förstå, att han gerna ville se, att du och jag hölle af hvarandra, som syskon, förstås; men det kunde väl ej fortfara evigt.»

«Och hvad tänkte du då?» frågade Berndt allvarsamt och forskande.

Betty betraktade honom några ögonblick lika allvarsamt. Slutligen spelade ett smålöje öfver de runda läpparne, och hon sade: «ja, jag tänkte — det står i vida fältet, om han vill ha mig och jag honom.»

«Jaså, du tänkte «det står i vida fältet».»

«Ja, kära Berndt, det tänkte jag; och det är ju precist det och intet annat du vill.»

«Ja, du har rätt, syster», sade Berndt något förlägen öfver sitt allvar; «med ett ord, vi äro, Gudi lof, fria begge två; penningspekulationer skola åtminstone icke sammanläsa oss.»

Nu inträdde Thomas Willner. «Nå, så ser jag då ungherrskapet helt förtroligt tillsammans! Har herrskapet blifvit bekanta först nu?» sade han skrattande.

«Ja, pappa, jag känner Berndt nu bättre än förut.»

«Och jag Betty», sade Berndt.

«Det der låter rasande lofvande», sade Thomas och betraktade dem begge med glada blickar. «Jag har verkligen varit ledsen öfver att ni tycktes med hvarje dag aflägsna er mera ifrån hvarandra; ett par syskon, med lika namn, samlade från så spridda håll, utgörande en liten koloni midt ibland hinduerna, skulle vara som en själ; det var så i början, då ni sutto i templet derborta och fantiserade som ett par goda barn; men alltsedan det der brefvet från Augusta, blef Berndt helt kuriös. Jag gratulerar till förändringen.»

«Vi hafva talat allvar med hvarandra», yttrade Berndt; «vi hafva kommit öfverens att vara syskon för hvarandra, men att intet intresse i verlden —», han afbröt sig sjelf, ty han fann att han gått för långt.

«Hvad vill du säga?» frågade farbrodren med en forskande blick.

«Åh jo, pappa lilla», inföll Betty, «han vill säga att intet intresse i verlden kan tillintetgöra vår vänskap; var det ej så?»

Berndt bugade sig stum.

«Nå väl, det var ju, som det skall vara», sade fadren och smålog; «varen syskon så länge — jag ser det gerna. Nå, det hade jag så nära glömt, vi få främmande i vår enslighet, en ung löjtnant Wood, son till en af mina gamla vänner i Madras; — han är anställd vid Sipojerne i Bangalore. Kommer du ihåg lille William Wood, Betty?»

«Ack ja, det var en liten vacker gosse», sade flickan, «och så artig se'n, han kan vara af Berndts ålder — tjugu eller tjuguett år omkring; det skall bli roligt att nu återse honom; han var tolf eller tretton år, då jag såg honom sist; han måste väl nu vara stora karlen.»

«Jo jo, det är väl temligen säkert», sade fadren, «man växer alltid en hel hop på de åtta åren mellan tolf och tjugu. Nå, käre Berndt, du blir icke glad; nu kan du få dig en kamrat på jagten efter tigerkattor; han skrifver just, att det är hans ärende att här i bergen roa sig med jagt. Vi skola en dag tillställa en sådan. Nå, Berndt, du är förstämd, tror jag.»

Sanningen att säga tyckte Berndt långt ifrån om den unge löjtnantens ankomst. Bettys oförställda glädje vid underrättelsen, och en och annan ur romaner hemtad dunkel idé om barndomskärlekens långvarighet for genom hans själ; men han smålog dock sötsurt och sade: «jo, Gud bevars, det skall bli rätt intressant att göra den unge mannens bekantskap.»

«Ja, jag vill tro det; en instruerad ung man», yttrade farbrodren, «en ganska skicklig ung man — han kommer en af dagarne.»

Jagten.

Löjtnant Wood hade nära fjorton dagar vistats i Amypura. Det var en ung man af vackert, fastän något stolt utseende; emellertid var han, som det tycktes, en favorit hos fadren och ej ogerna sedd af Betty; och derföre blef Berndt, som dessutom hade mycket att göra på kontoret och i fabriken, åtminstone i sitt tycke, något öfversedd.

Löjtnanten följde miss Betty på hennes promenader. Flickan klappade gerna och ofta löjtnantens stora dubbelsporrade racehund, den vackre och tappre Sultan, som lade sitt hufvud i hennes knä och betraktade henne med sina kloka ögon.

Berndt kunde, oaktadt sin oegennytta, ej underlåta att något litet harmas öfver sin unga kusins artighet mot unga Wood; och nu fann han tydligen, att han var kär i flickan, riktigt, ordentligt kär.

Förut hade han varit fri från medtäflare, och tanken att farbrodern på förhand utsett honom till den unga flickans brudgum hade plågat hans finkänsliga fria sinne; men nu förbannade han många gånger sin malplacerade stolthet och betraktade den unge hygglige medtäflaren med sneda blickar.

Ändtligen inföll dagen för jagten, och utanför landthuset stodo tre välsadlade hästar för löjtnant Wood, Betty och Berndt Willner.

En hel rad hinduer, beväpnade med långa spjut, stodo färdige att följa de unga, som i bergstrakten några engelska mil derifrån skulle jaga upp en tigerkatt. Det är en vågsam, fastän intressant jagt, och, egentligen för att skydda den unga flickan, skulle de hinduiske lansbärarne medfölja.

Flere koppelhundar gnällde i sina kedjor, och den stolte Sultan satt midt framför trappan, med blicken riktad mot dörren och öronen på halfspänning, för att invänta sin herre.

Ändtligen kom det utvalda jagtsällskapet; Betty, klädd i en nätt åt det smärta lifvet sittande jagtdrägt af grönt siden; en

liten svart hatt, nästan i form af en karlhatt, sväfvade lätt på hennes hår, som i ringlande lockar svallade kring den hvita halsen; i sin lilla hand höll hon det gyllene ridspöt, och öfver ryggen bar hon en liten studsare, inlagd med stål och silfver, en skänk af den artige löjtnanten, som sjelf klädd i en röd ridtröja och hvita underkläder utgjorde en lika vacker som afstickande kontrast till den unga flickan och hennes kusin, i dennes lätta sjömansdrägt af nankin.

Vid jemförelsen mellan dessa begge ynglingar, kunde man ej neka sin beundran åt den ståtlige, ridderlige löjtnanten, som stolt och regelmässig som en vapenhärold satte sig på sin häst, sedan han hjelpt den unga, småleende flickan upp i hennes snedsadel; men då man åter betraktade Berndt, som smärt och smidig satt på sin ystra hingst och tycktes konstlöst och utan möda liksom vara fastvuxen i sadeln, kunde man ej annat än tycka om honom; det var något så naturligt, så ledigt och likväl kraftigt i hela hans figur, att han ovilkorligt drog uppmärksamheten till sig från den styfve, prydlige engelsmannen; den ene hade lärt sig konsten på mången ridt på bergens obanade stigar, den andra på ridbanan i Madras och ridhuset i Bangalore. Det ena var natur, det andra konst.

«Farväl, pappa, vi komma snart tillbaka», ropade Betty och kastade det lätta floret åt sidan; «frukta intet för mig, med två tappre riddare vid min sida och en hel lifvakt af spjutbärare.»

Med dessa ord gaf hon sin mjölkhvita gångare ett lätt slag med ridspöt, och liksom dansande började det vackra, stolta djuret sin gång.

«Ni är vand att färdas på detta sätt, sköna Betty», sade löjtnanten och betraktade den vackra amazonen med ömhet; «lycklig den, som en gång får följa vid er sida genom lifvet.»

Betty smålog: «och på jagt», tillade hon, «på jagt efter lycka. Ser ni, löjtnant Wood, om den skall gå bra, skall troheten följa med, liksom nu er Sultan; ack! vackra Sultan, du är en ädel hund. Det var ju han som en gång räddade ert lif, då Chelingaen kantrade i bränningarne utanför Madras?»

«Ja, sköna miss.»

«Och ni älskar väl också det trogna djuret?»

«Ja, jag håller honom räkning derför; ty eljest hade jag ej nu fått rida vid er sida», sade löjtnanten litet platt.

Berndt smålog något försmädligt och tillade: «men om ni ej blifvit räddad, så hade ni kanske nu sutit på ett silfvermoln och tågat öfver jorden vid en engels, en verklig engels sida; och det hade väl dock varit bättre, utan att derföre» — anmärkte han skrattande — «vilja nedsätta Bettys värde.»

Betty betraktade Berndt uppmärksamt och med allvar i blicken, och löjtnant Wood slog af frågan med ett skämt, som troligen ingen af hans ressällskap hörde, emedan ingen svarade.

Men Betty fattade sig hastigt och vände sig med ett mildt smålöje till löjtnanten. «Förlåt», sade hon, «jag hörde ej hvad ni sade, ty i min rättmätiga vrede öfver min kusins oartighet att anse mig sämre, än en Guds engel, tänkte jag blott på att straffa honom; men», tillade hon, «jag vill öfverträffa englarne i mildhet — jag förlåter dig, Berndt, fastän det blott är en kusin man kan ursäkta för en så kallsinnig anmärkning. Vår tid är materiel, och derföre äro vi stackars flickor de enda englar som finnas.»

Löjtnanten visste ej riktigt, om dessa ord skulle vara en artighet eller en satir öfver hans uttryck; men Betty tycktes emedlertid ensamt vilja tala med honom, och Berndt röjde ej lust att afbryta deras samtal; han till och med red ett långt stycke efter dem på den smala gångstigen, som slingrade sig genom den tätväxta tropiska skogen.

Han red, som det tycktes, fördjupad i betraktande af den sköna mörka grönska, som glänste mot dem från alla sidor, och af de härliga blommor, som i skuggan spridde sin vällukt. Hastigt kröp en orm öfver gångstigen, och alla hinduerna stannade.

«Ett elakt tecken», ropade de, «vänd om, miss Betty, vänd om.»

Den sköna flickan stadnade sin häst och höll en rådplägning med sina försvarare, men snart slog hon opp med handen och ropade: «vi rida framåt, det har ingen fara.»

Således fortsattes ridten uppför afsats efter afsats, och snart var sällskapet oppe i en tät skog, belägen i en dal, genom hvilken en bäck slingrade sig.

«Här finnas de, låt kopplen gå», sade Berndt, som var den egentliga anföraren; och snart ilade de lössläppta hundarne in i snåren och började söka.

Sällskapet satt i tyst väntan, men Bettys öga uttryckte ej annat än barnslig nygirighet och spänd, glad väntan på det för henne så nya skådespelet.

Det dröjde länge, ingen af hundarne hördes skälla, allt var tyst i den mörka skogen, der de jagande, omgifne af sin spjutborg, höllo på en öppen plats mellan träden. Den trogne Sultan låg lugn och stilla bredvid sin herres häst och väntade på hans befallning att söka; men Sultan var ej ämnad att uppspåra utan blott att jaga det vilda djuret.

Ändtligen hördes på afstånd det skallande ljudet af en hund, och snart besvarades detta ljud af dem alla. Sultan reste sig upp och blef orolig; han betraktade sin herre, liksom frågande.

«Vi tåga dit», yttrade Berndt, — «jag hör på skallet att djuret gått opp i ett träd och att det är omringadt af hundarne.»

Sällskapet red nu försigtigt öfver kullfallna trän och stora stenar mot stället, hvarifrån hundskallet hördes.

Det var en besvärlig väg, och Betty anmärkte småleende: «hade jag vetat att det var så allvarsamt, hade jag sutit hemma; men får gå! nu skall man vara hjeltinna.»

«Jag sade dig dock», anmärkte Berndt.

«Åh ja, deri har du rätt, men jag trodde dig ej fullt ut, ty du vill alltid vara ensam på jagt, det vet jag; och derföre trodde jag, att litet egoism gick in i det goda rådet; förlåt mig det, käre Berndt.»

«Jag rider något förut för att rekognosera», yttrade löjtnanten och lät sin häst med några djerfva satser springa öfver de kullfallna träden, som lågo i hans väg.

«En djerf ryttare», sade Betty till sin tystlåtne kusin. — «Wiliam Wood är en hygglig karl, eller hvad säger du?»

«Jo, en ganska hygglig karl», svarade Berndt enstafvigt.

«Nå väl, Berndt, din fruktan kan snarare än du tror bli ogrundad», tillade hon och log skalkaktigt. «Vi skola hålla vårt löfte; ingen egoism skall förena oss — det var ju så vi kommo öfverens för en månad sedan på min födelsedag?»

Berndt teg och såg bort.

«Du må tro, käre Berndt», började flickan jollrande, «du må tro att ungherrarne både i Madras och Bangalore ha reda på sin almanach, och nu skola de komma som myggsvärmar för att fria till —»

«Nog nu, Betty, det der är alltför lättsinnigt», sade Berndt retad.

«Haru så? låt mig sluta meningen, fria till etablissementet vid Amypura och pappas skinnpåsar med rupier.»

«Till dig, ville du säga», utbröt Berndt. «Nå väl, låt så vara, du är ju fri; du kan åtminstone ej säga, att jag ställt mig i vägen för din lycka.»

«Nej, det är just det jag ville säga min bäste, något häftige kusin. Klimatet har skämt bort din svenska trankilitet, du är het som ett solens barn; men allvarsamt sagdt», tillade hon med en min, som motsade hennes ord, «tro mig, jag blir nog mycket firad nu en tid bortåt, ända till dess jag afsättes från min englarang och sjunker ner till fru N. N. — en stackars varelse, som ej engång får behålla sitt egna ärliga namn.»

«Hvarföre skall du plåga mig med detta fördömda prat!» sade Berndt; — «vi hålla ju på att rida rasande.»

«Jaså! du plågas?» sade Betty. «Men huru skall det då gå med det systerliga förtroendet, är du ej min bror?»

«Jo, Betty!» svarade Berndt, «jag är din bror; ja», upprepade han och höjde liksom med våld upp sitt hufvud, och såg den sköna flickan in i ögonen — «jag har lofvat dig att vara din bror, och jag håller mitt löfte.»

Betty betraktade länge sin kusin, som glödande af sinnesrörelse stirrade på henne; leendet försvann från hennes mun, och de tänkande ögonen slog hon ner mot jorden, liksom hon blygts att se på honom. «Ja, jag vet, du är min bror — tack för det, gode Berndt.»

Nu stördes de af löjtnanten, som kom tillbaka med underrättelsen, att djuret lägrat sig mellan tvenne grenar högt uppe i ett mangoträd, och att man blott behöfde skjuta. «Skjut, sköna miss», sade löjtnanten och hjelpte henne med studsaren, «lägg till ögat och skjut åt vilddjurets hufvud.»

Betty darrade något, då hon der oppe mellan de rika löfmassorna såg ett par vilda, blodsprängda, grönglänsande ögon gnistra mot sig och fixera sig på henne. Hon sköt — men bom. Djuret röt förskräckligt och kröp som en katt längs en gren, som låg utsträckt åt det håll, der flickan höll på sin hvita gångare. Löjtnanten sköt, men äfven bom.

«Rygga med hästarna!» ropade Berndt. «Tigerkatten är nu så nära, att han med ett hopp kan komma ner på er.» I detsamma ryckte han flickans häst i betslet till en våldsam rörelse bakåt.

Löjtnant Wood befallte lansbärarne sluta sig omkring den unga flickan, som något blek satt på sin häst som ett skrämdt barn.

Berndt höll nära under grenen, der odjuret doldt mellan qvistar och löf smög sig fram, oåtkomligt för alls skott. Det var tydligt, att djuret tagit sigte på den unga flickan, som först sköt, och nu med ett djerft hopp från den långa grenen ville hugga sina klor i sitt offer.

Hinduerna, som redan förut varit modfällde, stodo der darrande; ty enligt deras tro skulle en offras, innan vilddjurets hämnd var mättad, och först sedan kunde de qvarlefvande bli lugna.

Löjtnant Wood laddade väl sitt gevär, men på hela hans ställning såg man, att han var ovan vid uppträdet; blott Berndt satt lugn och utan oro i de vackra dragen, och höll sin häst stilla och sitt gevär i ordning. Ändtligen hade djuret hunnit så långt ut på grenen, att den svigtade; Berndt såg, huru det kröp tillsammans för att göra det afgörande språnget.

«Rygga, Betty!» ropade han ännu en gång, «se så, det är nog.»

Betty höll dock stilla. Hennes ungdomliga ansigte var blekt som marmor, men de sköna ögonen voro ej fästade på odjuret, utan tycktes liksom vara med en magnetisk kraft fixerade på Berndt, som lugn och med glad uppsyn stod färdig att skjuta.

Ändtligen hade vilddjuret samlat sig och skulle just taga fart, då Berndts skott small af, och tigerkatten föll ur trädet med ett slags hopp, en återstod af den kraft han ämnat för språnget.

I det ögonblick han störtade ner, ryggade alla jagthundarne tillbaka under ett svagt morrande; de visste huru fruktansvärd deras fiende var, äfven efter sitt fall; men den ärlige Sultan förstod ej detta; utan rusade fram för att angripa sin fiende. Han tyckte kanske, att det ej passade honom att blott skälla, han ville äfven handla, och derföre skyndade han sig fram och grep det sårade djuret med sina väldiga tänder i strupen; men med sina skarpa klor högg det sig fast i den trogne Sultans sidor, och med ett smärtans skri störtade det ädla djuret under odjuret.

Allt detta var ett ögonblicks verk, och lika hastigt stod Berndt på marken och anföll djuret med sin välslipade jagtknif. Hindu-

erne, slafvar af naturen, vågade ej ändra sin ställning, utan stodo omkring sin herrskarinnas hvita gångare. Snart föll tigerkatten tillbaka; hans skarpa klor drogo sig långsamt in i de ludna fötterna, han var död, och Berndt tog honom i nackskinnet och upplyfte honom.

«Se så, Betty, faran är förbi, segren är vår», sade han lugnt och torkade blodet af sin jagtknif på det döda djurets fläckiga hud.

Sultan lefde ännu, han kröp några steg framåt, men stadnade, qvidande; blodet qvällde ur ett djupt sår i halsen, lifvets källa höll på att tömma sig.

Sultan såg efter sin herre, som nu skyndade fram.

«Tack, herr Willner», sade löjtnanten vårdslöst, «min Sultan fick sitt banesår af det gemena djuret. Sultan höjde sig på frambenen för att nå sin herres hand, blodet sprutade på hans blanklädersstöflar.

Löjtnant Wood lutade sig ner och betraktade såret med kännaremin. «Hals-pulsådern är skadad», sade han lika lugnt, som om hans vagn gått sönder och han sagt: fjedren är brusten. Sultan slickade hans hand och sjönk qvidande ner; några ryckningar — det var slut.

Betty hade, sedan vilddjuret var dödadt, vändt sin blick från den fasliga scenen; hon skakades af en frossa, som genomflög hennes sköna lemmar. «Gud, Gud! hvarföre skulle jag se detta, jag glömmer det aldrig.»

«Låtom oss rida», sade löjtnanten och satte sig på sin häst. «Hör hit, tag hit några blad och torka bort blodet på stöfveln, kasta djuret öfver en stång och låt hunden ligga. Ni har blifvit förskräckt, sköna miss», sade löjtnanten; «ni är så blek; kom, vi skola rida hem igen. Jag väntade verkligen ej så mycken fara på en dylik jagt.»

Berndt satte sig upp på sin häst, red fram och fattade tyglarne till Bettys.

«Stackars Sultan», sade Betty, «ert lifs räddare, herr löjtnant, ligger nu qvar i den olyckliga skogen.»

«Ja, det var skada på hund», sade löjtnanten och höjde på axlarne, «det var en förlust på tolf pund sterling; men man får trösta sig; det ledsammaste var att ni fann er så illa, ni kan bli sjuk efteråt.»

«Nej, herr löjtnant, jag har kraft både att fasa, att älska, och att — att — att förakta.»

Berndt red tyst vid sin sköna kusins sida, och ändtligen voro de åter hemma.

«Du är ändå min egen bror», sade Betty, när hon hoppade af hästen vid trappan, och med ett leende helsade sin far. «Allt har gått bra», yttrade hon, — «vi ha vårt segerbyte med oss, men löjtnantens Sultan, han, det trogna djuret, som en gång räddat hans lif, ligger död i skogen. Dock, det är ett lappri, man köper en sådan vän för tolf pund sterling.»

«Får jag hjelpa er upp för trappan?» frågade löjtnanten.

«Nej, jag tackar, jag är stark och rask som en hind», svarade hon småskrattande och skyndade upp för trappan, der hon föll i sin fars armar.

«Låt mig gå in snart, pappa», sade hon, «jag vill vara i fred.»

Fadren förde henne in i hennes lilla rum, och nu bröto på en gång tårarne ut, och hon gret som ett barn.

Hvarföre gret hon? Jo öfver en hunds trohet och en menniskas egoism.

Vid aftonmåltiden voro åter alla församlade, och Betty tycktes hafva kommit i jemnvigt; hennes vänlighet mot löjtnant Wood tycktes för en ytlig betraktare vara densamma som förr; men om man noggrannare forskade i hennes rena drag, såg man en skugga af missnöje hvila öfver ögonen och ett drag af smärta spela kring munnen. Det var nemligen blifvet klart för henne sjelf, att hon ansåg sig bedragen på en menniska, som hon hållit på att fästa sig vid; ty så var verkligen förhållandet med löjtnant Wood, hvars sätt att vara och utseende samt den mängd intressanta drag, han hade att förtälja öfver krigen mellan engelsmän och infödingar, småningom lockat den unga flickan till jemförelser, på hvilka Berndt Willner måste förlora.

Denne hade nemligen ingen vidsträckt hvarken erfarenhet eller beläsenhet, och hans sätt att vara hade ej denna fina politur som löjtnantens; det var enkelt, anspråkslöst och rätt fram som hela hans väsende, en trogen afspegling af en varm, något stolt och drömmande ynglingasjäl.

Men Betty hade hos löjtnanten upptäckt ett äkta engelskt drag, det nemligen att mäta allt med penningens måttstock, och

det smärtade henne, att så var; hon led af att se en ung man, hvars själ bort vara brinnande af sann kärlek för hela skapelsen, redan så klok, redan så beräknande, att han i samma ögonblick, då hans trogna vän, hans lifs räddare, fastän det blott var ett djur, dog med sin sista tanke fästad på honom, kunde värdera denna i döden trogna kärlek i pund sterling.

Löjtnanten var emedlertid långt ifrån att ana det intryck, hans sansade och kloka beräkning gjort på flickans hjerta; han ansåg en dylik betraktelse så på sin plats, att han ej kunde fatta, huru man kunnat tänka eller säga något annat; han märkte icke heller det fina, ofrivilliga minespelet i flickans ansigte, utan fortfor att öfverhopa henne med artigheter, och hennes far med bevis på sin praktiska duglighet att tillse arbetsfolk och ordna sjelfva arbetet, något som tyckes vara hans nation medfödt.

Thomas Willner fästade sig således vid den unga mannen med den slags förkärlek, som affärsmän fatta för hvarandra: ett tyst erkännande af en duglighet i ett ämne, som mest af allt intresserar oss.

Löjtnanten följde nemligen den gamle Willner omkring på fälten, besåg hans kreatur, hans bomullsfabrik; och öfverallt röjde han en öfvervägande riktning åt det praktiska lifvet.

Thomas Willner drog också sina paralleler och fann då, att Berndt, oaktadt sin duglighet och sin flit, dock hade ett mera spekulatift än rent praktiskt förstånd, att han hade en hel hop ideer, som distraherade honom och voro till skada; och dessa åsigter gjorde, att fadren gerna såg löjtnantens lycka hos dottren.

Allt var sig likt medlertid, men åtta dagar efter den märkliga jagten stod löjtnantens palankin på gården, och fyra Kulis hade lägrat sig bredvid, för att fortskaffa den glada gästen derifrån.

Löjtnantens sätt att vara syntes nu ceremoniösare än förut; med ett noggrannt afmätt och artigt småleende tog han afsked af Betty, som å sin sida tycktes rörd, något som stack Berndt i hjertat.

Den gamle Willner omfamnade löjtnanten med värma och faderlig ömhet; det tycktes, som om både han och Betty haft något att afbedja.

Då löjtnanten tog afsked af Berndt, skedde det med en ceremoniös vårdslöshet, som misshagade dem alla — och ändtligen

befallde han fram sina Kulis och reste. Betty drog en djup suck och gick in i huset, och Thomas Willner såg mörk ut.

Om Berndt varit något mera menniskokännare än han var, skulle han hafva märkt, att det var något i olag; och på farbrodrens mine och hans uppförande mot Betty, skulle han funnit, att hon handlat på egen hand och gjort något som fadren tyckt, kunde vara bättre. Och Betty röjde en slags osäkerhet, om hon handlat rätt eller orätt.

På hennes ansigte såg man ett lindrigt drag af smärta, hon betraktade ofta och länge förstulet sin far; men plötsligen höjde hon åter blicken uppåt, och hennes mine tycktes säga: «jag har gjort rätt, jag kunde ej handla annorlunda.»

Alla dessa vexlingar tog emedlertid Berndt blott för saknad efter den muntra gästen, och han behöfde hela sin själs kraft för att fullgöra sina åligganden och synas vänlig. Han lyckades till en del, men ej alldeles, och sålunda qvarlemnade den gode löjtnant Wood, som arf efter sig, en allmän missbelåtenhet, slutenhet och yttre köld i det vänliga, det förut så husligt lugna Amypura.

Försoningen.

I min barndom hade jag en liten egen rabatt i mina föräldrars trädgård, och på fristunderna, huru flitigt gick ej den lilla krattan på sandgången, och med hvilken kärlek skötte jag ej mina blommor! Der, högst på blomstersängen, stod en tät samling af den trefärgade violen, stjufmorsblomman, den var min älsklingsplanta; hvarje år skötte jag dess rötter och planterade om min lilla koloni, och blommorna blefvo större, färgrikare, af en varmare kolorit och växte allt mera rika och nära hvarandra; jag blef större och lemnade mina blommor, men glömde dem icke. Många år derefter återsåg jag min barndoms lekplats, jag väntade, att den kultur, min kärlek och min flit gifvit vildblommorna, åtminstone skulle spåras hos deras efterkommande; men på stället, der fordom den lilla sängen höjde sig, återsåg jag några få vanslägtade, bleka och förnedrade blommor, som snart utträngdes af ogräset och qväfdes af snarbindorna. Jag var gammal då, och min tanke föll strax på menniskorna, hvilka, i samma ögonblick ej kulturen fortsätter sitt verk, sjunka tillbaka i vildhet och bli sämre än de rent af vilda, emedan det enda kulturen lemnat qvar är svagheten. De sprida sig då, de växa ej mera i en tät, blomrik tufva; fattigdomen, afunden, uselheten, blindheten skilja dem, på det att de vanslägtade individerna må kunna qväfvas af den friska vegetationen, som omger dem.

I Hindostan finnes en sådan spridd och förvildad kast, utskottet af en försvunnen kultur, och den kallas Parias. Hos oss finnas de äfven, men här kallar man dem — det fattiga folket. Detta är, om man betraktar saken utan fördom, hela skillnaden.

Ett stycke från Amypura lågo, spridda här och der i skogen, några pariashyddor, hvilkas invånare vid fabriken gjorde de svåraste och af de öfrige föraktade sysslorna. I en af dessa hyddor bodde en man, som mistat sin hustru, men som hade en åttaårig

gosse qvar; man hade kallat denne gosse för Thom, till heder eller till skam, hvilketdera visste man icke, för Thomas Willner.

Lille Thom var imedlertid en liten qvick gosse, och var derföre afhållen af alla; ingen var så djerf att springa på de svigtande bambubryggorna, som här och der ledde öfver floden eller de tillströmmande bäckarne; ingen var mera oförtruten än Thom att uppspåra allt hvad som kunde glädja dem han höll af, och ingen var så liflig och så snabbtänkt som han. Thom vistades derföre vanligen i Amypura och var då en slags uppassare åt Betty, vid hvilken han i synnerhet fästat sig.

På en gång blef Thom borta; man märkte det ej på länge, och man trodde, att Thom och hans far voro på vandring, — något, som de ofta företogo sig.

Betty gick, enligt sin på en tid antagna vana, ofta ensam ut i den närbelägna trakten, som var så yppig på dessa rika naturscener ur skapelsens morgondröm. Den allmänna förstämdheten verkade också på henne; ty hon fann, att hvarken hennes far eller Berndt voro lyckliga, och hon ansåg sig vara orsaken dertill. Thomas Willner hade tydligen gynnat löjtnant Wood, och detta var orsaken till hans missnöje; Berndts åter grundade sig på misstag; hon kände sig glad i sitt hjerta öfver denna trumpenhet, men hon hvarken ville eller kunde bryta tystnaden.

Under sin vandring utmed stranden satte sig den unga flickan ned bland blommorna, hon såg tankfull framför sig, och då och då tänkte hon högt; man gör så, då hjertat är fullt och man känner behofvet af en förtrogen.

«Kunde jag älska honom», sade hon vid sig sjelf, «denne Wood, kunde jag älska honom? Borde jag då förena mig med honom? — utan kärlek? nej! — utan aktning och utan tro? nej! Och min gamle far bad mig, han älskar mig så mycket, han fruktar för min framtid.

«Framtid? hvad är det? Är det den tid, som står åter för min kropp att vegetera och vissna? eller den, som återstår för min ande att växa på? Nej, det är blott anden som har framtid. Jag gjorde honom emot, min gamle far, som lutar mot grafven.

«Stackars Thomas Willner! Du är utan fäderneslaad, och har ett enda barn, och detta älskar dig ej nog, för att offra sin

lycka för din skönaste dröm. Men nej, hon kan det icke, bed henne icke, fader! Du vet ej huru djupt det griper.

«Men Berndt» — hon smålog vid detta namn — «Berndt älskar mig, ja, det gör han; der finns ej egoism, der finns ej en själ, som hänger vid guldet — och det är detta, som skiljer oss. Min fars första älsklingsplan strandade mot främlingens finkänslighet. Han hade rätt.

«Om min far hade lyckats, om Berndt tagit min hand som ett testamente, så, han måtte varit så ren som helst, jag hade alltid tvekat om hans kärlek, jag hade fruktat, att egennyttan, att begäret efter guineerna hade varit grunden till hans medgörlighet; nu fruktar jag det ej mera.» Hon tystnade några ögonblick, men fortsatte snart sin monolog.

«Han tror, att jag förenat mitt öde med Wood; det smärtar honom, jag ser det, men han tiger.

«Att säga honom sammanhanget vore att med detsamma göra en förklaring — jag kan det icke; och om min far säger något, anser han den gamla planen ännu å bane. Han tror då, att han för min skull bör aflägsna hvarje tanke derpå.»

Flickan lutade hufvudet i handen och föll i ett stilla begrundande. Ändtligen smålog hon och steg opp.

«Nej, detta går ej an», sade hon vid sig sjelf, «detta är romaneskt och barnsligt. Hellre skall jag gå bort till hyddan der vid skogsbrynet; Thom är ej hemma, men det gör ingenting; dörren är ej låst ändå.

«Det är blott i civiliserade länder man måste med jernbom försvara sin egendom.»

Riktigt nog fann hon, då hon mellan de yfviga buskarne nalkades hyddan, dörren halföppen; men då hon hörde röster derinne, stannade hon öfverraskad.

«Du är således bättre, stackars Thom», sade Berndt Willner.

«Ja, det är bättre nu, såret är nära läkt. Tar ni mig med er till det kalla landet, der alla äro lika?»

«Ja, min gosse, om du vill; blif nu blott frisk igen.»

«Åh ja, det går nog. Finns der ingen kast i det kalla landet? äro alla lika goda? kan den ena menniskan der hålla af den andra, som bröder? är der ingen som är förbannad, förskjuten, som vi här?» frågade den lilla parian.

«Nej, min gosse, ingen; rättvisa sker alla.»

«Och när skola vi fara? Ack, hvad jag skall ha roligt!»

«I höst, blott du blir rask.»

«Åh ja, det går nog, ty jag var starkare än min stackars far. Ack! när ormen bet oss begge, så bet han honom först, och derföre gick giftet starkast in i hans hjerta; ormen var mattad af sitt första hugg och gaf mig ett svagare.»

«Ja, jag vet», yttrade Berndt.

Men gossen fortfor likväl: «Ack, herr Willner, när då min far låg död, och ingen ville gräfva ner liket, då var det ni, som tog hit ett par andra förskjutne, och de kastade några torfvor öfver honom; ty brännas få vi inte. — Ack, herr Willner! det är ni som gifvit mig mat, det är ni, som räddat lifvet på mig. Nu är det bara ett jag ville.»

«Nå, säg ut», sade Willner.

«Åh jo, det angår inte lille Thom, men visst, om jag vore stor och som ni, visste jag nog hvad jag gjorde.»

«Nå, hvad då?» frågade Willner småleende; — «ditt råd vore kanske godt att följa.»

«Jo se, jag tycker att ni skulle ta miss Betty med er till det kalla landet.»

«Käre Thom, du talar så barnsligt», sade Berndt, — «hon skall ha en annan.»

«Den der engelsmannen i röda fracken, den? Nej, herr Willner, det går inte; en engelsman skulle ha en engel? Nej, en djefvul skall han ha», yttrade gossen, och hans mörka ögon gnistrade.

«Farväl med dig, min gosse!» sade Berndt Willner och nalkades den låga dörröppningen.

Betty hade hittills stått som en bildstod; utan att vilja lyssna, hade dock hvarje ord spänt hennes uppmärksamhet; hon mera hörde med hjertat än med örat, ty det var ej orden, utan tonen i hvarje ord, som hade sagt henne så mycket. Nu, när Berndt Willner skulle gå, vaknade hon ur sin förtrollning, och hon skyndade instinktlikt att gömma sig bakom några buskar, hvilkas bladfulla grenar skuggade öfver det låga taket.

Nära derförbi gick den lilla gångstigen, och flickan försökte att blicka genom de täta löfmassorna. Hon såg då först i hvilket farligt grannskap hon varit; en Cobra, den stora giftormen, låg

nemligen i en tät ring vid sidan af gångstigen och solade sig, och ur midten af ringen stack han upp sitt platta hufvud med den svarta, klufna tungan, flämtande i den varma luften efter svalka.

Hennes ögon häftades stelt på odjuret, hvars slingrande hals svällde, och på hvilken två gula fläckar, som liknade ett par glasögon, nu kommo fram.

Hon märkte denna förändring och att ormens små grönbruna ögon började tindra, då hon hörde kojans dörr slås igen och Berndts steg prassla i det vissnade gräset.

Hon ville varna, hon ville skrika till, men hon fann, att då hade Berndt desto säkrare störtat i förderfvet, emedan han skulle framskynda. Hon teg, men ångestsvetten perlade på pannan, och dödens blekhet spridde sig öfver hennes ansigte; hon tyckte sig nära att falla i vanmakt af fasa och oro.

Berndt hade tankfull stannat vid hyddans dörr; först efter några minuter liksom vaknade han ur sin dvala och gick långsamt och med nedsänkt hufvud framåt.

Med spänd, fasansfull väntan, såg Betty honom komma; ännu ett steg, och på den drömmande vandraren kastade sig den smygande ormen, och slog sina bugter kring hans ben och letade efter någon bar fläck, der hans gift kunde komma in i blodet. Berndt försökte att, som ormtjusarne i Hindostan göra, fatta djuret om halsen, men han hade knappt hunnit att lyfta handen, för att skydda sig för bettet och bemäktiga sig sin dödsfiende, förrän odjurets rörelser afbrötos och Berndt såg Betty hållande med begge sina svaga händer om djurets hals.

«Du! du här!» sade han och grep med sin jernhand utanpå hennes. «Låt mig gripa tag i ormen.»

Detta lyckades, och några ögonblick derefter låg ormen med krossadt hufvud.

«Betty!» sade Berndt, «du vågade ditt lif för min skull.»

«Tala ej derom», skyndade flickan orolig. «Är du sårad, låt mig se på dina händer, låt mig se på ditt ansigte; der, der? Nej, Gudi lof. Nå der? der är en rispa — nej, det är ej ormbett. Ack, Berndt!» ropade hon, «du är räddad. Berndt, Berndt! nu skola vi aldrig mera skiljas.» Hon kastade sina armar kring ynglingens hals. «Förlåt mig, Berndt, förlåt mig.»

«Hvad, Betty? hvad då? Förlåt mig, evigt älskade flicka! Jag har varit misslynt; och man är orättvis, då man är olycklig.»

«Nå, är du olycklig nu?» frågade Betty och löste sig småningom ifrån honom, betraktande honom småleende och åter rodnande.

«Betty! Betty!» sade Berndt, «nu kan jag ej säga hvad jag bort förut hafva sagt, om ej en barnslig fåfänga att vara fri förvillat mig.»

«Du kan ej säga», inföll Betty, «att du håller af mig, Berndt, ty jag är förlofvad med en annan, är det ej så?»

«Tala ej om detta ämne, Betty!» bad Berndt; «tack imedlertid, ädla, älskade flicka.»

Betty hade återvunnit hela sitt mod och sin sinnesspänstighet; förskräckelsen var öfver, och man har aldrig lättare att falla i löje, än straxt efter en väl öfverstånden fara. Hon småskrattade åt Berndts mörka tankar.

«Men, Berndt! om jag nu icke vore förlofvad, om jag ej ville ega en man, som värderar ett djurs trohet i pund sterling och således sin hustrus kärlek i guineer, — hvad skulle du då säga?»

«Ack, Betty! allt, allt; jag skulle fråga dig —»

«Och jag skulle svara ja», inföll flickan.

«Betty! Betty! gäckas inte; är du fri?»

«Åh ja, si så der temligen», smålog flickan; — «men jag tycker ej om friheten, utan vill blifva en mans tjenarinna, som det heter i bibeln.»

Berndts lynne bytte genast om färg, och på hemvägen öfverlade de unga redan huru de skulle inrätta sitt hushåll; ty att Thomas Willner skulle bifalla, var så gifvet, att de ej ett ögonblick tviflade derpå.

«Vi låta i Madras göra oss förlofningsringen i form af en orm, det är evighetens symbol och ett minne af denna stund.»

«Ja, och så taga vi Thom till oss, ty han var ändå den oskyldiga orsaken i att våra ögon öppnades», inföll Betty. «Han skall bli min lilla jokej, han skall följa oss öfverallt.»

«Ja, Betty; vi skola försona honom med menniskorna, den förskjutne, hvars kast, som slafvar göra, hatar hvarandra inbördes; han skall följa oss.»

Så öfverlade de unga, och när de kommo hem, gingo begge in till Thomas Willner och berättade, som ett par yra barn, händelsen med ormen och ändtligen efter många preludier sjelfva resultatet.

«Kom hit, min flicka», sade gubben, «du rodnar så starkt; hvarför det? Låt vara att Berndt är en underlig kurre, en menniska med en hop fördomar mot penningen; nå väl, det må han vara; det finnes många nog ändå, som hafva fördomar för penningen. I kunnen gagna med det jag samlat. I kunnen gagna många, blott I kommen i håg, att penningarne ej äro annat än samladt arbete, och att endast arbete kan förränta dem.»

Fabriken.

Straxt vid tullen i W. ligger traktör Törsténs värdshus, med sin bjert målade skylt, der en bål står afbildad mellan två gyllene drufklasar.

Det var en höstafton samma år, då, efter vanligheten, vid sextiden, gästerna samlade sig der, för att spela bräde och ta sig en liten «topas», eller en äkta jamaikatoddy, tillagad af svensk rom.

Gästerna voro dock ej så noga på smaken, blott de fingo plats i rummen vid ett litet afskiljdt bord och på de små ljusblå trästolarne, hvilkas ryggstöd tycktes vara jemt och rätt afpassade, om någon ville bryta af sig vekryggen.

Imedlertid var detta stadens så kallade borgareklubb, ett slutet sällskap, der endast borgare fingo vara närvarande; men hvarken personer af annat stånd eller gesäller, med ett ord, endast edsvurna mästare, fingo här inträda för att läsa tidningarne, röka tobak och spela sitt lilla parti med en likaledes borgare.

Men inom hvarje klass finnas åter underafdelningar, och derföre hade det händt, att borgareklubben bland sina ledamöter räknade blott det så kallade sämre, det vill säga det fattigare borgerskapet, hvars söner voro gesäller och hvars döttrar gingo i hushållet, hvaremot det bättre borgerskapet, hvars söner slogo sig på studier för inträdet på embetsmannabanan och hvars döttrar spelade fortepiano och dansade på de subskriberade balerna, blandade sig med stadens och ortens nobless; ty de hade en alldeles motsatt åsigt med Cæsar, och ville hellre vara de siste bland de förnäme, än de förste bland sina likar.

De skilda samhällsklasserna blanda sig med hvarandra, och fördomarne göra snart alla uteslutningar omöjliga; men tvenne elementer, som alltid förblifva skilda, emellan hvilka ingen blandning är möjlig, äro de fattige och de rike, som å hvar sin sida utgöra liksom de begge polerna af samhällets galvaniska kedja.

Hvad som är godt eller ondt, stort eller lågt, kärleksfullt eller fullt af hat, strömmar ur samhällets midt ut åt dessa begge ändpunkter, der allt godt och allt ondt visar sig och först blir förnimbart för forskningen.

Och om de begge polerna närma sig till hvarandra, sker det med ett slag, som förstör den, som i egenskap af ledare kastar sig emellan. Det är denna gnista, som dödat och förlamat så många menniskovänner, hvilka ej förmått att förena polerna, utan endast satt sig sjelfve som ledare mellan dem begge.

Det fattigare borgerskapet var således alldeles frånskiljdt det rikare, och samlade sig hos herr Törstén, som, sedan gammalt, varit värd på borgarklubben och som, oaktadt en envis hosta och en härlig aftonrodnad i sitt anlete, kunde dricka sina gäster till och hade en oöfverträfflig förmåga att hålla med alla och tänka lika med alla, utan att i sjelfva verket bry sig om hvarken det ena eller det andra, utom att hans gäster togo mycket «extra».

Det var en lördagsafton på hösten, då efter vanligheten borgerskapet var församladt på klubben; täta tobaksmoln hvirflade i rummet; kyparen sprang oförtruten fram och åter med toddyar, topaser, bränvinsglas och gaffelbitar, och från alla småbord hörde man ett oredigt sorl af samtal i politik, ekonomi, roliga historier, som belönades med skallande skratt, smågnabb och sång.

Vid ett bord i innersta rummet sutto två äldre borgare, inbegripna i ett, som det tycktes, djupsinnigt samtal.

Den ene var en medelålders man, med skarpa drag, trubbig, röd näsa och en lindrigare rodnad öfver pannan; hans tofviga, svarta hår stack upp som borst kring hufvudet, som liksom satt nedstucket i en slarfvigt bunden, något gulgrå hvit halsduk, hvilken stack af mot den urväxta svarta fracken och en buteljgrön klädesväst med dubbla slag. Det var gördelmakaremästaren konsterfarne Jeremias Knorr.

Den andre syntes vara äldre; hans hår skulle vara hvitt, men stötte något i gräsgrönt och hängde, som en yfvig grästorfva i en gammal takränna, ned öfver mannens öron; han såg för öfrigt mycket vis och förnumstig ut och saknade den friska färg, som karakteriserade hans vän, den konsterfarne gördelmakaren. Den gamle mannen satt uppmärksamt afhörande den andre, som med häftiga gester beledsagade sitt tal, och tycktes blott då och då,

genom ett mellankastadt ord, liksom pusta upp lågan, som flammade hos den andre. Det var messingsslagaremästaren Tröggren.

«Ja, som jag säger», sade herr Knorr, «farbror liksom jag bli, f—n i mitt arma hjerta, rent, rakt ruinerade och förstörda på den förbannade Hellmer; han, tjufpojken, han, jag kände hans far, kamrern, och känner hans mor också, och f—n i mig jag behöfver helsa på någon af dem, om de så sloge ikull på mig på gatan.

«Nu kommer han, Gustaf Hellmer, som de sade vara i sjöbotten för ett år sedan, hem, och flux går han in till kommersekollegium och begär att få anlägga en fabrik för messingsarbeten, och så skrifva vi till konungen och klaga.

«Kommissarien skref inlagan, som farbror vet; men tog det? Jo, vackert; Hellmer kommer f—n i mitt hjerta och sätter sig ner och gör ljusstakar, farbror, af komposition, — komposition! hvad är det, säger jag, bara skräp; jag bryter af en sådan satstake mellan fingrarne, som en kålstock, och säger, att sådant inte duger för ett rundstycke.»

«Jaha, jaha, Hellmer gör näringarne stor skada», yttrade herr Tröggren och drack litet ur sitt toddyglas, «hm hm.»

Herr Knorr reste sig upp till hälften, för att kunna vara ifrig, ty sittande blir man aldrig riktigt het. «Ja, jag säger, åt h—vete med alla fabriker och allt sattyg! Tror farbror, att någon enda menniska nu köper af mina Carl Johans knappar? Skam att tala om det, jag har sjelf gjort formen; men folk är som de vore galna; se här farbror», — och nu ritade han på bordet med en kritbit — «nu har jag i mina knappar ett *C.J.* — är det inte godt nog det åt bondlurkarne? det vill jag fråga; men så kommer den der Hellmer med sin knapp-press och slår knappar med ett C. J. så här **C. J.** — «anglisaxiskt» kan tänka, och intet enda dussin har jag sedan blifvit af med; för si, farbror, mina äro gjutna och ärligt godt som håller till domedagsotta, fast det inte är så blankt, men hans är stämpladt med hans förbannade maschin.

«Har han några gesäller? jo f—n heller; tar han någon i lära? jo f—n heller; han har bara ett dussin pojkar, som sköter allt hans skrammeltyg, och gör nu knappar och spännen och ljus-

stakar och seldonsprydnader, mera på en dag, än jag och pojken hinna med på en vecka — och för farbror har han röfvat bort kakelugnsdörrar och seldonsplåtar och flata ljusstakar: ingenting blir öfrigt för borgaren, så att den, som betalar «kontrabition» och gör rätt för sin borgerliga näring till kronan och staden, och håller gata och prest och klockare, skall gå och tigga, och en sådan en verkmästare, som den der Hellmer, skall sluka allt.»

«Verkmästare! Hvad menar Knorr med det?» frågade gubben.

«Jo, ser farbror, han har aldrig lärt ordentligt, har aldrig varit gesäll, utan har lärt sin konst i England och Frankrike, liksom vi inte kunde göra knappar innan fransoser och engelsmän funnos till; det är inte nog af att judar och andra dra in i riket allt möjligt skräp, för hvilket svensken får sälja sitt jern och sina bräder för en hundstyfver, och landets barn, som betala kontrabitionerna, svälta ihjäl, medan engländaren blir stinn, som en oprickad grynkorf, utan nu skall en sådan landlöpare som Hellmer komma och anlägga fabriker, som göra sakerna för bättre pris än en ärlig handtverkare.

«Ser, farbror, hvar jag ser, får jag skåda af Hellmers messingsarbeten, och förut så ville ingen menniska ha hvarken det ena eller andra; nu kan tänka ska' alla ha messing.»

«De arbeta nätt, det kan dock ej nekas», yttrade farbror Tröggren; «man kan knappt se lödningarne på deras arbeten.»

«Ja, det tror jag nog, att de spara på slaglod», inföll herr Knorr, «men så blir det heller aldrig «biståndigt», för se, det är rasande skillnad om der ligger en valk af slaglod öfver sömmen eller om han är slät — och deras mekaniska tunntappar, så fint och smergladt och tätt, det tar gudbevars; men, skrattar bäst den, som skrattar sist.»

Den gode mannen hade förifrat sig; ty han var den ende af de begge talande, som egentligen dref sin rörelse. Farbror Tröggren hade nästan alldeles lagt ner messingsslageriet och handlade i stället med bräder, så att han för sin del, fastän han visserligen klarligen insåg det riksförderfliga i att en hel hop varor nu kunde fås bättre gjorda och för bättre pris än förut, dock utan all hetta behandlade ämnet, mera som en kammarfilosof än som en folktalare.

«Men», yttrade han, sedan herr Knorrs vrede något saktat sig, och det långa talet och den deraf uppkomna hesheten botades med en liten toddy på ny räkning; «men, bror, hur är det, hela inrättningen står på aktier?»

«Ja, se det är ju också ett nytt påfund; nu slå sig en hel mängd trasvargar ihop och börja med en fabrik — en annan sak var det, om en rik man, «par exempel» herr patron Fänger, gjorde något sådant; förty han har rygg till sådant och kan ge en fattig arbetare förtjenst både med ett och annat; men se denne här Hellmer har öfvertalat en hop borgare (tage skam sådane borgare, ingen nämnd och ingen glömd, — farbror lille!), prester till och med, handelsmän och några bönder tror jag, att sala ihop några hundra riksdaler hvar till hans så kallade fabrik för messingsarbeten, och så har han hyrt in sig midt i staden, så att det är eldfara för alla grannarne för hans förbannade smältor.»

«Men sådant har ju bror Knorr sjelf haft i staden och smält många pund messing utan fara», invände herr Tröggren, «och det till på köpet i ett trähus; också höll det på att «tutta i» härom året, då formen sprack och smältan rann ut på golfvet hos dig, Knorr.»

«Åh ja, åh ja, allt kan ha sin fara», svarade herr Knorr; «men ser farbror, det är en satans skillnad mellan fem marker, som jag smälter i min lilla hessare, eller fem lispund, som de minst smälta i sin ugn.

«Också så satte sig assessor Melon och patron Fänger mot hela herrligheten, och sjelfva landshöfdingen, ty han är inte någon vän af förändringar och nyhetsmakeri; men brydde sig kommersekollegium om det? Nej, gudbevars.

«Och vet farbror, jag vet hur det har gått till: gumman Hellmer har varit husmamsell hos ett grefligt herrskap — hm, hvad heter det nu igen, han, vet jag, som talade så stort på riksdagen, hm, ja, lika godt, — och den grefvens dotter är gift med en notarie eller sekter i Stockholm, han, som sitter vid kungens protokoll, och genom honom har saken gått; ty annars hade väl kungen, som vill hvar man rätt, inte ruinerat mig och mina fattiga barn och låtit den der Hellmer sätta upp sin verkstad; men si», tillade herr Knorr hemlighetsfullt, «när saken kom för, så sade kungen: det sker inte, ty Knorren svälter ihjäl med hustru

och barn, för si kungen känner mig sedan tre år se'n, då han reste igenom och selkåpan hade gått sönder, — nå, jag lagade den och lemnade åt kungens nåd att ge hvad han ville, och så fick jag tio riksdaler ur kungens egen handkassa.

«Nej, sa' kungen «Knorren svälter ihjäl» — ja, farbror, jag har svart på hvitt från min svåger, som är skomakare och bor på Maria Högbergs gata; men då klef den der notarien fram och sade: Knorr är död och begrafven, hans höga majestät! och så gick saken igenom.

«Men si, jag är inte död och begrafven, och med Guds hjelp skall en *viss* i tidningen så beskrifva Hellmers arbete, att förtjensten skall bli lagom.

«Oss emellan sagdt, patron Fänger har lofvat att hjelpa mig, och vi få se, vi få se, huru länge den unga herrn håller på med sitt verkmästeri.»

Så bedömdes unga Hellmers industriella företag, som han, tvingad af egen fattigdom, ställt på aktier; han hade ingen borgen, utom sina ärliga ögon och sitt friska mod, och sjelf ej större kapital än sammansparade tusen riksdaler, sin arbetsskicklighet och sina armar.

Tio år förut skulle ett sådant företag varit en omöjlighet. Vårt kära fädernesland har varit skråandans sista tillflyktsort, och sent flyr hon ifrån oss; allt har blifvit stängdt inom vissa gränsor i umgängeslif, i näringar och i samhällsskick.

Det är ej längesedan t. ex. en officer ej kunde vara nära bekant med en civil karl eller en embetsman med en borgare; den ena klassen var strängt afskild från den andra.

Det var likaledes icke länge sedan, då en grofsmed icke fick laga ett lås eller en finsmed göra en hästsko, en snickare laga ett vagnssäte eller en vagnmakare göra en gardinstång; och ännu qvarstå alla dessa löjligheter i våra lagar, fastän de utgått ur våra seder.

Detta var klassernas tid, och blott småningom ha alla dessa klasser jemkat sig tillsamman och funnit, att det gifves ett allmänt medborgerligt intresse, som är högre än alla enskilda, emedan de enskilda härflyta derur, deri ha sin rot, och stå fasta i samhället.

I skråna, och förskansadt inom klassindelningens värn, växte intresset som en blomma i en kruka: snart blef krukan för trång och fullväxt med rötter, och den tvingade växten gaf hvarken blomma eller frukt, åtminstone blefvo de omogna och små, och hela det väl bevarade intresset lopp fara att gå ut, om den svaga krukan genom yttre våld slogs sönder; men då ett intresse växer på fri jord, kan det rotfästa sig så mycket det förmår — och går det ut, sker det derföre, att det qväfves af mäktigare och således vigtigare.

Men för att spränga isoleringarne behöfdes en ny anda, och denna uppenbarade sig som associationsanda; ett behof hos alla och en hvar att med förenad kraft göra, det ej individen förmådde. På detta sätt blef, i våra begrepp, individens skydd inom skrået och privilegierna transporteradt på hela massan, en allmän egendom, som försvaras med samfälld kraft, i stället för en enskild, som anfölls af alla.

Gustaf Hellmer hade genast efter hemkomsten sökt att bilda ett aktiebolag för anläggande af en fabrik af messing och metallarbeten, och lyckades att få några som tecknade sig; inrättningen fortgick ett år, den steg i kredit och bolaget ökade sig, förbättringarne inom fabriken fortgingo, och arbetarnes antal tilltog. Fabrikaterna voro nemligen alla af det slag, att man kunde få en hastig omsättning, och detta väckte förtroende.

På detta sätt fanns nu en mängd delegare i Hellmers fabrik, och om det fortfore, som det börjat, var det troligt, att ännu flere skulle förena sig om företaget.

Låtom oss inträda i denna långa stenhusbyggnad, som ligger utmed ån och hvarifrån vi höra ett sådant buller af maschiner och hjul; der är Hellmers metallfabrik. Det som isynnerhet bullrar besynnerligt för edra öron är hviftmaschinen, som surrar omkring i sin öppna cylinder med ett ljud, så djupt på skalan, att man ej kan urskilja tonen, ett besynnerligt ljud, som liknar flygten af en jättefluga; vid ena gafvelväggen ser ni ett stort hjul, som står i förening med hjulhuset och drifver hela maschineriet af svarf-, blåshvift-, borrstol- och hyfvel-maschin, hvilka stå utmed väggarne och äro i oupphörlig rörelse, som alla klinga och klirra och surra och fila, under det att stämpelmaschinen eller pressen med sina regelmässiga slag liksom håller takten.

Omkring tio ynglingar och gossar, klädde i lätta blusar, äro sysselsatta vid arbetet, och midt ibland dem ser ni en ung ljushårig man, klädd likasom alla de andra, och sysselsatt liksom de.

Betrakta noga denna person, som tyckes vara i öfvergången mellan yngling och man; det ljusa, lockiga håret hänger ledigt ned på hans skuldror, och i det öppna, vackra ansigtet ser ni en ärlighet, en öppenhet, men tillika någonting så förtröstansfullt och bestämdt, att ni, äfven om ni vore misantrop, skulle få en bättre idé om lifvet och tro på bekymmerfrihet. Det är unge Hellmer, enkans son, föreståndaren för fabriken.

Man såg tydligen, att den unge mannen med lif och själ omfattat sitt yrke; det var ej detta uttryck af tråk, som hvilar öfver den vanlige skråmästarens ansigte, utan en flägt af den tillfredsställelse, som skimrar på vetenskapsmannens. Också hade detta en naturlig grund; ty en fabrikation inbegriper en mängd åtgärder, en mängd olika slag af arbeten, hvarvid man ej hinner tröttna; en dylik inrättning, der hundra olika föremål beständigt förfärdigas, kan ej bli så enformig och tråkig, som då, hvilket är förhållandet med skråhandtverken, arbetsfördelningen är en gång för alla afgjord och begränsad af privilegier, som ej få öfverskridas.

Af denna orsak var Hellmer beständigt intresserad af något nytt, och arbetarne tycktes smittade af samma anda. Det är en stor skillnad, att höra en arbetare vid Motala mekaniska verkstad eller Keillers fabrik i Göteborg tala, emot att höra en mästersven vid en stångjernssmedja; den förre omtalar inrättningen och visar maschinerierna och deras produkter med en glad stolthet, nästan som om han vore sjelf delegare, och han är det, han är verklig delegare i glädjen öfver de lyckade resultaterna; — talar man åter med en hammarsmedmästare, som hela sin lefnad huggit smältor och räckt stångjern, — han är ordnjugg, ofta uppblåst af högmod öfver sitt mästerskap, just derföre, att han ingen annan mätare för förmågan har, än sin egen.

Med ett ord, bland maschinerna, genom arbetets fortskyndande och afvexling, blir arbetaren menniska, men under det enformiga, resultatlösa arbetet blir menniskan maschin.

Hellmers arbetare voro derföre alla nästan lika intresserade af arbetet som han sjelf; och när något vackert prof af fabrikens duglighet var färdigt, gladde sig alla, liksom de sjelfve delat

vinsten. Fabriken blef dem kär, de ansågo som en heder att arbeta der, och hvarje transport af metallarbeten, som afskickades, och som skulle sprida fabrikens stämpel, intresserade dem alla.

Ofta nog kom en och annan intressent, för att helsa på och se sig om i fabriken; hos en hvar väckte det rastlösa arbetet, den glada sinnesstämningen hos arbetarne och de vackra produkter fabriken lemnade, glädje och belåtenhet, och mången delegare, som i början tviflade på framgången, fann sig tröstad och lugn, då han såg huru allt lefde och verkade för ett mål.

Hellmer uppgjorde alla ritningar, konstruerade alla maschiner och skaffade alla upplysningar, som voro tillgängliga, och modellritningar från alla länder.

Hans gossar lärde sig tidigt att göra lättare linearritningar, att begripa en dylik och framställa den; och då modet och bruket, då uppfinningarne och förbättringarne aldrig hvila, blef arbetet oupphörligt nytt och underhållande. Det blef en beständig spänning, en beständig täflan med andra fabriker, hvarhelst de ock voro belägna, och det konstrika England fick sig i W. en liten, långt ifrån olycklig medtäflare i Hellmers fabrik.

Då någongång Hellmer satte fram ett verkligt engelskt metallarbete midt ibland de efterbildningar, som blifvit förfärdigade inom hans fabrik, och bad de besökande utpeka det utländska bland de svenska, smålogo arbetarne i stolt medvetenhet att försöket skulle misslyckas: och då nu de, som besökte fabriken, efter lång öfverläggning, kommo öfverens, att det eller det var det utländska, och då Hellmer visade sin fabriksstämpel på arbetet och framletade det utländska till jemförelse, och de beskådande föllo i förundran och uttömde sig i beröm, tog hvarenda arbetare åt sig berömmet, och var i sitt sinne stoltare än den blygsamme Hellmer, som visste huru ofantligt mycket som ännu felades i en täflan med industriens hemland. Detta visste åter ej hans arbetare, och derföre var berömmet och glädjen deröfver deras ostyckade egendom.

Hellmerska fabriken var de första åren ett underting i den lilla glada staden; man kunde ej begripa, huru det egentligen gick an att göra så på en gång solida och vackra saker, så der i hemtrakten; ty hos dem, så väl som hos svenskarne i allmänhet, rådde en stor misstro till allt hvad som var svenskt. Också hade man hittills, så länge herrar Knorr och Tröggren voro de ende, som

sysselsatte sig med dylikt, ej haft exempel på annat af svensk konstflit, än fuskigt gjorda och orimligt dyra arbeten, som saknade så väl elegans som styrka oaktadt allt prat om den svenska ärligheten, som ej fann sig ovärdigt att löda med tenn, då det icke kunde så noga synas, och använda dåliga metallblandningar, då färgen kunde upphjelpas med bernstensfernissa.

Hellmer var, oaktadt sin egenskap af fabriksidkare, samme anspråkslöse och raske yngling som förut; man såg honom dagligen i fabriken sysselsatt med arbetena, med sina starka händer sotiga, och med arbetsblusen ej en smula bättre än den simple arbetarens; man blef också derföre något öfverraskad, då man måste uppsöka fabrikören så der bland det simpla folket och i honom fann en till ytan vanlig arbetare, utan stolthet och utan prål.

Men då man talade vid honom, fann man snart, att man hade den bildade mannen framför sig, fastän allt hvad han sade bar stämpeln af flärdfrihet och enkelhet; man fann hos honom kännetecknet på all sann och ren duglighet, det nemligen, att han med glädje och lust förklarade, meddelade och sökte öfverflytta sitt vetande på alla.

Den sanna dugligheten, liksom det sanna snillet, gömmer ej på kunskaperne och på blixtrarne; det är den andliga fattigdomen, som räknar hvarje vetandets skärf och ej vågar meddela något åt andra; den sanna öfverlägsenheten är slösande.

Det lilla jag vet, borde alla veta, tänker en sådan, och då han tydligen finner, att hans vetenskap är för lång och för svår att af alla uppfattas, så strör han resultaterna af sina mångåriga forskningar omkring sig, emedan det just är dessa som tillhöra alla, då deremot undersökningarne tillhöra den enskilde; arbetet är den enskildes egendom, men hvad det producerar tillhör hela verlden, eller också är det gagnlöst.

Jemförde man Hellmer med hans så kallade likar, fann man en oändlig skillnad; hans kapital var hans duglighet, det var ej ett arf, ej ett lån, utan en produkt af hans eget arbete, liksom det ökades derigenom. Hans yttre svarade deremot, han var enkel och anspråkslös; ingenting förslösades för hans egen beqvämlighet, eller för att framställa honom sjelf i en mera lysande dager, han hade ingen ridhäst, smakade ej champagne, och deltog

sällan i stadens publika nöjen; tvärtom, han bodde hos sin gamla mor, åt vid hennes tarfliga bord, som han underhöll; och då han hade en fristund, uttänkte han förbättringar i arbetsmetoderne eller läste och utvidgade sina kunskaper.

På detta sätt väckte han förtroende hos sina medintressenter, som sade: «misslyckas företaget, så är det åtminstone icke Hellmers skull.» Men det misslyckades icke, och det kom sig deraf, att han arbetade för att utvidga arbetet och ej för att lefva upp det öfverskott som uppstod.

«Vet mamma», sade Hellmer, en afton, då han hade inflyttat sitt ritbord i sin mors rum, för att kunna få tala vid den gamla och ändock fortfara med sin teckning, «vet mamma, detta är en maschin för att slå knappskal med fals öfver ett annat, hvarpå märlan sitter; se här är nu formen, figuren *k k*, ser mamma.»

«Ja, Gustaf, jag ser, *k k*, jaså det är formen.»

«Ja, ser mamma, i genomskärning, och se här är den öfre stampen med fördjupningen, ser mamma?»

Ja, den der *l* — ja, jag ser; men hur kommer nu kanten inåt?»

«Jo, ser mamma, det sker genom skifvan här *m m;* nu sättes märlan i den nedra och öfver skalet ofvanpå, och så låter man skrufven slå — och knappen är färdig i ett slag; förut skulle man särskildt vika kanten; men, ser mamma, det är inrättadt alldeles som då man gör snörhål till vanliga snörlif.»

«Men, min Gud, man kan ju få fingrarne emellan», yttrade gumman; «de der maschinerna, käre Gustaf, äro visst bra, men du förderfvar dig på dem slutligen; det är ju inte rimligt att komma väl ifrån sådant, som din svarf, ditt slipverk och dylikt.»

Hellmer smålog, ty han fann att han inlåtit sig i ett för den gamla alltför ovanligt ämne.

«Åh, mamma lilla, det har ingen fara; det är ju farligt att hugga med en yxa, att åka, att ro i en båt, allt kan gå illa; men derföre får man väl inte låta bli allt det der. Men», afbröt han, «vet mamma något nytt?»

«Nej, Gustaf, hvad kan det vara?»

«Jo, ser mamma, man vill gifta bort mig.»

«Med hvem då?» frågade den gamla nyfiken.

«Jo, som mamma vet, så är handelsman Söderqvist borta vid tullen en af intressenterna i metallfabriken; gubben är en försigtig man och skulle troligen icke vågat att insätta penningar i företaget, om han icke varit god vän med salig pappa och stått fadder till mig; man kan icke begripa orsaken hvarför han insatt så mycket, och derföre har man hittat på, att jag skulle vara utsedd till hans måg, och således förlofvad med Lotta Söderqvist.»

«Nå ja, käre Gustaf», sade modren, «det vore ju ett ganska godt parti, ty Lotta är både en snäll och hygglig flicka; och så blir det nog en hel hop efter fadren, när han faller ifrån.»

Gustaf Hellmer smålog.

«Men, min mor, det är emellertid icke sannt; hvarken jag eller hon eller fadren har någonsin tänkt på något dylikt.»

«Ho kan veta?» sade mamma Hellmer, «ho kan veta; det vore väl just inte så underligt, om hon tyckte om en ung karl, med så stor duglighet och så hederlig som du är; och», tillade hon något dröjande, «hvad utseendet angår, så är du så lik din salig far, att hon nog af den orsaken — —»

«Mamma lilla, börja nu icke på med det eviga berömmet», bad Hellmer; «visst är det bra att mamma håller af mig, men att så der sitta och förgylla upp mig, låter icke bra. Men, mamma, huru det nu hänger ihop, så har jag ingen kunskap om något, fastän hela verlden anser saken som afgjord.

«Jag tycker att flickan är rätt beskedlig, och om jag vore nöjd med en hustru, som blott skulle vara en hushållerska, så skulle jag kunna våga försöket och, som man brukar, vänta på svärfars död som en lycklig händelse.

«Det är ändå någonting rysligt, att beräkna en menniskas död, som begynnelsepunkten för sitt eget oberoende; nej, mamma, arf har jag aldrig önskat mig, och om Gud ger mig välsignelse, ärfd skall den ej blifva; förtjenad skall den vara, eljest är den ej *min;* med ett ord, det finnes ingenting som kunde öfvertala mig att göra, hvad ryktet tar för afgjordt, redan är skedt; jag håller verkligen för mycket af Lotta, för att vilja gifta mig med henne utan kärlek, och för mycket af hennes hederlige far, att jag skulle vilja ärfva honom.»

«Det der är roman-idéer, lille Gustaf», yttrade modren.

«Kanske, mamma, men de äro dock min öfvertygelse. Nej, mamma, egennyttan skall ej förleda mig.»

«Men, lille Gustaf, jag såge gerna att du gifte dig, ty det är ej godt för mannen att vara allena. Vet du, jag funderar emellanåt på än ett, än ett annat, och så föreställer jag mig huru roligt det skulle vara, om du hade en liten snäll hustru, som liksom du höll af gumman och menade henne väl — och så — ja, du förstår, man kan tänka långt in i framtiden, och så — små, snälla, rödblommiga barn, som hade dockskåpet inne hos farmor, och som kunde stoja omkring mig; ty det är så tyst och tomt omkring mig när du är borta, och det är ju beständigt; det är blott om lördagsqvällarne, som nu, du sitter hos mig, eljest är du ju från ottan till qvällen på fabriken, och när du kommer hem, är du så trött, att det vore både synd och skam att tala mycket med dig.»

«Mamma vill således att jag skall gifta mig?» sade Gustaf med ett mildt smålöje, under det han såg upp från sin ritning. «Åh ja, hvarför inte, mamma lilla, blott jag finge en hustru, som jag kunde hålla af.»

«Den som söker, han finner, min gosse», anmärkte gumman småskrattande, «och tänker du efter, så har du kanske nog någon, som sitter i ditt hjerta och väntar på uppväckelse från de döda.»

«Nej, mamma, åh nej», försäkrade Gustaf; men i samma ögonblick var det liksom ett ljus gått upp för honom, och en bild framstod från fordom.

«Åh ja», sade gumman, liksom att försona den svåra misstanke hon yttrat, «åh ja, det vet jag nog, du är ingen lättsinnig menniska, som blir kär i hvarenda kjortel du ser; det menade jag visst inte.»

«Ja, det vet jag nog, mamma; men se, det kunde hända sig att den flickan, jag tyckte om, var för förnäm för mig.»

«För förnäm? för dig?» yttrade gumman något harmsen; «bevars, det är väl inte landshöfdingens fröken du tycker om, eller generalens dotter — hm, och hvilken annan som helst kan tacka sin Gud.» —

«Nå nå, mamma, nu börjar mamma på med skrytet igen», småskrattade Gustaf; «det vore väl icke just att tacka sin Gud för heller, att få en simpel arbetare, med händer så grofva som

sulläder, och som veckan i ända går sotig och nedsmord med olja och smutsig af smergel, och Gud vet hvad för smörja — och som för öfrigt ingenting har att bjuda på, intet hus, inga granna möbler, inga förnäma bekantskaper, inga relationer, och som dessutom fordrar, att hustrun skall vara lika huslig som han.»

«Jo, det är att tacka Gud för, att få en man, som har ett rent och godt hjerta och arbetshåg och hopp», sade gumman.

«Ja, kära mamma, jag vill då säga mamma en sak. Men hvad är det för buller derute; tyst!»

«Är fru Hellmer hemma?»

«Herre min Gud, det är mamsell Baraklander derute från Trattlinge. Söta mamma, öppna dörren, så att jag kommer in i mitt rum.» Med dessa ord tog han sitt lilla bord och begaf sig in i sin kammare. «Mamma, för all del säg, att jag är ute, eljest pratar kärringen ihjäl mig», bad han och slog dörren i lås.

Nästan i samma ögonblick inträdde mamsell Baraklanders stora figur.

«God afton, lilla fru Hellmer», sade hon med sin skarpa genomträngande stämma; «god afton! Förlåt att jag kommer så sent; men, Herre Gud! då man har många vänner i viken, som man säger, och så till på köpet en hel hop att uträtta, så blir man aldrig färdig förr än sent, och hinner inte med att helsa på alla sina vänner; men så, när jag kom, så fick jag se ett ljus inne hos min lilla goda fru Hellmer, och så sade jag till Petter: håll Petter! sa' jag; jag skall in till min goda vän, fru Hellmer, och se om henne stackare, som sitter så ensam, och så gjorde jag; har knappt tid att sätta mig.»

Gumman Hellmer kunde knappt få fram en enda stafvelse för den öfversvämning af ord, med hvilken mamsellen inträdde i hennes anspråkslösa boning; emellertid saktade det sig småningom, och sedan mamsellen nära dränkt gumman i vänskapsförsäkringar och hundrade gånger bedyrat, att hon ej hade tid att sitta, satte hon sig dock och frågade:

«Unge herr fabrikören är väl på fabriken kan jag tänka? der sågs intet ljus i hans kammare.»

«Ja, det kan väl hända, jag tror att han inte är hemma.»

«Jaså. Åh, herre Gud, hvad det var en glädje för mig, då jag fick veta att han lefde — och var sund och karsk — ja, min

Gud, det var en riktig Jobspost, då man sade, att han sjunkit med Amelie, och vet, min lilla goda fru Hellmer, jag blef så svag, att jag höll på att få spasmer; ty den gossen har alltid varit mig så kär, ja, herre Gud! — så kär.»

«Ja, Gud vare tack och lof», sade gumman Hellmer och sammanknäppte sina händer till en tyst bön, då hon nu påminde sig de farliga dagarne, de stormiga stunderna, innan hennes själ funnit frid.

«Nå, min lilla goda fru Hellmer, jag hör att fabrikören snart vill skaffa sin mamma en liten kär dotter. Åh ja, det var det jag kunde veta att han inte var en dåre, som gifte sig för bara ett vackert skinn, — det förgår snart.

«Det var den tiden jag också hade fagert skinn, men det tog snart slut, och hade jag inte då haft en skatt i mitt hjerta, så hade det ej varit mycket med mig. Gudi lof! jag har i alla mina dagar tänkt på ändan; ty det är ändan som kröner verket.»

«Jag vet ingenting derom», sade fru Hellmer, «åtminstone har jag ej hört det, och om det vore något, så sade min gosse det nog för mig.»

Mamsell Baraklander smålog satiriskt.

«Deri tror jag att lilla mamma bedrar sig; hjertats affärer äro Gudbevars så heliga, att man ej upptäcker dem för någon; tag reda på skeppets väg i hafvet, ormens väg på hälleberget och en ung mans väg till ena pigo — nej, min lilla fru Hellmer, jag tror fabrikören om allt godt, men inte tror jag, att han förtror mamma sina kärleksaffärer. Men bekymra sig inte derom, det är en hygglig flicka, och rik flicka, och galant flicka, och står min själ och salighet inte barskrapad, när hon går i brudsäng.»

«Men, min Gud, det skulle väl jag hört något om», sade fru Hellmer nära stött.

«Åh, det kan väl hända, att en och annan vet det bättre. Jag skall i förtroende säga fru Hellmer namnet; men nämn intet ord efter mig — intet efter mig — jo, ser frun, det är Lotta Söderqvist. Se, gubben är gammal, och när Herren kallar honom, som inte kan vara långt till, ty han har gikt i hela kroppen, så ärfver hon en tunna eller så der omkring.»

«Ja, jag har hört den historien», sade fru Hellmer kort, «men den är alldeles osann.»

«Osann, jag ber ödmjukast, jag är ganska väl underrättad», invände mamsellen; «också vore fabrikören inte rätt klok, om han inte tog emot, om det så är Guds vilje; åh, mamma skall snart få sig en liten sonhustru och små barnbarn — hä — det skall smaka något. Emellertid», återtog hon, då fru Hellmer ej svarade något, «emellertid så var det en himmelriks gerning, att inte det prestfolket, Willners, vet jag, fick innästla sig med fabrikören; och fru Hellmer kan aldrig tro hvilket spektakel der blef, då jag kom att nämna ryktet om herr Hellmers olycka.

«Mamsell Augusta blef hvit som ett lärft och sjuknade af sorg. Det sågs tydligen, att hon haft sina uträkningar, och sjelfva pastorskan blef blek om näsan, ty hon vill för all del att hennes dotter skall få en man.

«Emellertid var det inte Guds vilja, och herr Gustaf var för klok att röra in sig i en fattig slägt, som ingenting haft och ingenting har och ingenting kan få. För löjtnant Stålsköld bär det väl ännu uppe, men huru länge, det vet Herran allena. Hans fåfänga fru, som Gudbevars blef en hennes nåd ifrån att vara en simpel komministerdotter, vet aldrig huru hon skall bära sig åt att förstöra honom stackare, som just är ett beskedligt sjåp.»

«Ja», sade fru Hellmer, «Augusta har alltid varit en god flicka; men någon uträkning på min son tar jag henne fri ifrån. Gustaf och hennes bror hafva varit skolkamrater, och Gustaf var i sin barndom en gång derute och botaniserade, hette det, fastän jag nästan tror, att gossarne mera roade sig med att meta i sjön och äta smultron och grädda — det är allt.»

«Ja visst, Augusta är nog en liten snäll unge, men det är gifvet, att hon fattat tycke för herr Hellmer, och Gud vet», tillade mamsellen hviskande, «om han inte också förgapat sig litet i henne, ty det är ett vackert skinn; ja, det är det.

«Också när en flicka lockar och låter förstå, att det ej är så farligt att tala och frågan är fri, så kan det lätt hända, att en obetänksam yngling säger mer än han vill — åh, det är så naturligt, men —»

«Jag hoppas att mamsell ej vill säga något, som sårar Augusta Willner; det är en alltför hederlig flicka, att —», sade fru Hellmer med mer än vanlig hetta.

«Åh nej, Gudbevars, jag håller af det barnet som min egen köttsliga syster; men se, min lilla fru Hellmer, ungdomen tänker ej längre än näsan, och så kan det hända, att hon gifvit anledningar utan att vilja det.

«Men hvad var det jag skulle säga? Jo, det kan nog hända, att unga herrn för ett ögonblick tyckt om flickan och hon vipps fattat sina tankar, nog af, hon höll på att bli galen af sorg, då hon hörde hans död, och af glädje då hon hörde honom räddad.

«Hon till och med tycktes hafva blifvit stött på mig derföre, att jag så oskyldigt kom att nämna olyckan; och således hände det sig, att hon, sedan underrättelsen om hans räddning kommit, råkade mig på en visit jag gjorde på Thorstensholm och gick rakt fram till mig och sade:

««Mamsells olycksprofetia var osann, unga Hellmer lefver.»

«Åh ja, det visste jag förut, men jag tänkte: lefvande eller död, så får du lika mycket honom till din man, som jag; det tänkte jag vid mig sjelf, ty jag begrep nog, att en klok gosse, som herr Gustaf, nog hade andra spekulationer, än att gräfva ner sig med en fattig komministerdotter.

«Han vill framåt, tänkte jag, och skall ha ett rikt gifte och skall bli en stor man, kommerseråd och riddare af vasen med tiden, och den som har något stort för ögonen, han blandar sig ej med fattigt folk; ty der fattigdomen kommer in, kryper kärleken ut, och arbetaren har aldrig tid att hålla af hustru och barn.»

«Säg inte det, mamsell Baraklander», sade fru Hellmer; «arbetaren, som med svett och möda underhåller de sina, älskar de små, älskar dem ofta mera än den rike, som ej vet huru dyrbara de äro. Uppoffringarne föda och underhålla kärleken.»

«Åh ja, kan så vara», sade mamsellen; «men det är ändå som jag sagt, och klokt gör herr Gustaf — han får en hederlig hemgift, en hygglig hustru och ett stort arf — ty kalla svärföräldrar, säger ordspråket, äro de bästa.

«Ser fru Hellmer, när gubben Söderqvist har en torfva på näsan, det vill säga ligger i sin graf, så får han minst en tunna, kanske två; ty ingen vet hvar haren har sin gång. Men kors i alla tider, klockan är snart nio, och jag har lång väg hem; åh,

det har ingen fara; ty hästarne äro spaka som lamm och Petter säker som kungens lifkusk.

«Farväl, lilla goda fru Hellmer, låt allt vara oss emellan, intet ord till fabrikören; ty de ungherrarne ta alltid så illa vid sig, då vi fruntimmer blanda oss i deras kärleksaffärer, och dessutom skulle det låta illa, om en flicka som jag tog notis om sådant. Farväl, söta fru Hellmer, farväl.»

Gumman Hellmer fick nu den glädjen att stå och vänta öfver en qvart, innan mamsellen hade «pajat på sig» alla schalar, kappor, ytterstöflar och andra förvaringsmedel och slutligen utanpå allt sin rödrutiga skottygskappa. Ännu ett farväl, och ändtligen for vagnen.

När fru Hellmer återkom till sitt rum, var den tillslutna dörren öppen, och Gustad stod midt på golfvet.

«Det var en intressant visit, och rätt intressanta voro hennes underrättelser. Hon måste anse mamma för döf, ty hon trumpetade ut sina nyheter och sina omdömen, så att man måste vara död för att ej höra dem.»

«Jaså, du har hört dem; nå hvad säger du?» frågade gumman.

«Jo, jag säger, att jag är mycket tacksam mot mamsell Baraklander; hon har öppnat mina ögon, och med Guds hjelp, mamma får sig snart en liten svärdotter.»

«Hvem då, i Guds namn?» frågade modren bekymrad; «gift dig inte på uträkning, käre Gustaf, det blir aldrig lyckligt.»

«Jo, mamma, jag skall gifta mig på uträkning, det är naturligt. Mamsellen har anvisat mig någon.»

«Du måtte väl inte tro hennes prat om Augusta; du får inte tänka dåligt om den flickan.»

«Dåligt, mamma? nej bevars, jag är långt ifrån att förakta henne, om hon håller af mig. En så förträfflig gosse, som mamma har, en så vacker och dugtig och hederlig gosse, som mammas egen gosse, är det väl ej underligt om litet hvar tycker om, eller hur, mamma, ser jag ej rasande bra ut?»

«Nu är du alldeles befängd. Hvad menar du med detta? Jo, inte behöfver du skämmas för vår Herres skapelse, men det skall du tacka Gud för i stället att skryta deraf.»

«Nå, nu hör mamma sjelf huru illa det der skrytet låter. Tror mamma att det låter bättre, då mamma går på dermed, än då jag sjelf försöker litet grand?»

«Men, Gustaf, du är så lustig och så glad nu, jag ser på dig, att du riktigt är uppspelt.»

«Ja, ser mamma, jag tänker att gifta mig — om nemligen jag ej får en korg, ty det är naturligtvis ett hinder — jag ämnar att gifta mig på uträkning och få mig en hustru, som håller af mig, håller mycket af mig; men jag ämnar också begå en dumhet och ej bry mig om de kalla svärföräldrarne eller om gubben får en torfva på näsan; med ett ord, mamma, jag reser till Stillinge i morgon.»

«Och du vill fria till Augusta?»

«Ja visst, mamma lilla, vi skola se om hon håller af mig lika mycket på det torra, som då jag låg på sjöbottnen.»

Det hade ringt samman vid Stillinge kyrka, och folket hade samlat sig i helgedomen, hvarifrån orgelns och sångens toner ljudade ut öfver den stilla kyrkogården, der träden redan började gulna, då en schäs stadnade vid komministergården och en välbyggd ung man hoppade ur. Det var Gustaf Hellmer, som nu efter två års mellantid helsade på hos sin barndomsväns föräldrar. Ingen var hemma, alla voro i kyrkan, och han gick dit.

Det var i Stillinge en temligen ovanlig händelse att så der på höstsidan se någon främling i kyrkan; om sommaren deremot kommo ofta nog hela karavaner af stadsboar dit ut, för att taga notis om landsbygden och naturen och höra en bondkaplan predika.

Gubben Willner skiljde sig i många stycken från stadspresterne, och man saknade också i hans predikningar ett helt lass blommor och ett gross haltande liknelser, som utgjorde den egentliga märgen och musten i prosten Himmelinders prydliga predikningar; men, oaktadt denna brist, hade den hvithåriga anspråkslösa komministerns enkla ord något hjertgripande och öfvertygande, som rent af saknades i prostens vackra akademiska tal.

Psalmen var nära slut, då Hellmer tyst, och med full föresats att förblifva obemärkt, inträdde i kyrkan och tog sin plats i en bondbänk nära dörren. Men man observerade snart den unga, resliga mannen, och allas ögon vändes, nyfiket spejande, på honom.

Äfven från prestgårdsbänken betraktades han forskande, och Augusta, som genast igenkände honom, slog ned ögonen och satt

sedan hela tiden och förargade sig på sig sjelf, att hon ej med nog uppmärksamhet kunde afhöra predikan.

Hellmer deremot var, sedan en lätt känning af verldslig kärlek lupit genom hans själ, åter i jemnvigt och uppmärksam; ty han, liksom alla praktiska, klara och rena lynnen, hade denna förmåga att lätt och utan många oscillationer återtaga sin moraliska och intellektuela ställning; det beror på hvar tyngdpunkten ligger, om dallringen skall fortfara länge eller upphöra snart.

Hellmer afhörde således hela predikan med lugn och andakt; icke en enda tanke grumlade sig för honom, intet enda ord flög bort ohördt, hela hans själ omfattade nu det heliga ordet, liksom eljest hela hans själ omfattade hans arbete eller, i en vekare stund, hela hans själ upptogs af kärlek till sin gamla mor eller till den flicka han tänkt sig som sin.

För hans kraftiga natur hade hvarje stund sitt ändamål. Skulle han vara glad, var han det i sitt hjerta, och ingen skugga, ingen hemlig smärta trängde sig mellan glädjen och honom; var det allvar, så var han också allvarlig i hela sitt väsen och i hvarje tanke, och intet joller skimrade öfver ämnet; skulle han arbeta, så arbetade hela hans själ och hans hand lika flitigt för samma ändamål; och skulle han älska, så skedde det lika helt, lika ostördt och lika varmt, som om ej någon kärlekslös, någon kall praktisk verklighet funnits till.

Händelsen gjorde, att ämnet för predikan var «Enkans Son». Hvarje ord tycktes liksom träffa Hellmer, som också hade blifvit uppväckt från de döda; och då predikanten beskref underverket och talade om trons makt, då såg den gode ynglingen opp mot himlen och tackade Gud för sin mor, och för den fasta tro hon inympat i hans hjerta, då han var barn.

Augusta betraktade honom noga i detta ögonblick och tyckte sig se en ren Herrans engel, med det ljusa, lockiga håret öfver sin panna, med fromma ögon blicka mot fadrens tron.

Detta uttryck återgaf den stackars oroliga flickan sitt själslugn. Den lugne mannen meddelade sin frid åt henne, som förut i en ovanlig själsspänning beständigt tänkt: hvad vill han här? kommer han till oss?

Emedlertid var det nu liksom alla dessa tankar på en gång flyktat, liksom imman på ett glas försvinner, då glaset blir var-

mare än den omgifvande luften; ty då själen är varmare än hvardagslifvet, slår den ifrån sig all den imma, allt det orena, som sväfvar i dess atmosfer.

Predikan var slut, och när folket troppade ur kyrkan, närmade sig Hellmer pastorskan och sade: «moster förlåter mig väl, att jag kommer sjelfbjuden?» Det var naturligt att svaret blef gynnande; men pastorskan blef dock något mörk i hågen, ty middagen var så simpel: blott kokt fårkött med stufvad potatis samt kål.

«Det går aldrig an», hviskade hon till Augusta, «vi få lof att laga till en slinkrätt, litet plättar eller något dylikt, åtminstone, om intet annat hinnes med, fattiga grefvar» (en rätt som, i parenthes sagdt, består af i grädda uppblötta skorpor med lingonmos); men Augusta hörde icke ett enda ord af modrens bekymmer, emedan Hellmer på hennes andra sida talade om då de sist träffades.

Den stackars flickan var mer än tillbörligt förlägen; ty hon var öfvertygad, att mamsell Baraklander icke, som det heter, «suttit på» den verkan underrättelsen om Hellmers död gjort på henne; han kunde till och med sjelf hafva hört det, och det vore då en evig skam.

Augusta rodnade derföre nästan vid hvart ord, och talade och svarade så verkligen enfaldigt, att det behöfdes att vara kär som Gustaf Hellmer för att ej märka det.

Sjelfva pastorskan kunde ej uraktlåta att göra några anmärkningar deröfver, hvilket åter gjorde saken hälften värre än förut. Så snart de hemkommit, fick Augusta en så tydlig hviskning af sin mor, att hon måste skynda ut i köket; men detta hade knappt skett, förr än pastorn också kom hem.

Oaktadt alla fruns vinkar och blinkningar bad han gästen välkommen och att taga plats vid bordet, och det blef således ingen annan utväg än att inhibera plättarne och återkalla Augusta.

«Men, min Gud, lille Willner, du skulle väl ändå komma ihåg, att vi ha främmande», sade pastorskan i halft skämtande, halft förebrående ton, — «så simpel mat, vi kunde väl ändå fått laga till något mera.»

«Åh, mor! vår gäst är en arbetare, en menniska, som gör någonting; och den sitter ej och petar i maten, utan tackar Gud för hvad det än är; hungern är bästa kryddan, och då man rest

från staden hit och sedan sutit i kyrkan hela förmiddagen, är man nog hungrig, så att fårköttet smakar och kålen blir god.»

Hellmer, som först nu märkte gummans förlägenhet, småskrattade och försäkrade, att han hemma hos sin mor och en gång, då han, som han gerna ville, fick eget hushåll, alldeles icke skulle ha det bättre.

Detta oaktadt, och till trots för alla pastorns praktiska bevis på att hungern kryddar maten, kunde pastorskan icke glömma den vigtiga omständigheten, att det var en söndagsmiddag, som var så tarflig; ty man har den fördomen, att man bör äta mest och bäst på hvilodagen, men sämst då man arbetar.

Ändtligen var den för pastorskan så pinsamma måltiden slut, och nu satte hon åter sin dotter i rörelse med kaffet; det skulle bli synnerligen starkt och bäras in i den nypolerade kaffepannan af koppar.

Gubben Willner, en i hela sin lefnadsordning mycket methodisk man, försvann snart för att på sin kammare röka sin matpipa och taga sin siesta, så att Hellmer nu hade nöjet att hafva pastorskan till sällskap.

Samtalet var ganska trögt, ty Hellmer ville tala ensam med Augusta. Tiden skyndade framåt, utan att för hans skull dröja; qvällen skulle snart komma, och mera än söndagen kunde han ej offra på sitt hjertas angelägenheter; hans pligt bjöd att alla de andra dagarne arbeta för fabrikens räkning och tillse folket; men det föll honom i sinnet, att det omöjligen icke kunde gå an att hvarje söndag resa till Stillinge, och dessutom kunde det gynnande tillfället uteblifva likasåväl då som nu.

Han var derföre något orolig och blef verkligen gladare, då den goda gumman, i sitt hjertas bekymmer öfver kaffet, sjelf begaf sig ut; ty Augusta hade förefallit henne så tankspridd och underlig, att det ej var stort bevändt med hennes hjelp. Den goda modren hade rätt. Augusta hade illa uppfyllt sitt åliggande, ty pannan hade pöst öfver, ända till bottnen, just då pastorskan, som en räddningens engel, kom till.

«Men, min Gud! hvad tänker du på?» sade hon högt, «och», tillade hon hviskande, «gör dig inga inbillningar om Hellmer; det är visst en hygglig karl, men Stålsköld säger att — med ett ord,

gå nu inte i giftastankar, hör du? — Gå in», tillade hon högt, «du gör allting bakvändt i dag.»

På detta sätt blef då Hellmers önskan uppfylld; men det var också ingen tid att förlora; han ville veta hvad Augusta tänkte, och för öfrigt fick Försynen styra.

Knappt hade Augusta kommit in och tyst och sedesam satt sig vid fönstret, betraktande den gamla hundkojan vid grinden, liksom den varit ett märkvärdigt monument från forntiden, förr än Hellmer satte sig midt emot henne.

Med sin vanliga lugna röst, och med de ärliga ögonen hvilande på flickan, sade han: «Jag kan ju tala uppriktigt, mamsell Augusta?»

«Ja, herr Hellmer», svarade Augusta och försökte att se öfverraskad ut, men slog i det stället ned ögonen och rodnade ända upp i pannan.

«Nå väl, mamsell Augusta, er bror, Berndt, och jag voro vänner och äro det väl ännu, vill jag hoppas. Jag håller af er allihop, och jag tror att ni håller af mig. Är det så?»

«Jo, ja, vi håll — vi värdera visst herr Hellmer», sade Augusta med ansträngning och plockade sönder en stackars blomma, som råkade ligga i fönstret.

«Nå väl», tillade Hellmer och fattade hennes hand, «nå väl, tror ni, Augusta, att ni skulle kunna bli lycklig med mig? jag tror det om mig, med er.»

Flickan darrade, men svarade intet.

Hellmer betraktade henne stillatigande; så skön hade hon aldrig förefallit honom. «Augusta», sade han ändtligen, «svara fritt på min fråga, ja eller nej — men genast. Nu skall ni svara, jag frågar ej mera än en gång, beräkning får ej gå in i vår förbindelse, — öppet ja eller nej; — det förra gör mig lycklig, det senare gör mig ej olycklig; ty kan ni ej älska mig, så är ni inte den, som Försynen ämnat till min hustru, och jag får då vänta eller låta bli.»

Augusta såg opp på honom, men svarade intet, men i denna innerliga blick låg ett så tydligt ja, att Hellmer ej begärde att få höra det. Han tryckte en hastig kyss på hennes hvita rena panna och reste sig opp. «Tack, Augusta, jag vet allt; jag skall tala vid dina föräldrar,»

Nu kom pastorskan in med kaffet, samtalet kom snart i ordning, och Augusta hade åter fått förmåga att tänka snabbt och uttrycka sig väl, och när pappa sjelf kom ner från sin siesta, var det ett muntert och glädtigt samtal i gång der nere hos damerna.

Gustaf begärde snart ett samtal med komministern på dennes kammare, framställde sitt ärende och fick godt hopp; men då äfven pastorskan inläts i hemligheten, fick hon en egen fysionomi och såg betänklig ut. Hon sade väl ej egentligen nej, men drog ändå på saken, så att Hellmer mer än väl förstod, att han hos henne hade föga hopp. Detta smärtade honom, ty han satte värde på den goda husmodren och kunde ej begripa orsaken till hennes obestämdhet och temligen tydliga motvilja.

Hellmer och de gamle voro som bäst inbegripna i samtal om detta vigtiga ämne, då löjtnant Stålskölds ekipage körde opp på gården och herrskapet på Thorstensholm stego ur.

Familjen hade, sedan vi senast träffade dem, ökats med en liten gosse, som bars af sin barnpiga och som, då han kom in, räckte sina små armar mot Augusta och lallade «Motter Gutta, Motter Gutta». Gossen var nu ett år gammal, en liten blåögd en, som lekte och skrattade och gret om hvartannat, och som utgjorde de gamles förtjusning.

Augusta, som sprungit dem till möte på trappan, tog den lille på armarne och började prata med honom, som i dag tycktes särdeles munter; men Stefanie såg snart, att Augusta ej var sig lik, närmade sig sin syster och sade halfhögt: «Augusta, hvad är det?»

«Han, han, den vi talade en gång om, är här», hviskade Augusta med osäker och brådskande röst.

«Hellmer? jaså», yttrade Stefanie, och ett drag af bitterhet flög öfver hennes vackra stolta ansigte; hon påminde sig nemligen, att hon förtrott Augusta allt; hon blygdes för att ens hennes syster skulle veta den olycka, som hvilade öfver hennes kärlek. — «Och nu, Augusta!» sade hon hastigt, «hur är det?»

«Ack, Stefanie, jag skall evigt älska honom, ty han älskar mig.»

Stefanie tryckte häftigt sin systers hand och vände sig bort, för att dölja det smärtsamma uttryck, hennes ögon hade. — Jag har således sagt alltför mycket, tänkte hon; — jag talade vid den tröstlösa flickan, men den lyckliga skall minnas det — hon skall

beklaga mig. Det var något i denna tanke, som djupt kränkte hennes stolta hjerta.

Emedlertid hade de gamle och Hellmer ökat sällskapet, och ingen syntes förnöjd utom pastorn, som dock, då löjtnanten helsade på honom, fick liksom en sötsur rynka kring munnen, men likväl genast vände sig till Hellmer, med hvilken han inlät sig i långa resonnementer.

Löjtnant Stålsköld syntes något besvärad af den anspråkslöse gästen, han strök på mustacherne och vred på den adliga sigillringen på sitt pekfinger; men det var dock något, som hade utseendet af högmod. Så var det också verkligen. Vi måste tänka oss in i hans karakter, för att finna orsaken.

För några år sedan, då han gifte sig, var han full af kärlek, han älskade sin Stefanie mera än sitt lif, han mottog ett gods, ograveradt och tillräckligt, han var oberoende och kunde derföre öfverlemna sig ensamt åt sitt goda hjertas ledning.

Det fanns ingenting som tryckte eller besvärade honom, och han lät tidens våg föra sig framåt, sorglös och glad. Men på få år hade affärerna gått tillbaka, hans egendom renderade ej så mycket, som var behöfligt för det komfortabla, fastän ej briljanta sätt att lefva han antagit; och det slöseri, med hvilket han i början öfverhopade sin sköna hustru, var han ej i stånd att afbryta, icke derföre att han älskade henne lika varmt som i början, utan derföre att hans fåfänga förbjöd honom att genom inskränkningar gifva henne rätt och tyst erkänna sanningen af hennes ord: «så dyrbart förmå vi ej lefva på längden.»

Då således han ej ansåg sig kunna upphöra med det en gång började lefnadssättet, och detta öfversteg hans tillgångar, var det honom allt svårare och svårare att uppehålla affärerna, utan att hans hustru eller hans svärföräldrar skulle märka förhållandet; och i samma mån hans ställning blef mera bekymrande, vaknade en idé, som förut slumrat i hans själ — adelsstoltheten. Redan förut hade han känt ett slags nödvändighet att hålla sig aflägsnad från den arbetande klassen, men detta var mera i egenskap af kapitalist och af icke arbetare.

Penningen och arbetet stå alltid i ett spändt förhållande till hvarandra, det är två hemliga fiender, som uppenbart tjena hvarandra, men hvars inre tanke är den andras fall.

Hos kapitalisten ligger således, om ej en klarare verldsåsigt spridt ljus i dimman, ett förakt för arbetet och arbetaren, såsom blott medel och icke ändamål, och hos arbetaren ligger ett slags hat till kapitalisten, som använder hans krafter och hans möda blott för att öka sin egendom.

Det var detta kapitalets dolda förakt för arbetet, som förut uttalat sig i löjtnant Stålskölds tillbakadragenhet mot alla dem, som kunde kallas arbetare; men i samma mån hans förmögenhet sjönk, växte bördsstoltheten opp i stället, och han drog sig nu icke tillbaka egentligen för arbetaren, utan för den ofrälse.

Det var denna instinktlika fruktan för beröring, som gjorde att löjtnanten, en menniska eljest långt ifrån högmodig och af ett godt och redligt sinne, lik en sensitiva drog sig tillbaka för Hellmer, som i sin person, med sin trygghet, sina kunskaper och sitt enkla sätt att vara liksom var en representant af arbetets ära och arbetets förmåga.

Det som ögonskenligen besvärade löjtnanten var, att Stefanie med vänlighet och nästan systerligt deltagande sysselsatte sig med att samtala med Hellmer och att svärfadren med så ovanlig vänlighet bemötte denne unge man, som, enligt löjtnantens tycke, dock ej var annat än intressenternes verkgesäll.

Pastorskan gick som på glödande kol, innan hon fick tala i förtroende med Thorsten; ty hon hade ensamt fästat sig vid honom, och ansåg familjen liksom en smula upphöjd öfver andra komministerfamiljer genom förbindelsen med Stålsköldska slägten på Thorstensholm.

«Vet du hvad?» hviskade hon hemlighetsfullt då de voro i enrum. «Han — den der Hellmer, har friat till Augusta.»

«Jaså, jag kunde just tro det; nå, Augusta är väl klok och förståndig; inte kan hon sälja sig till en person, som skulle låta henne skura messingsljusstakar åt fabriken», yttrade löjtnanten med ett vårdslöst skratt.

«Jo bevars, hon vill ha honom, pappa tycker om honom, och den enda, som har vettet i behåll, är jag. Min Gud, gossen är bra, men han är ju ingenting och kallas ju ingenting — fru fabrikantskan, Gud bevare mitt barn att få en titel, så att man ej kunde nyttja den.»

«Åh, hon kan ju gerna kallas fru messingslagerskan och fru gyllmakerskan eller något dylikt», sade löjtnanten; «men, mamma lilla, saken är svår att hjelpa, då både pappa och Augusta äro för den; och här är ej annat att göra, än att mamma håller emot så mycket som möjligt, fastän det troligen ej lyckas. Emedlertid, mamma, vill jag ej veta af den förbindelsen, och på brölloppet komma vi icke.»

«Herre Gud fader», sade gumman, «jag trodde väl aldrig att jag skulle få en sådan sorg af Augusta; men förstånd är ej att vänta af de unga, när de äro kära. Jag kan ej göra annat än sätta mig emot, men du känner pappa: hvad han vill, det vill han med besked.»

«Ja, jag känner nog det», yttrade Thorsten och strök opp det redan tunna håret öfver hjessan.

«Ja, du skulle blott hört i middags», återtog gumman, — «karlen var vild främmande, men pappa ville inte vänta en enda smula på maten, utan bjöd honom straxt att sitta ner; jag höll på att skämmas ögonen ur mig, men hvad brydde sig pappa om det? jo, lika mycket som om att jag håller af dig och lilla Stefanie; pappa är ej mera nöjd med er för det.»

«Ja, mamma lilla, pappa må tänka hvad han vill, jag skall alltid vara lika mot Stefanie.»

«Gud välsigne Thorsten», sade pastorskan och klappade honom; — «men du har ingen tröst att gifva.»

«Nej, mamma.»

Deras hemliga samtal var slut, och då de, på skiljda vägar, återkommo, betraktade pastorn länge sin goda hustru med ett par missnöjda ögon, som hon kände igen och som voro henne svårare att möta än en hel här af olyckor. Det var klart, att pappa märkt den hemliga konferensen och ej billigade den.

«Hör mor!» sade gubben, «har du godt öl, så tag in silfverkannan full af det bästa. Hellmer, vet jag, dricker väl ärligt godt svenskt prestgårdsöl, sådant som mor brygger det.»

Denna lilla artighet åt ölet försonade åter den goda frun med sitt öde, och hon kom snart in med en gammal silfverkanna, det fattiga komministerhusets enda dyrbarhet, en ärfd pjes på hvars lock Gustaf Adolf den stores begrafningsmedalj var infattad. Emedlertid harmade det henne ändock något att silfverkannan skulle fram

för Hellmers skull, då mycket förnämare främmande hade varit der, och ölet blifvit inburet i trädkanna. Pastorn fattade snart kannan med stadig hand och sade:

«Hör på hvad jag nu vill säga: det finnes två ting här i verlden, som utgöra nervus rerum, penningarne och arbetet: det ena kan ej vara utan det andra, och olycklig den som litar på penningen allena. Den är, ensam och oförtjent, en förbannelse, som i slösarens hand förvandlar sig till mull, men arbetet förvandlar sig till guld och har med sig en skatt, som hvarken lider af rost eller mal — ett godt medvetande, en inre tillfredsställelse af uppfyllda pligter.

«Ja barn, jag har», tillfogade den gamle med en högtidlig mine i de ädla allvarliga dragen, «jag har gift en dotter med gods och guld; Gud gifve henne lycka och hennes man så visst som jag önskar det, Gud gifve dem trefnad och sinnesfrid och att det ärfda goda må hålla tillsammans nu som förr! Jag lofvar nu bort min andra dotter åt arbetaren, han som inte har gods och guld, utan endast sin egen förmåga att lita på; Gud gifve dem välsignelse af höjden! Kom hit Hellmer, låt mig ta dig i famn.»

Och Hellmer och Augusta störtade i fadrens armar.

«Och mamma?» sade begge och närmade sig pastorskan, som liksom fallen från skyarne ej visste om hon skulle vara ond eller god, glad eller ledsen; men då hennes egen Augusta kysste hennes hand och Hellmer, med sina trohjertade glada ögon, bedjande betraktade den goda modren, då försvunno alla betänkligheter, all verldslig klokskap, alla beräkningar, all fåfänga, och hon kysste sin dotter och gret och hviskade:

«Gud välsigne er, så som jag er välsignar, barn!»

Stefanie tog Hellmers framräckta hand och tryckte den tyst, men betydelsefullt. Men då den unga mannen utan omständigheter räckte sin hand till löjtnanten, drog denne sig tillbaka och sade:

«Det gläder mig mycket, att herr Hellmer vunnit lilla Augustas och svärfars tycke; jag gratulerar.»

Hellmer reste sig opp och betraktade sin tillkommande svåger med ett småleende, som på en gång uttryckte löje och ömkan. — «Jag tackar er, herr löjtnant», sade han ändtligen, och hans godsinta utseende antog en stämpel af lugn värdighet, «jag tackar er och skall alltid anse för en lycka, om en god menniska håller af mig.»

Pastorns tankfulla, stränga ögon hade hvilat på den fåfänge mågen, och denne rodnade lindrigt.

«Herr Hellmer», återtog han, «skall ej fatta mina ord som ovänliga; jag har ej ännu äran att känna herr Hellmer, men hoppas med tiden att i min blifvande svåger lära mig värdera en både hederlig och duglig man.»

«Ja, jag hoppas det», sade Gustaf Hellmer, utan att man kunde upptäcka ett det allraminsta drag af missnöje, som också ej fanns i hans själ; «endast vi komma oss i ordning, så blifva vi nog goda vänner.»

«Bästa Stefanie, det blir sent, lilla Carl bör få gå till hvila; hvar är han?»

«Jo, han sofver redan, och Hedda sitter inne hos honom», sade Stefanie.

«Nej, lille Carl är vaken», yttrade en flicka, som hört de sista orden och nu inträdde, «han har sofvit så godt, och vaknade så god och glad; han fick genast tag i mina kinder och ruskade om mig rätt galant.»

Den talande var en liten flicka, en liten blåögd, ljuslockig engel, med friska kinder och röda läppar.

Flickans kinder voro temligen mycket pionröda, ty hennes lille husbonde hade med sina små händer sminkat henne nog starkt och tilltrasslat håret, som dock genom sin naturliga spänstighet återtog sitt läge, då flickan skakade hufvudet och strök lockarne bakom öronen. Den unga flickan var svartklädd; ty underrättelsen om att hennes mor dött hade nyss kommit, och fastän hon knappt mindes sin mor, så skulle hon dock ovilkorligt vara svartklädd; ty så ville gamla mormor, det vill säga gumman Lind på Thorstensholm, som tillvant Hedda Glans att kalla sig så.

Den vackra ungen var således timmerman Glans'es dotter, den der «lilltultan», som vi omtalat i början af vår berättelse.

«Lille Calle är nu så vaken och så glad, att han visst inte blir ledsen om vi resa hem», sade Hedda Glans, ty hon tycktes gerna vilja återvända hem till mormor. Så var det också; ty flickan skulle hvarje afton läsa ett kapitel i bibeln för gamla mormor och några hennes älsklingspsalmer, och detta hade öfvergått till en slags from vana, hvaraf underlåtenheten plågade barnet som en riktig syndabörda.

Löjtnant Thorsten lyckades också att utan särdeles uppseende, på grund af den lilla gossens behof af hvila, låta spänna före, och Thorstensholmsherrskapet reste snart.

«Det är således afgjordt», sade löjtnanten, — «jag kan ej neka att svärfars tal lät något nedsättande för oss, men, Gudskelof, jag har ej behöft arbeta och icke du heller, och, med Guds hjelp, inte heller lilla Carl skall behöfva det.»

«Bäste Thorsten», hviskade Stefanie, «det der är syndigt att tala så, och» — tillade hon på fransyska för att ej förstås af flickan: «pappa har rätt, vi lefva öfver våra tillgångar, vi förtjena intet och förslösa mycket; ack, Thorsten, hela min dröm om rikedomens lycka har upplöst sig i luften som ett morgonmoln, hvilket glänser som silfver; jag trodde att jag skulle göra alla lyckliga omkring mig.»

«Bästa Stefanie, ett småleende af dig gläder det goda folket mera än allt annat; ser du icke huru älskad du är af alla.»

«Ännu samma artighet; Thorsten, har du då aldrig älskat mig?» frågade Stefanie, «eller tror du att en qvinnas hjerta kan vara tillfreds med dessa kärlekens vattenskott i kärlekens vinter, dessa usla drifhusplantor, som vissna utan frukt och som verlden kallar artighet och smicker.»

«Åh nej, bästa Stefanie», invände löjtnanten, «men du är så barnslig med dina griller; njut lifvet, min lilla älskade Stefanie, men grubbla aldrig deröfver; du säger, att folket ej är lyckligt, att de summor vi gifvit ut ej gagnat; var säker, min Stefanie, hvarje skärf gagnar alltid någon.»

«Du kan ha rätt», inföll hans hustru; «men vi hafva ej verkat som vi borde; af begär att se alla glada ha vi förstört mycket, mycket penningar, men vi hafva ej gjort en enda lycklig. Alla Thorstensholms torp ligga i ruiner, de usla, bleka barnen sofva på det murkna, i jorden nedsjunkna golfvet; hvart vi se, så står lättjan, fattigdomen, sedeförderfvet och uselheten framför och anklagar oss.»

«Så romaneskt, min vän», yttrade löjtnanten; «det hörs att min lilla Stefanie läser rätt flitigt sin Lafontaine, en ganska bra författare, blott man ej använder hans läror i det verkliga lifvet.»

«Nej, Thorsten, jag läser väl, men en stor roman, en enda, och det är en, hvars slut vi ej nå; jag har läst mig *in i lifvet,*

har lärt mig att uttyda den gåtfulla skriften, som står att läsa i den usles anlete och i den öfvermodiges hånlöje — le inte, Thorsten. Jag tycker att madras-schalen bränner på mina axlar — för dess värde hade ett torp, kanske två, kunnat byggas, barnen blifvit friska och glada och goda i den sunda boningen; nu förtvina de, och hvarje blomma på min vackra schal förvandlar sig till ett frätande sår på de fattiga barnen. De veta ej hvilket hån det ligger i vårt öfverflöd; men om de visste det, skulle de bli vilddjur.»

«Men, lilla Stefanie, det går ej an att skilja sig från andra, du måste vara klädd enligt ditt stånd, och då allting klär dig så väl, så kan du väl ej undra på, att jag gerna vill se min lilla hustru så proper och så smakfull som möjligt. Vårt folk få sin rätt, ingenting undanhålles dem, utan allt lemnas enligt kontraktet, dem har således ingen orättvisa skett.»

«Jo, Thorsten, det har skett dem en skriande orättvisa, och derföre stå de så lågt på sedlighetens skala; förtrycket föder förnedring, uselheten slafsinne, de lida samma orättvisa, som om jag toge en dubbel äkta törnrosbuske och satte ut i den magra sanden: tror du ej att mossrosen på detta sätt skulle snart bli en nyponbuske?»

Det var verkligen icke utan en inre förebråelse Thorsten hörde sin hustrus reflexioner, men han hade en gång börjat att behandla sin hustru som ett barn och lät sig ej öfvertyga om annat, än att qvinnan egentligen var skapad «mannen till ena hjelp», som i hans öfversättning blef detsamma som mannen till ett nöje, till en rodocka, ett barn, som det kunde vara ett nöje att leka med.

Men på senare tider talade han dock sällan vid Stefanie, som, ju klarare hon insåg, att det närvarande lefnadssättet ej längre kunde stå tillsammans med Thorstenholms afkastning, och ju djupare hon studerade sig in i den nöd, som verkligen omgaf dem, oaktadt all den glädje och munterhet, som skimrade och förbländade på de landtliga fester, dem Thorsten så ofta tillställde till hennes ära — desto enträgnare, desto häftigare och mera bedjande blefvo hennes böner, att detta i tid måtte upphöra.

Thorsten Stålsköld var dock både för mycket fåfäng att vilja, som det heter, draga in på staten, och sålunda visa andra, att han behöfde det, och för stolt att låta sin stolta hustru få rätt.

Han hoppades på lyckligare konjunkturer för, sädeshandeln, på vinsten af ett tegelbruk han anlagt, på omätliga summor han skulle förtjena genom att uppföda slagtboskap; men alla dessa förhoppningar slogo mer eller mindre felt.

Af dessa orsaker undvek han, så mycket han kunde, att vara ensam med sin hustru; ty hennes reflexioner voro sannare än hon sjelf visste, och löjtnanten kände mer än väl, att han ej användt sin förmögenhet som han bort, och fann sig således sårad af sin hustrus oroliga frågor.

När derföre Thorstensholms-herrskapet kom hem, gick Stefanie opp på sitt rum med den lille gossen, som der hemma sköttes af en gammal barnpiga, som blott då fråga blef om visiter ej följde med sin älskling, dels emedan det besvärade henne sjelf, dels derföre att löjtnanten ansåg lilla Hedda för mera presentabel i sällskap än gamla Lena.

Man hade således blott lånat Hedda af gumman Lind der nere i flygeln, och så snart lilla arfvingen hade blifvit öfverlemnad åt sin ordinarie vårdarinna, sprang Hedda som en hvirfvelvind ner till mormor och berättade andtruten allt hvad hon visste eller trodde sig hafva inhemtat.

Löjtnanten bodde på sin sida, skiljd från sin hustru af en hel rad rum och mörka korridorer, i ett par temligen vackra kamrar, hvilkas väggar voro prydda med gevär, värjor, jagtväskor, ridpiskor och dylikt, och i allmänhet buro stämpeln af en menniska, som framför allt var road af jagt, eller åtminstone syntes vilja tillkännagifva, att han var en äkta afkomling af det gamla ridderskapet, som älskade äfventyr och hatade böcker; ty något mera, än ett reglemente utan permar och en så kallad hästbok, fanns ej i hans grannskap.

I Stefanies rum var det helt annorlunda; hennes toilette var öfverfylld af dessa många vackra öfverflödsartiklar, som just vid denna tid började flöda in i landet, dessa nätta lyxsaker, som fägna ögat och gifva det trötta sinnet ett ämne att leka med, denna roccocostil, som motsvarar den förvirring i bilder och tankar, som utgör lättjans följeslagare; alla dessa saker voro skänker af hennes man, som uttömt all sin uppfinning för att komplettera sin hustrus toilette, men som aldrig gjort sig möda att fylla en enda tomhet i hennes hjerta.

Men i väggen, undangömdt för alla, stod ett litet, men utvaldt bibliothek, som hon köpt för hvad hennes man kallade: Stefanies nålpenningar. Der prunkade en bibel bredvid en andaktsbok, och för öfrigt bestod denna boksamling af en bizarr blandning af allvar och skämt. Romanen och sagan utgjorde dock den större delen, och en och annan halft vetenskaplig bok, några resbeskrifningar och några planchverk resten.

Då Stefanie återkom på sitt rum, stod hon länge liksom drömmande framför sin toilette; hennes sköna allvarliga ansigte förrådde djup smärta. — «Det är således omöjligt att väcka honom ur hans fåfänga dröm», sade hon vid sig sjelf, — «omöjligt. Olyckan måste komma, olyckan och fattigdomen. Ha! fattigdom, är det då en olycka?» tillade hon och hennes ögon fingo en egen glans; — «fattigdom, brist! — låt se? Då får också jag arbeta, då får också jag bli ett af dessa små hjul, som tillhöra det hela, och ej blott en rosett på det stora uret, en prydnad, som kan falla bort och som ej behöfver ersättas.

«Thorsten vill ej vakna ur sin dröm», tillade hon efter några ögonblicks tystnad, — «och jag är sjelf skuld deri. Det var min fåfänga, min barnsliga fröjd öfver gods och guld, min kortsynta egenkärlek att se lyckliga, att skapa lyckliga — och hvad har jag skapat? en ögonblicklig falsk glädje, bakom hvilken uselheten och smärtan smyga sig fram. Nej, nej, så borde det ej vara, så får det ej vara.

«Jag vet», sade hon ändtligen, och satte sig ned och lutade hufvudet i handen; «jag vet, att våra affärer gå tillbaka, att skulderna växa, att min gosse snart ej har något fädernearf; jag ser hur bekymret fräter Thorsten, hur hans ansigte bleknar, hur hans hjessa blir kal, huru hans blick blir osäker; så är det; men det måste, det får ej gå annorlunda.

«Det är besynnerligt, gumman Lind har sin saga om stamherrn; Thorsten Stålsköld hette han liksom min man; den förste och den siste heta lika; det är en ödets lek, att Romulus Augustulus skulle bli den siste herrskaren i Rom och en Constantin falla på det kristna Constantinopels ruiner.

«Kanske det är äfvenså i det lilla, som i det stora? Thorstensholm är bygdt på rof och mord; blod och tårar klibba vid hvarje sten, och förbannelser hvila öfver hvarje fogning; nå väl,

det spökar, säger man — låt vara, ingen mera än gumman Lind har hört det — men äfven i vantron kan ligga en sanning, der ligger åtminstone en djup känsla af rättvisa; det röfvade godset skall återfalla till menniskorna och den brottsliga slägten sammangjutas med folket, innan förbannelsen blifver löst.

«Det blir således slut; men», tillade hon och reste sig åter, och en stråle af hopp och kraft blixtrade i hennes ögon, «jag kan arbeta, jag kan fördraga, jag kan bära allt, blott jag är fri och får handla.»

Nu gick hon in i barnkammaren; sköterskan höll på att kläda af gossen, som nu sträckte sina små runda armar mot sin mor; hon tog honom i famnen och kysste honom häftigt; men gossen fattade i sin mors halskedja, en gammal familjeklenod, och ryckte den sönder i ett tag och med ett hjertligt skratt. «Rätt så, min lille gosse», smålog modren, «du sliter sönder kedjan och gläder dig deråt.»

«Jo, det kan hennes nåd tro», sade Lena, «lille gossen har ju så stora händer som en liten arbetskarl.»

Stefanie betraktade uppmärksamt barnets knubbiga armar, smålog och sade nästan profetiskt: «Gud välsigne dig, lille arbetare, Gud gifve dig helsa och krafter!»

Ett dubbelbröllop.

Året derpå, den 5:te September, eller årsdagen då de tre syskonen sista gången sutto tillsamman på Stillinge kyrkogård, var det ovanligt lifligt i Stillinge prestgård och äfven i Amypura i Ostindien; ty de begge för hvarandra okända kusinerna Augusta och Betty Willner skulle fira sitt bröllop, den ena med Gustaf Hellmer, den andra med Berndt Willner.

Imedlertid var, hvad bråk och buller angår, Stillinge prestgård i långt större rörelse än det var i Amypura, och detta kom sig deraf, att det på ena stället var en värdinna, den goda fru pastorskan, som ansåg sin ära bero på steken och bakelsen, och på det andra stället var det en gammal hypokondrisk enkling, som ej kunde tåla några anstalter och allraminst för bröllop.

Han ansåg äktenskapet alltför vigtigt, att det skulle börjas med buller och bång, och hade derföre gjort allt, för att det skulle vara litet och stilla, något som ej föll sig svårt, då Amypura verkligen ej låg i allmänna stråkvägen och Thomas Willner lefvat nästan som en eremit allt sedan sin hustrus död. Icke en gång de många friarebesöken hade blifvit af; ty löjtnant Wood hade så pass utbredt sig öfver att en yngling «utan värde» från Sverige redan bortkapat den sköna Bettys hjerta, att ingen fann sig befogad att göra den besvärliga resan i bergen, för att också afhemta en korg.

I Amypura verkställdes vigseln helt enkelt i närvaro af några hvita arbetare; men i Stillinge hade man bjudit tillsammans en hel hop menniskor och, bland andra, alla på Thorstensholm, som kunde anses värdiga att närvara. Nöden hade ej haft någon lag, och löjtnanten hade derföre beqvämt sig till att synas nöjd med svågerskapet.

Klockan tolf på middagen — ty det skulle bli ett middagsbröllop — klockan tolf således kom den ena vagnen efter den andra rullande in på gården, slutligen äfven löjtnant Stålskölds med sitt

ståtliga spann och livrébetjening och, strax efter den, en liten trilla, i hvilken satt gumman Lind, den snart åttatioåriga, allas vän, med lilla Hedda vid sidan.

Då herrskapet från Thorstensholm trädde in, observerade man en lång, smärt, något bleklagd gosse, som var i deras sällskap. Löjtnant Thorsten steg fram till sin svärfar och sade: «svärfar förlåter att vi tagit med oss en vår gäst, en son till min hedersvän patron Fänger, unga Adolf Fänger.»

Komministern gjorde en besk mine och bockade sig utan att säga ett ord. Gossen gjorde också ej synnerlig affär af saken, utan bockade sig vårdslöst och kastade sedan sina ögon kring det lilla nyss ommålade förmaket, med sin gammalmodiga spegel mellan fönstren, sina perlfärgade möbler och hemväfda öfverdrag på soffa och stolar. I denna blick låg på en gång liknöjdhet och det slags ömkan, som rik mans son röjer, då han inträder i fattig mans hus. Gossen tycktes på sätt och vis besvärad af sällskapet; det var visst ej blyghet, utan tycktes vara en viss vantrefnad, som han fann i de trånga rummen.

Han gick derföre, tyst och utan att ens fästa sin uppmärksamhet vid något, fram och åter bland de församlade gästerna, och den ende, som talade vid honom, var löjtnant Stålsköld, som tycktes bemöda sig att vara förekommande.

Adolf Fängers apathie fortfor likaledes under vigseln; han nästan låg till hälften öfver ena soffkarmen och afhörde vigseln med en liknöjdhet, som ej en gång röjde den vid hans år så vanliga nyfikenheten; tvärtom irrade hans blickar omkring bland gästerna, liksom för att mönstra deras drägt ända från hjessan till fotabjellet, och han fann verkligen ingen, utom löjtnant Stålsköld i den briljanta uniformen, kunna mäta sig med honom sjelf i hans lätta drägt af fint mörkblått kläde, den guldbroderade sammetsvästen och de franska lacklädersstöflarna.

Ändtligen var vigseln slut. Den goda komministern hade ofta stapplat vid uppläsandet af vigselorden, bruden hade hviskat, men Hellmer hade högt och tydligt sagt sitt ja; och när den sista välsignelsen var slut och den tysta bönen ändad, bredde gubben ut sina armar, och stora tårar föllo ned på kinderna och droppade på hans barn.

Det var en högtidlig, en skön scen, hvarvid blott två blefvo orörda, nemligen mamsell Baraklander, som lät sina ögon spejande flyga omkring för att observera hvarje mine, och Adolf Fänger, hvars mun drog sig till ett försmädligt leende åt den gamles tårar.

Efter ceremonien blef middagen, om hvilket intet är mera att berätta, än att mamsell Baraklander sjelf i sitt sinne ej hade annat att anmärka, än att servietterna ej voro brutna nog konstigt, och att steksåsen var nästan för mycket salt.

Men på eftermiddagen blef det något gladare, ungdomen församlade sig från trakten, och Adolf Fänger började blifva något mera intresserad; det oaktadt fortfor han att mönstra och bibehålla sin på en gång tvungna och vårdslösa ställning.

Men snart blixtrade hans ögon af en helt annan känsla, den matta blicken blef leende, vänlig, det ointresserade ansigtet fick lif, den vårdslösa ställningen fick hållning. Gossen gick med spänstiga steg ned till dörren och letade upp lilla Hedda, som der helt blygsamt tagit sin plats. Ack, hvad det vackra barnet rodnade, då den unge kavaljeren nalkades henne och sade: «du har icke låtit se till dig, lilla Hedda; när det blir dans, så bjuder jag upp dig.»

«Det går inte an; mormor har sagt, att jag icke får tränga mig in bland herrskaperna.»

Adolf smålog. «Åh, Hedda lilla, mormor säger mycket hon, men ser du, jag bjuder upp dig, och då vill jag väl tro, att det «briljanta sockensällskapet» nog lemnar dig plats. Som sagdt är, Hedda, vi dansa med hvarandra; det är bestämdt, och jag skall tala vid mormor.»

Han uppfyllde också genast sitt löfte och sökte upp gumman Lind, som slagit sig ned bakom en dörr, den enda plats hon ville mottaga; ty huru det var, så tyckte gumman, att det ej passade henne, med sin blå sidenmössa och sitt krusade stycke, att sitta midt upp ibland det «nådiga herrskapet».

«Åh, unga patron narras bara», sade gumman, i sitt sinne smickrad öfver att hennes lilla Hedda kunde komma i fråga till en sådan ära; «han narras bara, inte går det an att lilla Hedda dansar ibland herrskaperna, det skulle aldrig pastorn tycka om, och inte löjtnanten, och inte hennes nåd; och Gud bevare oss för

mamsell Baraklander, om hon fick se den stackars flickan dansa med unga herr Fänger.»

«Men hvad säger mormor sjelf?» frågade Adolf och skrattade; «åh, ser jag på gumman rätt, så har hon inte emot att Hedda dansar.»

«Åh nej, Gud bevars, om hon får den äran; men säg till löjtnanten först, ty han kunde bli ond på mig och flickungen.»

«Åh ja, mormor, det skall ske», sade Adolf och sprang fram till löjtnant Stålsköld, som ensam och öfverlåten åt sina egna betraktelser stod och lekte med aiguilletterna på sin dolma. Han förtrodde honom saken.

Löjtnanten antog en mycket vigtig och betänklig mine. «Gerna för mig, min gode Adolf», sade han, «men jag tviflar på att svärfar just vill ha en arbetskarlsdotter in i dansen, då min hustru och flere andra af stånd äro med; jag tviflar på att det ens passar.»

«Åh, herr löjtnant», sade Adolf, något stött, «den Adolf Fänger dansar med är god nog här; emellertid vore det ej ur vägen att löjtnanten frågade sin «herr svärfar, herr komministern», då han är värd på stället.»

«Nå nå, bäste Adolf, blif inte het, jag skall fråga.» Och nu fortsattes underhandlingen,

När gubben Willner hörde hvarom frågan var, kastade han en forskande blick ned åt dörren. «Är det den der flickan?» frågade han; «lilla Hedda?»

«Ja, svärfar, unga Fänger vill dansa med henne, och jag ville blott fråga, om svärfar anser det opassande, att den unga flickan deltar med oss andra; jag svarar för Stefanie.»

«Det gör jag sjelf, Thorsten», sade gubben. «Stefanie är en fattig komministers dotter och skall aldrig glömma det. Flickan får gerna dansa med hvem som helst; och», tillade han, «att unga Fänger vill dansa första dansen med en arbetskarlsdotter, är verkligen det första hederliga drag jag sett af den familjen.»

Den gamle hade ej märkt, att Adolf stod så nära, att han hörde hvarje ord. Dessa sista ord stucko gossen genom själen, och då löjtnanten uppsökte honom för att berätta resultatet, satt han redan gömd i en vrå i ett af de innersta rummen och gret af harm och sårad sjelfkänsla.

Han hade förut hört dylika ord af en och annan gosse, han hade aldrig haft aktning eller kärlek för hvarken mor eller far, han hade anat att allmänna rösten ej hade så alldeles orätt; han hade till och med hört, att arbetskarlen Glans mistat hela sitt arf i Fängerska konkursen; med ett ord, han kände klart, att gubben hade rätt, och detta harmade honom allramest.

«Svärfar har ingenting mot er dans», sade löjtnanten.

«Ja, jag vet det», svarade Adolf och tryckte näsduken mot ögonen, så att de blefvo torra. Han gick ut i salen, der spelmännen, ett par hedersmän från socknen, redan stämt upp till dans, fattade Heddas hand och förde henne fram.

I den unga gossens utseende syntes en bestämdhet, en stolthet, som gjorde att ingen nekade honom plats för den lilla, enkelt klädda flickan. Men hans kinder blossade af harm, då han passerade förbi gubben Willner, som gladt småleende samtalade med sin nya måg.

Småningom blef dock Adolf mera lifvad, och just för att visa, att han icke brydde sig om omdömet, dansade han hela aftonen med lilla Hedda, oaktadt alla hennes protester.

Mamsell Baraklander satt och nickade och kastade frågande blickar med sina skarpa ögon; hon drog munnen på sned och gladde sig åt, att detta uppträde kunde broderas ut till allahanda och att enda felet var, att så många sågo det, att nästan ingen återstod, som man kunde underrätta derom. Emellertid återstodo alltid reflexionerna, och uti sådana kände mamsellen sin öfverlägsenhet.

Sådana gamla mamseller behandla en nyhet, liksom visst konstfärdigt folk kunna behandla en qvartlapp papper. De kunna vika den till en kråka, göra kråkan till ett skepp, skeppet till ett saltkar, saltkaret till en båt med en gumma uti, och så vidare; och slutligen är det ändå samma papperslapp, fastän med en hel hop veck. Det var på denna sin konstfärdighet att förvandla fakta mamsell Baraklander litade.

Festen slutade tidigt, och nu steg pastorn upp och sade: «för många år sedan for en olycklig broder från sitt hem, han har funnit ett nytt, och hos honom är min son, Berndt; och Gud har velat, att han, som jag hoppas, i samma stund firar sin förening med min olycklige broders dotter, Betty Willner. — Der

ligger ett helt jordklot mellan oss, men bönen hinner dit i samma stund den springer ur vårt hjerta; ja, barn, ja, vänner», slutade den gamle presten högtidligt och rörd, «Gud välsigne min son och hans unga hustru, som velat fira sin förening på samma dag, som Augusta sin. — Guds välsignelse öfver eder alla. Herren välsigne eder och bevare eder, Herren upplyse sitt ansigte öfver eder och vare eder nådig, Herren vände sitt ansigte till eder och gifve eder en evig frid, i Guds Faders, Sons och den Heliga Andas namn. Amen.»

«Den der Thomas Willner skall vara alldeles omåttligt rik», hviskade mamsell Baraklander till sin granne. «Gud vet hvad gubben menade med «min olycklige broder»? Åh jo, jag förstår, efterlysningen — åh ja, det var längesedan det, och sedan har han blifvit en bra karl. Hm, pojken, Berndt Willner, får säkert sina hundra tunnor guld. Åh, det skall vara alldeles fasligt rikt hus, det der Willners, der ute i Amerika.»

Adolf Fänger undvek i trängseln att taga afsked af pastorn, men han följde Hedda och gumman Lind till trillan, stoppade om den gamla för att skydda henne för nattluften, och klappade Hedda på den rosiga kinden. — «Förkyl dig inte, lilla Hedda», sade han ömt och barnsligt godt, «jag håller så mycket, så mycket af dig.»

Men när välsignelsen lästes öfver brudparen, stod Berndt Willner med sin blyga brud redan på balkongen utanför huset på Amypura, och solen höll på att gå upp och kastade ett purpursken öfver dalar och berg, och i palmerna susade en lätt flägt. Berndt Willner såg på sin klocka. — «Nu är klockan tio derhemma, älskade Betty, då skulle bröllopsgästerna skiljas åt och min far, skref Augusta, dricka vår skål. — Hör du vinden, Betty, hur mild han susar i palmtopparne, hör du fåglarne, hur de qvittra i lunden — nu välsignar min gamle far sina barn.» Och han slöt sin unga rodnande hustru i sina armar, och solen steg opp öfver skogen och förgyllde trakten. «Tack, fader!» hviskade han, «din välsignelse har hunnit hit redan.»

Åtta år.

Under loppet af en så lång tidrymd skola vi lemna de nygifta paren; efter vanlig praxis bör smekmånaden, när vi återse dem, vara längesedan slut; men vi känna dem för väl, för att frukta något; låtom oss hoppas att vi, när vi återse dem, finna dem lika lyckliga som nu. Vi skola under denna tid omgås med händelser, som vi hittills endast anat.

Några dagar efter bröllоppet i Stillinge, återreste unga Fänger till staden, sedan han i åtta dagar gästat sin fars vän, löjtnant Stålsköld, och under tiden nästan beständigt suttit nere i flygeln hos gumman Lind, som fann den muntre gossen rätt artig och beskedlig, särdeles mot lilla Hedda, något som i synnerhet smickrade den gamla.

Det var ej utan, att både gumman och hennes unga skyddling saknade den muntra gästen, som fördrifvit mången enformig stund med sitt glam.

Om aftonen, samma dag Fänger rest, satt gumman ensam, ty lilla Hedda var oppe på «slottet», som det hette, och den gamla roade sig med att sticka på en strumpa, ty hon kunde ej se vid ljus. Då öppnades dörren, och en yngling af omkring tjugufem års ålder steg in. Han var klädd i en grön jagtrock, med en liten skjutväska på ryggen och en dubbelbössa i handen. — «God afton, madam Lind, hur står till?» sade han högt, när han kom in; men då han såg, att ingen mer än den gamla fanns i rummet, satte han bössan i en vrå, afkastade jagtväskan och skyndade fram till gumman. «God afton farmor, hur mår farmor?» frågade han vänligt, under det att han satte sig bredvid henne och fattade hennes hand.

Gumman smålog och strök med den andra upp luggen på den främmande. «Gud välsigne dig, Johan, som kom», sade hon; «det har riktigt varit tomt efter dig, fastän jag nog varit ute på

fly och fläng, på bröllop — hvad tycker du, jag gamla stackare var på bröllopp?»

«Det var inte mer än rätt, farmor; det gör att farmor blir ung på nytt, och», tillade han betraktande gumman med komiskt allvar, «ser jag rätt, så är farmor blifven åtminstone sex år yngre på denna vecka.»

«Åh, du narras, din evinnerlige spektakelmakare», yttrade gumman. «När man är gammal som jag, så gör sex år från eller till inte mycket.»

«Åh, farmor kan väl inte fordra heller att jag skulle pruta af hela femti eller sexti åren, ty det vore alltför mycket. Imedlertid, farmor, så har den friska luften och ombytet gjort godt, det är på rena allvaret.»

«Åh ja, du kan allt ha rätt; men när jag kom hem, så kunde jag inte sofva på hela natten, ty det välsignade spelmansgnället hängde qvar i öronen.»

«Och så ovanan, farmor. Nej, se farmor, när jag hela dagen gått i skogen och hoppat öfver stubbar och vindfällen i utmarken och följt harens alla bugter i hagarne, så dröjer det ej länge, förr än jag somnar och vaknar inte förr än det börjar dagas; men då kommer der liksom en oro i kroppen på mig, och jag måste opp, om det vore aldrig så kallt; och så lägger jag ris på i spiseln, om det är mörkt, och sätter mig att slöjda; ty, farmor skall veta, sysslolös kan jag inte vara, jag skall beständigt ha något att knåpa på.»

«Din stackare, du måste ha ensamt der borta på ditt torp; det är ej bra att mannen är allena. Men hör på, min gosse, hvarför kom du inte hit på åtta dar?»

«Kors, farmor! Fängers gosse var ju här ute.»

«Nå hvad då? det är en rätt artig gosse.»

«Kära farmor! det kunde gå olyckligt, om jag träffade honom.»

«Gossen? åh min Gud, du måtte väl inte vilja hämnas på barnet, hvad du har lidit af fadren», yttrade gumman med allvar.

«Nej, farmor, nej, vid Gud, farmor, jag är så fri från hat, så fri från hämnd, att jag skulle göra allt för att rädda den gamle skälmen, om han kom i nöd; åh nej, farmor, jag har ångrat, jag har biktat inför Gud, jag har bedt honom om ett försonligt sinne; och nu vet jag, att Guds är domen. Nej, farmor; men — —»

«Gud välsigne dig för det, käre Johan! Nå hvad då?» frågade gumman.

«Tror då farmor inte, att han skulle känna igen mig? Han var stora gossen, då jag blef olycklig och —»

«Kors, det är sant, min lille gosse, jag höll på att glömma alltihop», suckade den gamla. «Men låt oss nu inte vänja oss ifrån vårt gamla», tillade hon.

«Nej, madam Lind, vi skola ej glömma oss», sade ynglingen, «lika litet som jag någonsin glömmer, huru den gamla goda farmodren satt oppe natt och dag och ändrade farfars kläder för att rädda den stackars brottslingen; det var första gången någon försökt att räcka mig ett halmstrå i min sjönöd, och jag hängde mig dervid och kom opp — Gudi lof.»

«Åh, tala inte så, käre Thorsson», sade gumman försigtigt. «Vet du hvad? Lilla Hedda var högt på hyllan der borta på bröllopet, hon fick dansa hela qvällen.»

«Jaså! det tyckte hon väl var roligt.»

«Jo, det må han tro, Thorsson, hvarenda dans och vals och Gud vet hvad det allt heter — och hon bar sig inte så dumt åt; hon gjorde sina krinkelkrokar, likaså bra som herrskaperna, och nöp i den lilla kjortelen och såg så söt ut, att alla herrskaperna frågade hvems den lilla flickan kunde vara; det var ingen som kunde tro, att det var gumman Linds fosterdotter.»

«Ja, det är en söt flicka», sade Thorsson, «och med Guds hjelp blir hon en bra flicka också.»

«Åh ja, Thorsson lille, hon har ett sådant förstånd, och allting vill hon lära, vet han, och allting kan hon. Åh ja, Herre Gud, jag trodde aldrig att jag skulle få så mycken glädje af det barnet; ty i början var hon bra sjelfsvåldig, må han tro; men jag tog egensinnigheten ur henne, och nu, Gud ske lof, gör hon mig bara glädje.»

«Ja, farmor», sade Thorsson, «om ni icke haft glädje af edra egna, så är det ej förmycket, att ni får det af ett främmande barn.»

«Åh, säg ej så, barn! det var min egen skull att du blef en brottsling, ja — ja, det var det, och derföre skall engång Gud fordra mig till räkenskap och fråga: hvar är Johan Lind? din sonson, som du af fåfänglig kärlek till ditt herrskap glömde, hvar är han? — Och», tillade hon, «det der gör att jag inte kan sofva

om nätterna; och då ligger jag och gråter och ber Gud om förlåtelse.»

«Kära, goda farmor», sade ynglingen halfhögt, «säg ej så; med Guds hjelp så träffas vi en gång hos Gud, och då skall jag försvara er. Men hur var det på brölloppet?» frågade han, för att gifva den gamlas tankar en annan riktning.

«På balen? hvad sade du, på balen?» frågade gumman, hvars tankar, liksom ett barns, lätt kunde omkastas. «Jo, ser du, unge Fänger var Heddas kavaljer och dansade hela aftonen med henne.»

Thorssons ansigte mörknade. «Fänger, åter Fänger! skall då detta namn i evighet förfölja alla dem jag håller af?»

«Men, min Gud! gosse, det var ju unge Fänger, gossen, en riktigt beskedlig gosse. Ja ja, Thorsson, äpplet kan falla långt ifrån trädet.»

«Ja, jag vet; men —»

«Åh, der är inga men, käre Thorsson, barnen få väl roa sig litet, vill jag tro.»

«Åh ja, gerna för mig», yttrade ynglingen och strök sig öfver pannan. «Men jag kom så väl ihåg gossen, som dog i fängelse för min skull. Vet farmor, jag tror ej Fängerska namnet.»

«Käre Thorsson — du skall låta bli att kalla mig farmor, ty det blir en ovana till slut — det der är bara skrock. Thorsten Stålsköld, han, den der stackaren, som byggt slottet, var ju en faslig menniska. Man säger, att han mördat qvinnor och barn, små barn, som han trädde upp på bajonettspetsarne, och så, säger man, mördade han tre hustrur — inte vet jag, men så lyder sagan, och osalig är han, det är säkert, det har jag sjelf förnummit. — Men, hvad var det jag skulle säga nu igen? Jo, ser du, det oaktadt är vår löjtnant, som också heter Thorsten Stålsköld, en så god och hederlig herre, och hennes nåd och han lefva som ett par Guds englar, och om han kan se på hennes ögon, hvad hon vill, så är han redo att göra henne till viljes. Att således hata ett namn är syndigt och orättvist inför Gud och menniskor. Och —»

Den gamla hade troligen länge fortsatt sin utläggning af detta kapitel, om hon ej blifvit afbruten af Hedda, som kom in.

«Jag skall helsa så mycket från hennes nåd, hon skickade en pepparkaka till mormor.»

«Åh så god hon är, den lilla nåden», sade gumman och betraktade den stora pepparkakan med sin mosaik af mandlar.

«God afton, Thorsson, är han så sent framme», fortsatte flickan och satte sig i ro vid bordet; «har Thorsson varit på jagt?»

«Ja, Hedda lilla; jag har just en liten hare åt mormor med mig och en nötskrika åt dig, Hedda! Ser du», tillade han och tog opp fågeln, «ser du huru granna fjädrar på vingarne, riktigt blåvattrade.»

«Och så går han och skjuter en sådan vacker fågel», sade flickan och betraktade det sköna djuret; «tycker han inte det var synd?»

«Åh, så barnsligt snack», yttrade gumman. «Kreaturen äro af Herren skapade till menniskans gagn och nytta. — Nå, Hedda, tala om för Thorsson om brölloppet.»

«Jo, vet Thorsson, jag dansade hvarenda dans», sade flickan, och det barnsliga ansigtet lyste af fröjd. «Ack! hvad det var roligt! och hvad det gick lätt, för si herr Fänger kan dansa han, och har nyss gått i dansskolan i staden. Han gjorde riktiga steg, vet Thorsson, och hoppade högt från golfvet; ja, det var roligt.»

Thorssons ansigte öfverdrogs med ett lätt moln, men han yttrade intet annat än: «Du har således haft roligt, lilla Hedda, det gläder också mig.»

«Åh ja, visst vet jag att Thorsson är beskedlig; han håller nästan lika mycket af gamla mormor som jag, och det är snällt af honom, en vildt främmande menniska, som ingenting har att tacka mormor för.»

«Ja, deri har du rätt, barn», inföll gumman med en suck, «Thorsson har ingenting att tacka mig för.»

«Åh, säg inte så, madam Lind», anmärkte Thorsson, «jag har att tacka er för mycket, mycket.»

«Men hör nu på, Thorsson», sade flickan, «sedan han nu är ett allt i allom här på gården och hvarken löjtnanten eller hennes nåd kunna vara honom och hans råd förutan, hvarför kom han inte hit på hela åtta dagarne? Det var riktigt ledsamt efter honom.»

«Var det ledsamt efter mig, lilla Hedda! Gud signe dig för det ordet.»

«Ja, det var det; jag vet inte, men jag tyckte — och mormor med tyckte, att det var så tomt, och jag sprang opp åt gångstigen och tittade efter honom många gånger.»

«Tack, tack, lilla Hedda, du kommer i håg stackars Thorsson», sade ynglingen och strök den ena af hennes lockar, som fallit fram i pannan, åter bakom örat.»

«Si så ja», skrattade flickan, «nu vill han väl åter se på min vackra panna, som han alltid plär tala om — nå se på henne nu och på ögonen och näsan och munnen och kinderna; jo, ser han, jag låter se på mig», tillade hon och skrattade skälmaktigt, så att de små hvita tänderna skimrade fram mellan läpparne. «Thorsson är riktigt rolig, mormor, ty han betraktar mig alltid så uppmärksamt, som om jag vore en liten guldengel på ett orgelverk, och när allt kommer omkring, så ser han ändå ingenting annat än en sjelfsvåldig flicka. Ja Gudnås så visst, det är sannt, mormor, inte är jag alltid sådan jag borde vara; men det blir nog bättre med tiden.»

«Du läser väl för pastor Willner», sade Thorsson, «det är en bra, en galant menniska, och han har lärt mig mera än jag på många år förut vetat; utan honom, så vet Gud huru det gått med mig.»

«Åh, han hade varit skogvaktare, som han är», anmärkte Hedda, småskrattande åt ynglingens högtidliga ton. «Men hvad går åt honom, han ser så söndagsaktig ut, precist som om han stode på kyrkbacken och hörde klockorna ringa; men», tillade hon, liksom hon påmint sig något och såg på det gamla slaguret, «klockan är redan åtta; vill Thorsson höra Guds ord?»

«Ja, min lilla flicka.»

«Ja, det skall han få, men då skall han sitta tyst och beskedlig, precist som herr Fänger; han satt der på stolen så stilla och tyst när jag läste, fastän han eljest är en riktig vildbasare, ja, en vildhjerna, som löjtnanten säger.»

Det förra molnet passerade åter öfver ynglingens drag; men han smålog dock och sade: «åh ja, var säker, jag skall vara tyst, blott du läser.»

Flickan slog således opp bibeln vid märket, en påfågelsfjäder, och läste. Den gamla knäppte sina händer, och Thorsson följde hennes exempel. Hans tankfulla, dystra blick var fästad på den lilla flickan, som, lik en försoningens, en oskuldens och kärlekens engel, läste försoningens ord för den gamla utlefvade och för den stackars brottslingen, som bortkastat namnet för att gömma sig

för den oförsonliga verlden, men icke kunde bortkasta sina minnen. Han jemförde detta ögonblick med det vilda skrålet, ederna och hädelserna i hvalfvet i Landskrona fästning bland hans fordna kamrater — och en rysning, som isade hans själ, afvexlade med ljumma flägtar af en högre, en renare och bättre anda.

När läsningen var slut, slog åter Hedda opp de vänliga ögonen, lade påfågelsfjädern mellan bladen och läste utantill med hopknäppta händer de vanliga psalmerna och tacksägelserna för en god dag.

Andaktsstunden var slut och Thorsson steg upp. «Tack, lilla Hedda, du har gjort mig glad igen», sade han; — «godnatt, mormor, godnatt, madam Lind, skulle jag säga.»

«Det är ändå en bra hygglig och beskedlig karl, den der Thorsson», sade Hedda, sedan han gått.

«Ja, barn, Gud välsigne hans ingång och utgång», sade gumman; «du skall hålla af Thorsson, hålla af honom som din egen bror.»

«Åh ja, och ett godt stycke derutöfver; ty bror min, Olle, bör inte vara mycket att hålla af — fy sådan en stygg en! — han håller sig nu Gud vet hvar, och som far sade, när han sist var här, «det blir aldrig något annat än sorg af det barnet». Nej, tacka vill jag Thorsson, som alltid varit så god och så hederlig, och som håller af mormor, nära nog så mycket som jag sjelf.»

«Ja, Gud välsigne gossen!» suckade gumman.

Inom Fängerska familjen skedde ej långt derefter en betydlig, länge förberedd händelse; Adolf hade gått till nattvarden för första gången, och förklarades för värdig att inträda som medarbetare på fadrens kontor.

Vi hafva sett, att i denna natur låg mycket godt, mycken sjelfkänsla och stolthet, parad med ett gladt lynne och njutningsbegär.

Af dylika lynnen kan man göra mycket, emedan der finnes den spänning, som fordras för att drifva en karakter fram i dagen. Men, som vi veta, hade man med vilja förfuskat hans uppfostran; och det var ej föräldrarnes skull, utan besynnerligt nog voro de, som ledde honom på en bättre stråt, just dessa af hans föräldrar så djupt föraktade pojkarne, som gåfvo honom en slags aning om

ett individuelt värde, skiljdt från allt det stora eller lilla man kunde få af andra.

Dessa gossar, som han i smyg, men af naturdrift sökte opp, med fara att få moraler af sin mor och Skarpmesser, voro långt ifrån skonsamma mot den rika patron Fängers son; de tänkte ej på någon skillnad, utan bedömde blott personen, och sålunda hände sig, att både han sjelf och hans far fingo sitta emellan, då det så föll sig.

Han kom derföre att ställa sig i bredd med andra, och detta skulle gifvit det goda i hans natur näring, om det fått fortfara; ty de föraktade gossarne, hvilka han, lockad af en bättre instinkt, uppsökte, voro af det slaget, som kunde säga:

Den trasigaste ungen
Vann priset vid vår dom,
När han slog riktigt kungen
Och grefven kasta' bom.

Men vid inträdet på kontoret förändrades scenen; den nätta gosströjan utbyttes mot en frack, den nedvikna kragen mot en rosig sidenhalsduk, och i stället för «du», eller «unga Fänger» hette det «bokhållar Fänger, herr kontoristen Fänger».

Vid inträdet i sitt sjuttonde år, en ålder, då ändå modet gerna vill jäsa öfver, kom Adolf Fänger i en ställning, der intet kufvade hans medfödda stolthet och ledde hans njutningsbegär. Han blef kamrat med de öfriga kontoristerna, som alla voro ett slags lejon.

Fordom hade patron Fänger haft nog af sin enda herr Trygg; men nu behöfde han fyra att förrätta det arbete, som den outtröttlige mannen ensam förmått fullgöra.

Dessa fyra voro alla lefnadsglada ynglingar, i hvars intresse det låg att liera sig med sonen i huset, och naturligtvis upphörde nu alla att hålla sanningsspegeln framför honom.

Det var ett lustigt lefverne på Fängerska kontoret, och Adolf föraktade sina fordna vänner bland det simpla folket; han hade fått nya, som behandlade dem med vårdslöshet och lärde honom att anse sig för en menniska af högre ordning.

Adolf Fänger var långt ifrån enfaldig, och derföre fullgjorde han, naturligtvis med kamraternes hjelp i början, sina åligganden så väl, att patron gladde sig åt sin sons duglighet.

Ryktet om hans stora fallenhet för handeln kom snart till patronessan, och derföre visste hon ej huru hon skulle visa sin belåtenhet med sin gentile, hygglige och snälle Adolf.

Det var omkring halftannat år derefter; unge Fänger hade öfver tre månader sutit på fadrens kontor och om aftnarne lärt sig «vira» af kamraterna, och med dem besökt värdshuset, och druckit ett glas champagne tillsammans med sina nya vänner, då en resande handelsexpedit kom till staden och uppgjorde några affärer med patron.

Det var en glad och treflig yngling, skämtande, Bellmanssångare och talangfull i många stycken; han kunde till exempel härma djurs läten, såga med munnen, dra ut korken ur en butelj och härma en kalkonunge, som fångar flugor.

Denne unge man förtjuste herrarne på Fängerska kontoret, och man omtalade, att det ej skulle vara ur vägen att gifva honom en liten afskedsrisp, då han skulle resa, oaktadt patron Fänger visat honom den vanliga artigheten att se honom hos sig till middag.

«Vi skola skjuta tillsammans», yttrade en af kontoristerna; «ty det skall gå hederligt till, mina herrar; dragonpunsch och champagne som vatten, — Österqvist har fått in färska ostron, — det skall vara hederligt, så att han begriper, den nya vännen, att här i staden finnes folk, som kan lefva, — «leben und leben lassen».»

Adolf Fänger afhörde detta samtal och slog igen sin bok. «Hör på, go herrar, jag är yngst af er; men jag vill vara med.»

«Naturligtvis, Adolf, ja Gudbevars, min bror», yttrade den talande, «det vore väl jemmerligt, om vi inte kunde bjuda vår principals son.»

Detta uttryck stötte gossens fåfänga. «Tack — åh ja, det kommer väl en tid, då jag kan bjuda igen. Hvad tror ni, à propos, en sådan der tillställning kan kosta?»

«Åh, minst femtio riksdaler.»

«Jaså, femtio riksdaler», sade Adolf och aflägsnade sig.

«Hva ba? jag tror, min själ, vår lille patron går opp till söta far; det vore f—n, inte skall gubbfiluren ha reda på sådant; hm,

förbannadt dumt, det borde vi sagt pojken; eljest så är han min själ inte så tafatt, som man kunde vänta.»

«Åh, han vet nog f-n att han får multum med tiden», anmärkte en annan.

«Och ruter är der i honom», yttrade den egentliga talaren; — «får han råda, så förlossar han de fångar arma.»

«Åh ja, inte blir han en sådan smulgråt, som söta pappa», sade en annan.

«Den, som utan arbete får mera penningar än han behöfver, vet inte att sätta värde på dem», yttrade en lång och blek kontorist, som hittills tegat.

«Se så, der ha vi sententian», yttrade den förste. Nå hvad f-n äro penningarne till för, om icke till menskligheten gagn! — menskligheten mår väl af ostron och champagne, menskligheten tycker om vackra jungfrur, menskligheten behöfver min själ i vårt klimat kläder på kroppen, och då ligger det i menskliga skönhetssinnet, att de äro moderna och fina och gentila. Således, min kära bror, stadnar sententian deruti, att pappa Fänger är en svamp, som bara suger in, och att det tillhör unga kamraten att låta krama ur sig det snöda mammon.»

«Bara nu inte pojken springer till pappa med limstången och säger: kamraterna vilja ha kalas, får jag en tolfskilling? — ha ha ha! — det skulle vara ett satans streck i räkningen; ty, mine herrar, då blef det stopp med hela herrligheten. — Det är osäkert om gubben vet hur champagne smakar; han har väl bitit i korken kanske, men om han fått sig till att kosta på sig sjelf — det vet Herran allena. Ni skall få se att pojken springer till gubben.»

Detta var dock ej förhållandet. Adolf kände alltför väl sin far, för att våga gå till honom och begära penningar till ett kalas, och han var för stolt att låta bjuda sig af sin fars kontorister. Han gick derför till sin mor.

«Hör, mamma», sade han inställsamt, «mamma, som alltid varit snäll, får lof att hjelpa sin Adolf.»

«Hvarmed då, lille Adolf? Du ser helt ståtlig ut, min gosse, en stor kavaljer redan», tillade hon och betraktade honom med välbehag.

«Jag vill nästan tro mamma», sade han glädtigt och vände sig på klacken. «Sitter inte bonjouren bra kanske?»

«Jo bevars, han är alldeles utan rynkor i sidorna», yttrade modren med kännaremin.

«Och kanske jag inte knyter halsduken — hvad tyckes?» fortfor han lika skämtande; «den der nålen är ju vacker; åh jag har också fått den af min egen mamma.»

«Åh, det är så obetydligt», yttrade modren.

«Vet mamma, tycker mamma inte, att den här Holm, som reser i morgon, är en bra hygglig karl?»

«Jo, det är en mycket hygglig karl», sade modren, som ett eko.

«Vet mamma — men det är oss emellan — kontoristerna der nere vilja göra en liten bjudning för honom i afton.»

«Det tycker inte Fänger om», sade patronessan.

«Ja, det vet jag; men se, mamma lilla, de vilja bjuda mig, och det tycker jag ej passar sig. Jag är patronens son och kunde hellre bjuda dem.»

«Åh nej, det passar sig icke, min gosse.»

«Men, mamma, de ställa till bjudningen, det blir bara litet ostron och sådant. Vet mamma, om mamma blott denna gången ville hjelpa mig, så —»

«Jag? nej, kära Adolf, det går aldrig an.»

«Åh jo, jag vet att mamma har pengar, och om mamma blott hölle en enda smula af mig, nekade mamma säkert mig inte att vara med; det är ju bara våra egna kontorister och den hygglige Holm, det är väl inte opassande sällskap?»

«Nej, Gudbevars, visst inte.»

«Men det är ej passande att jag låter bjuda mig; och går jag inte, så skratta de åt mig. Och, ser mamma, jag är ändå son till deras husbonde och borde, om det vore rätt, ha min lön så väl som de andre, ty jag får nog arbeta, det kan mamma tro.»

Dessa skäl väckte opp patronessans högmod, som sällan fick tid att slumra in, utan beständigt låg halfvaket.

«Ja, det säger jag uppriktigt», sade hon, «att om du skall vara med för att ta afsked af unga Holm, så passar det sig hvarken att du låter bjuda dig eller att du repartiserar; skall rika Fängers son vara med, så bjuder han ensam, han behöfver hvarken låta bjuda sig eller leka kamrat med sin fars kontorister.»

Gossens stolthet och fåfänga fick nu en påstötning, som satte alla hjulen i fart, och nu ökade han slugt och diplomatiskt sin

mors fåfänga, så att hon ändtligen frågade: «nå, min egen Adolf, huru mycket kan gå åt?»

«Åh, omkring femtio riksdaler; men då blir det ej i stor skala, och —»

«Det är allt bra mycket», sade modren; «men du skall få sextio riksdaler, så att det blir dig och oss värdigt; kom dock ihåg, att det är första och sista gången, din mamma träder emellan.» Med dessa ord gick hon till sin pulpet och tog fram den behöfliga summan. «Man skall ej säga, att patronessan Fängers son behöfver tigga sina smulor af andra», sade hon och höjde på hufvudet; «men, lille Adolf, drick intet i afton, utan blott var en god värd; du vet nog, huru mycket sorg du gör mig, om det blir väsen af.»

«Tack, söta mamma», sade Adolf och kysste sin mors hand. «Visste jag icke, att det var min lilla goda mamma!»

«Gud välsigne dig, lilla Adolf; du ser att jag håller af dig — ja, att jag håller alltför mycket af dig — det kan hända jag nu gör orätt; men Gud ser i mitt hjerta, och ser huru väl jag menar med dig, min enda skatt på jorden.»

Så snart Adolf sluppit ut från omfamningarne, sprang han ner på kontoret med handen i fickan på den stora summan.

«Se så, mine herrar», sade han, och ställde sig midt på golfvet; «det är min skyldighet att bestå något för kamratskapen, och således», tillade han och bugade sig leende, «får jag äran att bjuda herrarne samtlige på en afskedsrisp åt vår gemensamme vän, Holm.»

«Ödmjuka tjenare; hvar f-n har unga patron fått penningar! men se, det går ej af för några hackor.»

«Åh, jag vill tro att dessa hackor räcka till», sade Adolf och visade sedlarne; «men tyst för pappa, ty han får inte veta af något.»

«Åh, det förstås, vi ta särskildt rum, och på det att du ej skall synas, så skall jag arrangera saken. Min själ! hederligt hjerta på gosse.»

Patron Fänger reste på aftonen ut på ett hemman, som han egde i stadens granskap, och hela kontors-personalen med Adolf i sällskap inställde sig på värdshuset, der de fingo ett enskildt rum.

«Hör på», sade talmannen hemligt till värdshusflickan, «skall du bli vår madonna i afton, hva sa' du?»

«Jo, det skulle väl så bli», blef svaret.

«Jaså, hör du lilla Thilda, du kan väl tiga?»

«Åh, med det som behöfs, det kan bokhållaren lita på.»

«Jo du, det är ingenting annat, än att Fängers son är med; gubben tål inte att folk roar sig, och således får det inte komma ut. Du springer väl inte till gubben med historien eller talar om det der nere?»

«Ser jag så ut, jag?» sade flickan; «åh nej, det är en rätt hygglig gosse, herr Adolf.»

«Jaså, ha vi dig der, Thilda; akta dig för pojken, han är inte rädd af sig.»

«Åh bevars, han är väl inte värre än bokhållaren; nej, låt bli mig! se så! det skall strax vara färdigt.»

Och nu sprang flickan ner, och bordet dukades med många slag. Den muntra gästen kom; hela aftonen tillbragtes med skrattsalfvor, drickande och sång; och först senare satte sig herrarne ned vid killebordet.

«Åh bevars, Adolf Fänger kan inte spela kille», sade talmannen; «vi ha då ändtligen pluggat i dig, min hedersvän, en smula vira, det gick bra; men kille är hasardspel.»

«Gud bevars, det får unga patron ej deltaga i.»

Adolf var upphettad af vinet, han blef mera stött än förut och sade: «Jag spelar likasåväl som herrarne, och om penningarne ej räcka, så har jag väl god kredit hos min fars kontorister.»

«Nå nå, nicht so hitzig, mein edler Freund! — Schtille, du får ju spela, det är min själ ingen som nekar dig, min ädle vän», sade den språksamme kontoristen, — «hvarken att spela eller ett litet lån; du har min själ gjort en så hederlig risp, att vi måste tacka dig ändå.»

«Nå, mina herrar, det är dukadt.»

Långt in på natten voro de tillsammans, och då de gingo hem, var Adolf något tung i ögonen af de fina vinerna, och i synnerhet knäna voro svaga.

«Är det inte kuriöst med den champagnen, Adolf?» sade talaren; «nu äro vi spik nyktra, men ändå så sitter det i knäna, de äro veka som ett utslitet kabeltåg; sådana äro fina varor; fy f-n att vara full, det måste vara rysligt.»

Den natten låg Adolf ej på sitt eget rum, utan hos sin pratsamme vän, och då han vaknade om morgonen och hade hufvud-

värk, sade vännen: «se så, opp med ögonen, se stint ut, så att far din ingenting märker, se så, här är vatten, skölj dig i munnen och se här, tag dig litet anjovis, det sätter magen i ordning.»

Adolf kände en djup ånger öfver nattens orgie, men hans vän behandlade allt som en bagatell, skrattade och pratade; och då han fått anjovis och tvättat hufvudet med kallt vatten, var illamåendet slut och — ångern.

«Det är ändå en förbannad skillnad på varor, och det måste man erkänna, att Österqvist har extra goda varor, blott man förstår sig på att knipa ut dem. Det var, min själ, madeira som dugde, och hvitt portvin sedan gubben Noachs tid, och den röda champagnen se'n; inte smakade den mögel, som der nere hos gubben Macaroni, vår sveitzare.»

«Ja, det var extra godt.»

«Åh ja, det var heller inte svårt att bestå det», återtog den förre, «när Adolf här bestod fiolerna; tack broder, du blir en karl, som förtjenar att få vänner, — ja, mine herrar, så är det. — Men nu flit och tystnad», tillade han, «och du Adolf — ha ha ha, åh se rask ut, detta var en liten krympning, som gör kroppen godt.»

Snart inträdde patron Fänger på kontoret, och allt blef tystnad och allvar.

«Du ser så blek ut, Adolf», sade fadren; «mår du inte bra?»

«Jo, pappa, rätt bra, men jag var så bittida oppe i morse.»

«Hm! jaså. Nå hur står det i boken? du har inte hunnit långt sedan i går; dessa räkningar skola införas — hm, du skall hålla i och inte tröttna.»

Lilla Pony, Adolf Fängers ölänning, blef nu snart ombytt mot en ståtlig svart, stubbsvansad ridhäst, som präktigt betslad och med högburet hufvud kråmade sig under den unga gentila sonen till stadens och ortens rikaste man.

Adolf såg bra ut, var väl växt och hade något ledigt, fastän tillika vårdslöst i sitt sätt att vara. Han blef imedlertid en favorit hos stadens mamseller, och i de flesta hus, der unga flickor funnos, blef der en uppståndelse när han red förbi, buren af sin stolta häst.

«Han ser ändå bra hygglig ut», sade en och annan; «men högmodig är han — åh ja, den som får allt hvad han pekar på kan icke bli annat.»

Unga Fänger red dock ej oftare än strax före middagen, ty läkaren hade sagt, att detta var bra för helsan, och patronessan hade all möda ospard att få sin son att behandla sin kropp, liksom redan gikten tagit fasta i hvarje led; ty det hörde till denna slags uppfostran att roa sig för helsans skull.

Hur unga Fänger behandlade sin häst kan ej upplysas, men besynnerligt nog gjorde han nästan hvarje dag en ovanlig stegring vid ett gulmåladt hus vid storgatan, och vid det rassel, skorna gjorde mot gatan, kommo ett dussin flickansigten i ett par fönster och betraktade den unga ryttaren, som vanligen artigt tog af sig mössan för de små eller nickade bekant åt någon af de större.

I detta hus bodde bokhållar Trygg, hvars fru höll pension. Det hände någongång, att vid skramlet flickorna icke kommo fram, utan i stället bokhållar Tryggs allvarsamma ansigte sågs vid fönstret; det var då antingen räkne- eller någon språktimme — och flickorna vågade sig då icke att rusa till fönstret, som när fru Trygg, den goda själen, hade sin timme.

När saken så illa slog sig ut, helsade Adolf alldeles intet, utan såg bokhållar Trygg midt i ansigtet med ett öfverlägset förakt, som skulle smärtat den redlige gubben, om han varit känslig för något dylikt.

Men att unga Fänger skulle med stolt förakt se ned på honom föreföll honom så naturligt, som att det skulle drypa af taken när det regnade. Gubben visste alltför väl, att ingen hållit något paraply öfver den stackars ynglingens hjerta, utan att allt gift, som ville falla derpå, också fått det.

Bokhållar Tryggs hade nu börjat med en pensionsinrättning för flickor, dervid man och hustru hjelpte hvarandra. Denna pension skiljde sig från andra deruti, att flickorna fingo ett klart begrepp om det de läste, att ingenting endast blef utanlexa, och att många af dem fattade lust för vetande, något, som vanligen ej är fallet i pensioner, der man merendels så ställer till saken, att de stackars flickorna anse någon verklig kunskap för en börda, den de för allt i verlden icke vilja bära.

Fru Trygg, som sjelf af sin far blifvit handledd, hade en ovanlig bildning, åtminstone en ovanlig art deraf, emedan allt, det hon läst, stod klart, förstådt och derföre också intressant för hennes tankar.

Kretsen, inom hvilken hennes vetande rörde sig, var visst icke stor, hon var långt ifrån något underverk af kunskap, men det hon visste, var ej insvept i en dimma af liknöjdhet eller undangömdt i tankens halfdunkel.

Hon var således hemmastadd med sitt ämne, och uttröttade sig icke med att beständigt trefva omkring i skymning. Denna tankens klarhet gjorde också hennes framställning klar; ty det man vet, kan man också klart uttrycka, och deraf kom det sig att barnen trängde sig omkring henne för att få upplysningar: ty det ligger i hvarje barns liksom i hvarje blommas natur att söka ljus, och det är de äldres skull, om de vänjas af dermed eller skrämmas derifrån.

När man söker genom utanlexor tillfredsställa barnets nygirighet, kufvar man dess lust för allt vetande, liksom, om det har lust att tumla om på en fåle, man, genom att låta det i åratal rida grensle på en gärdesgård, snart afskräcker det från att någonsin blifva ryttare.

Imedlertid hade den Tryggska methoden icke haft synnerlig framgång i den lilla staden, eller orten deromkring; och följden hade varit, att många blott låtit sina barn gå der i ett eller ett par qvartaler. Fru Trygg ansåg bäst, att låta flickorna lära sig sy slätsöm, innan de begynte med tapisseri och perlarbeten, och föräldrarne fingo således af sin lilla flicka väl en ganska bra sydd och fållad näsduk, med hålsöm i kanten, till julklapp; men grannens dotter, som gick hos mamsell Gallsten, skänkte deremot sina en soffdyna i tapisseri, föreställande en turk med rödplättiga byxor, och blåa fyrkantiga ögon, och likaledes fyrkantig mun; det var något helt annat. Den lilla flickan, som gick hos Tryggs, kunde sjelf taga ut lättare stycken på fortepianot, och kände fingersättningen ganska väl, höll takt och hade redan fått en flägt af musikalisk smak; men grannens, som gick hos mamsell Gallsten, hade på samma tid lärt sig en af Schwenkes grannaste sonater, och

trampade på fortetramporna och ringde samman för slägt och anhörige, så att man måste beundra hennes fermeté; deremot kunde hon icke för sitt lif spela något annat än dessa en gång för alla intraggade bravursaker.

Likaledes var det med franskan — och så med allt. Med ett ord, Tryggs lärde sina flickor verkligen, men mamsell Gallsten lärde dem blott litet att skryta med — och mängden föredrog det senare; ty hvad i Guds namn skall en flicka med verkliga kunskaper? ?

«Herr Adolf», sade mamsell Skarpmesser till sin fru, «gör verklig figur i staden. När han rider förbi Tryggska pensionen, komma alla flickorna till fönstret för att se den unga, ståtliga gossen.»

Patronessan smålog. «Åh ja, kära Skarpmesser, jag kan inte tacka Gud nog mycket för det barnet.»

«Ja, det må väl patronessan säga», suckade mamsell Skarpmesser. — «Men, à propos, det är besynnerligt att någon vill låta sina barn gå hos de der Tryggs, de lära sig alldeles intet, utom att disputera med sina föräldrar. Jag råkade i går fru Falting och hon beklagade sig mycket: ty deras flicka har blifvit så sjelfrådig och säger sin lilla mening. Hvad tycker patronessan, då fru Falting häromdagen kom att säga, att allting var skapadt bara till menniskans nytta, så satte sig ungen deremot och talte om, att stjernorna visst hade något annat ändamål, än att lysa om qvällarna — och då hennes mor ville rätta henne, så kom hon och berättade, att der var stjernor många gånger större än jorden, och sådana romaneska galenskaper. Fru Falting var också så ledsen och tar bestämdt flickan derifrån vid nästa qvartal.»

«Åh ja, det kunde jag veta förut», yttrade fru Fänger. «Hon, Tryggskan, tror sig så förbålt bildad och lärd; ty hennes pedant till far har satt i henne att hon är ett snille. — Jaså, stjernorna äro så stora som hela jorden? det var en upptäckt af herr Trygg, som alltid ser så salig åt höjden, när något går honom emot.»

«Imedlertid är det svårt att förstå, hvarföre generalskan Gyllenklo låter sin dotter gå der i pensionen; ty många låta barnen bli qvar, blott derföre att det skall vara förnämt, kan tänka, och deras flickor få omgås med den lilla nådiga fröken.»

«Generalskan? kära Skarpmesser, när det är frågan om att bära sig förnuftigt åt, då är hon inte med; hon är ett beskedligt

pjåk, fastän hon är högmodig öfver att ha en general till man, en fattig knekt, som har skuld opp öfver öronen, säger Fänger. Mycket vackert skall det vara, och lär komma sig deraf, att han betalade en borgen för sin bror, oaktadt sedeln var öfver tio år gammal och borgen egentligen, enligt lag, ogiltig. Det var visst hederligt, men det är ej klokt eller ens hederligt att vara så hederlig, att man ruinerar hustru och barn.»

«Stackars flicka», sade mamsell Skarpmesser, «ingenting har hon och ingenting får hon lära; men hon ser ändå temligen bra ut och är rätt höflig och snäll — det har hon då ändtligen lärt sig.»

«Hon skall väl någonting lära», återtog patronessan. «Det är eljest löjligt att höra hur generalskan skryter med Tryggska pensionen och säger, att de lära så grundligt. Ha ha ha! deras flicka skall väl bli ett vishetsmönster, men dermed kommer hon inte långt. Gudskelof, jag har kunnat så mycket, som behöfts, och mera behöfva ej våra barn. Det skulle bli rätt präktigt, om qvinnorna började på att vara riktiga lärdomsljus — sådan galenskap! — Allt det der glöms bort och gör ingen nytta. — Jag tycker just, om lilla fröken började på en bal att examinera sin kavaljer i historien och geografien och svenska språket, ha ha ha! — har Skarpmesser hört, att man till och med får lära sig svenska i Tryggska pensionen?»

«Ja, det var sannt», svarade denna; «men det har jag aldrig förstått, utan trott, att det var spektakel; ty svenskan är vårt modersmål, så att det ha vi nog fått lära oss.»

«Jo bevars, de få sitta der flera timmar i veckan för att lära sig svenskan — det är att koka soppa på en spik», sade patronessan. — «Imedlertid gläder det mig att Adolf visar sig artig mot fröken Gyllenklo; ty hon är ändå den förnämaste flickan här, huru eländig också hennes uppfostran är. Goddag, min Adolf», nickade patronessan till den inträdande sonen; «du har varit ute och ridit.»

«Ja, mamma, det var ett långt stycke, jag är riktigt trött», svarade sonen och kastade sig baklänges i en soffa med ridstöflorna upp på en stol.

«Herr Adolf har inte glömt sig, ser jag», yttrade mamsell Skarpmesser, som ej kom ihåg, att Adolf nu var kontorist på sin fars kontor och hade egen ridhäst.

«Jaså, Skarpmesser tror sig ännu ega rättighet att moralisera mig? Jag förbehåller mig, att Skarpmesser tiger, som ett godt barn.»

«Kära Adolf, blif inte het», varnade modren.

«Jag? het? Jo, just det skall jag bli; ty det är slut med käringmoralerna och käringuppfostran, ja rent ut. Se så, Skarpmesser, ut med er — jag tål ej ert gemena ansigte.»

Mamsellen skyndade sig ut, men, i likhet med dylika lynnen, var hon icke ledsen eller förskräckt, utan endast funderade på huru hon möjligen skulle kunna uppträda som martyr och vinna på saken.

«Min egen Adolf, hvad tänker du på?» sade modren. «Skarpmesser hade på det hela rätt; ty inte passar det sig att kasta stöflorna opp på en stol.»

Adolf var upphettad, och ställde sig med armarna i kors midt framför sin mor.

«Men nu skall den der uppfostran taga slut, Skarpmessers och mammas moraler skola ha en ända.»

«Adolf, Adolf, kom ihåg, det är till din mor du talar», suckade patronessan och räckte ut sin hand för att fatta hans.

«Ja, jag vet det», yttrade ynglingen bittert, — «en mor, som förgiftat min barndoms glädje med sitt eländiga gnat, en mor, som hindrade mig ifrån att lära något, att vara bland mina jemnåriga och att vara lycklig på mitt vis — ja, jag fick för ett år sedan skämmas och rodna inför mina jemnåriga, jag måste höra bittra saker ända till dess jag kom in på kontoret. — Jag vet hvad packet säger, men jag sätter mig öfver det; jag skall visa, att jag kan hvad jag vill; och mamma och Skarpmesser, som trodde att jag i alla mina dar skulle bli en stackare, som skulle gå i ledband, ha bedragit sig. Se der, mamma, det är ej pojken, det är ynglingen, han, som inom fyra år är myndig, som nu tackar er för er förspillda möda. Tack, min mor, för er välmening, om ni hade någon, tack för att ni lärt mig att få göra hvad jag vill — jag ämnar visa att jag också kan det.»

«Käre Adolf, du är väl inte ond på din stackars mor», sade patronessan, hvars stolta ögon glänste af tårar; «du är hård emot den, som älskar dig mest på jorden.»

Adolf stod länge och betraktade henne, tyst och med mörk uppsyn; småningom upphörde spänningen i hans ansigte, det fick

ett mildare uttryck, då han såg sin mor luta ansigtet i sina händer och snyfta tyst.

«Mamma», sade han ändtligen och lyfte hennes händer från hennes våta ögon, «gråt inte; jag var för häftig, jag var kanske orättvis; men vet mamma, der är något så tomt här, här i hjertat, i bröstet på mig, och hvems är skulden? Det var ju mamma, som sådde dit högmod och egenkärlek, det var ju mamma, som utrotade allt det ädla, som kunde bära frukt, och planterade dit ert ogräs, er rabattfyllnad i stället; vet mamma, det kommer på mig ibland, att jag tycker att verlden är tom liksom jag, och då antingen skrattar jag åt allt, eller också blir jag rasande på allt.»

Modren hade ej förstått honom, men hon begrep att det var en slags ursäkt och hade lugnat sig.

«Käre Adolf, blif aldrig så het mera», bad hon; «du skall en gång förstå huru väl jag menat dig.»

«Det vet jag, mamma, men det är just derföre jag ofta blir rasande; kunde jag hata er, då ginge det väl an, men ni håller af mig, och derföre måste jag förlåta er, mamma.»

«Ja, vid Gud, jag förlåter dig», suckade modren.

«Ni, mamma?» frågade han med ett smärtfullt hånleende; «jaså, ni förlåter hvad jag ett ögonblick brutit — hvad skall jag då göra? skall jag förlåta den, som under sexton år ledt mig på villspår? — Låt vara, mamma, jag förlåter er.»

Han omfamnade sin mor och gick.

Patronessan ringde. Skarpmesser kom in. «Det var en faslig scen, Skarpmesser; Adolf har vuxit ifrån våra moraler; Skarpmesser måste låta bli att behandla honom som ett barn, han är snart sjutton år, och kontorist, och ganska skicklig se'n, det måste Skarpmesser påminna sig».

«Ack, min Gud! jag menade så väl», yttrade mamsellen och torkade sig i de torra ögonen, — «det vet patronessan huru ömt jag håller af den hygglige ynglingen.»

«Ja, det vet jag, var ej ledsen, Skarpmesser; men der se vi följderna af de fria idéer man sprider ut bland ungdomen; aktningen för föräldrar, känsla för det passande försvinner år för år, och verlden försämras. — Annat var det i min barndom; då fingo barnen äta stående vid föräldrarnes bord, ända till dess de voro stora karlarne, då blef det annorlunda. Men jag förstår, Adolf har varit

ute hos Stålskölds; det är idéer, inhemtade derute hos den romantiska familjen, jag känner igen dem. Men, Gudi lof, jag har inte något på mitt samvete.»

«Nej, deri kan patronessan vara trygg, en så öm mor finnes kanske ej i verlden; men bra illa har det varit, att patron icke sjelf uppfostrat sin son.»

«Det kan jag icke finna», yttrade patronessan förtrytsamt; «kanske han då varit ännu hårdare än han är. Nu så är det dock mycken vekhet i hans hjerta; han blef slutligen så mjuk som ett vax. Tror Skarpmesser, att detta blifvit fallet, om en karl uppfostrat honom; nej, invid en öm moders hjerta lär sig barnet hvad kärlek vill säga. Imedlertid, kära Skarpmesser, blir det hädanefter att hålla inne med reflexioner; man skall ej reta det unga lejonet, utan med smekningar tämja det. Jag är väl ledsen öfver hans häftighet, och Gud vet hvar han fått den ifrån, ty Fänger är alldeles inte häftig, och jag sjelf blir aldrig häftig utan orsak; men oaktadt jag, som sagdt är, sörjer öfver hans häftighet, så gläder det mig dock, att han är en manlig och stolt själ, som inte tål förolämpningar. Skarpmesser, den, som så kan tala till sin mor, skall visst inte rädas att försvara henne, om så fordras; sådane äro männerna och säkert är, att den, som aldrig är ond, är heller aldrig god.»

«Patronessan talar som en bok.»

«Åh ja, modershjertat är också en bok, i hvilken mycket står att läsa», yttrade patronessan. «Skarpmesser vet ej hvad det vill säga att vara mor.»

Några år förflöto utan någon yttre förändring; allt gick sin gilla gång, och det enda, som gjorde afvexling, var att Adolf Fänger om somrarne ofta nog helsade på vid Thorstensholm.

Han besökte då alltid gumman Lind, och kunde hela qvällarne sitta der nere och prata om historier för den gamla, hvars sinne lutade åt barndom, men som dock ofta sprang opp till sin fordna spänstighet.

Hedda Glans satt då vanligen och sydde, och lutade det lockiga hufvudet öfver sitt arbete, och Adolf kunde länge och väl,

utan att säga ett ord, betrakta den bildsköna profilen. Han fann sig ej riktigt väl, stackars gosse, hvarken hos sin mor eller på kontoret hos kamraterna; öfverallt kände han denna tomhet, hvilken han förebrått sin mor; den följde honom i de mest bullrande sällskaper och på hans rum, der han ej hade någon sysselsättning, emedan ingenting roade honom.

Endast när han var ute på Thorstensholm, fann han sig i jemnvigt och lika nöjd med sig sjelf, som med verlden. Hela hans lynne antog en annan färgton, en skiftning i himmelsblått, liksom den hafvet antar, då en lugn och ren himmel hvälfver sig deröfver. Men så snart han återvände till staden, mörknade det i hans själ, liksom då horisonten mulnar och stormen växer.

Då lössläpptes åter hans inslumrade lidelser och stormade genom hans själ och ropade genom gnyet: «du skall ha roligt, du skall söka nöjet och tömma dess bägare till botten».

Han satt ännu ofta tillsammans med Hedda, och gumman Lind fann både sig och sin fosterdotter hedrade af ynglingens artighet, samt ansåg Hedda ännu för ett barn; och deri hade hon rätt. Vid tolf, fjorton års ålder, lefver ännu den yra glädjen i flickans hjerta och hindrar hvarje annan känsla att vakna.

Adolf Fänger, som nu var på öfvergången mellan gosse och yngling, behandlade Hedda som en syster; det gjorde så godt kring hjertat, det kändes så varmt i den genomkylda själen, det var liksom hans ande spirat opp till blomning.

«Vet du, Hedda», sade han ofta, då han någon sommarqväll satt bredvid det vackra barnet, och glömde nöjena der inne i staden, «vet du, att det går en kall rysning genom mig, hvar gång jag får se kyrktornet i staden sticka opp öfver träden; och då jag ser denna massa af tegeltak och hvita skorstenar, som sträcker sig utmed ån, blir jag så tung till sinnes, och jag blir missnöjd med hela verlden och med mig sjelf.»

«Och jag tycker, att det är så roligt, när jag någongång får följa med löjtnantens ditin», sade Hedda och skrattade, «att se de granna bodarne och bokbindarens fönster, der så många vackra taflor hänga, och de roliga skyltarne; det är ändå bra löjligt, att garfvare sätta ett oxhufvud på skylten och strax inunder sitt namn! Kors, att herr Adolf inte tycker att det är roligt i staden, der de ha allting så rart.»

«Nej, Hedda; men vet du, när jag rider hit ut och sitter i mina funderingar, så vaknar jag hastigt och liksom spritter till, då jag får se spiran på Stillinge klockstapel; jag tycker liksom jag vore en fågel, som blifvit instängd i ett rum och otaliga gånger slagit sitt bröst mot rutorna, då han vid ett förnyadt försök råkar på ett öppet fönster, och på en gång känner sig fri. Så är det med mig, Hedda; och, som vanligt, ett barn har öppnat fönstret för den fångne, och detta barn är du, min snälla unge, du sjelf; de gamle, vet du, ville gerna skrufva luckorna till, midt på ljusa dagen, för att hålla fågeln inne.»

«Men hvad roligt kan herr Adolf ha här?» frågade Hedda oskuldsfullt. «Om herr Adolf gick i trädgården, eller på jagt med Thorsson, så kunde det så vara; men att sitta inne hos mormor och mig, kan inte vara så särdeles.»

«Tror du det?» frågade Adolf, och fattade flickans hand, «tror du det? Ack, Hedda, du vet inte hvad jag behöfver; fastän», tillade han hastigt, «lika godt, jag får vara nöjd.»

Imedlertid blef Hedda så småningom stora flickan, och hon fann instinktlikt, att hon ej mera var barn, att det ej gick an, att hon satt ensam med Adolf och talade så utan förbehåll efter sitt hjertas diktamen.

Äfven Adolf hade på en vinter förändrat sig mycket: ty ynglingens utveckling sker ibland plötsligt, liksom vissa blommor, hvilkas knopp på en gång öppnas, så att kronan blir bar, då deremot andra blott småningom undanтränga omhöljet och blad för blad sticka fram i dagen. Blomfodret på hans lynne hade sprungit opp, och en skön blomma háde skjutit fram; men i kalken låg der en mask och kronbladen voro redan anfrätta innan de kommo i ljuset.

Det var således ej mera samma yngling, som förut; hans ansigte hade blifvit blekare, hans blick liknöjdare, och hans sätt att vara hade förlorat sin förra spänstighet; det poetiska elementet, som hos honom och hos de fleste sprider sitt skimmer kring ynglingens tankar och ord, hade upphört.

Hans uppmärksamhet för Hedda fortfor dock, men den var af helt annan art än förut; och sjelfva mormor Lind, som visst icke observerade på karakterer, utan tog dem som de framställde sig, kände dock på sig, att ynglingen ej hade samma kraftigt uppspringande barnasinne som förut, och hon blef i samma mån upp-

märksam och besvärad af hans täta besök, som alltid uppjagade en pionrodnad på Heddas kinder.

Han kom således mera sällan att tala ensam med Hedda; han hade aldrig förr än just nu önskat det, men nu var han besvärad af den goda gumman, som hindrade honom att tala.

Imedlertid vakade han på tillfälle att utan vittnen tala med flickan, och då han händelsevis fick det, hade han ingenting af sitt gamla kram qvar.

Han rörde sig nu nästan endast kring huru gentilt han eller den och den hade det, att han skulle köpa någon vacker souvenir åt sin älskade Hedda, och att hon skulle flytta in till staden och till hans mor, när mormor dog.

Hedda betraktade honom vemodigt: «och ni förutsätter att mormor skall dö snart?» frågade hon.

«Åh ja, det är naturens ordning; gumman är gammal och är som ett barn», yttrade Adolf och ville, liksom förr, rätt hjertligt se flickan in i ögonen, men han kunde det icke. «Ser du, Hedda, du skulle få ett hem hos oss, och mamma skulle hålla af dig som jag. Skulle icke det bli roligt?»

«Jaså, herr Fänger, ni förutsätter att mormor måste snart dö! Ack, herr Fänger, då har jag ingen vän mer på jorden.»

«Kära Hedda! du har ju mig», inföll Adolf och ville fatta hennes fina hand; men flickan drog den hastigt tillbaka och sade:

«Herr Fänger! vi äro inte barn längre, det passar sig inte.»

«Jaså, gamla mormor säger det!» skrattade Adolf med lindrigt hån; «nå, nå, Hedda lilla, det är väl inte så farligt.»

«Nej, det tror jag icke heller; men det passar sig inte, att vi leka som ett par barn och att herr Adolf klappar mig som förr.»

«Och kysser dig, söta Hedda, som jag gjorde för några år sedan; då var du så liten, att det betydde intet, att jag kysste dig, så att mormor såg på, och hon skrattade bara.»

«Åh ja, vi voro ju endast barn begge två.»

«Ja, det voro vi; men nu har gumman mormor predikat seder för sin lilla fosterdotter», invände Adolf.

«Nej, herr Fänger, det har hon inte; men det är något inom mig, som säger mig att det ej passar.»

«Åh jo, visst passar det; lilla Hedda, nu är du barnslig, åtminstone passar det mig att jag klappar och smeker dig.»

«Nej, herr Fänger», yttrade Hedda och reste sig upp, «det är just för er det ej passar sig.»

«Jaså, kanske för Thorsson?» frågade Adolf och lade armarne i kors.

«Herr Fänger! ett sådant ord hade jag ej väntat af er», sade Hedda och ville gå.

«Stanna, flicka! du skall inte bli ond, fastän det klär dig rätt bra; åh nej, se hur den lilla läppen blir större; men blif inte ond; jag säger ingenting annat, än att Thorsson, som är mormors favorit, möjligen har särskildt privilegium att smeka hennes fosterdotter, nemligen af gumman; på dig har jag ej tvekat.»

«Ni vill således såra mig», hviskade flickan, «ni gäckas med gamla mormor; vet ni, derigenom sticker ni genom min själ. Låt bli det der, herr Adolf. Jag ville så gerna hålla af er som förr; var snäll och god och glad som förr, tala om för mig edra tankar, som ni gjorde förr; men säg ingenting om gamla mormor och tala ej om att ni håller af mig; det är godt och väl, men det passar sig inte, det är inte rätt att tala så med en fullväxt flicka.»

Adolfs slappa sinne vaknade något af denna bön, som flickan hviskade med sänkta ögon och med tårar mellan de långa ögonhåren.

«Låt oss vara barn igen», fortfor hon bedjande, «men ett par visa barn, sådana, som Guds englar äro.»

«Ja, Hedda, Gud gifve jag kunde det», sade Adolf, hvars själ för några ögonblick återfick sin förra ställning. «Gud gifve jag kunde det. Hör på, Hedda», tillade han, «jag känner på mig att jag ej längre är barn.»

Hedda smålog.

«Nå, hvad gör det, herr Adolf; man kan ju inte alltid vara barn.»

«Sätt dig, Hedda, jag vill säga dig något», återtog Adolf. «Hör du! jag ville så gerna vara som förr; men det är ej möjligt, jag kan det inte. Vet du, det förefaller mig, liksom min själ förr var en ren spegelblank källa, som ej grumlades af något, utan stod lugn och i jemnvigt; källan är ännu densamma, men der har kommit en ödla i vattnet, och då det klarnar och grumlet faller ner, slår hon till med svansen och jagar opp bottensatsen. Så ögonblickligt går ombytet. Ja, Hedda! jag har ofta sett, att källan

varit spegelren som förr, och har gladt mig åt, att odjuret nu kommit derifrån; men plötsligt har det rört sig på bottnen, och det onda har dykt upp derur och grumlat allt.»

«Det är synden», sade Hedda, — «synden, säger gamla mormor.»

«Jaså, der ha vi gamla mormors lärdom igen», inföll hastigt Adolf, och hans lilla barndomsdröm var borta; «ha ha ha, lilla Hedda, du skulle bli en bra nunna, om vi bekände oss till katolska tron.»

«Är icke ödlan oppe nu igen, herr Adolf?» frågade Hedda med ett sorgligt småleende.

«Jo, det kan väl hända», sade Adolf, till hälften liknöjdt och till hälften på allvar; «men det kan inte hjelpas.»

«Bed! herr Adolf, bed till Gud, så blir det bättre. Ack om ni åter vore den ni var förr! ack, hvad jag skulle hålla af er; nu skall jag tänka på er, då jag ber.»

«Tack, lilla Hedda», sade Adolf plötsligt rörd; «bed för mig, barn. — Imedlertid», fortfor han efter en stunds tystnad, «imedlertid ha vi unga tu roat oss med att fördrifva tiden med religiösa samtal och syndabekännelser — och nu kommer mormor.»

Så rörde sig hans sinne mellan det förflutna och det närvarande i en beständig vexling, och detta aflägsnade honom i andligt hänseende från Hedda; men han fann tillika, att han hade en viss makt öfver det vackra barnet.

Han satte sig derföre en afton i en berså i trädgården. Hedda skulle gå denna väg, han hade beslutat en hufvudstorm; ty flickan hade ökat och ej minskat sin tillbakadragenhet, och detta plågade honom och retade hans fåfänga.

Hans tankar hvimlade oredigt, han visste ej egentligen hvad han ville säga henne, men han kände på sig, att han behöfde tröst utaf sin fordna leksyster, att det var barnet han ville träffa, då han ej kunde få reda på henne eljest.

Det var tyst om qvällen, månen höll sig så der vid lagom sken, och luften var varm. Allt var så fridfullt och så skönt, men Adolf slog sig orolig på bröstet.

«Förr», sade han, «var jag lycklig blott i en sådan afton som denna. När månen satt så der och tittade ner mellan träden, kunde jag hela timmar sitta och tänka på huru det såg ut deruppe; ack, jag har dock varit lycklig fordom! Men», tillade han

med en föraktfull krökning på läppen, «min mor unnar mig det icke, och nu är jag sådan som hon ville hafva mig; allt det der roar mig icke mera — men tyst, kommer der någon — nej. Kanske hon fått veta försåtet; åh nej! — och om hon visste det, skulle hon derföre bli borta?» — Han smålog, men der låg en bitterhet i detta löje, som ingen kunde måla. — «Förr trodde jag också på en helig oskuld — det var ändå roligt den tiden — åh ja, det kan så vara; men ingen tror på den, och flickorna i staden, åtminstone de sämre, hafva just inte gifvit mig och kamraterna någon hög tanke om denna egenskap, som omtalas vidt och bredt i romanerna. De der som skrifva böcker äro verkligen roliga figurer; antingen känna de ej verlden, eller också ljuga de mot bättre vetande. Oskuld — åh ja, kan väl vara att den finnes; men de, som äro erfarnare än jag, tro på den mindre än jag. — Ha ha ha, nu blir du romantisk, Adolf Fänger, du är min själ kär i flickan. Kär? åh ja, hvarför inte? det är dock ett ombyte.»

Nu hördes verkligen lätta steg på gången, och Hedda kom med sin lilla mjölkkruka på hufvudet; hon skulle hemta mjölk hvarje afton från trädgårdsmästarens; ty detta utgjorde en slags lifstidsränta åt gumman Lind.

«God afton, lilla Hedda», sade Adolf ooh stannade den unga fliokan.

«Herr Adolf, unga patron? kors, jag höll på att bli rädd», sade hon och ville fortsätta sin gång.

«Nej, stanna, goda Hedda, jag vill tala vid dig.»

«Nej, herr Adolf, jag har inte tid, jag får inte stanna, mormor väntar på mig; nej, söta herr Adolf, låt mig gå.»

«Du får inte gå», sade Adolf med bestämd ton, «du måste höra mig. Hör på, Hedda», började han och drog henne med sakta våld ner på torfbänken, der han satte sig bredvid henne. «Hör du! du är ej mera barn, du håller ej af mig, som förr.»

«Nej, det går inte an, jag är ju gamla flickan», sade Hedda och ville resa sig; — «nej, låt mig gå.»

«Nej, Hedda. Håller du af mig, mycket af mig, som du gjorde förr? Svara, svara genast.»

«Åh, inte får jag tycka om en så fin herre, och herr Adolf får inte narras med mig, det har jag icke förtjent af er», tillade

hon, och stora klara tårar glindrade mellan de långa ögonhåren. «Nej, låt mig gå, låt mig gå.»

«Flicka! älskade flicka!» sade ynglingen med passion och slöt henne i sina armar och öfverhöljde henne med kyssar.

Flickan slet sig med oväntad styrka ifrån honom; den smärta, sköna gestalten liksom höjde sig, och tårefloden hade stannat.

«Herr Adolf», sade hon, «jag har hållit af er, mycket, mer än mycket hållit af er; men nu, — hu! Herre, jag är ju ett barn, som snart skall inför Gud lofva dygd och tro — hu! hu! och ni blygs inte att vilja förföra en Herrans brud! — Farväl, herr Fänger, Gud gifve er bättre tankar.»

Adolf hade liksom stelnat vid den unga flickans tilltal.

«Du förlåter mig, Hedda?» frågade han med dämpad röst.

«Förlåta? det må Gud och gamla mormor förlåta», sade hon. «Jag hvarken kan förlåta eller förbanna; jag är ett barn, och vill med Guds hjelp förblifva det.»

Flickan gick med hastiga steg framåt gången, och Adolf var några ögonblick liksom bedöfvad. «Således», sade han vid sig sjelf, «der är oskuld. — Ack! Gud, om jag vore ren som hon.» — Han teg några ögonblick. — «Ha, ha, ha!» skrattade han, «hvad skulle väl min gode vän, Lagerholm, säga derom? Jo — «det var en satan att spela sin role väl». Också kan man ej neka att Österqvists Thilda nästan har samma termer; man kan dock vara en kruka ibland.»

Nu återvände han till slottet och omtalade, att han gått vilse i skogen, och ej förr än nu hittat fram.

Stefanie betraktade ynglingens redan något slappa, blott då och då lifvade, anlete och sade: «Ja, herr Fänger, det är lätt att gå vilse, men ganska svårt att åter hitta hem.»

Adolf studsade för denna reflexion, som var så tillfällig den kunde vara; men löjtnanten kastade en missnöjd blick på sin hustru och sade: «Lilla Stefanies reflexioner äro ofta ganska träffande och sanna; men synnerligen glada äro de dock icke.»

För första gången läste Hedda denna afton för mormor, utan att låta tankarne följa med, och då hon slutligen knäppte samman händerna och bad, som hon var van, föreföll hvarje ord henne som en hädelse; men när hon med stor ansträngning slutat, lutade

hon sig ned och gret bittert. Gumman Lind märkte snart flickans upprörda sinnesstämning.

«Du gråter, barn», sade hon, «hvarför gråter du? Herren vakar ju öfver ditt oskyldiga hjerta, i dag som i går, och som från din födslostund; gråt icke, men bed till Gud.»

Men flickan fortfor att tyst gråta.

«Bed Gud», började den gamla åter, «bed Gud, att han måtte bibehålla dig i sin sanning och fruktan, nu och till evig tid; med ett oskyldigt och rent hjerta kan du nalkas honom med glad förtröstan och utan tårar — det är blott vi gamla, som samlat syndabördan på oss, som behöfva med tårar och förkrosselse på våra knän krypa fram i stoftet till förbarmarens thron.»

Flickan såg opp, de sköna djupblå ögonen brunno af en egen glans, allvar och smärta blickade ut ur dem.

«Mormor, man kan blifva gammal på en timma», sade hon.

«Hvad säger du, barn?» frågade gumman med uppmärksam spänning.

«Jo», sade flickan och satte sig bredvid henne, «ni skall få veta allt; jag vill, jag kan ej dölja för er något.» Och nu berättade hon, med många afbrott, det vi redan veta om mötet i trädgården.

«Det var en faslig menniska», sade madam Lind ändtligen; «bed Gud bevara dig för en sådan ulf i fårakläder. Ja, jag trodde honom aldrig, det var något i hans ansigte, som jag kände igen, en förderfvets stämpel.»

Hedda såg länge tyst och tankfull framför sig; men den ena tåren efter den andra föll ner på den blomstrande kinden.

«Se så, trösta dig», sade gamla mormor och klappade henne; «vid dig har intet orent kommit, them renom är allting rent, trösta dig.»

«Men, mormor, om jag nu hölle af honom, hölle af honom mer än mitt lif — hvad säger ni då?»

«Kära Hedda, så syndigt måtte du väl aldrig tänka», yttrade gumman allvarsamt.

«Jo, mormor, så är det, så är det. Ack, mormor, jag hörde en gång en saga i min barndom, hur en orm tjusar en liten fågel, hur odjuret öppnar gapet, och hur den lilla fågeln darrar som ett asplöf och sjunger, men inte kan fly; huru ormen närmar sig, och

den giftiga andan pustar öfver den stackars fågeln, och denne slutligen sjelfmant, drifven af förskräckelse och kärlek, flyger in i odjurets gap. Mormor! så är det med mig, jag var oskyldig denna morgon, jag visste ej att jag höll af honom, men han har andats sitt gift på mina läppar, och jag darrar, men kan inte fly. Hjelp mig, mormor, hjelp mig att bedja om kraft och tro, om ett rent barnahjerta, som det var i dag — mormor, knäpp samman händerna, se så! bed! bed för den stackars flickan.»

Hon föll ned och lade sitt hufvud i knät på den gamla, som knäppte sina magra händer öfver flickans ljusa lockar och bad länge och ifrigt. Ändtligen var bönen slut, och flickan såg åter opp, hon kastade det orediga håret tillbaka och smålog. — «Det hjelper, mormor, det lättar hjertat; tack för hvarje ord ni bad, Gud hör den frommes bön.»

«Säg den ångerfulles», sade gumman dystert; — «ingen är ren inför Herran, då du ej är det.

Följande dag red åter Adolf Fänger till staden; han hade ej fått se Hedda, och det var således tydligt, att han denna gång hade misslyckats. — Att den der beskedliga, glada flickan skulle vara en så sträng moralpredikant, tänkte han vid sig sjelf; det der är min själ en riktig chikan, om de andra finge veta det. Nå, nå, det har ingen skada händt, flickan är lika god för det. — Men han var dock ej riktigt lugn eller nöjd med sig sjelf; och då han kom hem, bjöd han straxt kamraterna på ett glas, ty patron var åter borta och numera vågade modren ej neka sin son penningar, äfven då det var uppenbart, att de skulle skada honom.

Hon hade misstagit sig om Adolfs känsla, då han så djupt förebrådde henne den usla riktning hon gifvit honom, och sökte nu med den eländigaste eftergifvenhet köpa sig fred och kärlek af en öfverlägsen fiende.

De unga herrarne voro således tillsamman på qvällen, och snart glömde Adolf vid glasens klang allt, utom det han ansåg för en förolämpning af den unga flickan.

«Man säger», tog ändtligen den pratsamme rolighets-ministern, herr Lagerholm, till orda, «man säger att vår unga patron så ofta rider dit ut till Thorstensholm efter en liten ljushårig

unge, som skall se förbannadt läcker och treflig ut; unga patron har lycka, säger man, blott han kan lura en gammal käring, som bevakar skatten. En skål för sötungen och för käringen!»

Alla skrattade, och Adolf log äfven, fastän han kände något hviska, att Hedda var för god att nämnas i detta sällskap och på detta sätt.

«Detta är blott historier», sade Adolf; «vi skola hellre dricka en skål för bror Lagerholms utkorade, lilla Thilda hos vår värd här; mine herrar, en skål för en kärlek, som bestämdt är segrande.»

Alla drucko skålen, och sedan skrattsalfvorna aftynat, steg herr Lagerholm upp och sade:

«Mine herrar! med den innerligaste känsla af ljuf lycksalighet, tackar jag för bror Fängers skål. — Kärleken är», fortfor han med pathos, «en helig från himlen till oss stoftets barn nedsänd gåfva, och värdshusjungfrurna äro tjenarinnor i tabernaklet; ja, Thilda är den evigt trogna kärlekens första prestinna, och för att breda ut sin lära, har hon mottagit sin befattning vid skänken, det är hennes predikstol.»

Så jollrade och lekte dessa ynglingar med lastens blottade dolk, derföre att de blott sågo de glänsande juvelerna och icke giftet, som vid tryckningen på en fjeder skulle spruta ur den blanka klingan.

Men der ute på Thorstensholm låg Hedda i samma stund på sin bädd i mormors kammare, med de hvita händerna knäppta öfver bröstet, och bad till Gud om Adolf Fängers förbättring, och om att sjelf åter blifva lugn och värdig att träda inför Herrans altare.

Gamle Glans förde i staden sitt vanliga lif: han var sällan nykter och låg beständigt i krakel och gräl med sina grannar. På det hela taget, hade han blifvit svårare sedan hans hustru dog; och det fanns en och annan gumma i grannlaget, som befattade sig med att uppsöka resonen, och ansåg hans trätgiriga lynne härröra af sorg eller samvetsförebråelse öfver att han varit elak mot den afdöda; men så invecklad var verkligen icke saken, utan resonen var i moraliskt hänseende densamma, som att vattnet i en qvarnränna rinner öfver bräddarne och pinar genom alla fogningar, sedan damluckan blifvit igenslagen. Utloppet för arbetskarlen

Glans's ordinära vredes ström hade med hans hustrus frånfälle blifvit stoppadt — och nu utgöt han sina vredenes skålar öfver främmande; det var samma gamla Glans «sans peur et sans reproche».

Men några gånger om året bröt han sina gamla vanor och blef nykter som en aborre, rakade sig och vandrade ut till Thorstensholm, med något i fickan åt Hedda, och då bodde han alltid ett par dagar hos Thorsson i skogvaktarehuset och helsade på sin flicka. Då kunde den eljest så vilde och oregerlige gubben sitta hela timmar och prata förstånd med henne, och med sina grofva händer stryka på det silkeslena håret.

«Det vet väl f-n sjelf hvar flickungen fått det der vackra skinnet ifrån», sade han ibland till Thorsson; — «ty fastän mor hennes såg bra ut, så var det likväl inte en smula mot Hedda. — Ser du, Thorsson, den der ungen håller jag af, och när en gång gamle Glans kommer till himlens dörr och ber att han skall få slippa in, och Sancte Pehr, dörrvaktaren, säger: «gå f-n i våld med dig, ditt svin», så sätter jag mig derutanför och väntar till dess också hon kommer, och då tar hon mig med sig och säger: Släpp in far, han höll så mycket af mig. Ja, Thorsson, det der är väl bara en historia, men så käns det dock likväl i min själ.»

En sådan vandring gjorde nu Glans vid påsktiden ut till Thorstensholm; ty hans Hedda skulle gå till skrift.

Påskafton suto gubben Glans och Thorsson inne hos gumman Lind. Hedda läste sitt vanliga pensum och sina böner; hon var åter lugn och glad som förut. Men sedan hon slutat och såg tårarne darra i Glans's ögon, så blef hon mera rörd; ty det var första gången hon sett honom gråta.

«Du gråter, far», sade hon mildt, och lade sin hand på hans axel. «Ja, far, gråt och bed att din dotter inte må falla i synd, och att hon må finna någon, som en gång, när mormor sofver, kan värna och försvara henne.»

«Ja, barn, jag skall bedja», sade Glans; — «men det tar min själ inte, det skall vara andra ruter det, ett godt botfärdigt hjerta, barn! och en hel hop tro, hopp och kärlek och annat kramache behöfs, innan man blir bönhörd; vår Herre hör inga kycklingaböner han, fast ögonen rinna som en klarpanna. — Men ser du, barn, han här, Thorsson, han kan bedja för dig, så att vår Herre hör det; ty på honom hvilar ingen skuld, hans själ är ren som

ett spegelglas, och han har intet ondt tänkt; hjelp mig han, Thorsson.»

«Ja, Thorsson, bed för mig», sade flickan och betraktade ynglingen, som med nedböjdt hufvud och blodrödt ansigte satt der med de sammanknäppta händerna hårdt pressade mot hvarandra.

«Alla äro vi syndare inför Herran», afbröt gumman Lind det besynnerliga samtalet; — «men huru stor eller huru liten synden ock är, så få vi nalkas Gud med tro och förtröstan och kärlek och hopp. Se upp, Thorsson», fortfor gumman med nästan befallande ton, «och hoppas på Herran; ditt brott är dig förlåtet, din ånger har renat dig. Ja, Thorsson, så ren är ej jag — nej, nej på långt när inte som du. Sätt dig ner åter, Hedda, och läs mera, läs mycket, läs länge och häll balsam i våra hjertan.»

Hedda lydde, och den lilla församlingen hörde på i stilla andakt till sent på qvällen.

«Mormor blir sjuk, om mormor är längre oppe», sade Hedda ändtligen, när den gamla syntes trött.

Andra dagen ringde klockorna samman, och barnen stodo i tvenne led på kyrkovallen och väntade på komminister Willner.

Ändtligen kom han med sin gumma vid sidan, och bakom honom gick hans måg, Gustaf Hellmer, med sin unga hustru. Alla bugade sig för den vördnadsvärde presten, som med kärleksfullt allvar blottade sitt hvita hufvud.

Man kan ej se något skönare än en sådan Herrans tjenare, då han högtidligt och allvarligt går upp i templet mellan den vödnadsfullt bugande mängden; det är som om en religionens och sanningens sommarflägt på en gång böjde det himmelska sädet, det mogna så väl som det nyss uppsprungna, då ung och gammal böjer sitt hufvud för ordets förkunnare.

Nära dörren hade gamle Glans tagit sin plats. Ginge man endast genom ödmjukhet in i himlen, så skulle denne man vara säker att inträda der; ty i sanning, han ansåg sig ej värdig att träda fram i templet och bedja Gud, utan stannade alltid bortgömd i någon vrå; det var ett ödmjukt sinne under en grof, en förderfvad yta.

Ändtligen var gudstjensten slut; hvarje ord hade väl ej gubben Glans förstått, men han fattade deremot hvarje blick, som den ädle presten kastade på sin församling.

Barnen stodo för altaret, och psalmen tonade genom hvalfvet. Då trängde sig gamle Glans fram och knäböjde, dold bakom en pelare, och gret som ett barn.

Der låg nu hans «lill-tulta», hans enda, hans skönaste dröm, hans renaste kärlek, vid altaret och förenades genom nådemedlen med den Gud, han sjelf ej vågade nalkas.

«Det är ändå jag», tänkte han, «som varit ditt verktyg, gode fader deruppe i himlen, det är ändå jag, som hade styrka att slita barnet från mitt eget hjerta, på det att det ej skulle besmitta henne med synd.»

När Glans hade gråtit ut och steg upp, satt hans flicka midtemot honom i nattvardsbänken; hennes ansigte var blekt, men lugnt och stilla, och hennes ögon voro riktade uppåt, liksom hon sett saligheten öppnad framför sig. Men i nästa bänk satt gumman Lind med röda ögon; också hon hade gråtit.

Thorsson hade äfven gått till nattvarden och kom just från altaret, då gamle Glans fattade honom i armen och frågade: «får jag sitta hos dig?»

Thorsson öppnade sitt bänkrum, och gubben gick dit in; det var för första gången på många år, som han sutit i kyrkan.

Ännu var gubben rörd, han grep krampaktigt Thorssons hand, och stora tårar glimmade i de djupt liggande ögonen. — «Du förstår mig», hviskade han, «du förstår mig; när vi begge, gumman der och jag, äro borta, så — du förstår — då är Hedda utan stöd.»

Thorssons ansigte fick ett smärtfullt utseende; han böjde sig ner och bad innerligt, och den rörde gubben fick intet svar.

Men han släppte ej denna tanke, utan meddelade den om qvällen, då han några ögonblick blef ensam med gumman Lind.

«Ske Guds vilje!» sade hon. — «Sanningen att säga har jag tänkt detsamma; glupande ulfvar gå efter det stackars barnet, och skydd måste hon ha.»

Efter detta ögonblick blef denna tanke fixerad hos den gamla välmenande gumman, som trodde sig ha så mycket att försona; natt och dag öfverlade hon, undersökte hon och genomtänkte detta vigtiga ämne.

Oftare kom Thorsson till den gamla och Hedda, och de kommo allt närmare och närmare i hvarandras förtroende. Då flickan någon gång sade: «vet mormor, jag håller riktigt af Thorsson», så ljusnade den gamlas skrynkliga ansigte, och hon svarade: «ja, barn, det förtjenar han också», men hon tänkte: ske din vilje, Herre, och sedan kan jag säga: «låt din tjenarinna fara i frid.»

Koleran.

Det är en sommardag 1834. Det lider mot qvällen, solen ligger, som en glödgad bomb, vid den vestra horisonten, det är brännande hett i den hvilande atmosferen. Asparne på kyrkogården stå tysta och våga ej ens darra, döden smyger omkring öfverallt, koleran har utbrustit i staden.

Der nere vid ån såg jag i förmiddags ett rödblommigt barn leka utanför sina föräldrars dörr i sanden, och derinne satt en ung vacker qvinna och väfde. Väl var hennes ansigte dystert, ty fasan hade trängt sig in i det fattiga qvarteret, och döden härjade i granngården, men hon var ung och hon hoppades. Hennes man kom hem, det var en ung, glad och starkt byggd arbetare.

«Hur är det med mamma?» frågade han barnet; men innan detta hunnit svara, så kom den unga hustrun ut ur stugan och tog sin man om halsen.

«Åh jo, Gudi lof, det är bra med oss begge; Guskelof att du kom hem, det är så tråkigt och «huskigt» då du är borta. Ack, om du beständigt finge vara hemma under denna fasliga tid, då ginge nog allt bra, hur illa det också ser ut.»

Nu lider det mot qvällen, och i den trånga bädden ligger ett lik, det är mannen, och der bredvid en qvinna, som bär dödens stämpel i det blåbleka anletet. De milda ögonen ligga insjunkna och liksom tårade, utan att hon dock gråter, en kolsvart ring omger dem, kinderna spela i grönt, och en iskall anda flägtar mellan de sammankrumpna, vid de perlhvita tänderna liksom fasttorkade läpparne, som ofrivilligt dragas till ett smärtsamt, sardoniskt leende.

Läkaren inträder i den halfmörka stugan, qvinnan reser sig till hälften och räcker ut sina blåfrusna händer, der hvarje finger kännes som en kall, rynkig orm.

«Herr doktor, hur är det med min gosse, min lille Göran, der borta? jag hör ej till honom, är han död?» frågade hon med ett dödens lugn.

«Han andas än», sade läkaren.

«Tag hit gossen, tag hit honom; kors, mitt vackra barn, min lille gosse. Ack, herr doktor, för två timmar sedan var han röd och hvit som bär och mjölk. — Fryser du, Göran, du är så kall?»

Barnet stirrade opp och kastade sina armar kring modrens hals, liksom det kännt igen sin första och sin sista vän.

«Du skall få värma dig, du skall ligga vid mammas bröst», fortfor hon, «du skall få den sista gnistan värma jag eger; kanske det gör dig bättre, stackars, stackars mitt lilla barn.»

«Aj, du håller så hårdt, Göran; se så, nu är det bra.»

Och den döende modren trodde, att hennes varma, klappande hjerta skulle återgifva den lille dess flyktande lifsvärma.

Men snart är det qväll, månen blickar ner genom den dunkla luften, och borta på Ågatan hör man rullandet af en vagn; den nalkas långsamt och efter många uppehåll den lilla stugan. Nu är vagnen nära, det är en stor, så kallad flakvagn, som är lastad med ohyflade likkistor, afhemtade i kojorna.

«Håll!» ropar en karl, som går bredvid vagnen för att hålla uti de på hvarandra uppgillrade kistorna. «Håll, för fan, Lymmelgren, håll! säger jag.»

Vagnen håller.

«Här inne är, låt se, tre lik, qvartersmannen har satt tre kors på dörren; jaså, då är det slut med hela famöljan, som gubben Glans säger om Fängers; det går, som det vore smordt, att dö nu för tiden, det är annat än att ligga i fjorton dar och «kipa» efter andan, innan han kan krypa ut. Kom med du, Trens», fortfor han till en karl, som gick på andra sidan vagnen, «nu skola vi in och ta ut stekarne. Se här en sup förut, det kan min själ behöfvas.»

De halffulla, vilda karlarne gingo nu in i den låga kojan, som några dagar förut varit tillhållet för frid och kärlek.

«Se så, nu ha vi honom i», sade de, då de kommo pustande ut med en börda; «det var en sate att vara tung, åh ja, så var han inte liten heller, det var väl godt ett qvarter som felade i längden, så att du får lof att ligga med krokiga knän, så länge, det får du inte taga illa, kamrat. Se så, nu är han på lasset.»

«Här ligga två ihop», yttrade Trens, då han skulle lyfta hustruns lik ur sängen; «der hänger ungen om halsen, som om han

vore spikad dit; — nej, min själ jag är i stånd att få opp klorna, tocken liten kräfta.»

»Åh, stå inte der och fumla, vi lägga dem ihop, de gå nog ner, bara vi trampa på locket.» Och så gjorde man; — och mor och barn fingo således slumra tillsammans.

Vagnen rullade från stället och ut till kyrkogården, der kistorna ställdes i den långa raden, som glindrade ny och grann i månskenet och, med sin omvexling af svarta och omålade kistor, nästan liknade klaviaturet på en orgel.

Sådant var tillståndet och sådan sinnesstämningen hos det sämre folket: en vild, berusad, förtviflad liknöjdhet, blandad med gäckeri och hån; så var det, jag kan ej hjelpa det; målningen är skakande, är, som man i lugnare ögonblick tror sig finna, bizarr — men den är sann, den är en bild ur verkligheten *.

Men der nere på Strandgatan såg man dock ofta tvenne menniskor, som ej delade den allmänna känslolösheten; dessa voro Gustaf Hellmer, som, lugn, rådig och medlidsam, gjorde allt hvad han kunde för att lindra nöden, och arbetskarlen Glans, som visserligen icke gått ifrån sina spirituösa vanor, och derföre också hela dagen gick i en dimma; men som det oaktadt inom det fattiga qvarteret var en slags beskyddare, der han vandrade ur hus och i hus med en rökelsetallrik för att rensa luften *. På en gammal stentallrik bar han nemligen omkring en blandning af svafvelsyra, brunsten och salt, hvilken han omrörde med en pinne *. Han gick således i en beständig atmosfer af chlor, och höll tal, så godt han förstod.

Ofta var han den, som sade de sista trösteorden till de döende; de voro visserligen i hans egen stil, men de kommo från ett godt hjerta, och slutade vanligen med: bed för mig hos Gud, jag är en stackare jag, som det aldrig går väl, om det skall dömas rättvist.

Der oppe i den reguliera, snygga och rymliga delen af staden hade icke ännu något sjukdomsfall timat, och prosten Himmelinder, såsom nykterhetsvän, påstod att det endast var brännvinsupare, som träffades af hämnarens hand, oaktadt de fleste som dogo voro qvinnor och barn, och gamle Glans, stadens privilegierade fyllhund, ännu gick der kry och rask. Men detta gjorde ingenting

* Bilderna hemtade i Jönköping 1834.

till saken; ty visst folk se aldrig annat än de vilja se och bry sig ej om facta.

För öfrigt hade en epidemisk kunskap i medicinen spridt sig liktidigt med koleran; denna söndrade stadens innevånare i tre fractioner, af hvilka den ena trodde på ett contagium, eller ett slags konstigt frö, som slog rot i den, som fick det i sig; andra åter på miasma eller en sorts luftart, eller, som notarien Tasselström uttryckte sig, en «gasformig kropp som sväfvade i luften»; och det tredje partiet trodde hvarken på frön eller luft, utan på den epidemiska konstitutionen, som man ansåg troligast, emedan man derom visste ännu mindre än om det andra. Ty det är klart, att man allra starkast hänger sig vid det man ej har begrepp om.

Imedlertid brukade nästan hvarenda menniska flaggduk kring magen och en af frun sydd svart trollpåse, hängande i en tråd omkring halsen; och öfverallt rökades, hos de mera slösande med chlor, och hos de sparsammare med enris eller tjära och svafvel; ty det kunde vara detsamma, blott det luktade mycket illa och besvärade andedrägten, emedan man visste, att luften genom ett *sådant* orenande renades.

Menniskan är till sitt ursprung vild. Sammanboendet och de gemensamma behofven hafva småningom lyftat henne upp till kultur; men så snart detta gemensamma intresse af en eller annan orsak upphäfves, om en allmän nöd sätter alla i samma ställning och gör den inbördes hjelpen värdelös, då återfaller hon lätt i naturtillståndet och handlar för sig sjelf, som en egoistisk, känslolös varelse.

Detta var äfven fallet här, och de krafter, som förenade skulle kunnat gagna och rädda, splittrade sig i samma ögonblick de som bäst behöfdes, och allt det småaktiga grummel, alla de usla fördomar, som legat på bottnen, rördes upp och visade sig nu i den mest skärande gestalt.

Liksom en kristallklar källa, som springer upp i en vulkanisk trakt, då jorden bäfvar, sprutar ett orent, grumligt vatten: så springer all orenlighet fram ur menniskosjälen, då hon känner hur allting svigtar.

Detta gjorde att de fattige, bland hvilka sjukdomen rasade, visade hvarandra den mest afgjorda liknöjdhet; bandet mellan makar, mellan föräldrar och barn och mellan vänner tycktes liksom brustet.

Man kan då ej förundra sig öfver, att det gamla svalget mellan de rike och de fattigare skulle bli ännu större än förut, särdeles då det tycktes, som faran endast gällde de senare; och detta gjorde, att de maktegande mest sysselsatte sig med vetenskapliga disputer, och läto eländet gripa omkring sig huru det ville.

Öfverstelöjtnant Rackelhane och borgmästaren assessor Melon vandrade en dag nedåt gatan, inbegripne i ett djupsinnigt samtal om den herrskande sjuklighetens lynne; de voro af motsatta åsigter, ty öfverstelöjtnanten trodde på det epidemiska, men assessorn på det kontagiösa.

«Det är märkvärdigt, fastän ganska väl», sade Rackelhane, «att epidemien ej angriper andra än det sämre liderliga folket på Strandgatan. Epidemiska konstitutionen är sådan, att den icke angriper andra än dem, som lefva oordentligt och osedligt.»

«Enligt min enskilda åsigt», pustade assessorn, «så ligger detta deruti, att kontagium, liksom ett fint frö, fäster sig på deras orena hud och intränger med sina rötter i deras inelfvor. Bror har för öfrigt mycket rätt, att ett ordentligt sätt att lefva och munterhet och mod äro det säkraste preservativet.»

«Ja visst, man skall inte tänka på hela saken och nyttja flaggduk närmast kroppen», yttrade öfverstelöjtnanten; «men kontagiös är ej sjukdomen; man har exempel från Petersburg och Riga, att man kan ligga på samma sängkläder. Nej, det är bestämdt epidemiskt.»

I detsamma kom notarien Tasselström med hastiga steg nedåt gatan; den gode mannen var mycket blek och såg liksom förvirrad ut. Assessor Melon gick, när han såg notariens bleka fysionomi, afsides i rännstenen, för att utan någon slags kontakt komma förbi honom; ty onekligt var, att han såg misstänkt ut.

Öfverstelöjtnanten observerade icke mannens blekhet, förr än de voro hvaradra mycket nära.

«Hvad går åt notarien?» frågade han med beskyddaremin.

«Åh, jag tror jag dör», yttrade denne och tog af sig hatten.

«Hva? Hva ba? är herrn sjuk?» frågade nu öfverstelöjtnanten häftigt, «och så skäms herrn inte, utan löper inpå folk på sådant sätt! Hem med sig och lägg sig och ta in kamfertsdroppar, fem stycken hvar femte minut, och ta två käringar att frottera sig dugtigt.»

«Åh nej, jag mår Gudi lof väl för egen del, men, mina herrar, en sådan fasa — patron Fänger ligger i dödens käftar.»

«Fänger? är herrn rasande; det är inte möjligt, jag såg honom för några timmar sedan», sade öfverstelöjtnanten.

«Jo, det är både möjligt och sannt», suckade notarien.

«Ser man på? det är ju en helvetisk sjukdom, som inte skonar hederligt folk en gång. — Nå, herrn har väl inte varit inne hos Fängers?»

«Nej bevars», försäkrade notarien.

Assessor Melon hade afhört samtalet, hans tjocka ben kunde knappt bära honom uppe; i en sådan ångest råkade han, vid underrättelsen om att stadens rikaste köpman drogs med döden. «Nu är ingen säker», pustade han slutligen, «hvarken folk eller fä.»

De tre herrarne, hvilkas åsigter i vetenskapligt hänseende voro så olika, skiljdes efter ett kort samtal ifrån hvarandra, för att gå hem och ta preservativer.

Pojkar och pigor från Fängers sprungo från och till apoteket, och alla öfverensstämde deri, att patron snart hade slutat; sjelfva Glans fick, under sina menniskoälskande vandringar med rökelsen, veta den stora nyheten, som lik en löpeld spriddes kring staden, och han sade: «Se så, nu far den bedragaren f-n i våld — mig går det väl inte bättre; men det blir också det värsta af allt, att jag skall råka honom, som bedrog mitt barn på hennes arf.»

Deroppe i Fängerska huset var allt i oreda och förskräckelse; patron låg ensam i sin kammare och hörde på, huru pendylen knäppte, och såg hur visaren skred; han hörde en svala qvittra på taken, han såg hur solen stack in genom de målade gardinerna — och aldrig hade denna enkla sång, denna lysande sol varit honom kärare än nu.

Han kände att allt var slut: hela hans lefnad låg klar för hans tanke, som en upprullad tafla; hvarje låghet, som han förut lyckats dölja för sitt samvete, stod fram frisk och liflig efter många år; tiden hade lika litet utplånat den, som den utplånat freskomålningarne i Pompej.

Allt var tyst, och den sjuke sjelf klagade icke; ty ingen hörde honom, utom en gammal fru, som blott nöden gjorde att han måste se.

Det var den gamla fru Hellmer, som gått dit, då hon hörde att ingen af husets folk vågade nalkas honom, men hon satt på hans begäran i yttre rummet.

Oppe på andra sidan uppehöll sig patronessan. Bud efter bud gick opp i patronens våning, för att höra «huru långt det lidit»; och mamsell Skarpmesser stod i salen utanför patronessans rum och afhörde hvad budet, som fick sin plats i tamburen, på andra sidan om en chlorrökningsapparat, afbrutet af hosta, förorsakad af den renande gasarten, rapporterade.

«Herre Gud, att det inte tar slut», sade patronessan; «jag skulle bli mycket lugnare, om det hade en ända; stackars min Fänger!»

Mamsell Skarpmesser rapporterade slutligen, att ett bud kommit från patronen, med begäran att frun skulle komma ner till honom, han hade något att säga.

«Är han rasande? han yrar, Skarpmesser, jag är ju dödssjuk sjelf, inte kan jag gå. Herre min Gud! så orimlig han kan vara. — Hör, Skarpmesser, ta och vik i psalmboken för en vacker psalm, och skicka den, och helsa att jag är sjuk sjelf. Skarpmesser skall ta en psalm med «syndabörda» och «ett förkrossadt hjerta» uti. Det behöfver stackars Fänger.»

Med detta besked fick budet gå.

«Herre Gud fader», återtog patronessan, «hvad det är väl, att Adolf nu har ridit ut till Thorstensholm, det är hans enda tillflykt, stackars gosse, under denna fasans tid; ty ingen vill ta emot någon stadsbo; men, Gudilof, Stålskölds derute äro skyldiga oss så mycket, att de inte våga att neka vår son inträde. Dock, om något skulle komma vid mig, så vore det hårdt att icke ha Adolf här, och jag får ej taga afsked af honom», tillade hon, «jag kunde smitta honom.»

Patronessan började gråta bittert; det fortfor länge.

«Men», återtog hon, «om han vore här, så finge han ej se mig, ej tala vid mig, jag skulle dö ensam — han måste lefva, måste räddas.»

När budet från patronessan kom till hennes kämpande make, mottog han den skickade psalmboken, och genomläste psalmen med detta obegripliga graflugn, som är en så framstående företeelse

sedan paralysin inträdt, och plågorna liksom oron försvinna i samma mån, som döden nalkas.

Hans blåbleka läppar drogos till ett sardoniskt, bittert leende; det är så dags att ångra i dödsminuten, det är liksom då slösaren börjar spara, när utmätning står för dörren; det är för sent. — Det är för sent, och en hel bibel och alla prester i verlden kunna ej göra det gjorda ogjordt.

Nu kom fru Hellmer in och sade: «kan patron taga emot bokhållar Trygg, som kommit och frågat mig, om han finge gå in?»

«Ja, åh ja», yttrade patron med ett bittert hånlöje och tillade tyst i tankarne: «han kommer för att se mig dö och glädja sig; men han följer snart efter.»

Bokhållar Tryggs långa, magra figur nalkades sängen; det fula ansigtet bar en stämpel af frid, och under de buskiga ögonbrynen blickade fram ett par kärleksfulla ögon.

«Jag kommer», började Trygg och satte sig på sängkanten och fattade patronens hand, som denne sträckte emot honom, «jag kommer till er, patron Fänger, ty ni har varit min enda ovän; har jag gjort er något emot, har jag varit orättvis, så förlåt mig — ja, patron, jag behöfver mångas förlåtelse, och äfven er.»

Patron tycktes vilja svara, men kunde det icke; han tryckte krampaktigt hans hand med sina iskalla fingrar.

«Ni förlåter mig», fortfor herr Trygg, «och om ni i detta ögonblick anser er behöfva förlåtelse af mig, så ger jag er den; ni har syndat; men vi äro alla svaga, alla missledda dårar, barn, som råka på villspår; men nu har ni kommit på rätta vägen — bed i ert sinne, att ni må hitta rätt och skudda stoftet af edra fötter.»

Fänger smålog. Ändtligen sade han med mycken ansträngning: «Blif hos mig till slutet; blif, blif här, här hos mig och bed — och när jag är borta, så säg min son, den stackars Adolf, att penningar icke gifva oss en lugn död; säg det, säg det.»

«Ja, det skall jag», sade herr Trygg.

Den döendes sista krafter syntes uttömda, han föll tillbaka, vek och slapp, och det enda, som förrådde lif, voro de dunkla, djupt liggande ögonen, som med ett mildt, kärleksfullt uttryck voro fästade på den redlige Trygg, som lik en försonande vän satt bredvid dödslägret, den ende som kommit.

Alla andra, alla de, som förut smickrat den fåfänge mannen, alla de, som druckit hans viner och prisat hans lycka — hade flytt som en myggsvärm, då qvälldimman faller tung till jorden; men en, som han hatat och förföljt, som han föraktat och trampat, han kom och lyste honom på de sista mörka steg han hade att göra. När solen skiner, dansa myggen; men när natten kommer, tänder lysmasken sin lilla lykta och skiner troget i gräset.

Bokhållar Trygg trodde, att Fängers kamp snart skulle ha en ända; men plötsligen afbröt den sjuke tystnaden och sade: «kalla in fru Hellmer!» Detta skedde.

«Tag ner den der klockan», yttrade han rosslande, men ändå redigt; «den får bokhållar Trygg af mig, som ett minne.»

Gumman Hellmer tog ner det dyrbara uret från väggen och lemnade det till Trygg. Den sjuke tryckte åter hans hand och föll ner i sin förra halfdvala.

Denna sista ansträngning uttömde dock hans sista kraft; ännu flammade lågan i det vinddrag, som blir, då döden öppnar grafvens dörr, och isluften rusar ut i den lefvande naturen, — och snart slöt sig ögat, den pustande andedrägten stadnade, och den kalla handen blef styf.

«Det är slut», sade Trygg till fru Hellmer. — «Guds frid med hans anda.»

«Jaså», yttrade patronessan, «är han då ändtligen död. Ja, Herre Gud, hvad det var väl att han slapp sina plågor. Skarpmesser! röka väl derute; vi kunna följa med, om vi ej äro försigtiga. Åh ja! det trodde jag alltid om Fänger, ty han var för mycket verksam, att spara sig; och jag sade många gånger till honom: blif hemma och bada och låt frottera dig; men intetdera blef fallet, utan han for ut till gården och gick omkring i staden, och häromdagen skulle han till och med ner på Ågatan för att få tag i en karl, som var skyldig honom dagsverken och ej kom; och när han kom dit, var karlen död och begrafven, med hustru och barn, och Fänger blef af med femti eller sexti riksdaler på den kuppen, och dessutom lifvet. Så går det, när man går ner till packet, der de bo.»

Efter dessa sunda betraktelser, började som först sorgen. «Han var en god och beskedlig man», suckade hon, «en sådan man fanns inte i hela staden.» — Och nu gret hon mycket, men ej så bittert, som då hon förut kom att nämna Adolf. — Sedan hon en lång stund fortfarit att gråta och bedja, aftorkade hon hastigt tårarne och sade: «Hör på, Skarpmesser, i denna villervallan är det knappt värdt att skaffa sig nya sorgkläder; eljest kunde allt Skarpmesser säga till bokhållarne, att jag vill se några stycken flanell; det blir fasligt att gå med flanell hela sommaren.

«Ack, Herre milde Gud, råd och hjelp en stackars öfvergifven enka!» tillade hon och började ånyo sin klagovisa, som efter några ögonblick åter afbröts af något i högsta grad småaktigt ämne. Rent praktiska menniskor pläga alltid sörja på det sättet.

Hela staden råkade i bestörtning öfver patron Fängers död; ty man hade förut, om ej redigt och klart tänkt det, dock liksom haft en slags aning om, att folket nere på Ågatan dött, i följd af en fjerdedel kolera och tre fjerdedelar fattigdom och deraf följande vanvård; men Fängers död bevisade, att sjukdomen, oaktadt all råd och lägenhet, grep sitt offer, huru mycket moschus, som också gått åt.

I Stillinge och på Thorstenholm hade allt varit friskt hittills. Äfven der gjorde likväl sjukdomen ett anfall, men slutade också dermed; ty den sjukan tycker om städerna och hatar landet, troligen derföre att der är «för grönt» derute.

I flygeln på Thorstensholm brann der ljus långt inne på qvällen, och snart spridde sig den förskräckande nyheten, att Hedda Glans, den unga blomstrande flickan, blifvit angripen af farsoten.

Löjtnant Stålsköld lät bomma till alla dörrar på «slottet», en gryta med tjära sattes midt på gården, och der rökades med glödande stenar, så att snart hela gården var insvept i ett moln, som tungt och dystert i långa rimsor långsamt seglade mot höjden.

Gumman Lind var alldeles utom sig af förtviflan, och Thorsson satt mörk och dyster vid den unga flickans säng.

«Nej, farmor, detta duger inte, doktorn måste hit, Hedda får ej dö; — tyst, hon talar; hvad är det hon säger?»

Hedda låg i en half dvala.

«Adolf, Adolf!» hviskade hon, «hvarför, hvarför får jag inte hålla af dig, som fordom?»

Thorssons ansigte mörknade ännu mera.

«Stackars flicka», suckade han, «stackars olyckliga flicka, din Adolf är här, men han kommer ej till dig, han har glömt dig. Men, farmor, doktorn måste hit.»

«Min Gud», sade gumman, «min Gud, det är omöjligt nu på natten; löjtnanten öppnar inte för någon, om det så vore kungen.»

«Jag rider sjelf till staden», sade Thorsson och reste sig upp; «jag rider sjelf dit; men doktorn måste hit.»

«Är du rasande, Johan; man känner igen dig derinne, och du blir olycklig för alltid.»

«Ja, jag vet; men det är lika godt, hän måste jag, jag kan ej annat. Farväl, farmor, och», tillade han och lutade sig ned och kysste den slumrande flickans hvita panna, «farväl också med dig, du späda blomma, som faller af på våren.»

Med dessa ord lemnade han hastigt rummet.

«Herre Gud, nu störtar han sig i olycka. Min Hedda dör, och jag stackars gamla gumma, jag måste lefva qvar för att begråta dem alla. O! du milde fader! är det din vilja att låta henne gå bort, så tag mig med också, låt mig gamla svaga, förmurknade falla bredvid den friska vidjan, som faller!»

Så bad den gamla hela natten; men mot morgonen slog Hedda upp ögonen, kände igen mormor, men fann sig grufligt matt.

Längre fram på förmiddagen kom Thorsson med läkaren, som genast förklarade flickan vara räddad, men likväl böra skonas för alla sinnesrörelser.

Thorsson återvände till sitt skogstorp; och så länge Hedda var sjuk, fanns der beständigt vildt hos gumman Lind.

Adolf Fänger hade fått underrättelse om sin fars död; den rörde honom icke särdeles; äfven underrättelsen om Heddas sjukdom grep icke på annat sätt, än att det var han, som lät sätta ut tjärgrytan på gården, och slog ännu ett hvarf flaggduk kring magen.

Imedlertid hade madam Lind, som också hört Heddas yttrande i sömnen, allt mer och mer fästat sig vid den tanken, att Hedda borde ega ett stöd; denna sanna tanke var likväl sammanblandad med en annan, som gumman långt ifrån anade var så egoistisk, som den verkligen var.

Den gamla ångrade nemligen djupt, att hon ej i tid dragit försorg för Johan Lind; nu hade han åter, fastän med ett lånadt namn, inträdt i samhället och var älskad af alla, för sin friska och bestämda karakter och sin snarfyndighet, som gjorde att han var användbar till allt. En försoning, en godtgörelse borde ske, och det hade således länge varit gummans plan att åt Johan skänka det dybaraste hon egde, lilla Hedda.

Den kortsynta själen såg ej, att man ej utan fara kan skänka bort något, som man aldrig kan ega.

Men hon hade nu märkt, att flickan ännu icke glömt sin tillgifvenhet till Adolf; hon hade fått klart, att det arma barnet ännu led och ännu älskade, att ormens anda fläktat på hennes läppar och brännt in gift i hennes själ. Hon beslöt derföre att raskt gå till verket och begagna den svaghet, som sjukdomen efterlemnat i kropp och själ, för att så ett nytt frö i det veka hjertat.

Hon satt derföre mången gång bredvid Heddas säng och sade: «När mormor dör, hvem skall beskydda dig?»

«Gud!» svarade flickan och slog upp sina fromma ögon.

«Men ett stöd på jorden behöfver du, förförelsen lurar på offer, ormens giftiga anda har redan . . . .»

Den unga flickan spratt till och sade bedjande: «Mormor! — mormor tala ej derom; det är slut.»

«Ja, det vill jag med Guds hjelp hoppas», återtog gumman; «men, barn, Thorsson håller så mycket af dig, och du af honom.»

«Ja, mormor, det är sannt», hviskade flickan.

«Nå väl, söta Hedda, tänk på honom; han är en redlig, en ädel, en duglig menniska, han har en liten god lägenhet, han älskar dig dessutom, och hade du hört hvad han sade den svåra natten, visste du huru stor sjelfuppoffring det var af honom att sjelf rida till staden, att han vågade sin lycka och sitt lifs ära och frihet . . . .»

«Är det så strängt i karantänen?» frågade flickan och betraktade mormor frågande; «men det är sannt, den ligger på andra sidan.»

«Åh nej, hm, hm», mumlade gumman, som hållit på att förtala sig, — «hm, jag menade han kunde bli smittad af pesten der inne. Men låt oss ej tala derom; hvad svarar du, min lilla, egna flicka?»

«Mormor, jag håller mycket af Thorsson, mycket, mycket; men jag älskar honom ej så, att jag vill gifta mig med honom», blef flickans svar.

«Så barnsligt; vet du, barn, den der kärleken är ingenting annat än synd, och den varar ej länge — «hastig ända måste hända på den eld som tänds i krut», säger ordspråket, och det är sannt; det är rätt bra, att du inte är pin kär i honom, det är nog om han är det i dig; ty om karlen icke är kär, så går det aldrig bra; de skola alltid börja så stort, om det skall bli någon smula öfver mot slutet.»

Hedda svarade intet; men hon låg med de tänkande ögonen fästade på en punkt, liksom sökte hon att samla sina tankar, som sjönko tillbaka och åter framstodo klara och rediga för hennes ännu slappa själ; men hon blef småningom bättre, Thorssons omsorger, hans stilla, hans tysta tillgifvenhet, blef henne dyrbar, i samma mån hon kände sig svag och beroende. Gumman Lind, i öfrigt icke diplomat, framställde dock sin favoritidé så ofta och så lockande, att flickan snart började anse den för sin egen.

När således Thorsson slutligen sjelf besökte dem, mötte honom Hedda med ett småleende af helt annan art än det barnsliga eller fromma, som han förut sett sväfva på barnets eller den jungfruliga kristibrudens friska läppar.

Det var ett hängifvet smålöje, en vänligt, liksom frågande mine — och Thorsson påminde sig nästan ovilkorligt hvad gamle Glans sagt honom i kyrkan; denna tanke tycktes dock smärta honom; han vände sig bort några ögonblick, och tryckte sig krampaktigt för bröstet; men snart förmådde han ej motstå sin känsla, utan glömde sig sjelf och sitt öde i den glada, sorgfria flickans sällskap.

Gamla mormor gladde sig åt sin plan och ville mera än en gång påskynda förklaringen; men Thorsson tycktes ej förstå henne, utan fortfor att behandla Hedda som ett barn, som en ung syster, och ej som en flicka, som man ämnade erbjuda hand och hjerta.

Under hela denna tid hade Adolf Fänger uppehållit sig på Thorstensholm, i följd, som det hette, af sin mors befallning.

Fadren hade, liksom andra koleralik, blifvit begrafven samma afton han aflidit, och hela skillnaden mellan den, som offrat en hel lefnads lycka och lugn, en hel evighets salighet för att samla

penningar, och den, som ej egde en skilling, var den att patron Fängers kista var svart och öfverdragen med stoff, och de andras voro hvita och till en del ohyflade.

Och när månen om qvällen blickade ner på den långa raden, såg han blott en tangent mera på dödsorgeln — och detta var allt; hvarken månen eller menniskorna blefvo blekare sedan än förut.

Nu kom domen öfver död man; den lät ej precist, som då man ännu hade något att vänta af den lefvande.

Sjelfva öfverstelöjtnant Rackelhane berättade sin vän, assessor Melon, att Fänger på det hela var en mycket lumpen menniska, och en dålig karl, en slipad krabat, som han egentligen aldrig kunnat med.

«Min enskilda mening om den mannen», sade assessorn till gensvar, «har alltid varit, att hålla mig på distance: han var en menniska utan karakter och egentligen, enligt min enskilda mening, en farlig menniska, så att den vänskap, man visade honom, egentligen icke var något annat än en klok försigtighet.»

«Jaha, jaha!» yttrade öfverstelöjtnanten, «hans vin var godt och hans bord verkligen utsökt; och så kan man inte säga annat, än att han spelade liberalt och betalade med god mine; men för öfrigt var han en lumpen karl, och hade han icke hållit ett så godt bord, så hade troligen ingen kunnat umgås med honom.»

Med ett ord, domen öfver den döde blef helt annan än vi hört den vara om den lefvande; och det märkvärdiga är, att vederbörande domare vid intetdera tillfället finna, att de i och med detsamma erkänna sig sjelfve vara stackare eller dåligt folk.

Man är kommen så pass långt i moralisk känslolöshet, att man anser ett godt bord, fina viner och liberalt kortspel vara laga skäl för att hålla med och försvara en menniska, hvars handlingar man i samma ögonblick bordet ej mera dukas, vinet torkar in och spelet är för alltid slut, anser sig böra fördömma och förakta, och allt detta förtror man hvarandra med den mest öppenhjertliga bonhommie.

Om någon hade sagt: «herrar Rackelhane och Melon rätta sin aktning för en menniska efter beskaffenheten af hans mat och viner» — hade troligen den förre skickat en utmaning och den senare en process på den «oförskämde»; men att sjelfva säga precist detsamma och, liksom för att styrka sanningsenligheten, dra fram

med exempel på denna sin svaghet, ansåg ingen af dem för annat än rätt och tillbörligt.

Kolera-epidemien hade likväl ej med patron Fänger skördat sitt enda offer bland den bättre klassen; den redlige gubben Hult slumrade också från sina vakna drömmar om en andlig verld, som rör sig och lefver uti och omkring oss; han fick ljus i den skymning, ur hvilken han hela sin lefnad letat sig en utgång.

Huruvida han, som han trodde, åter besökte de sina eller icke, veta ej vi, visste ej desse; men gjorde han det, så hade han sett några sörjande sitta qvar i det herrelösa huset, och hvarje ord, som de talade, tydde på saknad och smärta.

Att han var gammal, att det låg i naturens ordning, att han förut skulle gå till Gud, tröstade dem föga; men att han i en hel lång lefnad varit en redlig man, det gladde dem, liksom ett barn, som bläddrar igenom ett planschverk, och som finner hvarje tafla ren och sann, begriplig och utan fläck.

«Och pappa, som lemnat detta timliga!» sade patronessan till sin son, när han ändtligen återvändt till staden och inträdde i sin mors rum. «Nu är du min enda tröst, mitt enda stöd.»

Adolfs redan slappa, fastän ännu vackra, nästan qvinliga drag voro allvarsamma. «Ja, mamma! Gud låte pappa hafva dött i en salig stund», suckade han temligen kallt och tog sin mor om halsen; «hur är det med mamma?»

«Jo, Gudilof, rätt bra; jag höll på att få ett anfall strax Fänger var död; men sedan han väl var ur huset, blef jag liksom lugnare.»

«Vi skola resa ett monument, honom värdigt, mamma; jag har tänkt derpå och redan «befallt» kassören att skrifva till Kolmårdens marmorbrott efter en hög obelisk af grön marmor, slipad och polerad.»

«Ack, Adolf, hvad detta hedrar ditt hjerta! Skarpmesser, hörde Skarpmesser, Adolf har redan gått i författning med en sten på salig pappas graf.»

Adolf satte sig. «Mamma vet, att jag, precist samma dag salig pappa dog, fyllde min myndighetsålder; det blir således jag,

som mottar husets alla affärer, inkasserar dess fordringar och betalar dess skulder; jag vet att pappa ämnat, att, så snart jag hunnit myndig ålder, ingå kompaniskap med mig, under firma Adolf Fänger et son. Detta blef ej af; men för att hedra min far, kallar jag mig Adolf Fänger junior.»

«Ja, ja, käre Adolf, det förstås», yttrade modren och kände ett stygn igenom hjertat, då hon såg sin sons öfverlägsna herrskaremin och så tvärt blef påmind om, att den fordna pojken nu var en sjelfmyndig man, som skulle styra och ställa, utan hennes hörande; ty hon kände alltför väl Adolfs sjelfrådighet, en egenskap, som hon sjelf fostrat genom att betala honom för hvarje lydnads- eller kärleksprof.

Nu var sonen rik sjelf, han behöfde lika litet hennes sparpenningar, som han satte värde på hennes smekningar; med ett ord, patronessan var i samma ställning som den, hvilken kör en yster häst, blir, då tömmen brister, då denne tar fart förbi en bullrande qvarn, tyglen är borta och bullret gör att rösten, till hvilken han någongång lystrade, dör ohörd i bruset.

Adolf vände vårdslöst på hufvudet och fixerade mamsell Skarpmesser.

Den goda mamsellen fann sig besvärad af denna envisa blick, som lik en vampyr hängde sig vid hennes ansigte; hon började syssla, liksom hon ämnat gå.

«Låt icke mig genera», sade ändtligen Adolf. «Skarpmesser kan gå ut för att sköta sina göromål; patronessan vill vara ensam.»

Mamsell Skarpmesser lemnade rummet, för första gången, verkligen ledsen; ty hon märkte att barnahatet hängde qvar hos den «myndige».

«Men, kära Adolf!» började patronessan; men hon fick ej fortfara.

«Ja, jag vet hvad mamma vill säga; men det behöfs inte», afbröt Adolf Fänger junior; «jag vill tala med mamma i enrum. Saken är den — hm, saken är nu den, att mamma måste låta Skarpmesser flytta, om jag någonsin skall gå hit opp. Jag tål ej den menniskan.»

«Men, min bästa Adolf», yttrade modren i ångest, «hon är ju mitt allt i allom, min hushållerska och mitt sällskap.»

«Åh ja, mamma; hvad hushållerskan angår, så skaffar jag en, som duger mer än hon; och hvad sällskapet angår, kan mamma taga hvem hon vill, utom den der nattugglan.»

«Gud bevars, så du talar; du skulle sett huru oförtruten och öm hon var mot mig, under de fasliga koleradagarne.»

«Nå, och mot pappa?» frågade Adolf ironiskt. «Var hon oförtruten och öm äfven mot honom? Nej, mamma, salig pappa fick dö ensam, öfvergifven af maka och tjenare, och de ende, som hjelpte honom, voro hans fiender, voro främmande menniskor, som hade honom att tacka för intet. Nej, mamma! jag vet allt; menniskan skall ur huset.»

«Huru kunde hon, stackare, gå ifrån mig, som sjelf var sjuk?» frågade modren och isades af förskräckelse öfver sonens förebråelser.

«Jaså, mamma var också sjuk, det var sannt», svarade Adolf med ett föraktligt smålöje; «nog af, nere på Ågatan, der bland packet, gick det annorlunda till, än hos rika Fängers. Nog af, Skarpmesser skall bort, om också jag sjelf skall kasta henne på dörren; — jag vill det, och huset är mitt.»

«Ditt?» frågade modren, darrande.

«Ja visst, mamma, och är mamma icke nöjd, vill mamma för en gammal intrigant kärings skull plåga sin son, så bli blott två utvägar möjliga, att jag flyttar, eller att mamma flyttar — och som varulager, bod, med ett ord, allt är här, så . . . .»

«Så! hvad menar du, Adolf?» frågade hans mor och darrade i hela kroppen; «så? säg ut, Adolf, förkrossa på en gång din arma mors hjerta; säg allt, säg ut — så måste din mor flytta?»

Adolf smålog, men utan bitterhet, som försvann när han såg sin mors ångest.

«Mamma blir så förskräckt», sade han; «det är väl klart att jag icke vill att mamma skall flytta och», tillade han satiriskt, «så oåtskiljeliga trodde jag verkligen icke mamma och Skarpmesser vara.»

«Du narrades således endast, du tänkte ej på att låta din stackars mor flytta, du håller af din arma mor, som icke eger någon utom dig, intet, intet i hela verlden?»

«Åh nej, mamma; men betänk ändå saken», yttrade Adolf.

«Betänk? ja jag skall betänka; käre Adolf — så, min son, kom till mitt hjerta.»

«Kära mamma, var inte barnslig, jag är väl icke någon pojke, som hänger mor sin i kjorteln.»

«Åh nej, min gosse, men håll af mamma ändå.»

«Åh ja, visst håller jag af mamma», sade Adolf och kysste hennes hand; men hon tog honom om halsen, smekade honom, som ett barn, kysste hans panna och kinder.

«Adolf», hviskade hon, «ack, Adolf, så var det när du var liten, så höll du mamma om halsen, och så öfverhöljde jag dig med kyssar och tänkte: denne skall bli min ålderdoms tröst; och så är det ju», tillade hon och såg honom forskande i ögonen, «ja, ja, ja! du håller ännu af mamma.»

Adolf gjorde sig lös ur sin mors armar och smålog. «Det är väl, att ingen sett mamma; ty så barnslig trodde jag knappt mamma skulle vara.»

Sonen gick, och modrens spänning häfdes med en tåreflod; den var ej den första och ej den sista.

Under det att Adolf Fänger junior «skiftade arf efter sin fader», lyckades gumman Lind att häfva de ungas betänkligheter.

Thorsson ryggade tillbaka för det dunkla, det osäkra i sitt öde, han ville ej svepa en oskyldig varelse in i det förskräckliga nätet, der han sjelf fastnat, hvars tråd han ännu kände häfta vid sin själs vingar, och der han såg den menskliga rättvisan, som en korsspindel, sitta i sin håla och vänta, till dess rofvet var nog insnodt för att kunna slagtas.

Och den fattiga flugan, som ej eger något hem, fastnar, då deremot det rika biet, som der hemma har en kaka full af honung, sliter sönder nätet.

Men gumman Lind talade så varmt och öfvertygande om förbättringens frukt, om det förtroende, som herrskapet hade till honom, och den deraf flytande säkerheten, att Thorsson i detta fall gaf med sig, och endast den olika åldern stod nu i vägen; ty han var trettioett och Hedda blott sexton år, en skillnad af femton år, som Thorsson ansåg fem år för mycket. Emellertid bevisade madam Lind grundlösheten af äfven denna fruktan, ty hennes man hade varit tjugufem år äldre än hon, och allt hade gått väl.

Thorsson älskade med hela sin själ Hedda, och han var således, oaktadt sitt klara förstånd och sin starka själ, böjligare än den gamla föreställt sig, och Hedda hörde så beständigt dessa idéer, att de innöttes till hennes egna, och snart ansåg hon sin tillgifvenhet, sin aktning och barnsliga vänskap för Thorsson för riktig kärlek, och framme mot jul blefvo de förlofvade.

Denna afton var den första, på många år, den gamla haft en oblandad lycklig stund; hennes aftonbön var varmare, mera innerlig, tacksammare, och kom ur djupet af hennes hjerta; hennes lefnadsplan hade lyckats: de twenne, som hon älskade mest i denna verlden, voro förenade med hvarandra för lifstiden.

Löjtnant Stålsköld var en afton inne i staden och hos unga Fänger, som, fastän ungkarl, höll ett briljant hus. Han kom händelsevis att nämna, att Hedda Glans var förlofvad med skogvaktaren Thorsson under Thorstensholm.

Adolf Fänger stannade i den spatsertur han förut gjort öfver golfvet.

«Jaså, det är gumman Linds verk», yttrade han vårdslöst och kände, huru en längesedan glömd eld plötsligen lågade upp; «det var en satans vacker flicka.»

«Ja, hon är ännu vacker, mycket vacker», sade löjtnanten.

«Om jag», började Adolf, «vore egare af Thorstensholm, så finge ej ett sådant giftermål ske. Jag vill antaga, att den der Thorsson —»

«Det är en ypperlig karl», skyndade löjtnanten att interfoliera.

«Ja, det är just detta jag antar; men flickan är likväl bortkopplad af käringen, och ni, herr löjtnant, borde lägga er emellan; den flickan kan göra anspråk på något bättre än en simpel skogvaktare.»

Löjtnant Stålsköld var dock långt ifrån att vilja hindra detta giftermål, han tvärtom såg det med nöje; ty han hade under loppet af flera år lärt sig att värdera Thorssons karakter, och han såg honom derföre gerna förenad med en flicka, så behaglig och god som Hedda Glans. Dessutom fick han tillfälle att göra en af sina kära tillställningar, och ett präktigt bröllop blef tillagadt.

«Bäste Thorsten», sade Stefanie, «hvarföre åter en sådan fest? Vore det ej bättre om vi skänkte det fattiga paret den summa kalaset kostar oss?»

«Du kommer alltid med din filantropi, kära, lilla hustru», sade löjtnanten småskrattande; «men jag är säker likväl, att du dansar rätt gerna på bröllopet och gerna sätter kransen på din lilla favorits hufvud; är det ej så?»

«Men, käre Thorsten, om jag finner nöje i en fest», yttrade Stefanie, «så finner jag dock mera nöje i en god gerning.»

«Ja visst, men Thorsson får på samma gång tillägg på sin stat, så att de äfven i detta fall böra vara trygga och nöjda.»

Stefanies föreställningar verkade lika litet nu, som vanligt; ty Thorsten Stålsköld hade en gång för alla fått den idéen, att barnsligheten var qvinnans grundkarakter, och att Stefanies många reflexioner voro en slags filantropisk utanlexa, innanför hvilken han trodde sig förmärka en smitta af pastor Willners åsigter, något som han tyckte minst om af allt. Nog af, bröllopet blef präktigt.

På qvällen var bröllopsbordet i stora salen på slottet omgifvet af en talrik skara gäster, mest dock af godsets underhafvande. Faten gingo omkring och glasen klingade. Vid midten af ena långsidan suto Thorsson och Hedda bredvid hvarandra, han klädd i sin enkla blå rock, och hon i en hvit klädning prydd med friska blombuketter och en grön myrtenkrona öfver de ljusa lockarne. Hennes ansigte var blekt och allvarsamt, och i hennes talande ögon såg man mera resignation än glädje; men vid brudens sida satt gumman Lind, prydd med ett nytt «lin» och en ny hvit sidensargemössa på nacken, och i hennes ögon glimmade den renaste, mest oblandade glädje; på andra sidan om bruden satt gubben Glans, och i hans råa ansigte läste man förnöjsamhet och uppfylld längtan.

Det såg ut som om brudparet bytt roler med de gamle, ty hvarken Thorsson eller Hedda tycktes riktigt lugna eller riktigt glada.

Midt framför dem stod en väldig krokan, hemförd från staden, ett slags tempel af biscuit och konfekt, och på detta stolta bakverk hvilade isynnerhet gumman Linds ögon med välbehag.

«Gudi lof att han höll hem, den der krokanen», hviskade hon till en sin granne; «ty hade han gått sönder, det hade varit ett elakt tecken för de unga.»

Den gamla hade knappt yttrat dessa ord, förrän den ståtliga sockerbyggnaden föll sönder på fatet; gumman Lind bleknade och

höll på att dåna af förskräckelse. «Gud fader! det betyder olycka», sade hon vid sig sjelf och knäppte tillsammans händerna krampaktigt.

Oaktadt Thorstens och slutligen hela sällskapets försök att genom lustiga infall och skratt borttaga det obehagliga intrycket af denna händelse, var det liksom om en viss förstämdhet hade smittat dem alla; ty alla kände den gamla fördomen, att krokanen var en bild af äktenskapets lycka, och att dess sjelfvilliga fall var ett elakt omen för friden, sämjan och sällheten i den familj, som byggdes. Thorsson var stum och sluten, och man trodde sig förmärka, att denna händelse isynnerhet verkade på honom.

Hedda deremot smålog, tryckte hans hand och sade: «stackars mormor, det gör henne ondt, det vet jag; men, Gudi lof, vår lycka beror af oss sjelfva, vi kunna ej bli olycklige, om vi handla ärligt och vilja hvad godt är.»

«Ja, du har rätt, Hedda lilla», sade Thorsson tankspridd; «men derföre är ej allt gammalt försonadt. Ack, om det kunde försonas!»

Hedda tycktes nästan vilja skratta: «ja, åh ja, det måtte väl vara, äfven om du skjutit en orre i förbuden tid, och värre har du ej på ditt samvete, Thorsson; ty du var väl en främling här, men nu känna dig alla, och alla hålla af dig, liksom jag.»

«Och du håller således af mig, goda Hedda?» frågade Thorsson.

«Ja, mycket, mycket mer än du tror», yttrade Hedda och kastade sina armar kring hans hals.

Hemlängtan stillas.

De åtta åren äro förlidna, och vi återvända till Amypura. Der nere vid dammen leka några barn, bevakade af en gammal hinduisk qvinna, som med uppmärksamhet följer hvarje af deras rörelser, och i verandan på det nätta landthuset sitter en ung qvinna och läser för en gammal man, hvars gula, skrynkliga ansigte bär dödens och missmodets stämpel. Det var Betty och hennes far och barnen voro hennes.

Berndt Willner var borta på en resa till Madras, der fabrikerna vid Amypura hade sin afsättningsort och Willnerska huset sina affärer. Två gånger hvarje år gingo transporterna dit, och detta var nästan den enda kommunikation det fredliga Amypura hade med den öfriga verlden.

Det var bibeln den sköna qvinnan läste för sin far, den svenska bibeln med sitt kraftfulla kärnspråk. «Tack, Betty, för hvarje ord, tack, barn, det lättar hjertat att så der höra Gud tala. Jag känner igen det der, från den tiden då min mor lärde mig mina böner utantill; då tyckte jag också ofta, att jag talade vid Gud; jag tyckte att jag kände honom så väl som min egen far. Men jag blir så trött nu. Ser du, himlen blir blygrå och solskenet bleknar. Betty, stöd mig.»

Betty skyndade upp, hennes far höll på att falla ur hvilstolen, hon ropade på hjelp. Den gamla sköterskan och barnen kommo, och nu förde de den sjuke gubben in i hans rum, der han snart föll i slummer.

«Morfar dör!» hviskade Betty till barnen, som förskräckte trängde sig in på henne, och det minsta måste föras ut, ty det gret högt. «Morfar dör! bed, barn!» sade modren och lade darrande den älste gossens små händer tillsammans, och gossen bad: fader vår, välsignelsen och sina bords- och aftonböner om hvartannat, men hans mor bad i tankarne.

Den utmattade sjuklingen slumrade stilla. «Kanske han lefver tills Berndt kommer hem», hviskade Betty och lutade sig öfver honom; «tyst, tyst! allt skall vara stilla.» — Så sutto mor och barn tysta i flera timmar vid gubbens säng. Ändtligen vaknade han; ett leende som ett barns spelade på hans likgula ansigte.

«Ser ni», sade han, «der ett vattenfall mellan granitklipporna och deruppe en björkdunge — se, hängbjörkarnes grenar skygga fram öfver fraggan deroppe — och här nere i silfverfåran hoppar laxen opp utan att lyckas, det brusar och susar, så friskt och raskt, och vattnet står som ett dam i luften, sågen derborta till venster går, och der i furuskogen — hörde du något, Betty? — hörde du hur klodran slår sina drillar och göken gal, ku ku, ku ku — nej, hör, det låter något.»

«Men, min far!» sade Betty och knäföll för den yrande gubben; «men, min far! ni har sofvit illa, ni är ju i ert rum.»

«Ja visst, i dag, i denna dag far jag hem till Stillinge. Ser du, kyrkan är likadan som i min barndom, ja, allt är sig likt; min bror lägger ny torf på vår fars graf, straxt derbredvid är hans lilla Lotta begrafven, snart skall jag sitta på grafven och se mig omkring — nu är min landsförvisning slut, nu, nu snart är jag ej mera en flykting — men se så sköna barn, det är min brors barnbarn.»

«Bästa pappa, det är din egen lilla Thomas», anmärkte Betty, för att söka ordna hans tankar; men gubben blott smålog och sade: «Åh Betty, jag ser mer än du, jag ser ett litet skönt barn, en flicka tulta omkring i skogen, det är mitt barnbarn. — Smaka smultronen väl, du lilla engel? säg, smaka de väl? ja rätt! lilla barn, sätt några på ett strå och skänk dem åt din mor — stackars din far. Åh ja, jag skall komma till er och hjelpa er.»

Den sjukes ögon slötos, han föll åter i en kort slummer. Då han åter vaknade, tycktes han vara redigare.

«Jag tyckte mig vara hemma», sade han, «ack! så lycklig har jag ej varit på många år. Betty, läs för mig — om det fäderneslandet, som ej oförsonligheten stänger för det en gång flydda, men med ånger återvändande barnet; läs, barn!»

Och Betty läste.

Ändtligen afbröt henne den gamle och sade: «Betty, tiden är snart inne, då min landsförvisning tar ända; bed Berndt att han

verkställer min yttersta vilja, den ligger sedan länge färdigskrifven och bevittnad i lådan, den tredje till venster; säg honom, att allt skall ske så, som jag föreskrifvit.»

«Ja, min far!»

«Gå ut, barn, jag vill vara ensam; hvad är klockan?»

«Sju på qvällen.»

«Jaså, sju; är hon precis sju?»

«Nej, hon felar tio minuter.»

«Godt, gå ut Betty! farväl med dig.» Han räckte ut handen, som hon gråtande kysste. Sjelfve lille Thomas tog dristighet till sig och kysste den magra kalla handen.

«Gud välsigne dig, lille Thomas», sade gubben, «Gud välsigne er alla; men låt mig nu vara ensam.»

Betty och gossen gingo in i nästa rum.

Gubben blickade en stund tankfull framför sig. «Jag har», började han, «haft lång beredelsetid. Har jag någon ovän, hatar jag någon, älskar jag hela verlden? — ja. Har jag försonat mitt brott? — ja, så godt jag kunnat. Har jag försonat henne — henne? — nej, nej, nej — hon skall möta mig deroppe och anklaga mig. Det är ändå fasligt att ha en obotlig synd på sitt hjerta; stackars Thomas Willner, du kommer knappt in i din barndomshimmel.

«Men månne det fins en mellanverld, ett Hades, der den befriade själen fullbordar sin skolgång — låt se — om så ej vore, så är Gud oförsonligare än den svaga menniskan. Och om det finnes; o! jag skall falla ner och bedja, jag skall böja mig i stoftet och ångra genom sekler, det jag har ångrat i hela min lefnad, utan att kunna bota.»

Den svaga sjuklingen sjönk tillbaka i en kort slummer, och då hans öga åter slogs upp, lyste det af en himmelsk glädje: «Ja, Mina, ja, Mina, jag kommer hem», jollrade han, «tack för vingarne, de passa mig förträffligt; det skall gå snabbt, säger du, som tanken, var det så? — Ja, ja, så var det»; och nu föll han åter tillbaka, och hjertats slag stannade, och tankarne förvirrades och blicken stelnade, men i ögats glasglans sken en flyende himmelsk ande, liksom då en meteor flyger genom rymden, en strimma skimrar på den väg han farit.

Några ögonblick derefter öppnades dörren försigtigt af Betty, som ej ville väcka fadren, om han slumrade. Han kunde ej mera väckas; han var uppstånden, han var ej mera der.

Dagen derpå kom Berndt hem till sin sörjande hustru och barnen, som darrande och rådlösa pratade om hvarandra, för att gifva sitt hjerta luft.

Enligt den aflidnes befallning, framtog Berndt ur den betecknade lådan ett paket och en lös vidfogad anteckning, som bland annat innehöll en önskan, att hans lik skulle förbrännas på hinduiskt sätt, och att inga andra gäster än hans arbetare skulle bivista denna ceremoni. Det förseglade konvolutet hade följande påskrift: «Öppnas sedan förbränningsceremonien är slut; detta konvolut innehåller min yttersta vilja och min sjelfbekännelse.»

Tre dagar efter dödsfallet var i fonden af dalen, på en fri grön plats, ett bål upprest. Det var en lugn, skön afton, då tolf parias — ty huru älskad den aflidne än varit af sina underhafvande, ville ingen annan kast besmitta sig med likets vidrörande — då tolf parias, säga vi, buro den enkla kistan på sina axlar; de öfrige arbetarne och Berndt Willner följde, i en lång sorgbunden procession, den landsflyktige på hans återfärd till fäderneslandet.

Ändtligen voro de framme, liket lyftes opp på den blomsterprydda vedstapeln och Berndt antände, vänd ifrån bålet, med en fackla de brännbara ämnena; lågorna flammade opp i höjden, och röken steg rätt opp i luften och strök sedan lik ett lätt moln, buren af en sakta aftonvind, mot norden.

«Se», sade en hinduisk gubbe, och pekade på det lätta molnet, som tog kosan norrut, «nu flyger hans själ hem till sitt fäderneslad igen, dit han längtade.»

Ändtligen var bålet nedbrunnet, och hinduerna vakade deromkring för att samla benen. Processionen återvände hem, och hela natten hörde man hinduernas klagosånger och det enformiga bullret af deras «tam tam».

Påföljande dag lades de förbrända benen i en urna och sattes ned i trädgården i Amypura, och en blomsterrik kulle tillskapades öfver den dödes stoft; ty så hade han befallt.

Sedan dessa heliga pligter voro uppfyllda, bröt Berndt förseglingen, och de begge barnen läste nu Thomas Willners testa-

mente, i hvilket han skänkte all sin i Amypura varande fasta egendom till delning mellan hans arbetare, efter en viss af honom sjelf uppgjord proportion, grundande sig på långvarigheten af deras tjenst och på deras uppförande; alla utestående penningar och fordringar skulle tillfalla Betty och Berndt; och sedan detta skett, skulle hans barn flytta till det välsignade, älskade fäderneslandet.

Med spänd nyfikenhet läste de unga makarne detta papper.

Sjelfbekännelsen.

«Jag», började berättelsen, «har sökt så mycket jag förmått godtgöra det brott, för hvilket jag är en flykting; om äfven lagen ännu utsäger sin förbannelse öfver mig, hafva dock de, hvilka jag var skyldig, förlåtit mig, och många af dem äro åter mina vänner; men ännu har jag en synd på mitt hjerta, och det är den jag ber eder, mina barn, att, så vida den kan försonas, göra det för min skull, det är min sista bön. Förakta mig icke, jag har så länge föraktat mig sjelf, att icke J skolen lägga sten på börda.

Då jag kom in i handeln, var jag en glad, förvägen och obetänksam yngling; jag sökte nöjet och fann det i fruntimmers sällskap; det var något godt hos mig och derför sökte jag alltid bildade, ädla och goda qvinnors sällskap; men jag fick också en mängd kärleksanfall, som en yngling vanligen får, då han uteslutande söker att stå väl hos könet. Jag blef således hvad man kallar förtjust än i den ena, än den andra unga flickan, men ingen föreföll mig så fullkomlig, att det föll mig in att bli kär på allvar; der fanns vanligen alltid ett men. Jag var således ej egentligen kär i den flickan, för hvilken jag fjäsade, utan snarare var det någon egenskap i hennes sätt att vara, eller hennes lynne, som intog mig. Den ena spelade mästerligt klavér, den andra ritade väl, den tredje sjöng som en engel, den fjerde läste med förstånd och känsla, eller var det ett drag af godhet, af snille, af kärlek, som intog mig. Jag blef på detta sätt en hvad man kallar fjäril, flyktig som han och brokig i själen som hans vingar.

Jag hade framgångar; ty jag var en rask yngling, utan krus och komplimenter, men ledig och glad och hjertlig; man litade på mig, man trodde mig väl, man fick ej skäl att skratta åt mig, och mången flicka gaf mig små förtroenden och visade mig vänskap, smålog vänligt åt mig och till och med höll af mig, fastän hon ganska väl visste, att jag i kärlek ej var synnerligen att lita

på. Jag eftersträfvade också aldrig sjelf att vara ansedd för beständig; ty jag visste att flickorna mera tycka om en ung man, hvars kärlek kommer i lösa flygblad, än om en, hvars tillgifvenhet är så förut bestämd som almanachan. Den der ihållande nyktra kärleken är allt för den gifta qvinnan, men faller sig tråkig för flickan, så länge hon ej bestämt sitt val. Jag var lycklig i min glada verld af illusioner och drömmar.

Jag hade en vän (jag rodnar när jag nedskrifver detta, min gula, magra kind glöder af skam) — jag hade en vän, som hette Trygg; han hade och har väl ännu ett motsatt lynne med mig; allt hos honom var stilla, lugnt, stadigt; man skulle nästan tro, att han var utan passioner. Emellertid slöto, besynnerligt nog, vi begge oss till hvarandra: det förefaller mig nu som vi varit hvarandras supplementer; en enda bra menniska skulle kunnat tillskapas af oss begge sammanslagna till en. Vi se således ofta två motsatta karakterer förenas genom vänskap till en hel; detta är en frändskap, lik den, då två droppar flyta tillsammans till en enda stor.

Så kunna flera flyta tillsammans till en enhet; ty allt söker enhet, jemnvigt och hvila; också menniskosjälen.

Trygg och jag voro vänner för tid och evighet — vi äro det än; jag tror det åtminstone, men begge blygas vi att skrifva, jag för mig sjelf, och han också för min skull. Han skulle såra mig, om han skrefve — och derföre tiger han.

Ofta förebrådde mig Trygg min ostadighet, och jag åter honom hans lugna intet bullrande belåtenhet; jag var glad, han var lycklig — det var skilnaden.

Mina fruntimmersbekantskaper utbredde sig allt mer och mer; jag blef allt mindre och mindre känslig i valet, mina fordringar på kärlek stegrades, och i samma grad föll mitt tycke lägre och lägre ner. Jag blef egen handlande, och Trygg min kontorist; allt gick bra, ty han ordnade affärerna och utsträckte dem; jag hade kombinationsförmåga och spekulationsanda, han åter var det bibehållande principet i min handel; hvad jag löst utkastade, fixerade han, hvad jag uttänkt, verkställde han, och allt gick väl. Vi skulle blifva kompanjoner. Min vän Trygg hade till och med, också han, blifvit kär; det var i en ung smeddotter, en lika skön, som fattig flicka. Jag lyckönskade honom, och för första gången

märkte jag riktig värma hos min vän — han talade väl, poetiskt och varmt om sin flicka, som i hans ögon var ett helgon, ett himmelens budskap.

Jag har förut antydt, att mina tankar om qvinnovärde sjunkit i samma grad, som jag sjelf sjunkit från en barnsligt ren kärlek till någonting sämre, sinnligare. Jag smålog i mitt sinne åt hans lilla helgon och tänkte: detsamma skulle du tro om hvarje flicka. Min nyfikenhet blef väckt, jag besökte i Tryggs sällskap familjen, som i sin fattigdom ansåg det för en ära att se Thomas Willner, grosshandlaren, träda in och glamma bort några stunder i gubben Trostedts sällskap. Den goda gubben höll på att krama sönder min hand, då han bad mig välkommen.

Den unga flickan, Wilhelmina Trostedt, var en sextonårig, blond, frisk och något yr flicka, som smekte sin beskedlige Trygg, ungefär som en rättrogen donna skulle smeka ett krucifix, som hon bekläder med en ny mantel, virkad af hennes egna händer.

Jag vet ej hur det kom sig, men jag afundade min vän Trygg hans lycka. Något så rent, så sannt hjertligt förhållande hade jag ej erfarit, sedan min ungdomskärleks första dagar; då kunde äfven jag jollra så der och spela skalk och hålla af en flicka, utan att tänka längre än det ögonblick, i hvilket jag lefde; äfven jag hade varit ett fullvuxet barn, som lekt med passionen med lika liten fruktan, som ett barn leker med ett tamt lejon. Jag tror på en tillskyndelse ute ifrån, någonting ondt, som lefver i skapelsen och som växer fast, der det finner en förberedd jordmån; detta är det ondas frö, syndens sporidier, som flyga kring i andens atmosfer och slå rot som parasiter på hjertat.

Jag besökte ofta familjen; hvarken Trygg eller den fattige smeden misstänkte mina afsigter, jag misstänkte dem ej sjelf; men småningom blef jag verkligen kär i den sköna glada flickan, som lik ett oerfaret lam nalkades rofdjuret utan fruktan.

Nog af — jag hade öfning, jag lärde mig lätt känna hennes svagare sidor, och jag begagnade dem.

Tror ni detta om er far? — Nej, J viljen ej tro det; men så var det, jag förrådde min bäste vän, jag bröt husfriden som en lömsk mördare, jag förnedrade det rena, det ädla, det oskuldsfulla, utan ånger. Tro mig, menniskan står beständigt på gränsen att bli ett vilddjur.

Det var en höstafton, jag satt i Minas kammare; hon satt i mitt knä och gret, gret bittert.

«Allt skall bli väl, Mina lilla», sade jag, «tro mig, tro mig och trösta dig.» — Men det brände i mitt bröst, jag var rådlös, ty allt måste röjas; vän, ära, allt måste uppoffras. «Jag skall gifta mig med dig, Mina!» lofvade jag, «och skammen glöms, allting glöms, och Trygg förlåter oss säkert.» Men flickan smälte i tårar, jag kunde ej trösta; man skall ha ett rent barnahjerta, för att ingjuta tröst i en annans.

Så hade jag sutit länge och gjort fåfänga försök att trösta den förförda arma flickan, då jag fick höra i nästa rum flickans mor i samtal med min svikne vän.

«Jag begriper inte hvad som går åt barnet», sade gumman; «hon gråter dag och natt, och tycks vilja säga mig något, men tiger, så snart hon börjat; jag tror, hon drar ihop till någon sjukdom, ty sådan har hon aldrig förr varit; och, Herre Gud, den beskedlige, ädle grosshandlaren, han söker att trösta henne derinne.»

«Mina, sätt dig på stolen», sade jag ifrigt och sökte göra mig lös från den förtviflade flickan, men förgäfves, hon hängde om min hals, då Trygg steg in och förundrad stannade midt på golfvet.

Jag sökte att antaga en lugn min och sade: «lilla Mina är mycket ledsen, men det går snart öfver.» Då löste flickan sina armar från min hals och störtade på knä för Trygg, som tycktes darra i hvarje lem.

«Förlåt mig, förlåt oss begge, för Jesu Christi, förbarmarens, den eviga kärlekens skull, förlåt, förlåt!» hviskade hon och omfattade hans knän.

«Mina! sansa dig», sade Trygg med en lindrig darrning på rösten. «Säg, hvad är det, jag förlåter dig, och», tillade han långsamt och med en djup suck, «er begge, hvad är det?» Han löste sakta upp flickans händer och satte sig på en stol och tog henne om lifvet, der hon ännu låg knäböjande. «Säg ut, arma flicka», sade han, och de eljest så stela dragen smålogo, som en engel skulle småle åt en ångrande syndare, «säg ut, jag gissar allt.»

«Ja, ja, det är som du gissar», sade flickan och böjde sig ner i stoftet. Då vände Trygg sina ögon på mig, der jag, djupt förkrossad af ånger och skam, stod som förstenad.

«Är det sannt, som hon säger?» frågade han och betraktade mig lugnt, men utan hvarken hat eller förakt.

«Ja», var mitt enstafviga svar.

Då vände sig Trygg från ljuset; men jag såg likväl huru några stora tårar sprungo fram och i fallet gnistrade som juveler mot det dunkla skenet. Men han söndertryckte dem snart i ögonvrån och sade, nästan skämtande: «Således blott jag — nå väl, sviken af begge, de ende jag älskat här på jorden; men det gör ingen ting. Willner, det är din pligt att bibehålla hennes ära.»

«Ja.»

«Hör du, Mina», sade Trygg och lyfte henne upp, «han är bättre än jag trodde; ni blir ett par, ni begge. Lycka till, min flicka», tillade han och kysste henne på pannan — «kanske du blir lyckligare nu — lycka till, Mina.»

Han reste sig långsamt upp och nästan bar den vanmäktiga flickan bort till mig.

«Se der, Willner», sade han, «tag henne, stöd henne, var hennes vän, som jag har varit — då kunna vi åter bli vänner.»

«Du hatar mig således», sade jag; «ja, jag har förtjent det.»

«Hatar? Nej, Willner, jag känner dig för väl att kunna hata dig. Gud gifve, jag kunde hata er begge», tillade han och slog begge händerna för ansigtet; «Gud gifve jag kunde hata — lär mig att hata; hur går det till att önska en annans ofärd? Ni tigen begge; nej den konsten kan ingen lära mig.»

Jag har sett menniskor dö i förtviflan, falla i raseri af smärta; men något så förskräckligt, som då min trogne vän bad Gud att kunna hata mig, har jag aldrig upplefvat.

«Farväl», sade han, sedan han lugnat sig, «farväl.»

När han gått, kom modren in. «Hvad i Guds namn står på, herr grosshandlare? Trygg gick nästan lika förtviflad som Mina; bäste herr grosshandlare, ni som alltid varit en trogen vän af både Trygg och Mina, säg, hvad är det?»

Då bekände flickan allt för modren, som i början blef alldeles utom sig, men något lugnade sig, då jag lofvade att, så godt sig göra lät, reparera saken.

«Men», sade gumman, som mera gynnat partiet af fåfänga, än derföre att hon förstod Tryggs höga värde, «men om far får

veta detta, så är allt slut, han blir ursinnig och mördar både flickan och er, herr Willner; jag känner honom; han är ett vilddjur, då han blir sårad; han skonar ingen — här blir en fasa i huset.»

Det öfverenskoms då, att saken, så länge som möjligt, skulle vara en hemlighet för den hederlige Trostedt, som hela dagen stod i sin smedja och icke anade något ondt.

Jag gick hem; der brann ljus på Tryggs rum hela natten, och andra morgonen erhöll jag ett bref, deri han bad mig icke gå in på kontoret under så lång tid, som han behöfde för att afsluta sina böcker; han ville lemna mig redogörelse för sin förvaltning och flytta efter åtta dagar.

Jag besökte ej mitt kontor, men såg med grämelse huru den trogne vännen satt oppe nästan hela nätterna i ända för att afsluta sitt arbete; det var hans tröst.

Trygg flyttade, och jag lät bokhållaren Fänger komma på kontoret. Jag skötte imedlertid icke mina affärer, ty dertill var jag för mycket orolig, utan helsade på hos Trostedts hvarje dag.

Att Trygg uteblef och jag kom fästade slutligen gubbens uppmärksamhet, och han samtalade med sin hustru, som ej vågade säga sanningen, men i sin nöd beskyllde Trygg för svartsjuka.

När således jag andra dagen råkade gubben, tog han mig afsides och sade:

«Herr grosshandlare, jag hör, att Trygg vill slå opp med min Wilhelmina; hur är det? är det så?»

«Ja, bäste herr Trostedt, han har ej varit här på lång tid och —»

«Jaså, ha vi honom der; nå så f-n i mig klyfver jag icke skallen på honom, om han bedragit mitt barn, min ögonsten, den torre sifferhunden.»

«Nej, nej, min bäste herr Trostedt, Trygg är en ädel, en god menniska.»

«Jo f-n heller, en rackare är han, otacksamt har han flyttat från er, sedan han förstört era affärer; ja, det är en riktig kanalje — ja, jag vet allt, herr Fänger har i förtroende sagt till många, att edra affärer gå på sned.»

Jag hörde detta, utan att ens reflektera deröfver.

Några dagar derefter fick Mina resa ut på landet till en moster; ty hennes mor hade ledt sin mans tankar på en sådan ut-

väg för att låta stadens prat öfver, som det hette, förlofningens slut, stanna. Gubben fördes således bakom ljuset, och Trygg fick uppbära hans hat; jag var för feg att säga allt.

Imedlertid gick snart den snabba tiden. Jag reste då och då ut till Mina, men allt så förstulet, att ingen gissade afsigten med mina resor; den ende, som jag förtrodde allt, var trädgårdsmästaren Lind hos general Gyllenkloos. Jag hade en gång genom en liten försträckning räddat honom ur förderfvet och skaffat honom den tjenst han hade, jag hade äfven hjelpt hans hustrus fattiga föräldrar, och derföre var det stackars folket så tacksamt och mina enda vänner, när jag såg mig om efter stöd.

Ändtligen när jag en gång kom dit ut till Minas moster, var rullgardinen nedfälld för flickans rum, och då jag trädde in i förstugan, hörde jag en späd barnröst. Det var således allt förbi, och jag blef lättare om hjertat.

När jag kom in, låg Mina der blek som en marmorstod, hennes gamla moster stod bredvid och gret, och hennes lika gamla piga vid sängfötterna, snyftande högt.

«Hur är det?» frågade jag förskräckt.

«Det är förbi, herr grosshandlare. Litet innan ni kom, frågade hon efter er; ack, det har hon gjort tusen gånger i sin stora nöd; men nu är hon stilla, nu sörjer hon inte mer, nu är hon hos Gud och vinkar efter det lilla barnet, som förgäfves skriker efter mat.»

«Barnet, barnet!» var det enda jag kunde säga och tumlade bort till bordet. Jag ref ett blad ur min anteckningsbok och skref några ord till Lind, jag bad honom och hans hustru komma dit.

Linds hade nyss mistat ett spädt barn; der kunde den arma varelsen få hjelp och vård.

Hvad jag vidare gjorde vet jag ej; men andra morgonen, då Linds kom dit, satt jag vid den dödas säng och höll likets stelnade hand i min. Så hade jag suttit hela natten, sade man: jag vet det ej.

Linds hustru tog barnet, det var en gosse, och snart återvände de till sin bostad.

När jag kom hem, var jag slö, jag gick händelsevis in på kontoret. Då kom Fänger fram med ett par förfallna vexlar och sade: Skola de återsändas med protest, ty här finnas inga pen-

ningar i kassan? Jag stirrade på dem, liksom jag ej förstått saken, och skakade på hufvudet. Det var verkligen så, mina affärer voro på ett halft år i total upplösning; det var ej mera min redlige Trygg som skötte dem. Ända långt inne på natten satt jag tanklös och trött i själen på kontoret; men plötsligen tändes en idé. «Du skall fly», var der någon som sade mig, «fly långt bort från skådeplatsen för ditt svek och din förnedring.» Mekaniskt öppnade jag kassakistan, uttog de penningar der funnos, och gömde nyckeln på mig. Jag skref sedan tre bref: till Trygg, till trädgårdsmästaren Lind och till Minas far; jag bekände allt.

Bittida följande morgon reste jag — och kom slutligen hit. Jag har sedan flere gånger skickat penningar och bref till Lind, men jag har ej fått svar. Den enda underrättelse jag fått är att gossen blef döpt till Johan efter sin fosterfar, och att Lind nu är död. Gossen måste således kalla sig Johan Lind och är nu trettiotvå år gammal, om han lefver; hans öde har redan stadgat sig till lycka eller olycka, till godt eller ondt.

Denne man skall du, Berndt Willner, min andre son, söka opp. När allt är realiseradt, skall han hafva tiotusende riksdaler svenskt banko; det är rättvist. Om du skulle tvifla på identiteten, så märk, att min son har bilden af ett hjerta på bröstet, en röd fläck af denna form. Jag såg den och betraktade den noga när barnet omlindades.

Min bekännelse är slut; dömmen skonsamt öfver honom, som, då I läsen detta, redan fått sin dom af Gud. Försoning, så är vår heliga lära; hoppet, att en försoning finnes äfven der på andra sidan, detta är min enda tröst.

Amypura den 1 September 1835.

Th. Willner.»

Thorstensholm och skogvaktarens boställe.

Tiden gick imedlertid, men man märkte en mer än vanlig oro hos löjtnant Thorsten Stålsköld; han reste nästan dagligen till staden, och då han åter kom hem, så var hans uppsyn oroligare och mera sorgbunden än förut. Oftare än förr gick han in till Stefanie, det tycktes liksom han haft behof af hennes sällskap, mera än förut; hans artiga, jollrande väsende hade försvunnit, och han samtalade nu med sin hustru om allvarsamma saker, han tycktes hafva förändrat natur.

Stefanie betraktade honom glad och med förundran; ännu aldrig hade hennes Thorsten förefallit henne mera älskvärd än nu, och ännu aldrig hade han så förtroligt, så helt och hållet utan lånadt sken, visat sig för henne.

Så sutto de, en sommarafton, året efter Thomas Willners död i Ostindien, i ett kinesiskt lusthus vid den genom parken slingrande kanalen. Den lille Fritz, deras yngsta barn, sprang omkring bland blommorna, och de begge makarne sutto tysta och betraktade den sköna utsigten.

Stefanie bröt först tystnaden och fattade Thorstens hand: «Jag tackar dig, Thorsten», yttrade hon, «nu på en månad har du älskat mig, som en man bör älska sin hustru, som lofvat att dela lust och nöd med honom; tack derför, Thorsten; ack! du kan inte tro hvad du glädt mig.»

«Jag?» frågade Thorsten och kastade en hastig, liksom frågande blick på sin ännu sköna hustru; — «du håller således mera af mig; ja, Stefanie, så är det också med mig.»

«Gud vare lof! Gud vare lof!» sade Stefanie och kastade sin arm om mannens hals. «Gud vare lof! du anser mig ej längre för ett barn; tack, älskade, min egen man, min egen Thorsten. Ack ja, Thorsten, förstår du nu, äktenskapet är ej blott en lek, qvinnan ej blott en leksak, hon älskar i lust och nöd.»

«I lust och nöd, ja, så är det», sade Thorsten tankspridd.

«Ja, i lust och nöd, i lif och död, Thorsten», sade Stefanie. «Ser du makarne stöda hvarandra som tvenne träd, som vecklat sina rötter och sina grenar uti hvarandra; om solen skiner, om regnet faller eller om stormen ryter, träffar det dem begge på en gång, de stå och falla tillsammans, oöfvervinnliga genom sin förening, och», tillade hon, med glänsande ögon, «i deras skugga skjuta opp några unga träd. Fritz, kom hit, min gosse! kom.»

Barnet kom och hoppade upp i modrens knä.

«I lust och nöd, sade du», återtog Thorsten; «hör på, Stefanie, har du tänkt på det löftet riktigt? Der fattigdomen kommer in genom dörren, säger ordspråket, der kryper kärleken ut genom fönstret.»

«Ja, Thorsten, på detta har jag tänkt många gånger», yttrade Stefanie och såg honom glad i ögonen; «tala ut, Thorsten, hvad vill du säga?»

«Åh nej, jag har ingenting att tillägga», sade Thorsten, «jag blott kom att framkasta en lös reflexion.»

«Thorsten, Thorsten! är du nu ej mer min man, vågar du, vill du ej tala ett öppet språk med din hustru?», frågade Stefanie sorgset. «Du har något på själen, Thorsten, der är något, som trycker dig, bördan är för tung för en, jag vill hjelpa dig att bära.»

«Jag vill också hjelpa pappa att bära», inföll den lilla gossen, «jag är stark, jag; pappa må tro, jag kan ta i dugtigt.»

«Stackars Fritz! du får nog också din börda», sade Thorsten och kysste barnet på pannan.

«Svara Thorsten! var uppriktig mot din hustru, hvad är det som trycker dig?» påminde Stefanie.

«Stefanie», började han långsamt, «då jag begärde dig till hustru erbjöd jag dig rikedom, glädje och lycka!»

«Nå, Thorsten», frågade Stefanie, «det förra egde vi, men det senare — säg, ack, säg uppriktigt, voro vi lycklige? säg uppriktigt, om du ej som jag hycklade glädje, för att ej göra hvarandra bekymmer? — Rikedom, Thorsten! jag trodde förr, att allt berodde på penningen ensamt, jag afundades bittert dem, som egde detta företräde; men jag har lärt mig, du har lärt mig, huru tomt det är att vara rik och utan möda få allt hvad man vill. Jag har lefvat som i ett féslott, du har varit min fé, du ha trollat fram

nöjen. — Ack, Thorsten, allt hvad penningen ger, är en artificiell blomma med daggdroppar af glas och stjelk af silkeskarkass — arbetet ger en lefvande blomma, och den daggdroppe, der tindrar, stammar från himlen.»

«Om», återtog Thorsten långsamt, «om vi skulle blifva fattiga, skulle du ej falla i förtviflan?»

«I förtviflan, Thorsten?» frågade Stefanie, småleende. «Tror du då, att jag ej både kan och vill arbeta. Tala ut, Thorsten, vi äro redan fattige, vi måste sälja Thorstensholm; det är fattigdomens kärlek, som återgifvit oss vår inre sällhet, — är det ej så?»

«Jo, Stefanie! förlåt mig», suckade Thorsten och tryckte henne till sig.

«Ja, ja, Thorsten, jag förlåter allt», sade hon och kysste honom på pannan. «Gud välsigne dig för det ordet; jag har länge väntat derpå, som en, hvilken tröttnat vid den gyllene lampans sken och nattens jollrande feberdrömmar, längtar efter då solen skall rinna opp till en ny dag. Ja, Thorsten, Gud vare lof! mellan oss begge stodo blott penningarne; nu skola vi ega hvarandra.»

«Men», sade Thorsten, «de stackars, stackars gossarne.»

«Ser du, Thorsten, tacka Gud, att det är gossar du har, starka armar och godt mod; det är ingen fara. Vet du, hvad de ärft, skulle blott varit ett lån; penningen, huru än lyckan kastar den, är blott ett lån — och renta få vi betala efteråt, om vi ej med vårt arbete betalt den förut. Nej, gossarne skola arbeta, de skola sjelfve bygga sin lycka och ej af oss ärfva ett korthus, hvars grund sviker; lägga de sjelfve grund, så göra de den sådan, att den står i *deras* tid; den grund, dina förfäder lade, var ej god.»

«Ja, Stefanie, vi måste sälja Thorstensholm. Den hederlige Trygg har genomgått mina räkenskaper och tror, att hela vårt återstående kapital knappt ger trehundrade riksdalers ränta — vårt hushåll har kostat tretusen.»

«Trehundrade riksdaler, Thorsten, är mera än intet. Hellmer har begynt med intet, det var mindre.»

«Ja, Hellmer, ja! det är en annan sak», sade Thorsten.

«Hela skillnaden ligger deri, att Hellmer arbetar och vi endast förslösat. Vet du!» fortsatte Stefanie ifrigt, «vet du, vi arrendera en gård, du förstår landtbruk och jag är en prestdotter från landet, det är nog sagdt om min duglighet», tillade hon småskrat-

tande. Löjtnanten har sin lön och räntan, och derpå taga vi oss präktigt ut; men många kalaser blir det väl inte, det blir en liten nätt familj, som har allting bra och tillräckligt; men ingenting vidare; du skall få se huru vackert sommartyg jag skall väfva åt dig och gossarne, och hur präktig ost jag skall ysta, riktig sådan der berömd tjernmjölksost, som gjort mamma så omtalad i bygden. Se så, Thorsten! bort med rynkorna, se glad ut, som jag; nu är det svåra ordet uttaladt. Är det ej nu bra om hjertat igen?»

«Och du kan jollra, Stefanie, just när vi stå på randen af ett bråddjup?» sade Thorsten, småleende åt sin hustrus mod och hennes många planer.

«Säg mig, Thorsten, är det väl svårare, än då du jollrade, under det att vår kärleks lycka, vår husliga lycka, vår husliga glädje led skeppsbrott på guldkusten? Du talar om ett bråddjup, det är just djupet seglaren fruktar minst; det är på grunden han strandar, det är mot klipporna han lider skeppsbrott. Jag för min del är glad, att vi åter kommit från land, så att himlens vind låter hoppets vimpel fladdra.»

«Du är», inföll Thorsten skrattande, «en hvad man nu för tiden kallar «skaldinna» — ett språk så att de aderton i Svenska Akademien skulle baxnas att höra det från fru löjtnantskans purpurläppar.»

«Tack, Thorsten! Nu är du glad igen», småskrattade Stefanie; «kasta bort alla dystra tankar, — det vore också skam, om mannen skulle sörja öfver en olycka, som hustrun bär så lätt.»

«Men, Stefanie», återtog mannen allvarsamt, «är ej din glädje ett sätt att trösta mig, är den ej förställd? Säg, Stefanie, faller det dig ej svårt att ur rikedomens sköte stiga utföre till en knapp bergning, från endast njutning till arbete?»

«Ja, se gerna forskande in i mina ögon, Thorsten», sade hustrun med glad mine, «du ser ej en enda smula smärta; deremot har du ofta sett det förut, och då förgyllde du upp mitt dunkla lynne med en dyrbar skänk eller en glänsande fest — tror du att det tog bort smärtan? Nej, Thorsten, tvärtom, det smärtade mig ännu mera. Du kände mig aldrig; känner du mig nu? förstår du nu hvad en hustru är och vill vara?»

«Ja, jag förstår, men . . . .»

«Det är besynnerligt hvad vanor kunna implanta sig», sade Stefanie skrattande. «En del folk tro, att penningarne äro ett oundvikligt vilkor för lyckan, oaktadt de se de fattiga ofta mycket, ja afundsvärdt lyckliga; det är liksom det finnes en del folk, som tro, att de nödvändigt först måste taga på sig högra skon, då de stiga upp, fastän de se andra, som det ej händer något ondt, oaktadt de tagit den venstra först. Menniskorna lära ingenting af hvarandra, utan göra ihop theorier om allting, till och med om sättet att vara nöjda och glada; men de försumma rent af att se till huru *de* bära sig åt, som praktiskt och verkligen äro det. Ville de nedlåta sig att tillse detta, skulle de få se, att lyckan mycket oftare ligger på strå, än på guld.»

«Åh ja! det kan så vara», sade Thorsten; «men det är också en theori.»

«Ja, det är naturligt, käre Thorsten, man är lika litet olycklig som lycklig, derföre att man är rik eller fattig; man är blott ettdera, och det beror på huru man uppfattat sin rol. Det beror blott på huru det har vändt sig i början; ty det bär illa till med både rikedom och fattigdom, om man ej förstår att handtera saken. Se blott på Thorssons; äro de ej lycklige?»

«Jo visst, Stefanie, efter sitt stånd.»

«Ja, det är just knuten, att vi begripa, att sällheten ej rättar sig efter stånd och värdighet; ja, de äro lyckliga efter sitt stånd, och derföre ville vi gerna byta, är det ej så, Thorsten?»

«Jo visst, om vi kunde byta vanor.»

«Säg ovanor, Thorsten; ty att låta sin lycka bero på hundrade menniskor, som skola arbeta derför, är en ovana. Gud har gifvit oss alla armar och händer och förstånd och arbetslust; det är en ovana att ej använda dem, utan lefva på sina förfäders möda eller suga välsignelsen af sina underlydandes arbete; deraf kommer aldrig någon tillfredsställelse, utan, på sin höjd, en lättjefull dröm om fröjder, som aldrig funnits. Skola vi gå till Thorssons? gångstigen ligger rätt genom skogen.»

Thorsten gick in på förslaget. Det var verkligen länge sedan han fann sig så lugn och glad, som just nu, i ett ögonblick, som han förut ansett för det grymmaste i hans lefnad.

Han hade ändtligen kommit att se sin hustrus värde från en högre punkt än förut, då han ansåg henne som en slags prydlig

möbel i sitt förmak, som en skön öfverflödsvara i sitt hus och som en glädjens genius för honom och hans gäster; han hade aldrig anat, att hon tvärtom var tröstens engel och kraftens.

Arm i arm gingo de begge den smala gångstigen till skogstorpet, och gossen sprang framför dem som ett slags förbud; ty en sådan vandring var en ovanlig ting. Förut hade han åkt i stora landauvagnen, och den gick sin bestämda tur till Stillinge kyrka och åter; det var alls inte roligt.

Tacka vill jag att få springa i skogen och snubbla på trädrötter och stenar, plocka tallkottar och betrakta ekorrarne, som jaga hvarandra i träden, och då och då bli litet skrämd af en ännu mera förskräckt skogsfogel, som sutit gömd i en buske och i ett nu flyger opp ur sin gömma.

«Ser du, Thorsten, huru glad Fritz är att få leka fattigmans barn; det var länge sedan du och jag voro unga. Det är så trångt här på gångstigen», tillade hon, och gjorde sig lös från sin mans arm; «att «promenera», bevars det går ej så här i skogen, då skall man hålla sig på en slät, krattad och vattrad sandgång, der man har tillfälle att göra sina betraktelser öfver naturens herrlighet, liksom en stjernkikare öfver månen, blott med ögonen; nej tacka vill jag att få lefva i naturen, med naturen.»

«Ja, det är rätt vackert i skogen, derför gick jag också på jagt», sade Thorsten.

«Det är inte förbjudet ännu, käre Thorsten», återtog Stefanie, som på en gång blifvit upprymd i sitt sinne; «det går annars», tillade hon skrattande, «något långsamt så här, den der gamla promenad-takten vill ej vika ur benen. Thorsten! kan du ta fatt mig?» ropade hon slutligen skrattande och började springa på den smala stigen.

Thorsten drogs med i kapplöpningen och jagade efter henne, och begge flögo som en stormvind förbi sin gosse, hvars korta ben, oaktadt all sin snabbhet, ej räckte till täflan.

«Pappa! mamma!» skallade det efter dem i skogen, då Thorsten ändtligen fick fast sin barnsligt yra hustru, som flämtande och frisk som en nyutslagen törnros föll i hans famn.

Den springande gossen han nu också fram och sade: «bara jag blir stor, så springer inte pappa och mamma ifrån mig.»

Thorsten betraktade sin hustru med glada blickar; så skön hade han ännu aldrig sett henne.

«Gud välsigne dig, Stefanie», hviskade han och kysste henne; «men», tillade han, «det var ändå bra barnsligt att springa så.»

«Ja precist så, min allvarsamme herr man», skrattade Stefanie. «Om vi äro glada, så gör det, som jag tycker, ingenting till saken, att vi äro ett par glada barn; då man är glad, är man hvarken kung eller grefve eller professor eller något annat verldsligt, man är helt simpelt ett barn, skillnaden blott är leksaken: den ena leker med en krona, en eröfring, ett odödligt namn, den andre med en krachan och den tredje med ett problem; nå väl, barnet lekar med en boll eller en snurra, är dess glädje sämre för det?»

Den slingrande gångstigen, på hvilken de hittills gått, ledde dem nu fram till en öppen plats i skogen, och skogvaktareboställlet sågs der, en liten rödmålad stuga utmed en kal klippa och omgifven af några sparade björkar och furar och med en plantskola af fruktträn, hemtade från herrgården.

Rundt omkring stugan var en trädgård, liten, men smakfullt och väl ordnad, och på gräsvallen, utanför stängslet, lågo några väfvar på bleket och lyste ljusröda i den nedgående solens sken, som glindrade lik glödgadt guld mot fönsterrutorna.

Skuggorna började redan utbreda sig, ty solen låg vid horisonten; den lilla stugans invånare hade lemnat sitt utarbete och hade dragit sig tillbaka i stugan, från hvilken man hörde de dämpade tonerna af en violin, som tillika med en ren och klangfull karlstämma accompagnerade en mjuk och ledig qvinnoröst.

«Tyst, Thorsten, tyst, Fritz. Hör du, Thorsten, huru Hedda sjunger derinne, accompagnerad af en fiol och den djupa basen af en karlröst. Det är de fattiga som spela och sjunga tillsammans och äro så glada, ty dagsarbetet är slut. — Vet du», återtog Stefanie, sedan hon några ögonblick lyssnat, «så der lära de sjunga ofta; man talar på hela gården om den vackra sången i Thorssons torp; ty båda hafva röst och begge äro roade af musik; nej hör, det är ju en vacker duett, skada blott att lilla Anna instämmer emellanåt.»

De vandrande nalkades imedlertid stugan och inträddè så oförmodadt, att sången tvärtystnade och Thorsson lade bort sin fiol.

«Spela, gode Thorsson», sade löjtnanten vänligt till den bugande skogvaktaren, «och du, Hedda! din röst har ej förlorat sig.»

Stefanie, som mottogs med hjertlighet af ställets herrskarinna, bad detsamma, och snart stämde de åter upp. Det låg någonting enkelt och dock så kraftigt och ljuft i Thorssons spel, att Thorsten nästan trodde sig höra en virtuos, som för ro skull blott spelade i en bondstuga; lilla Hedda, som hon ännu alltid kallades, sjöng dertill så rent och klangfullt, att man ej hade något öfrigt att önska; men granna visor äro ej långa, och det musikaliska paret tystnade derföre snart.

«Tack, Thorsson! tack, Hedda!» sade Thorsten och Stefanie nästan liktidigt.

«Åh, det är ingenting att tacka för», yttrade Thorsson; «men hvar qväll, när vi slutat vårt dagsarbete, tar jag fram min gamla fiol, och så spelar jag litet, och Hedda, hon sjunger hon. Man skall roa sig med något, när man är trött och ej kan företaga sig riktigt arbete.»

«Vet hennes nåd», sade Hedda sakta till Stefanie, «vi ha rätt roligt i vårt lilla torp, allt går så lätt och lustigt; för si, hennes nåd, vi arbeta för framtiden och för lill' Anna; Gud välsigne barnungen, der hon sofver.»

«Och ni ären således lyckliga begge?» frågade Stefanie.

«Ja, Gud ske lof, jag är nöjd med Thorsson och han med mig, så att inte betydde krokanen, som föll sönder, något. Vill inte hennes nåd se min dräll i väfstolen, han går i åtta skaft, men så blir han grann också. Se hit.»

Stefanie betraktade en liten drällväf, den var ganska väl väfd och efter ett eget, nytt mönster; hon anmärkte detta.

«Ja, hennes nåd, det har Thorsson räknat ut åt mig, han kan lära sig allting och kan allting, alltid vet han råd och funderar och arbetar gör han beständigt; se alla dessa husgeråd har han gjort sjelf», fortfor hon och pekade med stolthet på de rödbetsade furumöblerna, som prydde rummet.

Stefanie gladde sig åt Heddas stolthet öfver sin man; ty en så sann tillfredsställelse lyste ur den unga hustruns ögon, att den smittade af sig.

Under tiden hade Thorsten inlåtit sig i ett långt samtal med den redlige Thorsson angående skogen, om jagten, och om det lilla

åkerbruket kring torpet; en och annan gång flög der liksom ett moln förbi själen, då han tänkte på, att allt detta snart ej mera var hans; men det trefliga, lugna, fridfulla hos den fattige skogvaktaren i den trånga stugan liksom hviskade till honom och sade: man behöfver ej ett gods, ej en hel skog och ett slott, för att vara lycklig.

Det mörknade allt mer, herrskapet tog afsked, och Thorsson följde de båda makarne öfver skogen, ända till deras utgångspunkt, det kinesiska templet; der tog han afsked och vandrade tillbaka.

«Thorsson är», sade Thorsten, «en helt annan menniska sedan han blifvit gift, nu är han pratsam och lycklig; förut var det alltid något, som tryckte honom. Åh ja, att lefva ensam midt i skogen gör ej sinnet gladare; nej hör, nu sjunger han på hemvägen.»

Det var en glad visa som skallade genom skogen.

«Hör, Stefanie, när skola väl vi bli så glada, att vi sjunga morgon och qväll, som desse begge?»

«Jo, käre Thorsten, när vi, som han, hafva arbetat hela dagen», sade Stefanie och klappade honom på kinden.

Ett köp.

Solen sken klar; men inne i rummet till patronessan Fänger kom den blott bruten och matt genom de dubbla gardinerna och jalousierna.

Den fordom så stolta frun hade förändrat sig mycket, blott fyra år efter sin mans död; den prydliga, ofta förut pråliga enkodrägten var utbytt mot en djup sorgdrägt, det friska, af högmod strålande ansigtet var dystert och nedslaget, blicken grumlig och pannan fårad.

Hon bodde nu i en sidobyggnad med fönsterna inåt gården; ty sonen hade intagit hela våningen och hon hade ej haft styrka att sätta sig emot hans inkräktning. Hon hade anlagt sorgdrägt och instängt sig för nästan alla.

Ingen, som hon trodde eller för hvilken hon hade förtroende, omgaf henne, utan i stället en näsvis kammarpiga, som hennes Adolf gifvit henne. Hon hade ej vågat att neka det; ty då gäckades han med hennes harm och hånlog åt hennes tårar.

Mamsell Skarpmesser vågade ej visa sig i huset och ville det icke heller; ty hon hade annat att tänka på, sedan hon börjat hålla spisning och rum för resande.

Patronessan var således så ensam, som den blir, hvilken aldrig trodde sig behöfva vänskap, utan endast lydnad; hon hade väl sökt att få kärlek, men blott af en, sin son, och denne svek henne.

Adolf Fänger lefde deremot på stor fot med sina ungkarlsbekanta, och nästan hvarje afton glindrade der ljus i hela våningen för hans spelsällskaper och hans talrika vänner; och oaktadt de dubbla gardinerna, trängde ljusskenet in i modrens ensamma rum och störde hennes stilla betraktelser.

I det ögonblick vi nu trädde in, satt hon ensam, som vanligt, i sitt dunkla rum och läste i en uppslagen bibel; när hjertat blef för fullt, slog hon alltid upp den heliga boken, och läste och läste, liksom för att vagga sina tankar till sömn, och ville det ej

hjelpa, uppstämde hon en psalm, för att genom toner tvinga sitt hjerta till hvila; men ofta afbrötos hennes tankar af buller från sonens våning, och tonerna af Fredmans Epistlar blandade sig ofta med hennes psalmer.

Så satt nu patronessan i sitt «sorgerum», ty så kallade hon sin nya bostad, som bestod af tre rum och ett litet kök.

Det var sårad moderskärlek, som gjorde henne så bitter och så sorgsen, men det var en slags dunkel hämnd-känsla, som dref henne att så theatraliskt framställa sin sorg; hon ville väcka medlidande, hon ville, att folket skulle beklaga hennes öde, så var hennes tanka. Men bredvid denna hufvudton klingade en annan, som hon ej ville höra, den tanken nemligen: man skall förakta, förbanna och afsky min otacksamme son. Derför satt hon på detta sätt instängd, ty då hon ej mera fick lysa eller kunde imponera, ville hon åtminstone känna sig beklagansvärd. Det hade aldrig legat i hennes lynne, att med tystnad bära hvarken ära, glädje, förnedring eller smärta.

Hennes afsigt lyckades så, att folket visserligen sade: stackars patronessan, hvad det skall svida i själen på henne, att ungpatron icke bryr sig om henne; men så är det också hennes egen skull: som man kokar får man supa.

Deremot anade hennes son afsigten med hennes klosterlif, och detta aflägsnade honom ännu längre ifrån henne och gjorde honom ännu mera hånande och bitter.

Månader gingo, utan att mor och son sågo hvarandra, och då de träffades, stod der liksom ett spöke mellan dem och hindrade dem att förlåta och glömma, ångra och älska.

Patronessan var, midt under sina beklagelser och sina försäkringar om ömhet och kärlek, bitter, och Adolf hånlog, i stället att söka läka det sår hans brist på sonlighet gjort; han vidgade det i stället genom sin liknöjdhet.

Detta förhållande hade fortfarit, allt sedan Adolf intog stora våningen, som patronessan ansett för sitt bestämda och oåtkomliga prerogatif, och detta hade skett ett par år efter sedan mamsell Skarpmesser så plötsligt kördes ur huset.

Att hennes son var kall, liknöjd, vårdslös mot sin mor, smärtade henne djupt, hon gret bittert öfver hans otacksamhet och hans kärlekslöshet; men då hon måste afskeda mamsell Skarpmesser, sin

enda vän, som hon trodde, då tändes missnöje i hennes själ, och tårarne blefvo färre. Men hon tröstade sig ännu, ty Adolf lät henne dock representera i den stora våningen och till det yttre bibehålla makten, fastän detta sken måste köpas med hemliga förödmjukelser.

Imedlertid fann sonen äfven detta slags beroende obehagligt, och hans vänner, hvaraf han hade många och endast ungkarlar, funno sig, liksom han, besvärade af patronessans närvaro vid de fester, som anställdes, och de bjudningar, der hon, briljant klädd, förde spiran som en drottning.

Detta var dock hennes enda återstående glädje; men då slutligen Adolf gjorde anspråk på stora våningen, vaknade hämndkänslan, och hon flyttade undan och gret aldrig mera, utan föresatte sig att lefva som en slags eremit, osynlig och oåtkomlig, en den sonliga otacksamhetens martyr.

Adolf deremot hade, mera af öfvermod än af verklig elakhet, tagit väldet från sin mor, som under hela hans barndom styrt allt inomhus och plågat honom med alla den småaktiga societets-uppfostrans nålstygn.

Om modren haft hjerta och den sanna öfvertygelsens mod, hade hon troligen vunnit tillbaka sin sons kärlek; nu stötte hon honom allt längre och längre ifrån sig, derigenom att hon ville lägga det allmänna omdömet i sin vågskål.

Detta verkade motsatsen af hvad hon beräknat, ty intet slag af kärlek väckes af beräkning, och Adolf sökte att uppväga den påräknade medkänslan genom en dubbel portion af oblyghet och hån; han sökte framställa sin mor, icke som en lidande själ, utan som en person, hvilken på en gång slagit sig på läseri och religiöst grubbel.

Imedlertid önskade han, att hans mor ej på längd skulle bo qvar i staden, och då Thorsten Stålsköld, hvars fädernegods till nära hela sitt värde var intecknadt för Fängerska husets räkning, erbjöd unga patron att köpa det, omfattade han glad tillfället och giek upp till sin mor.

«Du kommer dock någon gång till din stackars förtryckta mor», sade patronessan, då han steg in till henne; — «du vill väl skåda mina tårar och tvinga mig bedja om nåd hos min egen son.»

«Nej, mamma, nej visst inte; mamma måste icke må bra i dag», sade Adolf i sitt vanliga vårdslösa manér och kastade sig i en stol. — «Fy, det är gement att ha så mörkt härinne; Thilda, dra upp en gardin.»

«Låt bli, Thilda, jag befaller», afbröt modren. «Ja, min älskade Adolf, ännu har jag en liten fläck att befalla öfver, mina rum; snart så får jag ett mindre rum mellan fyra bräder, der ingen disputerar mig mina rättigheter.»

«Mamma är grufligen ond i dag», yttrade Adolf och slog sig med ridspöt på den blanka stöfveln; «jag kommer i ett ärende.»

«Åh ja, af hjertats drift sker det väl inte.»

«Jo, äfven det, kära mamma.»

«Men det är dock ett ärende», återtog modren; «säg! befall! Adolf, jag är van att lyda — skall jag flytta opp på vinden?»

«Åh nej bevars», skrattade Adolf torrt. «Det tycks, som mamma toge denna flyttning allt för hårdt; tycker mamma —»

«Jag tycker ingenting, jag får ej tycka något», afbröt honom modren.

«Tycker mamma», fortfor sonen, «att mamma verkligen behöfde tolf rum för sin enskilda del? Vore jag i mammas ställe, så skulle jag vara mycket nöjd med att bo —»

«På ett vindskontor, Adolf, är det ej så, om den sonliga kärleken ville bestå ett dylikt?»

«Rummen äro ju rätt komfortabla, möblerna gentila», fortsatte sonen, «allting bra, efter hvad jag kan se i detta egyptiska mörker; jag kunde väl ej se mina vänner på kontoret eller i min skolkammare.»

«Skolkammare», upprepade modren; «ack, om du lärt dig att älska din mor, den lärdomen hade varit bättre än all annan.»

«Kära mamma! ni har dragit försorg för att jag hvarken lärde det ena eller det andra», sade Adolf och reste sig opp; men, påminnande sig sitt ärende, satte han sig åter. — «Låt oss nu tala lugnt och vänligt med hvarandra», tillade han och fattade hennes hand; men hon ryckte den undan och gömde den under schalen. «Jag har ett förslag, Thorstensholm är till salu, det kunde mamma köpa och flytta dit; mamma skulle då må bättre än här i detta klosterlif.»

Modren teg.

«Mamma svarar intet; tycker ej mamma att Thorstensholm vore en vacker egendom?»

«Du vill således att jag skulle flytta ut på landet, så att du vore qvitt din mor?»

«Nej bevars, mamma gör som mamma vill.»

«Nå, då blir jag qvar i staden, om du tillåter.»

«Åh ja, om detta intressanta lif skall fortsättas, så hvarför icke; imedlertid skall jag uppriktigt säga mamma, att mammas instängning och smärta gör mycket mindre effekt i staden, än mamma tror. Om mamma har skäl att beklaga sig, så gör det gerna; men att tro, det någon skulle beklaga en rik enka, som har penningar nog att lefva huru hon vill, det är att bedraga sig sjelf. Mamma har sina kapitaler och sin gode man, assessor Melon, och kan köpa sig så många egendomar som behagas; på min lott föllo stadsgården och några hemman på landet, utom varulagret och skulderna, och att jag vill disponera min egendom, kan ingen förundra sig öfver; det är godt och väl.»

«Förskona mig, Adolf, för dina juridiska utläggningar», inföll modren.

«Det är godt och väl att ha en mor och att älska henne; men att stå under hennes förmynderskap hela sin lefnad, att höra hennes och hennes hjerteväns jeremiader . . . .»

«Du måste», inföll patronessan, «skona den stackars Skarpmesser, sedan hon flyttat, och vi således gått dina önskningar till mötes.»

«Åh ja, mamma, det kan vara nog; men tänk på Thorstensholm; derute kunde mamma regera ensam, och behöfde ej dela makten med någon.»

Patronessan hade, mera än hon ville, lyssnat på förslaget; ty hon fattade ganska väl, att det känslolösa folket ej synnerligen beklagade en förtryckt mor, som egde hundradetusen riksdaler; ty medlidande är det, som allraminst lemnas de rike. Dertill kom, att hon i andanom såg sig som herrskarinna i en hel socken, på ett herresäte, som alltid ansetts som hela församlingens centralgård.

Hon gick således in på förslaget, och fjorton dagar efter detta samtal hade enkefru patronessan Fänger köpt Thorstensholm, med förbehåll dock, att torpare och andre skulle qvarsitta på sina torp.

Löjtnant Stålsköld hade imedlertid arrenderat Gyllinge, en liten gård i socknen, och flyttade dit med sin Stefanie och sina barn.

Gumman Lind, som omöjligen ville skiljas från Thorsson och Hedda, flyttade till skogstorpet, der hon fick en liten kammare på andra sidan förstugan.

Det var en sorglig dag på Thorstensholm, då Stålsköld och Stefanie reste, och lille Fritz blef i synnerhet föremålet för tusende välsignelser; alla ville taga barnet i famnen, alla ville kyssa honom, ty han vár den yngste.

När vagnen ändtligen rullade derifrån och kom till sista grinden, stodo Thorsson och Hedda der, för att allrasist taga afsked af sitt herrskap. Heddas vackra ögon voro rödgråtna, och hon steg, utan att säga ett ord, opp på vagnsteget, då vagnen stannade vid grinden, fattade Stefanies hand och kysste den och snyftade högt; då räckte Stefanie ut sina armar och tryckte den gråtande till sitt bröst. — «Farväl, Hedda, jag saknar ingenting mer af hela Thorstensholm än dig, trogna, älskande själ; farväl!»

Thorsson deremot stod liksom skygg vid grinden och nalkades icke.

«Thorsson, vill du icke taga afsked af oss», sade Thorsten rörd öfver den djupa smärta, som stod präglad på hans ansigte; «kom hit.»

Thorsson nalkades nu, och då han kommit intill vagnen, sade han med dof röst: «Farväl, herr löjtnant, farvál för alltid.»

«Nej inte så, Thorsson, vi bo ju blott en mil härifrån.»

«Ja, kan väl vara, men med mig är det slut, med Hedda och oss alla. Gud välsigne herrskapet!» — Utan att yttra ett ord mera, sprang han bort och öppnade grinden. — «Kör!» ropade han med bruten röst, «kör, kusk! se så, farväl.»

När vagnen var ur ögonsigte, återvände Thorsson med sin hustru till skogstorpet, der gumman Lind imedlertid pusslat om deras lill'Anna.

«Herre Gud, det var fasligt länge ni varit borta begge»; lill'-Anna har frågat mig hela qvällen: hvar är mor och far? och så sa' jag, de äro borta att ta afsked af herrskapet, och så gret jag, och så började barnet också att gråta, och på det sättet har det gått hela tiden, ända till dess hon somnade.»

Sedan allt var tyst i den lilla stugan, gick mormor in till sitt, hvilket dock ej skedde innan hon berättat Thorsson och Hedda en lika lång som trovärdig historia om spöket på Thorstensholm, som hon, men också hon allena, hade hört straxt före handelns afslutande.

De begge makarne suto då ensamme derinne och hörde på lill'Annas andedrägt, der hon sof så lugnt i bänken. Ändtligen bröt Thorsson tystnaden:

«Vi äro således underhafvande åt Fängers, och det är förbi med min lycka och mitt lugn. Säg mig, Hedda, håller du af mig?»

«Thorsson, och detta frågar du mig nu, sedan vår lilla flicka förenar oss fastare än någonsin?» sade Hedda med förebrående ton.

«Ja, Hedda», återtog Thorsson med ett sorgset skratt, «jag vet det; men om olyckan skulle fatta mig, om skam och förnedring skulle hemsöka mig, skulle du ändå hålla af mig?»

«Ja, ja, det skulle jag; ty jag känner dig och vet, att din själ är ren.»

«Men om hon ej vore så ren, som du tror, om der funnes fläckar, som stå qvar för tiden, fastän de, som jag hoppas, ej finnas mera inför Guds dom, skulle du då —?»

«Ja, ja, menniskorna må dömma dig väl eller illa», sade Hedda, «jag tror mera dig än dem alla.»

«Tack, Hedda, du håller af mig, innerligt af mig», yttrade Thorsson; «men», tillade han dröjande, «håller du mest af mig af alla på jorden, tänker du aldrig med kärlek på någon annan än mig?»

Hedda slog ned ögonen, men i stället för att svara drog hon en djup suck.

«Förlåt, Hedda, jag borde ej frågat så; men du har ej glömt den, hvars namn du nämnde i din yrsel, då du var sjuk; goda Hedda, jag kan ej dömma dig derför; säg ut, Hedda?»

«Ja, Thorsson, jag håller af honom ännu och jag ber Gud för honom, det är allt; blir du missnöjd med mig, för det att jag ber Gud upplysa hans förstånd och förbättra hans vilja?»

«Nej, fromma hustru, inneslut också mig i dina böner», sade Thorsson med dämpad röst.

«Ja, jag skall bedja för er begge», sade Hedda med tindrande ögon, «men han behöfver det bäst, han som lefver i öfverflöd och drages bort af hvirfveln; ja, Gud gifve honom en bättre ande!»

«Bed så för mig också», sade Thorsson, «bed, o bed, att ej olyckan må drabba mig och dig och vårt barn, innan vi ana det; bed, att han, den rike ynglingen, som ej anar hvad du är, en engel, utan tror, att du är en vanlig, svag och sniken menniska, bed, att han aldrig må nalkas vår koja; ja, Hedda», tillade han med ifver, «bed! bed mycket, innerligt! Gud hör säkert din bön.»

Imedlertid inflyttade patronessan på Thorstensholm, och allt gick sin vanliga gång; de ende, hvilkas sinnen genom ombytet lidit, voro inbyggarena i skogstorpet, der en allmän förstämdhet rådde. Gumman Lind aftog dagligen i själsförmögenheter och krafter, ett riktigt barndomstillstånd inträdde, och den gamla satt eller låg i sitt rum hela dagen och jollrade om gamla minnen från sin ungdom, som alla, fastän delvis, framstodo klara och rediga i sina ursprungliga färger; det var liksom hon å nyo öppnat minnets lönrum och funnit färgerna friska, sådane som de tecknades i hennes ungdom; hennes barnaande hade återkommit till sitt gamla hem för att, före ruinens förgrusning, samla de leksaker han glömde qvar, då han flyttades undan för den menskliga klokheten.

ARBETE.

Torparfamiljerna.

Det finnes ett drag i svenska nationallynnet, som sällan förnekar sig, det är allmogens känsla för en viss grad af komfort, prydlighet och snygghet. Det är endast vid de begge ändpunkterna, hos den rike bonden, som gör ett olyckligt försök att härma de bättre stånden, och hos stattorparen eller sådane jordtorpare, som digna under pålagor, man märker motsatsen.

Hos medelklassen af bönderna åter, der hvarken rikedom eller fattigdom bringat dem ur deras nationela ställning, är stugan, oaktadt all sin enkelhet, ett mönster af nätthet och prydlighet. Den hvitmenade spiseln med sin sopade häll, som om sommaren klädes med friska löfruskor; det grofva, men dock rena golfvet; de simpla gardinerna, som hänga på fönsterkanterna och pryda hyllorna, och som bestå af så kallad «knöppling» eller «uppknytor», det vill säga ändan af linneväfvarne, hvars lösa trådknippor hopknytas till ett slags galler: allt förråder en strid mellan skönhetssinnet och de små tillgångarne, i hvilken det förra vinner.

Om man jemför sin inre belåtenhet, då man inträdt i ett praktrum, der siden, guld och sammet, der trymåer och kronor öfverallt glänsa, med den man känner, då man betraktar det inre af en svensk bondstuga, der ingen målning, intet guld döljer trädet, som skuradt och fint tyckes vinna genom sin ålder, ty det blir med hvarje år hvitare; om man då ser några blanka kopparkärl, några tenntallrikar, som skina som speglar, och husets med björkkåda sammansatta porslin bredvid en hel rad af lerfat med årtal i bottnen, stå kompanivis på hyllan, — då lutar jemförelsen åt den lilla kojan, och man beklagar blott, att man ej kan stå riktigt rak för att ej stöta i takbjelkarne.

Dit man således helst träder, är i en så kallad ryggås-stuga i det fattiga småland, der, högt under tak, hafrekakorna hänga på

sina stänger och der kan hända att en killing, barnens vän och lekkamrat, kommer en till möte och luktar på handen för att få något, och bjuder sina hornspetsar till strid, när han finner sig bedragen.

Men detta trefliga hem har endast sjelfegaren, som bor på sin lilla hemmansdel, och den frie backstugusittaren, som är konung i sin koja, så liten hon är. Begge desse ega sig sjelfve.

Deremot, så snart vi inträda på herrgårdsområdena, finna vi större eller mindre afvikelser från den ursprungliga karakteren.

Det finnes, till all lycka, många egendomsegare, som göra mycket, om icke allt, för sitt folks trefnad; men endast den omständigheten, att torparens ställning ej är säker, att han kan uppsägas, att hans kontrakt kan höjas, gör att han kommer i en annan, i en falsk ställning, som den fattige sjelfegaren, eller den, som blott har lifstidsbesittning på en stuga, undviker.

Det är nemligen en framtid, som felas hela denna befolkning; ty för att ega en framtid fordras säkerhet. Om torparen således samlar förmögenhet, sker detta icke derföre, att han sjelf, hans barn och barnbarn skola qvarblifva på samma torfva, utan på det att han må kunna flytta, om behofven så påkallar.

Denna nomad-idé lyser igenom öfverallt i hans lefnadssätt och kastar någonting vårdslöst och otrefligt in i hans koja; han behandlar den, som den vore blott ett nattqvarter; ty det lönar ej mödan, att för några år blott göra sig besvär att putsa den och göra den prydlig.

Och dock fortlefver han hela sin tid i samma stuga; han blir ej uppsagd, hans kontrakt blir ej höjdt, men likväl har denna osäkerhet som ett damoclessvärd beständigt hängt öfver hans hufvud, och instinktlikt känner han, att han ej är säker, fastän han mycket sällan tänker derpå.

Så var förhållandet på Thorstensholm, der torpen visst i ett sekel gått i arf från far till son, utan att denna känsla af beroende och osäkerhet hunnit att utplånas, fastän den med hvarje generation blef oklarare tänkt, men desto envisare grodde in till ett slags instinkt.

Det växte således också der en pariasklass, hvars hela lif afspeglade *framtidslöshetens idé,* och som ej ens tänkte på möjligheten af ett bättre, som genom flit kunde samlas. Till denna

jordtorpareskara, som läto sina boningar förfalla, utan att söka i tid bota bristerna, hade Thorsten Stålsköld, under sina funderingar på förbättringar och nya inkomstkällor, lagt en skara af stattorpare, hvars hela inkomst var beräknad för dagen, och som bodde sammanpackade i små kaserner, hvilka utmärkte sig framför alla andra endast genom sin osnygghet och oordning; ty der var besittningsrätten ingen och framtiden blott en vecka.

Det var dessa boningar med sina smutsiga invånare, hvilka i bränvinet hade sin enda tröst, med sina gulbleka sjukliga barn och sina vanvårdade gummor, som väckt Stefanies uppmärksamhet; det var för förbättringar i deras belägenhet hon ville afsäga sig sina dyrbarheter och de glimrande festerna, men oförstådd led hon sjelf, utan att göra sig begriplig förr, än det var för sent, och då — föll godset i händerna på patronessan Fänger, som aldrig drömt om något så «romaneskt» som Stefanie.

Thorsten Stålsköld var en i botten redlig och ädel karakter, som fått samma missriktning, som så ofta rik mans son får, i förlitan på en lycka, som han ej sjelf tjent sammans, en karakter som, besynnerligt nog, oftast träffas hos sådane, hvilkas föräldrar sammansparat egendomen, och mera sällan hos dem, hvilkas förfäder genom flere generationer bibehållit sin välmåga. Det tyckes som om en slägttradition felades i det förra fallet, som förefinnes i det senare.

Utom stattorparepersonalen hade således Thorsten Stålsköld icke skapat några tiggarefamiljer, men tiden hade gjort det, och missvården och vårdslösheten.

Den förre egaren hade således blott negatift gjort sitt folk uselt; men den nya herrskarinnan ville gå mera positift till väga och uppsade genom inspektoren på en gång alla sina torpare, om de ej ville gå in på förhöjning i kontrakten.

Inspektor Schjelmin, som i denna sak varit patronessans rådgifvare, tog som princip att öka kontrakterna och pålagorna i samma progression, som de underlydandes tillstånd förbättrades; han fann således genast, att dagsverksskyldigheten var ojemnt fördelad, emedan torpare, som genom flit och omtanka uppodlat sina torp, icke utgjorde flera än de, som lefvat i lättja.

Han fann således rättvist, liksom statsekonomerna ännu göra, att beständigt hålla folket vid den helsosamma nollpunkten af väl-

måga och oberoende. Han insåg ej klarare, än många lagstiftare före honom, att en allmän välmåga är så väl godsets som statens rätta och enda rikedom.

Följden blef således den, att de dugligaste flyttade och de odugligaste blefvo qvar på hvilka vilkor som helst.

Thorsson var den ende, som egde ett kontrakt, hvilket ej kunde rifvas genom ett maktspråk, och som dessutom hade kraft nog att afvisa inspektorens anspråk. Denna egenskap hade han vunnit genom sina olyckor och bibehöll genom det osäkra i sin ställning inom samhället.

Der borta vid skogsbrynet ligger ett torp, som heter Granön, och ej långt derifrån ett annat torp, som kallas Tranåsen; begge hade under Thorsten Stålskölds tid förfallit; men det oaktadt såg man i Granöstugan en tillstymmelse till treflighet och flärdfri grannlåt; på de hvitlimmade timmerväggarne suto trädsnitt från Jönköping och en stor Nürnbergertafla, som föreställde de allierades intåg i Paris, men hvilken för symetriens skull hade blifvit afklippt, så att de allierades ben fått sin platt på den ena, och deras öfverdelar på andra sidan om ett fönster, i hvilket ett par balsaminer och en dammig myrthen, som frodades i, af näfver flätade, korgar, hade sin plats. Imedlertid var Mårten i Granön en bland de mest välmående bland torparena, han hade fyra kor och en häst och rätt vackra gärden. Dessa hade han upptagit ur den magra, med enbuskar beväxta betesmarken, som han efter sin far fått med torpet. Mårten var ett spekulatift hufvud, och hans hustru en rask qvinna, som veckan igenom spann och väfde, men om Söndagen, med sin psalmbok invirad i den hvita näsduken och med ett stort stärkt hufvudkläde på sig, gick till kyrkan i sällskap med sin man, som för prydnadens skull nyttjade en gammal, mycket lång, spansktrörkäpp, som han höll ett godt stycke nedom den blänkande mässingsknappen.

Denna familj, med sin skara barn, hade varit nästan den ende, som tillfredsställde Stefanie, och som motsvarade hennes föreställning om lyckan i en torparekoja.

I Tranåsen deremot var allt lika förfallet, men det sågs mera. I den lilla stugan var mörkt, fuktigt och osnyggt, barnen voro bleka och sjukliga, och husmodren, fastän syster till Granösan (som Mårtens hustru kallades i dagligt tal), hade ej på långt när

utvecklat denna arbetsflit, för hvilken sinnesspänstighet är det enda vilkoret.

Hon sträfvade visst, men med missnöje mot sitt öde, då deremot den andra sträfvade för sin framtid.

Hennes man var nemligen icke hvarken så klok eller så skicklig som Mårten, han hade också ärft sin stuga, men derjemte hopplösheten och lättjan.

Petter i Tranåsen gjorde, då han var hemma, nästan ingenting, och förstörde på krogen det lilla han förtjenade; ty en tanke på möjligheten af något annat, än ett nu, hade aldrig klart nog stått för hans sinne.

Inspektorens påstående hade helt olika verkan på svågrarne, och en motsatt med den, man på kammarspekulationens väg kan på förhand beräkna.

Man skulle nemligen tro, att den påökade dagsverksskyldigheten skulle verka minst på den, som hade, som man säger, «rygg att bära den», och hårdast drabba den, som förut egde intet. Men tvärtom, Mårten i Granön erbjöd sig icke att gå in på vilkoren, ty han insåg, att han då skulle sjunka; hvaremot Petter i Tranåsen gick in på allt, emedan han redan befann sig i sjunkande och fann det beqvämt att bli qvar.

Detta är slapphetens kännemärke. Jag påminner mig någonstädes hafva läst om ett skeppsbrott, der de olycklige i en hel månad måst sitta i märsarne, under det att vraket dref omkring i öppna hafvet.

I början spejade de beständigt efter land, men småningom slocknade hoppet, och då slutligen en, som händelsevis blickade utåt hafvet, ropade: land! land! blef en qvarliggande helt lugn och utan nyfikenhet, ty han låg så beqvämt med armarne i kors öfver bröstet.

Det är just en sådan apathie, som gör det möjligt, att den arbetande klassen låter föreskrifva sig orimliga vilkor, som hindra all förbättring.

När Mårten kom hem från herrgården, der han undertecknat ett bevis om uppsägning, stannade han en lång stund utanför stugan; han kastade en lång spejande blick på sina åkerlappar: de voro så släta och så vackra; alla hans arbetem stodo liksom lefvande upp, liksom gamla vänner, som måste bli qvar, då han flyttade.

Den der åkern hade han röjt upp ur vildmarken, han såg enbuskarne, när de föllo, han såg åter hvarje sten, som han brutit upp, eller hvad man kallar «saxat» ner i jorden. Ändtligen såg han också uppåt, det var på ett par körsbärsträd, som han planterat i sina pojkår, och i hvilka nu hans gossar klättrade.

Ändtligen steg han in i kojan, satte yxan i spiselvrån och gick bort till sin hustru, som varm och oförtruten bultade i en väf, under det att en liten flickunge kröp under väfstolen och sökte efter spolar, som fallit ner.

«Tyst, Maria», sade han, «med det der, jag skall omtala något nytt; vi äro uppsagda från torpet.»

«Hvad säger du? Åh nej! inte är det sannt?» sade hustrun och stannade väfven.

«Jo du! den nya frun vill öka på dagsverkena, och spetoren var riktigt ovettig på mig, för det att jag hade brukat upp torpet; det skulle väl hin onde gjort, om inte jag tänkt att vår Pål skulle få det efter oss. — Der menade han på, att torpet nu var så godt som ett litet hemman. Ja, sa' jag. Och det utgjorde således alldeles förlitet skatt, sa' han. Det kan jag inte si, sa' jag, ty det är mitt arbete som gjort torpet till hvad det är, och mitt eget arbete är också min egendom, sa' jag. Då blef han arg och sade: vill du inte göra hundra dagsverken till, så uppsäger jag dig. Låt gå! sa' jag, ty jag blef arg på den stymparen, och så satte jag bomärke under ett papper — och nu är saken afgjord.»

«Men, Herre jemine», sade hustrun, «hvad tänkte du på? inte kunna vi flytta från allt hvad vi odlat?»

«Jo visst, Maria, vi få fälle lof; ty ta vi hundra dagsverken ifrån, så få vi lof att hålla dräng; hade Pål varit stor nog och «styf», så hade jag kanske gått in och ställt till på femtio år för kontraktet, men si, nu går det inte. Dessutom», tillade han långsammare, «dessutom är denna «råtkojan» snart så pass, att hon ramlar ner, och då sitta vi på bara marken; ty inte bygger det der folket opp hus. Jag hörde just Ola i Kärrhagen få ovett, för han sa' att der behöfdes «repeteras» om golfvet, och det tror jag nog, för de ligga rakt på jorden derinne, och Olas hustru dog i fjol, för ingenting annat, sa' pastorn, än derföre att hon låg på det uppruttna golfvet.

«Men, Herre Gud!» sade hustrun, «här är du född, och här äro alla barnen födde; aldrig tänkte jag på att flytta.»

«Ja, inte jag heller; men det får så vara; hellre än jag blir en likadan tiggare, som Petter derborta och Ola och många andra, så flyttar jag från alltihop, och skaffar mig, om jag kan, en egen jordlapp; inte har jag pengar alltid; men jag får «fälle» en lapp någonstädes, och arbeta opp jordbitarne kan jag, om Gud ger mig helsan. Det svider ändå i mig, att jag arbetat åt andra, som inte tacka mig för besväret, och jag «vånnade» att stenskräpet och enbuskarne vore qvar derute.»

«Det var ändå skada om löjtnantens», inföll hustrun, «det var ändå annat folk.»

«Åh ja, inte åto de upp sitt folk, men ingen nytta gjorde de. Den, som ej kan hushålla åt sig sjelf, är en dålig hushållare åt andra och en dålig husbonde; ty af midsommarskalaser och skördefester och namnsdagsgratulationer gör man ingen lycklig. Då var gamle majoren bättre, ty rätt var rätt; det var hvarken pjoller eller prejeri.»

«Ja, men hennes nåd var ändå en bra menniska», sade hustrun.

«Ja, det var hon, ty hon hade förstånd i skallen och ögonen med sig, men si det förstod ej löjtnanten förr än det var för sent; nu, sedan han kommit till Gyllinge — sade Ola Persson i Gyllingsberg, som ligger strax bredvid — går löjtnanten som en annan och sköter sitt; det går ej an nu, kan tänka! att lefva som förr, för si pengarne togo slut.»

«Ja; säker är jag, att hennes nåd nog gör nytta för maten», anmärkte hustrun; «det var bara löjtnantens fåfänga, för annars så hade hon gått i sitt hushåll; men det skulle hon hållas för god till, kantänka.»

«Ja, hvar och en har inte mer än han arbetar sig till», afbröt mannen. «Men det finns folk, som inte kunna tåla att den fattige skaffar sig litet bättre än andra; arbetar han som en träl, så äro de strax tillreds att ta lotten ifrån honom, för si han skall, kantänka, arbeta för nöje skull bara och inte för att sjelf ha nytta deraf. Det är precist, som om man motade en, som simmar, och på alla sidor puffade honom åter ut, när han råkade fotfäste, så att han slutligen måste drunkna af matthet. Om någon gör det, så straffas han för uppsåtligt mord; men är det väl då hederligare

att ta ifrån arbetaren hans lön, hans säkerhet för framtiden, och tyinga honom att bli en usling och att dö ifrån barnena, som svälta ihjel, eller drifva kring socknen och bli landstrykare, i samma stund deras ende försörjare upphör att kunna arbeta? Nej, Maria, vi flytta härifrån, det må svida i själen, så mycket det vill, ty vi äro inte försvarade, hvarken inför Gud eller barnungarne, om vi låta preja af oss det lilla vi samlat.»

Så samtalade man i Granön; men i Tranåsen kom husfadren hem halffull.

«Spetorn», sade han, när han raglade in i stugan, «spetorn är en rackare; hva sa' ja? jo, precist som jag sa'; nu öka de på dagsverkena; fyrti stycken. Låt gå! sa' jag; en smula sämre gör ingenting, och det är så godt att vara sex veckor mer framme på herregården, än sitta hemma och hvarken få mat eller brännvin.»

«Åh ja», mumlade hustrun vid sig sjelf, «det är likságodt att du håller dig hemifrån.»

«Hva sa' du? hörde du inte, att jag fick lof «kråta» namnet på ett «kuntrakt», fyrtio dagsverken till; får gå! gör ingenting! jag är lika god för det; men si, flytta vill jag inte; det är min själ inte så godt att få tak öfver hufvudet.»

«Du må tro», återtog han, sedan han, liggande på bänken, sansat sig en smula, «du må tro, att Mårten i Granön var uppkäftig på kontoret — han flyttar. Nå; må gå då, han har länge nog setat i smöret och varit stor i kragen; men si, han har något han, och derföre törs han svara spetoren; ja, bara jag hade mer än kläderna på kroppen, så skulle jag «lägga om» en spetor, att han skulle bli grön i synen; men tyst min mun, så får du socker. — Nå, hvad säger du, Stina.»

«Åh jo, jag säger rätt ingenting, men jag får föda mig och barnen, nu som förr.»

«Föda! ja! det skall du, då jag hvar eviga dag går på dagsverke, ja det får du, och gräfva opp potatisen också — ja det får du; men si, det är ändå jag, som försvarar torpet, det skall du veta, och som är herre i mitt hus, för si du! om spetoren är en rackare, som jag inte rår med, och svåger min, Mårten, en sate, som inte hjelper en smula, så kan jag inte ryka på dem; men hemma knyster ingen.»

«Åh ja, det var inte ondt sagdt», anmärkte hustrun snäsigt.

«Jo, jo», inföll mannen, «jag vet hvad du pekar på — du ser din syster sitta i grädd-osten och tänker: der ville jag också vara; och så tänker du, att jag inte arbetar för födan; åh hut! det är jag som försvarar torpet.»

Efter denna vänliga anmärkning, slumrade han in och sof bort sin uselhet.

Vi skola i förbifarten titta in till Thorssons. De begge makarne suto tysta i det snygga rummet, som var prydt i ett slags herrskapsmanér, ty skogvaktaren var något förmer än de andre, och Thorsson hade sjelf förfärdigat och målat sina möbler.

Ändtligen bröt Thorsson tystnaden. «Inspektoren hatar mig, han kommer att förfölja oss, vet du? Ack! om jag kunde få ett annat torp långt härifrån.»

«Och öfverge gamla mormor?» frågade Hedda och såg opp på sin man, «hon som nu nästan beständigt ligger till sängs, och som vi ej kunna flytta med oss, utan att hon dör. Det vill du väl icke?»

«Nej, Gud bevare mig för det», yttrade Thorsson; «men jag känner på mig, att det aldrig går väl. Inspektoren har fattat hat till mig, jag åtminstone måste härifrån till hvad pris som helst.»

«Thorsson, käre Thorsson, tala ej så, det är ju syndigt mot Gud och elakt mot din hustru, ditt barn, och mormor. Vill du öfverge oss alla? kan du gå ifrån oss?»

«Nej, nej, det är omöjligt», sade Thorsson, «jag kan inte gå ifrån er; men kanske, kanske — fast, vi få väl se», tillade han och drog en suck. — «Jag är ängslig ibland; hittills har Gud skyddat mig för mina ovänner, hittills — kanske också hädanefter.»

«Ja, var säker, Thorsson, Gud hjelper oss säkert», sade Hedda och tog opp sin lilla flicka i knät. — «Hör du, Anna! far vill ifrån oss», sade hon till barnet, «du skall hålla honom qvar.»

«Åh nej, Anna, det vill jag inte», småskrattade Thorsson, «men jag måste ut till mitt arbete. Jag skall stämpla träd i dag; farväl med dig, Hedda!»

Imedlertid hade den lilla flickan fått i sitt hufvud, att hon skulle hålla fadren qvar, och derföre hängde hon sig vid honom och skrek, när han skulle gå.

«Se så, Anna, jag kommer strax igen och skall tälja ett lindebarn åt dig af bark, se så, flickpullan min, se så.»

Ett besök.

Just i samma dagar hade unga patron Adolf gjort en resa till Thorstensholm; han hade en egen, för honom sjelf oförklarlig, lust att råka sin mor, fastän han visste, att hans påstående om stora våningen och patronessans undanskjutande från väldet i huset sårat henne på den ömmaste punkten. Han hade förverkat hennes kärlek, emedan han ej uppfyllt hennes plan att vara enrådig herrskarinna i sin sons hus, något, som i många år utgjort hennes älsklingsidé, och som blef henne alltmera nödvändigt, allt tydligare hon såg, att hon förspillt sin sons tillgifvenhet och aktning; hon eftersträfvade således blott skenet deraf, utan att sträfva efter verkligheten; men äfven skenet hade han beröfvat henne. Detta förlät hon aldrig, det visste Adolf mera än väl; men han ville nu trotsa, och fann ett nöje i att visa sin mor, att han satte sig öfver hennes vrede och att han föraktade hennes hat.

Han red derföre ut till Thorstensholm, och steg af sin vackra norrbagge vid stora trappan.

Hans mor hade imedlertid sett honom ankomma, och han fick till svar, att patronessan icke mådde väl, men om en stund skulle ta emot.

Han smålog försmädligt åt detta svar och företog sig under tiden en promenad i trädgården. Plötsligen stannade han och såg sig omkring, det var som en blixt farit genom hans själ: här var det, ack! hvad hon var skön; — och jag, som ej kommit ihåg Hedda Glans på länge, fastän jag nästan dagligen ser hennes far ragla förbi mitt hus.

Han satte sig på bänken, der han några år förut inväntat den sköna flickan, som så häftigt försvarat sig för hans brusande passioner.

«Att jag kunnat så rent af glömma henne, den der lilla Hedda, som jag höll af, allt ifrån hennes barndom, att jag kunnat glömma henne! Jag mindes henne dock ej längesedan, jo, jag

minns, det var då hon gifte sig; — och en bondluns skulle ega henne! Hon var skön nog att vara grefvinna. — Hon måste säkert bo här i trakten; men hvad heter hennes herr man? kurjöst att nu få återse henne. Jag undrar, om hennes ögon ännu ha den der oskuldsblicken, som höll på att göra mig galen, — man kan vara barnslig ibland; dock det var roligare den tiden än nu; hur det är, så är det ej riktigt roligt att vara klok och sansad beständigt.»

«Jag måste dock», började han efter en stunds tystnad, under hvilken han ritat med sin käpp i sanden, «jag måste dock söka på fint sätt att få reda på henne; hon är ej nu så barnslig som förr; den der skriftgången, som alltid bondfolket gör så mycken affär af, kan väl inte nu hindra henne att hålla af mig. Det vore verkligen i det fallet ej så rasande att då och då göra en uppvaktning hos min vördade mamma; det skulle vara så sonligt och vackert, hela verlden skulle finna, att harmonien vore fullfärdig, det skulle bli ett kapitel för mostrarne att roa sig med på sina «kafferep».»

Han fortsatte sin vandring och träffade slutligen inspektoren.

«God dag, herr Schjelmin.»

Inspektoren var en man, som tänkte långt in i framtiden, och som derföre såg i andanom, att patron Adolf en gång i tiden skulle bli egare af Thorstensholm och således hans egen herre; han bugade sig djupt.

«Hör på, Schjelmin, jag var här ute ofta nog i mina pojkår; der bodde en gumma ner i flygeln, Lund eller Lind, jag kommer inte ihåg namnet; hon är väl död?»

«Nej bevars, herr patron, hon lefver väl än, fastän det just icke är mycket qvar af lifslampan», yttrade herr Schjelmin, «lågan flämtar i pipan.»

«Jaså, bor hon i sitt gamla rum?»

«Nej, herr patron, hon har flyttat till skogvaktaren Thorsson.»

«Thorsson? hvad är det för en?» frågade patron, liksom han ej vetat det minsta.

«Jo, han är skogvaktare här, en mäktig man under löjtnantens tid; han har till och med köpt sig besittningsrätt för lifstiden på skogstorpet.»

«Jaså, är han gift?»

«Ja bevars, och har en rätt liten vacker hustru; hon är gumman Linds fosterdotter.»

«Jaså; nå, min bäste herr Schjelmin, de bo således på skogstorpet, det vore ändå roligt att träffa gumman Lind, jag undrar om hon känner igen mig. Går inte vägen hitut, rätt genom skogen?»

«Jo, och förbi det kinesiska templet», svarade herr Schjelmin; «är det något mera?»

«Nej, tack! farväl, min bäste inspektor.»

Hedda satt i den vackra stugan ensam med sitt barn; rocken, på hvilken hon spolade garn, surrade, och hennes flicka tultade omkring henne och höll beständigt på att annamma det i en korg hoppande nystanet; det var en rörlig ting, som barnet ansåg just ditlagd för sin räkning.

Hedda sjöng och spolade och var glad i sitt sinne, att hennes Thorsson åter tycktes lugnare, då hon hörde ljud af steg bakom sig och i hast kände sig omfattad af ett par armar. Hon vände sig om, och Adolf Fänger stod framför henne. Han småskrattade och sade: «Känner du igen mig, Hedda?» och hon rodnade opp i hårfästet och endast neg.

Den lilla flickan kröp bort i en vrå och ställde sig der, med sina kloka ögon stelt fästade på den granne herrn, på hvilkens pekfinger en präktig topasring gnistrade i solskenet.

Ändtligen hade Hedda sansat sig.

«Herr patron», sade hon, «helsar således på sin mor.»

«Ja, min mor och dig, vackra Hedda», sade Adolf och satte sig på bänken. «Hör på, Hedda, mins du än, när vi voro barn?»

Hedda teg några ögonblick. «Ja, herr patron.»

«Mins du också, att vi höllo af hvarandra, fastän du var elak mot mig en gång; men det gör ingenting, hvad som göms i snö, kommer ej alltid fram i tö. Mins du, att vi höllo af hvarandra?»

«Herr patron», sade Hedda, «ni bör ej väcka opp sådant gammalt, det är längesedan förbi, och dessutom så . . . .»

«Och dessutom? fortsätt, söta Hedda, var ej rädd, och dessutom, sade du?»

«Och dessutom så äro vi ej längre barn; ni, herr patron, är en erfaren, som jag hör, alltför mycket erfaren menniska för att ej vara äldre, och ni vet, herr patron, jag är en hederlig mans hustru.»

«Ja, jag vet det der», återtog Adolf och kände en rodnad flyga öfver sitt ansigte; «men derföre är det väl inte omöjligt, att barndomsvänskapen hänger qvar en smula hos oss begge, ty vi höllo af hvarandra, åtminstone höll jag af dig mera än du visste.»

Hedda gick efter sitt barn, tog flickan på armen och satte sig på en stol midt emot sin gäst.

«Du har ett vackert barn, Hedda, hon är lik dig, den lilla ungen, så späd som du och fin. — Hör du, Hedda, jag vill blott höra ett ord från din mun innan vi skiljas: håller du af mig?»

Heddas ansigte glödde, hon slog upp sina blyga ögon, liksom för att bedja honom tiga, men liksom hon bränt sig, slog hon åter ner blicken; ty i Adolfs ögon hade hon läst mera än den barnavänskap han så vackert bar på läpparne; hon teg och kysste sitt barn.

«Du svarar inte, Hedda», återtog Adolf och reste sig upp. «Hör du hvad jag säger: var det ej gumman, din fostermor, som läste dig tillsammans med din man? skedde det med eller mot din vilja? — säg ut, jag vill veta det, jag håller af dig, ja, jag tillber dig; du är lika vacker som förr, men ej på långt när så bondblyg; se upp, lilla barndomsvän, se upp.»

Han grep henne under hakan för att uppresa hufvudet, men den lilla flickans spända anletsdrag hotade med skrik, och detta ville han undvika.

«Herr patron!» sade Hedda ändtligen med styrka, «jag har hållit af er, ja, allt för mycket — jag håller af er ännu, herr Adolf, och ber för er räddning ur förderfvet; hvarje afton ber jag för er, liksom för min man, för mitt barn, för gamla mormor och för alla jag håller af; då ber jag Gud, att ni måtte bättra er och finna glädje i ett stilla lif, helgadt åt arbetet och åt bönen, att ni måtte finna uselheten af er nuvarande vandel, finna det låga i otacksamheten mot er mor och grymheten af att komma hit. Gå, patron, jag har intet mer att säga.»

«Du är grym sjelf, lilla Hedda!» yttrade patronen med ett bittert smålöje, «du är grym sjelf; du säger att du älskar mig, nå väl, bevisa det med annat än en predikan, gif mig en kyss, bara en kyss.»

Hedda tryckte barnet hårdare intill sig.

«Nå, Hedda, vill du ännu spela den grymma?» återtog unga patron. «Du har rätt i, att jag har några ungdomsförvillelser på mitt samvete; men», tillade han allvarsamt och med en återvändande känsla af saknad, «men hvem är skull till detta? Jo, min mor — och du. Ja, du, Hedda! Du var min enda rena kärlek, hade du ej sprungit ifrån mig, hade du ej föraktat mig, kanske, jag säger kanske, jag hade blifvit bättre. Imedlertid, Hedda, tillhör det ej dig att tillrättavisa mig; min tärning är kastad, men hvad jag känner är, att jag behöfver dig, att jag behöfver din kärlek — säg om, att du håller af mig.»

«Ja», hviskade Hedda, «jag skall bedja för er, patron Adolf.»

«Tack, Hedda! räck mig din hand och lofva, att du alltid vill bedja för mig», sade Adolf vekare stämd än han på länge varit.

Hon räckte honom handen.

«Tack, Hedda», började han åter; «gif mig nu en kyss, till besegling af vårt vänskapsförbund.»

«Nej, herr Adolf, aldrig!» suckade Hedda, «nej, nej — Anna! du ser att jag behöfver hjelp, hjelp mig!»

Den uppmärksamma flickan hade redan länge vändt på sitt lilla hufvud och än betraktat sin mors glödande kinder och glänsande ögon, än patronens ståtliga figur; men då hon lutade sig ner och modren sade: «hjelp mig!» förstod lill'Anna, att det var hon som skulle ge slag i saken, och började således skrika, ty det är barnens enda vapen.

Patron drog sig förlägen tillbaka och visste ej hvad han skulle göra, då dörren öppnades och Thorsson trädde in.

Han stannade, som förstenad, vid tröskeln.

«Herr Fänger», sade han efter några ögonblicks tystnad, «hvad vill ni här?»

Adolf ville svara, men han studsade tillbaka som om han fått en elektrisk stöt.

«Jaså, Thorsson?» sade han ändtligen. «Goddag, Thorsson; det är väl att ni vet mitt namn, ty eljest kunde ni bli förundrad öfver att finna mig här; i min mors torp vill jag tro, att jag får göra en visit när det mig lyster.»

«Nej, det får ni inte», sade Thorsson. «Jag vet hvarför ni är här, och det är icke svartsjukan som plågar mig; men att ni förmodar er kunna förleda en Guds engel, att ni vill med ert smuts

oskära en ren själ — det får ni inte, det förbjuder jag. Skall hon gråta för er skull? skall barnet skrika för er skull? Nej, herre, hit återvänder ni aldrig.»

«Det var ett rätt artigt mottagande af en bland min mors underhafvande», sade Adolf med ett flatskratt; «farväl, Hedda lilla! Med den der karlen tycker jag, att du skall vara öfvermåttan lycklig.»

«Herre!» ropade Thorsson, utom sig och nappade en bössa ned från väggen, «se här, herre! — vill ni håna, så kan ni hellre döda mig! se här», tillade han och ref upp västen, «här är ett hjerta att måtta på; skjut, herre, döda mig, men håna mig inte; ettdera, en af oss», fortsatte han, «ni eller jag. Åt afgrunden går det för mig; men ni, och ingen annan, skall följa mig i olyckan.»

Hedda sprang upp och kastade sig om sin mans hals.

«Släpp mig, Hedda», rosslade han, och hans eljest så goda ögon gnistrade af raseri, «släpp mig, det har redan gått för långt, det är redan förbi, låt mig tukta honom.»

«Gå! spring, patron Adolf! för Guds skull! Stilla dig, min Thorsson, min goda, ädla Thorsson, blif qvar, låt honom gå!» bad hon och höll sig fast vid mannen.

När Adolf aflägsnat sig, släppte hon sin man och tog barnet, som hon ställt ifrån sig, då hon störtade mellan de tvistande. Thorsson frustade lik en vild häst, som blifvit snärjd i en lazzo, och ville störta ut; då ställde sig Hedda i hans väg och lyfte opp barnet och ropade: «vill du ej lyda mig, så lyd ditt barn, som räcker armarne emot dig.»

«Barnet? — ja, barnet! det är sannt», sade Thorsson vid sig sjelf och strök sig öfver pannan, «tag hit barnet, jag är lugn igen.» Och nu satte han sig ner och smekte den lilla flickan, som gret.

«Förlåt mig, Hedda», sade han slutligen sorgsen; «men der ligger en helvetes brand i min själ, som bränner mig beständigt, och det är tanken på den der slägten. Öfverallt och beständigt har den trädt framför mig, krossat min lycka, rifvit sönder mitt hopp och dödat min frid. Ack, Hedda, jag är ett fattigt, förskjutet barn, och derföre är jag förbannad, utsedd till offer, ohjelpligen förfallen till olycka.»

«Nu är du barnslig igen», smålog Hedda och tog honom om halsen, «du har ju lifstidsbesittning på torpet, och vi äro ju begge unga, det har således ingen fara.»

Thorsson suckade djupt och tryckte sin hustru till sitt bröst. «Hedda, bed för mig! när du ber för honom, du vet; bed! bed! jag behöfver det.»

Unga patronen var på engång uppskrämd och harmsen efter det nyss beskrifna uppträdet; han insåg, att Thorsson var honom alltför öfverlägsen i fysisk styrka, och Hedda i moralisk, för att han kunde vinna seger; hans tankar irrade således omkring, huru han skulle slå begge dessa krafter, hvar för sig.

«Det var besynnerligt», tänkte han slutligen, sedan han väl var inom parkens område och således något säker för sin fiende; «hvem var det han liknade, — nej, det kan ej vara han. Johan Lind, jag kommer ihåg den gossen, det var en mild och glad pojke, ända till dess han kom i olyckan; tyst, vänta, han rymde. Jag skall se igenom efterlysningarne, som finnas inbundna på kontoret.»

När han kom fram, fick han ej ännu företräde; det var tydligt, att modren icke ville se honom. Han gick imedlertid på kontoret och framtog kungörelserna för 1823. Han återfann snart Johan Lind och hans signalement, bilden af ett hjerta på bröstet, det var densamme.

«Inspektor Schjelmin», sade han till den ödmjuka tjenaren, som stod vid hans sida, «läs det här.»

Och inspektoren läste: «Den tredje December afvek från Landskrona fästning för försök till rån dömde lifstidsfången Johan Lind, lång och välväxt, med blå ögon och ljusbrunt hår; det, hvarpå han igenkännes, är ett så kalladt modermärke eller en röd fläck, i form af ett hjerta, på bröstet, något till venster; och anbefalles» m. m.

«Men», afbröt inspektoren läsningen, «hvad menar herr patron med detta?»

«Åh jo», sade Adolf vårdslöst, «han bor på egorna här, och det är just inte helsosamt att ha tjufvar och rånare i grannskapet.»

«Hvar då? för Guds skull säg!» bad herr Schjelmin.

«Åh jo, om jag ej misstar mig, så är det just den der Thorsson, som var löjtnant Stålskölds skyddsling, han hade verkligen urskiljning den mannen; imedlertid tyckte jag mig känna igen min gamle vän Lind — och det blir nu allt klarare och klarare

«Jag skall tala vid vår driftige länsman», sade inspektoren, «han skall undersöka saken.»

«Nej, det får ni inte, herr Schjelmin», sade Adolf, rörd af en bättre känsla, «det är ej meningen, tvärtom, länsmannen skall aldrig få veta det; nog af att ni vet det. Allt hvad ni har att göra, är att säga till den der Thorsson, tyst, förstår ni, enskildt, så att hans arma, bedragna hustru ej får veta det, att ni och jag känna honom, att vi ha hans framtid i våra händer, att han måste hålla sig i styr; med ett ord, det är ett band på honom.»

«Åh ja, det kan så vara», yttrade inspektoren, «men det är ändå i högsta grad farligt att ha en så stor brottsling på egorna; jag vågar knappt röra vid saken, ty det kunde falla honom in att mörda oss begge två.»

Adolf smålog föraktligt. «Och således vill ni af blott poltroneri göra en hel familj olycklig», sade han; «åh nej, det har ingen fara. Ni kan väl begripa», tillade han, «att han nu redan i fjorton år vistats bland hederligt folk och uppfört sig väl; man kan derföre lita temligen på hans förbättring.»

Inspektoren grinade försmädligt. «Det är just det farligaste, att den bofven under en så lång tid kunnat dölja sig; det bevisar, att han är en falsk djefvul, ty eljest hade det ej varit möjligt för en så gruflig brottsling att ställa sig som en ljusens engel och få allmänt förtroende för redbarhet och flit. Ja, herr patron, det går så långt, att nästan hela socknen tror på honom som på Gud Fader; det är inte att narras med en så inslipad skurk.»

«I det fallet tänker jag olika med er», yttrade Adolf, som nu bittert ångrade, att han i första hettan upptäckt hemligheten för en menniska, som var alltför feg att vara rättvis eller mild. — «Imedlertid så tiger ni vackert, jag vill inte att karlen skall bli olycklig på mina ord, låt honom vara i fred.»

«Ja, gerna för mig», sade Schjelmin och bugade sig, «men att olycka uppstår derigenom, det spår jag och tvår mina händer; — men kom ihåg, att han icke allenast är en lifstidsfånge, utan till och med har förfalskat sin prestsedel.»

«Ja, det har han, den arme satan», yttrade unga patron; «men hvad annat skulle han göra. Allt det der kan vara förso-

nadt, blott han sedan uppfört sig väl; ni tiger således och nämner ej ett ord till länsmannen.»

«Ja, som patron befaller», sade inspektoren, «fastän det vore bäst att låta rättvisan ha sin gång. — Ser patron, detta allt ha vi derföre, att lagarne äro för milda mot den brottslige; nej, häng upp kanaljerna straxt, så är det slut med dem på en gång, då rymma de inte sedan, så att hederligt folk skall gå och frukta för sitt lif. Nej, det må jag säga, om man hängt upp denne bofven, då han stal första gången, så hade det varit bäst, det är säkert, det.»

Adolf smålog försmädligt, ty han kände, att inspektoren ej hade så orätt; det vore dock en enda, fastän grym, orättvisa; men ändå ej så allmänt demoraliserande, som då orättvisan utminuteras i många terminer och således, döljande sin natur, förleder massan att anse den som rättvisa.

Genom ett orimligt strängt straff förstöres ej denna känsla om rätt och orätt, som lefver i folkets hjertan; medömkan väckes, och det är alltid bättre än hat, försoningen står vid stupstocken; men vid straffpålen och i fängelsehvalfvet står oförsonligheten.

Sedan Adolf ännu en gång tagit löfte af inspektoren, gick han upp till sin mor.

Patronessan hade återvändt till verlden och satt vid hans inträde i en sammetsklädd fåtölj.

«Jag kan således icke», öppnade hon samtalet, «fly min otacksamme son någonstädes; hvad vill du?»

«Jag vill helsa på mamma», yttrade Adolf så fryntligt han kunde.

«Jaså, helsa på mig! Nej, käre Adolf, du kom hit för att helsa på i skogvaktaretorpet hos den vackra hustrun derborta; jag vet allt, och att mannen körde ut dig; det hedrar både ditt hjerta och ditt mod.»

«Men, mamma!»

«Inga men, käre Adolf, mellan oss äro alla band slitna; förfölj mig inte längre, gäcka din mor, le åt henne, ja, ropa öfver hela verlden dina chikaner mot din stackars mor, jag föraktar dig — ja», tillade hon och reste sig opp, «jag förbannar dig.»

Patronessan, hvars innersta blifvit såradt af sonens liknöjdhet och gäckeri, hade glömt allt, utom att hon med kärlek omfattat

den otacksamme; hon hade förgätit, att det var hennes egct verk hon skådade, och som en sårad tigrinna slet hon sönder sin unge, då denne råkade att med sin skarpa klo rifva i såret.

Adolf böjde ned hufvudet och mottog förbannelsen utan att svara ett ord, och patronessan gick ur rummet med känslan af en seger; men hon hade knappt kommit in i sina rum och var osedd, förr än hon föll ned i soffan och gret bittert öfver sig och sin son, öfver förbannelsen och den eviga ensamheten hon, en barnlös mor, måste framlefva.

Adolf åter stod länge tyst och lutad på samma ställe; slutligen for en blixt af vildhånande glädje öfver hans bleka drag. Låt gå då! sade han vid sig sjelf — ha, ha, ha, det var en riktig förnäm bannlysning — låt vara, man kan ha rätt roligt ändå.

När han gick förbi trymåen, såg han sjelf sitt bleka, vilda hån, och han skrattade högt och sade: «sådan har den vackra Adolf Fänger blifvit! jo, en just vacker figur.»

Han skrattade; men det var ett bittert hånlöje öfver sig sjelf. En mors förbannelse, den må vara rättvis eller blott ett utbrott af sårad fåfänga, trycker hårdt på hjertat, ty hon är dock en moder, är den, som tröstade barnet, när det gret, och vakade vid vaggan, när det sof.

En mor är, om ej mera, dock en minnesvård, som står qvar från den tiden, då vi ej kände någon själssmärta, och då vi lekte med englarna i drömmen, hon är ett minne af vår guldålder.

Adolf kände sin själ tryckas af förbannelsen, liksom om han i en dykarklocka stigit ner i hafvets afgrund. Han vätte ej en snibb af sina kläder, men luften tryckte honom; ty der var dock en ofantlig tyngd som verkade omkring honom. Han återred till staden.

Inspektor Schjelmin var en fredlig själ; hela hans väsende tydde på försigtighet och en smygande karakter; sådane äro ofta listiga, men dock ej grymma menniskor. Blott för att ej behöfva frukta hade Schjelmin kunnat uppoffra halfva menskligheten; han hade kunnat vada i blod och tända städer i brand, blott för att sedan utan farhåga kunna varsamt smyga bland ruinerna. Men derföre var han icke elak, eller hårdhjertad, utan endast en af

dessa, som af «fruktan blifva fruktansvärda», en poltron, som är grym i förskräckelse.

Inspektoren visste mera än väl, att Thorsson icke kunde vara hans vän: ty motsatsen visste han sig hafva förtjenat; han tog, som alla göra då de tänka sig andras karakterer, sin egen till måttstock, och fann då, att Thorsson måste frukta honom och således, om han vore hämndgirig, smyga sig till målet; vidare var Thorsson en straffad brottsling, och efter folkbegreppet är detta detsamma som vilddjur.

Inspektoren fann således, i stöd af sitt poltroneri, att han ej kunde gå säker om sitt lif, om Thorsson fanns på fri fot; en af dem måste således falla, och hvar och en är sig sjelf närmast.

Men han hade lofvat att ej omtala saken för länsmannen, och han vågade ej bryta sitt löfte; men deremot, sedan han i flera dagar burit den förskräckliga hemligheten på sitt hjerta, förtrodde han sin fruktan för patronessan, som bleknade vid underrättelsen.

«Tala ut, Schjelmin, jag är färdig att höra det rysligaste; min son är i komplott med bofven, striden dem emellan var blott låtsad. — O! jag inser allt, allt.»

«Nej bevars, det är just unga patron, som för mig afslöjat den mörka hemligheten, nådig patronessa.»

«Jaså, Gudi lof, Gudi lof!» suckade hon; «men karlen måste i jern och bojor; det var han, som ville mörda min salig Fänger på kontoret, han som förbannade mig, som Skarpmesser berättat mig; med ett ord, Thorstensholm brinner en vacker natt öfver mitt hufvud, om han ej undanrödjes; tala vid länsmannen.»

«Jag? — jaha, jag?» stammade inspektoren, som nu kommit mellan två eldar; «nej det kan jag inte, jag gaf mitt hedersord till unga patron att förtiga saken.»

«Jaså, min son?» frågade patronessan, «jaså; hvarför så?»

«Jo, si nådig patronessan, han har sådant medlidande för den arme satan.»

«Medlidande? han har medlidande, ja, med en mördare, en tjuf, en djefvul har han medlidande. — O! jag lider fasligt.»

Patronessan slog händerna för ansigtet. «Han vill låta mörda mig», ljöd det i hennes förvirrade sinne; ty hon hade, som småaktiga menniskor alltid bruka, ingen mätare för de olika graderna af moralisk och religiös förnedring.

Då Adolf kunnat intaga hennes granna våning och låta henne flytta i våningen inåt gården, då han ej låtit henne representera och styra i huset, då han beröfvat henne Skarpmesser, ansåg hon honom i stånd till allt, och tanken på möjligheten af ett modermord låg för henne så nära, att hon ej ett ögonblick tviflade derpå.

Ändtligen rusade hon upp, som en rasade, och ringde. En betjent kom in. — «Res genast till länsmannen och säg, att han i morgon dag kommer hit, fort! skynda!»

«Den planen skall icke lyckas», yttrade hon halfhögt, sedan betjenten gått. «Jaså, ni är qvar Schjelmin, gå och lägg er; men se till, att ett par drängar gå nattvakt; de pålitligaste, hör ni, godnatt. — Jag har uppfödt en orm vid min egen barm», sade hon, då hon blifvit ensam; «men vill han stinga, skall han göra det sjelf.»

Påföljande dag infann sig länsmannen. Men äfven han tvekade att upprifva det gamla såret; äfven han hade känsla och fann, att en mångårig bepröfvad redlig vandel gaf anspråk på förtroende och förskoning. Patronessan deremot, hvilkens uppretade inbillning målade mord och brand i hvarje riktning, upphörde ej att bedja kommissarien och slutade med att taga fram en femtio riksdalers sedel, som bevis på sin erkänsla.

Länsmannen blef liksom något orolig, han var icke någon elak karl, och medlidandet med Thorsson öfverröstade hans pligtkänsla; men nu kom femtio riksdaler i pligtens vågskål, och han kände på sig, att medlidandet egentligen var en barnslighet, att det till och med icke var försvarligt, hvarken inför lag eller samvete, att ej häkta och till straff befordra en brottsling, med ett ord, han följde icke mera sin känsla, utan började vara riktigt förnuftig.

När man börjar på att vara förnuftig och resonnera i sådant, hvilket man, att börja med, bedömt endast med känslan, händer det vanligen, att man ej slutar förr, än med att äfven ombyta känsla.

Länsmannen fann snart, att Thorsson var en stor brottsling och i synnerhet straffvärd derföre, att han i hela fjorton år genom sitt ärliga uppförande bedragit länsmannens skarpsynthet. Detta blef således det egentliga brottet, för hvilket lagens hammare skulle krossa honom, och dem han älskade.

Hemkomsten.

Det var mot middagen, några dagar derefter, notarien Tasselström med brådskande steg skyndade nedåt gatan och upp till assessor Melon.

«Jag ber tusende gånger om förlåtelse, att jag kommer midt i middagsstunden; men jag har en glad nyhet att meddela, en riktigt intressant nyhet.»

Assessor Melon lyftade på sitt feta ansigte och såg förundrad ut: «och den låter?»

«Jo, den låter så, att i afton klockan nio kommer den der rika Ostindiefararen, Berndt Willner, hit till staden, och tar nattqvarter på gästgifvaregården, han reser med tio hästar; jag såg sjelf beställningssedeln, så att säkert är det.»

«Hm, hm, det är således säkert, att han kommer hem; nu skall man se, att fabrikör Hellmer skall bli styf och stolt öfver rika svåger. Hvad kan han ha?»

«Jo, man säger, att gamle Willner efterlemnat fem eller sex millioner i reda penningar och goda papper», sade notarien.

«Det är en betydlig summa; der är dåligt på gästgifvaregården; månn' tro man kunde inbjuda dem hit; min hustru talar franska och kan således tala med frun, och det vore ändå en skyldig artighet, då mannen är född i grannskapet och har gått i skolan här. Vi skola bjuda tillsammans några vänner. Tack, herr notarie, för underrättelsen.»

Sent om aftonen ankommo Berndt Willner och hans Betty, åtföljda af en gosse och en flicka och lilla Thom, i en vacker och beqväm vagn, som blifvit köpt vid genomfarten i London, en af dessa ypperliga resvagnar, som för sin nätthet, styrka och elegans utgöra ett underverk mot våra inhemska försök i den vägen. De öfrige vagnarne voro packvagnar, som en efter annan rullade in i den lilla staden, der man förut ej sett en sådan herrlighet, alltsedan Gustaf III en gång for derigenom och borgerskapet i jackor

och knäbyxor mottog honom vid tullen och spände från hästarne. Den tiden bemötte man en konung, som man nu bemöter en dansös.

Den eleganta vagnen visades till borgmästaren, assessor Melon, som på trappan välkomnade millionären. Man hade väntat att se en högdragen torr och stel penningkarl; men man fann i stället en ännu ung, något solbränd man, som snarare hade tycke af en sjöman eller en jägare, än af en sifferkarl eller en kapitalist.

Det första fruntimren observerade var fruns toilette, som afvek från den i W. brukliga; men allt var så fint, så äkta ostindiskt, att ingen klandrade det.

«Jag hade ej väntat så mycken artighet, min bäste assessor, jag var blott en gosse, när jag reste härifrån», yttrade Berndt Willner, «ni kände mig knappt den tiden, och sedan —»

«Sedan, herr grosshandlare», började assessorn, «hm, hm.»

«Säg rätt och slätt Willner», afbröt honom Berndt småleende.

«Men sedan, herr Willner, efter det så skall vara, sedan hafva vi hört så oändligt mycket, hm, hm.»

«Förlåt, der är min svåger. Goddag, redlige Hellmer!» ropade Berndt och sprang genom hopen till ungdomsvännen, «och du, Augusta! — nå, syster, du är inte ung ännu; Gud välsigne er. — Hör på, Hellmer!» hviskade han, «huru i Guds namn skola vi få vara i fred för allt detta folket, jag tror att den goda assessorn är befängd; vi hafva rest från Helsingborg och hit, genom natt och dag, höll jag på att säga, om man i Sverige hade några nätter om sommaren.»

Hellmer småskrattade. «Åh, ser du, det der hör till penningarnes välsignelse; tacka vill jag arbetet, det generar ingen.»

Imedlertid, oaktadt alla protester, måste de bivista supéen; huru många rätter fru Melon hade, veta vi icke, men att der «utbragtes» skålar och krusades och tackades är något, som är ganska säkert.

Ändtligen fingo de gå in i sina rum, och Hellmer följde dem.

«Se så i Guds namn, nu kan man få andas ut. Du, Hellmer, du är dig lik, hedersbror och vän; men du, Augusta, du är alltför trind och fet — är det romantiskt sådant? — Nu, mina vänner, skola vi aldrig skiljas åt», slutade Berndt och slöt dem begge i sin famn. — «Hur må våra föräldrar?» frågade han efter en stunds tystnad.

«Bra, Gudilof. Men Thorsten Stålsköld har måst sälja Thorstensholm och har nu ett arrende.»

«Åh ja, Gudilof, det kunna vi hjelpa, eller huru, Betty? de skola alla bli glada.»

«Ja, Berndt, mycket gerna; de skola ha igen sitt Thorstensholm, om det är möjligt.»

Hellmer blott smålog åt de vackra planerna.

«Nå, hvarför skrattar du, käre svåger?» frågade Berndt.

«Jo, ser du, jag vill först se hvad Stefanie svarar.»

«Ja, du har rätt, det kom jag inte ihåg. Men har inte stoltheten blifvit något mindre, sedan hon blef fattig; rikedomen förblindade henne.»

«Hon är stoltare nu än någonsin, och lyckligare», sade Augusta. «Berndt, det ber jag dig, kom nu inte med dina penningar och stör hennes glädje.»

«Hm, är det på det viset, jaså — nå, nå, så skall jag nog veta råd. Betty och jag hafva slagit oss på läran om arbetets organisation, det har varit vår sysselsättning under resan, och nu skola vi experimentera; vi få se huru vi lyckas», sade han smålende åt sin hustru och tryckte hennes hand.

«Nå, hvad tycker du om barnen, den der pojken och flickan der, säg, äro de ej raska? Det är sjelfva fideikommissarien.»

«Vi ha lika stora barn vi också», inföll Augusta; «men de fingo ej följa med på kalaset.»

«Och Stålskölds?»

«Jo, de ha två pojkar, den äldste är stor och stark som en björn, och den yngre är en rask gosse, den också.»

«Jo, jo, Gudskelof, slägten förökar sig. Men hur mår den ädle Trygg?»

«Trygg, jo, det är smått för dem, men de äro ändå lyckliga med hvarandra», sade Augusta; «du skall se Anna Hult, huru glad hon är åt sin gubbe.»

«Ja, Augusta, nu förstår jag allt», sade Berndt allvarsamt, «gubben Trygg är en ädel man, och en sådan kan göra ett barn lyckligt, och hvarför då icke också sin hustru. Englarne i himlen glädja sig åt en sådan menniska.»

«Men», invände Hellmer, «gubben Trygg är en bottenärlig, hederlig menniska; dock, så förträfflig är han väl icke, det finnes nog många gubbar lika älskvärda som han.»

«Gud gifve det», sade Berndt; «men jag tror det knappt.»

Tidigt andra morgonen skyndade Berndt, medan hästarne spändes för, till Tryggs lilla boning.

De begge makarne voro redan sysselsatta med undervisningen för sina få disciplar, då den långväga gästen steg in.

«Jag kommer bittida», sade han, «men jag vet att Anna förlåter mig. Var god och presentera mig för din man.»

Anna rodnade något, men presenterade sin ungdomsvän, Berndt Willner, för sin man.

Herr Trygg fann sig illa besvärad, att så der på morgonen, då han satt i sin grön- och svartrandiga kattunsnattrock, mottaga en så mycket förut utbasunerad främmande; ty notarien Tasselström hade varit äfven der med sin nyhet, och efter honom några tanter; sjelfva gumman Hellmer, som eljest icke hade fallenhet att bära omkring nyheter, hade gått ifrån sin regel och för rektorskan Hult berättat nyheten.

Gubben Trygg steg således opp och bockade sig högst förlägen.

«Mjuka tjenare, hm, hm, har ofta, hm, hört af Anna, hm.» Längre kom han ej i sin inledning, förr än Berndt tog honom om halsen.

«Trygg, redlige, ädle Trygg», sade han med värma.

Bokhållar Trygg sjelf, så blygsam mot främlingar, drog sig förundrad tillbaka och sade:

«Bäste herr Willner, hm, jag har ingenting gjort, som jag vet, som förtjenar, hm.»

«Trygg!» sade Berndt, «jag bringar er Thomas Willners afskedshelsning; förstår ni mig nu?»

Gubben Trygg rodnade, som om man funnit honom med något ondt. «Hm, ja jag mins, jag var på hans kontor en tid, hm, — när jag var ung.»

«Ja — ja, så var det, ädla, goda själ, så var det, och derföre kom han ihåg dig i sin sista stund», sade Berndt.

«Ja ha, så var det», upprepade herr Trygg, och vände sig åt fönstret, liksom han velat se ut åt gatan; «hm, Anna, har du kaffe färdigt», började han igen, «vi skola väl bjuda herr Willner.»

«Säg inte herr Willner, säg du till mig, behandla mig som er son», bad Berndt, «jag känner er, jag vet allt — var min faderlige vän.»

«Hm, hur skall det gå an», sade herr Trygg; «kanske jag får säga bror; ja, så skall det vara. Nå, bror», fortfor han mera otvunget, «hvad tycker bror om min gumma, hm, hon är ju rätt rask.»

«Ja! ack, Anna! du är dig temligen lik, fastän i detta Canaans land vi alla bli så rödblommiga på ålderdomen. Förlåt mig, Anna, vi äro så der temligen jemnåriga; men haf tack, Anna, att du har försonat din ädle man med menniskorna.»

«Åh, hm, dertill behöfdes hon inte, jag har aldrig hatat någon», invände herr Trygg.

«Ja, ja! jag vet, ni kan ej hata, ni har förgäfves bedt att kunna hata.»

Trygg slog ned ögonen, men Anna småskrattade och sade: «Du skyllar min beskedlige man för mycket; väck inte några misstankar.»

En stund derefter rullade två vagnar nedför gatan, det var Berndt Willner, med sin familj i den ena, och den Hellmerska familjen i sin anspråkslösa holsteinare med flätkorgen.

Det var en härlig sommarmorgon, solstrålarne darrade och spelade med regnbågens färger i daggdropparne, som hängde i gräset, och de långa spindeltrådarne, som de små konstnärerne spännt under natten mellan gärdesgårdsstörarne.

Vägen var ännu fuktig efter daggfallet, och svala flägtar hviftade öfver en liten sjö, vid hvars strand vägen slingrade sig, till dess den böjde sig uppför en backe och gömde sig i skogen. Derinne i furu- och granskogen qvittrade foglarne, och trädkryparen sprang beställsam omkring stammarne för att söka rof; de betande kreaturens klockor pinglade från det inre fördolda riket, och några barn suto i landsvägsdiket och gjorde näfverkorgar för sin blåbärsplockning.

De hade redan funnit sådana bär och ätit sin lilla frukost, ty deras läppar voro svarta, och de eljest så hvita tänderna lyste blå, då de skrattade; en liten-en i deras sällskap hade varit ännu

frikostigare, så att hela hans ansigte såg ut som en karta öfver Polynesien, laverad med rödt och blåsvart, mellan hvilket det hvita barnskinnet stack fram bjert och friskt. Allt detta var något alldeles nytt för Betty, som satt försjunken i åskådning; och Berndts hjerta klappade friskare och gladare, när han andades sitt fosterlands friska morgonluft.

De nalkades Thorstensholm, och scenerna afvexlade allt mera; der sträckte sig gärdena ut och vajade ljust gulgröna mot solen, och byarne med sina hvita skorstenar, och de förfallna torpen i sina ruiner, utgjorde de pittoreska delarne af taflan; men deras naturnjutning stördes af en kärra, som mötte dem. I denna kärra satt en man med hvita knappar i rocken, och bakom honom på bottnen halfliggande en medelålders man med de sammanskrufvade händerna genom en kedja fästade vid sätet. Detta bleka, manligt sköna ansigte låg vändt så, att de resande kunde betrakta det och se hur ögonen stirrade, liksom de varit beröfvade synförmågan.

Betty ryste tillbaka och vände sig bort.

«Hvad var det?» frågade hon skygg.

«Säkert en brottsling, en grof brottsling», sade Berndt tröstande.

«Var det en Paria?» frågade Thom, som haft sin plats på kuskbocken. «Det var visst en Paria, som vidrört eller som låtit sin skugga falla på en Bramin.»

«Nej, Thom, vi ha hvarken Parias eller Braminer här i landet», rättade honom Berndt, för att afbryta det obehagliga intrycket.

Men Thom gaf ej så snart med sig, utan fortfor: «Ser ni, herre, det granna huset der borta? hvad är det?»

«Det är Thorstensholm, som jag omtalat för dig», sade Berndt och pekade på den gamla stenhusbyggnaden.

«Nå, än de der kojorna?» frågade Thom.

«Jo, min gosse, det är torp.»

«Torp, jaså; ja, se der borta i den der pagoden bo Braminerna; men Parias i hyddorna; voro de ej förkastade, så bodde de icke så uselt.»

Längre fram på vägen sågo de resande några bönder utanför en grind, och der innanför på ängen, några bondgummor kring en qvinna, som de tycktes understödja.

«Här få vi upplösningen», sade Berndt och befallde, att vagnen skulle stanna.

«Hvad står på, god vänner?» sade Berndt till en rödnäsig bonde, som stod honom närmast.

«Jo, kommissarien har knipit en tjufracka», svarade bonden, «en kanalje, som bott här i hela fjorton åren och uppfört sig väl, den bofven, så att ingen visste huru stor bandit han var; men rättvisan knep honom, kommissarien är en slug karl han och snokade rätt på honom.»

«Hade han intet ondt gjort nu?» frågade Berndt.

«Nej bevars, han var en galant karl, så länge han har bott här, och en snäll karl, som alla sådana der fästningsfångar äro; de lära sig funder derinne, «byket»; men, Gud ske lof, att de fick tag på honom.»

«Och hvem är denna qvinna, derinne på ängen?» fortfor Berndt att fråga.

«Åh jo, det är tjufkanaljens hustru. Om henne är det alltid synd ändå; ty hon visste om inte, förr än i natt som var, och det är nog svårt för henne alltid. Ser herrn, den der lilla barnungen, som tittar mellan grindspjelorna, är deras barn; — hon förstår ingenting, hon, lill'-stackaren, och bäst vore att hon inte fick veta, att hennes far var en stortjuf, en lifstidsdömd menniska; men nu så lofvade länsman, att han skulle rekommendera honom till så mycket jern, så att han inte kommer igen.»

«Men han var ju ärlig i fjorton år, räknar ni det för intet?» frågade Berndt åter.

«Nej, det räknas intet; ty det bevisar att han narrat oss alla; f-n kunde se på den, att han var en stortjuf, den uslingen.»

«Hvad heter du, min gubbe?»

«Jo, jag heter Petter i Tranåsen, med förlof, och är torpare under hennes nåd patronessan på Thorstensholm.»

Det lilla barnet, som med sina knubbiga händer höll sig i grindspjelorna och stack fram sitt trinda ansigte, blickade så lugnt och så nyfiket omkring sig, liksom ingenting händt; och fadren låg dock fastsmidd i en kärra, nära sanslös, och fortskaffades till ett fängelse, och modren stod blek derinne på ängen och stödde det förvirrade hufvudet mot en gråtande qvinnas axel; men rundt omkring stod en folkhop, som dömde och fördömde i egoistisk säkerhet. Hvilken tafla af lifvet och af menniskorna!

Glädjen i Stillinge prestgård, då den efterlängtade sonen kom hem, kan ej beskrifvas; men att pastorskan haft långa konferenser med Stefanie om maten, kunde man se, emedan middagen bestod af flera ovanliga rätter, som mamsell Nylanders kokbok omtalar, och hvilka aldrig varit på det tarfliga prestbordet förr än nu, då svärmor ville visa sin sonhustru att man kunde laga god mat äfven i Sverige.

Vi återse nu Thorsten Stålsköld och hans lilla hennes nåd, som hon, på pastorskans uttryckliga tillsägelse, kallades af prestgårdspigorna. Stefanie, den förr så ofta mulna Stefanie, var munterheten sjelf, hennes förut så ofta kringirrande blick hade blifvit stadig och lugn, hon smålog åt sin brors och sin svägerskas berättelser från Ostindien.

Thorsten Stålsköld hade redan antagit ett annat sätt att vara, han talade förtroligt med Hellmer, som nu för första gången liksom förstod sig på sin kära svåger, hvars underliga tillbakadragenhet han ej förut kunnat fattat. Det var, med ett ord, en af de gladaste familjefester man kan tänka sig.

«Hör på, Hellmer», sade Thorsten, «Stefanie och jag hafva beslutat att låta vår Fritz bli industri-idkare, jag ville derföre fråga dig, om du vill ta honom på din fabrik, pojken är stark och duglig och har arbetslust, det är säkert.»

«Men han är adelsman», anmärkte Hellmer; «tror du det går an?»

«Går an? Jo visst går det an, jag har sjelf blifvit omvänd; Stefanie har visat sig med sitt exempel, att man kan vara lycklig som arbetare; vet du, jag arbetar sjelf rätt dugtigt och mår förträffligt och är mycket glad, då jag återkommer och finner min lilla hustru i väfstolen; jo, ser du, det der högmodet får då i Guds namn vika. Jag vet ej hur det kom sig, men så länge jag egde Thorstensholm ville det ej släppa mig.»

«Gerna, Thorsten, jag skall ta pojken. Kom hit, Fritz! hör på, vill du komma på fabriken och bli en ljusstaksmästare som jag är», sade Hellmer skrattande och grep med sina breda, starka händer öfver gossens skuldror. — Åh hå! du är inte vek du.»

«Åh, har ingen fara, morbror, jag orkar nog med hvad som helst», sade den unga handtverksadepten, en vacker gosse, med beslutsamhet och glädje afspeglade i de stora öppna ögonen.

«Nå, det kan jag säga var ändå bra gjordt, Thorsten», återtog Hellmer, som med passion älskade sitt yrke, «du skall se, att det blir karl af pojken, han skall arbeta sig till aktier i fabriken.»

«Hvad är det? Aktier, sade du? Det säger jag, vi ha ej råd att köpa några aktier», yttrade Thorsten, som, alltsedan han sjelf börjat arbeta, lärt sig värdera penningen.

«Hm, penningar, här är ej fråga om penningar, utan om en aktie», sade Hellmer. «Nästan alla mina arbetare äro delegare i fabriken, utan att de betalt genom annat än öfverarbete; det är en sak som både de och jag vinna på.»

«Det der förstår jag inte ett ord utaf», bekände Thorsten, «att få aktier genom arbete.»

«Jo, ser du», började Hellmer docera, «arbetet är ställdt antingen på timtal eller på styck. De som arbeta på timtal äro de, som sköta maskinerna, ty desse arbeta beständigt; nu skall arbetaren ha en viss dagspenning för tolf timmars arbete, det är hans aflöning; men arbetar han längre, så får han särskildt.»

«Ja, så är det ju öfverallt», inföll Thorsten. «Nå vidare.»

«Jo, ser du, deri skiljer det sig, att arbetet inom fabriken är detsamma som penningar; ty det införes i deras sparbok, och fabriken förräntar öfverarbetet med fyra procent, ända till dess arbetaren samlat så mycket, att hans öfverarbete motsvarar en aktie; ty redan då fabriken anlades, förbehöll jag hundra aktier för arbetaren. Nå väl, då får han en, några år derefter två, tre aktier i fabriken, och får sedan full utdelning lika med de andre.»

«Men detta måste stegra dagspenningen», invände Thorsten Stålsköld.

«Jag höll på att svara: tvärtom, men så är det dock icke; imedlertid ser du, att arbetslönerna blifva mera fasta i samma mån som de arbetande ega lotter i fabriken. Det är nemligen naturligt, att om en eller två arbetare, som äro aktieegare, ville höja sin arbetslön öfver behofvet och öfver hvad de förtjena, skulle alla de andre göra detsamma och utdelningen således blifva betydligt mindre än eljest; men ej nog dermed, sjelfva idén att vara delegare gör, att hvar och en i sin mån gör allt för det helas bestånd, emedan hans framtid beror på, om fabriken lyckas eller icke, och han inser klart, att framgångarne bero af kapitalstyrkan, och att aktiens värde stiger i mån af den drift, med hvilken rö-

relsen skötes. Aktierna stiga med hvarje år i värde, det blir allt svårare och svårare att få en sådan, hvars valör bestämmes efter den utdelning, som enligt medeltal utfallit på de sista fem åren. Flere af mine arbetare äro på detta sätt välmående karlar och lemna, då de dö, åt sin enka en årlig utdelning. De ha en framtid, och derför går det.»

«Och en sådan aktie kan vår Fritz få?»

«Ja visst, om han arbetar», sade Hellmer småleende.

«Men om man vill inlösa den med penningar?» frågade Thorsten.

«Penningar? vill du förderfva pojken? Nej, det fås inte, alla penningaktierna äro upptagna och jag sjelf har några arbetsaktier. Skäm inte bort pojken, en sådan får aldrig veta af något annat kapital än sina kunskaper och sin förmåga; om du vill ha din pojke till något annat än en gentil herre, så låt honom arbeta sjelf.»

Thorsten fann sig obehagligt träffad af anmärkningen, men dolde sitt missnöje med en invändning.

«Men om nu gossen skulle studera, så kunde han ju icke förtjena födan en gång, och dock skulle han samla kunskaper; då skulle han väl ha understöd?»

«Ja, det är naturligt, stöd skulle han ha, men inte derföre sättas i öfverflöd; ser du, om du fruktar att stormen skall bryta ett ungt frukträd, så sätter du ett stöd bredvid; men du flyttar icke in det i rummet, du sätter det ej i porslinskruka. Nej, bror, allt hvad barnet bör ha är stöd, men ingenting mera. Det är fadrens pligt att hålla tag i simgördeln, när hans son ger sig ut på händelsernas djup, men han skall för öfrigt låta honom öfva sig sjelf, och icke simma ut sjelf och låta honom sitta på ryggen; ty då lär han sig icke simma, och det är ju meningen ändå. Nej, låt pojken arbeta, om han skall bli arbetare; jag ämnar ej skänka honom en enda skilling, hvilken han ej lika väl förtjenat som hvilken annan som helst. Jag tycker för mycket om gossen, att vilja göra honom till en stackare.»

Det var ej utan att svågerns ord sårade djupare, än denne anade. Löjtnanten sjelf hade aldrig fått lära sig att på egen hand och med egna krafter klyfva lifvets vågor; men han hade nu börjat inse, och insåg med hvarje dag klarare, att arbetet var nöje och den enda säkra rikedom menniskan eger.

Under detta samtal hade i ett annat hörn af rummet Stefanie och Berndt Willner talat länge och ifrigt med hvarandra.

«Nej, nej, Berndt, gör oss icke olyckliga igen», sade Stefanie; «Gud välsigne dina penningar, vi behöfva dem icke.»

«Men», invände brodren, «jag tänkte, att du och Thorsten saknade ert förra oberoende lif, och att, då jag utan saknad kan —»

«Nej, Berndt, för Guds skull», brådskade Stefanie att afbryta honom. «Thorsten tänker kanske någon gång med saknad på sitt fordna öfverflöd, men hela hans väsende är gladare sedan han börjat arbeta; jag hör ej nu det der hvardagspjollret, som han förut strödde öfver mig, jag ser ej mer detta uttryck af andlig trötthet, som förr så beständigt hvilade öfver hans ansigte; nu är han väl ofta trött, men det är till kroppen, och själen är lefvande och frisk. Nej, för Guds skull, förskona oss för dina penningar; de skulle, om vi mottoge dem, ändå bränna på vår själ, ty de vore dock en annans.»

«Der ha vi stoltheten igen», smålog Berndt, «du är dig lik ännu från ungdomen; åh ja, när stoltheten redan bor hos kommininisterns dotter, så har den väl hunnit växa hos «hennes nåd».»

«Nå nå, Berndt, du förstår mig icke, det är stolthet; men ser du, endast den, att jag vet med mig, jag har förtjenat mitt lugn och min lycka, denna tanke kunna ej dina penningar gifva oss. Nämn ej om ditt förslag för Thorsten, han skulle möjligen börja på att dra paralleler mot hvad det är, och hvad det kunde blifva; gör honom ej missnöjd med sin nuvarande ställning; vi äro så lyckliga nu.»

Stefanies ögon voro så bedjande, att Berndt måste gå ifrån sin plan att med sina penningar på en gång återförsätta Thorsten och Stefanie i deras förra ställning. Kapitalisten förstod ej Stefanie, men hans ungdomsfriska hjerta påminde om den tiden, då han önskade, att Betty skulle egt intet för att tillhöra honom.

Gemensamhetsfängelset.

Jag har sett en tafla, som föreställer morgongryningen; solen ligger ännu under horisonten, och blott ett purpursken, blandadt med strimmor af guld, bebådar att den finnes bakom; men längre bort står natten qvar och viker långsamt för ljuset; färgerna gå småningom öfver uti hvarandra, man kan ej säga hvar natt och dag, mörkret och ljuset blanda sig.

Det är en härlig tafla. Men, tänkte jag, om man nu droge en gräns midt på taflan, och lade en mörk och en guldgul strimma bredvid hvarandra, och sade: på denna sidan är idel natt, och på denna idel dag; gjorde man rätt deri? Nej!

Menniskolynnet är en sådan tafla; för alla ligger den eviga sanningens sol bakom horisonten, hos alla strida ljus och mörker med hvarandra, och hos alla sammansmälta de olika färgtonerna till omärkliga öfvergångar; men den menskliga rättvisan slår en skarp gräns midt öfver taflan och säger: här ligger endast natt och der endast dag, här straff och der ära.

Detta utgör den oafvisliga förbannelsen, som hvilar öfver alla våra försök att härma Guds rättvisa; men det måste så vara, och det beror endast på att vi draga den skarpa gränslinien, så långt tillbaka som är möjligt, och låta oss nöja med, att det finnes ett mellanrum, som hvarken är natt eller dag, utan beggedera.

Men det tillhör oss att lägga dagrar på denna tafla, sprida ljus bland massorna, så att åtminstone kanten af ett och annat moln, som simmar i natten, må belysas och färgas med morgonrodnans purpur.

I allmänhet har man en fasa att inträda i ett fängelse; man väntar att der endast få se mensklighetens djupaste förnedring, man ryggar tillbaka för brottet och eländet.

Imedlertid då man genomvandrar dessa hvalf, såras känslan långt mindre af den förnedring, hvartill brottslingarne verkligen

sjunkit, än den, till hvilken våra lagar och i synnerhet deras verkställare söka bringa dem.

«Vaktmästare, öppna nummer fyra, vi skola besöka Johan Lind i sitt fängelse.» Nycklarne skramla, bommen slår mot golfvet, och den låga dörren till hvalfvet knarrar på sina rostiga gångjern. Vi inträda i ett hvälfdt rum med en tillgallrad glugg mot gården, en ljum, fuktig, förpestad ånga rusar emot oss; men låt ej detta afskräcka, vi stiga ditin.

Der finnas många menniskor, barn, ynglingar, män och gubbar om hvarandra inpackade. Vaktmästaren berättar oss, att fängelset är öfverfullt. Det är fasligt, brottet tilltar med hvarje år.

«Men äro då alla dessa vilddjur; den der gossen, hvad har han gjort?»

«Han har stulit.»

«Hvad, min gosse, har du stulit?»

«Ett par skor», säger det arma barnet och bugar sig djupt.

«Hvarföre?»

«Jo si, det var vinter, och jag gick barfota från gård till gård och bad om skor, men ingen gaf mig dem, då tog jag ett par.»

Nästintill gossen står en stark karl, det är en lömsk rånare, som är misstänkt för mord, men som ej vill bekänna; i hans hårda drag, i hans skygga, undvikande blick, i hela hans senfulla trotsiga gestalt se vi oförbätterlighetens stämpel.

«Och du, hvad har du gjort?»

«Man har skyllat mig för rån och mord, men jag är oskyldig.»

«Låt vara, hvilket var ditt första brott?»

«Jo», blir hans hånande svar, «jag var liksom den der pojken fader- och moderlös när jag var liten, jag var hungrig och tog några kakor bröd, och fick straff, ha, ha, ha, och se'n har Kongl. Majestät och kronan varit så beskedliga att föda mig hela tiden mest, de hafva fått mig precist som de ville ha mig, och derföre vilja de nu ta hufvudet af mig, för att få betalning för besväret; men jag är oskyldig jag, och om det finnes rätt till i landet, så blir det ingenting af med den saken.»

Vi vända oss med smärta från den trotsige brottslingen; men hvilket är det, som smärtar oss mest, hans djupa fall, eller att detta fall troligen är en följd af samhällets sätt att behandla honom?

Johan Lind ligger der borta i britsen under taket, vi måste tränga oss genom hopen för att tala vid honom.

Der står en vacker yngling i vägen för oss, hans ansigte är nedslaget, och som en pil flyger den frågan genom hjertat: är också du en brottsling?

«Hvad har du gjort, min gosse?»

«Jo, jag har slagit ihjel en karl, och är dömd till döden.»

«Det var ju grufligt.»

«Ja, visst var det så», suckar ynglingen och stryker det lockiga håret ur pannan; «men si far och jag gingo från staden en qväll, och då kom en karl och öfverföll gubben och kastade omkull honom i landsvägsdiket; jag visste inte min fattiga råd, ty karlen var stark han, och jag svag, jag fick tag i en stake och slog till honom, så att han dog på fläcken; men inte var det min mening att göra så illa. Gud hjelpe mig, så illa jag har gjort.»

En ström af tårar bevisade hans ånger.

«Du får nåd af kungen, tröstade vi den arme; men vi förtiga, att han kanske i tio år af sin bästa ålder får lefva bland brottslingarne på en fästning, och utgår derifrån, kanske som en vild mördare.

«Och du, min gubbe, och du, hvad har du gjort?» fråga vi vidare, «har du också begått dråp?»

«Åh ja, på sätt och vis, men det var inte så farligt heller», säger han med ett trotsigt skratt.

«Du ångrar dig icke, du har således ej känt ånger öfver ditt brott?»

«Åh, inte kan det just vara så farligt heller, för si det var en orre jag kom i olycka för, bössan var ladd, orren satt midtför näsan på mig, och jag knäppte till — f-n kom inte ihåg, att det var förbuden tid, och nu skall jag sitta här som en skälm.»

«Och du?» fråga vi vidare en ung karl, som hittills lutat sig i fönstret och hvisslat.

«Åh jo, jag är sjöman jag», säger han, «och sitter här för att jag skar vakten.»

«Jaså, knifskäring, hvarför gjorde du det?»

«Jo, ser herrn, jag var ej i stånd att få hyra, och så tog man mig som försvarslös och vräkte in mig på korrektionsinrättningen, och der fick jag sitta år ut och år in, för ingen ville ta

ut mig. Då sa' en gammal stortjuf till mig: skär någon i syna, så får du riktigt straff och kommer på fri fot, och så gjorde jag, och är nu dömd och kommer ut, för si nu sedan jag begått brott, är jag ingen lösdrifvare längre.»

Denne karl hade således en ren vinst på att begå ett brott. Den rysliga seden att skära med knif tyckes hafva uppkommit från lösdrifvareskarorna, som man sammanföste på korrektionsinrättningarne; der utfördes först detta rysliga brott, som den enda väg till befrielse från ett evigt fängelse.

Det är tröstefullt att se, huru mycket artificiellt ondt vi skaffat oss; ty det kan förekommas och botas, och vi kunna med lika värma begära lagarnes förbättring, som vi kunna, ännu i brottets hålor, älska menskligheten och igenkänna den nära utplånade stämpeln af en himmels natur.

Der finnas tjugo i hvalfvet, men ändtligen hafva vi trängt oss genom den bleka hopen och stå nu vid den brits, der Johan Lind ligger med det bleka ansigtet mot dagen och de matta ögonen stelt fästade på väggen, der fångarne i den smutsiga ytan ritat figurer af hästar och skepp och vagnar och qvarnar, och der, rispade med en spik eller ritade med kol, långa inskriptioner beteckna de sysslolösas förvirrade tankar.

Bredvid honom sitter en ung qvinna, hennes sköna ansigte är väl blekt, de vackra ögonen röda af gråt, men hennes uppsyn förråder dock lugn och resignation, och i hennes ögon lyser en mild, försonande kärlek. Hon håller Johan Lind om halsen och hviskar sakta i hans öra.

Det är Hedda, som besöker sin man i fängelset, och som låtit stänga in sig i hvalfvet bland brottslingarne och utan fasa hade krupit opp i den höga britsen, och satt på den söndersmulade, unkna halmen och talade tröstens ord.

«Lill'Anna mår bra, käre Johan», hviskar hon i den olyckliges öra, «hon mår bra och leker inne hos mormor; allt blir godt igen, Johan, allt blir godt igen; jag skall gå till hennes nåd Stålsköld, de skola gifva mig råd, och så skall jag gå opp till kungen och falla på knä för honom, och kyssa på hans mantel och bedja om nåd, och om han inte vill se mig, så går jag till drottningen, hon är en mor för folket, och en mor behöfver ej straffa, som en far

måste göra. Hon skall bedja för oss, för dig och för mig och lill'Anna, och kungen ger dig nåd, ja, det gör han. —»

Den bleka mannen tyckes knappt höra hennes trösteord; men hon tröttnar icke.

«Vet du», fortfor hon, «sedan flytta vi långt, långt bort, der ingen känner dig, och så bygga vi oss en stuga och lefva i skogen som ett par fria foglar, och så sjunga vi åter; käre Johan, svara, du hör väl hvad jag säger?»

Den fångne vänder långsamt blicken mot sin hustru, men då han ser hennes förgråtna ögon, slår han åter ner den, och en lindrig rodnad spelar på hans bleka ansigte.

«Har du», frågar han sakta, «äfven i din makt att bedja för mig hos Gud, bedja honom förlåta mig, att jag lockade dig i förbannelsen, att jag ljög för dig, att jag gömde mitt namn och min vanheder för dig? — nej, det kan du inte; men det gör ingenting, med mig är det slut.»

«Nej, nej, Johan, Gud förlåter dig allt, allt; jag har ingenting att förlåta dig.»

«Ja, det är det svåraste», sade Lind, med ett smärtfullt leende; «om du ville förbanna och hata mig, då hade jag åtminstone det att trösta mig med, men nu sörjer du ihjel dig för min skull, och det skär i mitt bröst värre än allt annat.»

«Sörjer», invände Hedda och log som en engel, «ser du, jag är glad och hoppas det bästa; nej, se på mig, Johan, ser jag ledsen ut, jag? Åh lappri, sådane stötar får man väl tåla utan att förgås; se på mig, Johan, jag är rätt glad och, vet du, jag soffver som en stock om nätterna och äter mina goda mål, så att Gudskelof jag tar saken förnuftigt; hör på, Johan, det är ju ändå en verldslig sak, som kan hjelpas, och så många vänner ha vi nog, att det går bra till slut, blott vi ej misströsta. Ser du, Johan, der kommer en af dem», tillade hon, då bokhållar Tryggs långa figur syntes i dörren och nalkades.

Den ädle gubben stannade förundrad, då han såg Johan Linds bleka förstörda utseende och jemförde det med Heddas leende mine.

«Är det inte sannt», frågade Hedda, «är det inte sannt, att drottningen är folkets moder?»

«Jo, så är det», blef Tryggs korta svar.

«Hör du, Johan, hon är folkets moder, och henne skall jag bedja mycket, och hon skall be för oss; hör du, det skall gå bra.»

«Stackars Johan och du Hedda», yttrade herr Trygg och fattade deras händer.

«Åh ingenting att stackra», sade Hedda; «Johan är så ledsen han, för si han tror att jag är ledsen, det ser väl herr Trygg, att jag är glad som en sommarfogel och frisk som ett vinterny; är det ej sannt, herr Trygg?» tillade hon med en förstulen blinkning.

Herr Trygg förstod vinken. «Jo, jo visst, Hedda ser verkligen både hoppfull, hm hm, och glad ut», yttrade den gode mannen, som hade svårt att ljuga, äfven då det kunde gagna.

«Ja, se jag är inte ledsen alls», återtog Hedda, «ty jag är så säker på min sak; Johan skall bli fri och komma hem, utan fruktan; att onda menniskor skola gripa honom.»

«Jaså, hon tror att man får gå i fred, då man ingen gör emot?» inföll rånaren; «men jag skall säga, jag, att länsmannen och fiskalen och allt satans anhang nog tar en stackare ändå; jag skulle, gudbevars, hem och se mig litet om, och så blef en bonddrasut rakad litet ovarsamt och tappade plånboken — och så fick jag skulden.»

«Du kan tiga, du», sade gubben Trygg misslynt.

«Tiga! Åh inte så häftigt, herr Trygg, jag känner nog till er; jag är, så väl som ni, hemma i staden, ett stadsbarn, och känner min själ både er och svåger deroppe i britsen; ty jag heter, om ni vill veta det, rent ut, Olof Glans, fast jag inför rätta heter Mandin. F-n tar er allihop», tillade han hotande, «om ni knyster; den, som nämner ett ord, klämmer jag om strupen, så att han inte pratar två gånger.»

Hedda bleknade ännu mera, men hon upprätthölls ändå af sin föresats att synas lugn och glad. «Ja, det är möjligt», sade hon, «att det är min bror, Olle; du har aldrig velat lyda far och mor, och har gjort dem sorg — jemnför dig inte med min Johan, fastän du bor i samma rum.»

«Hör du, Hedda», sade Olle, «när du kryper på knä för drottningen, så kan du för ro skull be litet för mig också, för din tjuf till man, och din tjuf till bror, det blef två flugor i en smäll. Ha ha ha!»

Hedda reste sig opp och stod med ett hopp på golfvet, hennes sköna ansigte var lugnt, och ögonen glänste af en varm känsla, blandad samman af kärlek och afsky; hon räckte ut handen till brottslingen och sade:

«Olle, gäckas inte, jag är dock din syster, och din far lefver; och en Gud lefver öfver oss alla, som ser ner i våra hjertan och straffar, den som gäckas.»

«Du ser», yttrade Olof med ett bittert skratt, «att stången hindrar mig att ta dig i famn, ha ha ha! det är roligt, kamrater, ha ha ha, då slägten sämjes och då man råkar dem man håller af; ha ha ha! den der har jag burit på mina armar, då hon var liten — men det är detsamma, jag är inte gammal än, men har gått igenom en hel hop; strunt i den saken, ingen rädder här, sa' bonden sprang för haren.»

«Du gäckas således ej med oss och med min Johan?» återtog Hedda, som märkte, att en mildare känsla bröt sig mot hans hårda sinne.

«Nej, åh nej, gudbevars», sade han och satte sig på sin brits, «jag skall tiga, jag, och vara beskedlig som ett barn, och tyst som en råtta.»

Detta oförmodade afbrott verkade mera tröstande på Johan Lind än all Heddas förställda glädje; han tyckte sig finna jemnvigt i den tanken, att Heddas bror var en brottsling, liksom han sjelf.

Han satte sig opp, strök håret ur sin panna och sade:

«Gudskelof, det finnes flera brottslingar än jag; tack, Hedda, för ditt löfte; men låt mig fara dit jag måste, och sköt du om vår lill'Anna — eller», tillade han, «låt andra uppfostra henne, utan att hon hör omtalas mig. Jag är död, ser du, jag är borta — och hon vet intet.»

«Och det vill du, Johan?» frågade Hedda med kufvad smärta, «du vill vara död för mig och henne?»

«Ja, Hedda! död, om jag får nåd eller icke; min stämpel har jag en gång för alla.»

Både Hedda och gubben Trygg sökte öfvertyga honom om möjligheten af en lycklig framtid; men hans tanke var bestämd, han ville icke höra några skäl; utan bad blott Hedda låta uppfostra lill'Anna hos någon främmande, emedan hon eljest skulle få

veta sin fars öde och få uppbära sitt enda fädernearf, förakt och förbannelse.

Så gjorde Hedda många besök i fängelset, ända till dess processen var afgjord; det gick hastigt, och snart fanns der hvarken man eller bror. Begge voro borta, den ene på ransakning, och den andre åter på Landskrona fästning.

Då man besökte detta fängelse och talade med de på gården vandrande fångarne, hörde man af dem alla försäkringar om oskuld och om deras längtan efter friheten: en enda blott teg och tycktes ej tänka på friheten; det var Johan Lind.

Det fanns ännu mycket godt hos Adolf Fänger, men bortblandadt med allt för mycket ytligt, passioneradt och uselt, för att kunna komma i dagen; imellanåt anade det honom likväl, att han hade en bättre natur, men denna framträdde aldrig, utan att vara beledsagad af smärtan; han såg aldrig mera sin barndoms rena engel komma ensam, det glada barnet gick med lutadt hufvud vid den svartklädda ångrens sida.

Då Adolf fick höra Johan Linds olycka, tyckte han liksom hans mors förbannelse träda honom närmare och stirra på honom och säga: du har störtat en hel familj och den du älskat heligast och renast af alla, du har störtat dem i outsäglig olycka.

Detta ljudade beständigt för hans öron, vakande eller sofvande, beständigt stod spöket framför honom. Och då han, bland sina vänner, under sång och skratt, i de vildaste orgier sökte döfva denna tanke, hörde han ändock den der rösten, den der förbannelsen skära genom glädjesorlet, liksom de sårades qvidan på slagfältet bryter fram mellan fanfarerna och trumhvirflarna.

Vid dylika tillfällen kommer vanligen en vandringslusta på den olycklige; det är själens längtan efter en främmande verld, der allt blir nytt och der den tror sig få sträcka ut sina bundna vingar.

Då den ångrande fordom vandrade till den heliga grafven för att få försoning, var det mera samvetsorons vandringslusta än hoppet om förlåtelse, som drog honom ditut; lika tröstlös kom han hem igen och vandrade åter ut i verlden, eller begrafde sig lefvande i ett kloster, för att dö.

Dödslängtan är syndarens sista vandringslusta. Så hände det äfven Adolf, och han reste utrikes; på en främmande jord, under en främmande himmel skulle kanske ångren utplånas, de grufliga bilderna skulle, som optiska dimfigurer, försvinna, för att gifva rum för andra, mera leende.

Sådan var hans instinktlika känsla, och han reste; men ingenstädes återfann han sig sjelf, och ingenstädes kunde han glömma sig sjelf, en mors och en olycklig familjs förbannelser brände på hans hjessa.

En gammal gård.

I Stillinge socken omkring en half mil från kyrkan ligger Ragnarsdal, en gammal herrgård, som i långa tider gått i arf inom von Passovska slägten; så länge ännu denna slägt hörde till de mäktige, hade gårdens egare nästan aldrig vistats på landet, utan sökt och kanske funnit sin trefnad i hufvudstaden. Men slägten hade ändtligen utslocknat på svärdssidan, och den enda återstoden, två gamla fröknar von Passov, bodde på Ragnarsdal, hvars igenväxta trädgård, uttorkade ruddammar och förfallna bersåer påminde om den fordna herrligheten, då höge herrar och ståtliga damer promenerade på de släta sandgångarne, som nu genom naturens sjelfläkningskraft voro öfverväxta med högt gräs.

Trädgården hade från en praktanläggning måst nedlåta sig, att inom sin vidsträckta mur upptaga en liten köksträdgård, som fröknarna sjelfva skötte, och der gummorna i stora skuggande halmhattar sjelfve skördade ärterna och bondbönorna, som intagit platsen, der fordom solrosorna och de höga stockrosorna prålade.

Det är imedlertid en svår sak, som fröken Jakoba alltid sade, för två ensamma flickor, att hålla reda på rättare och drängar: ty icke alla hade sådana karlfasoner, som mamsell Baraklander. Följden af de goda fröknarnes styrelse var, att skogen försvann, emedan torparena sålde ved i staden, och att åkrarne år från år fingo ett ömkligare utseende.

Både fröken Jakoba och fröken Andrietta, som någongång begåfvo sig ut på visiter i grannskapet, hade, då de träffade vänner och bekanta, ingenting annat att berätta, än alla de otaliga ledsamheter och svårigheter de måste gå igenom; »två värnlösa flickor».

Man gick till och med så långt i djerfhet, att man stal midt för ögonen på dem; ty de fattiga körsbärs- och äppleträden, som nära barklösa, men dock ännu fruktbärande, stodo qvar i trädgården, och som fröknarna, så länge frukten var omogen, skyddade mot fåglarne genom upphängda proflappar och ankfjädrar, blefve

just då bären voro dugliga till syltning, nedplockade af ortens pojkar, som i stora skockar klefvo öfver muren och hade gjort en riktig väg genom den utanför liggande ärtåkern, ja till och med trampat ner linet. Fröknarna hade låtit «lysa på», att man skulle skjuta på de besökande, men detta verkade ingenting, emedan rättarens egna pojkar, som fingo i uppdrag att bevaka trådgården, voro de sannskyldige guerillacheferne.

Ej nog med dessa olyckor, som fröknarna berättade för alla kusiner de träffade, man unnade inte en gång rofvor och morötter vara i fred, och slutligen befanns blott en växt, som ej skadades, och det var hundlokan, som genom sin talrikhet bevisade fredens välsignelserika inflytande.

Gården var ganska stor, men så totalt vanskött, att den ej hade qvar fjerdedelen af sitt ursprungliga värde; den hade vidsträckta myrtrakter och stora betesmarker utan bete; stenrösen och enbackar hade innästlat sig öfver allt; den såg ut som ett förstörelsens hem, och detta daterade sig ända från urminnestider, emedan man då ansett gården blott för ett sommarnöje, som putsades opp omkring boningshusen, men utomkring fick fortfara att förvildas.

Nu var till och med den gamla karaktersbyggningen förfallen; drängarne måste hvarje sommar opp på det branta taket för att lappa spånläggningen, och det oaktadt dröp det ner i rummen och gjorde topografiska kartor på papperstaken, och om vintrarne yrade det in i klädkontoret.

Alla dessa svårigheter, som de goda fröknarna omöjligen kunde afhjelpa, hade dock gjort dem alldeles utledsna på landet och landtbruket, och i deras gamla hjertan tändt en åtrå efter «stadslifvets lugn», och de ville sälja gården och flytta till W., blott de voro i stånd att få någorlunda för den, så att de kunde lefva på rentan.

Mamsell Baraklander, som i allo var deras orakel, fastän det var dem omöjligt att så som hon hålla folket i styr, var nästan deras enda tillflykt då bekymmerna hopades; då reqvirerades alltid mamsellen och läste, å fröknarnas vägnar, lagen för rättare och drängar och pigor, hvilka alltid blefvo heta om öronen, då de sågo mamsellens trilla i alléen; ty då förestod ett räfts- och rättareting.

Till fröknarnas lycka kom nu Berndt Willner hem, «millionären», som han kallades, och yttrade, så att mamsellen fick veta

det (och hon var i det närmaste allvetande), att han ville köpa sig jordegendom, der något kunde vara att odla; ty han ville ej lefva overksam.

Knappt hade mamsell Baraklander fått veta detta yttrande, förr än hon satte sig i trillan och for till Ragnarsdal till sina gamla vänner, och för första gången bådade hennes ankomst ingen förargelse för tjenstfolket.

Följden af dessa öfverläggningar var, att fröknarna söndagen derpå besökte sockenkyrkan, hvilket eljest var sällsynt om sommaren, så länge rofvorna stodo i jorden eller någon sorts bär fanns i trädgården; ty då suto gummorna hemma och läste Norborgs postilla och vaktade sina skatter för ogudaktigt folk, som stal rofvor midt på «blanka söndags förmiddagen», som deras vän plägade säga.

Imedlertid hade de nu öfvergifvit vakten, och efter predikan helsade de, så der en passant, på i prestgården och blefvo, efter bruk och sed, bjudna till middagen.

De begge gummorna voro öfver sextio år gamla och voro alltid lika klädda, i svarta klädningar och rutiga hemväfda schalar, och med likadana negligéer och kragar samt precist lika redikyler af svart sammet, ett par väldiga påsar, som slöko den storstiliga psalmboken, snusdosa, näsduk och glasögonfodralet som ett intet.

Orsaken till denna likhet i klädseln var den, som de ofta berättade, att de voro tvillingar, och att deras mor, vid döpelsen, måst knyta ett rödt band om handleden på Andrietta och ett blått på Jakoba, för att kunna skilja dem från hvarandra. Denna märkliga händelse tilldrog sig väl för öfver ett halft sekel sedan, men förtjenade dock att i minnet förvaras.

Fröken Jakoba skulle väl egentligen, som den djerfvaste, slå an strängen och låta förstå, att Ragnarsdal visserligen kunde vara till salu; men hon kom ej i gång med målet, emedan hon snart nog fördjupade sig i sina eviga klagovisor, och ej visste huru hon skulle komma på ämnet.

Mamsell Baraklander, som också *händelsevis* tittat in i prestgården, var deremot en menniska, som konseqvent genomförde ett ämne, och derföre afbröt hon den klagande fröken och sade: «Om jag vore som lilla Jakoba, så sålde jag Ragnarsdal och flyttade till staden; det är något lugnt att kunna skicka i boden efter

allting och slippa allt bråk och spektakel; ja, jag säger alltid till min vän, patronessan på Thorstensholm: hvad i Guds namn tänkte du på, goda Ameli, som flyttade ut på landet? men si för henne går det väl an, som har inspektor och allt; men Gud bevare hvar flicka att ha gårdsbruk.»

«Ja, åh ja», yttrade fröken Jakoba, «det kunde väl så vara; men gården är allt värd något, och han löses ej för en spottpenning.»

«Ja, jag säger», återtog vännen, «jag säger, att Ragnarsdal just vore en gård för herr grosshandlaren Willner — hur var det, goda fru pastorska, han vill ju köpa en landtegendom? jag hörde någon säga det, hm, jag tror det var inne hos Hellmers jag hörde det.»

«Ja, han har ämnat att köpa en gård», sade pastorskan, «och det skall Gud veta, jag ville helst, att det skulle bli en i denna socknen.»

«Ja, det tror jag nog, lilla pastorska, hon som har en sådan glädje af sina barn, hm, hm; jag hoppas, att hennes nåd Stålsköld mår väl.»

«Ja, Gudskelof, rätt väl, och är nöjd med sin lott», suckade pastorskan.

«Ja, det sade jag alltid», återtog mamsellen, «lilla hennes nåd på Thorstensholm duger till något, hon, och är trött vid alla herrligheterna, hon är uppfostrad i ett allvarsamt presthus och förstår att sköta ett hushåll, ty det har hon fått lära sig; det är inte med en allvarsam flicka, som med de der stadsflickorna, som beständigt skola sitta på prennt och inte duga för två styfver till annat än att läsa romaner och peta litet på märkduk och klinka på «portefianot». Ja, det gläder mig så hjertligt, att hon är lycklig, lilla hennes nåd, och så rätt de gjorde att sätta gossen in på Hellmers fabrik; ja, så bör det vara, att förnäme mans barn få lära sig något nyttigt och inte endast gå och slå dank hemma.»

«Ja, det är visst väl», sade pastorskan suckande; ty detta, så väl som förlusten af Thorstensholm, smärtade henne, oaktadt hon såg, att Stålskölds nu voro lyckligare än någonsin förut.

«Om nu grosshandlaren kunde komma öfverens med fröknarna och köpa Ragnarsdal, så finge pastorskan ha sina barn omkring sig — det vore en god sak — och om det är sannt, att grosshandlaren vill ha en gård, der som är något att göra, så felas der intet på Ragnarsdal, som har så många lägenheter som kunna

odlas; ja, alla betesmarkerna, som nu duga till intet, kunde bli åker alltihop, mossarna vill jag inte nämna, ty der blef ett helt litet kungarike, så stora äro de. Åh, herre Gud! der är att göra; men det skall en karl till, hvad vilja ett par värnlösa fruntimmer göra?»

«Ja, hvad kunna vi göra?» suckade begge fröknarna, som ett eko.

Berndt var med sin hustru i staden, så att saken ej kunde meddelas honom; men det fann mamsell Baraklander ganska förmånligt; ty det gick lättare nu att intressera pastorskan, och som Berndt höll af sina föräldrar, så kunde modren göra mycket, blott hon blef riktigt uppvärmd och väckt.

Då fröknarne mot aftonen foro hem i sin gamla karet, blef mamsell Baraklander qvar en stund efter och pratade gumman Willner så full af önskningar, att sonen, så vida Berndt det allraminsta lydde sin mor, måste köpa Ragnarsdal.

Med denna öfvertygelse for hon sin väg och skickade bud till gummorna, att de skulle «hålla i sig» och ej släppa gården för rampris, emedan säkert fråga om dess försäljning snart väcktes af Berndt Willner, «millonären», som det gjorde ingenting, om han gaf några tusende riksdaler mer eller mindre.

Mamsell Baraklanders utsäde hade också ganska riktigt slagit rot hos pastorskan; sjelfva pastorn hade blifvit intresserad för handeln, emedan Ragnarsdal just var ett ställe, af hvilket man kunde göra mycket.

Berndt blef således inledd på förslaget och besökte Ragnarsdal i sällskap med löjtnant Stålsköld, som slagit sig på landtbruket med lust och lycka, och nu gaf sitt utlåtande öfver egendomens värde, i förhållande till hvad der förefanns af odlad mark och duglig skog.

Det är naturligt, att vid hvarje egendomshandel den uppodlade och dugliga jorden utgör den del, som betalas; sträckor åter, som behöfva stora kapitaler för att blifva fruktbärande, följa med liksom på köpet, emedan de ej i sig sjelfva ega något värde.

Det är således endast arbetet, som eger värde, det är endast arbetet, som representeras genom penningar.

Berndt Willner gick in på köpet.

De båda fröknarna togo ganska väl betaldt för den vanvårdade egendomen, men Berndt prutade intet; ty han insåg, att

Ragnarsdal, med sina vidsträckta, ouppodlade och förvildade egor skulle blifva af stort värde genom ett klokt begagnande af dess tillgångar och förmåner.

Han köpte således Ragnarsdal och lade dertill några smärre bondhemman, som i anseende till sitt läge utgjorde en naturlig delningsgräns mot grannarne. Det finnes nemligen i det lilla, liksom i det stora, en naturlig gräns, som bestämmes af lokalen. En viss utsträckning är lagom för att odlas; landsluttningen, vattendragen, den proportionela beskaffenheten af jorden, äro de råmärken, som angifva den naturliga gränsen för en egendom och göra den till ett helt.

Kan man ej uttappa en mosse eller öfversila en äng, utan behöfva sina grannars deltagande eller tillåtelse, är egendomen beroende; och ligga dess egor delade eller i för lång utsträckning åt ett håll, är kommunikationen mellan dessa olika delar hindrad eller stängd, då bör man, om möjligt, genom köp eller byte göra den till ett sammanslutet helt.

Arbetets kapital.

Det var en man, som röjde upp en fläck i skogen och byggde ett hus der och sådde nyttiga växter; denne man var arbetet; han hade en son, som, då han var liten, hjelpte fadren och vidgade kretsen för hans verksamhet, men som, då han blef stor, röfvade egendomen från honom och lät honom svälta, det var penningen; ty arbetet är kapitalets fader. Det finnes ingenting, som eger värde, utan i den mån det kostat arbete; der brödfrukten hänger på träden, der kokosnöten skänker sin mjölk och sin kärna, hafva desse ej något värde, annat än det, som motsvarar mödan att plocka dem; och hos oss eger jorden intet värde, om den ej genom arbetet förädlas eller utgör ett appendix till den odladejorden, till kreatursskötseln, eller som rum för vår arbetskraft, der den får verka. Penningen är således ej annat än ett arbete, som genom en allmän tyst öfverenskommelse anses qvarstående som kapital och representeras genom guldet eller sedeln. Arbetet är den Mercurius vivus, som «figerad» blir guld. Det fördunstar och springer sönder i atomer, så länge det ej får bilda kapital; först då kan man märka, att dess välsignelse är något fixt, något som ej blott ögonblicket föder, eller ögonblicket låter försvinna.

För arbetaren är vanligen mödan en dylik ögonblicklig skatt, som försvinner ur hans hand så snart han samlat den, som springer, lik en såpbubbla, då han ser den skifta i tusende färger. Han måste evigt börja på nytt; intet blir hans, utom mödan, tröttheten och missnöjet.

Vi harmas, då vi se en arbetsför menniska tigga, det är lättjan som vi hata, och deruti ha vi rätt, lättjan är alla lasters moder; men då vi säga: «du skall arbeta!» säga vi egentligen intet, om vi ej veta med oss, att arbetaren får sin lön, att han genom sin flit kan skapa sig en framtid, en sorgfri ålderdom och sina barn ett hem.

För individen kan tiggeriet vara lika så godt som något annat. Han får hvad han behöfver för ögonblicket, mera får han ej, om han arbetade; hvarför skulle han då göra sig möda? Det är detta enkla resonnement, som skapar massor af dessa proletärer, hvilka öfversvämma samhället med uselhet och brott — och trotsa alla lagar.

Arbetet måste erkännas som kapital, innan verlden får fred med sig sjelf.

Berndt Willner var en af dessa starka, godsinnade själar, hvilka tänka klart och handla raskt, men aldrig låta det praktiska målet komma ur sigte, och som inpassa sig i det närvarande för att med de medel som förefinnas, verka så mycket godt som möjligt; men som aldrig öfverlemna sig åt theorier eller vilja drifva igenom idéer, som ännu ej låta verkställa sig.

De betrakta sig alltid, som vore de på en obebodd ö, med blott några få ofullkomliga verktyg till sin hjelp; men de använda dessa verktyg, så godt de kunna; de tälja bräden med sin afbrutna knif, de borra med en spik, och hugga med ett snäckskal — och slutligen ha de dock en båt färdig, och fara till en annan ö, der de få flera verktyg och bättre virke; men de sätta sig ej och rita konstruktioner på en ångbåt, som lätt och utan fara kunde föra dem till önskningarnes herrliga land; ty de veta, att det ej låter sig göra, och de önska ej mera än de kunna.

Detta är skillnaden mellan menniskovännen, som gagnar, och den, som om tusen år härefter kommer att vördas som en siare för sina förutsägelser, men som dör utan att ha gjort mera, än att på den obebodda ön qvarlemna en teckning på det fartyg, som kunnat rädda honom och besättningen, om det varit möjligt att få det.

För möjligheten af hvarje reform måste elementerna ligga färdiga, liksom för möjligheten af hvarje annat arbete, som ej kan verkställas endast med händerna.

Vi kunna nu borra artesiska brunnar, ur hvilka vattnet springer upp från ett ofantligt djup. Ett snille i forntiden hade kunnat gissa möjligheten, men han kunde ej verkställa arbetet, emedan ingen kunde göra borret, och han hade kunnat törsta till döds, oaktadt sin djupa kalkyl och dess snillrika sanning, om ej en granne helt praktiskt med hacka och spade hade gräft en liten brunn.

Så är det äfven med många af de theorier öfver menniskornas lyckliggörande, som korsa sig i vår tid; de äro kanske snillrika spådomar, men ingenting mera. Då en theori förutsätter, att menniskorna skola afsäga sig sin egendom, sina nöjen och sin egoism, och dela med sig åt alla, förutsätter den ett helt annat slägte, än det vi hittills kallat menniskor, eller framträdandet af öppet våld, och således i sig sjelf bärande förstörelsens frö.

Berndt Willner hade dock, genom samtal med sin farbror, som var en erfaren och snillrik köpman och genom att, under flera år, i det Engelska Ostindien studera missförhållandet mellan penningar och arbete, kommit till en åsigt, som han föresatt sig att realisera.

Han hade att välja två vägar, nemligen den vanliga, att genom egna uppoffringar gagna folket, eller att utan uppoffring göra det. Den ena utvägen begagnas af den rike menniskovännen, som för det allmänna bästa offrar en del af sin förmögenhet, och som till belöning får sin samtids otack och efterverldens beundran; den andra åter begagnas af den menniskovänliga affärsmannen, som använder sina kapitaler på ett både för honom och andra gagneligt sätt.

Det är temligen klart, att den senare i sig sjelf ingriper djupare och verkar varaktigare på det hela, emedan hans åtgärd alltid måste bestå i att lära menniskorna hjelpa sig sjelfva, då deremot den förre förutsätter, att hjelpen måste komma utifrån.

Industriidkaren, den vanda, ädla affärsmannen angriper således det onda med en radikal kur, en sjelfförnyelse, som botar alla skador, då deremot den välgörande kapitalisten blott använder palliatifver, som lindra för ögonblicket.

Berndt Willner var just en sådan menniskovänlig affärsman, som forskade efter ett sätt, att utan förlust och med vinst gagna så många han kunde. Han hade derför köpt Ragnarsdal för ett ganska måttligt pris, då han beräknade hvad denna egendom genom arbete kunde blifva.

Ragnarsdal var, som vi veta, en ganska stor, men i högsta grad vansköött egendom; det finnes många sådane, och hela Sverige är, hvad jordbruket beträffar, nära nog ett aggregat af sådane. Berndt Willners första omsorg blef således att låta uppmäta sin egendom och värdera de oländiga markerna, de med hvitmossa och

ljung beväxta mossarne och fälten. Han beräknade sedan, med råds råde, det vill säga, efter öfverläggningar med sin far och sin svåger Stålsköld, som begge voro skickliga jordbrukare, den sannolika afkastningen af dessa fält, när de en gång blifvit odlade, och indelade på sin karta sina vildmarker och sina mossar i besutenheter, nog stora att på hälftenbruk kunna upplåtas åt en arbetare, utan att denne under vanliga förhållanden skulle lida brist på det nödvändiga.

Han skred nu till utförandet och meddelade sin plan åt Mårten, som öfvergifvit Thorstensholm och nu hade ett torp under Ragnarsdal.

Mårtens ansigte uttryckte klok eftertänksamhet, blandad med detta drag af illparig slughet, som allmogen använder, då den kommer i affärsberöring med herremännen.

Den redlige Mårten tviflade väl alldeles icke på Berndt Willners afsigter; men det oaktadt stod han nu gent emot en herreman och, det som var ännu mera, i hans person stod arbetet gent emot kapitalet, representeradt genom Willner.

Det var således ett instinktlikt misstroende, som lockade fram det illpariga leendet på Mårtens anletsdrag.

«Patrons mening är således», sade han, «att vi skulle slå oss ihop om att odla någon trakt på egorna; Gud vet om det finnes många, som begripa, att samfäldt arbete är något bättre än enskildt; annars så är det temligen lätt att begripa, att hundra man på en dag förmå göra mera än en man på hundrade. Detta, förstår sig, slår mest in på odlingar, som aldrig en man kunde verkställa, om han också lefde i hundrade år och arbetade hvar dag, men som tio man kunna verkställa på ett eller par år.»

«Du har rätt, Mårten!» sade Berndt och klappade honom på axeln, «du har rätt, och det är just derföre folket är fattigt, emedan hvar och en arbetar blott för sig; om associationsandan . . . .»

«Hur var det, «assosationsandan»?» frågade Mårten.

«Ja, associationsandan», återtog Berndt, som, i sin ifver att göra saken klar, råkat att göra den oklar. «Man kallar association, då många förena sig om ett företag; ser du, det är en sådan association af penningarne, som gifvit dem makt att beherrska arbetet och bestämma arbetets lön. — I alla verldens tider har man af segraren sjelf lärt sig konsten att besegra honom eller åt-

minstone att afvärja hans anfall; så måste det också nu ske. Penningarne och de rike hafva sammanslutit sig till en makt, som segrar öfver arbetet och nedtrycker det; men arbetet och de, som lefva af sitt arbete, måste derföre äfven associera eller förena sig och arbeta gemensamt på att bereda sig oberoende.»

«Och patron menar, att det förenade arbetet skulle motstå penningkarlarnes ingrepp; jag ber om förlåtelse, hm, jag menade inte patron», tillade Mårten, litet flat öfver att hafva låtit sin hjertans tanke så der helt tvärt komma fram.

Berndt skrattade. «Kära Mårten, nu slapp det fram», sade han; «men det skadar inte, vi måste stå på ren fot med hvarandra; jag har penningar, och dem använder jag så godt jag kan, och du eger arbetsförmåga i din väg, och den bör du använda så godt du kan. Vi skola ej begära, att någon af oss skall vika för den andra, vi skola deremot tillse att vi begge vinna, och detta sker derigenom att vi låta penningar och arbete verka för samma mål.»

«Ja, om nu jag och nio af mina gelikar», började Mårten, «beslöto oss till att bruka opp Sundsmyran, som jag ser på kartan är delad i tio besutenheter, så ginge väl det med förenade krafter, på några år; men om vi nu skulle få den jorden, så skulle väl vi i arbete eller pengar betala besittningsrätten, och i ena fallet finge vi ingen tid att sköta vårt eget, och i det andra blefve vi genast utpankade och finge lof — jag ber om förlåtelse, om patron skulle dö ifrån oss, menar jag, och vi finge en sträng herre derefter — att flytta från herrligheten; ty nu är det ingen fråga om att vi icke vinna, hm, patron tar inte illa.»

«Nej, käre Mårten, som sagdt är, här vid lag äro vi ej herre och tjenare, utan helt enkelt ett par män, som komma öfverens huru vi å begge sidor må bära oss klokast åt.»

«Ja, så tänkte jag också», sade Mårten med ett ursäktande skratt.

«Jag föreställer mig», började Berndt Willner, «att du och nio till ville utdika Sundsmyran, som blir, efter det öfverslag vi gjort, tio goda besutenheter för dig och dina deltagare. Nå väl, ni arbetar der, och om ni icke har, som man säger, rygg att under tiden underhålla er, så få ni ut så mycket af dagspenningen, ni oaktadt all sparsamhet tror er behöfva; t. ex. hälften, allt efter behof. Imedlertid ligger det icke i er uträkning att uttaga mycket,

emedan ni sedan måste till mig återbetala hvarje skilling. Men ser du, sedan jorden är uppbrukad, så sätter du dig ner på din lott, och de andra på sina, och hafva dem på hälftenbruk med mig. Du — jag tar dig till ett exempel för allihop — du släpper till arbetet med jorden och med bergningen, och jag släpper till halfva utsädet, det går så der temligen ihop; deremot skall du hvarje år lemna mig halfva afkastningen. Nu har du, till ett exempel, uttagit hundra riksdaler i arbetslön, andra mindre och andra mera, och kanske en och annan alldeles intet. Vidare är den uppbrukade myran, för exempel, i sin helhet värd tio tusen riksdaler. Om du således har uttagit arbetslön, så skall denna först återbetalas genom den halfva afkastningen, tillika med rentan på tusen riksdaler, som utgör värdet af din jord. Din skuld amorteras eller växer bort genom småningom skeende afbetalningar, som alltid rätta sig efter årets gröda, ibland mer och ibland mindre. Detta är i det värsta fallet, om du uttagit arbetslön; det kommer således att gå långsamt, men har du ingen arbetslön uttagit, så betalar du med halfva afkastningen först laglig renta på jordens värde, och hvad, som skjuter öfver, går af på detta kapital. Om således du första året med halfva afkastningen lemnar mig etthundra tjugu riksdaler, så afgå sextio för rentan och sextio på kapitalet, hvilket gör att du nästa år inte skall betala renta mer än för niohundra fyrtio riksdaler, och så vidare. Du begriper således, kära Mårten, att om man öfver hufvud antar afkastningen lika hvart år, den i förhållande till återstoden blir allt större och större.»

«Ja, jag förstår», inföll Mårten, «rentan minskas beständigt, och detta ökar afbetalningen på sjelfva hufvudsumman.»

«Riktigt, min gubbe, men jag är nöjd, och hvarje egare bör vara nöjd, om han får igen hvad arbetet kostar honom och sex procent på den uppbrukade jordens värde. Ofta slår den uträkningen felt, men bör ej göra det, om man ställer saken som vi. Imedlertid så skulle, genom att, sedan all skulden blifvit på detta sätt betald, till ert everldliga ego öfverlemnas den nyodlade jorden, sjelfva egendomen sjunka i kapitalvärde, och egaren eller hans barn förlora på saken; derföre bör, enligt min tanka, icke hela kapitalet återbetalas genom hälftenbrukets afkastning, emedan i denna händelse jorden måste frånskiljas egendomen, utan ena hälften af värdet blott förräntas, och detta blir således den stående vinsten

af odlingsföretaget. Egaren kan då sälja sin egendom med vinst, och du har också vunnit, emedan du snarare blifvit skattebonde, som blott ger tre procent på hela värdet af din egendom.»

«Det är således bygdt på amortering, åh ja, det förstår jag», sade Mårten. «Så snart myran är odlad, så tillträdes den, halfva afkastningen användes till afbetalning, så länge till dess halfva värdet är betaldt, och så blir jag riktig egare, som ger skatt till herregården och behåller hela grödan sjelf.»

«Ja, så är det», yttrade Willner; «hela saken grundar sig derpå, att du endast betalar med arbetet det som du eljest betalar med pengar, att ni alla odla en mark, der en och en icke kunde göra något, och att ni genom samfäldheten vunnit säd i stället för att ni, en och en, blott kunde få ett getfoder af jorden. Detta är er vinst, och min är att säkert utfå vinst af jord, som jag eljest genom stor uppoffring sjelf skulle odlat och brukat.»

Willner och Mårten öfverlade länge om detta ämne, och Mårtens förtroende till både patronen och dennes plan växte, i samma mån som han fattade, att den icke var någon uppoffring å någondera sidan; ty det finnes verkligen intet som mera väcker allmogens misstroende, än då en herreman uppträder och erbjuder sig till uppoffringar; det är ett misstroende, som antingen sättes till afsigterna eller till förståndet hos den, som så der opåkalladt vill bli välgörare.

Mårten öfvertänkte således planen noga, tummade den utbredda kartan, funderade öfver beräkningarne och fann slutligen, att det alldeles icke låg något omöjligt uti att verkställa planen.

«Jag skall fundera med mor», yttrade han ändtligen och reste sig opp, «ty det skall patron veta, att hon är så klok som jag, om inte ett strå hvassare; och det är sannt, hade mor inte varit så ordentlig och så rask, så hade Mårten varit en stackare, han också.» — Med detta beröm för sin hustru gick den beskedlige Mårten hem till torpet.

Ganska riktigt öfverlade han med mor, som genast begrep saken.

«Åh ja, jag tycker att det der alltid är bättre än att sitta så här och ingenting ega», sade hon; «jag tänker att barnen efter oss kunna sitta der i god ro, om också vi inte kunde upplefva den dagen, då all skulden är betald.»

«Åh det går väl för sig», yttrade Mårten, «om Gud ger år och äring.»

«Det bästa», återtog mor, «är ändå att ingenting strängerar oss; det vi inte kunna betala i år, går väl för sig det nästa, och, på det hela taget, så ätes skulden bort så der litet om sender, så att det inte känns så hårdt.»

«Bara jag nu fick deltagare», började Mårten; «men si, de andre äro sådane födbakare, att man får lof slå in sanningen med yxhammare. Fast, jag vet en, det är Petter i Klämman, det är en klok karl, och han går nog in på saken; och sedan tala vi vid de andra.»

Mårten började på sin agitation, och möttes väl i början af misstroende och af en mängd enfaldiga invändningar, hvilka han måste häfva med sina enkla förnuftsslut. Det behöfdes likväl Mårtens hela ihärdighet och kraft för att genomdrifva idén om nödvändigheten af det samfälda arbetet eller «assosationen», som han älskade att kalla det; men han lyckades slutligen; och fjorton dagar derefter stodo tio män, med Mårten i spetsen, i patronens rum och begärde att få upplåtelse på Sundsmyran, som var den minsta odlingslägenheten och som således först ådrog sig uppmärksamheten. Hvarenda af desse män hade under tiden klifvit omkring i tufvorna och funderat på affall för vattnet och hundrade andra omständigheter, hvilka de nu funno vara förut beräknade, då de fingo del af arbetsplanen. Nya funderingar och ändlösa samtal; men hvarken Berndt eller Mårten tröttnade, och så upprättades kontraktet.

Sedan detta var afgjordt, ingingo de sig emellan en viss ordning för arbetsplanens verkställighet, hvarvid Berndt var deras rådgifvare. Den grundade sig på regeln, att lika arbete gaf lika rätt, hvaremot om en eller annan svek eller lättjade, så att de öfriga måste äfven göra hans arbete, denne fick en extra skuld till sina medintressenter.

Redan andra dagen voro de alla i arbete, och det gick lätt; ty de arbetade för sin egen framtid, för lugnet och oberoendet på sin ålderdom och för hustru och barn; man uppskattar ej tillräckligt huru mycket kraft och uthållighet, som musklen eller tanken vinner genom detta lån ur framtidens rika verld.

Hvar finnes nåd?

Berndt Willner hade genast vid sin hemkomst fått veta den olycklige Johan Linds öde; men han hade bedt sina föräldrar och alla, som visste hemligheten, att ej förråda den för Betty, som nästan hvarje dag talade om sin okände bror.

«Du gör intet för att få reda på honom, Berndt», sade hon ofta, med förebrående ton; «det är ändå min bror, och vi äro skyldiga att lemna honom åtminstone den lilla del af arfvet, som min far gifvit honom.»

Berndt var förlägen och sökte ursäkta sig så godt han kunde; men Betty var ej nöjd dermed, utan ville sjelf taga reda på saken. Slutligen var ej annan utväg öfrig, än att gubben Willner sjelf sade henne, att han kände Johan Lind och skulle söka opp honom. Begge ville nemligen invänta svar på den nådeansökan Hedda redan inlemnat, och ansågo sig ej böra göra något förr, än detta var afgjordt.

Genast efter mannens häktande, hade Hedda gått in med nådansökan och satt på hösten i sin stuga och tänkte på sin olycka och bad till Gud för sin man.

Gamla mormor satt och jollrade med lill'Anna, som sprang omkring och skrattade, så att det skallade i stugan. Gumman var nu så sinnesslö, att hela olyckan icke ville hänga qvar i minnet, utan det föreföll henne nästan, som om Johan blott varit ute i skogen och skulle komma hem litet senare; och så gick dag efter dag, tiden for framåt, och den gamla nalkades grafven, utan att tänka derpå, utom då och då, när en matt tanke, lik en nyfödd, ofjädrad fogel, flaxade in i framtiden och blickade ditöfver.

Dörren öppnades, det var Adolf Fänger. Hedda bleknade och steg opp. «Hvad vill ni, patron, här i detta sorgehuset?» frågade hon.

«Jo, jag vill trösta dig, Hedda», sade Adolf och räckte ut handen.

Hedda betraktade länge och tigande sin ungdomskärlek: intet var mera qvar af den fordna gossen, hon såg ett blekt, af passionerna fåradt ansigte; rosorna voro borta, den glada blicken också, någonting djupt, outgrundligt djupt glödande låg i dessa ögon, som betraktade henne.

«Ni tycks mera behöfva tröst än gifva någon», yttrade Hedda ändtligen; «åtag er ej att trösta, förrän er själ är ren och ni är nöjd med er sjelf; det är ni, herre, som störtat min man; — Gud må dömma er. Det fattiga barnet der och gamla mormor och jag bedja för er hos Gud; men han vänder sig bort, han hör ej våra böner.»

Adolf grep krampaktigt hennes hand. «Hedda! således äfven du, äfven du förbannar mig, liksom min galna mor», sade han, och ångestsvetten perlade på hans panna — «men jag är oskyldig, vid Gud, jag är oskyldig, jag vaknade, jag ångrade mig genast, då jag uttalat det olycksaliga ordet, ja, jag gjorde *allt* för att få det osagdt; men likagodt», tillade han och satte sig ner på en bänk, «läs förbannelsen, äfven *du*, öfver mig; *den* skållas ej af ljumt vatten, som förut badat i kokhett; se så, Hedda, förbanna mig nu och bed ej för mig, ser du, det lönar ej mödan.»

Heddas blick förmildrades, och hon räckte sin fordna lekkamrat handen. «Ni är olyckligare än jag», sade hon nästan hviskande, «jag förbannar er icke; patron Adolf, hvad ni velat, må Gud förlåta er, liksom jag.»

«Och du håller således af mig?» frågade Adolf och klämde hennes hand i sin. «Vet du, jag för en underrättelse till dig; men du skall få min sista skärf, det sista jag eger, se här, här är mitt ur, mina ringar, här äro mina penningar, allt, allt hvad jag har qvar, blott håll af mig, som förr, hjelp mig, gör mig ren igen, gör mig god igen, tvätta bort Kainsmärket, som min mor skref på min panna.»

Hedda sköt bort de erbjudna gåfvorna. «Ni är sjuk, patron Adolf», sade hon, «lugna er, allt kan hjelpas, äfven det ni gjort mig.»

Adolf stirrade framför sig i golfvet, ändtligen sade han: «Men, Hedda, ångren har jagat mig, jag har ej haft någon ro, sedan min mor förbannade mig, ha ha, åh det var ej det jag ville säga, sedan din man kom i olycka för min skull; sedan, Hedda, har jag

ej varit hemma, jag har gjort en utflykt till främmande länder, jag skulle kantänka lemna samvetet hemma; men som en pudel, så troget följde det mig, jag måste hota eller bedja, och, ser du, beständigt stod du framför mig, med dina trogna ögon fulla af tårar och med förbannelse på dina läppar.»

Hedda smålog sorgset. «Nej, jag har ej förbannat er, patron Adolf, men jag har bedt innerligt till Gud, att ni måtte bli bättre, och att vi försonade kunna råkas uti himmelen, ja, det har jag.»

«Ja, Hedda, jag vet det, och detta är värre än förbannelse; sådant skrattar jag åt, men förlåtelse tål jag inte; men döm som du vill; tag hvad jag bjuder; det är min sista skärf, de parisiska spelhusen togo allt det öfriga, ha ha ha, nu kan mamma triumfera.»

«Ni är således fattig?» frågade Hedda med glänsande ögon.

«Ja, utfattig, jag måste snart, kanske mycket snart, ge in min stat, om ej gumman vill träda emellan, eller — jag vet det som är bättre; men bed för mig, Hedda, bed mycket, bed länge hos Gud och tag min hjelp.»

«Jag förstår er inte», sade Hedda, «om ni är fattig, behöfver ni den sjelf bäst, och med Guds hjelp får jag snart Johan hem, som arbetar för oss alla.»

Adolf skrattade bittert. «Nej, Hedda, så väl är det icke; nådansökan är afslagen, på den grund, att din man ej har något att försörja sig med, sedan han numera är uppsagd och annan skogvaktare antagen; du bor i stugan, det kan ingen hjelpa. Allt det der är min mors verk.»

«Afslagen», hviskade Hedda och dignade; hon hade fallit, om ej Adolf fattat henne i sina armar.

Den milda qvinnan hvilade nu för andra gången i Adolfs armar; men huru olika hade ej lifvets tafla skiftat för dem begge; hennes fruktan hade försvunnit, och hans passion hade slocknat, och begge stodo på gränsen af sin jordiska sällhet. Adolf kysste den svimmande på pannan, det var med en lika känsla, som den, då en rättrogen kysser på helgonbildens fot, en ren, oblandad, nästan öfvertroisk vördnad för henne, som han ansåg för sin själs Maria, för sin förebedjerska hos den evige hämnaren.

Ändtligen slog hon åter opp ögonen och slet sig hastigt ur Adolfs armar. «Hvarföre tog ni mig i famnen, orene ande?» frågade hon och raglade några steg tillbaka.

«Du misstror mig således ännu», sade Adolf, «väl så! jag har intet annat förtjenat, du får tänka hvad du vill; men, Gud ske lof, nu känner jag mig lugn.»

«Förlåt mig, patron Adolf, min olycka gör mig hård. Gå! gå! och låt mig tänka för mig sjelf; se der, ser ni, gamla mormor sitter och sofver der borta, oaktadt vårt samtal, och Anna ligger framstupa med det lilla hufvudet i hennes knä och slumrar godt; ser ni, Adolf, så kunde också vi slumra, då vi voro små, och så skola vi åter slumra, om ej förr, dock i grafven. Farväl med er; jag skall tänka, skall reda mina tankar; jag får ej sörja, ty då duger man till intet, det är ju så, ja, det är det; när skeppet håller på att förgås, sitter inte sjömannen i sysslolös sorg, utan han arbetar vid pumparne och knyter samman sina afslitna ändar, ja, det gör han, och se, han går ej under i hafvets djup; så vill jag göra, jag vill vara lugn, jag också.»

«Ja, du kan vara lugn, engel!» sade Adolf och lutade hufvudet i handen.

«Ja, Gudi lof! jag skall inte gråta, förrän han kommer hem igen och jag tar honom i famn, och då gråter jag af glädje.»

«Farväl, Hedda», yttrade Adolf ändtligen och reste sig opp; «det är natt redan, jag rider tillbaka till staden, du har lärt mig huru man skall bära sig åt att lida. Farväl.»

Andra morgonen satt Hedda och funderade djupt, huru hon skulle komma till Stockholm och falla för den goda drottningens fötter; derifrån skulle hjelpen komma. «Kungen kunde ej annat göra», sade hon vid sig sjelf, «han vet ej huru god, huru arbetsam och ärlig Johan är, han ser endast det nakna brottet, förfalskningen, rånarens dom, den trotsande, smygande och falske bedragaren; men jag vet, att det ej så är, och jag skall bedja drottningen, hon skall höra mig, ja, det skall hon; men huru skall jag komma dit.»

Plötsligen stannade åter en häst vid dörren, och Heddas hjerta slog några slag af fruktan, att det skulle vara Adolf; men det var ej han, utan Berndt Willner, som steg in.

Hedda neg djupt för den sällsynte gästen och satte fram en stol.

«Har du fått svar från kungen på din nådansökan?» frågade Berndt med ett medlidsamt leende.

«Ja.»

«Jaså, du vet då allt, men, trösta dig, allt skall gå bra.»

«Ja, jag skall göra knäfall för vår drottning», sade Hedda och darrade af fruktan, att Willner skulle rifva ner hennes sista hopp.

Willner smålog. «Ja, det också», yttrade han, «om det behöfs, om ingenting annat kan rädda din man.»

«Ja, hon hör mig nog», yttrade Hedda och riktade sina frågande ögon på Berndt.

«Ja, ja, det tror jag, det hoppas jag», sade han; «den, som älskas af dig, måste vara en god menniska, den, för hvilken du ber, måste erhålla förlåtelse och misskund; men jag skall säga dig något.»

Nu berättade han för Hedda hemligheten med Johan Linds födelse och sade, att han sjelf, som den olyckliges svåger, skulle hjelpa henne med en ny nådansökan och bestyrka, att Johan Lind egde förmögenhet nog att försörja sig ärligt.

Denna upptäckt tände genast det mest lefvande hopp i den olyckligas bröst; hon började skratta, och sedan Willner åter ridit bort, gnolade hon en visa och kokade i glädjen kaffe åt mormor, som ännu låg. Då hon glad, som en solskensdag, steg in till den gamla med kaffet, en sällsynt sak der i huset, märkte gumman förändringen.

«Hm, är Johan hemkommen?» frågade hon, «du skiner så glad i synen.»

«Nej, mormor, men nu tror jag han får nåd; han har nu pengar att lefva af, och kungen svarade, att bara han hade penningar, så kunde han komma ut.»

«Pengar? hm! hvar har han fått dem ifrån?»

«Jo, mormor, han har ärft dem.»

«Ärft? hm, inte har han något arf att få; både far och mor äro döda, och om jag också vore kall, så vore här inte att ärfva.»

«Men han har ärft tio tusen riksdaler efter sin far», sade Hedda, som i sin glädje ej kom ihåg, att allt detta var något nytt för den goda gumman.

«Efter sin far? min son? nu är du vurmig, flicka!» sade gumman.

«Nej, mormor, han är inte er sonson, han är son till Thomas Willner, han, köpmannen, som dog der ute i Ostindien, och er son blott uppfostrade honom.»

Den gamla teg några ögonblick, ändtligen började hennes läppar att darra. «Han var således ett oäkta barn, ett syndens barn», sade hon djupt upprörd, — «och honom höll jag så mycket af.»

«Det skall ni göra ännu», sade Hedda. «Men smaka på kaffet, mormor, det kallnar.»

Den gamlas hela själ hade dock nu fästat sig vid en punkt. «Det är inte underligt», återtog hon, «att jag så ofta ångrat, att jag gaf honom farfars kläder; ta farfars kläder och hänga på en skälm, en brottsling, som från vaggan var en förbannad oäkting, ett barn, som ingen kändes vid; hu! det går så kallt öfver mig; det skall aldrig gamla Lind förlåta mig.»

«Kära mormor, ni gjorde ju en god gerning», yttrade Hedda mildt och satte sig på sängkanten; «har jag nu kanske gjort er ledsen med min berättelse?»

«Åh nej, barn! men du kunde gerna låtit mig dö i frid; nu ser jag min gamle ärlige man stå deroppe hos Gud och anklaga mig och säga: mig glömde hon, mina kläder skingrade hon, ty hennes hjerta älskade en brottsling, ett syndens och förbannelsens barn, mer än mig; jag vill ej råka henne. Och ser du, Hedda, det har jag ofta tänkt, men så har jag sagt vid mig sjelf och liksom svarat salig Lind: det var dock kött af ditt kött, och ben af dinom benom, och så har jag blifvit lugn igen; men nu kan jag ej svara *det* en gång.»

«Lugna er, mormor, lugna er, goda mormor.»

«Jag är hvarken farmor eller mormor», sade gumman; «gå ut litet grand och låt mig tänka för mig sjelf.»

Den gamla blef qvarliggande i sin bädd, och lill'Anna satt bredvid och lekte. Då och då klappade gumman den lilla flickan och mumlade: «dina föräldrar voro dock riktigt vigda af en prest, fastän krokanen föll ner. Gud välsigne dig, lill'Anna.» — Så fortfor hon hela dagen och mottog icke någon föda, hon tycktes vara upplöst till blott en tanke, en ångrande tanke.

Dagen derpå var hon mycket svag och begärde nattvarden.

Pastor Willner kom; det var tyst i rummet, der Hedda satt inkrupen i en vrå med flickan i sitt knä; den gamla gumman

framstammade sin syndabekännelse, och liksom drottning Dagmar, som i sin dödsstund ej hade mera att förebrå sig, än att hon en söndag snört igen sina silkesärmar, så hade den gamla ingen större synd på sitt hjerta, än att hon gifvit bort sin salig mans kläder åt en vanbördig brottsling.

Att det var hon, som genom sina öfvertalelser kastat Hedda i Johans olycka, tänkte hon ej på, att hon lemnat den, som hon ansett för sin sonson, utan hjelp och förbannat honom, då han gjorde sitt första brott, mindes hon icke, ångrade hon icke; men att hon ändrat sin mans kläder åt den olycklige, var hennes själapina.

Den ädle presten sökte att häfva hennes villfarelse och att trösta henne; det lyckades blott till hälften, och endast hennes ålderdom och hennes svaghet hindrade, att hon ej dog i ångrens qval. Nu slumrade hon in, andedrägten blef afbruten, det gamla ansigtet klarnade, och snart var allt tyst.

Då smög sig lill'Anna från sin gråtande mor, och gick bort till mormor, som sof så stilla. Länge stod barnet bredvid presten, som ännu satt qvar och fästade sina tankfulla ögon på den döda; ändtligen klappade den lilla den gamla och sade: «Mamma! mormor drar på munnen, liksom hon vore glad, se på, hur lycklig hon ser ut; precist, som då jag sjöng psalmen för henne i går.»

«Ja», sade presten, «små barn sjunga helsningspsalmen för henne der oppe, små englar möta henne, den svaga, den förvillade botgörerskan, som ångrade, som ett barn ångrar.»

Men den gamla sof den eviga sömnen, och log ännu i grafven, som ett barn, som fått förlåtelse, sedan det gråtit ut. Hvar finnes nåd? — Hos Gud allena.

Sockenskolan.

Vi inträda, påföljande år, på några ögonblick, i en bondstuga i Stillinge; det var en rymlig stuga med hvitskurade furumöbler och väggfast säng, hvars gafvel utgjorde i sin öfre afdelning ett skåp och i den nedre en pulpet eller dragkista. Omkring spiseln, der väldiga granträd sprakade och smattrade, som en theaterbatalj, och upplyste stugan med ett skarpt sken, och glittrade på en rad tenntallrikar, som stodo på hyllan midt emot, satt mor Greta med sina pigor och spann lin; det var ett surrande af spinnrockar och ett glam om «ditt och datt» mellan qvinnorna; men borta vid bordet, med den blanka tennkannan mellan sig, och hvar sin pipnubb i munnen, sutto två bönder inbegripna i ett samtal, och en halfvuxen gosse satt bredvid dem på en trebent stol och hade lagt bandknifven ifrån sig och hörde uppmärksamt på de gamle, afbrytande sitt arbete med en fimmerstång, som han hållit på att förfärdiga.

«Man må då säga», yttrade den äldste bonden, en man öfver sextiotalet, med grå hår och en liten rund mössa öfver den kala hjessan, «man må då säga, att både patron och löjtnanten inte skäms för arbeta; ty löjtnantens Calle arbetar, fastän bara halfvuxen, som två sådana pojkar; det är, min tro, pojke det, stor och stark och frisk och med näfvar så grofva som Lasses der, fastän han der är två år äldre, och likaså är det med patrons pojkpirvel; han, så liten han är, tio år, eller hvad det kan vara, är allaredan med som annat folk.»

Den andre, en medelålders karl med mörkt hår och stark kroppsbyggnad, småskrattade. «Åh ja, det är väl intet förmycket, att de förnäme och rike börja på begripa, att bara pengar är en förgänglig ting, och jorden det enda de, så väl som andra, hafva att lita på; för si, fader Ola, arbete är ändå arbete, och hur det se'n går, visst är det vår Herres mening, att menniskan skall göra

nytta för sig och inte lägga armarne i kors och vara bara en, som äter upp hvad andra samlat med svett och möda.»

«Åh ja, men si, det är ändå roligt att se det bättre folket begripa sitt eget bästa», sade Olof, «och det kan man säga, ruff är det i den der unga Willner, ty så rik han är, så håller han sig inte för god; ja, jag sade åt honom härom dagen, vet I, Sven! jag sa': patron, sa' jag, låter sin lille pojke redan börja på att arbeta, det är riktigt roligt att se en rik mans son vara så «gemen» som han är. — Åh, sa' patron, pojken är inte rik, utan ett fattigt barn, förrän han kan något; när han duger till något, fader Ola, sa' han och slog mig på axeln, så har han något; ty ingen eger något mer än sin egen duglighet, sa' han.»

«Ja, deri gör han rätt», sade Sven; «men hur det spökar af med Sundsmyran, som torparne med Mårten i förtaget skola bruka opp, det kan ingen ännu säga. Visst är Sundsmyran nog bra, bara vattnet kommer dä'n, vet jag; men, min själ, de få ha dåliga torp för att göra extra arbete.»

«Det är det inte heller», invände Ola; «ty patron suger dem inte till benen, utan förstår att de underhafvandes bergning är en del af egarens rikedom; se bara på Thorstensholm: förr, under salig majorens tid, så gick allt bra, både han och torparne mådde väl, löjtnanten skämde bort dem och pjåsade bort dem; ty han gjorde dem ingen tjenst med sin flathet och sin vanvård, och nu är det snart rent förbi, sedan den höga skatten blef lagd. Jo se! är der nu någon så duglig arbetare, som Mårten var? jo, hin heller, allt dugligt folk hafva flyttat, och bara packet är qvar, som stjäla dagen från vår Herre. Ja, det är säkert, att fastän dagsverkena stå på karfstocken riktigt, så göra två af de dagtjufvarne inte så mycket som *en* förr; det är, ta mig hin, en ann' sak att arbeta med lust eller gå der som en piskad hund.»

«Åh ja, det är allt så, det», yttrade Sven. «Också ser det ut, som Gud sig förbarme, der på Granön; inne i stugan osar det snusk och bränvin, och utanför, jo vi få väl se till våren huru öknen skall se ut, ty den «krabbsaltaren», som nu sitter der, har hvarken tid eller lust att bruka torpet; och hvarföre skulle han bruka det, då han vet, att det ej får växa en skyl der, utan att det skall i den der nådan, som bor der. Men si, patron har många funderingar, och det var ändå litet för mycket, att vi gick in på

att utvidga sockenskolan; hm, inte behöfva våra barn lärdom; kristendomen kan vara nog för bonden.»

«Hvarför det?» frågade Olof och lade sin grofva hand på den andres axel, «hvarför skall inte bonden veta något? Ser du, Sven, just derföre att bonden ej förstått något, ha herrarne styrt ensamme, och dertill hade de rättighet, ty den klokare bör alltid styra ensam; den, som ingenting kan, får tiga. Ja, ser du, det är inte frågan nu om bonden bara, utan det är frågan om jordbrukaren, och han behöfver veta en hel hop.»

«Åh ja, hvad jorden anbelangar», yttrade Sven, lade armarne opp på bordet och antog en lugnt hvilande ställning, färdig, att med riktig eftertanka besvara grannens påståenden.

«Ja, det förstås, men ser du, dermed är det inte nog, och inte med katkesen heller. Vi gamle kunna just ingenting, och hvad kostar det oss, jo rätt vackert; få vi ett litet gräl oss emellan, strax ska' det bära af till «abbekaten» för begge partera, och så bli de begge prejade — och hela saka hade kunnat slutas i godo, om de begripit något af lagen. Så bli vi stämda och få lof krusera och stå vid tinget och plikta, bara derför att vi inte veta ett ord om hvad som är förbjudet. Det var bara i den saken.»

«Åh ja, deri kan du ha rätt, Ola; men hvarför pojkarne ska' stå och peta med krita på en svart tafla, det blir ändå svårt att förstå.»

«Jaså, är du der?» sade Olof och småskrattade. «Du skulle sett hvad löjtnantens Calle gjorde härom dagen, så hade du inte gapat på det; jo, ser du, det kom i fråga att sila öfver en äng, som de der tyskarne göra; det blir gräs af, må du tro, säger löjtnanten. Jag var just der, och vi stodo i fjol och tittade på belägenheta; se efter, Calle, sa' löjtnanten slutligen — och vet du, Sönda'n derpå hade pojken en karta, så bra, som om ingeniören gjort henne, och sa': det kan inte gå, jag har afvägt, och vattnet kommer inte från det hållet, utan måste tagas vesterifrån. Ta mig hin, tyckte inte jag alldeles tvärtom; men si, de gräfde från vestra hållet, och der blef vatten. Om nu jag eller du försökt, så hade vi dragit till från öster och kastat ut några hundra dagsverken utan nytta. Se du, så är det med allt; pojken kan, ta mig hin, räkna ut, hvad heter det nu, nå, lika godt, han räknar

ut på lasset hur mycket sten, som går i en stenmur, och delar egorna som en riktig landtmätare.»

«Nå, då är det väl han, som är skull i att gärdesgårdarne nu inte gå i krumbugter, utan att åkertegarne ligga jemnt som ett brädspel?» sade Sven.

«Ja, visst är det så, och det gör tusen famnar gärdesgård mindre på gården», yttrade Olof, som med förnöjelse såg de förbättringar, löjtnant Stålsköld infört, och i synnerhet beundrade dennes son för hans många kunskaper, parade med arbetsdrift.

«Jo, ser du, Sven, inte behöfver löjtnanten begära landtmätare för att få upp sina inegor eller dra rågång, det kan pojken perfekt, och de andre pojkarne och min der löpa med och bära stängerna, och så lär han dem också hvad han kan; ty det är en lustig pojke, må du tro, och kan något, fastän han bara slagit sig på jordbruk.»

«Åh ja, det kan väl vara; men inte kan väl alla bli läskarlar», yttrade Sven.

«Hvem talar om läskarlar, det bör presten vara och inte vi, ty presten borde veta mer än alla andra; men att lära sig rätt och klokt begagna och nyttja det lilla man har, det är både hederligt och gagneligt, och gör en till karl, både till kropp och själ. Ser du, menniskan består af själ och kropp och begge delarne skall man öfva och göra dugliga; det är inte bättre att en arbetare står som en dummeribom och inte vet höger och venster på sig, då han behöfver det, än för en lärd och förnäm herre, som inte har styrka att ta emot, om någon öfverfaller honom; ty i begge fallen vankas der stryk af den, som är öfvermäktig, och begge slås till marken af den, som är starkare än han eller vet mer än han. Ser du, Sven, det är ingenting som förargar mig mera, än att jag ingenting lärt.»

«Åh, jag tycker, att I lärt att bruka ert hemman så godt som någon», sade Sven, smickrande.

«Åh ja, på gammalt sätt och vis, så som far gjorde; men om jag lärt något, så hade både skog och mark sett annat ut än det nu gör; se bara på Gyllinge, löjtnanten har bara varit der in på andra året, och det börjar redan att synas, der är en annan ordning på stället, det synes väl, och samma ruff är det i patron

Willner, det syns — och det kommer allt deraf, att de veta mera än ni och hafva kunskaper till stöd.»

«Åh ja, allt nytt är inte derföre allt godt», sade Sven tviflande; «de der herreförsöken gå dåligt i lås, de också, och mången gård är förderfvad på bara försök af kloka och lärda herrar.»

«Ja, deri har du rätt, herrn får ej vara herre bara, utan bonde tillika, om han skall lyckas; annars så felas honom kännedom om gården; för si, i böckerna står det inte, att Stillinge skall brukas så, och Thorstensholm så; bonde skall han vara, han skall vara bekant med sin jord, veta precist hvad han duger till, vara hemma der, och dagligen se den och pröfva den. Derföre går också Gyllinge som ett riktigt bondbruk, och försöken ske blott i smått; löjtnanten säger, att han bara känner sig för; han är försigtig — också har han inte mycket att vedervåga; men det är annat lif i honom nu, än då han red på sin spatserhäst der borta på Thorstensholm; glad är han och öppenhjertig, och inte högdragen, och frun hans styr och ställer som en riktig bondhustru, allting gör hon sjelf och är oppe om morgnare likså i otta som hustru min der, och hela skillnaden består i att kläderna inte ä' efter bondfason, fastän de äro hemväfda hvarenda klut.»

«Det är en dugtig menniska», sade Sven. «Men, Ola, den der skolan ni började med är gammal och god, men patron öfvertalade, så snart han kom hit, församlingen att utvidga den och förena den med en slöjdskola; åh ja, det kan allt vara bra, ty der lär sig pojkarne en hel hop, så att bonden framdeles inte behöfver tala vid snickaren eller svarfvaren eller målaren för att få något gjordt. Läsningen förstår jag mig inte på, men att pojkarne alla få lära sig sy och laga sina kläder, skadar inte, och att de också lära sig att smida och snickra är allt bra; men att de få gå i skolträdgården och lära sig ympa träd och handtera trädgårdssängar är väl ändå onödigt.»

«Onödigt? Jaså, det kunde väl skada om bonden hade litet körsbär eller litet äpplen vid sin gård och inte måste köpa det der på herregården; och en liten kålgård vid stugan är väl åtminstone lika nyttigt som nässlor och tistel, som nu litet hvarstans växer kring knutarne.»

«Ja», skrattade Sven, «min pojke är som han vore rasande; har han inte planterat der hemma en hel hop krimskrams och

buskar och små ympträn, som han fått i skolan, och inte växer der en nässla på gården nu; men så påtar han der beständigt, och har en hel hop besvär när han är hemma; men si, sådant der är bara lek.»

«Åh, inte är det lek», invände ynglingen, som hittills varit tyst, «inte är det bara lek; ty om en tio, tjugo år, då träden vuxit till, så har I både päron och äpplen hemma vid er egen knut; så får far här; ty jag har haft hem i fjol höstas både augusti-päron och vinteräpplen, som jag fått på Ragnarsdal — och så, gå de icke till hvar eviga ymp?»

«Ja, jag får väl ingen nytta af allt det der», inföll Olof; «men si, när jag är död, så stå träna här i full blom och bära frukt; hade vi, i vår ungdom, Sven! satt oss trän, så hade de nu varit stora och dugtiga, och det hade varit rätt godt att ha sig ett äpple att bita i. Nej, Sven! någongång skall det bättre börja, och tack vare skolan, med sin lilla handtverksskola på köpet; ty der få både pojkar och flickor lära något; den der lilla ungen der borta, hon stickar med krok och går om mor många gånger — och mor säger, att hon kan sätta opp en väf, så liten hon är; eller hur är det, mor?»

Hustrun stannade med rocken. «Hvad är det om, Ola?» frågade hon.

«Jo, hur är det med Märta? hon kan ju läsa mönster hon, mor, eller hur det kallas?»

«Jo, visst kan hon det», svarade gumman fryntligt och strök lockarne ur pannan på sin flicka, som satt stickande framför den klart lågande spiselbrasan, som beständigt matades med ny ved; «och det är», tillade hon, «den goda fruns skull; ja, det säger jag rent ut, om måndag skall Märta ha med sig en mark tjernfärskt smör, det lofvar jag; ty flickan slår mig på fingrarne i många ting, allaredan.»

«Ja, Gud ske lof! våra barn kunna mera än vi, mor», yttrade Olof.

«Det skulle ni inte säga», invände Sven, med ett satiriskt leende; «ty barnena kunna bli högmodiga och sätta sig på näsan på sina gamla föräldrar.»

«Förakta sina föräldrar?» frågade Olof med allvar; «nej, med Guds hjelp, det skola de inte, huru mycket de än lära sig. Jag

kommer nog ihåg hur det var med Zackris Zackrisson i Bosgården; den ene sonen blef prest, och den andre gick der hemma och skötte gården; men när Zackris blef gammal, så tog han undantag; åh Herre Gud, det var en ömkan att se den gamle gubben, huru elak sonen var emot honom och snål om bitarne, så att gubben, som arbetat opp gården, knappt fick maten; men hvad gjorde presten? jo, han straffade sin broder och sade: du hafver illa gjort inför Gud och menniskor — Herrans ande skall hemsöka dig; och så tog han gubben hem med sig, och blygdes inte för sin gamla far, utan höll honom i all ära. Det var den upplyste sonen, som gjorde detta.»

«Åh ja, det händer så ibland, men inte alltid», invände Sven.

«Jo, det händer så alltid, då barnen lärt sig att förstå Guds ord, och inte bara att härfva opp utanlexor; deras läppar lofva mig, säger Herren, men deras hjertan äro fjerran ifrån mig; ser du, Sven, det gör den, somm pladdrar om Gud och kärleken och tron, men som icke förstår hvad det vill säga, och som icke har lärt sig att han är en svag och syndig menniska, som här blott har en ovaraktig stad; den tänker, att allt består i detta lifvet, och fruktar inte himmelen, och gör det rätta bara derföre, att han är rädd för straff; men lära barnen sig riktigt Guds ord, och lära de sig att förstå och begripa, att Herran lefver och uppenbarar sig i sina alla verk, så veta de också, att han är allestädes en domare och hämnare.»

Den gamles ansigte var högtidligt, hans ögon glänste, och han satt i sin stuga som en patriark i sitt tjäll.

«Jag minnes», tillade han, då Sven ej svarade något, utan liksom fallit i funderingar, «jag minnes en berättelse, som pastor Willner en gång talade om på ett bröllop. — Der var, sa' han, fordom i Lund en biskop, som hette Hesslén, en fattig bondeson från en by, som hette Hesslunda; han var en lärd man, och blef biskop och liksom föreståndare för hela studentskolan; men hans far lefde än, och blef alltid bjuden in på biskopens stora kalaser; och der voro grefvar och baroner och kammarherrar och generaler; men vid bordet satt der alltid en bondgubbe i högsätet vid hans högra sida, och då gästerne satte sig, sade biskopen: «Det är min far, han är den äldste; och för mig den förnämste här i detta lag, och derföre har han högsätet.» Och så drack han sin

fars skål, näst efter kungens; «landets far först, och min egen dernäst», sade han; och der var ingen som klandrade honom, utan många höllo af den gode biskopen; ser ni, Sven, det var också en lärd man. Nej, Sven! att man lär sig något, besmittar inte själen med ondt; men att icke kunna något, gör en hård och egennyttig.»

Den halfvuxna gossen hade uppmärksamt afhört gubbens försvarstal, och steg nu opp, räckte sin far handen och sade:

«Nej, far! inte skall I lida förakt af oss barn, ty det är ni, som låtit oss lära något; var säker på det, far!»

«Ja, det ska ni komma ihåg», yttrade Sven, «att det är edra föräldrar, som kostat på er all er lärdom.»

«Åh ja, det mins vi nog», yttrade Lars och satte sig.

«Mest är det», afbröt Olof de talande, «mest är det fåfänga, ja, ett syndigt högmod, att föräldrar icke vilja låta barnen lära mera än de sjelfve fått lära; detta gör, att vi bönder aldrig komma längre än far och farfar kommit; ty vi äro rädda för att barnen skola öfvergå oss och blifva oss öfvermäktiga; men de bli det ändå, om vi hindra dem aldrig så väl från kunskap; ty de äro starke och duglige män, då vi äro gubbar, de äro raska i alla sysslor, när vi endast kunna sitta på spishällen och tälja träskedar — och, om de då aldrig lärt sig, att akta något annat än kroppens styrka, förakta de oss och förtrycka oss, derföre att vi äro svaga; men veta de något mera, så veta de också hvad erfarenhet vill säga och förakta icke sin far, emedan han är den erfarnaste och äfven, om han inte läst i bok, dock likväl kan mycket och har mycket att lära bort.»

«I sade ett ord, far!» yttrade Lars.

«Ja, I sade ett ord, Olle», sade Sven och strök sig öfver pannan; ja, det är just Zackris Zackrissons ålderdom jag fruktar, och derför tyckte jag inte riktigt om, att min pojke gick i skolan, fastän han är en beskedlig pojke.»

Skolan vid Stillinge, om hvilken de begge bondgubbarne talade, hade året förut blifvit omorganiserad efter Berndt Willners idé. Den hade fått till lärare en af våra gamla bekanta, den redlige gubben Trygg och hans Anna. Det var nemligen ett behof för gubben Trygg att lefva bland barn, der fann han sig så väl, så lycklig och nöjd med sig sjelf; det var, som om han suttit i

ett spegelrum, der han återsåg sin egen ungdom, sin egen barnasjäl i hvarje öga, som med förtroende och kärlek blicka upp till honom.

Anna var lärarinna i flickskolan, och fann sig road af sin mångåriga sysselsättning.

De bodde trångt men nätt i sina små rum, der Calla Aethiopica med sina mörkgröna, saftiga jätteblad skuggade för fönsterna, innanför hvilka några Ericaarter slogo ut sina glänsande klasar, och Pelargonerna gungade sina spräckliga blommor; dessa rum voro ett litet paradis, prydt med talrika gravyrer och ett litet piano på långväggen i det så kallade förmaket.

Men tvärt öfver, på andra sidan om vägen, låg slöjdhuset och strax der bakom en liten smedja, och några män förde der spiran, nemligen en, som kunde snickra, slöjda och svarfva, en som kunde sy kläder, och en som var smed; alla tre voro så kallade sockenhandtverkare och hade i ordning gossarne till sitt biträde.

Det var en glädje, när skaran fördelade sig mellan dessa verkstäder; i synnerhet om vintern var der lifligt under arbetstimmarne, men om sommaren sysselsatte sig en hop i den lilla trädgården, som väl var nyss anlagd, men som också derföre fordrade mycket arbete.

Alla dessa arbeten hörde till skolan; men utom denna trädgårdsskötsel hade gubben Trygg funnit på en alldeles egen belöning för flit. Der funnos många grader, betecknade med bokstäfver, hvilka inskrefvos i hvarje gosses bok och som han hade med sig hem för att visa sina föräldrar; desse åter jemnförde sin gosses flit och kunskap med grannens, och det var således ej godt att komma hem med sämre bokstaf än hans; ty hos allmogen ligger ett starkt begär, att finna barnen öfverlägsna i själskrafter, så länge man ej kan göra anspråk på kroppens; denna lilla, så älskliga fåfänga inskränker sig vanligen derhän, att barnet kan tanklöst ramla opp katekesen; den var ej stort annat i Stillinge; men gubben Tryggs bokstäfver betydde vetande och ej blott minne.

Dock, utom dessa belöningar, fanns en till, som var den högsta för året, och som ej utdelades åt flere än de mest förtjente; det var den, att från Ragnarsdals trädskola hemta ett par träd och plantera det ena vid kyrkvägen och det andra, ett ungt frukträd, vid sina föräldrars gård.

Det var ej en liten stolthet, som grep det unga hjertat, då han fick sätta dessa äretecken öfver sin flit och sin sedlighet, och då han en gång hade fått denna heder, eftersträfvade han den hvarje år.

Initialerna till den lyckliges namn ristades i den späda barken och växte, ända till dess den växte ut med de barndomsminnen, som hängde qvar vid belöningsträdet.

Trygg var ett barn sjelf och fann derföre lätt, huru litet och huru ofantligt mycket ett barn gör för sin ära.

Detta var folkskolan i Stillinge, Berndt Willners skapelse. Få begrepo dess nytta, när han föreslog den; folket ansåg den som en tidsödande onödighet, ett skadligt hufvudbråk; men man gick, det oaktadt, in på förslaget, ty Berndt Willner var rik, och den rike kan med ett ord verka mera än tusende fattiga filantroper med sina vackra böcker, dem få läsa och ännu färre begrunda.

Utan penningar går sällan en ädel, menniskovänlig idé igenom, äfven om den kostar intet att utföra. Menniskorna vakna ej vid annat än vid myntets klang; för alla andra ljud sofva de, som mjölnaren sofver, då hjulen gå, och först vaknar, då det tystnar. Blott i ett fall blir filantropien hörd, och det är, då den stiger opp och predikar uppror mot det bestående, då den proklamerar rättigheter, utan möda att förvärfva dem; med ett ord, då den går en oriktig och opraktisk väg mot ett mål, som aldrig kan hinnas; men lärer den arbete, som det enda medlet att vinna något, egen förädling, för att kunna höja sig, och egna kunskaper, för att segrande bestå i kampen med kunskapen, då vänder man sig bort och tänker: det der visste jag förut, det är för besvärligt och för långsamt. Men då guldet säger: varde! så höja sig menniskorna för afguden och botöfva sig genom arbete; derföre är det penningens ändamål, att lifva arbetslusten och låta folket bygga sin upplysning och sin sällhet i förlitan på det inbillade beskyddet. Mången kyrka har blifvit byggd om dagen af menniskor, och om natten af troll, säger sagan, men trollet gjorde intet, och menniskorna allt.

Nåd!

Det förflutna året hade Hedda sutit stilla i sin koja; då och då kom ett åkdon från Ragnarsdal och hemtade henne, men hon trifdes ej riktigt der. De enkla rummen besvärade icke, och Bettys vänlighet gladde henne; men det var dock ej helt, ej så, som det borde vara. Om hon kunnat undersöka sin själs tysta arbete i hjertats lönkammare, hade hon funnit, att det var Berndt Willners och Bettys lycka som plågade henne, icke rikedomens lycka, utan kärlekens; hon var sjelf rik efter sitt stånd, fastän hon ej ville uttaga något deraf, förr än hennes Johan kom hem, och nåden dröjde, oaktadt alla hennes präktiga drömmar. Men utom denna plåga, förorsakade Betty henne en ännu smärtsammare. Hon hade nemligen lofvat Berndt att ej för Betty omtala hennes brors olyckliga öde, utan blott att han rest bort i affärer, att han nödvändigt måste vara borta länge, men att han snart skulle komma.

Betty, som ensam framlefvat sina barndomsdagar i Amypura, hade, då hon läste sin fars testamente, föresatt sig att bemöta Johan som sin bror; hon hade aldrig egt någon bror eller syster, och derföre utmålade hennes inbillning denne nyupptäckte med de präktigaste färger.

«Du nämner då aldrig något om min bror Johan», yttrade hon ofta till Hedda och smekte henne som ett gladt barn; «tala om, har han skrifvit till dig nyss? han skrifver väl ofta?»

«Johan? jo, han skrifver ibland», svarade Hedda och darrade af det djupa såret och af fruktan att förråda sin smärta.

«Nå, säg, Hedda», fortfor Betty glad och betraktade sin svägerska med vänlighet, «säg, hur ser han ut? är han en så pass hygglig man som min Berndt? kanske han är lik Berndt till och med?»

«Nej inte precist», blef svaret.

«Nå, men säg, han är väl ändå en rask, en glad och lycklig menniska?»

Hedda suckade djupt. «Åh ja, lycklig, ja, visst är han lycklig.»

«Men om han höll af dig, så kom han väl hem, åtminstone för att helsa på», yttrade Betty. «Jag får verkligen ingen god tanka om min kära halfbror.»

«Ack jo! han är en god, en redlig menniska», inföll Hedda och brast i tårar.

«Hvarför gråter du? säg, har någon olycka träffat honom?» frågade Betty deltagande. «Gråt inte, Hedda lilla! Hur är det? — nå säg, hur är det? är han sjuk?»

Hedda fortfor att gråta, det var henne omöjligt att upphöra, så djupt hade Bettys tvifvel om Johan smärtat henne.

«Men, goda Hedda! du, som är så god och så ren, tala då för Guds skull — var ej rädd att jag förskräcks — säg, är han sjuk, illa sjuk?»

«Ja, illa sjuk, mycket illa», sade Hedda och gret ännu bittrare.

«Således illa sjuk», återtog Betty med sorgligt allvar. «Kanske», tillade hon med fuktade ögon, «kanske det är Guds vilja, att beviset om min fars — men låtom oss vara trygga och hoppas, afbröt hon den halfuttalade meningen; «han blir nog frisk igen; han är en stark och ej gammal menniska, han kämpar sig nog igenom; nå, var glad igen, Gud hjelper dig nog, Hedda, och mig också.»

På detta sätt sökte hon att trösta den arma qvinnan. Det var en pinsam tröst, tusende gånger värre än ingen.

Ändtligen erhöll Berndt från Landshöfdingeembetet den väntade nåden, hvarom underrättelse genast hade afgått till Landskrona. Han ämnade att stiga till häst och rida till Skogstorpet, då han, ibland de öfriga brefven, som han ej hunnit bryta, händelsevis fick se ett med Landskrona poststämpel. Han bröt det med häftighet och kastade ögat på namnet; det var från Johan Lind. Han läste:

«Bäste Willner!

Jag är fri, er mellankomst har hjelpt mig ut ur fängelset, och nu sitter jag i en fiskarstuga vid stranden och skrifver detta bref till er och till min Hedda. Jag vet att jag är rik efter mitt stånd, och tackar för de hundrade riksdaler, som blifvit sända till kommendanten; det är mitt allt, men det öfriga skall min Hedda

och min Anna ha. Det var fattigdomen och beroendet som gjorde mig till brottsling; i min själ har jag aldrig varit det, utom då jag gifte mig med Hedda och sålunda invigde henne till olycka och sorg; jag var falsk, jag var nedrig, att jag smög mig in i hennes hjerta utan att säga: «det är en tjuf, en dömd brottsling, som kommer». Men jag trodde allt glömdt och allt förlåtet, och jag tänkte icke på, att det inte finnes någon försoning med någon annan än Gud. Sålunda har jag brutit mot henne, som jag in i döden skall hafva kär.

«Ja, min Hedda, jag håller mera af dig än mina ögons ljus; derföre får du aldrig se mig mer. Jag reser i morgon med ett skepp härifrån; en af patron Adolfs vänner, en köpman här (ty han hade begärt att denne skulle hjelpa mig), har skaffat mig om bord på ett skepp, som går långt, långt bort, hvart, gör dig intet till saken; ty jag är död för dig, och för Anna, vår lilla flicka; Gud beskydde barnet! Nu är min vilja, kära Hedda, att du låter Willner ta barnet; min halfsyster, fru Willner, blir nog en mor för flickan; men hos dig kan hon ej bli, ty alla minnas då hennes far, och min skam blir fastbränd på henne, och så går det slägte till slägte. Dölj för henne och alla hvem som var hennes far, nämn mig icke, utan säg, att jag reste ut, då hon var liten, och drunknade i hafvets djup. Gud välsigne eder alla, det blåser en frisk bris, och jag måste ut till skeppet, som redan hissar segel för att gå genom sundet. Ännu en gång, Gud välsigne er alla.»

Sådant var detta bref, som Berndt en lång stund höll i handen. Berndt Willners starka själ böjde sig för detta slag; han hade ett helt år gladt sig åt, att en gång kunna göra Hedda lycklig igen, och nu var det för evigt förbi. Han satt länge i djupa tankar; ändtligen sprang han opp och satt snart på den dansande springaren, som bar honom till Skogstorpet.

Då han steg in, satt Hedda der och lät sin lilla flicka stafva i ABC-boken; det vackra barnet lade sitt finger på bokstafven och såg frågande på sin mor, men vände sig hastigt om och sprang emot Berndt och ropade: farbror Bert, farbror Bert. Det var nemligen mellan honom och den lilla en innerlig vänskap; ty han lekte alltid med henne och lät henne sitta på sadelknappen, då han red i trakten af Skogstorpet. Men «farbror Bert» såg henne icke, utan gick fram till hennes mor.

«Hedda», sade han, «jag skall helsa dig från din man.»

«Gudi lof! han är fri», ropade Hedda och sprang opp och ut ur stugan; men återkom efter några ögonblick. «Men hvar är han då? Ni har aldrig helsat från honom förrän nu, han skref och bad mig ej bedja honom om bref, han ville ej skrifva sin jämmer till mig, men nu har han skrifvit, han har fått nåd! O, herre Gud, låt mig ej bli tokig af glädje.»

«Ja, Hedda, han har fått nåd», sade Berndt, «men . . . .

«Men?» upprepade Hedda och hennes blick mulnade; «men? är han inte här? har han verkligen skrifvit?»

«Ja, han har skrifvit, men — han är ej här.»

Hedda slog ned de nyss så glada ögonen och lyfte opp sin flicka i famnen, liksom för att ha ett stöd.

«Han är ej här», hviskade hon darrande; «när kommer han då?»

«Hedda», började hennes svåger, «han är icke här och vill icke komma hit igen.»

«Jo, det gör han», inföll Hedda bestämd, «han håller så mycket af mig, att . . . .»

«Just derföre, lilla Hedda, just derföre har han dömt sig till landsflykt.»

«Landsflykt? han kommer således aldrig tillbaka? — Johan, Johan! det trodde jag ej om dig», tillade hon efter ett ögonblicks tystnad och riktade sina milda, allvarliga ögon mot himlen.

«Här är brefvet, Hedda, läs sjelf.»

Hedda läste brefvet; utan att säga ett ord, stoppade hon det i barmen. «Vänta litet, käre Willner!» sade hon förtroligt, «vänta litet, han har rätt; ja, han har rätt.»

Nu gick hon bort till sin dragkista och tog fram lill'Annas nätta garderobe, ett par klädningar och några små linnen, hemväfda, men hvita som snö. Hon knöt in dem i ett knyte.

«Se så, Willner», sade hon, «allt är färdigt.»

«Hvad, Hedda? hvad menar du?» frågade Berndt, bekymrad öfver det stela lugn han såg i den olyckliga hustruns ansigte; men hon svarade honom icke, utan lutade sig ner till barnet och sade:

«Hör, lill'Anna, du vill väl rida med farbror Bert på sadelknappen? Vill du det?»

«Ack ja, det vill jag, rida på hästen, ja, det vill jag. Ack! Ack! hvad det skall bli roligt», ropade barnet och slog sina armar om modrens hals.

«Hvad gör du, Hedda», frågade Berndt, «är det din mening att . . . .»

«Ja, det må ske på en gång, så är det undangjordt», sade hon med dödsköld.

«Betänk dig, Hedda», bad Berndt, «betänk hvad du gör, det kan du aldrig bära.»

Hedda smålog.

«Bära? kan inte en mor bära sitt barns lycka?»

«Du sliter då alla band, Hedda», sade Willner. «Gud vare dig nådig, arma qvinna, Gud vare dig nådig.»

Hedda nickade stumt och pekade på hästen, som stod på gården, stampande af otålighet.

Liksom denna anvisning varit en befallning, gick Berndt ut till kreaturet, lossade betslet, bredde täcket dubbelt öfver sadelbommen och satte sig opp.

Hedda stod bredvid honom med det skrattande barnet, som arbetade för att liksom hoppa ur sin mors armar opp på det granna mjuka täcket.

Nu var allt färdigt, modren tryckte sin flicka i sina armar, andades en lång kyss på de leende läpparne, och lyfte henne opp på den höga platsen. Ännu en gång nickade den undersköna marmorbilden och pekade med sitt finger, och liksom rörd af en trollmakt, red Berndt bort med barnet.

Hedda stod qvar, till dess de försvunno i skogen; då gick hon åter in i sin tomma stuga och föll på knä derinne, och sade med darrande röst: «Gud fader i himlen, nu har jag offrat allt; mera har jag ej att gifva!»

Detta var allt. Det öfriga af den snart försvunna dagen satt hon stilla vid fönstret och blickade mot vester; ty ditåt ligger Ragnarsdal, och när natten kom, satt hon qvar, och när solen rann opp i öster, satt hon der ännu med tårlösa ögon; men då dagen stack opp öfver skogen, och himlen skiftade i purpur, och dimmorna liksom guldskir höjde sig mot himlen, och foglarne började sjunga, och gräset glindrade af daggens demanter, då brast

isskorpan kring hennes själ, och hon började gråta, och nu fick hon också tröst och styrka att bedja. Och hon bad.

Berndt hade ej vågat att om aftonen berätta orsaken, hvarför lill'Anna kom med honom. Betty ansåg det blott som ett skämt, och den lilla inqvarterades i en improviserad bädd i deras rum; men när dagen steg skön opp, berättade Berndt allt; men tillade att Johan dött.

Betty afhörde stillatigande hans berättelse.

«Du trodde mig således ej kunna bära min brors skam, Berndt», sade hon ändtligen. «Ack jo! jag har ju med mod burit min fars, så länge. — Stackars Hedda! hvad jag plågat henne; jag skall bedja henne om förlåtelse, vi skola gråta tillsammans öfver honom, som sofver, öfver dem begge, som nu återse hvarandra deroppe, — eller», tillade hon forskande, «kanske han ej är död?»

Berndt rodnade. «Förlåt mig, Betty; nej, han lefver, men han har rest ur landet för evigt. Jag ville skona dig», tillade han ursäktande.

«Skona?» sade Betty, «ni män viljen beständigt skona oss, och derföre pina ni oss in i döden. En viss olycka är bättre än en fruktad. Såg du ej, käre Berndt, hvad Hedda kunde, hon, den milda, englalika, veka qvinnan, försoningsoffret, såg du, hon ryckte barnet ur sin famn och beslöt att vandra ensam hela lifvet igenom, hon ryckte opp sin moderskärlek med rötterna, så att hjertat blödde; men såg du väl en mine förändra sig i hennes ansigte, såg du något spår af annat än nödvändigheten, som handlade genom henne; sådan är qvinnan, Berndt, hon kan allt af kärlek, mannen kan allt för äran, det är skillnaden. Tro mig, Berndt, i det tysta hemmet utkämpar qvinnan ofta strider, som i himlen betyda mera än slaget vid Waterloo, hon vinner segrar, herrligare och ärofullare än någonsin Napoleon, och triumfsången öfver hennes segrar ljuder der ofvan stjernorna och ljuder ännu, då den store mannens ära, lik en ros i ett herbarium, ligger torkad i historien, och alla sofva som ropade hans lof.»

«Ja, Betty, du har rätt; jag har misstagit mig», sade Berndt, «Hedda har lärt mig mycket.»

«Imedlertid», återtog Betty, «måste Hedda imellanåt återse sitt barn, vi skola öfvertyga henne, att lill'Anna ej lider deraf, och

att den olyckliga historien icke kan tystas med hvilken uppoffring som helst. När penningen hämnas, utsträckes hämnden i evighet.»

«Stackars Hedda!» sade Berndt, «stackars Hedda! vi skola helsa på henne, vi skola föra henne hit.»

«Nej, Berndt, du misstar dig åter; Hedda behöfver icke mera än blott några ögonblick suga kraft ur sin flickas ögon, då är hon lycklig och lugn en lång tid. Hon är som ett öknens träd, som midt i torra sanden och ur den brännande luften suger vatten, nog att förfriska den som skulle digna af törst. Blott då och då skall hon återse sin flicka; men ej mera. Utan henne skulle hon ej klaga, men hon skulle dö.»

Det är ett gammalt ordspråk, att man gerna lyder, då man får göra det man önskar; så var det äfven här.

Hedda hade fattat den öfvertygelsen, att hennes barn skulle räddas från skammen, om hon ej mera vistades hemma hos modren, utan uppfostrades af andra, som sorgfälligt dolde hennes slägtförbindelse. Hon insåg icke genast omöjligheten af denna plan, men fann den snart, då Betty med systerlig vältalighet bevisade henne, att Anna gerna kunde återse och älska sin mor, att det var syndigt att slita naturens band, äfven om man menade aldrig så väl dermed. Med ett ord, Hedda blef öfvertygad, men bad dock att Anna skulle uppfostras hos Willners; «hos mig lär hon sig ej annat än att gråta», yttrade hon med ett sorgligt småleende.

Hon begärde också att flickan skulle få Willners namn. «Det är ju dock hennes rätta namn», yttrade hon, «och när en gång jag är död, kan det gagna henne, att ingen anar att hon är dotter till den olycklige Johan Lind och Hedda Glans, den fattige daglönarens barn.»

Willners gingo in på allt, och Hedda kom således då och då till Ragnarsdal. Med ett slags blygsel satte hon sin flicka i sitt knä och smekte henne; men ur barnets glada ögon hemtade hon dock åter mod och hopp och tålamod och förtröstan.

I Staden.

På Grållehvilan, krogen vid tullen, som vi förut omtalat, sitter, ett par år derefter, nära vid dörren arbetskarlen Glans. De sista årens sorger hafva gjort honom gråhårig och kal öfver hjessan, och hans pussiga, hvitgula ansigte stämplar honom som en döende brännvinssupare; hela det kapital Fängerska konkursen lemnat honom öfrigt var försvunnet, hans fordna glädjedröm hade upplöst sig i tårar, och det enda, som ännu utgjorde en lindring, var, att han dagen i ända kunde vara rusig; ty hans dotter skickade honom penningar, och dem använde han på sitt vis.

«Ja, det är som jag säger, åt h—vete skall det», yttrade han, «en blir rik och en blir fattig, en blir bra, och en annan blir en rackare, en lefver nyktert som en kalf, och en annan är en fyllhund. Men det är så ödet, hvem f-n kan sparka mot ödet?»

«Åh, han talar syndigt, han», svarade värdinnan, en liten trind gumma med ovanlit feta och röda armar, som hon lagt i kors öfver bröstet.

«Syndigt? det skall hon tala om», yttrade Glans; «hvad tror hon ett sådant här helveteshål är annat än ett syndahål.»

«Ja, hvarföre hänger han här dagen i ända då?» frågade madamen vresigt; «han kan hålla sig härifrån, om han vill; inte tar jag honom i näsan och drar hit honom.»

«Hå hå, det är detsamma, madam, slå i en kallqvistare till, hm, hör hit, sätt mig ett qvarter dricka bredvid, se så, eller kan jag bita i korken; det går på ett ut; jag har inte fått nog, för si, den der flickan min, lill-tultan, håller jag af, ja, jag håller af henne mer än hela verlden — dumheter, en fattig trashank får inte hålla af någon, nej, det får han inte; ty allt hvad han håller af skall åt h—vete. Har han en pojke, så blir det först en dagtjuf och sedan en sedeltjuf, som Olle blef; hvarför det? jo derföre, att en fattig sate inte orkar med att lära pojken något, eller ge

honom arbete, när han är liten; och så håller han af pojken, men han ser honom endast, sedan pojken somnat om qvällarne, och då hjelper det min själ inte att läsa böner öfver honom, då han inte har tid att låta honom arbeta om dagarne.»

«Åh ja, den der jämmern har jag hört förut, käre Glans», sade madamen, som otaliga gånger hört Glans' klagan.

«Nå, så låt bli att höra på då, jag talar för mig, det angår ingen, och vet hon, madam, jag betalar mina varor, för si, Hedda har pengar som gräs, fastän hennes hjerta är söndersprängdt, som ett gammalt krus. Vill hon inte höra på, kan hon låta bli, madam! Jag talar för kung Fredrik der i lockperuken, som flugorna gått så illa åt, eller för den der gamla klockan, som är så mörk i synen. — Derför säger jag ändå: åt h—vete skall det; se så, ta hit en snapps till. — Flickor, jo, det är vackert för fattig man att ha flickor; ty om vår Herre gifvit dem en hygglig skapnad, så blir der ordentlig skalljagt efter dem, herrarne kantänka ha rättighet att förderfva en fattig flicka, alldeles som det vore ett varg-yngel; der lägges bete, der sättes nät, och der jagas, ända till dess stackaren blir sårad och faller till marken. Är man då så pass, att man ger det arma barnet nådestöten, jo, i h—vete, nej, se'n fattigmans barn äro förderfvade, så låter man dem ligga der i eländet; det var bara för nöjet, inte för nyttan, man jagade det fattiga villebrådet, och det får dö af svält, om det inte sjelf blir en stöfvare, som hjelper till vid jagten. — Nej, som sagdt är, det skall gå för hin med fattigmans barn; ty de ha inte skinn som duger, inga pengar; de rika flickorna förderfvas också; men man är så nådig, att man rent af slår ihjel deras frihet och gör sig nytta af det gyllene skinnet, som patron, salig menniskan, som f-n tog, alltid sade. Ja, så är det; qvinnan är ett djur att jaga, somliga för nyttan och andra för nöjet; de nyttiga gifter man sig med, och de onyttiga blott slagtar man, ha ha ha, det är en rolig verld vi lefva i. Vår Herre har glädje af belätena här nere. — En sup till, madam! rättnu så är jag glad igen, det kostar alltid aderton skilling, innan jag vet att jag lefver i ett kristet samhälle, litet smord måste man vara för att se det; ty på nykter kaluf, madam, går det min själ inte.»

«Åh, han pratar, han!» yttrade madamen. «Jag tycker han skulle arbeta något, så gick det bättre med honom.»

«Arbeta? tycker madam att det är så roligt att arbeta; ser hon, madam, lill'fogeln, som flyger i skogen och som intet sår och intet uppskär, hvad gör han? jo, han bygger bo och sköter ungarne; der kommer ingen och säger: ungen skall du öfverge och arbeta för andra för att svälta sjelf; nej, det han samlar får han behålla, och ingen föraktar honom och hans ungar.»

«Åh, prata då lagom, Glans, jag orkar inte höra hans sladder», afbröt honom madamen vresigt.

«Prata? får jag inte prata, jo, min själ, får jag inte säga hvad jag vill; den fattige tiger icke inför hvarken kungen eller kejsaran eller påfven sjelf, och inte en gång inför Gud, vet hon det, madam! Ja, som sagdt är, det är en grå sparf, som plockar sin föda på vägen, men han är lika god för det, fastän han är liten och grå och fattig och förskjuten; men sällskap har han, och fri får han vara; men steglitsen får sitta i bur och orren jagas till döds, lille sparfven får lefva. Ser hon, så är det med den fattige.»

Nu började han sjunga med sin rossliga stämma sin favoritvisa.

Litet göra, mycket pengar,
Ingen herre, många drängar
Rikman har i sus och dus.
Mycket göra, barn, som skrika,
Och förtryck utaf de rika
Lider fattig Lazarus.

Allt på förhand får den rike,
Tar ut förskott på Guds rike,
Dricker vin och gör sig glad.
Lazarus får bara lanken,
Men hans skärf står qvar i banken
Till den stora domens dag.

«Ja, så är det; spänn för mitt «ekimpache», säger rike man, då han är död; men si, hästarne äro osjäliga djur och komma ej med, och så får han larfva på sina egna ben, — då vill det inte gå; men fattig vandringsman, han är van, och kommer fram före honom och säger till S:t Pehr: «Stopp för honom, som kommer efter i sidensvepningen, han gick illa åt mig när jag lefde, jag kan inte umgås med honom.» «Bemötte han dig ej som en bro-

der?» frågar S:t Pehr. «Nej vasserra», svarar jag, «som en hund.» Och när den rike kommer linkandes och säger: «Käre S:t Pehr, släpp mig in»; så svarar S:t Pehr: «Åh nej, jag kan inte blanda in så mäktig en herre bland fattigt traspack, hvar och en på sin ort — ha ha ha», skrattar S:t Pehr; «herrn fryser, eller hvad?» «Jo, visserligen fryser jag», säger den rike. «Ja, det kommer sig deraf, att ett varmt hjerta är det enda som ger värme i himlen, och det fyrfatet måste man föra med sig hit».

Lazarus får bara lanken,
Men hans skärf står qvar i banken.

«Hör på, madam, det är min själ bara lank ni har, allt svagare och svagare, allt längre jag dricker; det tar inte riktigt — har supit opp aderton skilling, och inte är jag gladare nu, än om jag fått för åtta; det är strunt till brännvin.»

På detta sätt jollrade Glans, försjunken i rus. Han lekte med sitt brustna hjerta, som en kattunge med sin egen svans. Ändtligen somnade han på bänken i hörnet, der var hans vanliga plats, och madamen lät honom sofva; ty han var en af hennes bästa kunder och endast retsam, så länge han fått för litet.

Der borta i Hellmers fabrik var det årsstämma. Fabriken egdes nu, med undantag af några få aktiegare utom den, af Hellmer och hans arbetare gemensamt. Arbetsaktierna hade småningom utvidgat den till något mera än ett blott försök; fabriken drefs i en, för vårt land, temligen utvidgad skala, och arbetet gick med fart, både derföre att alla hade del i vinsten, och att alla kontrollerade hvarandra och hade ömsesidiga fordringar af hvarandras flit och ordentlighet.

Der fanns väl en och annan, som illa fyllde sin plats, en och annan, som tog sig frimåndag och var dusig i hufvudet om tisdagen; men de öfriga voro också alla hans vederdelomän, och den stackars själen mådde som en orm i en myrstack. Det var således ganska svårt för en arbetare i Hellmerska fabriken att vara hvad man kallar «suddiger», och det allmänna intresset hade i detta fall tillskapat en allmän moral och en egen lagstiftning, som ej lät muta sig af något.

Sådana fall voro derföre sällsynta och blefvo det allt mera, helst de öfrige vanligen slutade med att, som det hette, «lösa sig ifrån» en odåga, d. v. s. köpa hans aktie och låta honom gå, hvilket åter den skyldige sjelf begärde, emedan han vantrifdes bland sina kamrater och dessutom vanligen hade smak för att ega en samlad styfver — att förstöra.

Inrättningen gick således som ett väl sammanpassadt urverk, och Hellmer utgjorde fjedern deri. Då nu hela inrättningen var stödd på association, var också hvarje arbetare, på grund af de aktier han egde, röstegande i årsstämman, för hvilken Hellmer afgaf sin berättelse och lemnade redogörelsen. Aktieegarne skulle på årsstämman äfven välja föreståndare eller direktör för kommande år, något som litet hvar i början velat afråda, emedan Hellmer på detta sätt, som det hette, skulle bli beroende af sina egna arbetare. Deras rättigheter låg i sjelfva inrättningens natur och hade tillkommit på grund af Hellmers fattigdom i början, som ej tillät honom att köpa menniskor för penningar, utan tvingade honom att endast i gemensamheten söka styrka för det nya företaget. Arbetaren egde således liksom de få ännu qvarlefvande ursprungliga aktieegarne att välja föreståndare, och Hellmer hade således riskerat mycket, om han ej varit den ojemnförligt skickligaste, och om det ej legat i de omröstandes intresse att välja den skickligaste till föreståndare. Hellmer riskerade således alldeles intet af denna årliga förnyelse af sin befattning, han var sjelfskrifven, lika säkert, och med långt större moralisk makt, än om hans kapitalstyrka bestämt hans rättigheter.

Det är endast odugligheten, som på grund af materiel öfvervigt anser sig böra herrska och fruktar att öfverlemna bedömandet åt andra intressen än sitt eget. Skapar man ett lefvande intresse, och är man sjelf den, som eger förmågan att bäst uppfylla dess fordringar, behöfver man ej frukta, att folket störtar sig utom klokhetens och rättvisans gräns; ty om centrifugalkraften skulle vilja kasta någon del af det hela utom denna gräns, finnes dock en annan kraft, som sammanhåller det hela och tvingar den enskilde att blifva qvar.

Den allmänna öfvertygelsen eller opinionen verkar med sin massa, liksom, inom den materiella verlden, dragningskraften ligger hos massorna.

Det var ett nöje att se denna samling af välklädda, hyfsade män och ynglingar, som rörde sig fram och åter i det löfprydda verkstadsrummet. Alla maskiner stodo stilla för dagen, hvarje svarfstol, hvarje ugn och hvarje svarf var prydd med blommor och blad, och främst framme i rummet satt ett stort G. H. och A. W., Gustaf Hellmers och Augusta Willners initialer, bundne af granna blommor; det var de unges glädje att hvarje år göra dessa namn större och grannare än förut, och Fritz Stålsköld, den der smärta, bredaxlade ynglingen, som står derborta, hade nu gifvit utkastet till grannlåten.

Hellmer var sig ännu lik, åldern hade ej inslagit något spår af smärta eller tråkighet på hans ansigte, ännu var han samma man som förut, med sitt ljusa hår och sina tankfulla leende ögon. Han var, der han stod i kretsen af sina arbetare, en skön personifikation af arbetet. Då valet skedde, felades ingen enda röst för Hellmer; han visste det förut, det var så naturligt att hans öfverlägsenhet skulle segra, äfven om småaktigheten ville neka den.

Man kan gerna neka tillvaron af all öfverlägsenhet, så länge man ej behöfver begagna den; men då intresset fordrar det, ser man klart och erkänner gerna hvarje öfverlägsenhet, af hvilken framgångarne bero. Det är en ädel egoism, att erkänna en annans nödvändighet.

Festen var munter, man höll tal, man drack skålar, man pratade och roade sig inpå aftonen, och mer än en dubbelqvartett, som ej behöfde skämmas för sig, lät höra sig; ty arbetarne hade roat sig med att inöfva stämmor.

Så sjöngo de frie arbetarne sina vackra sånger, som klingade herrligt i det fridfulla rummet, under det att de ofrie utanföre, de som ej ännu känt associationsandan, blott skrålade unisont, emedan hvar och en var ensam, och ingen allmän föreningslag samsamfogade hvarken deras intressen eller deras toner till ett helt.

Borta i ena hörnet af salen sutto några äldre arbetare tillsammans kring ett bord och resonerade om åtskilligt; men den som förde ordet var herr Löfstedt, den äldste och bäste arbetaren på fabriken och äfven en af ställets aristokrater; ty han egde ensam fyra aktier. Han hade väl intet adelsbref; hans grofva händer med sin pergamentshud var det enda pergament, som bevisade att han förtjenat sitt anseende, så väl som någon annan; ty det

är ofta svårare att genom årslånga mödor sammanspara sin ära, än att genom en enda stor handling, genom ett va la banque på lif och död, på en gång vinna densamma.

«Det är ändå», sade Löfstedt och småskrattade förnöjd, «rätt roligt att någongång se maskineriet i hvila och blomsterklädt; det sker väl egentligen blott två gånger om året, vid midsommar och jul, att det så står stilla; men den hvilan behöfva både maskinerna och vi.»

«Åh ja, Löfstedt har sett mer än vi andra», sade en af de yngre, «och han kan således bäst begripa hvilket som är bra och icke bra.»

«Ja, kan jag så», återtog Löfstedt och antog en vigtig mine. «Långt innan jag luktade till, att jag sjelf en gång skulle få del i en fabrik och på sätt och vis, som vi ibland kalla hvarandra», tillade han ursäktande, «bli ett stycke fabrikör, så arbetade jag på en annan sådanhär inrättning och var verkgesäll der; men det må ni tro hörde f-n till. Min patron — det var deroppe i *köping — var en hederlig och förmögen man, derom är ingen fråga; men si, på metallarbeten förstod han sig icke mer än en steglitsa på en korfpölsa, som man säger. Nu kan man väl förstå, att jag var ifrig att allt skulle bli bra, och, skam till sägandes, ur mina händer kom der inte fusk.»

«Åh, den som känner Löfstedt», inföll en annan smickrande, «han vet nog att Löfstedt inte fuskar ifrån sig något.»

«Åh ja, det kan man säga på min döda mull», återtog den mäktige talaren och lade sina seniga armar, som riktigt spände på klädet i söndagsbonjouren, opp på bordet. — «Jo, vet ni hur det gick till der i *köpingsfabriken; jo, ser ni, en del arbetade för «styck» och en del för dagspenning. De der krabaterna, som arbetade för styck, togo sig frimåndag och voro suddiga om tisdagen också kantänka; men sedan så slarfvade de ifrån sig, så godt de kunde. Det var att se dem på fingrarne beständigt, och ändå så blef det bara fusk af mestadelen; ty det var kantänka inte så noga, emedan de fingo precist lika, om det var väl eller illa gjordt. De der som arbetade för dagspenning stodo der och sträckte och räckte sig så mycket de vågade, och när nu patronen vår inte förstod saken utan bara handlade och vandlade med varorna, så var det min själ jag, som fick stå för dunsen. Der

skrefs och plitades till patron om att varorna inte dugde, att de icke kunde säljas, emedan man i hvilken bod som helst köpte utländska saker för bättre pris och bättre gjorda än våra; då kom patron till mig och sade: «Löfstedt, han får lof och se till, att det blir ärligt och vackert arbete». Men då sa' jag: patron! dertill behöfs hundra ögon och hundra händer, och jag har inte mer än två af hvardera slaget; men inte går det riktigt bra, patron, det är onekligt, sade jag; ty de hade min själ rätt i sin klagan. Det är, tillade jag, inte möjligt att drifva på bättre än jag gör. Imedlertid så blef jag strängare och kasserade fusket; men då blef det hälften värre; ty nu blefvo några rent befängdt rasande och spatserade sin väg, och resten lade armarne i kors och sade: «vi vilja ha högre dagspenning, ty skall det vara *noga,* så skola vi inte gå här för en hundstyfver och aldraminst tåla huttleri af verkgesällen». Då såg det vackert ut, må ni tro.»

«Åh, Löfstedt redde sig nog», yttrade en liten mager finpolerare, «det är ej farligt, han redde nog den härfvan.»

«Jo f-n heller redde jag», inföll Löfstedt och strök sig öfver pannan, liksom om han funnit behof af att handgripligen magnetisera bort ett ledsamt minne; «jo vackert! nej! det var så ställdt, att det inte gick för sig, utan jag, och sedan patron, måste gifva med oss och öka på aflöningen. Derefter blef det bättre en tid; men si, sedan de nu sågo, att vi mera behöfde dem än de oss, så blefvo de åter snart lika slarfviga och lata igen, det var ett elände, och si, resonen var den, att patron icke begrep en smula af rörelsen, och att han, när en maskin behöfdes, måste lega dyra tyskar och engelsmän att sätta opp den, och så var der ingen se'n, som riktigt begrep att hålla dem i gång och i stånd — och så gick det illa; men tacka vill jag här.»

«Ja, tacka vill jag här», sade finpoleraren, «nära nog hvarenda pojke känner maskinerna så väl som sina egna fem fingrar, och det är derföre att vår Hellmer inte gör sig förnäm utan går ibland oss och pekar på hvarenda liten tingest, hjul eller skruf eller trissa och säger: den der sitter der för det och det, och den der gör det och det, och så, om något blir i olag, så är han karl att säga hvar felet ligger, och beskrifver för allihop hur det bör vara, så att man måste vara en trästock, om man inte skulle känna maskinerna så väl som tiggaren sin käpp.»

«Ja, så är det, då litet hvar vet något», återtog Löfstedt. «Jag gapade något, då jag fick bref från Hellmer om att komma till honom; det såg vidt ut, men *köpingsfabriken kunde inte bära sig, om den måste täfla, det begrep jag väl och derföre begaf jag mig på vinst och förlust hit. I början, må ni tro — ja, du, finpolerare, mins det nog — var det inte mer än jemnt att Hellmer och jag kunde drifva fram arbetet; men så snart arbetsaktierna började gå, så blef det andra ruter i spelet — och nu, — ja nu veta vi litet hvar att vi inte fuska och inte äro lata.»

«Och ingen sturskas», anmärkte en starkt byggd yngling, som hittills sutit tyst; «ty då har han alla emot sig, i stället för att ha alla med sig, då de få gräla med en patron och sin verkgesäll. Här blir ingen fråga om hvarken att springa sin väg, ty det får hvem som vill, om han inte vill vara med om utdelningen, utan i stället få sin aktie i utdelningen, som ingen blir fet på, ty då är det slut med herrligheten med ens; och ingen skriker om högre arbetslön, än den vi kommit öfverens om; ty det är vår gemensamma kassa som får betala laget, och den ene håller tummen på ögat på den andre, och alla tillsammans hålla lätt reda på en och annan affälling.»

«Och arbetet blir godt», yttrade finpoleraren, «ty juryn ser opp med oss alla, och der blir inte fråga om annat än rätt; ty den välja vi sjelfve, och dessutom är det till allas vår nytta att fabriksstämpeln blir god. Tagelqvist blef litet rasande «háromsistens», då juryn kasserade hans skrufmuttrar; rätt var det åt honom, men han puttrade öfver arbetsjuryn och mente på, att han gjort skrufvar innan han såg den. Imedlertid så, fastän han sade att han gaf hela fabriken hin, så åtrade han sig; ty han har ett par arbetsaktier, och har en bra utdelning, och skulle förlora vackert, om han nu skulle ta ut aktien, sådan han insatt den; det blef några hundra riksdaler, i stället för att han nu har ränta på tredubbelt. Ni må tro, gumman hans höll honom den gången vid marginalen, och så begrep han, att det var lika godt att arbeta väl och ärligt, som att med hustru och barn sitta för sig sjelf och med sina bara händer arbeta i kapp med fabriken; det duger inte, det.»

«Ja, han gjorde också om alltihop på öfverarbete», inföll Löfstedt, «och nu puttrar han inte, utan är ju rätt goder och glader,

der han sitter derborta med ölmuggen i näfven; Gud vet om han blifvit qvar, om inte aktierna varit en liten hake på honom; ty han är mig allt en «speleman» vår kära Tagelqvist.»

«Ja, den der juryn är ändå bar», yttrade finpoleraren, «och som han väljs af oss alla, så ha vi ingenting att säga, om, för vår gemensamma nytta och stämpelns heder och anseende, ett och annat arbete blir kasseradt. Jag sjelf», tillade han småskrattande, «slarfvade en smula för en tid se'n och såg det nog, men tänkte: juryn kan väl också blunda litet ibland och slå stämpeln på; men si, det blef annat malt, jag fick igen herrligheten med tillsägelse att det inte fick fabrikens stämpel, förr än det blef väl gjordt — och dermed så polerade jag om, det var hela processen; och fastän det kostade mig några qvällar, så var det inte värdt att mucka eller grina illa, ty då skrattade de andre.»

«Åh ja, jag mins det der», sade Löfstedt skrattande. «Den gången trodde finpoliss att han skulle purra oss, jo vackert! — nej pass! på det der viset narrar man inte stämpeln på oduglig vara; för si, der är ingen nåd; den ene dömmer då och en annan då, den ene så väl som den andre har fått något igen — och så tänker litet hvar, när han sitter och å fabrikens vägnar undersöker arbetet: en ann' är så god som en ann', och så neka de stämpel, bara för en ful lödning eller litet slarf af annat slag. Men derföre äro arbetena precist som engelska; ty är man noga, så skall det gå framåt. Skål för det», tillade han och höjde sitt glas, «skål för noggrannhet och ärligt arbete, just sådant det blir, när man arbetar en för alla och alla för en och är sin egen brödherre; ty det är inte många, som äro sturska och bedrägliga mot sig sjelfva, när det går så här rakt in på lifvet. Skål för fabriken och vår lika pligt och lika rätt», upprepade han och klingade.

«Jag tror att Löfstedt håller tal», yttrade Hellmer, som närmat sig, «det gör ni rätt i, kamrater, att ni ären glada.»

«Ja, herr Hellmer», yttrade Löfstedt och satte ner sitt glas; «men sitt ner hos oss, herr Hellmer; vi talade om att det är bra, att fabriken tillhör oss alla, och att arbetet är under allas insende och till allas vår heder eller skam, vinst eller förlust. Jag säger, vet herr Hellmer, att fabriken stigit upp som ur intet och vuxit af egna krafter, bara derföre att vi äro herrar sjelfva; åh ja, jag säger så, fastän herr Hellmer är hufvudmannen; men det

är han, inte derföre att han har mycket pengar, utan derföre att han *kan* mest och är snällast i alla stycken. Vi få se hvem som kan efterträda herrn en gång, kanske Stålsköld, för si det är en rask pojke, som läser och studerar mera än vi stackars krubbitare hunnit med i vår ungdom; när han får arbeta sig till några aktier, allt som de bli lediga och inlösta af fabriken, så få vi se, om inte han en gång, när herr Hellmer blir gammal och trött, kan bli vald till föreståndare för hela verket.»

Hellmer smålog åt dessa långväga spekulationer, som aldrabäst bevisade att fabrikens arbetare tänkte på framtiden, det första vilkoret för hvarje regulier och kraftig verksamhet, och han fann just i denna förtänksamhet, detta hopp, som fästade sig vid en gosse, en borgen för arbetarenas förtroende till hans egen duglighet.

«Det låter inte», sade han skrattande, «som om ni ville afsätta mig, som så många spådde mig, då jag, på grund af arbetsaktiernas antal, köpte undan de gamla delegarne och lät fabriken gå för gemensam räkning. Man sade mig, att arbetarne skulle strida om att bli styresmän, och att, för det första, jag skulle få afträda från denna tjenst och, för det andra, arbetet bli dåligt.»

«Trodde de då, att vi voro galna?» sade Löfstedt; «skulle någon af oss, som väl veta hvad det behöfs för att styra verket, välja någon annan än den vi kunde lita på, om också någon dumjox trodde sig duga till att styra arbetet? Hm! Gud vet hvar folk hafva sina tankar imellanåt. De tro precist, att arbetaren är vettlös och inte förstår sitt eget bästa, och inbilla sig att vi, bara för att bli herrar, vilja svälta ihjäl; nej, vi äro för kloka att inte söka opp den som duger, han måtte vara eller kallas herre femton gånger. De tro att vi hata herrarne, derföre att de kallas herrar; dumt prat! vi kunna blott inte med folk, som vilja vara herrar, utan att förstå att befalla eller leda arbetet; ty då är det bara en tom titel.»

«Åh nej, nu säger ingen mera något ditåt engång», yttrade Hellmer, «nu menar man i stället på, att man kunde förutse att allt skulle gå bra; så är det alltid, förutseendet är en gåfva, som hos de fleste kommer på efterkälken. Det är med denna sak som med Columbus, som upptäckte Amerika; sedan det var gjordt, förklarade man hela upptäckten för ett lappri, något, som litet hvar

kunnat göra; då tog Columbus, som hörde pratet, ett ägg från bordet och frågade sina öfvermodiga vedersakare: kan någon ställa ett ägg på ändan, så att det står? Alla försökte, men ingen kunde. Då slog han spetsen mot bordet, så att den plattades, och ägget stod. Det var ingen konst! ropade alla med en mun. Ja, så der är det också, sade Columbus, med Amerikas upptäckt; det var visst ingen konst, men ingen hittade på det enkla i saken, och derför blef den ogjord. På samma sätt är det med hvarje annan simpel sak, och bland sådana är också en inrättning sådan som vår.»

«Åh ja, nu förefaller det hvarken farligt eller orimligt», sade Löfstedt, «men Gud skall veta, att jag många gånger ruskade på hufvudet i början och tänkte, går detta väl, så går allting väl — och Gud vet om det hade gått, om inte ni, herr Hellmer, varit så lugn, så rättvis och så skicklig.»

«Så är det alltid, en fast vilja kan försätta berg, ty den fasta viljan är ej annat än en fast tro på att Gud skall hjelpa den, som vill hjelpa sig sjelf», sade Hellmer. «Eljest så är det ju helt simpelt; hvarföre samlar sig en ett kapital, som sedan förtrycker de andra? jo derigenom att han tar den vinst, som uppkommer af det förenade arbetet, äfven om han fullt ut betalar hvar och en arbetare värdet af dennes enskilda arbete eller en tillräcklig arbetslön; orsaken till kapitalets uppkomst ligger således deruti, att han är medelpunkten för en association. Nu blir blott frågan: behöfs der någon annan medelpunkt än den som utgöres af den öfverlägsna skickligheten, allvaret och den kraftigaste viljan, och är det således icke möjligt, att kapitalet blir allas egendom, i mån af förtjenst, i stället att bli en endas? Jo, — och detta derigenom, att arbetarena associera sig, som vi, och sjelfve förvalta sitt kapital och till gemensam nytta utvidga inrättningen, emedan utdelningen derigenom stiger. Deraf kommer sig också, att arbetslönerna hos oss på långt när ej äro så stora som vid andra fabriker; ty här är det vi sjelfve, som aflöna oss, och vi äro i allmänhet snåla om kassan.»

«Ja, det skall Gud veta, vi knoga oss fram så godt vi kunna med sparsamhet och lägga i rörelsen så mycket vi kunna; ty derigenom växer vår egendom, så att våra hustrur och barn få mera till slut, eller vi sjelfve, om vi bli gamla», sade finpoleraren.

«Ja, det är rasande tydligt», sade Löfstedt, «att folk kan bättre föda hvarandra, än då en skull föda dem alla; det är, som jag sade för en stund se'n om *köpingsfabriken, som nu har en ända. Den blef riktigt uppäten af oss.»

Senare på qvällen samlade sig en hop qvinnor och barn i fabrikshuset; det var en glädje att se dessa väl, men dock så enkelt, klädda qvinnor med de blankpolerade barnungarne med sig; det låg någonting på en gång sjelfständigt och ledigt i deras sätt att vara; ty alla voro genom sina män delegarinnor i den präktiga inrättningen, och fru Hellmer, den goda Augusta, som nu var en riktigt liten handtverkarefru, med runda kinder och frisk hy, var blott den förnämsta bland de förnäma; ty ingen arbetares hustru ville «gå af för hackor».

Att således de lemnade fru Hellmer företrädet, berodde blott derpå, att de höllo af henne och i allmänhet begagnade henne som modell för sitt görande och låtande; ty Augusta var för qvinnorna det hennes man var för männen, en lefvande lag, och hvad hon gjort och sagt gick som en tradition bland de andra, just derföre att de litet hvar ansågo sig nästan lika goda, men dock kände på sig, att fru Hellmer var dem öfverlägsen. Lika enkel, lika hemväfd och lika litet prålande var hennes klädning som de andras, ty en hvar skulle blygts att vara grannare än frun, och skulle utsatt sig för ett ganska betänkligt hånskratt af mängden.

Der fanns väl en och annan, som på marknaden gerna hade velat köpa en vacker schal för att brillera i societeten; men sparsamhet var nödvändig, och dessutom, om någonsin hustruns hemliga tankar vågade sig fram i ord, sade mannen: «Hvad tänker du på, tror du jag vill skämmas för dig, då du kommer statande grannare än frun; åh! det blir inte af, kära du. Kan du inte ha det så simpelt som frun? Hennes man har trettio aktier, och vi bara tre. Åh prat, var klok du och flyg inte högre än vingarne bära.»

På aftonen var der dans, ty det ligger i folklynnet att dansa, då glädjen skall vara sann, och Löfstedt till och med bjöd opp frun till en angläs, som gick ganska bra, fastän kavaljerens steg ej voro efter reglor och några misstag i turerna uppenbarade si‹

Några af personalen spelade till dansen, och ofvanpå den stora hyfvelmaskinen vid gafvelväggen var den löfprydda orkesterplatsen. Allt var glädje och munterhet till långt in på natten.

Men det oaktadt hade man påföljande morgon det vanliga bullret derinne. Hjulen, blåsmaskinen och vefvarne surrade; der var lif och rörelse i hvarje vrå, liksom ingen fest och ingen dans förutgått; blott en mängd löfruskor och blomsterfestoner vid taket, och som ej hindrade arbetet, sutto qvar och skulle sitta till nästa år, då allt det gamla togs ner och stora maskinrummet åter kläddes i sin sommarskrud. Der återsåg man nu den mäktige för detta verkgesällen, nu aktieegaren Löfstedt, redan sotig om händer och ansigte, klädd i sin arbetsklädning, vid svarfven, och vår lilla polerare vid sin polerskifva i fullt arbete; längre bort se vi Fritz Stålsköld, arbetande vid en filklåfva, och andra sysselsatta med formernas tillagande, under det att ur smältugnen, gröna, tunglika lågor då och då fladdrade opp, till ett bevis att smältan blifvit bar och borde täckas med mera fluss. På eftermiddagen togos deglarne ut och fördes hängande på hisskranens kedja öfver formarne, der den glödande metallen göts till tusende pjeser af den mest olika skapnad och bestämmelse.

«I går förlorade vi en dag», sade Långa Öqvist, som nu hade sin tur att vara gjutare; «men roligheten skall också ha sin tid, då kan arbetet också vara roligt.»

«Åh ja, det är så skäligt roligt», yttrade en annan, sysselsatt med klippning af latunmessing, «att steka sig vid deglarne; men ondt och godt få bytas om.»

«Åh ja, det må du säga», yttrade Långa Öqvist, «nästa vecka så står du i värmen, då jag blir vid svarfven.»

Så utbyttes arbetena, vecka efter vecka; detta hade till följd att alla, hvar för sig, kände hela serien af arbeten, som behöfdes för det hela, och kunde bedömma dess större eller mindre duglighet, liksom detta ombyte gjorde fabriken i det närmaste oberoende af tillfälligheten. Det gjorde egentligen ingenting, om t. ex. svarfvaren skar sig eller stämplaren krossade ett finger; i en annan fabrik kan en sådan händelse bringa hela arbetet ur sin bana, och detta blir i synnerhet fallet, om någon eller några af arbetarena insjukna eller säga opp tjenst. Här deremot ersattes alltid platsen af en annan, som hade nästan om ej precist samma skicklig-

het, och denna lätthet att ersätta gjorde också, att ingen ansåg sig oersättlig. «Finpoliss», som han vanligen kallades, utgjorde dock, med allmänt begifvande, ett undantag, emedan hans svaga helsa ej tillät honom att gjuta eller stå vid skärmaskinen.

Det var ej utan, att vår vän Löfstedt såg något flat och generad ut, då han nödgades att sitta och peta på en form, som styresman för gossarne, den veckan han «hade formen», som det hette; men det kunde icke hjelpa; ty den som vill befalla, måste lyda lagen, och den hade en gång blifvit sådan, emedan Hellmer föreställt dem hvad fara fabriken skulle lida, om ej alla kunde allt. Imedlertid återkom naturligtvis förnedringen högst sällan för de mera skicklige, emedan de yngre, som ej ännu kunde deltaga i de mera maktpåliggande arbetena, sig emellan måste flera gånger repetera samma kurs, innan de fingo börja med ett finare och svårare arbete. Ombytet af arbeten blef således icke någon börda, utan föll efter förtjenst, men derigenom nivellerades dock arbetrarnes inbördes ställning.

Hellmer sjelf sysselsatte sig på en gång med alla de särskilda arbetena; han öfversåg, rättade och hjelpte till vid de enklaste, liksom vid de svåraste af fabrikationens olika arbetssätt. Han utgjorde sambandet mellan dem alla, känslans medvetande, som lefver och verkar i hälen lika såväl som i hjessan.

Öfverallt var han välkommen, alla rådfrågade honom, rättade sig efter honom och meddelade honom sina idéer om förenklingar och förbättringar, och han upptog hvarje fråga till pröfning, emedan han ofta funnit att okunnigheten hittade genvägar, som beräkningen icke skulle hittat, och att det då tillhörde den öfverlägsna kunskapen att sammanbinda dem till ett helt.

Blicka vi åter in i Adolf Fängers briljanta våning, se vi honom tillbakalutad i en beqväm ländstol, klädd i rosig sammetsnattrock och med en prydlig med guldsnören utsydd rökmössa på hufvudet. Oaktadt all den prakt, som omgaf honom, var det dock något ensligt och öfvergifvet i detta stora rum, der han satt med ett öppet bref i handen. Hans ansigte var blekt, uttärdt och höljdt af ett sorgligt missnöje, som omstämt de vackra dragen till en spökaktig mask, hvilken genom sin stelhet betecknade en inre död.

«Således äfven han», sade Adolf vid sig sjelf, «min trognaste vän, han, som jag först hjelpt, hvars lycka jag, genom ett lån i rättan tid, grundlagt! Han nekar att hjelpa mig, att rädda mig ur vanäran, fattigdomen och beroendet.»

Den olyckliges ansigte smålog bittert.

«Nå väl, kunde jag annat vänta», återtog han, «kunde jag vänta att min öfvermodiga, skrytsamma hjelpsamhet skulle lönas med tacksamhet; nej, hjertat erkänner intet annat till inlösen, än det ett hjerta skänkt. Jag trädde opp som beskyddare; det finnes ingen, som tål beskydd, utom barnet, alla andra vilja beskydda sig sjelfva, och de begagna sin beskyddare blott som ett medel. En sådan var jag, och man kastar bort mig, när jag ej mera duger, som man skulle kasta bort en krossad sköld och välja en annan, då man är i striden. — Ha ha ha, min mor skall glädja sig åt att det gått så här, att jag åter skall ödmjuka mig, bedja om nåd och förbarmande hos den, som i min barndom brände in fåfängans kainsmärke på min panna, hos henne, som klippte af min själs vingbrodd, som qväfde min bättre varelse och kedjade fast mig i okunnighet och mörker, derför, blott derför, att hennes fåfänga, hennes tycken borde vara heliga och oantastliga. Jag», tillade han med en röst, som darrade af känsla, «jag, arma barn, blef offrad åt den grymma molok, i hvars glödande armar så mången mor kastar sitt barn, åt fåfängans och högmodets djefvul, som rufvar på guld. — Det har legat en djup, en gömd hämnd i bottnen af mitt hjerta; jag ville förderfva allt, ty jag sjelf var hemfallen till förderfvet, det kände jag, det visste jag — och det oaktadt störtade jag fram i vildt öfvermod. Huru olika är det ej med mig och Hellmer, han har erkänt allas lika rätt, jag ingens; han har utgått från en allmän princip, fotad på rättvisa och kärlek — jag blott från mig sjelf — jag var lag, jag var lycka, jag var äran för mina underhafvande. Allt, allt är borta, jag är tömd på allt, emedan jag ville stråla ensam och ej ödmjukade mig och lånade ljus af de andre. Så slocknade solen till slut, om ej tusende stjernor till henne återsände sitt ljus, och så slocknar, sjunker, förmörkas hvarje menniska, som tror sig ensam vara den, som ger, och är för stolt att taga. Jag förstår det nu, jag förstod det aldrig förr, fastän jag kände mig allt mera fattig i själen; jag förstår, det är genom att gifva och taga, genom att ställa sig i

jemnbredd med andra, man uppehåller sitt eget värde och känner sig sjelf belåten.»

Adolf Fänger lutade hufvudet i handen. Ändtligen sprang han upp som en rasande och sade, krampaktigt knytande handen, och med de djupliggande ögonen stirrande framför sig:

«Det är afgjordt, ja, allt eller intet; blott en förnedring till, intet mera! — Men», började han åter, «hon är dock min mor, jag har sårat henne djupt, hon har närt en orm, ja, så är det, en orm vid sin egen barm; hon har förbannat mig sedan. Hvarför förbannade hon? är hon hård? nej, nej det är hon icke; men hon vågade inte välsigna mig; nu, nu, när jag är olycklig, när jag ber, när jag bönfaller, skall hon höra mig och åter ta mig i famn och hålla af mig, som då jag var liten. Ja, det skall hon. Men det är förödmjukelse, dock — fastän, likgodt, jag skall återfå hennes kärlek.»

Så vacklade Adolf Fänger mellan förtviflan och hopp, mellan förakt och kärlek för sin mor. Stackars yngling! de präktiga rummen voro ödsliga som en graf.

«Giggen är framme», yttrade betjentgossen, i det han kom in.

«Jaså, tag ner min kappa», sade Adolf vårdslöst och ref sönder det erhållna brefvet, som innehöll en gammal väns försäkringar om sin eviga vänskap i allt, utom i penningaffärer.

Ännu några ögonblick stod patron Fänger junior midt på golfvet, ändtligen flög liksom ett bittert hånlöje öfver hans ansigte, och han gick ut och satte sig i giggen, — klatsch, den ystra hästen ilade utåt gatan, och de fattige, som tittade ur sina mörka fönster, sade: «den der är ett lyckans barn.»

På Thorstensholm.

Patronessan hade derute på Thorstensholm återtagit sina gamla vanor, men pastorskan Willner, som bodde närmast, fann sig ej stort bättre i patronessans sällskap, än hon i hennes. Stefanie Stålsköld kom aldrig dit. Fröknarne Jakoba och Andrietta Passov hade flyttat till staden, och mamsell Baraklander hade, på det hela taget, ej denna böjlighet i lynnet, som fordrades för att draga jemnt med den stolta patronessan.

Det återstod således ingen mera än hennes gamla vän Skarpmesser, som dock i anseende till sitt värdshus ej hade myoken tid öfrig att resa till Thorstensholm; hon gjorde det likväl; ty denna lilla artighet hade till följd, att hon fick smör och mjölk, spädgrisar och gödkalfvar för bättre pris än andra, och mamsell Skarpmesser beräknade på skillingen det gagn hon hade af vänskapen, som med hvarje dag blef tråkigare och mera kinkig.

Den stackars patronessan kände beständigt sin Adolfs otacksamhet sticka i hjertat som en törntagg, hon hade ingen mätare inom sig för hvarken dygd eller brott, och ansåg sig verkligen mera öfvergifven och djupare föraktad af sonen, än hon var; hennes sårade fåfänga gjorde, att hon sökte bortblanda sin smärta med hat och med längtan efter ett ögonblick, då hon åter kunde uppträda med sin moderliga makt och straffa sin son.

Mamsell Skarpmesser, som aldrig glömde en förolämpning, underblåste patronessans vrede och förvandlade känslan för sonen till fruktan för den otacksamme; hon förgiftade de få droppar ren kärlek, som ännu då och då, blandade med tårar, qvällde opp ur den öfvergifna modrens hjerta.

«Unge patrons affärer», sade hon en dag vid denna tid, under ett besök hos sin gamla patronessa, «unge patronens affärer gå baklänges, säger man; betydliga lagsökningar skola vara i farvattnet, och man påstår att han måste göra cession.»

«Den olycklige!» suckade modren.

«Olycklig? åh ja, kan så vara», återtog mamsellen; «men när allt går bakut, så kommer han nog ihåg att han har en mor, och så blir han åter mild och god och lydig, ända till dess äfven hon uppoffrat allt hvad hon eger — och sedan . . . .»

«Skulle jag, tror Skarpmesser, uppoffra det lilla jag eger, för att ännu en gång bli förnedrad?» frågade patronessan med hetta; «nej, aldrig, aldrig i verlden.»

«Ett knäfall och litet tårar i ögonen kan göra mycket», smålog Skarpmesser försmädligt.

«Tårar?» upprepade patronessan, «tror Skarpmesser, att det kan gå så långt?»

«Ja, det är säkert, att om unga patron är riktigt i fara, så faller han till edra fötter och smälter i tårar», sade mamsellen; «förr är hans stolthet icke bruten, och förr erkänner han också ej er godhet; han skall bland sina kamrater blott skratta åt er, fru patronessa, och åt ert veka hjerta.»

«Skratta? nej, Skarpmesser, så mycket har jag lärt mig, att han ej oftare skall få orsak att skratta åt sin egen mor, när han håller kalas i min våning, mina rum, ur hvilka han drifvit mig.»

«Vi få se, bästa patronessa, vi få se», yttrade mamsellen illparigt; «känner jag patronessans hjerta rätt, så . . . .»

«Ja, Skarpmesser», sade patronessan, «jag erkänner, att jag — ja, om han gråter och ber, och ber och gråter, då tycker jag mig se honom igen som ett barn, och då veknar mitt hjerta; det var så jag såg honom förr, och då jag ej kunde neka honom något; men eljest . . . .»

«Eljest blir ni ej vek, goda, ädla patronessa», inföll mamsellen; «ack hvad min patronessa har för ett ädelt sinne! Ack, så när hade jag glömt kalfven — ack! goda patronessa, att lemna mig honom för fem riksdaler, det var en riktig gödkalf, en riktig gammal mjölkdrickare, och var värd ofantligt mycket mera. Gud vet, när jag kan på något sätt erkänna all godhet; också när herrarne fingo steken, så frågade alla hvarifrån han var, och då sade jag: Thorstensholm. Ack, patronessan skulle hört huru herrarne talade om patronessan, och huru de fördömde unga patrons fasliga otacksamhet — det var då, apropos om kalfven, jag fick riktigt reda på, att det var ute för unga patron, att han på alla

håll begärt kredit, men fått afslag, och slutligen nu inte en gång vågar sig ut på gatan; det qväser ändå öfvermodet.»

«Gud gifve det! och att jag finge igen min son!» suckade patronessan. «Men han skall ej tro, att jag uppoffrar mitt oberoende för honom; nej, dertill är jag för klok, och hvarje menniska skall hålla mig räkning derför.»

«Ja, och hvar menniska och han sjelf skulle skratta åt patronessan, om hon gjorde det», skyndade rådgifvarinnan att tillägga.

Under detta samtal nalkades föremålet derför Thorstensholm; han red långsamt och utan att gifva akt på vägen, och hästen, som en gång förut stannat vid Skogvaktaretorpet, stannade också nu utanför den rödmålade stugan, der Hedda, som till sitt sällskap upptagit en fattig gumma, bodde i dyster indragenhet och blott en gång i veckan fick bud om sin flicka och hur hon mådde på Ragnarsdal.

När hästen stannade, vaknade Adolf ur sina drömmar; han satt en stund stilla och betraktade hur vindflöjeln på gaflen rörde sig sakta för den milda sommarvinden, stilla och dock rörlig och i oro för hvarje vindstöt, liksom menniskohjertat. Ändtligen steg han af, kastade tygeln på hästens hals och gick in.

Hedda satt ensam i rummet och läste i bibeln; den dystre främmande stannade vid dörren och sade ej ett ord, utan endast betraktade henne med uppmärksamhet.

«Åter är ni här, herr patron», yttrade Hedda och steg opp; «hvarföre förföljer ni mig?»

«Förföljer? Åh nej, Hedda! nu äro vi lika goda, olycklige begge, krossade begge, jag ville endast säga dig, «nu är det gjordt», nu är jag vid gränsen.»

«Vid gränsen! hvad menar ni?» frågade Hedda darrande.

«Vid gränsen, ja, — jo, det var ju så jag sade?» återtog Adolf. «Åh jo», tillade han med ett bittert leende, «vid gränsen af lyckan, vid förnedringens, förräderiets, föraktets gräns, ha ha ha! Ser du, Hedda, om Johan Lind såge ner i min själ, skulle han finna sig salig som fästningsfånge. Ser du, han hade bojorna blott om hand och fot, men jag har dem omkring sjelfva hjertat, der de ligga och skafva, så snart det vill röra sig af glädje. Hvad är det du läser, Hedda?»

«Bibeln.»

«Jaså, bibeln, det måtte vara en intressant bok, då man har tråkigt.»

«Gäckas inte, patron Adolf!»

«Gäckas? hur kan man gäckas med det man inte känner? Hör på, det är en helig bok, jag har en sådan i min själ; ofta, då jag var barn, ville jag bläddra uti den och läsa hvad der stod, men min mor hade försett bandet med guldknäppen och knäppte igen den för mig.»

«Ni hatar då ännu er mor?»

«Hatar? nej, Hedda, jag hatar henne lika litet som jag kan hata en sten, på hvilken jag stapplar, eller kan bära agg till en trogen hund, som hoppar opp på mig, då jag står på strandbrädden, och störtar mig i vattnet. Det der, ser du, är allt naturnödvändighet, allt beror af en nödvändighet; när penningarne fly, så dör vänskapen, när lifvet brister sönder, så flyr lifvet; ja, ser du: va la banque är mitt ordspråk, allt eller intet, lif eller död — det skall ändå ta slut en gång, och det är bättre att dö en gång än tusen.»

«Hvad menar ni?» frågade Hedda och bleknade, då hon såg hans stela, kalla smärta.

«Är du min vän? Ja, det är du», återtog han. «Hör på, jag är ute på pilgrimsfärd, jag skall, som kejsar Henrik i Canossa, i tagelskjorta och barfotad bedja om absolution hos min mor — åh ja, det är egentligen hon, som bannlyst mig.»

«Ja, gör det, patron Adolf, bed henne om förlåtelse och försoning, så blir allt godt igen.»

«Tror du det? tror du, hon ger mig hundratusen riksdaler, utom välsignelsen? — Nej, förr blir det ej godt igen. Vore jag oberoende, så kostade afbönen ringa, men nu, nu rifver den sönder mig i mitt innersta. Nå väl, hon må svara hvad hon vill, jag är temligen bestämd af mig, allt eller intet heter det; nå väl! det må gå! något slut måste spektaklet ha.»

«Ni vill väl ej våldföra er på er mor?» frågade Hedda och fattade honom i armen med häftighet; «för Guds skull sansa er.»

«Hör du, Hedda! jag är fullkomligt sansad och skall ej förfördela min mor; men jag vet att hon är hård som flinta, hon bevekes af intet, och om hon vill göra något, så vill hon ha mig som slaf i stället; det sker dock inte.»

Den dystre mannen lemnade henne, steg åter till häst och fortsatte ridten.

Solen höll på att gå ner, slottets gamla murar skeno röda i aftonglansen, när hästen stannade vid trappan.

«Min Herre och Gud, patron Adolf kommer», sade mamsell Skarpmesser, «det är tid för mig att fara tillbaka, han hatar mig in i döden.»

«Blif qvar, Skarpmesser», yttrade patronessan, «blif qvar, ni är under mitt beskydd.» Egentligen menade patronessan, att hon ville stå under mamsellens beskydd; ty hon kände på sig, att hon möjligen kunde svigta, om hennes son, som hon förmodade, med tårar bad henne om hjelp.

«Nej, min goda patronessa, allt annat, men inte detta», sade mamsellen; «jag skall likväl bli qvar i nästa rum, till dess besöket fått ett slut; men inne vill och kan jag ej vara, han kunde öfverfalla mig, och jag är ett svagt fruntimmer.»

«Nå, än mig då?» frågade patronessan. «Men jag fruktar honom inte; «gå in i nästa rum, Skarpmesser.»

«För Guds skull, patronessa, gå icke in i hans planer!» bad mamsellen, «hör en trogen tjenarinnas råd, för Guds skull! bibehåll ert lugn och låt ej ert ömma, veka hjerta råda.»

«Frukta inte, Skarpmesser, jag vet hvad jag bör göra, och ni skall få höra, om jag blir vek eller icke.»

Mamsellen plockade med sig sin schal och piraten, och smög in i nästa rum, några sekunder innan Adolf trädde in genom motsatta dörren.»

Det syntes på Adolf, att han gjorde ett ofantligt våld på sig för att synas lugn; bröstet häfde sig och läpparne darrade, då han sade: «Min mor! ännu en gång kommer jag till er.»

«Ja, jag ser det», yttrade patronessan och satte sig fastare in i soffhörnet, för att söka bestämdhet i sin ställning.

«Ni har förbannat mig», återtog han med darrande djup röst; «kan den förbannelsen borttagas?»

«Jaså, du önskar det?» frågade patronessan med ett hånfullt löje på läpparne.

«Ja, min mor.»

«Det är verkligen artigt af dig; du tycker således, att det faller sig något obeqvämt», fortfor modren hånande.

«Om jag ber er om tillgift», återtog Adolf, «om jag ber er innerligt om förlåtelse.»

«Jaså! du ämnar återigen uppföra den komedin för mig», inföll patronessan, «och biljetten för mig kommer att kosta min förmögenhet, jag vet det, men vill icke en gång ha fri entré.»

«Ni gäckas med mig, det är alltför hårdt», rosslade Adolf och vände sig bort.

Patronessan kände en ilning i sin själ, det var moderskärleken, som skickade värma derin och lät dimman falla, liksom när gryningen bådar solen; men då blixtrade åter en afgrundsvigge genom själen, och hon tänkte: hvad skall Skarpmesser tycka? och iskölden bröt åter in.

Adolf hade imedlertid sansat sig något. «Ni vill således icke, min mor? ni vill ej välsigna, och icke rädda?»

«Nej, käre Adolf, intet af delarne. Om jag välsignade dig», tillade hon, «det passar sig inte, det bryr du dig inte om, der skall följa min smula egendom på köpet — nej, intet af delarne; njut nu, Adolf, af din seger öfver din stackars mor, skratta nu bland dina vänner åt hennes tårar; ser du nu till några tårar? — Nej, käre Adolf, du har riktigt nog vant mig af med att fälla tårar. Hvad vill du mig egentligen?»

Adolf stod framför henne och darrade som ett asplöf. «Ni vill då inte rädda mig ur vanära och förtviflan», rosslade han med ansträngning, «ni vill då inte, mamma, med ert namn, er kredit besvärja stormen och hämma skammen, som faller på mitt hufvud?»

Patronessan darrade också af rörelse, tryckte hårdt med handen mot bröstet, ty det sprängde derinne, som om hjertat velat brista. Hon var tyst några ögonblick; men ändtligen sade hon:

«Nej, Adolf! i evighet nej, tiden har gjort mig klok.»

«Och detta är då ert sista svar», ropade Adolf i förtviflan, «o! min mor, min mor! det är ju ni som helgat mig åt förderfvet, det är ni som förbannat mig och förskjutit mig. O! min mor, min mor, förskoning! hjelp, rädda mig! förlåt mig, förlåt ert arma barn!»

Han utsträckte armarna mot sin mor, och nästan mekaniskt öppnade också hon sin famn. Moderskärleken lefde qvar i hennes hjerta, ack! huru gerna ville hon icke, att hennes Adolf åter skulle ligga i hennes armar, huru härligt skulle det ej vara att gråta sig

riktigt nöjd, riktigt lugn; men på en gång var det liksom en ond ande hviskat i hennes öra: «Skarpmesser hör allt, ser kanske allt genom dörrspringan, du skulle blygas om hon kunde säga: ni var avag, ni lät förleda er, ni har låtit ormen smyga intill ert bröst och stinga er till döds.» Det var fåfängans demon, som för ett ögonblick drog en isskorpa omkring det varma hjertat, och patronessan lade armarne i kors öfver bröstet, svepte schalen hårdare omkring sig, och kärleken dolde sig under masken af ett kallt gäckeri.

«Nej, Adolf, inga barnsligheter», sade hon med skarp röst för att qväfva tårarne, «inga omfamningar, inga knäfall och inga Judaskyssar.»

Adolf stod förkrossad framför henne, han svindlade af förtvifflan och smärta. «Det är således slut», sade han, «det är således slut mellan oss begge; det är slut med allt.»

Patronessan teg, men hon önskade den lyssnande rådgifvarinnan tusen mil ifrån sig, för att kunna, utan att rodna, förlåta.

«Du kan resa», återtog hon, «om du vill; men du kan bli qvar, om du vill.»

«Ja! min mor, jag blir qvar hos er; men ej länge, blott öfver natten, kanske knappt det engång», sade Adolf brådskande och stödde sig mot en stolkarm.

«Hvilket du vill», yttrade patronessan och ringde.

En betjent inträdne.

«Anvisa patron det gröna gästrummet, han mår ej väl», sade patronessan, gjorde en häftig ansträngning, men reste sig med en drottnings värdighet ur soffan, och vacklade ur rummet.

Lik en sömngångare följde Adolf betjenten opp på gästkammaren.

«Min goda patronessa visade ett mod, ett lugn, som jag knappt vågat vänta», sade mamsell Skarpmesser, då patronessan, blek af ansträngning och darrande af en oförklarlig fruktan, vacklade in i det rum, der Skarpmesser stått på lur.

«Hvad säger ni, Skarpmesser?» hviskade hon, «var jag hård? var jag grym? — ja, så var det — ack det är fasligt, det är fasligt.»

«Ni skall få se, min goda, ädla fru patronessa, att Adolf efter den betan blir bättre; han skall lära, att en öm mors hjerta icke såras, utan att straffet följer, han skall, såsom den förlorade sonen, ångerfull och förbättrad återkomma.»

«Tror ni det?» frågade patronessan, med stirrande ögon betraktande sin väninna.

«Ja, ja, det är säkert, ni var stark, och det är just genom öfverlägsen själsstyrka qvinnan herrskar öfver mannen, makan öfver maken och modren öfver sonen.»

«Det kan vara nog nu», yttrade patronessan, «jag skall gå opp till honom; hör ni, Skarpmesser, huru han går fram och åter deroppe, nu går han i förtviflan och vrider sina händer, och klagar för Gud öfver min oförsonlighet.»

«Låt honom klaga, goda patronessa; Gud ser ner i ert hjerta och vet bättre än Adolf, huru varmt det är af den ömmaste moderskärlek; men det vore oklokt, ni skulle, både till er och er sons olycka, onödigtvis förspilla frukten af er hårda kamp — och dessutom, ännu äro hans fordringar för stora, ni skulle ruinera er på honom.»

«Gerna, gerna, det må gå!» sade patronessan häftigt.

«Men, goda patronessa», återtog mamsellen, «tror ni väl, att olyckan qväft stoltheten i Adolfs själ, tror ni väl, att han skulle älska och tacka er, om ni så hastigt gåfve efter? Han skulle skratta åt er, förlöjliga er i sina vänners krets; så lär han hafva gjort förr, när hans mor var rik — hvad skall det bli om ni vore fattig?»

Patronessan, som i affect stigit upp, satte sig åter och lutade hufvudet i begge händerna; hon teg länge, ändtligen sade hon:

«Kanske ni har rätt, Skarpmesser, kanske — hör ni? han går ännu fram och åter deroppe, det der gåendet skakar mig i mitt inre — han kan då inte stanna? han kan då inte hvila? — Gud i himlen! hvad jag plågas.»

Mamsell Skarpmesser blef qvar och intalade patronessan mod och kraft ända till sent på natten; men när Adolf slutat att gå deroppe och allt var tyst, då lät hon sin schäs köra fram, och lyst af stjernorna for rådgifvarinnan till staden.

Patronessan lade sig till hvila, men lik ett jagadt rådjur spände hon öronen för att förnimma någon rörelse deroppe; hon hörde, då och då, en stol flyttas i några steg och liksom mumlet

af en bön. «Gudilof! han beder», sade hon vid sig sjelf, «i morgon skall allt gå bättre; ty nu är hon borta, hon, som inte kan begripa, huru stort svalget är mellan en gammal mamsell och en mor.»

Under den långa konferensen mellan patronessan och hennes vän, hade Adolf med starka steg gått fram och åter på golfvet; ändtligen stannade han vid fönstret och blickade ut i den stjernklara qvällen. Hans insjunkna vilda ögon gnistrade, liksom dessa stjernor, som suto på den mörka bottnen, han lade pannan mot den kalla rutan för att afkyla den, ty den kändes brännande; hans tanka, som förut svindlat, började ändtligen reda sig ur sitt kaos.

«Jag är ju dock en man», sade han vid sig sjelf; «bör jag låta vanäran träffa mig lefvande, bör jag lida förakt och tiggande framsläpa ett lif, hvars alla njutningar, hvars skönaste stunder jag förspillt?»

Han tystnade några ögonblick.

«Stjernorna deroppe», började han, «tindra så präktigt, der är en annan verld ofvanom denna, dit vi alla skola samlas vid tidernas ända; detta är blott en skolgång, är det ej så? nå väl, jag behöfver icke gå i den allmänna trivialskolan, för att lära mig att lifvet är ett intet, allt det der har jag lärt mig privatim; och man lär sig, så säger man, mera under privat information, än när man går den allmänna oxvägen; nå väl, är det då så farligt att direkte gå till det stjernlysta universitetet deroppe och hoppa öfver ålderdomens gymnasistkurs? Jag tänkte i dag på morgonen», började han efter en stunds uppehåll, «jag tänkte, att min mor skulle förblifva hård; det slog in, hon var hård som marmor, var kall som polar-is; jag har således ingen mor, ingen vän i verlden, utom hon derborta, hvars lycka jag splittrat; hon förlåter allt, men henne fruktar jag dock mest; hon är så helig, så ren, att jag känner mig böjd i stoftet inför henne. Jag vet ej egentligen, hvad Guds englar så der hafva att göra här nere bland oss andra stackare; de blott genera oss och visa oss huru små vi äro. — Det behöfs blott en smula mod för att tömma det här», sade han ändtligen, och tog opp en liten flaska, som han satte på bordet. Den innehöll en brun, lättflytande vätska, som perlade sig, då han skakade den. «Jag har behöft tjugu glas, för att kunna bli glad några timmar och glömma mina bekymmer», sade han, «men af

detta behöfs bara en matsked, för att glömma allt och slumra i ro från alla sorger. Man skall ju ändå en gång dö, och om man besinnar saken rätt, så äro de fleste sjelfmördare; en äter ihjel sig, en annan dricker sig till döds, en tredje inbillar sig vara sjuk och botar sig i grafven — nå väl, är det då så fasligt att döda sig sjelf, när spelet ändå är förloradt.»

Han sjönk i djupa tankar, de voro dunkla och orediga; men de dansade som spöken genom hans hjerna och ropade: skynda! skynda! vanäran, förbannelsen, hånet, fattigdomen och förnedringen vänta dig, skynda! skynda! — drick ur och hämnas på din mor; då måste hon återkalla förbannelsen och älska dig.

Snart var det tyst på kammaren, och patronessan, hvars lyssnande öra ej förnam ett enda ljud, tackade Gud, att hennes son sof lugnt.

Klockan var redan tio andra dagen, och ännu sof unga patron deroppe, klockan slog elfva, tolf, visaren skred på ett; ännu låg han i en djup sömn och snarkade.

Patronessan hade ej velat väcka honom, ty hon visste att han vakat länge och att förtviflan uttömt hans krafter; men när klockan slog ett, befallde hon betjenten att väcka honom och säga, att patronessan ville tala med honom.

Efter några minuters bortovaro återkom betjenten blek och darrande.

«Herre Gud, patronessa! det är aldrig riktigt med unga patrons sömn, han vill inte vakna, huru än jag ropar och skakar honom.»

«Adolf! Gud i himlen förbarme sig, hur är det?» ropade modren i ångest och störtade uppför trappan. «Adolf! Adolf! det är jag!» skrek hon i förtviflan och försökte lyfta honom opp och skaka honom vaken, men tung och slapp föll han tillbaka på hufvudkudden.

«Far efter läkaren, fort! fort! mycket fort! flyg! — se så!» ropade patronessan och stänkte vatten på sin sofvande älsklings panna; men ej en mine förändrade sig i det uppblåsta, rödfläckiga anletet, på hvilket svetten perlade fram genom hvarje por. Patronessan fattade i honom med förtviflans raseri och ruskade honom

«vakna, Adolf, gör dig inte till, skräm mig ej till döds, jag förlåter dig, jag skall betala allt, Adolf! Adolf! hör blott, det är mamma! det är din stackars mamma som ropar.»

Folket stod imedlertid omkring den sorgliga gruppen, betaget af den djupaste förskräckelse. Patronessan hade ej märkt, att der funnos flere än hon sjelf och hennes son; men lik en tigrinna, som ligger öfver sin unge, den man dödat, kastade hon sina vilda ögon omkring sig för att söka hjelp. Då märkte hon de andre, och en idé sprang opp som en källa i öknen för den, som håller på att dö af törst.

«Hör på», sade hon, «spring ner till Skogstorpet och bed Hedda komma hit — se så, ut allihop.»

De lydde, liksom om de fruktat att den arma modren skulle kunnat i ett ögonblick förvandla sig till ett vilddjur och straffa dem, om de ej lydt.

«Hedda Glans kommer hit», sade hon; «Adolf! hör du? Hedda Glans, det är ju den enda du älskat och aktat högre än dig sjelf — hon kommer, vakna, gosse! se så, vakna, gosse!» bad hon i ångest. Så satt hon hos sin son och än bad, än förtviflade, ända till dess Hedda steg in i rummet.

Hon var blek som vanligt, samma marmoransigte, som det, då hon satte sin lilla flicka på sadelknappen och i sitt hjerta slet det sista bandet, som ännu höll anden qvar.

Den bleka, sköna qvinnan sväfvade fram till sängen och lutade sig ner öfver den sofvande. «Adolf! Adolf! min barndomsvän! vakna», sade hon, med välljudande fastän bruten röst, «det är Hedda, det är Hedda Glans, som är här.»

Liksom dessa ord varit en trollformel, smålog den sofvande, det var ett drag af barnslig fröjd, som flög öfver det intetsägande anletet. Sömndrycken hade ej varit tillräcklig att döda, utan endast att söfva, och dess verkan var nu nära sitt slut.

«Han hör dig, himmelens engel», ropade patronessan, «tröttna inte, tröttna inte, Hedda, väck honom, så att jag får igen min son.»

Och Hedda än ropade och än hviskade i hans öra, till dess han ändtligen slog opp ögonen; han såg länge stillatigande på Hedda, men svarade henne icke; slutligen hviskade han:

«Det är således du, Hedda, hu! det är fasligt hvad mitt hufvud spränger; jaså, du är också här; jag förstår, jag förstår, nu

äro vi ett par, vi begge, kanske du hjelper mig öfver den der bron derborta, hon är bra smal.»

«Hvilken bro, Adolf! sansa er», sade Hedda.

«Den der bron, som leder dit öfver till stjernsalen, der Gud bor; hu! att vandra midt öfver lågor, som strömma der på djupet, och riktigt komma öfver, led mig, Hedda, du har gått den vägen förut, du hissnar inte.»

«Men, Adolf, det finnes ingen bro, inga lågor, ni lefver, Adolf, frukta intet, ni lefver», sade Hedda.

«Lefver? ja, jag vet», yttrade han och log, «jag lefver och du lefver, ja, jag vet det.»

«Ja, vi lefva begge.»

«Javisst, men si du är salig och jag blott halfsalig, om du inte för gammal vänskaps skull vill leda mig ditöfver, men håll bara duktigt i, jag är tung jag, om jag slinter.»

Patronessan hade hittills hållit sig dold, men då hon hörde att Hedda icke kunde reda hans förvillade tankar, trädde hon fram och sade:

«Adolf, sansa dig, vi äro alla omkring dig.»

Adolf Fängers ansigte förändrade sig på en gång, ögonen gnistrade af vrede och fruktan, ådrorna på tinningarne spände sig, han grep krampaktigt tag i Heddas händer och stirrade på sin mor. Patronessan ville luta sig öfver honom, men då reste han sig hastigt och med kraft och ropade:

«Vik hädan, satan! vik hädan! engeln här leder mig öfver bron, du får mig inte.»

Den arma modren ryggade tillbaka af fasa.

Den vansinnige märkte denna rörelse och skrek sitt: vik hädan! vik hädan, satan! ända till dess modren stapplade ur rummet. Då småskrattade han vildt och sade: «Ser du, Hedda, djefvulen är slug och har klädt ut sig i min mors skepnad, men jag såg klorna jag och körde honom på dörren; tack, Hedda! du höll bra uti, han vågade icke på mig, ty en Guds engel beskyddade mig.»

Hedda sökte beständigt att återföra honom till sans, men han fortfor att anse sig vara död och i ett mellantillstånd mellan salighet och jordiskt lif, i ett Hades, der han skulle vara, till dess han var försonad med sig sjelf, sin mor och med verlden.

Läkaren kom på eftermiddagen; han var en af Adolf Fängers gamla vänner, och den sjuke igenkände honom genast.

«Således äfven du!» sade han skrattande, «man råkar många goda vänner här; vet du, jag dog helt tvärt, jag somnade, och stjernorna stego in genom fönstret till mig och blickade mig ända in i ögonen — rätt granna ljus, vet du hvad det är, de der stjernorna? jo, ser du, i himlen går det till som på landet: de salige gå med hvar sitt bloss i handen till julottan deroppe, vintergatan är stora kyrkvägen, förstår du, och när de komma fram till kyrkan kasta de alla sina bloss tillhopa till ett bål — och der tändes en sol och den brinner, så att det blir dager på jorden. Det der allt är besynnerligt i början.»

«Men, Fänger», sade läkaren, «ser du, nu är det ju dag och du är ju på jorden.»

«Ja, ser du», återtog den vansinnige och skrattade medömksamt åt sin väns okunnighet, «ser du, bålet brinner; men i natt så gingo de med bloss, och en hel barnskara kom in till mig genom fönstret med ett bloss hvardera, och de togo mig med sig; det gungade fram i rymden, så lätt, så luftigt; byar och städer, sjöar och haf, skogar och slätter lågo djupt under mina fötter, men stjernorna växte allt mer och mer, och slutligen kom jag hit, såg Guds kyrka och ville dit; men då låg der en smal bro mellan mig och henne, — de små barnen sprungo som killingar öfver den svigtande bron och skrattade och lekte på branten af eldgapet; men jag hade intet bloss, och derföre måste jag bli utanför.»

«Huru länge skall du blifva der, gode Fänger?» frågade läkaren, som sökte lämpa sig efter den olyckliges tankegång.

«Huru länge? Jo, ser du, min mor har förbannat mig, hon måste välsigna mig, jag har gjort Hedda der olycklig och har gjort hennes barn faderlöst, det måste hjelpas, jag har bedragit mina borgenärer och lemnat en halsjernskonkurs efter mig, ser du! skulden skall betalas, och slutligen så tog jag lifvet af mig sjelf — är det så kurjöst, att *jag* inte kommer in, då du, hedersbror, inte en gång får den nåden? Du har väl några koleralik på ditt samvete, och innan de komma och tacka dig för besväret, så blir du väl mitt sällskap i ensligheten. Ha ha ha!»

Läkaren försökte, lika förgäfves som Hedda, att åter reda hans tankar. Han hade en gång för alla fått den fixa idéen, att

han var död och som straff vistades i ett rum mellan himmel och helvete. Adolf Fänger var, då han talade vid läkaren, till och med satirisk och gäckades med sin egen belägenhet, som han ansåg denne dela. Då han talade med Hedda, var han lugn, glad, fridfull, som ett barn, och lydde henne i allt, som ej direkte stod i beröring med hans hufvudtanke; men då modren inträdde, reste han sig opp och ropade: vik hädan! och tycktes vilja falla i raseri.

Då hon åter aflägsnat sig, blef han lugn och sade: «Det är en lycka, att jag kan skrämma djefvulen; han vet huru gerna jag vill se min mor och få hennes välsignelse, och derföre tar han på sig hennes skepnad, den illistige fienden, men jag ser klorna och aktar mig för hans välsignelse; då är det bättre, att vara förbannad af sin egen mor.» Han omtalade dock så ofta sina skulder och halsjernet, som han smugit sig undan, och att hvarje revers brände på själen som ett eldkol, att både läkaren och Hedda trodde att detta var hufvudidéen af hans galenskap eller utgjorde det centrum, kring hvilket hans tankar i Carthesianska hvirflar dansade. Denna uppfattning meddelade de patronessan; hon föll i djupa tankar.

Nu först började hon klart inse, att det var hennes förvända uppfostringsmethod, hennes högmod och fåfänga och hennes blinda förtroende på penningens allmakt, som gifvit Adolfs öppna och sjelfständiga karakter en missriktning och bestämt banan på hvilken han fortsatt, ända till dess han föll i förtviflans afgrund; ännu en dag förut hade hennes fåfänga kufvat hennes bättre känsla och tvingat henne, som då en röfvare tvingar en poltron att mörda, att förskjuta sin son och vägra att höra hans sista bön.

Denna tanke klarnade allt mera, och ångren grep med sin kalla, jernhårda hand om hennes hjerta, så att det darrade liksom den lilla fogeln, som gossen löser från «spränklan» der han blifvit fångad. Hon fann sig befriad från *ett* band, men liggande i handen på olyckan.

«Det är således hans affärer som skola redas», sade hon vid sig sjelf; «det är således detta jag måste göra; nå väl! det är också det enda jag förmår göra.»

Patronessans karakter hade alltid varit energisk och bestämd, den bibehöll sig äfven nu sådan, och hon beslöt derföre göra allt

för sin sons räddning. «Jag skall dock icke svika honom», sade hon vid sig sjelf, «kosta hvad det kosta vill.»

Hon behöfde nu en rådgifvare, en vän; men hvar kunde hon finna den? Mamsell Skarpmesser? Hon ryste tillbaka för detta namn; det var ju hon, som med sin närvaro isade hennes hjerta för sonens böner och hans förtviflan, det var ju hon, som lagt hånet och förbannelsen på hennes läppar, och som med osynlig makt hindrade modershjertat att blifva hvad det fordom var; det var hon, som lik en magnetklippa, om hvilken de skrockfulle sjömännen fordom talade, dragit hennes bättre menniska ur sin kosa och lossat hvarje fogning i hennes själ. Nej, der fanns ingen vän.

Men hvem då? Ingen enda af de gamla vännerna utstodo mönstringen. Hon fann nu, men också först nu, då hon led af något annat än sårad fåfänga och öfver en felslagen maktutvidgning, att alla dessa vänner blott voro parasiter, som icke trifdes på det vissnande trädet, utan blott lefva af det friskas safter. Hon skref till prosten Himmelinder, till assessor Melon, till alla sin mans fordna vänner, till de deltagande gästerna, som så ofta vid hennes bord tolkat sin aktning och tillgifvenhet; ingen kom; de hade angelägna embetsförrättningar, husliga affärer och Gud vet hvad, som hindrade dem att komma ut.

Men Hedda Glans, denna qvinna, hvars hela sällhet, hvars hela framtid hon krossat af fåfänga och fruktan, liksom barnet krossar den brokiga masken, som utan att skada någon slår sig i vågor bland gräset, hon var den enda, som satt qvar och hjelpte henne att vaka och bedja, och som göt en droppa tröst i giftbägaren.

«Kära Hedda!» sade patronessan och betraktade den ädla allt uppoffrande qvinnan med tårfyllda ögon, «du samlar glödande kol på mitt hufvud, du är faslig i din hämnd, Hedda, men det är rätt åt mig.»

«Säg ej så», yttrade Hedda med ett fint, englarent smålöje, «jag hämnas icke på er, ni vet nog ändå huru illa ni gjorde mot oss; nej! men det måste så vara, jag kan ej annat.»

«Du höll af min stackars Adolf», återtog patronessan, «säg, du håller af honom liksom jag?»

«Ja, patronessa, jag har alltid hållit af honom, stackars Adolf — nu har han ej makt med sina tankar, men en gång kommer, då det klarnar, då det ljusnar för hans förstånd och han vet allt; då skall han hålla af mig igen, der oppe hos Gud.»

«Tack, goda englaqvinna, tack!» sade patronessan och slöt sin ovän i sina armar, «tack! — Men», började hon, «hvad sade läkaren, gaf han något hopp? du talade länge med honom, jag hade ej reda nog att höra honom. Hvad sade han?»

«Jo, han frågade mycket efter de föregående orsakerne till Adolfs förtviflan, jag omtalade för läkaren det samtal Adolf haft med mig samma eftermiddag. Läkaren funderade länge, men slutligen sade han: opiiruset kan visserligen väcka opp galenskap, men jag hoppas dock att denna kan hjelpas. Han frågade mig vidare, om jag förut märkt någon rubbning i förståndet. Jag omtalade då, att jag redan för ett par år sedan funnit honom annorlunda än förr och, sista gången, på vägen till förtviflan; jag tillskref detta affärerna, men nämnde också, att det kunde vara ånger öfver er förbannelse och min olycka.»

«Tyst, barn!» bad patronessan, «nämn ej den olycksaliga saken. Hvad sade han vidare?»

«Han förmodade, att förståndet småningom skulle återvända, om affärerna blefve reglerade och ni, fru patronessa, åter förlät honom; det skulle bidraga kraftigt till hans botning.»

«Affärerna?» upprepade patronessan, «räcker min förmögenhet till det? Men, jag får inte tänka så, det är syndigt att räkna med sitt enda barn; nej, det må kosta hvad det vill, vi skola försöka, om det verkar.»

Patronessan kände några af Adolfs fordringsegare och öfvertog skulderna mot utbyte af reverser.

«Se här», sade hon en dag, «visa honom dessa reverser och märk om han blir lugnare, om det verkar.»

Hedda tog de lemnade papperen med sig och gick in till Adolf, som satt stilla i sitt rum.

«Se här, Adolf», yttrade hon åt den vansinnige, «edra skulder äro betalda.» Hon framräckte papperen.

«Mina skulder? — jaså, nu mins jag, jo riktigt, qvitterade, jaså, — det var väl, mycket väl, Hedda; hvem har betalt dem?»

«Det har er mor.»

«Min mor? jaså, hon som lefver än, inte den der skepnaden, som kommer in ibland till mig — jaså, min mor.» Han strök sig några gånger öfver pannan, liksom för att reda sina begrepp; «min mor, min stackars mor», sade han sakta, «hon är väl bra ledsen öfver att jag tog in gift, så långt trodde hon inte det skulle gå.»

«Ack, Adolf, er mor blir glad blott ni håller af henne.»

«Håller af henne, ja visst håller jag af henne — ja, deri gör hon rätt, hon betalar mina skulder för att ge mig ro; stackars mamma; jag skall ta henne i famn, när vi råkas.»

«Adolf, ni håller således af er mor?» hviskade Hedda och betraktade honom uppmärksamt.

Adolf strök sig åter öfver pannan.

«Håller af henne? ja visst gör jag det; men hon har förbannat mig, och derföre får jag inte komma in dit, der du är Hedda, då du är borta; det måtte vara mjukt och elastiskt att sitta på silfvermolnen och gunga; men se, jag skulle hisna jag; för ser du, när man är så här hvarken menniska eller ande, så kan man falla, ja, falla djupt, mycket djupt, förstår du, det är således inte värdt att jag försöker, jag skulle trilla ner, och det vore ett spektakel — ha ha ha, ett riktigt spektakel.»

«Sansa er, Adolf, ni lefver ju än, ni har återfått er mors kärlek, och edra affärer reder hon, alla edra skulder betalas.»

«Mina skulder?» återtog Adolf med ett svagt leende, «kan min mor taga bort mina skulder? jo, ser du, då skulle jag bli lätt, och vingarne skulle växa ut på axlarne, Hedda! ser du till några fjun ännu, något tecken att de skola komma? jag tycker mig vara som en svalunge i boet, innan han kan flyga.»

«Ni skulle således bli glad, om ni blef skuldfri?» frågade Hedda.

«Skuldfri? — skuldfri?» upprepade Adolf, «ja visst, om jag blefve skuldfri, då skulle det bli bättre.»

Hedda tyckte att Adolf blef lugnare, i samma mån hon kunde visa honom att hans skulder voro betalda, och han blef det verkligen; ty då själen på en gång bär flere sorger, vet den ej hvilkendera som är den förskräckligaste; men aflyftas en, händer det ofta att man känner en sådan lättnad, att man nu först finner att just denna var den tyngsta, oaktadt man förut ansett den som en bisak.

Så var det också med Adolf Fängers skulder. Samvetsagget, förbannelsen och olyckan voro blott bisaker, mot att han som en bedragare skulle sluta sin bana i elände. En stark hederskänsla var grunddraget i hans lynne, fastän han icke trott sig behöfva någon annan heder än penningens, och derföre förlorade allt, då affärerna gingo i botten.

«Han blir således gladare, blir redigare, då han ser att jag uppoffrar allt för honom?» frågade patronessan. «Ack! allt, allt skall få gå och jag skall gerna med mina händers arbete underhålla honom, blott han ej mera ropar: satan! vik hädan! blott jag får sitta som förr och låta honom hvila sitt trötta hufvud i mitt knä.»

«Med Guds hjelp», yttrade Hedda, «han blir lugnare och talar ej nu så förvirradt som förr, fastän han ännu alltid kommer igen på sina gamla inbillningar, att han sjelf är utesluten ur saligheten och att jag är en salig engel.»

«Och jag», inföll modren, «och att jag är en djefvul; Gud låte mig åter kunna förtjena hans kärlek!»

«Ja, det gör ni visst, patronessa», sade Hedda, «och han skall slutligen åter älska er.»

Ledd af denna åsigt betalde patronessan skuld efter skuld, hennes kapital sammansmälte snart, blott Thorstensholm återstod; men hon kom ännu en gång in till sonen och möttes af hans förbannelse: «vik hädan, satan, du betalar ej alla mina skulder, allt! allt skall betalas till sista skärfven, eljest får du ej min själ.»

Då föll hon i hopplös förtviflan och kallade till sig inspektoren.

«Kan ni sälja Thorstensholm åt mig?» frågade hon med isande köld.

«Thorstensholm? vill nådig frun —?»

«Ja — svara på frågan endast.»

Inspektoren bugade sig djupt och besinnade sig något, en utsigt till vinst öppnade sig för honom. «Hm», började han ändtligen, «hm, en af mina vänner nämnde just häromdagen att han önskade en större egendom.»

«Nå, fort, tror ni att han vill köpa Thorstensholm?»

«Åh jo, jo, det vill jag väl tro», yttrade inspektoren.

«Hvem är det?»

«Hm, hm, jo, uppriktigt taladt, det är min bror, kaptenen, han som förolyckades med skeppet Amelie.»

«Jaså, er bror», återtog patronessan, «nå, låt vara, jag begär etthundra tjugufem tusen riksdaler; mindre kan jag ej taga, ty jag måste betala Adolfs skulder till sista skärfven.»

«Men, min nådiga patronessa, det behöfver ni ju icke, patron Adolfs skulder ruinera er, och inte kan en mor vara skyldig att offra allt —»

«Tyst, herr Schjelmin, ni vet icke hvartill en mor kan vara skyldig», sade patronessan och lutade hufvudet i handen, «gör som jag sagt, tala vid er bror, det må gå; men», tillade hon, «men, det var något jag skulle säga er; jo, nu vet jag, Hedda Thorsson skall sitta qvar på torpet, och jag äfven få bo der under min lifstid.»

«Åh, sådan tanke, fru patronessan kan ju få bo i sjelfva slottet», yttrade inspektoren.

«I slottet, i denna förbannelsens håla? nej, nej, jag vill härifrån, vet ni, Schjelmin, den natten då min son — ni vet, då min son — nog af, jag hörde honom gå deroppe, till dess det blef tyst; der blef tyst, förstår ni; men jag somnade ändå icke, det var liksom något osynligt väsende hållit mig vaken, och så tyckte jag mig höra någonting skratta i källarvåningen. Jag minns det nu klarare än någonsin, ja, Schjelmin! det skrattade; tror ni väl att det var spöket, som hånskrattade åt den rikes smärta och den rikes fall?»

«Sådana tankar, fru patronessa!» sade Schjelmin, «det der är blott gumman Linds gamla historier.»

«Det kan väl vara; men här blir det ej bra, allt skall gäldas — så vill Adolf», sade patronessan lugnare; «gör hvad ni kan.»

Inspektoren aflägsnade sig, hans fega och dock sluga drag smålogo åt den plan han hade i sinnet. Hans bror, kaptenen, efterskickades och, efter en lång konferens, erbjöd sig denne att köpa Thorstensholm, dock till betydligt nedsatt pris, men denna sak måste bedrifvas hastigt, emedan man med skäl fruktade, att patronessan skulle «sansa» sig och låta den romantiska idén, att betala alla sin sons skulder, falla.

Herr Schjelmin hade varit redligheten sjelf, han hade uppoffrat allt blott för sin patronessas nytta; i inspektorsbyggnaden

fanns nära nog icke ett enda helt fönster, de voro blyade eller kittade tillsamman; «ty inte borde patronessan vidkännas någon kostnad för hans skull», hette det; men under tiden blef herr Schjelmin allt mera förmögen, Gud vet huru, fastän hans räkenskaper voro småaktiga ända till odräglighet. Han skaffade sig det oaktadt ingen beqvämlighet, möblerna i hans rum voro i högsta grad tarfliga, knappt en stol höll att sitta på, och spegeln i förmaket var spräckt.

«Ni bör skaffa er ett bättre amöblemang, kära Schjelmin», hade patronessan ofta yttrat under sina stolthetsdagar, men då bugade sig alltid den trogne tjenaren och sade:

«Min nådiga patronessa, jag är nöjd, blott jag kan tjena patronessan; min egen beqvämlighet kommer aldrig i fråga.»

Följden af detta handlingssätt blef den, att patronessan, nästa gång mamsell Skarpmesser kom ut till Thorstensholm, sade: «Schjelmin är den trognaste tjenare jag kan få, han nekar sig allt, blott af tillgifvenhet för mig», hvartill mamsellen svarade:

«Ja, min Gud, det kan ej vara annorlunda med en så ädel husbondfru.»

När nu Thorstensholm skulle säljas, ville naturligtvis icke inspektoren sjelf synas, utan hans bror sjökaptenen erbjöd sig att köpa godset. Patronessan ryggade tillbaka för det låga anbudet, hon höll på, oaktadt inspektorens försäkringar om att landtegendomar sjunkit i pris, att ändra sig; men åter hörde hon sin Adolf ropa:

«Hvarje skärf skall vara betald, förr kommer jag ej in i Guds salighet», och hon gick in på handeln, fastän hon ryste för att hon på en gång skulle bli fattig.

Det var en hård strid mellan moderskärleken och njutningsbegäret och fåfängan; moderskärleken eller snarare ångren segrade; hon sålde Thorstensholm för det erbjudna priset och endast undantog skogvaktaretorpet för sin och Heddas lifstid.

Några månader derefter stodo ett par torpare vid en dikesren och gärdslade, en sotig pojke med linhvitt, af solen blekt hår, låg på magen bredvid en flammande brasa, i hvilken han uppmjukade

vidjor. Det var mot qvällen, och dimman började sänka sig öfver landskapet.

Den ene arbetskarlen högg ner jernstången och lät den stå qvar, samt drog opp en lång messingsdosa ur fickan. «Hm», sade han och snusade, «andra må högt klifva, jag vill nedrig blifva, andra må högt braska, jag vill gå och traska; men när man rätt tänker efter, så är det ändå underligt hur det går här i verlden.»

«Hm, hvad då?» frågade den andre, «jag tycker att det går så der släpigt som alltid.»

«Med oss? ja, det förstås; ty det går alls inte, tycker jag; nej, med patronessan, som det gått så baklänges med.»

«Åh, det var inte så underligt», invände den andre; «njugg spar och f-n tar.»

«Ja», inföll pojken, «det är, som mormor talar om, det var en man, som försvor sig till «skam» och fick en hel hop guldpengar för sin fattiga själ; men när han kom hem med påsen, så låg der bara spån och småsten, i stället för pengar; orättfånget gods, säger mormor, gagnar till intet.»

«Åh ja, så der ser det ut», återtog den ene torparen, «men visst är det ömkligt, att den rika patronessan nu sitter derborta hos Thorskan och lefver liksom på nåder; ty Thorskan får pengar från patron Willners, och föder nu käringen med, utom gamla Olsgumman, som sedan länge varit der som en hjelpreda. Det är min själ annat, än att sitta på siden och sammet, och gå på mattor, så mjuka som stenmossa, och åka i «sufflekt» till kyrkan, det måtte vara ombyte det.»

«Ombyte? ja visst, men så skadar det inte att rikt folk får smaka på, huru det är att vara fattig», invände den andre, och klådde sig bakom örat.

«Åh så kan hon inte», återtog den förre, som hette Olof, «åh så kan hon inte vända sina händer till arbete, för då har det ingen nöd, det sägs på Stålskölds, som det också gick utföre för på detta förbannade satnästet, der ingen lycka trifs.»

«Ja», inföll pojken, «det vet mormor att tala om, der går ett spöke, en lång en, grå en, som ser ut att vara klädd i en sådan der jernklädning, som der hänger på ena pelaren i kyrkan; den der är den gamle Thorsten Stålsköld, som mördade gubbar och qvinnor och barn och skrapade hop pengar i Tyskland, för många

hundra år se'n, säger mormor. Och derför är allt gården förbannad, innan allt är godt igen och der kommer en ren, helig-qvinna, som uppoffrar sig för sina fiender och löner ondt med godt och hat med kärlek — och så skall gården bli bondgård igen och gå till folket, säger mormor; ty det är bygdt med folks blod och tårar, säger mormor.»

«Det vore ändå pusserligt att få se Thorstensholmsspöket», yttrade Olof, «för si, att det är något, är säkert; de der framme hafva alltid hört buller, då någon förändring skett på gården — och när nu unga patron blef galen, så hörde de att det skrattade ner i källaren, djupt, djupt ner i jorden; ty der bor den der tomten; tomte, säger jag, fastän det är synd om tomtenisse att bli förliknad vid en sådan en; men si, jag bara säger så. Annars så talar di om, att då Stålskölds flyttade till arrendet, så tog hennes nåd med sig en katt och kastade den framför sig in i salen och bad om tomtebolycka, och sedan, två qvällar derefter, så sågo de en liten grå man gå och syssla i stallet, och ni må tro efter den stunden blef hästakrakarne blanka som en spegel och trinda och feta som rofvor — och det var nissen, som gjorde allt det der; ty han hjelper dem och skaffar dem välsignelse i gården.»

«Åh ja», yttrade den andre, «allt det der går an att prata om; men visst f-n är det ändå hvarken katten eller tomtenissen, utan arbetsamheten, som gör välmågan; för si, löjtnanten blef en helt annan karl han, se'n han kom från Thorstensholm och började se att det inte bar sig; men aldrig hade det gått ditut, om han inte haft en så bra hustru; men en klok hustru är en kostlig perla — och det var hon, som tog saken så lätt och galant.»

«Ja, men visst finnes det nissar», inföll pojken, «det säger mormor, och hon har ofta sett honom sjelf.»

«Åh, det har väl varit borta det», sade Olle; «ty inte syns det till hos oss, att någon nisse finns.»

«Ja, Gud vet hvar hon sett honom, men sett honom har hon», blef pojkens svar.

«Imedlertid», invände den icke troende, «imedlertid så är bara pengar liksom ett spöke, som går och plågar folk och ligger till last, och slutligen öfverger oss utan barmhertighet, och skrattar åt oss då vi sörja; men arbetet är en god tomte, som bringar välsignelse med sig, och som inte öfverger oss, om vi inte bli

öfvermodiga och tro oss kunna lefva som stora herrar, utan all möda; men då går tomten ifrån oss, och samvetsfriden och glädjen på samma gång; derföre gjorde herr Thorsten rätt, som lydde sin hustru och öfvergaf spöket, som skramlade med det snöda mammon, och i stället litade till tomten eller, med andra ord, litade på sitt eget arbete och inte endast på hvad andra samlat med rätt och orätt.»

«Ja, det har också gått för sig», yttrade Olof, som icke ville inlåta sig i några dispyter med en sådan kättare; «löjtnanten har riktigt arbetat opp sig på sitt arrende, och de må, tror jag, på det hela bättre än här på Thorstensholm. Både han och hennes nåd tycktes inte glada en enda minut, så länge de bodde i det der nästet deruppe. Jag vet af svåger min, som känner löjtnanten så väl som sig sjelf, att han nu är en helt annan menniska än förr, då han var rik — åh ja, det är inte pengarne allena, som göra menniskan lycklig.»

«Åh nej, det är det inte», återtog den andre; «vi se nog det på vårt herrskap och på oss; ty vi torpare hafva aldrig varit annat än pengamakare åt herrskapet. Så snart vi, med vår svett och möda, fått åkern att gifva säd, och huggit af den och bundit den, så har hvarendaste «nek» blifvit inkörd i herrskapets loge. Inte ett enda korn hafva vi fått. Tacka vill jag småa gråsparfvarne, som i stora flockar hoppa kring sädeslassen, de få dock sin dagliga föda. Vet du, Olle! den lilla sädesärlan föder sig med möda, ty hon är svag och liten hon, men ännu värre är det, när göken lägger ägg i hennes bo och gökungen slukar allt hvad hon kan plocka tillsammans; då magrar hon sjelf, och hennes egna ungar hungra till döds, blott derföre att hon måste föda den glupska ungen, som aldrig blir mätt, och som, då han kan flyga, öfverger det lilla boet och, kanske till på köpet, kommer igen som hök och rifver ihjäl ärlan. Så är det med arbetet och arbetaren, som måste mata penningen och den som eger honom.»

«Hm, hm, tacka vill jag Willner då», återtog han, efter en paus, under hvilken han med spaden ritat i jorden, «tacka vill jag Willner, som låter sitt folk arbeta på Sundsmyran. Du skall få se, att hela konsten för oss fattige är, att vi förena vårt arbete till något som gagnar oss alla; för si, nu stå vi och draga åt hvar sitt håll, och spilla våra krafter och vår tid utan någon

nytta; men annat är det, om vi alla visste att förena våra krafter för ett arbete. Vi skulle då snart sjelfve lära oss begripa, hvad vårt arbete är värdt, och sjelfve bestämma öfver vår lycka. Vet du hvad, mig tyckes, att arbetslön, dagspenning eller hvad det heter, inte är annat än någonting, som skulle motsvara en viss del af arbetets värde; den dagspenning vi skulle få, är ju ingenting annat än en del af egendomens afkastning. Tro mig, det skulle gå bättre, både för herre och tjenare, om arbetaren i stället för dagspenning finge en viss del af öfverskottet, allt efter som det är stort eller litet. Det blef på sätt och vis ett deltagande i egendomen, och hvarken herrn eller tjenaren skulle förlora derpå; det blef snarare rättvisa å ömse sidor, emedan den ene kom att dela ljuft och ledt med den andre, och derigenom skulle arbetet vinna både i ihärdighet och duglighet.»

«Åh ja, som det går till här, så fortfar spöket att ställa till allt hvad rasande är», sade den andre; «det var, kantänka, inte bra att torpena voro nedrutna, och att några, som Mårten i Granön, kunde föda sig nödtorftigt; det var inte väl, kantänka, förr än dagsverkena ökades och alla torpena blefvo tiggarhybblen, liksom det vore herrskapets vinst att de underhafvande vore usla. Men inte nog dermed, inspektoren tycker nu, att vi äro så usla att vi inte kunna sköta torpena, och nu slår han dem under gården och ger oss stat. Der bo nu åtta stycken i ett enda hus på bara backen, utan en täppa en gång, så snål är han om jordlapparna, och så skola vi bero af hans nåd för hvar vecka, om vi inte vilja svälta ihjäl. Men min själ han skall ha mycken glädje af det påhittet; ty vi arbeta så lagom nu; ha ha ha, det är det enda, att vi inte behöfva ha samvete af att vara lata; ty så vill han ju ha det, då han inte vill låta oss bero af oss sjelfva den allraminsta smula.»

«Åh ja», återtog den andre, «sedan den tiden, det vill säga, alltse'n vi litet hvar kunna två våra händer och säga: «intet på hela jorden kunna vi kalla för vårt», så lefva de annorlunda än förr; de klokaste hålla smygkrog, som Pelle Pehrsson och Zackris, du vet, och de andre supa opp det lilla de få, ty det kommer som en lotterivinst, och med den är ingen välsignelse. Der är ett jämmerligt hus i de åtta kamrarne, sjuka barn som skrika, mödrarne som tigga och stjäla från grannarne, ty barnena kunna inte

gå nakna, kan tänka, och staten räcker inte till, mannen ligger full så ofta han kan, får stryk på kontoret, och så häller han åter brännvin i sig, för att döfva förargelsen. Tacka vill jag under salig majorens tid, ty han gjorde hvar man rätt, fastän han inte skänkte bort något; då såg gården något ut, och torparen kunde lifnära sig. Litet sämre var det under löjtnanten, som hvarken skötte sitt eller andras, för si, när så är, faller ej vinsten rättvist, utan blott fläcktals, liksom då en ovan menniska sår rågen, då deremot en vand såningsman kastar den jemnt, så att säden hvarken växer för tät eller för gles. Så kom patronessan, och då började dj—lens regemente, då de ökade på dagsverkena, och alla, som hade rygg att flytta, skuddade stoftet af sina fötter och drogo ur öknen; värre är det nu; men Gud ske lof, ännu värre kan det icke bli. Nog af, jag flyttar till våren och vill, bara jag får flere med mig, taga mot odlingslägenhet på Ragnarsdal, hellre än att i evighet gå här och bli allt sämre och sämre.»

«Ja det skulle allt vara bra det», inföll Olof och snusade för att samla sina tankar.

«Åh ja, det går nog, ty det är dermed på det sättet, att en menniska kan, medan han förmår arbeta, bereda sig en lugn ålderdom; men här går vinsten undan för hvar dag, och då åldern kommer och gubben inte kan arbeta, så får han gå på socknen; ty med allt sitt arbete har han inte samlat något, inte fått tak öfver hufvudet och inte en torfva som han kan säga: hon är min egendom. Jag sliter hellre en hund i min starka ålder, än att gå och tigga, då jag blir gammal, och det är just derföre jag ger mig af till Ragnarsdal, der det heter: «Arbeta skall du, arbeta mycket, försaka mycket; men blott några år bortåt, och sedan kan du sköta ditt eget, och behöfver ej krusa för någon, då du gör rätt för dig»; då har arbetet aflat af sig en liten ega, der man kan dö i frid, i stället för att dö i ett dike.»

«Åh ja, bara den som har rygg till det», yttrade Olof; «men det är inte godt att hugga opp från «rot» och «rask» och dika på egen konto eller med litet till skatt.»

«Det har du rätt i», återtog den andre; «men är det väl bättre att arbeta opp jorden kring torpet, som man ändå aldrig rår om, utan der man måste lemna alltihop åt andra. Nej, jag går till Ragnarsdal, det må då gå hur det vill.»

«Åh ja, du får min själ ingen välgerning der», yttrade Olof med ett försmädligt grin; ty denne man var en af dessa, som älskade status quo, och alla sådane murra som en björn, hvilken man väcker ur vintersömnen, oaktadt begge sögo på ramarne.

«Ja ser du», yttrade den andre med värma, «det är just så det bör vara. Herrarne hafva hittills för det mesta, då de vårdat sig om folket, alltid ställt sig fram som välgörare, liksom vi, de arbetande, behöfde välgerningar, fastän vi icke behöfva annat än rätt och jemnt rättvisa. Det är det der välgöreriet, det der skrytet med uppoffringar för vårt väl, och detta ömkliga pjåk om det fattiga, förtryckta folket, som gjort oss fattiga och förtryckta. Nej, det måste komma en tid — hvarken du eller jag lefver väl då, men det är detsamma — då man begriper att pjunket är onödigt och välgerningarne likaledes, och det blir, då man förstår att arbetaren är, genom sin svett och möda, verklig delegare i arbetet, så i vinst som förlust; och då heter det ej längre: herr — hvad han se'n heter — är god, är ädel och välgörande för sina underhafvande, utan herr den och den är en rättvis och klok styresman och förlagsman för arbetet, och delar utan skryt och utan pjunk till hvar och en det han förtjent, hvarken mer eller mindre. Det är inte egennytta, Olof, och inte välgöreri heller, utan saken är rätt och slätt, att karlen handlar som en ärlig menniska, i förening med andra ärliga menniskor, och att alla vinna derpå, utan att behöfva hvarken gå med håfven efter beröm eller behöfva tacka för maten.»

«Åh ja, det sker väl, när det blir två Thorsdagar i en vecka», yttrade Olof; «men nu är det sent, och vi behöfva inte stå här längre; inte ha vi förtagit oss i dag», tillade han skrattande, «så att om vi äro magra, så blir inspektoren eller direktören, som han gubevars nu kallas, inte fet på'et heller.»

De begge torprarne skiljdes åt, utan att kunna öfvertyga hvarandra om annat än att ett hopplöst arbete är så godt som intet, och att slafven antingen försjunker i apathie eller, väckt, hatar den som beherrskar honom.

Det är tyst derinne i skogvaktareboställlet, månen skiner på de små rutorna och bryter sig så underligt mot glaset; qvälldimman sväfvar som ett flor öfver dalar och slätter, och blott här och der står en silfverö upp ur dimhafvet, liksom några räddade punkter i den stora öfversvämningen, en arkipelag med tempel, skogar

och menniskoboningar, strödd i qvällens dimvågor. Det är så stilla, att knappt en suck höres i furuskogen; eljest suckar han ofta; men bäcken prasslar öfver småstenarne och letar sig ned i dalarne, och naturen står blek och tyst och älsklig, som en sörjande enka, som klädd i svart och silfver sitter väntande på en återseendets morgon.

Se, der borta skjuter Stillinge klockstapel i höjden; svart och hög står han bredvid den hvita glänsande kyrkan. Der borta höjer sig, lik en skugga, med bleka gnistrande ögon, Thorstensholm, med sin fönsterrad, och långt i fjerran skiner der några punkter öfver skogen: det är skorstenarna på Ragnarsdal. Allt är stilla, allt sofver, utom himlen, hvars ögon småle öfver jorden, och en mor, som sitter vid sin sons bädd.

Det är i den lilla stugan; det är patronessan Fänger, som nu, fattig och beskrattad af dem som förut smickrat hennes fåfänga, sitter vid sin sons bädd och betraktar hur han sofver och ler i sömnen. Hon försonar sig med himlen; hvarför också icke med oss?

Hedda Thorsson sofver i den lilla kammaren, der mormor Lind fordom lefde och dog; det sköna ansigtet, som ännu aldrig någon oren tanke fårat, är blekt, men lugnt och stilla som ett sofvande barns. Gamla mormor och, med henne, goda englar stå omkring bädden, så drömmer hon och småler åt henne med sina lycksaliga ögon, och hon småler också; hvarför icke? så kan oskulden sofva. Men patronessan hvilar ingen natt. Så snart Adolf somnat, men ej förr, träder hon med sakta steg in i rummet och låter Hedda och den gamla uppasserskan gå — och så sitter hon hela natten, med blicken fästad på sin olycklige son, offret för hennes dårskap och hennes hårdhet, — begge hade de härstammat från hennes fåfänga. När den sofvande ler, småler äfven hon, och då han kastar sig på bädden, flyttar hon kudden under hans trötta hufvud, och då han tyckes vilja vakna, sjunger hon sakta en vaggsång för honom, och han sjunker åter in i sin slummer.

Så var det ständigt, hvarje natt, och dock tröttnade hon icke, och månen på sin tysta vandring och stjernorna blickade hvarje natt in genom rutorna på Skogstorpet, och alltid sågo de modren der vid bädden, och talade om hvad de sett för de andre deroppe i det blå. Men när solen steg opp och kastade sina glödande

blickar in i rummet, såg hon modren, smygande, nalkas dörren och som en skugga försvinna; ty nu blef det dag, och Adolf skulle vakna och åter slunga sin förbannelse öfver henne.

Det var således en missräkning, då patronessan betalade alla sin sons skulder, för att trösta honom och skaffa klarhet åt hans förstånd.

Då man berättade honom, att allt hvad han var skyldig var betaldt, småskrattade han blott och sade: «det var bra, när nu mina björnar komma till hin onde skola de bli flata att inte träffa mig der förut.» Detta blef ett thema, som han beständigt varierade. Han var för öfrigt tyst och stilla och satt om dagarne sysselsatt med ritning af de besynnerligaste kompositioner man kunde tänka sig. Jag har sett denna samling af bizarrerier och beundrat galenskapens snillrikhet, denna snabba, brutna kombination af idéer, som lika delade åskviggar urladda sig och i zigzag nå sitt mål ofta snarare, än förnuftet hinner det på raka vägen.

Dessa djur, med menniskoansigten, och dessa lagerkrönta hufvuden med djurkroppar, detta torn med sitt långlagda ansigte och med sina dystra ögon, nedblickande öfver kyrkogården, med sina karrikerande kors, sina grafstenar, som liknade dem hvilkas minne de skulle återkalla, och slutligen denna sparbössa vid muren, som, lik en smalbent tiggare med slokig hatt, fick intet af en påfågel, som stolt spatserade på vägen, men der en liten fattig sparf gaf ett korn.

Der låg en djup, ofta bitter, satir i dessa ritningar, i hvilka det var svårt och ofta omöjligt att följa tankegången — der fanns likväl en sådan, fastän han dykade opp och ner, som en delfin, och blott ett och annat ögonblick lät se ryggfenan öfver ytan. På det djupa i dårens själ går der ofta fram en klar tanke, som då och då spritter opp på ytan och plaskar en ring omkring sig; tanken leker i hans själ, men går ej stimm.

Hela dagen satt Hedda, den sköna engelen, som han kallade henne, eller den gamla tjenarinnan, den fula engelen, som hon hette, inne hos honom och kunde tala redigt och klart med honom, blott de ej vidrörde möjligheten att han ännu lefde.

Det tycktes liksom der legat en enda grundtanke i hans förvirring, den nemligen, att han ej borde vara lefvande, att han för sin ära, för sin lycka tvärtom borde vara död. Detta gjorde, att

han ej ville erkänna sig såsom qvar i lifvet, fastän han kände så mycket deraf, att han fann sig icke vara fri från jorden, utan derföre, liksom för att förlika de stridiga idéerna, ansåg sig vara i ett «hades», en mellanverld, dit de, som icke slitit alla jordens band, kommo, för att i ett fortsatt barnaskap afsluta lifvets afbrutna eller misslyckade skolkurs.

Han afhörde derföre gerna Hedda, då hon läste för honom; hans ögon glänste af glädje, då han hörde omtalas himmelens sällhet och det eviga lifvet; det föreföll honom då, som om en utskickad undervist honom om hvad han borde göra för att komma ditin. Och vek, som ett barn, började han ibland att gråta, då han hörde huru ren man måste vara, för att få nalkas Gud.

Då slutade Hedda vanligen denna läsning, och lät Adolf luta sitt hufvud mot hennes bröst, och lade hans hår i lockar kring hans tinningar, liksom hade hon smekt ett barn, och talade tröst och glädje för honom, ända till dess han åter log och sade:

«Ja, du Hedda, du som är salig, du skall bedja för mig, stackars barn, att jag också får komma in i julglädjen och dansa omkring den julgranen, i hvilken stjernorna hänga såsom ljus, och i det rummet der de heliga slå sina harpor.»

«Ja, ja, Adolf, med Guds nåd skall du komma dit in, blott du är stilla och beskedlig.»

«Är jag inte stilla jag?» frågade han då alltid, med ett skälmskt leende. «Hör på, Hedda, engel, som Gud skickat mig», tillade han, «ser du inte till något fjun till vingar, hvad? vilja de ej växa?»

Adolfs vansinne hade antagit en mild karakter, som tillät honom att sköta sig sjelf, och som gjorde, att man ej ens fruktade att låta honom gå ut under uppsigt. Det behöfdes ej mera än en blick, för att få honom att bli uppmärksam, och om han någongång var envis, behöfde man blott säga: «Gud vill att du går in», och den olycklige bugade sig djupt och kastade en bedjande blick mot himlen och smög in i sitt rum. Dock, sin mors åsyn kunde han ej tåla. Hon visade sig aldrig med vilja, men såg han blott en skymt af henne, förvildades hans ögon, anletsdragen förvredos och han ropade: «Vik hädan, satan!» så att det skallade i det lilla huset.

«Gud vill inte att du säger så», yttrade Hedda och sökte lugna honom; men besvärjelsen hade i detta fall ingen verkan, utan han sade:

«Gud vill, att jag skall hata djefvulen, äfven om han klär sig ut som min egen mor; ser du, det är förbannelsen personifierad, det är fåfängans och öfvermodets djefvul som liknar min mor, ser du, den måste bort, eljest kommer jag inte dit in, och så länge han visar sig, är min förlossning fjerran.»

Det var derföre patronessan aldrig om dagen besökte sin son, utan satt i sin kammare och väntade, till dess hon fick bud, att han sof. Då smög hon sig ditin och satt vid sängen, som jag förut berättat, och betraktade den sofvandes drag, vid skenet af nattlampan eller månen.

Ett Ostronkalas.

I staden hade ryktet förkunnat — och hvad förkunnas icke i en småstad? — att mamsell Skarpmesser fått sig ett par trän ostron, delikata, nära nog lefvande, och så lefvande, att öfverstlöjtnant Rackelhane försäkrade att han ätit en, som ordentligen pipit mellan hans tänder; med ett ord, högst delikata ostron. Han blef således öfvermåttan glad och belåten, den hedersmannen, då herr notarien Tasselström, som genom vän och väns vänner blifvit kallad att varda litterat rådman i staden, i stället för det sedvanliga rådmanskalaset, bjöd till en liten frukost hos mamsell Skarpmesser, hvarvid imedlertid var att märka, att frukosten började klockan elfva, och stadens damer voro bjudna på kaffe klockan fem på eftermiddagen, emedan frukosten vid den tiden kunde anses nätt och jemnt vara slutad.

«Det var ett herrligt påfund af vår redliga vän Tasselström», sade öfverstlöjtnanten nu, «då mamsell Skarpmesser fått in ett par trän ostron, direkte från Götheborg, ostron från ren blålera, mogna och feta. Gud låte blott gumman kunna bryta dem med smak, illa brutna ostron äro en horrör.»

«Visserligen, visserligen», pustade assessor Melon, «visserligen, det är odrägligt; åh jag hoppas att gumman kan sin sak; man åt ofta, som bror mins, ostron hos salig Fängers, präktiga ostron. Jag mins på mina fem, nära nog, hvar gång jag ätit ostron, ty det har alltid varit min delice.»

«Ja, det är sannt, hon känner sin sak», yttrade öfverstelöjtnanten, «det är sannt; åh ja, Fängers hade ändå ett rätt godt bord, och så länge gubben lefde, så gick det bra, ty det var en stor skälm, honom oförtalad på hans döda mull. Apropos, bror, den der vackra grafvården, som han, galning till son, reste på grafven, var verkligen något oförskämd: «Här», står det, «hvilar» — ja namnet, hm, «genom flit och idoghet» — jo, jo, idog var han,

det veta vi litet hvar, «genom dygd och redlighet» — fortsatte öfverstelöjtnanten — «redlighet?» jo, det är vackert att se på en sådan ens graf, «vann han många vänner och medborgares förtroende». Jag tror min sann inte att han hade en enda vän, salig själen, och ingen förtjenade han, oaktadt sina briljanta kalaser; men han kunde arrangera bra, det kan man ej förneka honom, och i många stycken var han hederlig, ja verkligen honett. Han spelade liberalt och sparade ej på Champagnen, men dertill bidrog väl inte så mycket hans liberalitet, som hans högmod att få umgås i den bildade societeten och få dra sin spader bland personer i högre samhällsställning än hans egen.»

«Hm, hm, ja, om Fänger har man hört åtskilligt efter hans död, ty då sopas inte spåren igen — hm, hm», sade assessor Melon.

Den stora dagen kom, och mamsell Skarpmesser rörde sig eller, som man plägar säga, for som ett torrt skinn, från skafferiet in i köket, ned i källaren, i matsalen och de öfriga rummen i sitt värdshus. Pigorna voro förgråtna; ty det hade varit en yttersta domens morgon för dem alla, och de stodo ännu i skärselden för mamsellen och hennes hushållerska.

Stadens alla vaktmästare, i svarta frackar och trånga långbyxor, samt några lånade betjenter i livré foro som skottspolar fram och åter, då rådmannen Tasselström, klädd i borgaruniform, klockan tio trädde in i lokalen, för att orientera sig och se till att allt var i ordning. Ostronen voro brutna och stodo uppställda på långa bräden i köket, för att genast vara tillreds; det såg nästan ut, som den nya rådmannen velat bespisa femtusen män.

Imedlertid såg den gode mannen liksom upphängd ut i sin nya borgaruniform, der knapparne, flata och stora, i sin midt buro bilden af en kruka, en bild, som staden antagit till sitt vapen, och hvarå Konglig Majestäts nådiga resolution af den 21 Mars 1720 låg uti stadsarkivet förvarad. Den der fracken var sydd af en annan rådman, en ur illiterata klassen, nemligen skräddarmästaren Äftersting. Fracken var således, liksom det biskopliga pallium fordom, förfärdigad af heliga händer, och var nu påträdd till prydnad för dagen. Rådman Tasselström kom just nu från rådstugan, der han, med tu finger å bok, aflagt ed på att i alla mål dömma efter lag och samvete samt alla kongliga författningar, som allt

efter boktryckerikonstens uppfinning blifvit uppfunna eller uppfinnas kunna.

Man undrade länge huru det kom sig, att verldskropparnes banor befunnos krokiga och eljest temligen irreguliera, och har ändtligen funnit, att detta beror af andra verldars dragningskraft; om någon undrar öfver, hvarför rådmännens samveten icke ha sin ursprungliga reguliera, eviga form, så torde man påminna sig att det just är dessa alla författningar, rescripter, cirkulärer och prejudikater, som förorsaka dess aberrationer och göra banan betydligen kantig och på det hela taget «illavulen». Rådman Tasselström hade dock mycket lugnt gått eden; ty det är blott en ceremoni, kantänka, och en liten ceremoni dessutom, der man blott lofvar bort sin själs salighet för saker, som man icke känner och till en stor del ej kan känna; ty när man drar till med, att man skall följa lag och författningar, vill det i vårt land säga nästan detsamma, som om man lofvade att räkna sanden i hafvet eller alla musklerna på en tusenfota.

Nu blef der en lång konferens mellan rådmannen och mamsell Skarpmesser, som med händerna i sidan demonstrerade öfver hvad hon gjort och hvad hon icke medhunnit för de satans pigornas slarfs skull.

Under denna redogörelse sysselsatte sig rådmannen med diverse undersökningar. Hans varelse mångdubblade sig, hans själ tog en hastigare fart, han lefde i hvarje nerv, under det han skakade på ättikkaraffen och frågade om det var fransk ättika, hvilket mamsellen kunde så mycket säkrare bedyra, som besagde fludium, beredt af brännvin, honung och vatten, hade stått och jäst bakom hennes egen kakelugn.

Vidare luktade han på oljan och påstod att den luktade härsken, hvilket åter väckte opposition, som hade till följd, att mamsellen hällde olja på ett thefat och stack under rådmannens näsa, så att han riktigt kunde få reda på att det var en «ordentlig» matolja. Vidare luktade han i senapsdosan, tittade på syltet, smakade på gurkorna och på steksåsen, samt gjorde några anmärkningar öfver servietternas brytning och några skedar, som utgjorde eliten af ett för öfrigt upplöst dussin, och som nu fingo sin plats närmare dörren, der de simplare gästerne skulle sitta.

Ändtligen var förmönstringen slut, och nu vände sig rådmannen med diktatorsmin till stadsvaktmästaren. «Hör på, Klampulin, kan han servera champagne?»

«Ja bevars, herr rådman, det kan jag», blef svaret.

«Och så att korken smäller som pistolskott?»

«Ja bevars, jag har många gånger gjort det så bra, att korken fastnat i papperstaket, och jag vet att unga patron Fänger i sin sal lät sätta fast hvarenda kork, som slog genom papperet — och många sådane har jag «suttat» dit.»

«Det var bra; låt se att det smäller duktigt, så att de veta hvad de få till lifs.»

Efter dessa högvigtiga anordningar, ställde sig rådmannen i positur i förmaket, för att taga mot gästerna.

Klockan var nära tolf, förrän rådmannens oroliga ögon hade fått skåda alla de bjudna. Dessa voro stadens honoratiores af herrskaper, bland hvilka öfverstelöjtnant Rackelhane och assessor Melon och prosten Himmelinder voro de förnämste, vidare samtlige rådmännen och det anseddare borgerskapet, bland hvilka vi äfven se Gustaf Hellmer och herr Tröggren, messingsslagaren med det gröna håret. Nu tågade gästerna in i den festliga salen, der alla skulle, som rådmannen sade, riktigt på ungkarlsmanér njuta sin frihet och äta ostron eller, som prosten uttryckte sig, lefva «studentikos» på ålderdomen.

Ändtligen voro de då bordsatta, och de präktiga ostronen, dagens glans och kärna, kommo fram, fat på fat; de arma ostronen, som så länge sutit på hafvets djup, slukades af de beundrande och berömmande gästerna. Man prisade ostronen, alldeles som de varit rådmannens egen förhoppningsfulla afföda, och alla dessa grannlåter fägnade i synnerhet mamsell Skarpmesser, som i ett närgränsande rum förrättade serveringen och befallde öfver de svartfrackige ganymederna. Champagnen kom fram, vaktmästarens konster lyckades, så att sjelfva öfverstelöjtnanten i hastigheten ryckte till och ansåg smällen förorsakad af ett gevär, samt apropos deraf skämtande berättade, det fransmännen i Tyskland gåfvo en sådan der eld.

«Tailsöreld», anmärkte rådman Äftersting, som i sin ungdom gått på professionen och förstod de lefvande språken.

«Ja, tirailiörseld», rättade öfverstelöjtnanten, «ja, precist så der plattrade det, då Cardell, mine herrar! kom och bröstade af och

sköt med kartescher ned dem till pankaka, ha ha ha, det var riktigt roligt att se huru de arme djeflarne lågo der och sprattlade — delikata ostron, ah, det kan något vara att få sådana ostron; vår goda mamsell Skarpmesser har en verklig förtjenst i att skaffa goda varor. Jag mins», fortfor talaren i sin krigsberättelse, «huru jag i slaget vid Leipzig stod bredvid en kamrat; hm, jag var den tiden bara fanjunkare, ty jag har gått genom graderna, mina herrar, stod bredvid en kamrat som hette, låt se hvad han hette, det var en satans hygglig gosse, då en kula kom och tog af honom midtpå; då gaf han mig sin klocka, jag har henne ännu som en souvenir — jaså, bror Melon nyttjar olja och ättika, man skall inte skämma bort smaken med någon tillblandning, nej, hela, sköna, i sin naturliga sås, det är det delikata; det är, på min heder, verkliga blåleror, jaha, de bli bäst på blålera, berättade mig en båtkarl, då jag i fjol reste till Marstrand och for från Tjufkil, ett satans fult ställe bredvid skifferberget, der det ligger.»

Vinerna flödade: den nye rådmannen proponerade skålar, hvartill han nedskrifvit ordena på ett papper, som han vek undan allt som han läste, hvarför också det hände sig att han i sin hjertans ovana att hålla muntliga föredrag kom att vika rasande, så att en kompliment för visad mandom och gammalt svenskt mod riktades åt assessor Melon, i stället för åt öfverstelöjtnanten, åt hvilken den ursprungligen var ämnad.

Klockan led mot fyra, och ännu fortforo skålarne, som i allmänhet voro till sitt innehåll temligen mycket utdragna på bredden, då assessor Melon fann att värden sjelf så der någorlunda undanstökat artigheterna, sedan han druckit stadens ärade borgerskaps skål och berömt det för enighet, idoghet och all sköns dygd, fastän sjelfva hans eget rådmansval gått, som man säger, på skrufvar och uppväckt stor rörelse och många öfverläggningar, både hos herr Törsten och på Kråkhvilan, samt till och med förorsakat slagsmål och flera andra upproriska tilltag midt i enighetens och dygdens falang.

Värden hade nu inte mer på papperet, och det blef således borgmästaren assessor Melons tur att tala. Han knackade på sitt glas, och sorlet afstannade. Den värde talaren, med servietten om halsen, och glänsande af steksås omkring de vältaliga läpparne, reste sig från stolen, knackade ännu en gång på sitt glas, för att

fordra uppmärksamhet, och började sitt tal, ex tempore, sålunda: «Mine herrar! mine gunstige herrar! denna dag är en för alla kär högtidsstund, minnet af bragden, hm (talaren höll på att komma af sig, emedan han nu råkat in på det vanliga talet den 28:de), hm, att brr, brrerr hm, hm, af den förtjensten, den sanna förtjensten, den medborgerliga eklöfskransen, ja, förtjensten som ligger till en bergfast grund för våra, nej, för denna festliga måltidsfrukost, hm, nog tydligt uttala våra varma välönskningar för hm, hm, dagens lager, nej, låtom oss säga, blott säga krönte hjelte, hm, krönte, säger jag, emedan medborgarekronan är flätad i hans lockar, jag menar vår nye rådman, vännen Tasselström, som nu i dag tillträdt sin befattning som litterat rådman i denna stads vällofliga magistrat, hvars förtjenster äro öfver mitt beröm både som make, far och medborgare; hm, ingen torde förundra sig öfver att jag, hans förman och vän, proponerar en skål för hans, hm, välgång så i råd som dåd, så i fred som örlog, hm, det vill säga inom rådstugurätten och hemma hos sin älskvärda, hm, fru maka. Herr rådman Tasselströms skål.» Nu var talet ändtligen slut, och den långa torkan gjorde att skålen dracks med stor belåtenhet; hvarefter Tasselström, i «några få men hjertliga ord», tolkade sin tacksamhet för sällskapet, som hade haft den godheten att äta hans ringa ostron.

Damerna hade redan börjat samla sig i förmaket, och herrarne fingo således ett godt tillfälle att tacka fru Tasselström för maten, hvarvid hon för hvar och en berättade, att Tasselström var trångbodd och derföre ställt till sin «lilla» bjudning hos mamsell Skarpmesser, som hade en stor sal till sin disposition. Sens moralen blef således, att, om man bjuder på ostron, är vännernas tal så stort, att de ej rymmas hemma.

Nu började snart samtal om åtskilligt, och huru det svängde sig omkring, blef man äfven animerad att tala om patronessan Fänger.

«Nå, det har väl herrskapet hört, att fru Fänger nu bor i ett torp der ute, och har sin galne son att sköta; det är både ömkligt och löjligt.»

Prosten Himmelinder smålog och drog munnen på sned.

«Jag väntade», sade han slugt, «att det skulle gå så der dit-åt; jag väntade att det skulle gå olyckligt.»

«Ja, hvem kunde inte se det?» inföll öfverstelöjtnanten, «eller hvad, herr assessor? man kunde se det genast i begynnelsen, att det skulle bära på tok; ty han tog genast till i en skala, som . . .»

«Jag menar inte precist det», yttrade prosten, «men den, som med uppmärksamhet följde hans uppfostran, förutsåg att han skulle blifva en öfvermodig menniska, som Gud måste straffa; men också har rättfärdigheten utkräft en sträng dom.»

«Ja, det är förbannadt ömkligt åt modren, hon var på sin tid en ganska god värdinna och höll opp huset, så länge hon kunde — åh ja, det vet mamsell Skarpmesser bäst», fortsatte Rackelhane, vändande sig till mamsellen, som nu, inkommen, serverade kaffet: «lilla mamsell Skarpmesser, jag säger att patronessan Fänger ändå var en bra menniska, så länge hon hade något att vara bra med.»

Mamsell Skarpmesser slog en knyck på nacken.

«Åh, det hade nog också sina sidor», sade hon, «men Gud skall veta, att den, som på närmare håll — ja, jag bör ingenting säga, ty fru Fänger var mer än god mot mig, men ändå så kunde man inte låta bli att ha ögonen med sig.»

«Nej det förstås, lilla mamsell, inföll assessorskan Melon, «både ögon och öron, och derför var mamsell nog vittne till åtskilligt i Fängerska huset.»

«Ja bevars», suckade mamsellen, «jag vet nog, att hade jag min lilla lön, så fick jag också ärligt förtjena den både med ett och annat; och aldrig i min dag har jag så innerligt tackat min Gud, som då jag fick säga farväl åt det huset, fastän patronessan var min förra elev; för si, jag började med att vara hennes gouvernant, och slutade med att vara hennes vän.»

«Ja, det är förskräckligt. Men hvad är det för galenskap af henne att betala alla sonens skulder? Man skulle tro att hon sjelf är rubbad», yttrade fru Tasselström; «hon behöfde ju inte betala en vitten, säger Tasselström, utan det var en ren galenskap.»

«Ja, det säger Melon också», inföll assessorskan.

«Och», återtog värdinnan, «hon har förstört allt, så att hon och galningen nära nog lefva på nåder hos den der tjufven — hm, jag kom inte ihåg att tjocka slägten, herr Hellmer, är närvarande», hviskade hon till sin granne —, «hos henne, den stackars innerligt söta Hedda Glans, derute, och hon lär nog föda dem begge två; det är ändå rätt vackert, särdeles sedan patronessan

förstört allt hvad hon egde och ej längre kan umgås med sina fordna vänner.»

«Man säger», anmärkte prosten, «att den olycklige dåren tror sig vara död, men dock inte salig — hm, det är en fix idé.»

«Ja, det är bra underligt, huru det menskliga förståndet blir förvilladt», sade fru Tasselström, som genom romanläsning fått en filosofisk anstrykning; «förståndet är en gåfva, som ingen kan nog tacka för.»

«Jag må säga», yttrade mamsell Skarpmesser, «att den gossen från barndomen var ett vilddjur, hatfull och bitter, och inte det minsta känslig för sin mors kärlek — och ändå är hon så svag för honom, så fasligt svag för den oduglingen, som föraktade far och mor och var tyrann mot hvilken, som i välmening gaf honom ett kärleksfullt och kristligt råd.»

«Ja, mamsell Skarpmesser har», yttrade prosten, «genom egen erfarenhet pröfvat hans hårda, oböjliga sinne; men Herren har böjt honom under sin straffande hand.»

«Ja, Gudi lof, Herrans straff uteblir aldrig», återtog mamsellen, «det är min tröst och var min tröst, då Adolf Fänger i sitt ungdomsöfvermod föraktade och hatade mina råd; jag förlåter honom af allt mitt hjerta, det skall Gud veta, men jag förlåter aldrig patronessan hennes flathet, att låta en tjuf — hm, låta främmande personer råda och leda sig till galenskaper, då hon i mig hade en gammal trogen och bepröfvad vän.»

«Ja, mamsell Skarpmesser har alldeles rätt», yttrade assessorskan; «men med hvem umgås hon nu?»

«Med ingen utom med Hedda Glans eller Thorsson, och då och då med den hederlige pastor Willner, herr Hellmers svärfar och lilla fru Augustas far.»

Augusta hade sutit långt ifrån de talande, men hon hade hört nog för att det skulle gripa henne om hjertat; nu när hon hörde sitt namn nämnas, reste hon sig opp och nalkades den dömmande ringen.

«Jag hörde mitt namn nämnas», yttrade hon med tvungen likgiltighet, «var det något?»

«Ja, lilla fru Hellmer, vi blott omtalade, huru ädel pastor Willner är, som besöker den stackars föraktade fru Fänger i hennes fattigdom.»

«Hvem föraktar henne?» frågade Augusta och lät sina lifliga, ännu vackra och talande ögon löpa öfver linien af damer, «hvem föraktar den olyckliga, derför att hon är olycklig?»

«Åh visst ingen, som har hjerta», sade fru Tasselström försonande, ty hon märkte att Augusta hört något för mycket.

«Ja, jag ville tro det», sade fru Hellmer, «och derföre tror jag också, att ingen undrar öfver att min far tröstar, så mycket han kan, de begge olycklige, som bo tillsammans i den lilla kojan; liksom Guds solsken, bör presten tränga in i kojans mörker och bringa ljus och glädje, men icke», tillade hon med mera eftertryck, «lysa dit in med förbannelsens brandfackla eller, som en mordbrännare, bära stryksticker i fickan, för att tända eld och bränna henne inne i eländet.»

Prosten Himmelinder böjde sig ovilkorligt för denna allusion, men fattade sig och drog opp sin gulddosa ur fickan och snusade.

«Dessutom», fortfor Augusta, «är det min bror, som, så godt han kan, hjelper dem båda, så att de i yttre hänseende hvarken förtjena ömkan eller förakt.»

«Åh nej, det är en så god borgen, att visst inte någon faller på den tanken att förakta dem», inföll assessorskan Melon, som verkligen blifvit varm om öronen, då hon märkte att man förlupit sig.

Augusta log stolt, kanske till och med så att föraktet lyste igenom, och sade: «Åh ja, det vet jag, att vi äro alla kristna och veta, att det tillhör en kristen att dömma mildt och kärleksfullt om sin nästa — eller är det icke så, herr prost?»

«Jo, visserligen goda fru Hellmer, ni talar som en prest.»

«Nej, förlåt mig, herr prost; men jag kanske tänker, som en prest borde tänka, och känner i hjertat, det en kristi prest borde känna.»

«Ja, ja, qvinnans hjerta är öppet för evangelii ljus», stammade prosten något förvirrad, «men mannens hjerta är hårdare.»

«Ja, äfven i det fallet, herr prost», inföll Hellmer, som märkt att något stod på (emedan hans Augusta var så pionröd, ett tecken att hon var riktigt ond) och derföre närmat sig, «äfven då, herr prost, äfven om mannens hjerta vore af stål, så bör det bli magnetiskt, då det hvilar utmed ett annat, som redan är det; så är det, man lär sig älska af sin hustru, om der bor kärlek i hennes

hjerta — och till och med, om vi blott ställa oss i den himmelska kärlekens meridian, så flyter dess magnetström derigenom och låter oss bli känsliga för allt skönt, allt herrligt som lefver omkring oss.»

Hellmer hade med denna bild afbrutit dispyten; men assessorskan Melon kunde dock ej underlåta att hviska till fru Tasselström:

«Det hörs på honom, att han arbetar i metall, som så noga känner till huru jernbitarne äro beskaffade.»

«Lilla frun blef riktigt ond», hviskades tillbaka, «blott derföre att man vågade tala om hennes helige herr far, komministern, och hennes protegé, den der stortjufven, hennes kusins gemål; det är en briljant slägt att försvara.»

Augusta hade åter gått till sin plats, och de stränga damerna vågade ej längre tala så högljudt.

«Det är», mumlade assessorskan, «ingenting annat än högmodet, som jäser öfver hos den der jernmenniskan Hellmer och hans lilla fru; kantänka, han har förtjenat pengar och är en oberoende man och har dessutom sin rika svåger att lita på; få se huru länge det räcker.»

«Han skall vara alldeles galen, säger man», tillade mamsell Skarpmesser. «Han utdelar jord åt torparena, stora sträckorna, och dem få de för intet, bara de arbeta; det tror jag nog, att sådane trashankar göra, om de kunna få någon bit jord; inte varar det länge.»

«Men han skall vara omåttligt rik», sade fru Tasselström, «alldeles omåttligt; så mycket vet jag, att Tasselström har mycken aktning för honom.»

«Ja, detsamma har Melon och äfven öfverstelöjtnanten», yttrade assessorskan. «Det skall allt vara en duktig karl, fastän han är besynnerlig med sina idéer; men den som är rik har alltid någon vurm; en köper pipor, en annan förbygger sig, en tredje är road af spel, och en fjerde af att hjelpa fattiga, någon galenskap skall man alltid ha, men den som tror, att man kan öfverlemna sig åt sådana griller, utan att förlora, den är galen till gagns, och det är just det Berndt Willner tror.»

Det var sent på natten, och gästerne voro till största delen qvar, då Hellmer och Augusta gingo hem från den tråkiga, andefattiga och bullrande herrligheten. Begge gingo tysta genom gatorna, ner till ån, der deras lilla boning låg utmed det sorlande

vattnet. Det tutade ett från tornet, och väktaren ropade sitt vanliga «för eld och brand, för fiende-hand, bevare Gud vår stad och land».

När de kommit in i sina små trefliga rum, der deras trogna piga satt nickande öfver en psalmbok, blickade Augusta glad omkring sig, föll sin man om halsen och sade:

«Gud ske lof, nu äro vi åter hemma.»

«Du höll på att bli het, Augusta lilla», sade Hellmer och smålog; «så häftigt trodde jag aldrig du skulle ta det.»

«Men det är ju gement, att sitta så der och fördömma en olycklig», sade Augusta med värma.

«Nå, hvad vidare då?» frågade Hellmer och klappade sin hustru på kinden, «det klädde dig rätt väl, ty du fick dina ungdomsroser igen, Augusta, men det var ändå inte rätt.»

«Hvarför inte då?»

«Jo, mins du, att då vår flicka var liten, stötte hon sig en gång hårdt emot en stol, och barnet började att slå stolen; mins du icke att vi, genom att förlöjliga henne, afvänjde henne från dylika utbrott af hetta? Vet du, Augusta lilla, så der stöta vi ofta armbågarne mot vår nästa, mot dessa många slags menniskor, med hvilka Gud möblerat verlden; ty de äro, sådana de gå och handla i verlden, nödvändiga, just sådana och ej annorlunda; äfven vi, Augusta, äro ingenting annat än ett par sådana möbler, som fylla vår plats så godt vi förmå, så göra också de andra. Derföre, lilla Augusta, är det orätt att bli ond på dem, lika så mycket som det vore orätt af en ländstol att bli ond på ett skåp eller ett bord eller afundas ett fortepiano, derföre att det klingar så skönt. Tro mig, om du aldrig så länge predikar för till exempel assessorskan, blir hon lika litet lik dig, som om ett piano trodde sig kunna få en dragkista att genljuda till dess toner.»

«Ja, Gustaf, du har nog rätt med dina möbler», skrattade Augusta, «och jag tackar dig särskildt för att jag fick bli ett piano, fastän jag i eftermiddag trampade på fortetrampan; likaledes, min lille man, tack för magnetismen du så i rättan tid kom fram med; den gjorde slag i saken, ty de som begrepo dig kände sanningen af hvad du sade, och de som ej begrepo dig fingo något att tänka på.»

«Ja, så trodde jag», sade Hellmer.

«Ja, vet du, Gustaf!» återtog Augusta och smekte honom, «ett komma vi öfverens om.»

«Och hvad då, Augusta?»

«Jo, hemma är bäst, Gustaf; är det ej så?»

«Jo visst, min gumma, men derföre skola vi vara hemma öfverallt och hos alla söka något, som vi kunna älska.»

«Men, käre Gustaf! det är ju omöjligt», yttrade Augusta; «kan du väl fordra, att man skall kunna älska till exempel mamsell Skarpmesser eller assessorskan Melon eller, med förlof att jag frågar, mamsell Baraklander på Trattlinge», tillade hon med ett skälmskt smålöje.»

«Hör på, Augusta», började Hellmer, som besvarade frågan med en genfråga, «hör på, trodde du dig väl, för några år sedan, kunna älska patronessan Fänger?»

«Patronessan? Ja, du har rätt; men hon var ändå ingenting annat än en fåfäng och svag menniska.»

«Och af dessa orsaker äfven hård, kall, omensklig, eller är det ej så, Augusta?» frågade Hellmer.

«Jo visst — men —»

«Inga men, Augusta, utan saken är helt enkelt den, att der finnes guld i hvarje menniskosjäl, mer eller mindre inmängdt bland slaggen; det behöfs i barndomen ofta blott en flägt för att blåsa bort den, men, sedan vi blifvit äldre, ångrens och förbannelsens lågor för att smälta den; dock, huru som helst, på bottnen ligger guldkornet qvar. Nej, Augusta, alla kunna vi älska, blott vi lära oss förlåta, som det blir oss förlåtet en gång af Honom, som vet hvar guldet ligger och som låter profvet sjelf glöda sig rent, liksom silfret som «drifves» i muffelugnen.»

Midsommar.

Midsommarafton, förlidet år, hade traktens ungdom församlat sig på en grön kulle nära Ragnarsdal, för att under glam och skratt löfva den höga majstången, som hvilade på bockar, och hvars nedersta del målar-Pelle från Stillinge hade prydt med hvita och mönjeröda spiraler. I gräset rundt omkring suto grupper af flickor och bundo långa blomsterrep, som skulle användas till festoner på det granna trädet, och andra hängde perlband af tomma äggskal på de blomklädda tunnbanden, som skulle svänga sig i höjden. Carl Stålsköld, den glade, starke, lefnadsfriske ynglingen, hade gjort en åttadubbel vindleka, som skulle få sin plats högt oppe mot spetsen, och Berndt Willner en förgylld flagga, som skulle kröna spetsen. De unga drängarne flätade eklöf på sjelfva stången och skämtade med flickorna, som med raska skrattsalfvor, så att den perlhvita tandraden syntes, belönade infallen. Men traktens barn sprungo omkring och slogo hjul, lekte hök och dufva, och gjorde puts utan all ända.

I en grupp af flickor satt man och hviskade sig emellan; ty litet hvar märkte, att Carl Stålsköld med mer än blott vanlig värma hviskade en hel hop till Märtha, Olles dotter i Stillinge by. Flickan var vacker som en dag och lefnadsfrisk och lycklig, men hon tycktes nu allvarligare än eljest, och rodnade då och då märkbart, då Carl allt ifrigare hviskade till henne.

«Ser man väl på, hm, Märtha, hon vill flyga högt», sade en flicka. «Åh ja, föda sig kunna de, men inte är utbrytningsgården så stor, och patron har sagt att Calle får bygga hus sjelf, om han vill gifta sig.»

«Men duktig är han», invände en annan, «och penningar behöfva de ej stort, ty de äro unga begge och kunna arbeta; dessutom kan Calle en hel hop läsning och vet råd för allt, för si han är lärd, säger min Nils alltid, ja, det må ni tro, att Nils inte

är dum han heller, för si, han har lärt sig hos gamle Tryggen, och det är en hel karl att stå för en skola.»

«Åh ja», tillade en tredje, «inte är Märtha just dum, hon heller; hon är allt snäll både i ett och annat.»

«Åh ja, det kan väl vara, men så är det inte hela verlden, att ha läst i bok och lärt sig spinna med två trådar, eller att kunna räkna ut ett drällsmönster.»

«Ja, det skall du säga», inföll den förra, «du, som inte vet en smula af alltihop.»

«Nej, se hur han hviskar», skrattade en; «lilla flicka! vill du ha mig? Ja, visst vill hon, det förstås, kanske hon skall heta hennes nåd — ha ha ha, han är ju adelsman, fast han gjort sig gemen.»

«Åh nej, var säker det gör hon inte; ty Märtha är lika så stor i hättan, på sitt vis, som någon förnäm fröken; det må du tro, att inte lånar hon någon heder från sin man; de skola dela jemnt, det är säkert.»

«Nej se, nu stiger hon opp och kommer hit, hon såg nog att vi bligade på henne, och se han, nu lommar han af till de andre pojkarne. Det är ändå en rask pojke, den der Calle.»

Ungefär så der talade man om unga Stålsköld, som på sin morbrors gård blifvit till själ och hjerta bonde, men en bonde med kunskaper och forskningslust. Man anser vanligen råheten vara en afgjord följeslagare till åkerbruket, liksom man ej kunde vara upplyst och det oaktadt sjelf plöja sin jord.

Carl Stålsköld hade också icke genom sina landtmannagöromål försummat sin bildning; sannt är, att han kanske ej, i sin lediga drägt och med sina enkla seder, skulle passat i en salong, lika litet som en rank björk från ängen passar bland krukväxterna i ett blomsterrum; men det oaktadt stod han högre i kunskap än mången, hade en praktisk allsidighet, som aldrig lemnade honom i förlägenhet, och detta ljusa, klara, genomträngande bondförstånd, som icke så sällan kommer oss att stå skamflata inför vårt lands allmoge.

Hans idéer voro långt ifrån borttrasslade af minnesbråk eller auktoritetsafguderi; han hade från barndomen fått lära sig att se den praktiska vigten af hvarje sak, han vände allt sitt vetande till

nytta för sig eller andra och skrinlade intet, hvarken för att mogna eller mögla.

Det var ej utan, att flickornas observation hade sin riktighet: han tyckte om Märtha från byn, och samtalet hade rört sig omkring möjligheten att snart kunna få något att lefva af och gifta sig; ty Berndt Willner hade en gång för alla bestämt, att han ej hjelpte någon, som ej förstod eller ville hjelpa sig sjelf — och Berndt Willners ord gällde som kungsord.

Det var således egentligen ett förtroligt samtal om möjligheten af att få ett utbrytningshemman i Stillinge, som utgjorde de öfriges skäl till nyfikenhet och prat.

Märtha satte sig nu åter bland de andra flickorna och var, oaktadt deras hviskningar och halfqvädna visor, den gladaste af dem alla.

Ändtligen kom den stunden, då majträdet skulle resas, och detta skedde under sång, som klingade vida kring nejden; snart satt den gyllne flaggan högt i luften, och vinden började spela i vindlekorna, perlraderne och blomstergirlanderne att gunga i den ljumma sommarluften. Det dröjde ej länge, förr än gammal och ung församlat sig kring majstången, alla dem vi känna förut, utom Hedda, hvilken på Thorstensholms skogvaktareboställe vårdade den olycklige Adolf Fänger, såsom förut.

Berndt Willner och Betty kommo ner till folket med sina barn, en hel skara, af hvilka några ämnade sig in i landtbruk och näringar, men den äldste sonen vid denna tid var välbeställd gymnasist, emedan han ifrån barndomen visat en uteslutande håg för läsning. Berndt Willners uppfostringsmetod var ganska enkel, han förutbestämde nemligen icke sina barns framtidsbana, utan lät dem sjelf leta upp den bland de föremål som erbjödos dem.

Gubben Trygg i sin skola hade samma åsigt. Han lät barnen försöka sina krafter i mycket, han framställde allt, äfven det vi vanligen anse för lappri, som ett föremål för uppmärksamheten, han sökte att göra allting klart och lättfattligt, han visade öfverallt på dessa genvägar, på hvilka det praktiska förståndet går rakt mot målet, under det att theorierna leta sig på gångstigar, som i tusen bugter slingra sig fram, och på hvilka mängden vanligen tröttnar, förr än den hinner slutet.

Denna exposition, om vi så få säga, af menskligt vetande, hade den vanliga följden af dylika framställningar, der det ena täflar med det andra, att den beskådande bland mängden träffar något visst, som i synnerhet fäster vår uppmärksamhet. Genom denna metod, som lika mycket afvek från lärdomsskolans eviga grundlighet (hvarigenom den, som söker ljuset med förbundna ögon, ledes omkring i tusende förvillande krokar, liksom om frågan vore om inträdet i en orden), som den liknade det sätt autodidakten begagnar, då han tränger sig in i vetandets allraheligaste, hade gubben Trygg imellertid lyckats att upptäcka en mängd anlag, som troligen i annat fall måst vissna oupptäckta och okända.

Men både Berndt Willner och gubben Tryggs åsigter utgingo från idéen om nödvändigheten att anvisa hvarje menniska arbete inom den sfer, dit hon genom sina anlag hörde; de funno lika stor orimlighet i att uppfostra vissa till bättre, och andra till sämre folk, vissa till embeten, till lärdom eller konst, och andra deremot till jordbruk eller handtverk, endast på grund af den konstgjorda klassifikation samhället erkänt och helgat; de funno detta sätt att gå till väga motsvara om man satte en hackspik i bur, för att dana honom till sångfogel och ville, genom uppfostran, bilda en örn till svan.

Inom det intellektuela gebitet äro skilnaderna fullt lika stora; men man märker dem icke i annat, än att så många illa, och så få väl, fylla sina platser inom samhället.

Deraf kommer, att vetenskapen ofta bearbetas af dagsverkskarlar, och jorden af snillen; hvarken vetenskapen eller åkren vinner på någotdera. Men denna sjelfsofring i skilda klasser, efter lust och fallenhet, gjorde också alla arbeten, den lärdes så väl som landtmannens, till lika i rangen, emedan det ena icke var mindre nödigt än det andra, utan alla gemensamt sträfvade mot ett mål.

Folket hade redan börjat begripa, att det fanns naturliga råmärken, och att det ena arbetet så väl som det andra egde sitt värde, liksom hvarje växt i och för sig sjelf står lika högt i rangen, om det är en gul Caltha eller en blå Campanula.

Denna åsigt hade gjort sig mest gällande hos de unge, och derföre deltogo alla utan åtskillnad i dansen kring majträdet, vid hvars fot socken-spelemannens fiol gnällde, som en gräshoppa i den varma sommarqvällen.

Men hvem är den der mannen, med det kloka, redliga bondansigtet, som sitter derborta tillsammans med sin gumma? Jo, det är Mårten, den dugtige arbetaren i Sundsmyran, som i dag skulle tillträda sin lott der och börja att vara sjelfegare.

En stilla belåtenhet hvilade öfver hans på en gång ärliga och sluga drag, då han nu, med sin högtidsklädda hustru, på afstånd betraktade den lilla åbyggnaden på hans sjelfegor, som prunkade i ljusgrönt, med sin halfmogna skörd.

«Ser du, mor!» sade han och pekade på stället, «ser du, det der har jag förtjenat med mina armar, och, vill Gud, snart är det betaldt; ty jag har haft rygg att ej behöfva taga ut något på mina dagsverken, som de andre. De andre hafva tagit ut sin halfva dagspenning, alla utom jag. Ser du, mor, i dag tillträda vi alla våra egor, och så drifva vi det till hälften, tills egaren och arbetslönen är betald, och se'n skatta vi — ja, men jorden är vår och våra barns. Då kan det vara något att arbeta för; för si, det ryker inte bort i samma stund, och när Gud kallar oss, så kunna vi somna i frid; ty der är något qvar af allt vårt sträfvande.»

«Ja», inföll gumman, «det var en himmelriks gerning, att vi kommo från Thorstensholm; der ser ut, så Gud sig förbarme, torpena ligga öde, och nu drifves allt med stattorpare, som sitta der med stugan full af ungar och fattigdom och uselhet i hvar vrå; det är ändå syndigt att gå åt folket så och draga in tiggare i socknen och skapa till stackare.»

«Åh mor! det är inte allenast syndigt utan dumt, der borta på Thorstensholm, der så mycken lägenhet finnes till torp; med bara pengar föder man blott odågor, men med jord skapar man flit; pengarne flyga bort och gagna bara för stunden, men jorden liksom beständigt påminner oss och säger: du måste arbeta. Om stattorpare finge en viss del af gårdens afkastning eller arbetade på lott, vore de mycket bättre, ty de finge då någon slags lust att arbeta, ty utan lust och utan ändamål går arbetet dåligt. Patron sa' en gång, att de utomlands hade svarta menniskor till arbete; men de kunde säljas och bytas bort, som annan boskap.»

«Fy då! så okristligt», inföll gumman.

«Ja, men så är det ändå; men de der slafvarne arbeta ej mer än en tredjedel så mycket, som en fri arbetare, det behöfs tre sådane svarta att göra en mans syssla; der ser man något,

och lika säkert är, att en fattig stattorpare, som hade sin lilla lott af afkastningen, skulle arbeta en treding bättre och mera, än nu, med sin stat, som ätes opp för veckan.»

«Ja, Mårten, det tror jag med; ty ett sådant latpack, som der borta på Thorstensholm, får man knappt se någonstädes», tillade gumman.

De begge samtalande stördes af ett slag på axeln; det var Berndt Willner.

«Nå, Mårten, nu blir det flyttning.»

«Ja, patron, ja, Gudi lof, det blir det», yttrade Mårten och steg opp.

«Nå, Mårten», återtog Berndt, «hvad tycker du om husena, de äro ju rätt bra? Der ser du ändå hvad flere förmå, då de arbeta gemensamt; de der husen vet ni ju knappt huru de kommit till?»

«Nej, patron, det har inte känts det», sade Mårten småskrattande; «om vintern fingo vi utsynadt timmer, och om sommaren på fritiden höggo vi ihop husena, och der stodo de i skogen på sina lösa stenar, till dess de behöfdes; då refvo vi ner dem och förde dem hit och satte opp dem på en hast; ty allt gick som en dans så lusteligt.»

«Nå, Mårten, huru skulle det väl gått, om ni arbetat en och en, stugan hade då blifvit usel eller också ingen; men ni alla orkade med det, är det inte så?»

«Jo, patron; men derför få vi tacka patron», sade Mårten och bugade sig.

«För ingenting, Mårten; ty ni fån betala allt efter vanligt pris, jag skänker er ingenting, som du vet, något för något, och intet för intet, heter det; tvärtom vinner jag derpå. Att också du och dina kamrater vinna, ligger inte deruti, att jag skänker er något, utan deruti, att ni samfäldt förtjenat mera genom ert arbete, än om ni arbetat hvar för sig. Vore ej afunden och oförståndet, skulle den fattige, genom att sammanlägga sitt arbete, snart gå ur fattigdomens beroende, men en och en, trycker det ner, djupare och djupare i eländet.»

«Ja, det är som patron säger, samfäldhet ger makt.»

«Och en framtid för ögat ger lust», fortsatte Berndt; «ty ändamål måste man ha med allt, och ju längre detta ändamål ligger

ifrån oss, desto mera måste vi sträfva, innan vi hinna dit; och i sträfvan ligger förbättring.»

«Ja, patron, det också, derföre att Gud befallt oss sträfva till att blifva ett med honom; ty i den sträfvan bli vi bättre och bättre, äfven om vi ej hinna riktigt fram; men vi äro på vägen, och det är vackert så. Precist så har jag tyckt, att det också är med det timliga; ty sträfva vi, med hopp att bli våra egna, så bli vi det också med tiden.»

Berndt Willner, hvars tankar hade sin grund i spekulationer, kollationerade dem gerna med Mårtens, hvilka härledde sig från erfarenhet. Han sade derföre:

«Ja, du har rätt, Mårten, en framtid är just det väsendtligaste, som saknas för arbetaren, och ett sätt, att genom endast arbete samla en egendom och sammantjena sjelfeganderätt; men deraf härflyter åter ett ondt, som man i många tider öfverklagat, det är nemligen egendomens splittring, dess fördelning på många händer, eller hvad vi kalla hemmansklyfning. Jag har tänkt öfver den saken, men har ej kunnat finna den egentliga grunden för, att en samlad egendom underhåller flere, än den kan göra, om den delas på många händer.»

Mårten småskrattade, de kloka sluga ögonen lyste af en tillfredsställelse, lik den, som yttrar sig hos en, som tror sig lösa en invecklad gåta.

«Hm», sade han, «patron har allt rätt; ty en gård, som föder tjugu menniskor, husbondfolk och tjenare tillsammans, skulle, om den delades, kanske icke underhålla tolf.»

«Ja, just så, Mårten, det är ju besynnerligt», inföll Berndt Willner.

«Åh, det är inte så underligt», återtog Mårten, «för si, patron, om nu hela gården födde tio par oxar, så blef det, om den delades i tjugu lotter, ju blott en oxe på hvarje.»

«Ja visst! men vidare», inföll Berndt, som gerna ville höra sin väns tankar, hvilka dock långsamt kröpo ur sitt skal.

«Jo, ser patron, med en oxe i sänder har man svårt att bruka jorden, åtminstone väl, i synnerhet om det är styf jord, der det behöfs två par på en gång, för att köra genom skorpan; det är således si så der tydligt nog, att tjugu menniskor, som bruka hvar sin lapp, hvarken kunna odla så mycket eller så väl, som det

var möjligt då kraften var samlad, och detta gör att tjugu tjugondelar icke kunna försörja så många som en hel.»

«Ja, detta är verkligen en af orsakerna», sade Willner, «och det är således icke hemmansklyfningen, utan isoleringen, jag menar», tillade han hastigt, då han märkte Mårtens undran öfver det ovanliga ordet, «jag menar att det är ensamheten i arbetet, som gör delningen så litet lönande, ty en och en hinner ej med så mycket som två på en gång.»

«Åh ja, det är just så», anmärkte Mårten, «att arbetskraften delas på samma gång som jorden, som gör att det icke går bra; ty många af jordbrukarns och äfven andra menniskors arbeten äro af det slaget, att de fördubblas eller bli omöjliga för *en*, utan bestämdt fordra mångas samlade flit.»

«Du menar således», återtog Willner, «att det behöfs någon slags samfäldhet, för att vinna allt det som kan vinnas af jorden?»

«Ja, patron, det menar jag, och derför hafva vi i Sundsmyran kommit öfverens om att hjelpa hvarandra, men hvar och en har dock sitt, och ingen beror af den andre i eganderätten. Frågan är bara att vi hjelpa hvarandra med allt sådant, som inte en och en, med den hjelp af folk och kreatur han har och bör ha, kan uträtta; jag tror också», tillade han, «att det är på inbördes hjelp, på samladt och enigt arbete, menniskornas välfärd egentligen hänger; ty det kan inte vara Guds mening, att en del skall äta ihjäl sig och andra hungra till döds, ty alla äro vi hitsatta för att arbeta och genom vårt arbete blifva frie; utan detta allt kommer af oenigheten eller, som är detsamma, oförståndet.»

«Du tror således», sade Berndt, «att hvarje menniska bör kunna, genom flit, sparsamhet och idoghet, förtjena sig sjelfständighet och en egande rätt, som trygga hans framtid; men du tror tillika, att detta ej kan ske genom blott den ensamma menniskans arbete, utan att härtill fordras en allmän enig vilja och arbeten, som understödja hvarandra och hvila på hvarandra; du tror lika litet, att individerna kunna, lösryckta ur den allmänna arbetssferen, verka med lika gagn, som om de verkade inom densamma, som du tror, att ett lösryckt hjul i ett urverk skulle kunna gå och visa tiden, fastän fjederhuset, oron och steghjulet vore borta?»

«Ja, åh ja», sade Mårten, som icke förstått bilden, emedan både orden «individer» och «sfer» voro honom obegripliga, «åh ja,

visst inte kan ett ensamt hjul göra samma gagn, som de alla tillhopa, och så är det också, när en och en skickas ut på hvar sin lapp för att föda sig, då blir lappen alltid för liten, åtminstone till afkastningen, och lika väl, som man säger: här är jord, som föder mer än en, bruka den och lef! kunde man säga till hjulen i ett urverk, som man tagit sönder, och hvilka låge hvar för sig på bordet: ni ären ju alla hjul, gå nu och visa timmarne. Hjelpa arbetarena hvarandra, och så hjulen sitta i sin ordning, så går det bra på begge hållen, utan att det derföre behöfs heta, «den arbetaren' är de andres herre, och den der måste få sin föda af honom», som det heter, detta hjul är det förnämsta, och de andra bara onödigt skräp; nej, patron, den enskilde skall arbeta här i verlden för det hela, och det hela skall hjelpa honom, så att hans arbete må bära frukt.»

«Farbror! farbror!» hördes nu en flicka ropa, under det hon sprang från hufvudgruppen till de samtalande; «nu gå de alla till Sundsmyran, allihop och spelmannen med.»

«Jaså, Anna, jaså, nå då få vi väl följa med då; kom, Mårten, vi skola följa efter hopen, som sorlar så muntert der borta; vill du följa med oss, Anna?»

«Ja, farbror», sade flickan, som var omkring tio år gammal, «gerna farbror» — och nu satte sig det lilla sällskapet i rörelse.

Den unga flickan, Anna Willner, som hon kallades, för att så mycket som möjligt utplåna minnet af hennes olycklige far, var Johan Linds dotter. Hon hade tycke af sin sköna mor, samma leende på de purprade läpparne, samma gropar på de blommande kinderna hade barnet, men öfver ögonen höjde sig Johan Linds ögonbryn och det sorgliga allvar i blicken, som hans öde tvingat honom att antaga.

«Vet farbror», yttrade flickan, sedan hennes barnaglädje stillat sig, «stackars mor är inte med.»

«Ja, jag vet, Anna! derom skola vi ej tala», afbröt Berndt och klappade henne på hufvudet.

«Men, farbror, det är mycket illa med patron Adolf», fortfor hon, «han är mycket sjuk, gamla Greta från Skogstorpet talade om det för en stund sedan; sedan i går har han sofvit beständigt, och fru Fänger och mor tror, att han inte har långt igen.»

«Det vore en välgerning, om han befriades ur sitt elände», sade Berndt tankfull; «men tänk ej derpå, barn! allt går bäst, som Gud vill.»

«Ja, min mor säger alltid så, stackars min bleka mor», suckade Anna.

Nu voro de framme vid Mårtens torp, det nemligen, som han fått på sin lott; ty sedan tegarne voro odlade och husen byggde, alla lika, alla rättvist delade af delegrarne sjelfve, med biträde af Carl Stålsköld, som med sin kedja och med sin diopter slagit opp gränslinierne, hade de lottat, om hvilken del, som skulle tillfalla hvarje. All mannamån, alla funderingar, att smyga en del arbete undan det hela och använda det för blott egen del, hade således varit utestängda från företaget.

Detta var Mårtens egendom, beredd genom fliten och skänkt af försynen. Det var en liten nätt, nyupptimrad och väl ombonad stuga, bakom hvilken, på vederbörligt afstånd, uthuslängan sträckte sig; framför den lilla anläggningen var gården med sin lilla källa med kar och hink, och några unga frukträn stodo der redan och vinkade med sina sparsamma blommor. Sådana voro alla stugorna, sådane alla anläggningarne, som nu tillträddes af sina egare, hvilka, genom en småningom skeende afbetalning in natura, en gång skulle besitta dessa tegar, som egna sjelfegare.

Berndt Willner var glad och upprymd, och då är man också alltid, om glädjen nemligen är ren, stämd för andakt, liksom då man älskar heligt och rent; ty Gud är glädjens och kärlekens Gud, och låter sin ande helga hvarje stund, då vi äro hjerteglade eller älska andra lika med oss sjelfva. Han steg opp på en sten; och sorlet tystnade, när folket märkte att den ädle husbonden ville tala.

«Vänner!» sade han, «denna jord bar för sex år sedan ej ett strå, nu bär den en skörd, det är Guds välsignelse öfver menniskans flit och hennes arbete, som grönskar omkring oss; låtom oss inviga detta ställe och tacka Gud, som skänkt oss vilja och skänkt oss kraft och skänkt oss mod och hopp.»

Och nu «tog han opp», med klar och stark stämma, en psalm, hvari folket instämde.

Håll du min hand till nyttigt verk,
Fastän jag sent får somna,
Och mina svaga krafter stärk,
Enär de vilja domna!

Den arbetsamma är Du blid:
Än såg jag icke någon tid
Att den, Dig trogen blifvit,
Du, Herre, öfvergifvit.

Sedan psalmen var slutad, läste han Fader vår och välsignelsen, och steg ner från den improviserade predikstolen.

«Gud välsigne «våran» Berndt Willner», sorlade några röster, och tio män trängde sig kring honom, med Mårten i spetsen.

«Se», sade Mårten, «här stå vi alla, — åh ja, patron ser hvarför jag ej kan tala, som sig bör», interfolierade han, och strök sig med bakvänd hand öfver ögonen, «men nog af, Gud välsigne våran egen Berndt Willner, som lärde oss att förena vårt arbete, i stället att strö bort det; Gud välsigne honom för det, det är allt hvad vi skulle säga.»

«Tack, tack, mina vänner», sade Berndt med ett mildt småleende, «tack! det jag gjort är intet; ni sjelfve han gjort allt.»

Nu tågade skaran åter till dansplatsen, fiolen gnällde i spetsen för tåget, och ungdomen jagade hvarandra på de små gångstigarne, som yra killingar. Men nybyggrarne stannade hemma, för att taga sina hus i besittning, och snart såg man här och der en svag rök hvirfla ur skorstenen, till ett tecken att husmodren försökte, om spiseln riktigt rök ut.

Men ungdomen dansade på kullen, till dager ljus.

I Skogstorpet hade imedlertid föregått en helt annan scen.

Patronessan Fänger satt nemligen, på eftermiddagen, vid sin sons säng; så hade hon sutit dagar och nätter och understödt Adolfs dignande hufvud. Han sof lugnt, som det tycktes. Hans ansigte var blekgult, som en åldrig marmorbild, hans läppar halföppna och andedrägten, lätt men ojemn, flämtade mellan dem. Men åter log detta bleka anlete, som fordom, då det blomstrade i barnslig oskuld och frid.

«Se, Hedda!» sade patronessan till Hedda Lind, som satt vid sängfötterna, «ser du, så log han, då han var liten, då han var ett barn, ser du, det är ju, som då ett barn ler i sömnen.»

«Barnet kommer väl hem igen», sade Hedda, «och lägger i ordning i sitt dockskåp, der tiden och olyckan ställt allt i oord-

ning, det finner ett nöje i att laga och ordna — detta nöje är större, än om det fått nya leksaker; ty de äro gamla bekanta.»

«Och du tror, att han skall dö?» frågade patronessan.

«Ja, jag hoppas att han dör», hviskade den goda qvinnan, som sjelf i sina bleka, affallna drag bar dödens stämpel.

«Stackars mig, arma mor», suckade patronessan och lutade sig ner och kysste sin sons panna, «förlåt mig, Adolf, förlåt, förlåt din stackars mor!»

Så suto de ända till aftonen, men då solen glimmade bakom skogen, slog Adolf plötsligen opp ögonen och betraktade modren, som af fruktan för det grufliga: vik hädan, satan! drog sin arm tillbaka från hufvudkudden och vände sig bort. Men för första gången på många år var Adolfs blick klar och tänkande; förståndet hade på några ögonblick återvändt.

«Det är ju du, mamma?» sade Adolf mildt och försonande, «se på mig, mamma, jag tyckte att du satt här och välsignade mig, var det ej så?»

Modren lutade sig öfver honom och grät, utan att kunna svara.

«Du gråter, mamma», återtog han lugnt och kärleksfullt, «gör ej det — nu är det snart slut med mitt lidande. God dag, Hedda», fortfor han, «du är så blek, stackars Hedda; vet du, vi råkas snart, snart — ja, så är det; du har redan bröllopsrosorna på dina kinder, de glöda, de växa till våren — och då, Hedda, då?»

«Ja, då!» sade Hedda och fattade hans hand, «då! —»

«Du förstår mig», återtog den döende och skakade hennes hand.

«Ja, jag förstår», smålog Hedda, «det blir till våren.»

«Då blir jag ensam», snyftade modren, «då blir jag alldeles ensam.»

«Ensam, mamma, nej, hos Berndt Willner skall ni bo och leka bort er smärta med lilla Anna», sade Adolf, «det blir allt bra — och sedan, sedan kommer du efter, mamma, och sitter hos oss till evig tid.»

Så talade han ännu en stund, till dess ögonen slöto sig och ett gladt leende glimmade opp på det bleka ansigtet; det var den sista gnistan, som ormade sig fram genom falaskan.

«Till våren, Adolf, till våren endast», sade Hedda och lade sin hand på det lugna bröstet, der hjertat upphört att slå.

Julen.

Der stod ett präktigt julträd midt på golfvet i stora salen på Ragnarsdal; den glada Anna hade styrt till att det skulle vara riktigt grannt, med stjernor af glittermessing och röda rosor af papper, afvexlande med äpplen och bakelser. Ljusen deri voro redan tända och ungdomen sorlade i det stora rummet omkring julborden, som i en rad utmed väggen och med hvar sitt tregrenljus stodo dignande under tyngden af kakor och pepparkaksgubbar med ögon af korinther; der var ett stoj och väsen; ty äfven Hellmers alla barn voro derute, och dessutom deltogo de större, nästan med lika ifver som de, i leken.

Midt ibland det glada hvimlet rörde sig en qvinna i enkel, anspråkslös drägt, hennes ansigte log, och hennes mun talade glädjens ord till barnen, det var Hedda, som firade sin jul med de andra; men hon var blek och uttärd, och de brinnande rosorna på kinderna och en kort torrhosta bevisade, att döden gripit fast i hennes lifstråd och långsamt men säkert skulle afslita den.

«Tycker inte min mor att granen är vacker?» frågade lilla Anna och grep henne vid handen, «se der står mors namn klippt i guldpapper, ja, och allas, se här farbrors, fasters, allas med ett ord, är det inte vackert?»

«Jo, lilla Anna, mycket vackert», sade Hedda; «jag skall sätta mig här, det är så varmt häroppe, jag blir matt af att gå och stå så mycket, här längst borta, midt emot mitt namn.»

«Men, min mor», återtog Anna, «det är ju bra ledsamt att spelmannen är sjuk, så att ingen musik kan fås, vi få lof att sjunga till vår dans.»

«Det går ju också an, Anna lilla», yttrade modren småleende, «du kan ju sjunga rätt bra, min flicka?»

«Åh ja, men si det kostar på, då man dansar», blef svaret.

Gästerna samlade sig i salen. Gubben Willner, med sitt hvita hår, och i bredd med honom gubben Trygg, två patriarker bland

barnaskaran, och Hellmer och hans hustru, i sällskap med numera kapten Stålsköld, som för ett par år sedan tillträdt sitt boställe och redan samlat en viss grad förmögenhet; hans Stefanie hade åldrats något, men ur de stolta ögonen lyste glädje och lugn belåtenhet, ej en skymt af rikedomens leda var qvar. Alla satte sig på högsätena, och barnen togo i ring för att dansa kring trädet; Anna började på sin sång, då Carl Stålsköld kom upp och berättade, att en tiggande spelman var nere i köket.

Genast inställde sig, som en deputation, hela barnskaran hos de gamle och begärde genom acclamation att spelmannen skulle få komma upp. Det bifölls.

Den främmande mannen steg inom dörren. Det var en lång mager man med ett blekt vildt ansigte. Hans förvirrade hår lopp tillsammans med ett par ofantliga polisonger, hvilka sträckte sig framåt munnen och der möttes af mustacher. Det var en vild figur, trotsig och liksom stolt öfver sina slarfvor.

Han bugade sig djupt, satte sig och drog sin fiol fram ur en skinnpåse. Alla barnen stodo i en tät ring omkring honom, men då hans djupt liggande, hvassa ögon fixerade någon af dem, ryggade de tillbaka och bleknade, liksom om en dolk hotat bröstet; blott en enda gick närmare och stod lugn, då alla de andra veko, och det var Anna.

Det var något, som gjorde henne orädd för den vilde mannen, hon gick ända fram till honom, strök på hans förvirrade skägg och sade: «Jag är inte rädd för dig, far, du skall nog spela för oss i afton.»

«Ja, lilla mamsell», sade mannen, «för er skull vill jag spela, till dess det är slut med allt.»

«Hela julen, far! ja, bli här hela julen», återtog flickan och betraktade noga hans fiol, «den der skall glädja oss mycket.»

«Nå, barn!» ropade Willner, «stå inte der, utan dansa nu, när ni fån musik.»

Barnen slöto åter ringen omkring trädet, och den främmande lät fiolen ljuda opp till dans: det var vilda herrliga toner, som fladdrade genom salen och eldade barnen, ringen snodde omkring, och allt raskare, allt vildare och mera gripande blefvo tonerna.

Hedda bleknade, de begge rosorna på hennes kinder försvunno, och hon lutade sig intill Betty och hviskade: «Jag vet ej hur det är, men de der tonerna gripa mig in i själen, jag blir så matt, hjelp mig in i ett annat rum.»

«Vi skola låta honom upphöra», hviskade Betty.

«Nej, för Guds skull, nej, barnen ha ej jul mer än en gång om året», inföll Hedda, «blott hjelp mig ut.» Betty tog sin vän vid handen och förde henne ut; men, då de passerade förbi spelmannen, tystnade på en gång tonströmmen.

«Hvad är det? — spela mer!» ropade barnen, men han förblef tyst. Då gick åter den modiga Anna bort till främlingen, som lagt instrumentet på knät och stirrade åt dörren.

«Få vi ej höra mera?» frågade flickan och vidrörde hans hand.

«Jaså!» sade han tankspridd, «jo, strax; hvem var det der fruntimret?»

«Faster Betty.»

«Jaså, — men den andra?»

«Min stackars mor.»

«Din — jaså, mamsells mor», rättade han sig och satte fiolen under hakan och började spela; det var väl samma polska, men ej samma toner, så veka, så smältande ljödo de nu; men barnen dansade. Aldrig blefvo de trötta, men mellan hvarje dans gick Anna bort till mannen och gaf honom något af julbordets håfvor; kronor och kransar och bullar och kringlor stoppade hon i hans fickor och sade: «Tag, far, ni behöfver det nog; men hvad går det åt er, är ni ledsen; se, ni gråter, och tårarne rinna ned på strängarne, är ni ledsen?»

«Nej, nej, mamsell, det är blott en gemen snufva», svarade mannen och torkade ögonen med rockskörtet; «blott en gemen snufva», och så började han åter sin musik, och så fortfor det till långt in på qvällen.

«Nu behöfver du äta och sofva», sade Willner, «och ni, barn, måste dansa vid er egen sång, mannen har gått långt i dag, gå ner, der nere får du mat och rum, och i morgon råkas vi åter.»

Då reste sig den vilde tiggaren upp och bugade sig djupt, utan att säga ett ord till Willner; men Anna följde honom ut, för att se till att han hittade in i köket, der de egyptiska köttgrytorna kokade.

«Hör på», sade mannen och stannade midt i trappan, «hör på! gif mig den der blomman», sade han och grep, innan Anna hunnit svara, en liten provinsros, som hon fästat på bröstet.

Flickan ryggade tillbaka, men smålog genast och sade: «Den får ni gerna, far!»

«Gud välsigne dig, barn!» sade främlingen och gick, tvärt emot hennes anvisning, ut åt gården.

«Nej här skall ni gå in», ropade Anna; men främlingen gick den skottade vägen framåt, lyst af stjernljuset som gnistrade från himlen.

«Herre min Gud, sådant spektakel!» sade tjenstfolket juldagen, då de kommo hem från julottan, «hvad tycks? här oppe i skogsbacken hittade vi, då vi foro till kyrkan i morse, spelmannen, som var här i går och som spelade så vackert för barnen; han satt der i snön och var död, och drängarne buro in liket i kolarens vedbod. Han var stel som en trästock. När vi kommo tillbaka sågo vi nogare på honom; han hade fickorna fulla af julbröd, Gud vet hur han kommit att lägga sig till så mycket, den tjufstryken, och så hade han en liten frusen blomma inne på bröstet, hvad han skulle med den till: men det som var riktigt underligt, midt på hjertat satt en röd fläck, just precist som ett hjerter ess, fastän det nu var gulblekt.»

Påföljande fredags eftermiddag buro några af Ragnarsdals underhafvande en enkel likkista in på Stillinge kyrkogård. Berndt Willner, gubben Trygg, kapten Stålsköld och Hellmer utgjorde de sörjande, som med blottade hufvuden stodo vid den öppna grafven, vid hvilken komministern läste fridens ord öfver den stilla slumraren dernere. Den grafven ligger sex steg från den, der Adolf Fänger hvilar, mellan dem begge är en grafbredd; så hade Hedda begärt. Så nära hvarandra hvila den, som fick penningar för bittida, och den, som fick dem försent, den som rikedomen störtat, och den, hvilken fattigdomen utan skoning kastat bland brottslingarne.

När den enkla, högtidliga akten var slut, återvände den lilla processionen till prestgården. Nere vid kyrkporten stod en yngling, hvars mörka hy och blixtrande svarta ögon sade att han var ett söderns barn; han grät bittert.

«Hvarför gråter du, Thom?» frågade Berndt sin hinduiske betjent; «du kände ju icke den fattige mannen.»

«Jo», sade Thom, «han var en af de mina, en förkastad, förskjuten och föraktad varelse, liksom jag — och ändå får han sofva på kyrkogården, bland de andra kasterna, och blott sex steg från en brahmin; det är ädelt gjordt.»

Komminister Willner smålog bittert och hviskade till sin son: «Han är i sin sorg grymt satirisk, den gode Thom. Menniskovärdet erkännes här åtminstone på kyrkogården, fastän rangen äfven der gör sig gällande; men de kristne låta dock parias och brahminer slumra inom samma mur; det är också nära nog det enda.»

I fönstret, i den så kallade flickornas kammare, på prestgården, stod en skön blek qvinna och såg utåt kyrkogården, der snön bredt sitt hvita täcke; mellan de långa ögonhåren glindrade det en tår, men hon grät icke och hennes rena drag förrådde ingen sorg. Men då gubben Trygg, sedan han återkommit från begrafningen, gick upp till henne och fattade hennes hand och sade: «Sörj icke, Hedda, han längtade hem och kom också hem; sörj icke!» då smålog hon mildt och sade, skakande på hufvudet:

«Nej, jag sörjer inte, gode herr Trygg; men jag står blott och tänker: till *våren*, — till våren växa blommor derute.»

ke be-

l, för-
sofva
r från

son.
iisko-
nger
och
de:

går-
nön
det
gen
af-
de:
ör

ou

